
SISMANOGLIO
MEGARO

ATELIER DE RELIURES
A. Samouropoulos
PÉRA, GLAVANI, 14

SIGMA
MANOGLIO

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΤΟΥ

ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

SISMANOGLIO

1-2
/8

4416

ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ

ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

ΤΩΝ

ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΥΠΟ

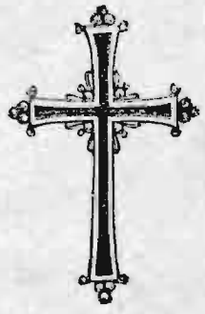
ΜΙΧΑΗΛ ΓΑΛΑΝΟΥ

Διευθυντοῦ τῆς Ἀναπλάσεως.

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ «Ο ΕΡΜΗΣ»

ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ

1896

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

Μιχ. Ι. Γαζῆ

Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξηγῶν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς Ἐκκλησίας καὶ εἰς πλατείας καὶ εἰς ἑσπερινὰς λαϊκὰς ὁμιλίας, ἐπροσπάθησα πάντοτε νὰ πείθω τοὺς ἀκροατάς μου ὅτι τὸ ν' ἀκούουν καὶ νὰ ἐφαρμόζουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν τοὺς συμφέρει μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ αἰωνίου των μέλλοντος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἐγκοσμίου βίου των. Ἡ μέθοδος αὕτη, νομίζω, μοὶ ἔδωκε πάντοτε ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τοῦ ἀκροατηρίου μου. Ὅταν ὁ ἀκροατὴς πεισθῇ ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εἶνε αἰωνίου ζωῆς βιβλίον μόνον, ἀλλὰ καὶ πηγὴ οἰκογενειακῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας· ὅταν εἰς τὴν ψυχήν του ριζωθῇ ἡ πεποίθησις ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ὡς ἐλπίς, ὡς ὑπομονή, ὡς μακροθυμία, ὡς ἐπιείκεια, ὡς δικαιοσύνη, ὡς ἔλεος, ὡς ἀδελφωσύνη, ὡς συγχώρησις, ὡς εὐσπλαγχνία, ὡς ἀλληλοβοήθεια, ὡς ἀγάπη, ὡς σωφροσύνη, ὡς ἐγκράτεια, ὡς ἁγνότης, εἶνε δύναμις ἀνδρείας, χαρᾶς, εὐτυχίας, παρηγορίας εἰς τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ βίον, τότε τὸ ἐλατήριον τοῦ συμφέροντος ἐνισχύει τὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀγαπητὸς εἰς τὰ πνεύματα καὶ τὰς καρδίας, καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος τὰ ζωοποιὰ ρεῖθρα ἀρδεύουσι πλουσίως τὰς πιστευούσας κοινωνίας.

Τὴν μέθοδον ταύτην ἠκολούθησα συστηματικῶς καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης ἐξηγήσεως τῶν Εὐαγγελίων τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἑορτῶν. Ἐπροσπάθησα ἐν πρώτοις νὰ ἐκλέξω ἐξ ἑκάστης εὐαγγελικῆς περικοπῆς θέματα καὶ σπουδαῖα καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ καὶ δυνάμενα νὰ προκαλέσωσι ζωηρὸν τῶν ἀναγνωστῶν τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐπροσπάθησα δεύτερον νὰ ἐνισχύσω τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο

καταρτίζων ἐξ ἑκάστης εὐαγγελικῆς περικοπῆς ποικιλίαν θεμάτων. Ἐπροσπάθησα τρίτον νὰ εἶμαι σαφὴς εἰς τὴν ἔκφρασιν, σαφὴς εἰς τὴν θέσιν τῶν ζητημάτων, σαφὴς εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὴν διατύπωσιν τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ ἐντολῶν. Καὶ ἐπροσπάθησα ἀκόμη τοιοῦτο νὰ εἶνε τὸ περιεχόμενον τῆς συγγραφῆς ταύτης, ὥστε εἰς τὰς σελίδας αὐτῆς νὰ μὴ κουράζηται προχωρῶν ὁ ἀναγνώστης, ἀλλὰ νὰ ἐγκύπτῃ μετὰ μείζονος, εἰ δυνατόν, προσοχῆς, ἀνακαλύπτων ἐν αὐταῖς αὔξοντα ἱερὰ θέλγητρα.

Γράφων τὰς δημοσιευομένας ὁμιλίας ἐπροσπάθησα πρὸς τούτοις νὰ καταστήσω αὐτὰς τοιαύτας, ὥστε οἱοσδήποτε ἀναγνώστης ν' ἀρυσθῇ ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειάν τινα. Ὁ ἄπιστος θὰ εὕρῃ ἴσως ἐν αὐταῖς κάτι τι, τὸ ὁποῖον νὰ κλονίσῃ τὰς ἀμφιβολίας του καὶ νὰ χύσῃ φῶς τι εἰς τὰ σκότη τῆς διανοίας του. Ὁ ὀλιγόπιστος θὰ ἀπαντήσῃ τι, τὸ ὁποῖον νὰ τὸν στηρίξῃ. Ὁ πιστὸς θὰ στερεωθῇ ἴσως ἐξ αὐτῶν περισσότερον. Ὁ ἐπιστήμων δὲν θὰ τὰς κρίνῃ, ὑποθέτω, ἀξίας τῆς περιφρονήσεώς του, ἐὰν μικρόν τι προσέξῃ, καὶ ὁ λαὸς πιστεύω νὰ τὰς ἀξιώσῃ τῆς ἀγάπης του. Ἐὰν δὲ αἱ οἰκογένειαι θὰ εὕρωσιν ἐν αὐταῖς ἀνάγνωσμα δυνάμενον νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν τελείωσίν των καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ παραχθῶσιν ἐν αὐταῖς πλούσιοι καὶ ἄφθονοι οἱ καρποὶ τῶν οἰκογενειακῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἂς μοι ἐπιτραπῇ νὰ φρονῶ ὅτι αἱ παροῦσαι ὁμιλίαι ἄξιαι ἴσως εἶνε νὰ ἐπισύρωσι καὶ τὴν προσοχὴν τινων τουλάχιστον ἱεροκηρύκων καὶ ἱερέων.

Οἱ ἱερεῖς τῶν μικρῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων δύνανται, μελετῶντες αὐτὰς προηγουμένως, ν' ἀναπτύσσωσιν ὕστερον τὸ ἐμπεριεχόμενον τῶν εἰς χεῖράς των ὁμιλιῶν πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους πιστούς, τὸ ἓν ἔτος προτιμῶντες τὸ ἓν θέμα, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἕτερον. Ἢ δύνανται, τῇ ἀδείᾳ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, ν' ἀναγινώσκωσι πρὸς τὸ ποίμνιόν των αὐτὸ τὸ κείμενον τῆς Εὐαγγελικῆς ἀναπτύξεως, ἣν θὰ θὰ εὕρωσιν εἰς τὸ σύγγραμμά μας. Οἱ δὲ ἱεροκήρυκες, ὅσοι, ἄπειροι ἀκόμη, δὲν γνωρίζουσι διὰ τίνος μεθόδου θὰ δυνηθῶσι νὰ κατακτήσωσι πνεύματα καὶ νὰ ἠλεκτρίσωσι καρ-

δίας, καρποφόρον καὶ ἀγαπητὸν καθιστῶντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἠμποροῦσιν, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τῶν ὁμιλιῶν τούτων, ἃς ἐνέπνευσε πολυετὴς πεῖρα, νὰ ρυθμίσωσι κατὰ ταύτας τὸ κήρυγμά των, ἀποφεύγοντες τὰ ἀδιάφορα θέματα, τὰς πομπώδεις ἢ σχολαστικὰς φρασεολογίας, τὴν **κατάκορον** χρῆσιν γραφικῶν ἢ πατερικῶν χωρίων, τὰς ἀερολογίας καὶ τὰς κενολογίας, καὶ προσέχοντες νὰ κινῶσι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατηρίου των δι' αὐτῆς τῆς ζωτικότητος τοῦ θέματός των καὶ νὰ φλογίζωσιν αὐτὸ διὰ τῆς σαφηνείας τῆς φράσεώς των, διὰ τῆς πρακτικότητος τῶν παρεχομένων συμβουλῶν, διὰ τῆς ζωηρότητος τῶν εἰκόνων, διὰ τῶν ἐπιτυχῶν παραβολῶν, καὶ τῆς πρεπούσης ἐπεξηγήσεως τῶν χριστιανικῶν ἐντολῶν καὶ τῆς παραστάσεως τοῦ κάλλους των, καὶ τῆς ἐπιτηδείας ἐκμεταλλεύσεως ὅλης τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἐπὶ τὰς ψυχὰς δύνανται ν' ἀσκήσωσιν ἡ πίστις, ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀγάπη.

Τὸ πλήρωμα τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διέρχεται σήμερον μεταβατικὴν περίοδον. Ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία ὑποχωρεῖ εἰς αὔξοντα ζῆλον θρησκευτικόν. Ἡ τυπικὴ πίστις τείνει νὰ καταστῇ πίστις κατ' ἐπίγνωσιν. Καὶ ἡ παραγνωρισθεῖσα εὐεργετικότης τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου ἀρκετὰ ἤδη ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐξετιμήθη. Σχεδὸν ὅλοι σήμερον ὁμολογοῦμεν καὶ συναισθανόμεθα ὅτι ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ζωήν μας, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἁρμονικὴν ρύθμισιν τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ μας βίου καὶ νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κινῶσι τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Ἐὰν δὲ τὸν παρήγορον καὶ εὐγενῆ τοῦτον ὀργασμὸν θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποβοηθήσῃ ἔστω καὶ μικρὸν ἡ ἐργασία, τῆς ὁποίας ἀρχὴν κάμνω διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος τόμου, ἂς κρίνωσι μετὰ τὴν ἀνάγνωσίν του, ὅσοι τὸν λάβωσιν εἰς χεῖρας, ἐξετάζοντες τὰ πνεύματα καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν.

Ὁ ἀναγνώστης θέλει παρατηρήσῃ ὅτι αἱ τελευταῖαι τῶν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ὁμιλιῶν ἐγράφησαν εἰς γλῶσσαν δημωδεστέραν. Ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσῃ θὰ γραφῇ καὶ ὁ δεύτερος

τόμος. Ὡσαύτως δὲ ἡ ἐπακολουθήσουσα ἐξήγησις τῶν Ἀποστολικῶν Περικοπῶν τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἑορτῶν. Τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ δημοσιευομένου τόμου πολλοὶ καὶ προφορικῶς καὶ δι' ἐπιστολῶν μὲ παρεκάλεσαν θερμῶς νὰ καταστήσω τὴν συγγραφὴν κτῆμα περισσοτέρων διὰ δημωδεστέρας γλώσσης. Οὐδὲ μετενόησα διότι τοὺς εἰσήκουσα· διότι αἱ πρόσφατοι ὁμιλίαι μου ἐν Πάτραις καὶ Πύργῳ εἰς δημώδη γλῶσσαν ἔτυχον τοιαύτης ὑποδοχῆς καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων, καὶ τοιαῦται περὶ τῆς γλώσσης μοὶ ἀπηυθύνθησαν πανταχόθεν ἐνθαρρύνσεις καὶ προτροπαί, ὥστε ἐσχημάτισα ἀμετάτρεπτον τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ θέλων σήμερον νὰ θερμάνῃ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἁπασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ὀφείλει νὰ μεταχειρισθῇ γλῶσσαν εὔληπτον καὶ λαϊκήν, ἄριστος δὲ θρησκευτικὸς ῥήτωρ θ' ἀνεδεικνύετο ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον, εἰ δυνατόν, ὅλοι θὰ ἐνόουν ἐν τῇ ζώσῃ ἀναπτύξει τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ ἐντολῶν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1896.

ΜΙΧ. Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Κυριακὴ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως.

(Ματθ. α'. 1—25).

Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ· Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ· Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ· Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών· Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών· Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ραχάβ· Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὼβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ· Ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα· Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολομῶντα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου· Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ· Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά· Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά· Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ· Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν· Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ· Ἰωαθὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ· Ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν· Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ· Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών· Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσίαν· Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ· Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ· Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ·

Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ· Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ· Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ· Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ· Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ· Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν· Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ· Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός. Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες· Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαβίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος, Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου· καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶνε αἰώνιος, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ὕπαρξίς του δὲν ἔχει ἀρχὴν χρονικήν. Ἦτο πρὶν ἢ ὑπάρξῃ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς. Ἦτο πρὶν ἢ ὑψωθοῦν τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι, πρὶν ἢ ἐκταθοῦν αἱ πεδιάδες. πρὶν ἢ ἀνοίξουν τὰ βάθη των αἱ φάραγγες. Ἦτο πρὶν ἢ ὑψώσουν τὰς κορυφάς των τὰ δένδρα, πρὶν ἢ ἀνθήσῃ ἡ χλόη, πρὶν ἢ χύσουν τὰς εὐωδίας των τὰ ῥόδα καὶ οἱ

κρῖνοι. Ἦτο πρὶν ἢ ὑπάρξουν οἱ αἰγιαλοί, καὶ σχηματισθοῦν αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι. Ἦτο πρὶν ἢ βρυχηθῇ ὁ λέων, πρὶν ἢ βομβήσῃ τὸ ἔντομον, πρὶν ἢ συρθῇ τὸ ἑρπετόν, πρὶν ἢ ὑψώσῃ τὴν κεφαλήν της ἡ στρουθοκάμηλος, πρὶν ἢ ἐνεδρεύσῃ ἡ τίγρις, πρὶν ἢ σκιρτήσῃ τὸ ἀρνίον, πρὶν ἢ ψάλῃ ἡ ἀηδών, πρὶν ἢ κάμῃ τὴν πτῆσίν του ὑπεράνω τῶν χρημνῶν ὁ ἀετός, πρὶν ἢ παραδοθῇ ἡ θάλασσα εἰς τὴν φάλαιναν καὶ εἰς τὸν καρχαρίαν. Ἦτο πρὶν ἢ σχηματισθοῦν νέφη, πρὶν ἢ λάμψωσιν ἄστρα, πρὶν ἢ φωτοβολήσῃ ὁ ἥλιος, πρὶν ἢ φανῇ τὸ πῦρ, πρὶν ἢ ὑπάρξῃ ἡμέρα καὶ νύξ. Ἦτο πρὶν ἢ δημιουργηθῇ ἡ ὕλη, πρὶν ἢ ὑπάρξῃ κόσμος, πρὶν ἢ ὑπάρξουν ἄγγελοι. Ἦτο πρὸ τῶν αἰώνων, πρὸ πάσης ὑπάρξεως χρόνου, τόπου, ὄντος ὑλικοῦ, ὄντος πνευματικοῦ, ὄντος ἐξ ὕλης ἅμα καὶ πνεύματος. Πρὸ πάσης δημιουργίας αὐτὸς ἦτο, ἄχρονος, αἰώνιος, δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου, καθὼς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τὰ πάντα ἔγειναν, καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδὲν ἔχει γείνῃ.

Ἀλλ' ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, περιβληθεὶς σάρκα ἀνθρωπίνην, ἐφάνη μὲ τὴν ἰδικήν μας μορφὴν ἐπὶ τῆς γῆς, Θεὸς τέλειος ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος τέλειος, γεννηθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ἐνῷ λοιπὸν ὡς Θεὸς εἶνε καὶ μένει ἄχρονος καὶ αἰώνιος, ὡς ἄνθρωπος, γεννηθεὶς ἐκ γυναικός, ἔχει ἐκ τῆς μητρός του καὶ ἀνθρωπίνην γενεαλογίαν, καὶ τὴν σειρὰν τῆς γενεαλογίας ταύτης μανθάνομεν ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον.

Γενάρχης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται ὁ Ἀβραὰμ καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν προγόνων του ἀνήκει ὁ Δαβίδ. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν λοιπὸν τῆς ἐξ ἀνθρώπων καταγωγῆς ὁ Κύριος ἡμῶν ἔχει τίτλους ἀληθοῦς εὐγενείας καὶ δόξης βασιλικῆς. Ὁ Ἀβραὰμ μένει παροιμιώδης διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ ὑπακοήν του, τὸ καλοπροαίρετον τῶν διαθέσεών του καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν του ἔργων, ἀξιωθεὶς δι' ὅλα ταῦτα νὰ γείνῃ Πατριάρχης ὁλοκλήρου ἔθνους καὶ νὰ λάβῃ ἀφθόνους τὰς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Δαβίδ, ὁ προφήτης, ὁ νικητής, ὁ δοξασμένος βασιλεὺς ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Ἰουδαίων ἐνθύμησις ζωντανὴ καὶ ἠγαπημένη, σεπτὴ καὶ ἐνθουσιαστική, καὶ ἀπόγονός του ἐπεριμένετο ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν ν' ἀναστήσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἥρωος καὶ βασιλέως των καὶ νὰ τὸν περιβάλῃ μὲ νέαν λάμψιν καὶ δόξαν.

Ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς προσωπικῆς ἀξίας τῆς παναγίας μητρός του, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δικαιοῦται νὰ ἔχῃ καύχησιν, τὴν ὁποίαν μωροὶ καὶ αὐθάδεις θὰ ἦσαν ἐὰν εἶχον οἱ υἱοὶ πριγκηπισσῶν καὶ βασιλίδων. Ἡ κεχαριτωμένη κόρη, ἡ εὐλογημένη μεταξὺ τῶν γυναικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμε μεγαλεῖα ὁ δυνατός, ἡ μήτηρ ἡ κριθεῖσα ἀξία νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ γεννήσῃ τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ φέρουσα αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον, πρέπει βεβαίως νὰ τεθῇ ὑπεράνω πάσης κοσμικῆς εὐγενείας καὶ δόξης, ἀφοῦ αὐτὴ ἔγεινε τὸ σκήνωμα τῆς μεγαλειότητος καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἀληθὴς εὐγένεια δὲν εἶνε ἡ τοῦ πλούτου, ἡ τῆς πολυμαθείας, ἡ τῆς κοινωνικῆς ἀνυψώσεως, ἡ τῆς κοσμικῆς δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς. Εὐγένεια ἀληθὴς εἶνε ἡ τῆς σωφροσύνης, τῆς χρηστότητος, τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἁγνότητος καὶ ἐν γένει τῆς ἀρετῆς. Καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτὴν κατεῖχε πλήρη καὶ ὑπέρλαμπρον ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου, πρὸ τῆς ὁποίας γονατίζουν αἱ κόραι βασιλέων καὶ ἔρχονται δακρυσμέναι καὶ ταπεινωμέναι νὰ παρακαλέσουν αἱ σύζυγοι τῶν αὐτοκρατόρων.

Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε μόνον μητέρα· εἶχε καὶ Πατέρα, ἐκ τῆς καταγωγῆς του δὲ ταύτης ἡ δόξα καὶ ἡ εὐγένεια, ἡ ἀξία καὶ τὸ μεγαλεῖον του ὑπερβαίνουν πᾶσαν ἀνθρωπίνην κατάληψιν καὶ ἔννοιαν. Ἑκατομμυριοῦχός τις δὲν ἦτο ὁ πατήρ του· οὔτε σοφός τις· οὔτε ῥήτωρ· οὔτε στρατάρχης· οὔτε βασιλεύς· οὔτε κοσμοκράτωρ. Πατέρα ὁ Χριστός, ὁ ἐκ γυναικὸς γεννηθείς, εἶχεν αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον, ὡς Λόγος, ἔχει ἀχρόνως καὶ αἰωνίως. Ὁ πάνσοφος, ὁ παντοδύναμος, ὁ πανάγαθος, ὁ πάγκαλος, ὁ τέλειος, ὁ ἄπειρος, ὁ βασιλεὺς καὶ κύριος τῶν ἁπάντων, ὁ ὡς σοφία, ὡς δύναμις, ὡς ἀγαθότης, ὡς ἀγάπη, ὡς καλλονή, ὡς ἐξουσία, κείμενος ὑπεράνω πάσης φαντασίας καὶ διεκφεύγων πάντα προσδιορισμόν, ὁ ἀείζωος, ὁ πανευδαίμων, ὁ ποιητὴς καὶ συντηρητὴς τῶν κόσμων, ἡ πηγὴ πάσης ὑπάρξεως καὶ κινήσεως, πάσης ἁρμονίας καὶ χάριτος, πάσης νοήσεως καὶ ζωῆς, πάσης δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς· ἐκεῖνος, ὃν ὑμνοῦσι γῆ καὶ οὐρανός, ὁ κόσμος τῆς ὕλης καὶ ὁ κόσμος τῶν πνευμάτων, ὁ ψίθυρος τοῦ ρυακίου καὶ ὁ ῥόχθος τῆς θαλάσσης, ἡ μολπὴ τῆς ἀηδόνος καὶ ἡ κλαγγὴ τοῦ ἀετοῦ, ἡ χλόη τῶν κοιλάδων καὶ τὰ ἄνθη τῶν ἀγρῶν, τοῦ ῥόδου ἡ καλλονὴ καὶ τοῦ κρίνου ἡ ἀβρότης, τὰ ὕψη τῶν ὀρέων καὶ τῶν λόφων αἱ σειραί· ἐκεῖνος, ὃν ὑμνοῦσι τὰ θέλγητρα τῆς πρωΐας καὶ αἱ χάριτες τῆς ἑσπέρας, αἱ πηγαὶ καὶ οἱ καταῤῥάκται, οἱ

χείμαρροι καὶ οἱ ποταμοί, τὰ κύματα καὶ τὰ νέφη, οἱ ὅρμοι καὶ τὰ πελάγη, τῆς ἀνατολῆς αἱ λάμψεις καὶ τῆς δύσεως τὰ χρώματα, αἱ βρονταὶ καὶ αἱ ἀστραπαί, οἱ κεραυνοὶ καὶ αἱ καταιγίδες, αἱ χιόνες καὶ αἱ χάλαζαι, τοῦ ζεφύρου αἱ θωπεῖαι καὶ τοῦ βορρᾶ αἱ πνοαί, τὰ πτερυγίσματα τῆς αὔρας καὶ τοῦ ἀνεμοστροβίλου αἱ ὁρμαί, τῶν ὠκεανῶν τὰ βάθη καὶ αἱ ἐκτάσεις τῶν οὐρανῶν, τὰ ἄστρα καὶ οἱ ἥλιοι, οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἄγγελοι· ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον καλεῖ ἡ πρώτη κραυγὴ τοῦ βρέφους καὶ ἐπικαλεῖται ὁ τελευταῖος στεναγμὸς τοῦ θνήσκοντος· ἐκεῖνος, πρὸ τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν εἶνε ἡ σοφία τῶν σοφῶν, αἱ δόξαι τῶν μεγάλων, αἱ δυνάμεις τῶν ἰσχυρῶν· ἐκεῖνος, πρὸ τοῦ ὁποίου γονατίζουν οἱ βασιλεῖς καὶ κλίνουν αἱ στρατιαί, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ τύχη τοῦ παντός· ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι φῶς καὶ παρηγορία, ἐλπὶς καὶ ἐνίσχυσις, ἀλλ' ἅμα τρόμος καὶ ἀπειλή· ὁ ἀνυψῶν ἀλλὰ καὶ ταπεινώνων, ὁ δοξάζων ἀλλὰ καὶ καταισχύνων, ὁ βραβεύων ἀλλὰ καὶ πατάσσων, ὁ φέρων μέχρις ἑαυτοῦ τὸν ἀγαθὸν καὶ τὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ συντρίβων τὸν ἄδικον καὶ τὸν ἀσεβῆ, ὁ ἔχων σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ἀλλὰ καὶ βαστάζων ῥομφαίαν δικαιοσύνης, ὁ κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὁ μέλλων νὰ καταστήσῃ μετόχους τῆς βασιλείας του πτωχοὺς καὶ ἐπαίτας, ἀλλὰ καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς κόλασιν αἰώνιον βασιλεῖς καὶ ἑκατομμυριούχους, Αὐτός, πατὴρ ἄχρονος τοῦ αἰωνίου Λόγου, ἔγεινεν εἰς ὡρισμένον χρόνον καὶ Πατὴρ τοῦ διὰ γυναικὸς ἐλθόντος εἰς τὸν κόσμον Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου εἶνε καὶ υἱὸς τοῦ Ὑψίστου. Τίς ἐκ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τοιαύτην εὐγένειαν, τοιαύτην δόξαν, τοιοῦτο μεγαλεῖον πατρικῆς καταγωγῆς;

Ἡ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον συνελήφθη ὁ Κύριος ἡμῶν, εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν διπλῆν αὐτοῦ φύσιν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν γονέων του. Πατήρ του ὁ Θεός· μήτηρ του ἡ παρθένος Μαρία. Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος συγχρόνως ἄνθρωπος καὶ Θεός. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύλληψίς του διττὸν φέρει χαρακτῆρα, ἀνθρώπινον καὶ θεῖον. Ἀνθρώπινον, διότι εἰς κοιλίαν γυναικὸς συνελήφθη· καὶ θεῖον, διότι ἡ σύλληψίς του ἔγεινεν ἄνευ σπέρματος ἀνδρός, διὰ πνεύματος ἁγίου, ἀναλόγως πρὸς τὴν πνευματικὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ—Πατρὸς αὐτοῦ.

Μερικοὶ θεωροῦσιν ἀδύνατον τὸν τρόπον τοῦτον τῆς συλλή-

ψεως. Ἀλλὰ διατί ; Διότι, λέγουσιν, ἀντιβαίνει εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔθεσε. Ποῦ ὅμως ἡ ἀσυμφωνία ; εἰς τὸ ὅτι, ἐξακολουθοῦσιν, οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται διὰ σπέρματος ἀνδρός. Ἡ παρατήρησις αὕτη θὰ εἶχε σπουδαιότητα, ἂν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο ἄνθρωπος καθὼς οἱ ἄλλοι. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς εἶνε Θεάνθρωπος, ὡς τὸ Εὐαγγέλιον τὸν παρουσιάζει, ὡς ὁ χαρακτὴρ καὶ τὸ ἔργον του τὸν ἀποδεικνύει· δὲν εἶνε ἀντίρασις ἐπομένως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἂν ἡ σύλληψίς του ἔγεινεν ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου του. Γίνε ὅμως μοναδικὸν καὶ ἔκτακτον τὸ παράδειγμα τοιαύτης συλλήψεως. Βεβαίως. Ἀλλ' εἶνε καὶ μοναδικὸν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Προκειμένου περὶ ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐναντίον τῆς φύσεως καὶ τοῦ λόγου θὰ ἦτο, ἂν ἡ σύλληψις ἐτελεῖτο διὰ σπέρματος ἀνδρός, διότι τοιουτοτρόπως θὰ εἴχομεν ἕνα ἐπὶ πλέον ἄνθρωπον, ἀλλ' ὄχι Θεάνθρωπον. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ γυναικός. Ἀλλὰ καὶ Θεὸς συγχρόνως, τὴν ἐμφάνισίν του ἔπρεπε καὶ δυνατὸν ἦτο νὰ κάμῃ μόνον διὰ πνεύματος ἁγίου.

Ἡ ἀπιστία ἐν τούτοις καὶ ἡ ἀμφιβολία δὲν πείθονται εὐκόλως. Πῶς εἶνε, λέγουν, δυνατὸν νὰ γεννηθῇ τις διὰ πνεύματος ἁγίου καὶ πῶς εἰμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ σύλληψις τοιαύτη; Βεβαίως τὰ καθέκαστα τοῦ τρόπου καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς διὰ πνεύματος συλλήψεως δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Ἀλλὰ καὶ τόσα ἄλλα γεγονότα εἶνε, τὸν *τρόπον* τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμεν.

Πῶς ἀπὸ τοῦ κόκκου ἀναφύεται στάχυς ; Πῶς ἀπὸ τοῦ ὠοῦ ἐκκολάπτεται πτηνόν ; Πῶς συλλαμβάνεται ἄρρεν ; Πῶς συλλαμβάνεται θῆλυ ; Πῶς ἀπὸ τοῦ σπέρματος τοῦ ἀνδρὸς παράγεται ὂν προσωπικόν, μὲ λογικόν, μὲ ἐλευθερίαν, μὲ ὑπερφυσικὰ ἰδεώδη, μὲ πόθους τοῦ ἀπείρου ; Ἀνεξήγητα. Καὶ ὅμως τὸ ἀνεξήγητον δὲν ἀποκλείει τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων καὶ τῶν πραγμάτων. Καὶ τὰ φυτὰ συλλαμβάνουν, προϋπῆρξαν δὲ τῶν ζῴων. Πῶς ὅμως θὰ ἐθεωρεῖτο ἐὰν τὰ φυτά, νοοῦντα καθ' ὑπόθεσιν, ἠρνοῦντο ὅτι ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ τρόπος συλλήψεως διαφορετικὸς τοῦ ἰδικοῦ των, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ πεῖρα ἡ ἐξ αὐτῶν δὲν παραδέχεται ἄλλον τρόπον ; Ἔπειτα, τὰ πρῶτα ζῷα οὔτε διὰ τῆς συλλήψεως κἂν δι' ἄρρενος καὶ θήλεως παρήχθησαν, διότι οὔτε προγόνους εἶχον, οὔτε γονεῖς, πνευματικὴ δὲ δύναμις, ἡ τοῦ Θεοῦ, παρήγαγεν αὐτά. Ἐπο-

μένως οὐδὲν ὑπάρχει ἄτοπον, οὔτε παρὰ φύσιν, ἐάν, προκειμένου περὶ γεννήσεως *εἰδικοῦ* προσώπου καὶ *ὅλως ἐξαιρετικοῦ*, καὶ ἡ σύλληψίς του ἐξαιρετικῶς ἔγεινε, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται καὶ ἡ ὕπαρξις ὅλων ἐκείνων τῶν θαυμασίων, τὰ ὁποῖα, συνειθίσαντες, ὀνομάζομεν *φύσιν*.

Αἱ προφητεῖαι καὶ ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ.

Βασίλισσα ἔγεινεν ἔγκυος. Πότε ἐγνώσθη ; Ἀφοῦ τὸ ἔμβρυον μὲ σημεῖα καταφανῆ ἔδειξε τὴν παρουσίαν του. Αὐτοκράτορος υἱὸς ἐγεννήθη. Πότε ἐγνώσθη ; Ἀφοῦ τὸ βρέφος, μὲ τὴν προσωπικήν του ἐμφάνισιν, ἐπιστοποίησε τὴν γέννησίν του. Ἀλλ' εἰς τῆς Παρθένου Μαρίας τὴν σύλληψιν καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν γέννησιν παρουσιάζονται συνθῆκαι, ὅλως διόλου ἐξαιρετικαὶ καὶ μοναδικαί. Ἐὰν οἱ ποιμένες τὸν ἐπροσκύνησαν γεννηθέντα, ἐὰν οἱ ἄγγελοι τὸν ἀνύμνησαν ἐλθόντα εἰς τὸν κόσμον, ἐὰν ἡ Ἀνατολὴ ἔστειλε τοὺς σοφούς της ὅπως καταθέσωσι τὸν φόρον τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐλαβείας της πρὸς τὸ γεννηθὲν βρέφος, ὑπάρχει τι ὅμως καὶ ἀπ' αὐτὰ πλέον θαυμάσιον, ὅτι ὁ Χριστός, αἰῶνας ὅλους πρὶν ἢ γεννηθῇ καὶ συλληφθῇ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός του, ὑπῆρξε *προσδοκία τῶν ἐθνῶν*. Αἱ ἱεραὶ Βίβλοι καὶ αἱ παραδόσεις ὅλων τῶν φυλῶν ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ γεννηθῇ ἐκ Παρθένου, ὅπως σώσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ τὸν κόσμον, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ὅλης, ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας ἐτῶν πρίν, ἀνεπέμφθησαν καὶ ἀντήχησαν ὕμνοι, τοὺς ὁποίους ἐνέπνεεν ἡ προσδοκία τοῦ Λυτρωτοῦ. Ἀλλ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξιαι εἰς τὸ θέμα τοῦτο εἶνε αἱ προφητεῖαι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς· ὅτι θὰ συνελάμβανε Παρθένος τὸν Χριστόν, ὅτι ἡ παρθένος αὕτη θὰ ἦτο ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Δαβίδ, ὅτι ἡ σύλληψις θὰ ἐγίνετο διὰ πνεύματος ἁγίου, ἡ δὲ γέννησις θὰ ἐτελεῖτο εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἐντὸς φάτνης, ταῦτα πάντα, ὡς καὶ ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, προεφητεύθησαν μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν καὶ ἐπληρώθησαν καθ' ὁλοκληρίαν. Ἂς λάβωμεν ἤδη ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ προλέγῃ τοιαύτης φύσεως γεγονότα ἔστω καὶ ἓν μόνον λεπτὸν πρὶν ἢ γείνουν, καὶ θὰ ἔχωμεν ὅτι αἱ προφητεῖαι περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀποδεικνύουν μόνον τὸ ἔξοχον καὶ μοναδικὸν τοῦ προσώπου του, ἀλλὰ καὶ τὸ Θεόπνευστον αὐτῶν, ἀποτελοῦσαι οὕτω γεγονός, ἀρκοῦν, αὐτὸ καὶ μόνον, νὰ καταισχύνῃ τοὺς ἀπίστους.

Ὁ σκοπὸς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸς τί ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον; Τὸ εὐαγγέλιον μᾶς τὸ φανερώνει διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἀγγέλου, ὅστις ἐνεφανίσθη καθ' ὕπνους εἰς τὸν Ἰωσήφ· «αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Ἡ ἁμαρτία ἐχώρισε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὑπεδούλωσεν εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὴν ἀνομίαν, τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν, τὸν ἐστέρησε τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὸν κατέστησεν ἄθλιον εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ κατάδικον αἰωνίου κολάσεως εἰς τὸν ἄλλον. Ἀπὸ τούτων λοιπὸν ὅλων ἦλθε νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἦλθε νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τοῦ ψεύδους, ἀπὸ τῆς πλάνης, ἀπὸ τῆς ἀμαθείας, ἀπὸ τοῦ σκότους, ἀπὸ πάσης ἐνοχῆς καὶ ἁμαρτίας διαπραττομένης διὰ τοῦ λογισμοῦ, διὰ τῆς ἐπιθυμίας, διὰ τῆς θελήσεως, διὰ τῶν ἔργων, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἀσεβείας, τοῦ φθόνου, τοῦ μίσους, τῆς ὑπερηφανίας, τοῦ θυμοῦ, τῆς ὕβρεως, τῆς καταλαλιᾶς, τῆς συκοφαντίας, τῆς ψευδεγλωσσίας, τοῦ φαρισαϊσμοῦ, τῆς κλοπῆς, τῆς ἰδιοτελείας. τῆς ἀδικίας, τῶν τραυματισμῶν, τῶν φόνων, τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους σκληρότητος καὶ ἀδιαφορίας καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως. Καὶ ἀντὶ τούτων ἦλθε νὰ φέρῃ τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὸ φῶς, τὴν ἀλήθειαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν χρηστότητα, τὴν πραότητα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐλογίαν, τὴν συμπάθειαν, τὴν ἰσότητα, τὴν ἀδελφότητα, τὴν ἀγαθοεργίαν, τὴν εἰρήνην, τὸ ἔλεος, τὴν ἀγάπην, τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ ἑνότητα, διὰ τῆς ὁποίας θέλομεν μετάσχῃ τῆς θείας βασιλείας καὶ μακαριότητος καὶ θὰ κατακτήσωμεν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Οὗτος εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, αὕτη εἶνε ἡ ἀποστολή του. Καὶ ἡ ἀποστολὴ αὕτη τὸν θέτει ὑπεράνω παντὸς ἄλλου προσώπου καὶ τῷ δημιουργεῖ θέσιν ἀσύγκριτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἰδοὺ διατὶ ἀπὸ πάσης γωνίας γῆς καὶ ἀπὸ παντὸς αἰῶνος τὴν γέννησίν του εὐγνωμόνως χαιρετίζει καὶ ψάλλει ἡ ἀνθρωπότης, ἀνάκτορα δὲ καὶ καλύβαι, πένθος καὶ χαρά, ὑγεία καὶ ἀσθένεια, σοφοὶ καὶ ἀμαθεῖς, παιδία καὶ γέροντες τὸν ἀνυμνοῦν καὶ τὸν προσκυνοῦν ὡς φῶς καὶ ἀνάστασιν, ὡς ἀλήθειαν καὶ ζωήν, ὡς χάριν καὶ παρηγορίαν, ὡς ἀδελφὸν καὶ σωτῆρα, ὡς ἐλευθερωτὴν καὶ βασιλέα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Κυριακὴ πρὸ τῶν Φώτων.

(Μαρκ. α'. 1—8).

Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύττων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται· καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ ἐκήρυσσε λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι. αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγεται ἐν γένει τὸ σύνολον τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς διηγήσεως τοῦ βίου του. Διὰ τὸ εὐεργετικὸν δὲ καὶ τὸ χαρμόσυνον αὐτῆς εὐαγγέλιον ἀποτελεῖ καὶ ἡ εἴδησις τῆς συλλήψεως καὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἡ δι' ἀγγέλου φανερωθεῖσα, τῆς μὲν συλλήψεως εἰς τὴν Παρθένον Μαρίαν, τῆς δὲ γεννήσεως εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Βηθλεέμ.

Ἀλλὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχει τὴν προεισαγωγὴν καὶ τὸν πρόλογον αὐτοῦ, ἢ τὴν ἀρχήν του, καθὼς λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη κεῖται εἰς τὴν ἀποστολὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τὴν ὁποίαν προανήγγειλαν οἱ προφῆται.

Ἐὰν ὁ Κύριος ἡμῶν ἐγεννήθη ἀπὸ πτωχὴν κόρην, καὶ πτωχὸς καὶ ἄνευ ἐξωτερικῆς λαμπρότητος ἔζησεν ἐν τῷ κόσμῳ, μὴ ἔχων ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν, ἦτο ὅμως κήρυξ καὶ ἱδρυτὴς νέας βασιλείας, τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, Θεὸς καὶ συμβασιλεὺς μετὰ τοῦ Πατρός του καὶ ὁ ἴδιος, καὶ ἐν τῇ ἰδιότητί του ταύτῃ ἔπρεπε βασιλοπρεπῶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιγείου ἀποστολῆς του. Προηγήθη λοιπὸν τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, ὡς πρόδρομός του, ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου, καθ' ὃν τρόπον προηγοῦνται τῶν βασιλέων οἱ ὑπασπισταὶ αὐτῶν, προαναγγέλλοντες τὴν παρουσίαν των.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλος λόγος ἐπέβαλλε τὸ νὰ προηγηθῇ τοῦ Χριστοῦ ὁ πρόδρομος αὐτοῦ. Εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους ἔπρεπε νὰ δοθῶσιν ὅλα τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι τὸν Ἰησοῦν, ὥστε, γενόμενοι διῶκται καὶ φονεῖς του, νὰ ὑπέχωσιν ὅλην τὴν εὐθύνην τοῦ τερατουργήματος αὐτῶν. Καὶ εἰς τοῦτο κατέγειναν ὁ Ἰωάννης φανερὰ ἐξαγγέλλων τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐφιστῶν εἰς αὐτὸν τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν του. Ἂν τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἐπῆλθεν, ἡ ἐνέργεια ὅμως δὲν ἔλειψε, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἐτελεσφόρησεν ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἠθικὴ διαστροφὴ καὶ τύφλωσις τῶν Ἰουδαίων, ὅπως ὅλου τοῦ κόσμου, ἦτο ἀθεράπευτος, ἄλλα δὲ δραστικώτερα μέσα ἐχρειάζοντο πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ.

Ἡ προηγηθεῖσα ἀποστολὴ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ ἐξ ἄλλης ἀκόμη δικαιολογεῖται αἰτίας. Ὁ Ἰωάννης, καὶ ὑπὸ ἔποψιν λόγου καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἀρετῆς, ἦτο μέγας καὶ θαυμαστός, καὶ αὐτὸς δ' ἀνεδείχθη μάρτυς, πεσὼν θῦμα τῆς θαρραλέας ἐναντιώσεως τῆς ἀποστολῆς του. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, πολὺ ταχέως, μόλις ἀνεφάνη, ἐπεσκίασε τὸν Ἰωάννην ζῶντα, σύρας ὀπίσω του τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα πρὶν συνωθοῦντο περὶ τὸν Βαπτιστήν. Ἐνῷ δὲ οὗτος ἔκλεισε τὴν ἱστορίαν του μὲ τὴν ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς του, ὁ Ἰησοῦς ἠμπόρεσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἡ δύναμις τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἔργου του ἐφανερώθη λαμπρότερον ἀφοῦ ἔλειψεν ἀπὸ τῆς γῆς. Πόθεν λοιπὸν ἡ ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου λάμψις, ἡ ἐπισκοτίσασα τόσον ἀποτόμως τὸν υἱὸν τῆς Ἐλισάβετ, καὶ ἡ ἀσύγκριτος καὶ ἄπειρος διαφορὰ ἥτις διέκρινε τὸ ἔργον τοῦ πρώτου ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ δευτέρου, ἐνῷ μάλιστα ὁ Ἰωάννης προϋπῆρξε καὶ φυσικὸν ἦτο νὰ ἔχῃ τὴν δόξαν καὶ τὸ γόητρον τῆς προτεραιότητος; Ἁπλῆ ἀντιπαραβολὴ τῶν δύο προσώπων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἱστορικῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐνεργείας των, τόσῳ μᾶλλον εὔκολος καὶ αἰσθητή, καθόσον καὶ οἱ δύο ἦσαν σύγχρονοι καὶ μεγάλοι κατακτηταὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν, ἀρκεῖ νὰ πείσῃ ὅτι Ἰωάννης ἦτο ἄνθρωπος καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὸ ὄνομά του τὴν αἴγλην καὶ εἰς τὸ ἔργον του τὴν παντοδύναμον καὶ αἰωνίαν ἐκείνην ζωὴν ἥτις χαρακτηρίζει τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ, ὄνομα καὶ ἔργον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο δίδαγμα ἐγκρύπτει ἡ προηγηθεῖσα ἀποστολὴ τοῦ Προδρόμου. Προκειμένου νὰ ἐπιχειρήσῃ ὁ Κύριος ἡμῶν τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας μας, ὁ Πατὴρ αὐτοῦ θεωρεῖ πρέπον νὰ γείνῃ προηγουμένως ἐργασία προπαρασκευαστική, καὶ ταύτην, ἐργασίαν κηρύγματος, ἐξομολογήσεως καὶ βαπτίσματος, ἀναθέτει εἰς ἄνδρα πλήρη εὐσεβείας καὶ τόλμης, καὶ ζήλου. Καὶ διὰ τούτου ἐφανέρωσεν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἀναλαμβάνουσι νὰ διακονήσωσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν, ὅτι ὀφείλουσιν ἐπιμελῶς νὰ προπαρασκευάζωσι τὸ ἔδαφος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐργασθῶσι, μεταχειριζόμενοι πᾶν μέσον καὶ πᾶσαν δύναμιν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ εὐδοκιμήσῃ ὁ θεῖος σπόρος καὶ θ' ἀποφέρῃ ἀσφαλεστέρους, ἀφθονωτέρους, καλητέρους καὶ ταχυτέρους τοὺς καρπούς.

Ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Κατὰ ἓξ μῆνας ἦτο μεγαλήτερος τὴν ἡλικίαν ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐνῷ δὲ οὗτος ἔμενε πλησίον τῆς μη-

τρός του, μὲ τὰ σύνεργα τοῦ τέκτονος εἰς τὰς χεῖράς του, παρέχων τοιουτοτρόπως ἑαυτὸν πρότυπον φιλοπονίας καὶ ἐξευγενίζων τὰς βαναύσους λεγομένας ἐργασίας, ὁ Ἰωάννης, ἀσκητικὸν ἐκλέξας βίον, ἔζη μόνος εἰς ἐρημικοὺς τόπους, κραταιούμενος ἐκεῖ ἐν πνεύματι καὶ ἀρετῇ. Ἦτο δὲ ὅλως διόλου λιτὴ καὶ αὐστηρὰ ἡ δίαιτα αὐτοῦ καὶ ἰδιόρρυθμος, ἀρχαϊκῆς ἁπλότητος, ὁ τρόπος τῆς ἐνδυμασίας του. Τροφή του ἦσαν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. Τὸ ἔνδυμά του ἐκ τριχῶν καμήλου· καὶ περὶ τὴν ὀσφύν του (μέσην) ἔφερε ζώνην δερματίνην. Καύσωνες καὶ ψύχη ἐξοικειώθησαν βαθμηδὸν πρὸς αὐτόν. Τὰς καλὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους κατέκλινε τὸ σῶμά του ὑπὸ οὐρανὸν ἔναστρον, πληρούμενος ὑπερφυσικῶν ἐκστάσεων καὶ μυστηρίων, ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτὸς καὶ ἐν τῇ ἀκτινοβολίᾳ τῶν ἄνωθι αἰωρουμένων κόσμων. Ἐν ὥρᾳ δὲ χειμῶνος, ἀπὸ τὰς ὀπάς, εἰς τὰς ὁποίας κατέφευγεν, ἠκροᾶτο τοὺς θορύβους τῶν θυελλῶν καὶ ὕμνει τὸν περιπατοῦντα ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων καὶ ποιοῦντα τρέμειν τὴν γῆν. Ἀνθρωπίνην ἐπικοινωνίαν δὲν εἶχεν ἐκεῖ ὁ Ἰωάννης. Καὶ ὅμως μόνος δὲν ἦτο. Πέριξ του εἶχε τὴν φύσιν τόσον εὔγλωττον εἰς τοὺς δυναμένους νὰ τὴν ἐννοῶσι· καὶ ἄνω καὶ ἐντός του εἶχε τὸν τὰ πάντα πληροῦντα Θεόν. Τρυφὰς καὶ διασκεδάσεις δὲν ἐγνώρισεν· ἀλλ' οὔτε καὶ ἀθυμίαν καὶ πλῆξιν. Ἦσαν ἁπλᾶ καὶ σοβαρὰ τὰ αἰσθήματά του καὶ ἡ καρδία του ἔφλεγε ἀπὸ εὐλάβειαν καὶ ζῆλον· ἀλλ' ἠσθάνετο καὶ ὅλας ἐκείνας τὰς εὐφροσύνας καὶ τὰς ἀγαλλιάσεις, μὲ τὰς ὁποίας πληροῖ ὁ Θεὸς τὰς ψυχάς, τὰς ἄνευ παθῶν καὶ τύψεων, καὶ ἀνοικτὰς εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγάπην. Εἰς μαθητικὰ βάθρα δὲν ἐκάθισεν ὁ Ἰωάννης· ἀπὸ υἱὸν ἀνθρώπου τίποτε δὲν ἐδιδάχθη· εἰς σελίδα βιβλίου δὲν ἐνέκυψε ποτέ. Καὶ ὅμως ἦτο σοφίας πλήρης, ὡς ἦτο πλήρης ἁγιότητος. Καὶ μὲ ταύτην δέ, καὶ μ' ἐκείνην τὸν εἶχε προικίσῃ πλουσίως ἐκεῖνος, ὅστις τὸν προπαρεσκεύαζε πρόδρομον τοῦ υἱοῦ του καὶ κατήρτιζε τὸν διάκονον ἀξίως τοῦ Κυρίου.

Καὶ ὅμως ὁ Ἰωάννης ἐγνώριζε τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Τὰ θέλγητρα τοῦ οἴκου δὲν τῷ ἦσαν ἄγνωστα, καὶ ἡ μαγεία, τὴν ὁποίαν ἐνέχουσι τὰ βλέμματα καὶ τὰ μειδιάματα μορφῶν ἠγαπημένων καὶ τῶν φωνῶν των αἱ ἁρμονίαι, τῷ ἦτο ἐπίσης γνωστή. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐρημικοῦ του βίου, ὅτε ἐκάθητο παρὰ τὸ ὕδωρ πηγῆς ἢ ὅτε ἔβλεπε φεύγοντα τὰ νέφη πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἔκειτο ἡ ὀρεινὴ τοῦ Πατρός του χώρα, νοσταλγίας πόθοι θὰ ἐνέμοντο τὰ στήθη του καὶ αἱ ἀγκάλαι του αἱ

γυμναὶ θὰ ἐτείνοντο πρὸς τοὺς ἀγαπητούς του. Μὴ δὲν ἦτο ἄνθρωπος ὁ υἱὸς τῶν ἐρήμων καὶ μὴ τοιαῦτα συναισθήματα δὲν εἶνε ἄξια τῶν ἁγίων; Ἀλλ' ὁ Ἰωαννης εἶχεν ἀποστολὴν ὑπερτέραν, καὶ εἰς αὐτὴν ἦτο ἀφιερωμένος. Μετὰ πάσης δ' αὐταπαρνήσεως ἐθυσίαζεν ὅ,τι ἐν αὐτῷ ἀνθρώπινον, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν βουλὴν τὴν θείαν. Καὶ ἐν τῇ αὐταπαρνήσει ταύτῃ καὶ τῇ ὑπακοῇ, ἐν τῇ ἀφοσιώσει ταύτῃ τῇ ἀπολύτῳ, κεῖται ὅλον τὸ μέγεθος τῆς ἠθικῆς ἀξίας τοῦ Προδρόμου τοῦ Κυρίου.

Διατὶ ὁ Ἰησοῦς τέκτων, ὁ δὲ Ἰωάννης ἐρημίτης;

Ὁ Χριστὸς γεννᾶται ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ μένει ἐν αὐτῇ. Μέλος οἴκου, ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ τοιοῦτος. Ἀπὸ τὴν μητέρα του δὲν ἀποχωρίζεται. Ἐργάτης, συναλλάττει τὴν ἐργασίαν του πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀναμιγνύεται. Καὶ κατακλιθεὶς μίαν ἑσπέραν, ἀφοῦ αἱ χεῖρές του, κοπιασμέναι, ἀφῆκαν τὸν πρίονα τοῦ τέκτονος, ἠγέρθη τὸ πρωὶ καὶ ἤρχισε τὸ κοσμοσωτήριον ἔργον, χάριν τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Πατρός του.

Ὁ Ἰωάννης, ἀπ' ἐναντίας, ἄνθρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπων, τρέπεται τὸν βίον τοῦ ἐρημίτου. Ἔτη ὁλόκληρα ζῇ ἐκτὸς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἐκτὸς πάσης κοσμικῆς συναφείας, οὐδὲν δίδων εἰς τοὺς ἄλλους, οὐδὲν λαμβάνων παρ' αὐτῶν, μόνος περιφερόμενος καὶ διαιτώμενος εἰς τὰς ἐρήμους τοῦ Ἰούδα, μετὰ χρόνον δ' ἀρκετὸν παρήτησε μίαν ἑσπέραν τὴν μόνωσίν του, ὅπως ἀρχίσῃ τὸ πρωὶ τὸ κήρυγμα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπεστάλη Πρόδρομος τοῦ Κυρίου.

Διατὶ ὁ Ἰωάννης, ἄνθρωπος, ἀπέφυγεν, ἐπὶ ἀρκετὰ τοῦ βίου του ἔτη, τοὺς ἀνθρώπους; Διατὶ ὁ Ἰησοῦς, υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸν βίον του διῆλθεν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων;

Ὁ Ἰωάννης, ἄνθρωπος, τείνων εἰς ὁμοίωσιν μὲ τὸ θεῖον, ἐξέλεξε τὸν βίον ἐκεῖνον, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκετο εἰς ἀποκλειστικωτέραν συνάφειαν πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Ἰησοῦς, Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τέλειος γενόμενος ἄνθρωπος καὶ χάριν τῶν ἀνθρώπων ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν βίον του ἔπρεπε νὰ διέλθῃ μεταξὺ ἐκείνων, ὡς εἷς τῶν ὁποίων ἔγεινεν, ὅπως ἀναδειχθῇ τύπος καὶ διδάσκαλος αὐτῶν καὶ Σωτήρ.

Ἀλλὰ τῆς διαφορᾶς τοῦ βίου καὶ ἄλλος ὑπῆρξε λόγος. Ὁ Ἰωάννης, ὅπως στηριχθῇ ἐν τῇ ἁγιότητι, ὅπως τελειωθῇ εἰς

ἀρετήν, ὅπως διαπλασθῇ διαφορετικὰ παρ' ὅ,τι ἦσαν οἱ σύγχρονοί του, ἔπρεπε νὰ ἀνδρωθῇ ξένος πρὸς αὐτούς, ἐκτὸς τῆς μολυσματικῆς ἐπηρείας των, παραδεδομένος ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Θεοῦ. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς, κατὰ πάντα ἄνθρωπος ἐκτὸς ἁμαρτίας οὐδὲν ἀπ' οὐδενὸς ἔχων νὰ φοβηθῇ, ἄσπιλος, ἀμόλυντος, ἀδιάφθορος, ἄπτωτος, ἅγιος, ἔπρεπε τὸν βίον νὰ διέλθῃ μεταξὺ τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ συνάφειά του ἦτο φῶς, ἔλεος, παραμυθία, ἁγιασμὸς καὶ πνοὴ οὐρανία ἠθικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ζωῆς.

Καὶ ὁ εἷς ὅμως, ὁ κοινωνικός, καὶ ὁ ἄλλος, ὁ ἐρημίτης, δὲν ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ ἰδιοτρόπους καὶ ἐγωϊστικὰς ὁρμάς, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ τὸ καθῆκον, καὶ οἱ δύο δὲ συνηντήθησαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ αὐτοῦ θελήματος, τοῦ θείου, ἐν τῇ πειθαρχίᾳ εἰς τὴν Αὐτὴν Ἀρχήν, τὸν Θεόν, ἐν τῷ αὐτῷ κηρύγματι τῆς μετανοίας, τῆς ἐξομολογήσεως, τοῦ βαπτίσματος, τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ πρόδρομος καὶ Κύριος ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ἔδρασαν καὶ κατέλυσαν τὸν βίον των, καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν στέφανον, τὸν μαρτυρικόν, ἔπεσεν αἱμόφυρτος τοῦ πρώτου, καὶ ἔκλινεν ὠχρά, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἡ κεφαλὴ τοῦ δευτέρου.

Διδασκαλία τῶν ἀκρίδων καὶ τῶν τριχῶν τῆς καμήλου.

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐτρέφετο ἀσκητεύων ὁ Ἰωάννης, ἀξίζει νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν ἐκείνων, οἵτινες διάγουσι μοναχικὸν βίον, καθὼς καὶ τῶν ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ κλήρου ἀντιπροσώπων τοῦ Θεοῦ καὶ διακόνων τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δὲν θέλομεν νὰ ὑποστηρίξωμεν διὰ τούτου ὅτι ἡ δίαιτα αὐτῶν πρέπει νὰ εἶνε ὁμοιόμορφος μὲ τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ. Οἱ τρόποι τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς διαίτης διαφέρουν κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἑκάστοτε συνηθείας, αἱ ἀκρίδες δὲ καὶ τὸ μέλι τὸ ἄγριον δὲν ἀπετέλεσαν κώδικα τροφῆς καὶ διαίτης διὰ τοὺς αἰῶνας. Αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζήσας, ἔτρωγε καὶ ἔπινεν, ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, μετὰ μέτρου ὅμως πάντοτε καὶ νηφαλιότητος. Ἀλλ' ἡ λιτότης καὶ ἡ ἐγκράτεια, ὑποχρεωτικαὶ δι' ἕκαστον Χριστιανόν, εἶνε ἐπιτακτικώτεραι διὰ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κληρικούς. Κοιλιοδουλεῖαι, οἰνοποσίαι, τρυφαί, μαλθακότητες, ἀνέσεις Συβαριτῶν, πρέπει νὰ εἶνε ξέναι πρὸς αὐτούς. Καὶ χάριν ἑαυτῶν, πρὸς ἠθικήν των ἐγκράτειαν καὶ νίκην τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς σαρ-

κός, καὶ χάριν τοῦ ποιμνίου, τοῦ μὴ σκανδαλισμοῦ δηλαδὴ καὶ τῆς ἐποικοδομήσεως αὐτοῦ. Ἡ ὀλιγάρκεια καὶ ἡ σωφροσύνη τοῦ βίου τῶν κληρικῶν εἶνε τὰ πρῶτα προσόντα, τὰ ὁποῖα ἀναζητοῦσιν οἱ λαϊκοί, μάταιον δὲ θὰ εἶνε τὸ κατὰ τοῦ κράτους τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς κυριαρχίας τῶν ἐγκοσμίων κήρυγμά των, ὅταν οἱ ἀκροαταί των ἠξεύρωσιν ὅτι οἱ συμβουλεύοντες αὐτοὺς ἔχουσι ζωηροτέραν τοῦ προσήκοντος στοργὴν πρὸς τὴν *κουζίναν* καὶ τὰ μεθυστικὰ ποτά, ὁμιλοῦντες περὶ ὀλιγαρκείας, ἀφοῦ ἔφαγαν ὡς Λούκουλλοι, καὶ περὶ νηφαλιότητος, ἀφοῦ ἔπιαν ὡς κάπηλοι. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἐνδύεσθαι. Ἡ περιβολὴ τῶν κληρικῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀπέριττος καὶ ἁπλῆ, σεμνὴ καὶ ἀνεπίδεικτος, περιβολὴ διακόνων τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι κοσμικῶν μεγιστάνων ἢ ἀκκιζομένων καὶ ἀνερυθριάστων ἑταιρῶν. Καὶ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, τοῦ ἀφελοῦς καὶ ἀνεπιτηδεύτου, πρέπει νὰ φέρῃ ἡ ὅλη δίαιτα καὶ οἴκησις αὐτῶν. Ὁ κληρικὸς θ' ἀποταθῇ, ἐν τῇ διακονίᾳ του, πρὸς πτωχοὺς καὶ πεινῶντας, πρὸς γυμνητεύοντας καὶ ἀνεστίους, ἀλλ' ἡ φωνή του θὰ πλήξῃ ὦτα κωφὰ ἢ θὰ κινήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν, ὅταν αὐτός, διὰ τοῦ παραδείγματός του, ἀποδεικνύῃ ὅτι ἡ καρδία του εἶνε προσηλωμένη εἰς τὴν ὕλην καὶ ὅτι ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐγκοσμίων θέτει τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Τὸν λόγον ἐπίσης τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς λιτότητος, θὰ κηρύξῃ ὁ κληρικὸς πρὸς τοὺς πλουσίους τοῦ κόσμου, τοὺς φάγους, τοὺς πότας, τοὺς καλλωπιστάς· ἀλλὰ τοὺς γέλωτάς των θὰ κινήσῃ ὅταν αὐτὸς εἶνε συνάδελφός των, ἔχων ἀνάγκην τῶν αὐτῶν ἐλέγχων καὶ νουθεσιῶν.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς λέγοντας ὅτι οἱ κληρικοί, οἱ ἱεράρχαι ἰδίᾳ, πρέπει νὰ ζῶσιν ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἐπιδεικτικότητι, ὅπως διακρατῶσιν ὑψηλὰ τὸ γόητρον τοῦ ἀξιώματός των καὶ ἐπιβάλλωνται εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀλλοδόξων καὶ τὰ πνεύματα τῶν ὄχλων; Τοιούτου εἴδους ἐντυπώσεις καὶ κατακτήσεις εἰμπορεῖ ν' ἁρμόζουν εἰς τοὺς δεσπότας ἄρχοντας τῶν ἐθνῶν, περὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ὁποίων ἐλάλησεν ὁ Χριστός ἀντιδιαστέλλων αὐτοὺς πρὸς τοὺς μαθητάς του· ἀλλὰ τῶν μαθητῶν τούτων τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δύναμις ἀλλαχοῦ καθωρίσθη ὅτι κεῖται, εἰς τὸ διακονεῖν. Ὁ Ἰωάννης δὲν εἶλκυε τὰ πλήθη πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης ἐπιδεικνύων χρωματιστὰ *ἀντεριά*. Ὁ Πέτρος δὲν κατέκτα χιλιάδας περιφερόμενος μὲ βαρύτιμα *γουναρικά*. Καὶ ὁ Παῦλος τὰ ἔθνη

ἔφερε πρὸ τοῦ σταυροῦ, χωρὶς νὰ κατοικῇ εἰς μαρμαροκτισμένα μέγαρα, καὶ χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὸ ἔργον του τὸ ὅτι, πρὸς διατροφήν του, μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας κατεσκεύαζε σκηνάς. Ὁ Χρυσόστομος ἦτο ὀπαδὸς ἄκρας ἁπλότητος, χωρούσης μέχρι τῆς πτωχείας· ἐπίσης ὁ Βασίλειος· ὡσαύτως ὅλοι ἐκεῖνοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐτελέσθησαν οἱ θρίαμβοι καὶ ἠγέρθησαν τὰ τρόπαια τῆς πίστεως. Τὸ Εὐαγγέλιον κατακτᾷ διὰ τῆς κατὰ Χριστὸν μορφώσεως καὶ δράσεως τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ καμμία ἐπιβλητικότης καὶ καμμία δύναμις κατακτήσεως ἀπίστων καὶ πιστῶν δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ ἐκείνην, τὴν ἀξίαν τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐνυπάρχουσαν εἰς κληρικοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁπλοϊκούς, διακονοῦντας μετὰ εὐσεβείας καὶ πίστεως, μετὰ ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως, μετὰ ἐλέους καὶ ἀγάπης.

Οἱ ἱμάντες τῶν ὑποδημάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ἐν μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸν ὁποῖον διήγειρεν ἡ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἐμφάνισις τοῦ Ἰωάννου, ἐν μέσῳ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβείας, τὴν ὁποίαν προεκάλει ἡ σκληραγωγημένη καὶ ἡλιοκαής, πλὴν ἔνθεος μορφή του, αὐτός, ἐν πάσῃ ταπεινώσει καὶ εἰλικρινείᾳ, ἀνώτερος τοῦ πειρασμοῦ τῆς φιλοδοξίας καὶ ἀπρόσιτος εἰς τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς ὑπερηφανείας, ἐκήρυττε τὴν ἐπικειμένην ἐμφάνισιν ἐκείνου, ὅστις ἦτο ἰσχυρότερός του, διότι οὗτος μόνος κατεῖχε τὴν δύναμιν νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ θέλων νὰ παραστήσῃ τὸ ὑπέροχον μεγαλεῖον τοῦ Χριστοῦ διεκήρυττεν ὅτι ἄξιος δὲν ἦτο αὐτὸς (ὁ Πρόδρομος) νὰ λύσῃ τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων τοῦ Κυρίου του. Ἡ ταπείνωσις αὕτη τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ εἰλικρίνεια ἀναδεικνύει τὴν λαμπρὰν καὶ ἔξοχον χρηστότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ἡ δὲ ὁμολογία του ἔγεινεν ὁμολογία καὶ τῶν αἰώνων ὅλων, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι μοναδικὴ καὶ ἀπροσπέλαστος, ἀνωτέρα πάσης συγκρίσεως καὶ ἀντιπαραβολῆς.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Τῇ ἑορτῇ τῶν Θεοφανείων.

(Ματθ. γ'. 13—17).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων. Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερά, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ὅταν ἦλθεν ἡ προσδιωρισμένη ὥρα εἰς τὸ ν' ἀρχίσῃ ὁ Ἰωάννης τὴν ἀποστολήν του, ὡς Πρόδρομος τοῦ Κυρίου, ἀφῆκε κατὰ διαταγὴν θείαν τὴν ἔρημον, εἰς τὴν ὁποίαν ἕως τότε εἶχε διέλθῃ τὰς ἡμέρας του καὶ περιέτρεχεν ὅλην τὴν περίχωρον τοῦ

Ἰορδάνου κηρύσσων μετάνοιαν καὶ προαναγγέλλων ὅτι πλησιάζει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἡ φήμη τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἐξηπλώθη ταχέως εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἡ δὲ δύναμις τοῦ λόγου, τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς ὅλης του μορφῆς, ἡ ὁποία ἐπέβαλλε καὶ κατέκτα, ἔσυρε πρὸς αὐτὸν πλήθη ὄχλων καὶ ὁμάδας Φαρισσαίων, τῶν πρώτων προσερχομένων ἀπὸ ζῆλον κυρίως εὐσεβείας καὶ μετανοίας ὁρμήν, τῶν δὲ δευτέρων ἀπὸ περιέργειαν, μὲ φθόνον ἡνωμένην, νὰ ἴδωσιν ἐκεῖνον, περὶ τὸν ὁποῖον τόσος ἐγίνετο θόρυβος καὶ τόση συρροή.

Ἦτο δὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου α') κήρυγμα μετανοίας, ἥτις εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· β') κήρυγμα ἐξομολογήσεως, ἥτις ἐξωτερικεύει καὶ ἐπισημοποιεῖ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς μετανοίας, ἐξιλεώνει δὲ διὰ τῆς ὁμολογίας καὶ τῆς φανερᾶς ἀποκηρύξεως τὸν ἔνοχον τῆς ἁμαρτίας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ· γ') κήρυγμα βαπτίσματος, διὰ τοῦ ὁποίου συνεπληροῦτο τὸ ἔργον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως πρὸς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν· δ') κήρυγμα τῆς ἐρχομένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τῆς ἐπικειμένης δηλαδὴ ἐμφανίσεως, διδασκαλίας καὶ δράσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἤρχετο νὰ φέρῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐντὸς τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς χάριτος πολίτας τῆς βασιλείας ταύτης.

Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου.

Τὸ νὰ καθαρίζωνται δι' ὁλικῆς ἢ μερικῆς πλύσεως τοῦ σώματος ἦτο συνήθεια κοινὴ εἰς τὰ ἔθνη τῆς ἀνατολῆς, τὴν ὁποίαν καθιέρωνε καὶ ὁ νόμος τῶν Ἰουδαίων. Ὄχι δὲ λόγοι ὑγιεινῆς, ἀλλὰ θρησκευτικοὶ λόγοι ἐπέβαλον καὶ καθιέρωσαν τὸν θεσμὸν τοῦτον, ἀποτελοῦντα σύμβολον καὶ τύπον αἰσθητὸν τῆς ἀνάγκης ἐσωτερικοῦ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καθαρισμοῦ. Δι' αὐτοῦ ἀνεγνωρίζετο ὅτι ἡ ἁμαρτία ἐμόλυνε τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ἀκαθάρτους δὲν προσδέχεται ὁ Θεός, ἀνωμολογεῖτο δὲ ὅτι μόνον οἱ καθαροὶ γινόμενοι δύνανται νὰ γείνωσι δεκτοὶ παρ' αὐτῷ.

Ἀλλ' ὁ τύπος οὗτος δὲν ὠφέλει τοὺς λαούς, οἵτινες τὸν μετεχειρίζοντο. Ἐν τῇ παχυλότητι, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβυθίσθησαν

τὰ ἔθνη, ὁ καθαρισμὸς τοῦ σώματος κατήντησε καὶ οὐσία καὶ σκοπὸς τοῦ τύπου. Περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅσον καὶ ἂν ἐκαθαρίζετο ἐπιμελῶς τὸ σῶμα, ἐφόσον ἡ ψυχὴ ἔμενεν ἀκάθαρτος καὶ ἁμαρτωλός, κανεὶς ἠθικὸς ἐξαγνισμὸς δὲν ἐτελεῖτο, καὶ ὁ ἐξωτερικῶς καθαριζόμενος, ἐσωτερικῶς ἔνοχος ἀπομένων, δὲν ἐγίνετο εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεόν.

Καὶ ὁ Ἰωάννης, κηρύττων, ἐκήρυττε καὶ «βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ὄχι δὲ μόνον κήρυξ τοῦ βαπτίσματος ἦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐτέλει. Τὰ προσερχόμενα εἰς αὐτὸν πλήθη, μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν των, ἐβαπτίζοντο εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ εἰς τὰ αὐτὰ ὕδατα κατόπιν ἐβάπτιζε καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτόν.

Ἐκ τούτου, ἐκ τοῦ τόπου δηλαδή, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτελεῖτο τὸ βάπτισμα τὸ ἐνεργούμενον διὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ διὰ τοῦ Ἰησοῦ, καταφαίνεται ὅτι ὁ τρόπος τῆς τελέσεώς του ἦτο πλήρης τοῦ σώματος κατάδυσις. Ἀντιστρατεύεται ἐπομένως πρὸς τὸν κανονικὸν τύπον τοῦ βαπτίσματος τὸ διὰ ραντίσματος βάπτισμα, τὸ ὁποῖον δικαίως καταδικάζει καὶ ἀποκρούει ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία.

Ὁποία δὲ ἡ σημασία, ἡ ἀξία καὶ ἡ δύναμις τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον διενήργει ὁ Ἰωάννης; Τὸ εὐαγγέλιον λέγει ὅτι ἦτο βάπτισμα «μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Τί σημαίνει τοῦτο; ὁποία δὲ ἡ θέσις τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου ἀπέναντι τοῦ βαπτίσματος τοῦ χριστιανικοῦ;

Τὰ ζητήματα ταῦτα διεξηγοῦνται εἰς τὸ ΙΘ'. Κεφάλ. τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου ὅτι αὐτὸς μὲν ἐν ὕδατι ἐβάπτιζεν, ὁ δὲ Χριστὸς θὰ ἐβάπτιζεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Τοῦ Ἰωάννου τὸ βάπτισμα ἦτο ἁπλῶς προπαρασκευαστικὸν τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Ὁ εἰς αὐτὸ ὑποβαλλόμενος ἐξετέλει πρᾶξιν φανερώνουσαν τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν θέλησιν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἡ συγχώρησις, ἥτις εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς μετανοίας καὶ τοῦ τελείου βαπτίσματος τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα, δὲν ἐπήρχετο διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου. Ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς ὁποίας τὴν ἐπιδίωξιν συνίστα τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας, τὸ παρὰ τοῦ Ἰωάννου διενεργούμενον, ἐπέρχεται μόνον διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τὴν ὁποίαν προπαρεσκεύαζεν ὁ Πρόδρομος, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ κατέρχεται ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ὄχι μόνον τῶν ἁμαρτημάτων τὸν

ρύπον τελείως ἐκπλύνουσα, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν πρὸς ἁγιασμὸν παρέχουσα εἰς τοὺς πιστεύσαντας καὶ βαπτισθέντας.

Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Ἰωάννης παρὰ τὰ ρεῖθρα τοῦ Ἰορδάνου.

Ἡμέραν τινά, ἐν μέσῳ τῶν ὄχλων, οἱ ὁποῖοι περιεκύκλωνον τὸν Βαπτιστήν, ἀνὴρ νέος ἐφάνη ἐξαίφνης πρὸ αὐτοῦ μὲ μορφὴν ἐκτάκτως ἀξίαν προσοχῆς. Ἡ ἐνδυμασία του ἦτο πολὺ ἁπλῆ· πομπὴ καμμία δὲν τὸν συνώδευε· σημεῖόν τι πλούτου ἢ ἐξουσίας δὲν τὸν διέκρινεν. Ἐφαίνετο δὲ καὶ αὐτὸς ὡς εἷς ἐκ τῶν τοῦ ὄχλου.

Τί ἤθελεν ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς βοῆς τῆς τόσης καὶ τοῦ συνωσμοῦ ;

Νὰ βαπτισθῇ.

Νὰ βαπτισθῇ ! Αὐτός ! ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ! Ἄ ! ὄχι, ὄχι !

Καὶ ὁ Ἰωάννης ὠπισθοχώρησεν.

Οἱ ὄχλοι ἐξεπλάγησαν πρὸ τῆς στάσεως τοῦ Βαπτιστοῦ ἀπέναντι τοῦ νεοελθόντος ἀνδρός. Ἀλλὰ ποῖος λοιπὸν ἦτο ;

Καὶ τὸν παρετήρησαν τότε καὶ αὐτοί. Τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸν ὑπὸ κοινωνικὴν ἔποψιν καὶ τὸ διακεκριμένον. Γαλιλαῖος ἐφαίνετο· πτωχὸς καὶ αὐτός· τινὲς καὶ τὸν ἐγνώριζον· ἐργάτης ἦτο· εἷς φιλόπονος τέκτων. Ἀλλὰ σπανίως ἔλαμψε μορφὴ τόσον θεσπεσία· ὅλη κάλλος καὶ ἀκτινοβολία. Καὶ ἐν τῇ ἀφελείᾳ της εἶχέ τι τὸ ὑπερφυῶς σεπτόν.

Ἔτη πολλὰ εἶχον διαρρεύσῃ ἀφ' ὅτου ὁ υἱὸς τῆς Ἐλισάβετ ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας. Παιδία συνηντῶντο ἐνίοτε καὶ ἔπαιζον. Καὶ ἤδη ἀμφότεροι ἄνδρες. Βίος ὁλόκληρος παρῆλθε. Πῶς νὰ ἀναγνωρισθοῦν ;

Καὶ ὅμως ἀμέσως ἐγνώρισεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Ὁ Πρόδρομος ἐκεῖνος· ὁ Χριστὸς αὐτός. Ὁ πρῶτος δοῦλος· ὁ δεύτερος Κύριος. Ἄ ! ὁποία συνάντησις καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους ! οὐδέποτε ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ παρομοία ἐπραγματοποιήθη. Δὲν ἦσαν στρατηγοὶ γαῦροι οἱ συναντηθέντες, οὔτε διπλωμάται δολοπλόκοι καὶ πολυμήχανοι, οὔτε βασιλεῖς ἢ αὐτοκράτορες κατεξουσιάζοντες τῶν ἐθνῶν καὶ εἰς τὴν δύναμιν τῆς ρομφαίας αὐτῶν ἐγκαυχώμενοι. Ἐπιδεικτικοὶ στόλοι δὲν ἀνύψουν τὰς πρῴρας των, ὅτε ὁ Ἰησοῦς προσῆλθε πρὸς τὸν Ἰωάννην· στρατοὶ δὲν ἦσαν παρατεταγμένοι· διάχρυσοι στολαὶ ὑπασπιστῶν καὶ ἐπιτελῶν δὲν ἔλαμπον· μουσικὰ ὄργανα δὲν ἀνέκρουον ὕμνους· ζη-

τωκραυγαὶ δὲν ἀντήχουν· στέμματα δὲν ἠκτινοβόλουν· σκῆπτρα δὲν ἐπεδεικνύοντο, οὐδὲ ἀνάκτορα καὶ γεύματα καὶ διασκεδάσεις καὶ χοροὶ ἀνέμενον αὐτούς. Ταπεινοὶ καὶ ἀπέριττοι καὶ οἱ δύο, ἔφερον ἐνδύματα εὐτελέστερα τῶν τῶν ὄχλων, οἵτινες τοὺς περιεστοίχιζον. Ὁ εἷς εἶχε περάσει τὸν ἕως τώρα βίον του εἰς τὰς ἐρήμους· ὁ ἕτερος ἦτο ἁπλοῦς τεχνίτης, καὶ τεχνίτης ἀπὸ Ναζαρέτ. Εἷς ρωμαῖος στρατιώτης θ' ἀπήτει να κύψωσιν ἐνώπιόν του. Καὶ ὅμως αἱ κεφαλαί των ἦσαν τιμιώτεραι ὑπὲρ ὅλα τὰ στέμματα τῆς γῆς, οἱ μεγαλοπρεπέστεροι ὕμνοι τῶν βασιλέων ἦσαν αὐτῶν κατώτεροι, ἐπιτελεῖα δόξης ἂν ἤθελον, αὐτὸς ὁ Καῖσαρ θὰ ἦτο ἀνίκανος νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν ἐσχάτων αὐτῶν ὑπηρετῶν, καὶ τὰ λαμπρότατα τῶν ἀνακτόρων θὰ ἦσαν ἀνάξια νὰ τοὺς δεξιωθῶσιν. Ὁ **Ἰωάννης** ἦτο ὁ εἷς, καὶ ὁ ἄλλος ὁ **Ἰησοῦς**. Τοῦ πρώτου μεγαλήτερος οὐδείς ποτε ἐπὶ γῆς ἀνεφάνη. Τοῦ δὲ δευτέρου ὅμοιον ὄχι μόνον ἡ γῆ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ οὐρανός, τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ πλήρωμα, ἡ δόξα, τὸ κάλλος, τὸ φῶς, ὁ βασιλεύς, ἡ ζωή. Καὶ ἐνῷ αἱ συνεντεύξεις στραταρχῶν καὶ αὐτοκρατόρων καταπίνονται ὑπὸ τῆς ἀβύσσου τῆς λήθης, λησμονοῦνται δὲ καὶ αὐτὰ τῶν συνελθόντων τὰ ὀνόματα, ἡ παρὰ τὰ ρεῖθρα τοῦ Ἰορδάνου συνάντησις τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ δεκαεννέα αἰῶνας εὐλογεῖται καὶ ὑμνεῖται παρ' ὁλοκλήρου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, καὶ ὅτε οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθήμενοι θὰ καταυγασθῶσιν ἅπαντες ὑπὸ τοῦ θείου φωτός, θὰ πληρώσῃ διὰ τῆς ἀθανάτου φήμης της τὴν οἰκουμένην ὅλην καὶ κυριαρχοῦσα καὶ δεσπόζουσα τοῦ ρεύματος τοῦ χρόνου θ' ἀντηχῇ διὰ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν ἐνιαυτῶν καὶ διὰ τῶν μυριάδων τῶν αἰώνων.

Ὁποῖα αἰσθήματα κατέκλυσαν τὴν καρδίαν σου, βαπτιστά, ὅτε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου ἐπεφάνη ἐνώπιόν σου ταπεινὸς καὶ πρᾷος, ἥμερος καὶ γλυκύς, ἀλλ' εἰς τοὺς ἰδικούς σου ὀφθαλμοὺς διαφαινόμενος καὶ ἐν ὅλῳ τῷ ὕψει καὶ ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ ; Σὺ ὁ ἤδη δημοτικώτατος, πρὸς τὸν ὁποῖον χιλιάδες βλεμμάτων ἠτένιζον, σὺ ὁ ἤδη δεσπόζων ἐν ταῖς καρδίαις καὶ ταῖς διανοίας μυριάδων, δὲν προσέβλεψας τὸν Ἰησοῦν, ἄγνωστον ἀκόμη καὶ ἄσημον ἐν τῷ κόσμῳ, μὲ ὀφθαλμοὺς οἰήσεως· οὐδ' ἀνύψωσας ὑπερήφανον πρὸ αὐτοῦ τὸ μέτωπόν σου· οὐδ' ἐλάλησας λόγους κομπορρημοσύνης καὶ μεγαλαυχίας· οὐδ' ὡς ἴσος ἴσον τὸν ἐδεξιώθης, ἀλλὰ τὸν ἐχαιρέτισας δι' ἀγάπης, λατρείας, ταπεινώσεως, σεβασμοῦ. Σὺ ὁ πάντων μεγαλήτερος ἔκλινας εὐλαβῶς πρὸ ἐκείνου, τοῦ ὁποίου

καθὼς πρὶν διεκήρυττες, δὲν ἦσο ἄξιος νὰ λύσῃς τοῦ ὑποδήματός του τὸν ἱμάντα· καὶ ὅτε σοὶ ἐπρότεινε νὰ τὸν βαπτίσῃς, ἀπεποιεῖσο λόγῳ ἀναξιότητος καὶ τὸν παρημπόδιζες λέγων «ἐγὼ ἔχω χρείαν βαπτισθῆναι ὑπὸ σοῦ, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;» Καὶ ἂν τέλος ἐδέχθης, ὑπακοῆς καθῆκον σὲ παρώρμησεν, ἔμφοβος δὲ σύ, ὅστις δὲν ἐπτοήθης τοῦ Ἡρώδου τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν, κατέβης εἰς τοῦ ποταμοῦ τὰς ὄχθας, ὅπως βαπτίσῃς τὸν Κύριόν σου. Καὶ ἐνῷ αἱ χεῖρές σου ἐπ' αὐτὸν ἐτίθεντο καὶ σιγηλοὶ ἐθεῶντο οἱ ὄχλοι καὶ τοῦ Ἰορδάνου τὰ κύματα ἐχαιρέτιζον τὸ τελετούργημα ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιάσει, ἐνῷ ἡ πέριξ φύσις προσέβλεπεν εὐλαβὴς καὶ ὁ ἥλιος, τελῶν φόρον λατρείας, πρὸς ἐκεῖνον, δι' οὗ ἐγένετο, ἐξέχυνε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὰς κεφαλάς σας τὰ φωτεινὰ κύματά του, αἱ στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων, διακόπτουσαι πᾶσαν ἄλλην λειτουργίαν των, προσέκυπτον ἐκστατικοὶ μάρτυρες τῶν τελουμένων, αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατέβη ὡσεὶ περιστερά, καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς παλλομένη ἐκ στοργῆς καὶ μεγαλειότητος, ἠκούσθη λέγουσα : «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα».

Διατὶ ἦλθε νὰ βαπτισθῇ ὁ Ἰησοῦς.

Ποῖος ὁ λόγος καὶ ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ὁ Ἰησοῦς; Ὁ Ἰωάννης κανένα λόγον καὶ σκοπὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ διίδῃ. ὅτε εἶδε τὸν Κύριον ἐνώπιον αὐτοῦ μὲ τὴν θέλησιν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ βάπτισμά του, βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀπορία καὶ ἡ κατάπληξίς του. Ὁ Χριστὸς ἦτο ἀναμάρτητος· δὲν εἶχε λοιπὸν ἀνάγκην ἀφέσεως. Ὁ Χριστὸς ἦτο ἅγιος· δὲν εἶχε λοιπὸν ἀνάγκην νὰ ὑποβληθῇ εἰς πρᾶξιν ἐμφαίνουσαν μετάνοιαν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης τὸν παρημπόδιζε λέγων : «ἐγὼ ἔχω χρείαν ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;»

Ὁ Χριστὸς ἐν τούτοις ἐπιμένει, ὁ δὲ Ἰωάννης πρὸ τῆς σταθερᾶς θελήσεώς του καὶ τοῦ λόγου τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ὑποχωρεῖ καὶ πείθεται. Ὁποία δὲ λεπτότης εἰς τὴν ἄρνησιν καὶ ὁποία ἁβρότης καὶ εὐγένεια εἰς τὴν ἐπιμονήν! Ἀρνεῖται ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ μετ' εὐλαβείας καὶ τιμῆς. Καὶ παρεμποδίζων δὲν παρεμποδίζει ὡς ἔχων ἐξουσίαν, ἀλλ' ἀποφεύγει μᾶλλον ὡς δοῦλος συναισθανόμενος ὅτι μηδὲν εἶναι ἀπέναντι τοῦ Κυρίου του. Ὁ Ἰησοῦς ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐξανίσταται κατὰ τῆς ἀποφυγῆς, οὐδὲ δυσφορεῖ ἐκ τῆς ἀρνήσεως οὐδὲ θεωρεῖ προσβολὴν τὸ ὅτι ὁ

Ἰωάννης νομίζει ὅτι ἄσκοπος εἶναι ἡ αἴτησίς του, οὐδὲ ἐπιτάσσει, ὅπως εἰσακουσθῇ, ἀλλὰ μᾶλλον παρακαλεῖ λέγων «ἄφες ἄρτι». Ἂν καὶ ἤρκει δὲ τοῦτο, ὅπως ὁ Ἰωάννης ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ ἐκδηλουμένου σταθεροῦ θελήματος τοῦ Κυρίου του, οὗτος ἐν τούτοις διδάσκων ὅτι καὶ πρὸς τοὺς κατωτέρους ὀφείλομεν νὰ δίδωμεν λόγον ὅταν παρ' αὐτῶν ζητῶμέν τι, ἡ σκοπιμότης τοῦ ὁποίου τοὺς διαλανθάνει, αἰτιολογεῖ τὴν θέλησίν του καὶ φανερώνει τὸ διατὶ ἔρχεται νὰ βαπτισθῇ ἐπιφέρων «οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην». Τί σημαίνει τοῦτο ; ὅτι ὁ Χριστὸς βεβαίως νὰ βαπτισθῇ δὲν ἤρχετο ὡς ἁμαρτωλὸς οὐδ' ὡς ἔχων ἀνάγκην νὰ ἐκδηλώσῃ μετάνοιαν· ἅπαξ ὅμως ἐνανθρωπήσας ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ πάσας τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβάλλοντο καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ παρουσιάσῃ ἑαυτὸν πρότυπον ἀνθρώπου φυλάξαντος ὅλους τοὺς νόμους (πᾶσαν δικαιοσύνην) καὶ τοιουτοτρόπως διδάξῃ ὅτι καθῆκον οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔμελλε νὰ φανερώσῃ, μιμούμενοι τὸ παράδειγμά του καὶ τηροῦντες πᾶσαν θρησκευτικὴν ἐντολὴν τυπικὴν καὶ οὐσιαστικήν, ὡς ἔπραξεν ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὴν περιτομὴν ὑποβληθεὶς καὶ εἰς τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὰς ἐντολὰς ὅλας τοῦ νόμου, τύπου καὶ οὐσίας, αὐστηρῶς διαφυλάξας.

Ἡ κατάβασις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τὸν Χριστόν.

Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἀφοῦ βαπτισθεὶς ὁ Χριστὸς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος, τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐφάνη καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν

Καὶ ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα, πῶς καὶ διατὶ τὸ πνεῦμα κατῆλθεν ἐπὶ τὸν Χριστόν ; Κατῆλθε δυνάμει τοῦ βαπτίσματος; Κατῆλθεν ὅπως φωτίσῃ καὶ ἁγιάσῃ τὸν βαπτισθέντα ; Δυνάμει τοῦ γενομένου βαπτίσματος δὲν κατῆλθε τὸ πνεῦμα α'.) διότι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, καθὼς ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ δίδῃ τὴν δωρεὰν τοῦ πνεύματος, οὐδ' ἐβάπτιζεν ὁ Ἰωάννης ἐν πνεύματι ἁγίῳ· β'.) διότι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν ἐφάνη καταβαῖνον ἐπὶ τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος, ἐντὸς τοῦ Ἰορδάνου, ἀλλὰ κατόπιν τῆς τελετῆς, ἀφοῦ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· γ'.) διότι ὁ Χριστὸς καὶ τὴν γνῶσιν εἶχε πλήρη, καθὼς ἀπέδειξεν εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν κινήσας διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῶν ἀποκρί-

σεών του τὴν ἔκπληξιν τῶν διδασκάλων τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἁγιασμοῦ ἀνάγκην δὲν εἶχε, διότι ἦτο ἀνώτερος τῆς ἁμαρτίας· καὶ δ'.) διότι τὸν σκοπὸν τοῦ βαπτίσματός του ὁ ἴδιος ἐξήγησε πρὸς τὸν Ἰωάννην, ὁ σκοπὸς δὲ οὗτος δὲν ἦτο τὸ νὰ προσλάβῃ δώρημά τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν, οὔτε τὸ ν' ἀποβάλῃ ἀτέλειάν τινα διανοητικὴν ἢ ἠθικήν, τὴν ὁποίαν ἐπίσης δὲν εἶχε, ἀλλὰ σκοπὸς καὶ αἰτία τοῦ βαπτίσματός του ἦτο τὸ νὰ πληρώσῃ πᾶσαν δικαιοσύνην, ἤτοι νὰ ἐκτελέσῃ ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ νόμου καὶ τοιουτοτρόπως νὰ δείξῃ ἑαυτὸν τέλειον ὑπόδειγμα ἀνθρώπου εὐλαβῶς ἐκτελοῦντος πᾶσαν ἐντολὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν καὶ ἀνωτέρου ἀναδεικνυομένου τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς καταδίκης καὶ τιμωρίας.

Ποῖος λοιπὸν ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῆς καταβάσεως τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, τῆς κατὰ τρόπον αἰσθητὸν γενομένης;

Καθὼς λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἡ ὁρατὴ ἐπὶ τὸν Χριστὸν κατάβασις τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου πρῶτον λόγον εἶχε τὸ νὰ ὁρίσῃ ὅτι ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ὁ Πατὴρ εὐδόκησε, δὲν ἦτο ὁ Ἰωάννης, τὸν ὁποῖον οἱ παριστάμενοι ἐκεῖ ἐνόμιζον ἀνώτερον τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' οὗτος, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τέκτων, ἐνδειχθεὶς καὶ διακριθεὶς διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ πνεύματος. Δεύτερος δὲ λόγος ἦτο τὸ νὰ πιστοποιηθῇ ψηλαφητῶς ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε τὴν δύναμιν νὰ προκαλῇ τὴν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος καὶ νὰ μεταδίδῃ αὐτό, ἀνώτερος τοῦ Ἰωάννου, τοῦ ὁποίου τὸ βάπτισμα δὲν ἦτο ἱκανὸν πρὸς τὴν μετάδοσιν ταύτην. Καὶ τρίτον λόγον εἶχε τὸ ὅτι ἡ ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς κατάβασις τοῦ ἁγίου πνεύματος, συγχρόνως μετὰ τῆς φωνῆς τοῦ Πατρὸς «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα», καὶ τῆς παρουσίας τοῦ βαπτισθέντος υἱοῦ, ψηλαφητῶς ἐμαρτύρησε τὴν τριαδικὴν θεότητα καὶ ἐφανέρωσεν αὐτήν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τὴν μνήμην τῆς τελετῆς ταύτης εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ πνεύματος τελεῖ ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων.**

ΕΞΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Κυριακῇ μετὰ τὰ Φῶτα.

(Ματθ. 12—17).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καρπεναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος, Γῆ Ζαβουλών, καὶ Γῆ Νεφθαλεὶμ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ παράδοσις τοῦ Ἰωάννου.

Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τῆς Γαλιλαίας εἶχε νόμιμον σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀρέτα. Ἐν δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις

ἀπόκληρος τοῦ πατρός του καὶ ἰδιωτεύων, ἔζη ὁ ἀδελφός του Φίλιππος ἔχων νόμιμον σύζυγον τὴν Ἡρωδιάδα.

Ὁ Ἡρώδης, οἰστρηλατούμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς φιληδονίας, ἠδύνατο τὸ πᾶν νὰ θυσιάσῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ πάθους αὐτοῦ τούτου. Ἡ Ἡρωδιάς, κενὴ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης, ἔμπλεως δ' ἀχαλινώτου καὶ ἀγρίας φιλοδοξίας, τὸ πᾶν ἠδύνατο νὰ τολμήσῃ, ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὸ ἔνστικτόν της τοῦτο.

Ὁ Ἡρώδης, εἶχε θρόνον, οὗ ἡ λάμψις ἐξέκαιε τὴν ψυχὴν τῆς Ἡρωδιάδος. Ἡ Ἡρωδιὰς εἶχε θέλγητρα, διὰ τῶν ὁποίων ἐφρόντισε ν' ἀναφλέξῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἡρώδου.

Ὁ Ἡρώδης, δοῦλος τῆς ἡδονῆς, ἀπελάκτισε τὴν νόμιμον σύζυγόν του. Ἡ Ἡρωδιάς, δούλη τῆς φιλοδοξίας, ἐγκατέλιπε τὸν νόμιμον σύζυγόν της. Φιλήδονος δὲ καὶ φιλόδοξος συνώκησαν ἀλλήλοις.

Ἡ συνοίκησίς των αὕτη ἀπηγορεύετο ὑπὸ τοῦ θείου νόμου. Ἀλλὰ περὶ τούτου ὀλίγον ἔμελεν αὐτοῖς. Ὁ Ἡρώδης ἐλησμόνει τὸν Θεὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Ἡρωδιάδος. Ἡ Ἡρωδιὰς καὶ νὰ φονεύσῃ τὸν Θεὸν δὲν θὰ ἐδίσταζεν, ἐὰν ἠδύνατο χάριν τοῦ θρόνου τοῦ Ἡρώδου.

Ἓν καὶ μόνον ἴσως θὰ ἐτάραττέ πως τοὺς θρασεῖς ἐγκληματίας, ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις καὶ ἀποδοκιμασία. Ἀλλ' ἐντεῦθεν δὲν ἐφοβοῦντο· οἱ ὄχλοι δὲν ἐτόλμων ν' ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἔνοχον τετράρχην καὶ οἱ σιγηλοὶ ψίθυροι αὐτῶν δὲν ἠκούντο μέχρι τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἐδέσποζεν ἡ γόησσα φωνὴ τῆς Ἡρωδιάδος.

Ὑπῆρξε δ' ὅμως εἷς ὅστις δὲν ἠνέχθη τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο. Ἡ θρασεῖα παράβασις τοῦ θείου νόμου διήγειρεν ἀκράτητον τὴν εὔλογον ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησίν του. Ἀτρόμητος δ' ἀνέλαβε νὰ κεραυνοβολήσῃ τὴν σκανδαλώδη ἀνομίαν.

Ἐνδεδυμένος τὴν τριχίνην μηλωτήν του, περιεζωσμένος τὴν δερματίνην του ὀσφύν, ὁ υἱὸς τῶν ἐρήμων, ἐλεύθερος τὸ φρόνημα καὶ ἀδούλωτος τὸ ἦθος, δὲν ἀπεδειλίασε νὰ ἐγείρῃ ἰσχυρὰν φωνὴν διαμαρτυρίας κατὰ τῆς παρανομίας τοῦ τετράρχου. Ἀσκεπὴς καὶ ἀνυπόδητος, ἀλλὰ καθωπλισμένος διὰ τοῦ ζήλου τῆς θείας δικαιοσύνης, ἀνέβαινε τὰς βαθμίδας τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἡρώδου, χωρὶς δὲ νὰ θαμβώνηται ὑπὸ τοῦ κατακοσμοῦντος αὐτὰ πλούτου, χωρὶς νὰ πτοῆται πρὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ ὄγκου καὶ τῆς δυναστικῆς ἰσχύος, εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τοῦ Ἡρώδου τὴν ὀργὴν καὶ ἀψηφῶν τῆς Ἡρωάδος τὴν μῆνιν, ἔλεγε πρὸς τὸν τετράρχην «οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν».

Ἡ ἐλεγκτικὴ αὕτη φωνὴ τοῦ Ἰωάννου ἀπήρεσκεν εἰς τὸν Ἡρώδην καὶ διηρέθιζε τὴν Ἡρωδιάδα. Δὲν θὰ συνεχώρει ποτὲ αὕτη εἰς τὸν βαπτιστὴν τὸ ὅτι ἀπετόλμα νὰ τὴν καταγγέλλῃ ὡς ἔνοχον ἁμαρτίας καὶ νὰ τὴν ἐκθέτῃ εἰς τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἀποδοκιμασίαν· δὲν θὰ τῷ συνεχώρει τὸ ὅτι μετὰ τόσης ἀφοβίας ἤρχετο ἐκεῖ, ὅπου ἐδέσποζεν αὐτή, ὅπως προκαλέσῃ τὴν ἀποπομπήν της ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων καὶ τὴν ἀπομάκρυνσίν της ἀπὸ τοῦ θρόνου, χάριν τοῦ ὁποίου τὸ πᾶν ἦτο ἱκανὴ νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον.

Ν' ἀποπεμφθῇ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων αὐτή, ἡ Ἡρωδιάς, ἐν μέσῳ ἴσως τῆς κοινῆς χλεύης καὶ τῶν ὀνειδισμῶν τοῦ ὄχλου, νὰ ζήσῃ ἀφανὴς καὶ ἰδιωτεύουσα αὐτή, ἥτις ἠγάπησεν ὄχι τὸν Ἡρώδην, ἀλλὰ τὸν τετράρχην, ὄχι τὸν ἄνδρα ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα, καὶ αὐτοῦ χάριν, ὅπως μετάσχῃ τῆς λάμψεως τῆς ἐξουσίας του, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν συζυγικὴν ἑστίαν καὶ ν' ἀψηφήσῃ καὶ τὸ σκάνδαλον, ὃ προεκάλεσεν ἡ πρᾶξις αὐτῆς αὕτη; Ἡ ἀγρία καὶ ἐμπαθὴς φιλοδοξία της ἐμαίνετο ἐπὶ μόνῃ τῇ ἰδέᾳ ὅτι θὰ ἐλάμβανε τοιαύτην λύσιν τὸ δρᾶμα, οὗ ἦτο αὐτὴ ἡ ἡρωίς. Καὶ ὤμοσε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Βαπτιστήν.

«Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν!» Ἡ φωνὴ αὕτη ἤχει ἀπαισίως εἰς τὰ ὦτά της. Τὸ στόμα, τὸ ὁποῖον τὴν ἔλεγε, δὲν πρέπει ποτὲ πλέον νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ. Ἀνάγκη νὰ σιγήσῃ διὰ παντὸς αὕτη ἡ φωνή.

* * *

Ἔκτοτε ἡσυχίαν δὲν εἶχεν ἡ Ἡρωδιάς. Οὐδ' ἀφῆκεν ἥσυχον τὸν Ἡρώδην. Τὸ πρωΐ, τὴν μεσημβρίαν, τὴν ἑσπέραν, ἐν μέσῳ τῶν φροντίδων τῆς ἡμέρας, ἐν μέσῳ τῶν ὀργίων καὶ τῶν ἡδυπαθειῶν τῆς νυκτός, τὸν ὑπεμίμνησκε πάντοτε τὸν βαπτιστήν. Καὶ ὁ Ἡρώδης, ἀφ' ἑνὸς χαριζόμενος εἰς αὐτὴν καὶ θέλων ν' ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις της, ἀφ' ἑτέρου ὠργισμένος καὶ αὐτὸς οὗτος διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀνομίας του καὶ φοβούμενος τὴν παρὰ τοῖς ὄχλοις ἐπίδρασιν τοῦ Ἰωάννου, ἀποστείλας συνέλαβεν αὐτόν.

Ὁ Ἰωάννης δὲν ἐπειράθη ν' ἀντιστῇ, ἀλλ' οὐδ' ἐφοβήθη. Κυκλούμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἤχθη πρὸ τοῦ Ἡρώδου. Ἐνόμιζεν οὗτος ὅτι θὰ τὸν ἔβλεπε τεταπεινωμένον καὶ προσπίπτοντα ἐν ἱκεσίαις. Ἀλλ' ἠπατᾶτο. Ἐνόμιζε καὶ ἡ Ἡρωδιάς, ἔκφρων ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀγρίας τῆς ἐκδικήσεως χαρᾶς, ἐνόμιζε καὶ αὐτὴ ὅτι θὰ τὸν ἔβλεπε τρέμοντα καὶ πτήσσοντα, καὶ ἠτοι-

μάζετο νὰ σαρκάσῃ τὴν ἐξουθένωσίν του. Ἀλλ' ἐπλανᾶτο. Ὁ βαπτιστὴς δὲν ἐταπείνωσε τὴν κεφαλήν, δὲν συνέκαμψε τὰ γόνατα, δὲν ἱκέτευσε, δὲν προσελιπάρησεν. Ὁ ἐλθὼν ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιοὺ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος καὶ διὰ τῆς φωνῆς ἐκεραυνοβόλησε καὶ πάλιν τὸ ἀθέμιτον ζεῦγος. Δι' αὐστηρᾶς δὲ χειρονομίας δεικνύων τὴν Ἡρωδιάδα πρὸς τὸν Ἡρῴδην τῷ εἶπε διὰ μυριοστὴν φορὰν «οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν».

Λύσσα ἀγρία πάραυτα ἐξέλαμψεν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς βδελυρᾶς γυναικός. Ὀργὴ ἀκράτητος κατεκυρίευσε τὸν παράνομον τετράρχην. Καὶ ὁ βαπτιστὴς δέσμιος ἤχθη εἰς τὴν φυλακήν.

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ σύλληψις τοῦ βαπτιστοῦ ἔκαμε τὸν Ἰησοῦν ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Γαλιλαίαν.

Διατί τοῦτο; Πῶς ὁ Εὐαγγελιστὴς συνδέει τὴν φυλάκισιν τοῦ Ἰωάννου μὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰησοῦ; Ἀκούσας οὖτος ὅτι ὁ Ἰωάννης παρεδόθη ἀνεχώρησεν. Ἡ σύλληψις δηλαδὴ τοῦ Βαπτιστοῦ προεκάλεσε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ ποῖον αἴσθημα, ποία ψυχολογικὴ αἰτία ἴσχυσε νὰ ἐπιφέρῃ ταύτην;

Τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς γνωρίζει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχεν ὅλα τὰ αἰσθηματικὰ καὶ ἠθικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας. Τοιουτοτρόπως ὁ Χριστὸς ἔφερεν ἰσχυρὸν καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸν θάνατον. Ἡ θέα νεκρῶν διήγειρε τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν οἶκτόν του. Ὁ δὲ θάνατος τοῦ Λαζάρου προεκάλεσε τὰ δάκρυά του. Ἀτομικῶς ὁ ἴδιος ἠγάπα τὴν ζωήν. Ὅτε δ' ἀντεμετώπισε τὸν ἐπικείμενον φόνον του, συνεταράχθη δεινῶς. Τόσον μάλιστα, ὥστε θρόμβοι αἵματος κατεχύθησαν ἐπὶ τοῦ μετώπου του. Τόσον, ὥστε ἐν μακρᾷ ἀγωνιώδει προσευχῇ, πεσμένος εἰς τὰ γόνατά του, ἐζήτησε μὲ θέρμην πυρετώδη ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ παρέλθῃ ἀπ' αὐτὸν τὸ πικρὸν ποτήριον. Καὶ πρὶν δέ, ὁσάκις περὶ τοῦ θανάτου του ὡμίλησε, βαθεῖα τις μελαγχολία διαφαίνεται εἰς τοὺς λόγους του. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἡ εἴδησις τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰωάννου τὸν ἐθορύβησεν. Ὁ συλλαβὼν ἐκεῖνον ἦτο πιθανὸν νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα καὶ ἐπ' αὐτόν. Καὶ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ἠθέλησε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπιβουλήν.

Ἦτο τοῦτο φόβος; Διατὶ ὄχι: Ἀλλὰ φόβος θεμιτὸς καὶ

νόμιμος. Προικισμένος μὲ τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ζωήν, ἐδικαιοῦτο νὰ προφυλάττῃ αὐτήν. Καὶ ἰδοὺ διατὶ καὶ ἄλλοτε ἀπέφυγε νὰ τὴν ἐκθέσῃ πρὸ τῆς φονικῆς μανίας τῶν ἐχθρῶν του. Ἰδοὺ διατί, ὅτε ποτὲ ἐφέρετο πρὸς τὴν ὀρὴν τοῦ ὄρους, ὅπως κατακρημνισθῇ, διεξέφυγεν ἀπὸ τοῦ ὁδηγοῦντος αὐτὸν πλήθους. Ἀργότερα τὸν βλέπομεν πορευόμενον ἑκουσίως εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου ἐγνώριζεν ὅτι θὰ στηθῇ δι' αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὁ σταυρός. Ἀργότερα τὸν βλέπομεν μὴ ἀπομακρυνόμενον, ἐνῷ ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἐπήρχετο ὁ Ἰούδας μετὰ τῆς σπείρας. Ἦτο τοῦτο ἀντίφασις: δειλὸς πρὶν ἔγεινε γενναῖος κατόπιν; Ἀγαπῶν τὴν ζωὴν πρὶν τὴν ἐβαρύνθη ἔπειτα; Φοβούμενος ἄλλοτε τὸν θάνατον τὸν περιεφρόνει κατόπιν; Οὐχί. Ἡ πρὸς τὸν πατέρα του παραπονετικὴ τρόπον τινὰ κραυγὴ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ σταυροῦ, ὅτι τὸν ἐγκατέλιπεν, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ζωὴν ἀγάπη ἐθέρμαινε τὰ στήθη του. Ἀλλὰ τότε καθῆκον ὑπέρτερον τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸ νὰ παραδοθῇ, καὶ καθῆκον ἱερὸν τῷ ἐπέβαλε νὰ ἀποθάνῃ· νὰ ἀποθάνῃ, ἵνα νικήσῃ τὸν θάνατον· νὰ ἀποθάνῃ διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωήν. Καὶ μᾶς ἐδίδαξεν οὕτω ὅτι ὄχι μόνον δικαιούμεθα, ἀλλὰ καὶ ὀφείλομεν ν' ἀγαπῶμεν αὐτήν· ὅτι ἀνοήτως δὲν πρέπει νὰ τὴν ἐκθέτωμεν εἰς κίνδυνον, οὐδ' ὅταν ἐπέρχηται οὗτος, νὰ τὸν προσβλέπωμεν ἀδιαφόρως ἢ μετὰ πείσματος, τὰ πάντα ἐξαρτῶντες δῆθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ φρόνησιν ἐνεργοῦντες νὰ τὸν ἀποφεύγωμεν· ὅτε δὲ μόνον ὑψηλότερον καθῆκον μᾶς ἐπιβάλλει τὴν αὐτοθυσίαν, τότε ὀφείλομεν νὰ προσφέρωμεν ὁλοκαύτωμα τὴν ζωήν μας ὄχι ἐν ἡρωϊσμῷ ἀγρίῳ, ἀλλ' ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι αἱ ἀλγηδόνες τοῦ θανάτου καὶ τοῦ μαρτυρίου πρέπει νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὴν θείαν βουλήν, πρὸς τὴν ὁποίαν πρέπει εἰς τοιαύτας περιπτώσεις νὰ λέγωμεν ὑποτασσόμενοι «πλὴν οὐχ' ὡς ἡμεῖς θέλομεν ἀλλ' ὡς Σύ».

Ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου.

Ἡ ἀναχώρησις αὕτη τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν Καρπεναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ προεφητεύετο ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου λέγοντος: «Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαός, ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς». Ὁ Ἰησοῦς βεβαίως δὲν ἀνεχώρησε, διότι τὸ προεῖπεν ὁ προ-

φήτης, οὐδὲ ἦτο *δοῦλος* τῶν προφητειῶν, εἰμαρμένως πως *ἠναγκασμένος* νὰ ἐκπληροῖ αὐτάς. Ἀλλ' ὁ προφήτης τὸ εἶπε, διότι τὸ θεῖον πνεῦμα, τὸ δι' αὐτοῦ λαλῆσαν, *προεγνώριζε τὸ γενησόμενον*. Καὶ διδασκόμεθα οὕτω τὴν ἄβυσσον, ἥτις χωρίζει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὴν ἄπειρον ὑπεροχὴν τούτου ἐπ' ἐκείνου· διδασκόμεθα πῶς ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν κράτος ἔχει οὔτε λόγῳ γνώσεως περὶ τοῦ μέλλοντος, μὴ δυνάμενος νὰ προΐδῃ οὐδὲ τὸ μετὰ μίαν στιγμὴν μέλλον νὰ συμβῇ, διδασκόμεθα πῶς κατ' ἀντίθεσιν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα προγνωρίζει, ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων μέχρι τῶν μεγίστων, ἀπὸ τῶν λίαν ἀτομικῶν μέχρι τῶν λίαν γενικῶν, ἀπὸ τῶν μᾶλλον ἀσημάντων μέχρι τῶν ἐπισήμων καὶ περιφανῶν καὶ παγκοσμίων. Διδασκόμεθα πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε *Χριστός*, *ὁ προεπηγγελμένος*, *ὁ προσδοκώμενος*, *ὁ Σωτήρ* διότι ἐν αὐτῷ ἐπληρώθησαν ὅλαι αἱ περὶ τοῦ *Μεσσίου* προφητεῖαι ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καὶ ἐντελείᾳ.

Ὁ Ἰησοῦς φῶς.

Ἀλλ' ἐκ τῆς προφητείας ταύτης καὶ ἄλλα μεγάλα καὶ σωτήρια διδασκόμεθα. Διδασκόμεθα ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι φῶς, καὶ φῶς μέγα, ὅτι δὲ τὸ φῶς τοῦτο *ἀνέτειλεν εἰς πάντας τοὺς καθημένους ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου*. Ἡ προφητεία αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὴν περὶ τοῦ προσώπου του μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἰπόντος «*ἐγώ εἰμι τὸ φῶς*». Συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν του, ἥτις εἶνε *φῶς* καὶ *φῶς μέγα*. Συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἥτις τοιοῦτον τὸν ἀνέδειξε, καὶ πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν πεῖραν, ἥτις *φῶς μέγα* τὸν βεβαιοῖ. Εἶνε φῶς ὁ Ἰησοῦς, διότι διεφώτισε τὰ ὕψιστα καὶ μυστηριωδέστατα προβλήματα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ δι' αὐτοῦ οἱ ἀγράμματοι ἄλλα πιστοὶ χριστιανοὶ γνωρίζουσι περισσότερα ἀφ' ὅσα ἐγνώριζον οἱ μέγιστοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. Εἶνε φῶς διότι διεφώτισε τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης κεφαλῆς καὶ καρδίας καὶ μᾶς ἔκαμε νὰ βλέπωμεν τοὺς σκοτεινοτέρους διαλογισμούς μας, τοὺς μυστικωτέρους μας πόθους, τὰς ἀφανεστέρας ἐπιθυμίας μας, τὰ πλέον λανθάνοντα πάθη μας, καὶ μᾶς ἐδίδαξε τί ἐν αὐτοῖς τὸ ἀγαθὸν καὶ τί τὸ κακόν, τί τὸ ἁγνὸν καὶ τί τὸ ρυπαρόν, τί τὸ ἅγιον καὶ τί τὸ ἁμαρτωλόν, τί τὸ ἄξιον νὰ προέλθῃ εἰς τὸ φῶς, τί τὸ ἄξιον νὰ ἐξαφανισθῇ εἰς τὸ σκότος. Εἶνε φῶς, διότι διεφώτισε τὰς στενωποὺς καὶ τὰς ρύμας καὶ τὰς τρίβους ὅλας τοῦ βίου μας

καὶ μᾶς ἐγνώρισε τί τὸ δίκαιον καὶ τί τὸ καλόν, τί τὸ καθῆκον μας πρὸς τὸν Θεόν, τὶ τὸ καθῆκόν μας πρὸς τὸν πλησίον, τί ὀφείλομεν πρὸς τοὺς φίλους μας καὶ τί πρὸς τοὺς ἐχθρούς μας, τί πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ τί πρὸς τοὺς ξένους, τί πρὸς τοὺς ὁμοδόξους καὶ τί πρὸς τοὺς ἀλλοδόξους, τί πρὸς τοὺς ἄνδρας καὶ τί πρὸς τὰς γυναῖκας, τί πρὸς τοὺς νέους καὶ τί πρὸς τὰς νέας, τί πρὸς τοὺς γέροντας καὶ τί πρὸς τὰ παιδία, τί πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τί πρὸς τοὺς ἰδιώτας, τί πρὸς τοὺς χαίροντας καὶ τί πρὸς τοὺς θλιβομένους, τί πρὸς τοὺς ὑγιαίνοντας καὶ τί πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας, τί πρὸς τοὺς χορτασμένους καὶ τί πρὸς τοὺς πεινῶντας, τί πρὸς τοὺς πλουτίους καὶ τί πρὸς τοὺς πτωχούς, τί πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τί πρὸς τοὺς δικαίους. Εἶνε φῶς ὁ Ἰησοῦς διότι μᾶς ἔδειξε τί μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν εὐθεῖαν, τί δὲ εἰς τὴν σκολιάν, τί εἰς τὸν ἀτραλῆ τόπον, τί δὲ εἰς τὴν ἄβυσσον, τί εἰς τὴν ζωήν, τί δὲ εἰς τὸν θάνατον. Εἶνε φῶς ὁ Ἰησοῦς διότι ὑπὸ τὰς ἀκτῖνάς του ἐκλάμπει ἡ ἀλήθεια καὶ ἀνθεῖ ἡ ἀρετὴ καὶ θάλλουσιν αἱ μεγάλαι ἀρχαὶ τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἀγάπης, καὶ ἐν αὐτῷ εὑρίσκομεν τὸ κέντρον μας, τὸν δρόμον μας, τὸν σκοπόν μας, καὶ ζῶμεν ὡς ὄντα λογικὰ καὶ ὄντα ἠθικά. Εἶνε φῶς ὁ Ἰησοῦς, διότι δι' αὐτοῦ λαοὶ εὑρισκόμενοι ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου προήχθησαν εἰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας καὶ ἐδημιούργησαν πολιτισμὸν ἀληθείας, δικαιοσύνης καὶ τροφιγώτης ἠθικῆς ζωῆς, διότι καὶ σήμερον ὅσοι αὐτὸν ἀπαρνοῦνται καθίστανται οἱ βάρβαροι καὶ οἱ τυφλοὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἵν' ἀναβλέψωσι καὶ ἀναζήτωσι, πρὸς αὐτὸν τὸ *φῶς τὸ μέγα* στρέφονται καὶ τὰς ἀκτῖνάς του ἐπικαλοῦνται. Εἶνε *φῶς*, *φῶς μέγα ὁ Ἰησοῦς*, διότι καὶ ὅταν ὁ θάνατος κλείσῃ τὰ βλέφαρά μας καὶ μάτην ὁ ἥλιος προσπαίζῃ ἐπὶ τῆς χλόης τοῦ τάφου μας, ἡ ψυχή μας βλέπει καθαρώτερον ἐν τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί του. Εἶνε *φῶς καὶ φῶς μέγα ὁ Ἰησοῦς*, διοτι ὅσοι ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τῷ φωτί του ἔζησαν, μέλλουσι νὰ ζήσωσιν αἰωνίως ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς ἀγάπης του, ὅπου οὔτε σκότος οὔτε σκιά, ὅπου αὐτὸς οὗτος θὰ εἶνε φῶς ἄδυτον, ἄπειρον, αἰώνιον.

Τὸ φῶς τοῦτο τυφλοὶ ὀπαδοὶ τῆς ὕλης, ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἐπιστήμης, τολμῶσι νὰ τὸ ἀρνῶνται. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη τοὺς ἀποκηρύττει, ἀνακηρύττουσα καὶ αὐτὴ μετὰ τῆς θρησκείας ὅτι ἐκτὸς τοῦ Ἰησοῦ ἡ ζωὴ καὶ τὸ μέλλον ἀπομένουσι προβλήματα αἰνιγματώδη, σκοτεινά, ἄλυτα. Καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ἥτις θέλει φῶς, διότι θέλει ζωήν, κλείουσα τὰ ὦτα πρὸς τὰς φωνὰς τῶν ἀγυρτῶν μετὰ συντριβῆς πρὸς τὸν Ἰησοῦν προστρέχει, διότι

ἐν αὐτῷ εὑρίσκει τὸ φῶς, τὸ ἀληθὲς φῶς, τὸ καθαρὸν φῶς, τό μέγα, τό αἰώνιον φῶς.

Μετανοεῖτε.

Τοιουτοτρόπως ἤρχισε τὸ κήρυγμά του ὁ Ἰωάννης. Τοιουτοτρόπως τὸ ἤρχισε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν. Ἡ μετάνοια εἶνε ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὅστις θέλει παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ συγχωρηθῇ καὶ τῆς αἰωνίου νὰ ἀξιωθῇ ζωῆς, ὀφείλει πρῶτον νὰ μετανοήσῃ. Τί δὲ εἶνε ἡ μετάνοια ; Εἶνε ἡ ἀπόφασις πρὸς ἐντελῆ μεταβολὴν καὶ ἀνακαίνισιν ἐν Χριστῷ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ βίου, εἶνε ὁ δρόμος τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τοῦ νοῦ, τῆς καρδίας καὶ τῶν ἔργων καὶ ἡ θέλησις πρὸς ἐντελῆ ἡμῶν ἁγιασμὸν καὶ ἀναγέννησιν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ παλαιοῦ εἰς ἄνθρωπον νέον. Ἡ μετάνοια εἶνε ἡ λῆξις τοῦ βίου τῆς ἀπιστίας, τῆς νεκρᾶς πίστεως, τῶν πονηρῶν διανοημάτων, τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν πονηρῶν ἔργων, καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ κράτους τῆς ζώσης πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης, καὶ ἀποτελεῖ διὰ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ»

Κυριακὴ δεκάτη ἕκτη
τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου.

(Λουκ. ιη'. 10—14).

Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι· ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος Τελώνης. Ὁ Φαρισαῖος, σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο. Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ Τελώνης. Νηστεύω δὶς τοῦ Σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα, ὅσα κτῶμαι. Καὶ ὁ Τελώνης, μακρόθεν ἑστώς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων· Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, Κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Φαρισαῖος καὶ Τελώνης

Εὑρέθη ποτὲ ὁ Κύριος ἡμῶν μεταξὺ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶχον τυφλὴν καὶ ἀλαζόνα πεποίθησιν ὅτι ἦσαν δίκαιοι, περιφρονητικῶς δὲ ἐθεώρουν τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅλους τοὺς ἄλλους νομίζοντες ἁμαρτωλοὺς ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ των· καὶ μὲ τὴν ἔξοχον καὶ ἀπαράμιλλον ἐκείνην δύναμίν του εἰς τὸ νὰ ζωγραφίζῃ τελείως χαρακτῆρας μὲ ὀλίγας λέξεις καὶ νὰ ἐκφράζῃ μὲ μικρὰς καὶ ἁπλουστάτας διηγήσεις τὰς μεγίστας ἀληθείας, τοῖς εἶπε τὴν παραβολὴν τοῦ Φαρισαίου καὶ τοῦ Τελώνου.

Ὁ *Φαρισαῖος* τῆς παραβολῆς ταύτης εἶνε ὁ μωρότατος καὶ οἰκτρότατος τύπος τοῦ ψευδοεναρέτου ὑπερηφάνου. Ἀναβὰς εἰς τὸ ἱερὸν διὰ νὰ προσευχηθῇ, ἐπροχώρησεν ἀλύγιστος, φαντασμένος, θρασύς, χωρὶς τὴν παραμικρὰν συντριβὴν καρδίας, χωρὶς κανὲν αἴσθημα φόβου, μὲ τυφλὴν καὶ ἐπηρμένην αὐτοπεποίθησιν εἰς τὴν δικαιοσύνην του, χωρὶς νὰ καταγινώσκῃ εἰς ἑαυτὸν κανὲν πταῖσμα, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον, καὶ ἐστάθη μὲ τὸ μέτωπον ὑψωμένον, μὲ τὴν ἀξιοσεβάστων διαστάσεων κοιλίαν του προτεταμένην, ἐπιδεικτικῶς φέρων τὰ εὐρύχωρα κράσπεδά του καὶ τὰ πλατέα του φυλακτήρια, ὡς δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Δικαίου, ὡς ἅγιος ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου, ὡς εἷς αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς πρὸ ἑνὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὑπὸ τύπον προσευχῆς ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἐγώ του καὶ ἐλιβάνισε τὸ ἄτομόν του. Δὲν τὸν ἔφθανε τοὐλάχιστον νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶνε καθὼς *πολλοὶ* ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ χωρὶς *καμμίαν* πρὸς *κανέναν ἄλλον* ὑπόληψιν, *ὅλους τοὺς ἄλλους* θεωρῶν ἁμαρτωλοὺς καὶ καταφρονητέους, ηὐχαρίστησε μετὰ περισσῆς αὐταρεσκείας διὰ τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν εἶνε καθὼς οἱ *λοιποὶ* τῶν ἀνθρώπων. Τί μετριόφρων ὁ εὐλογημένος! Ἑκατοντάδες χιλιάδων ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἑκατομμύρια ὑπῆρχον εἰς ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον. Καὶ *ἕνα* δὲν εὗρισκεν, *ἕνα* δὲν ἐθεώρει δυνατὸν νὰ τῷ ὁμοιάζῃ, νὰ εἶνε ὡς αὐτός, ἢ κατώτερος ἔστω, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἄξιος νὰ εὐπροσωπῇ καὶ σμικρὸν τι ἀκόμη ἐνωπιον τοῦ Θεοῦ· ὄχι! Δὲν ἦτο ἁπλῶς, κατὰ τὴν *ταπεινὴν* κρίσιν του, ὁ Φαρισαῖος ὑπέρτερος, δὲν ἦτο μόνον ὑπέροχος με-

ταξὺ τοῦ κόσμου ὅλου· ἀλλ' ἦτο *μοναδικός*· χωριζόμενος ἀπὸ τῶν λοιπῶν οὐχὶ διὰ τάφρου, ἀλλὰ δι' ἀπεράντου ἀβύσσου, ἀκηλίδωτος αὐτὸς μόνος ἐν μέσῳ τόσου κόσμου ἁμαρτωλοῦ. Καὶ ποία ἐπιείκεια γενναία, ποία συγκατάβασις φιλάδελφος εἰς τὴν περὶ τοῦ κόσμου τούτου κρίσιν του, ποῖος βόρβορος χυνόμενος ἀπὸ τὴν σεμνήν του γλῶσσαν πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ὡμοίαζεν ὁ ὅσιος αὐτός! Τίποτε ἄλλο παρὰ ἅρπαγες· τίποτε ἄλλο παρὰ ἄδικοι· τίποτε ἄλλο παρὰ μοιχοί, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου· κανεὶς ὑποφερτός, παρὰ ὅλοι ἀγέλη ἐλεεινῶν ἁμαρτωλῶν καὶ συρφετὸς καταπτύστων ἐγκληματιῶν. Ἐνῷ αὐτός, ὁ Φαρισαῖος, ἆ! αὐτὸς οὔτε μῶμον εἶχεν οὔτε σκιάν, ἁγνὸς ὅλος, ἀκηλίδωτος ὅλος, ἐξαστράπτων ὅλος, δυνάμενος ν' ἀτενίσῃ πρὸς τὸν Θεὸν ἄνευ φόβου, ἄνευ αἰτήσεως συγγνώμης, ἄπταιστος, ἀκατάκριτος, ἀναμάρτητος, δίκαιος, φυλάττων τὸν νόμον μέχρι κεραίας, νηστεύων δὶς τῆς ἑβδομάδος, καθὼς ἐφώνει πρὸς τὸν Θεόν, προσφέρων τὸ νόμιμον δέκατον ἀπὸ ὅλα ὅσα ἀπέκτα. Καὶ μέσα εἰς τὸ φούσκωμα ἐκεῖνο τῆς ψυχῆς του, εἰς τὴν ἔπαρσιν ἐκείνην τοῦ πνεύματός του, εἰς τὴν αὐτολατρείαν ἐκείνην τοῦ ἀτόμου του, ὁ Φαρισαῖος ὁ δῆθεν προσευχόμενος, ὁ δῆθεν εἰς τὸν Θεὸν ἀφωσιωμένος, ὁ δῆθεν ἐλθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ὅπως τὸν εὐχαριστήσῃ, στραφεὶς εἶδε κάτω, πολὺ κάτω, μακράν, εἰς ἀπόστασιν ἱκανήν, κρυμμένον εἰς τὴν σκιάν, ἕνα ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισεν ὅτι ἦτο εἷς τελώνης· καὶ φουσκώσας περισσότερον καὶ θωπεύσας τὴν γενειάδα του καὶ καμαρώσας ἔτι μᾶλλον τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὴν μίαν χεῖρα ὑψωμένην πρὸς τὸν οὐρανόν, μὲ τὴν ἄλλην δεικνύουσαν τὸν τελώνην, τὸν ὁποῖον διόλου δὲν ἐλογάριαζε, τὸν ὁποῖον περιεφρόνει βαθέως ὡς τι ὅλως ποταπὸν καὶ οὐτιδανὸν ὄν, ὡς τι κάθαρμα καὶ βδέλυγμα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, βλέπων ἄνω συγχρόνως πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κάτω πρὸς αὐτόν, σοβαρὸς ἅμα καὶ σαρκαστικός, προσευχόμενος ἐν ταὐτῷ καὶ ἐμπαίζων, ηὐχαρίστει πάλιν ὅτι δὲν εἶνε ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς *οὗτος ὁ τελώνης*.

Ἆ! Φαρισαῖε, Φαρισαῖε! Καὶ μόνον ἀπὸ τὸν κόμπον τοῦτον, τὴν ἀγερωχίαν καὶ τὴν φυσίωσιν ταύτην, μόνον ἀπὸ τὴν ἀλαζόνα αὐτὴν καύχησιν διὰ τὸν ἑαυτόν σου, τὴν αὐθάδη ταύτην καὶ ἄστοργον καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ, χωρὶς νὰ ὀνομασθῇς, ὅτι ἦσο ἐκ τῆς τάξεως ἐκείνης, τῆς ἐπιδεικτικῆς καὶ μωροφαντασμένης, κατὰ τῆς ὁποίας

διηύθυνε τοσάκις τοὺς βαρεῖς καὶ φλογεροὺς μύδρους τῶν λόγων του ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Ὁ δὲ Τελώνης ;

Αὐτός, πατήσας εἰς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, μετὰ πλήρους συνειδήσεως τῆς ἰδίας μηδαμινότητος καὶ ἀναξιότητος, οὐδ' ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ βάθη τοῦ ἱεροῦ, οὐδ' ἐθάρρησε ν' ἀτενίσῃ κἂν πρὸς αὐτά. Καὶ ἐνῷ συντριβὴ ὅλος καὶ μετάνοια, ἀπεσπασμένος καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τὰ γήϊνα, ἐφέρετο διὰ τοῦ πνεύματός του πρὸς τὸν Θεόν, ἐντρεπόμενος ὅμως διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, κύπτων ὑπὸ τὴν συναίσθησιν τοῦ βάρους των, μὴ ἐξετάζων τὸν κόσμον, τὸν ἄλλον, ἓν μόνον ἔχων ὑπ' ὄψει του, τὴν ἰδικήν του ἐνοχήν, καὶ αὐτὴν ἐρχόμενος νὰ ὁμολογήσῃ ἄνευ προφάσεων, ἄνευ δικαιολογημάτων, ἄνευ ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων, καὶ νὰ ζητήσῃ συγγνώμην δι' αὐτήν, δειλός, τεθλιμμένος, κατῃσχυμμένος, οὐδὲ νὰ σηκώσῃ ἑτόλμα τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν οὐρανόν· ἀλλὰ τιμωρῶν καὶ ταλανίζων τὸν ἑαυτόν του, οἰκτείρων τὴν θέσιν του, καὶ ἐκφράζων τὴν μεταμέλειάν του, τὴν πικράν, τὴν βαθεῖαν, τὴν ἄπτωτον καὶ ἀπερίτρεπτον πλέον, τὴν ἐξ ὅλης καρδίας μεταμέλειάν του, ἐκτύπα εἰς τὸ στῆθός του, καὶ μίαν μόνον ἱκεσίαν, μίαν μόνον δέησιν βραχεῖαν, ἀλλὰ θερμήν, φλογεράν, διάπυρον, ἰσχυρὰν ἄφινεν, εἰς τὴν ὁποίαν διετυποῦντο ὅλοι του οἱ πόθοι καὶ ἐξεχύνετο ὅλη του ἡ ψυχή, λέγων μέσῳ στεναγμῶν καὶ λυγμῶν καὶ δακρύων. «Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.»

Ὑπερηφάνεια καὶ καταφρόνησις.

Τὸ νὰ ὑπερηφανευώμεθα διὰ τὸν ἑαυτόν μας καὶ καταφρονῶμεν τοὺς ἄλλους ἀπαγορεύεται ἐν γένει εἰς οἱονδήποτε σημεῖον συγκρίσεως καὶ ἀντιπαραβολῆς. Ὁ πλοῦτος δὲν δικαιοῦται νὰ περιφρονῇ τὴν πτωχείαν, οὔτε ἡ σοφία τὴν ἀμάθειαν, οὔτε τὸ μεγαλεῖον τὴν σμικρότητα, οὔτε ἡ ἰσχὺς τὴν ἀδυναμίαν, οὔτε ἡ ὑγεία τὴν νόσον, οὔτε ἡ δόξα τὴν ἀφάνειαν, οὔτε ἡ νεότης τὸ γῆρας, οὔτε τὸ κάλλος τὴν ἀσχημίαν. Ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸν δίκαιον, ἐπιτρέπεται, μεθύων ἐκ τῆς ἰδέας τῆς τελειότητός του καὶ πεφυσιωμένος δι' αὐτήν, νὰ πλέκῃ ἐγκώμια εἰς ἑαυτόν, καταφρονῇ δὲ τοὺς ἄλλους, νομιζομένους ἢ πραγματικοὺς ἁμαρτωλούς.

Ἐὰν ἀληθῶς ἦνέ τις ἐνάρετος, πρῶτον δεῖγμα τῆς ἀρετῆς

του θὰ εἶνε ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ μετριοφροσύνη του. Διότι συμβαίνει εἰς τὴν ἀρετὴν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν μάθησιν. Ἡ ἡμιμάθεια φυσιοῖ· καὶ ἡ ψευδὴς ἀρετὴ ἀλαζονεύεται. Ἐνῷ εἷς Σωκράτης ἔλεγεν «ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα», καὶ εἷς Παῦλος δὲν ἠσχύνετο νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τίποτε δὲν ἦτο : «εἰ καὶ οὐδέν εἰμι».

Ὁ προκόπτων εἰς σοφίαν δὲν δύναται νὰ αὐτοθαυμασθῇ δι' ὅσα ἔμαθε, διότι, ἐνῷ φωτίζονται πρὸ αὐτοῦ σημεῖά τινα τῆς γνώσεως, ἄλλα μυστήρια ἁπλοῦνται πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσῳ πολλαπλασιάζονται αἱ γνώσεις τόσῳ πληθύνονται καὶ τὰ ἀγνοούμενα. Κατὰ παρόμοιον τρόπον ὁ προκόπτων εἰς ἀρετήν, ἐφόσον κατακτᾷ ἠθικὰς τελειότητας ἀνακαλύπτει πληθὺν ἄλλων ἀτελειῶν ἐν αὐτῷ καὶ καθ' ὅσον ἀνέρχεται ὑψηλότερα καθαρώτερον ἀντιλαμβάνεται τὴν τεραστίαν ἀπόστασιν, ἥτις τὸν χωρίζει ἀπὸ τοῦ ὕψους, εἰς ὃ καλεῖται νὰ ἀνέλθῃ. Ἡ ἀρετὴ δὲν συνίσταται ἁπλῶς εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἀδικίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θετικὴν ἐνάσκησιν πάσης δικαιοσύνης καὶ τὴν ἐντελῆ πλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης. Οὐδ' ἀρκεῖ νὰ τηρῶμεν τὸν θεῖον νόμον εἰς τὰς πράξεις μόνον ἡμῶν καὶ τὰ ἔργα. Ἡ ἠθικὴ τελείωσις πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἐσωτερικῶς, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Κυρίου ὅτι «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν». Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγιώτεροι τῶν ἀνθρώπων δὲν δύνανται πάντοτε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ νὰ συναρμόζωσιν ἐν αὐτοῖς εἰς βαθμὸν τέλειον τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες, ἀναδεικνυόμενοι τέλειοι καὶ ἄμεμπτοι εἰς τοὺς διαλογισμούς των, τὰς ἐπιθυμίας των, τὰς ἀποφάσεις των καὶ πάντα τὰ ἔργα των. Καὶ ἂν λοιπὸν ἐπίγνωσιν ἀκριβῆ τῶν ἀρετῶν ἡμῶν ἔχωμεν, δὲν δικαιούμεθα νὰ ὑπερηφανευώμεθα, διότι πάντοτε καθ' ὅλον μας τὸν βίον θὰ ἔχωμεν νὰ διανύσωμεν καὶ ἄλλους σταθμοὺς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς τελειώσεως. Ἀλλὰ καὶ συμβαίνει πολλάκις τόσον ν' ἀπατώμεθα εἰς τὸ περὶ ἡμῶν αὐτῶν φρόνημα, μεγεθύνοντες τὰ προτερήματά μας, σμικρύνοντες δὲ τὰ ἐλαττώματά μας ἢ καὶ ὅλως ἀμβλυωποῦντες πρὸς αὐτά, ὥστε δὲν ὑπάρχει μεγαλητέρα μωρία ἀπὸ τὸ ν' ἀλαζονευώμεθα ὡς ἐνάρετοι, καὶ μάλιστα ἀφοῦ καὶ τελείως ἂν εἴμεθα τοιοῦτοι, ὀφείλομεν ἰσχυρότερον νὰ ἔχωμεν τὸ αἴσθημα τῆς ταπεινώσεως.

Διότι ἔστω ὅτι ἐγείναμεν τέλειοι· εἰς τίνα χρεωστοῦμεν τοῦτο ; Εἰς τὸν Θεόν. Οἱ ἴδιοι πάθη μόνον καὶ ἁμαρτίας εἴχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν. Καὶ ἡ θέλησίς μας ὅλη καὶ ἡ σοφία μας,

οἱ μόχθοι καὶ οἱ ἀγῶνες μας οὐδὲν θὰ ἴσχυον κατ' αὐτῶν. Ἂν δ' ἐδικαιώθημεν καὶ ἐτελειώθημεν, ἐν τίνι τοῦτο ἐγένετο ; Ἐν τῷ Θεῷ, ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ, τῇ χάριτι αὐτοῦ, τῇ δυνάμει αὐτοῦ. Καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ἡ θεία χάρις ἀφ' ἡμῶν ἀρθῇ, ἄν, φυσιούμενοι, νομίσωμεν ὅτι ἐξ ἡμῶν αὐτῶν τὸ κατόρθωμα συνετελέσθη, ἂν λησμονήσωμεν ὅτι ἔχομεν ἀδιάλειπτον ἀνάγκην τῆς θείας ἀντιλήψεως καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ κεῖται ἡ δύναμίς μας, ἄν, ἀντὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν, τονίζωμεν ὕμνους εἰς ἑαυτούς, ὡς ἐξ οἰκείου κατορθώματος δικαιωθέντες, τότε ἡ ἁμαρτία μᾶς κατέλαβε καὶ πάλιν καὶ ὄχι ἔπαινοι μᾶς πρέπουσιν, ἀλλὰ θρῆνοι καὶ κοπετοί.

Καὶ καθὼς δὲν δικαιούμεθα νὰ αὐτοθαυμαζώμεθα διὰ τὰς ἀρετάς μας, οὔτε νὰ καταφρονῶμεν τοὺς ἄλλους διὰ τὰς ἁμαρτίας των δικαιούμεθα. Ἐν πρώτοις, διότι τὸ καθῆκον τῆς φιλαδελφίας ἐπιβάλλει νὰ θλιβώμεθα διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας, νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς ἀγάπης μας τὴν διόρθωσιν αὐτῶν. Δεύτερον, διότι οἱ παρ' ἡμῶν κρινόμενοι ὡς ἄδικοι, πιθανὸν πράγματι νὰ εἶνε ἐναρετώτεροι ἡμῶν· τίς δὲ ἠξεύρει καὶ ἂν αὐτοὶ μὲν εἰς τέλος δικαιωθῶσι μετανοοῦντες, ἡμεῖς δὲ παρεκτρεπόμενοι ἀποθάνωμεν ἄθλιοι ἁμαρτωλοί, ἀπόκληροι τῆς αἰωνίου ζωῆς ;

Πρακτικὰ συμπεράσματα.

Τὴν παραβολὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπέστεψε μὲ τὸ ἑξῆς ἠθικὸν συμπέρασμα καὶ δίδαγμα : «Λέγω ὑμῖν· κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται». Συμπέρασμα περιβεβλημένον τὸ ὕψιστον κῦρος τῆς ἀποφάνσεως τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ νομοθέτου ἡμῶν, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν. Δίδαγμα ἐπίσημον καὶ σωτήριον διαφωτίζον ἡμᾶς πῶς κυλινδούμεθα ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ μας εἰς τὴν ἄβυσσον, πῶς ἀνυψούμεθα ἐν τῇ ταπεινώσει μας πρὸς τὸν οὐρανόν. Καὶ παραβολὴ ἀξία τῆς διηνεκοῦς προσοχῆς τῶν χριστιανῶν, ἐφόσον ὑπάρχουν ἀλαζόνες, ἐπηρμένοι ψευδοενάρετοι ἀφ' ἑνός, καὶ μετανοοῦντες ἁμαρτωλοὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐρχόμενοι μετὰ συντριβῆς καὶ ταπεινώσεως νὰ ζητήσωσιν ἔλεος καὶ συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Πόσοι καὶ σήμερον εὑρίσκονται, ἐξασκοῦντες μερικὰς ἀρετὰς εἰς τὸν βίον των, εἴτε ἐξ ὑποκρισίας, εἴτε ἐκ φιλοδοξίας, εἴτε

ἐκ φόβου, εἴτε ἐκ συνηθείας, ὑπερήφανοι ὅμως καὶ ἐπηρμένοι καὶ φυσιωμένοι δι' αὐτάς, διαλαλοῦντες τὴν δικαιοσύνην των, διατυμπανίζοντες τὴν ἁγιωσύνην των, καυχώμενοι εἰς τὴν τυχοῦσαν περίπτωσιν διὰ τὰς τελειότητάς των, πληροῦντες τὸν ἀέρα, τὰς αἰθούσας, τοὺς δρόμους, τὰ ὦτα μὲ τὰς περιαυτολογίας των, ἐπιδεικνυόμενοι καὶ αὐτεπαινούμενοι εἰς αὐτὰς τὰς προσευχάς των, ἀντιδιαστέλλοντες ἑαυτοὺς μετὰ κόμπου καὶ στόμφου πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων, ζητοῦντες ἀμοιβὰς παρὰ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, ὡς κατακτηταί, ἀλλὰ μὴ αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσωσιν ἔλεος ὡς ἁμαρτωλοί, ἄπταιστοι αὐτοὶ δῆθεν, ἀκηλίδωτοι, ἀναμάρτητοι, τέλειοι μεταξὺ τοῦ ἐπιλοίπου κόσμου εὐτελοῦς κατὰ τὴν κρίσιν των, ἀδίκου, πονηροῦ, ἁμαρτωλοῦ, ἀξίου βαθυτάτης περιφρονήσεως καὶ ἐσχάτης ἀτιμίας ! Πόσοι τοιοῦτοι οὐδὲ κἂν ὑποπτεύουσιν ὅτι ἡ ἀλαζονεία των, αὐτὴ μόνη, διαβολικὸν παράπτωμα, ἀρκεῖ νὰ τοὺς καταστρέψῃ καὶ νὰ τοὺς κάμῃ τοὺς χειρίστους τῶν ἁμαρτωλῶν ! Πόσοι τοιοῦτοι οὐδὲ κἂν ὑπονοοῦσιν ὅτι ἡ καταφρόνησις τῶν ἄλλων, ὅσον ἁμαρτωλοὶ καὶ ἂν εἶνε, ὅτι ἡ ἔλλειψις ἐνδιαφέροντος, οἴκτου, ἐλέου, ἀγάπης πρὸς αὐτούς, ἀποτελεῖ παράπτωμα, διὰ τὸ ὁποῖον τρέμοντες καὶ τύπτοντες εἰς τὸ στῆθός των, ἔπρεπε νὰ ζητήσουν συγγνώμην παρὰ τοῦ Θεοῦ ! Πόσοι, μὲ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν οἴησίν των, καθιστῶσι ματαίαν τὴν πίστιν των, καὶ κινοῦσιν ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀποστροφήν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ὀργήν ! Πόσοι, οἱ ὁποῖοι περνοῦν ὡς εὐλαβεῖς καὶ ὅσιοι καὶ αὐτοτιτλοφοροῦνται καὶ νομίζονται ὡς ὑπερόχου καὶ μοναδικῆς ἀρετῆς ἄνθρωποι, ἕνεκα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἐπάρσεώς των, καταντῶσιν ἐλεεινοὶ ψευδοενάρετοι, πολὺ χειρότεροι ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐξουθενοῦσι καὶ περιφρονοῦν ! Καὶ πόσοι οἱ ὁποῖοι φαίνονται καὶ κάμνουν τὸν ἠθικῶς μέγαν καὶ ἔξοχον καὶ τρανόν, παραβάται τοῦ ὅλου νόμου ἕνεκα τῆς μωροϋπερηφανείας, τῆς τυφλῆς εἰς τὴν ἀρετήν των πεποιθήσεως καὶ τοῦ περὶ τῶν ἄλλων περιφρονητικοῦ φρονήματός των, θὰ πέσουν χαμηλά, κάτω, πολὺ κάτω, καὶ θὰ κυλινδηθοῦν εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς αἰωνίου κολάσεως· ἐνῷ οἱ ὑπ' αὐτῶν καταφρονηθέντες, ἂν ἀληθῶς μετανοήσωσιν, ἂν ἐν συντριβῇ προσέλθωσι πρὸς τὸν Κύριον, πλήρεις φόβου ἀλλὰ καὶ πεποιθότες εἰς τὴν χάριν του, καὶ ταπεινωμένοι καὶ κατηισχυμμένοι ζητήσωσι τὸ ἔλεός του, κάτω νεύοντες ἐν συνειδήσει τῆς ἀναξιότητός των, ἐπιτυγχάνοντες αὐτοὶ τὸ ἔλεος τοῦτο καὶ τὴν ἄφεσιν λαμβάνοντες καὶ

τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ κατακτῶντες, θέλουσιν ἀναβιβασθῆ εἰς ὕψος οὐράνιον κατὰ τὸν λόγον ἐκείνου ὅστις εἶπε «πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» !

Εἴμεθα δίκαιοι ; Ἂς εἴμεθα καὶ ταπεινόφρονες καὶ ἂς μὴ περιφρονῶμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἂς προσέχωμεν μὴ ἐν μέσῳ τῶν ἐλαττωμάτων των ἔχουν ἀρετάς, τὰς ὁποίας δὲν κατέχομεν ἡμεῖς. Εἴμεθα ἐνάρετοι ; Ἄνευ μετριοφροσύνης, ἄνευ ἐπιεικείας καὶ στοργῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς θὰ εἶνε ψεῦδος ἡ ἀρετή μας. Δὲν ἐκόμπαζεν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἁγιότητά του. Καὶ φυσιούμεθα ἡμεῖς ; Καὶ ἦτο πλήρης οἴκτου καὶ συγκαταβάσεως ἐκεῖνος πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς. Θὰ εἴμεθα λοιπὸν αὐστηροί, ἀγέρωχοι, ἀμείλικτοι, ἀλαζόνες πρὸς αὐτοὺς ἡμεῖς ;

Ὁ Παῦλος ἔγραφεν, ἀπόστολος πλέον, ὅτι ἦτο πρῶτος ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ ὅταν δ' ἀκόμη πάντα τὰ πρέποντα ἐπράξαμεν, μᾶς συνέστησε νὰ λέγωμεν κλίνοντες πρὸ τοῦ Κυρίου, ὅτι ἄχρηστοι εἴμεθα δοῦλοι. Καὶ ἡμεῖς φυσιούμεθα; καὶ ἡμεῖς ἐπαιρόμεθα ; καὶ ἡμεῖς γαυριῶμεν ; καὶ ἡμεῖς κομπάζομεν ; καὶ ἡμεῖς ἐγκαυχώμεθα καὶ ἀνυψοῦμεν μόνοι τὸν ἑαυτόν μας ;

Ἀλλ' ἂς προσέξωμεν καλά. Οἱ ἀνυψοῦντες ἑαυτοὺς ἐν τῇ ἀρετῇ των θὰ ταπεινωθοῦν· οἱ ταπεινούμενοι ἐν τῇ μετανοίᾳ των θ' ἀνυψωθοῦν. Τὸ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Δι' ἐκείνους ὁ ἅδης· ἰδοὺ ἡ τύχη τῶν ἀλαζόνων. Διὰ τούτους ὁ οὐρανός· ἰδοὺ τὸ μέλλον τῶν ταπεινῶν.

Τοῦ Ἀσώτου.

(Λουκ. ιε'. 11—32).

Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, Πάτερ δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. Καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην· καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους Καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπε, Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι ; Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ εὐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας· καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν· ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν· καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. Ὠργίσθη δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελ-

θὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί, Ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ· ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν· εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὑρέθη.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ὁ ἄσωτος υἱός ! Οἷον θαυμάσιον δίδαγμα περὶ τῶν θλιβερῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ οὐρανίου πατρὸς ἀποπλανήσεως ! Οἵα συγκινητικὴ εἰκὼν ἐπιστροφῆς ἐν ταπεινώσει, συντριβῇ καὶ μετανοίᾳ ! Οἵα ἐξαισία σύνθεσις μετὰ τόσης ἐκφραστικότητος ἀποτυποῦσα τὸν οὐράνιον Πατέρα ἀφ' ἑνὸς τὸν διανοίγοντα μετὰ στοργῆς ἀπείρου τὰς ἀγκάλας πρὸς τὸν ἐπανερχόμενον υἱὸν καὶ καταφιλοῦντα αὐτόν, καὶ τὸν ἐξαγνισθέντα εἰς τὰ δάκρυά του ἁμαρτωλὸν ἀφ' ἑτέρου, τὸν ἐν χαρᾷ ἀποκαθιστάμενον εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς υἱοθεσίας !

Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου εἶνε ἡ ἱστορία τόσων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ ἐπιπολαιότης καὶ τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας ὤθησαν μακρὰν τοῦ Θεοῦ. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου εἶνε ἡ καθημερινὴ ἱστορία τόσων, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἐκτὸς τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πλάστου καὶ εὐεργέτου των δύνανται νὰ εὕρωσι τὴν ἐλευθερίαν των καὶ νὰ ἱκανοποιήσωσ τὸν ἀκοίμητον τῆς εὐτυχίας πόθον ὃν μόνη ἡ θεία στοργὴ καὶ ἀγαθότης δύναται νὰ πληρώσῃ χωρὶς νὰ τὸν κορέσῃ ποσῶς. Καὶ φεῦ ! Πόσοι καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν τώρα εἴμεθα ἄσωτοι υἱοὶ ἀφρόνως καταπατοῦντες τὸν νόμον τοῦ δημιουργοῦ μας, ζῶντες εἰς μέθας καὶ εἰς ὄργια, ἐν πλήρει λήθῃ τῆς θείας μας καταγωγῆς, ἐν οἰκτρᾷ παραγνωρίσει τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἤλθομεν ἐπὶ τῆς γῆς.

Πλασθέντες ἐλεύθεροι λησμονοῦμεν ὅτι χρῆσιν πρέπει νὰ κα-

μνωμεν τοῦ δώρου ἅμα καὶ τοῦ ὅπλου τούτου, ὄχι κατάχρησιν, καὶ δὲν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν προάγομεν καὶ ἐξασφαλίζομεν φερόμενοι ἐγγύτερον πρὸς τὸν Θεόν, ὄχι ἀπομακρυνόμενοι αὐτοῦ. Μᾶς ἔχει δώσῃ οὗτος πολυτίμους δυνάμεις σωματικάς, νοητικάς, ἠθικάς, καὶ νόμον καθ' ὃν πρέπει νὰ τὰς μεταχειριζώμεθα, ἂν θέλωμεν νὰ μείνωμεν ἐν τῇ ἀγάπῃ του καὶ νὰ γείνωμεν ἄξιοι τῆς βασιλείας του. Ἀλλ, ἡμεῖς, ἀγνώμονες, ἄφρονες, λησμονοῦντες τὰ καθήκοντά μας, τὰς εὐθύνας μας, τὴν ἀμοιβήν, ἥτις θέλει μᾶς δοθῇ, ἂν καλλιεργήσωμεν ὡς οἰκονόμοι Θεοῦ τὰ ἐμπιστευθέντα ἡμῖν κεφάλαια, τὴν τιμωρίαν, ἥτις μᾶς ἐπιφυλάσσεται ἂν τὰ σπαταλήσωμεν ἐν ἀσωτείαις καὶ ἁμαρτίαις, ἀπειθεῖς εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, ἀντάρται κατὰ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἕρμαια ἐνόχων ἐπιθυμιῶν, δοῦλοι τυφλῶν παθῶν, θηρευταὶ τῆς ἡδονῆς, λάτρεις τῆς ματαιότητος, ἀσωτεύομεν τὰς δυνάμεις τοῦ σώματός μας, ἀσωτεύομεν τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μας, ἐγγίζομεν ὅ,τι ἀκάθαρτον, ψαύομεν ὅ,τι ρυπαρόν, φερόμεθα πρὸς ὅ τι ποταπόν, προσκολλώμεθα πρὸς ὅ,τι φαῦλον, ἀφοσιούμεθα πρὸς ὅ τι βδελυκτόν, καταστρέφομεν τὴν ὑγείαν τῆς σαρκός μας, δηλητηριάζομεν τὴν ὑγείαν τοῦ πνεύματός μας, καὶ παρασκευάζομεν εἰς ἑαυτοὺς ἡμέρας καταπονήσεως καὶ ἐξαντλήσεως, κόρου καὶ ἀπογοητεύσεως, πόνων καὶ συμφορῶν.

Ἡ νεότης ἡ κοῦφος, ἡ ψυχὴ ἡ δούλη τοῦ πάθους ἐπανίσταται πολλάκις κατὰ τοῦ ζυγοῦ τοῦ θείου νόμου, ὃν θεωρεῖ βαρὺ καὶ αὐστηρόν, καὶ νομίζει ὅτι μακρὰν τοῦ οὐρανίου πατρός, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς ἡδονῆς, ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς σαρκός, ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ ἐγώ, ὑπάρχει ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀληθὴς καὶ μόνη ἐν τῷ κόσμῳ εὐτυχία. Καὶ ἐνῷ καταχρᾶται τὰς δυνάμεις,τὰς ὁποίας φυλαγάθως τῇ ἐδώρησεν ὁ τῶν πάντων δημιουργός, ἐνῷ διασκορπίζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ ἀσωτεύει ἀσυλλογίστως τὰ σωματικά, τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικά της κεφάλαια, δὲν ἀναχαιτίζεται ὑπὸ τῶν ἐλεεινῶν καὶ θλιβερῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα κατ' ἀνάγκην παρασκευάζει τοιαύτη ἀφροσύνη, ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα πᾶς τις ἐκ τῶν προτέρων δύναται νὰ ἐννοήσῃ ἀφοῦ ἡ καθημερινὴ πεῖρα ἀπειρίαν ἐξ αὐτῶν παροσιάζει.

Τίς ἐκ τῶν ἀσώτων ἔμεινεν ἐπὶ τέλους εὐχαριστημένος ἐκ τῆς πολιτείας του ; Τίς ἐκ τῶν μετὰ πάθους ριφθέντων εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἡδονῆς ἔμεινεν ἐπὶ τέλους ἀμεταμέλητος ; Τίς ἐκ τῶν ἐγκαταβιωσάντων ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπῆλθε τοῦ κόσμου τούτου γαλήνιος καὶ ἥσυχος, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἔκαμε τὴν

πρέπουσαν χρῆσιν τοῦ βίου του ; Σωματικῶς ἡ ἀσωτεία φέρει ἐξάντλησιν, κατάπτωσιν. σῆψιν καὶ εἰς τοὺς πλέον νέους καὶ ἰσχυροὺς ὀργανισμούς. Ἠθικῶς φέρει ἀποκτήνωσιν καὶ μετὰ πρόσκαιρον βασιλείαν ἐνστίκτων καὶ ὀργίων ἀθυμίαν βαθεῖαν καὶ πικρὰν ἀπογοήτευσιν. Οἰκογενειακῶς γογγυσμοὺς καὶ ἔριδας, ῥήξεις καὶ ἀπιστίας, αἴσχη καὶ σκάνδαλα. Κοινωνικῶς γέλωτα καὶ χλεύην, ἐμπαιγμὸν καὶ καταφρόνησιν, σαρκασμὸν καὶ οἶκτον. Οὐδεὶς ὑπολήπτεται τὸν ἄσωτον· οὐδεὶς τὸν σέβεται· οὐδεὶς τὸν ἐμπιστεύεται· Καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες τὸν πλησιάζουν ὡς φίλοι, τὸ κάμνουν μόνον διὰ νὰ τὸν ἐκμεταλλευθῶσιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι δὲν ἐδρεψεν ἐγκαίρως πικροὺς τοὺς καρποὺς τῶν ἀνοησιῶν του ὅτι ἐπὶ μακρὸν μέχρι βαθέος γήρατος, ὅπερ ἀδύνατον. διετέλεσεν ἐν ἡδοναῖς καὶ εὐφροσύναις, ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου ὅμως κλίνης τπυ ὁ ἄσωτος δὲν δύναται ἢ νὰ βάλῃ κραυγὴν ὀδύνης καὶ ἀπελπισμοῦ, ὅτε καταρρέων ἐν τῷ τάφῳ θὰ αἰσθανθῇ ἐκὼν ἀέκων ὅλην τὴν ἀφροσύνην τῶν παθῶν του καὶ ὅλην τὴν ματαιότητα τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, εἰς τὸ ἅρμα τῶν ὁποίων ἔζευξε δίκην κτήνους τὴν ψυχήν του.

Καὶ ἂν ὅμως ἡ τελευταία πνοὴ τοῦ ἀσώτου ὑπάρξῃ πνοὴ ἡδονῆς καὶ ἀπολαύσεως. τί τὸ ὄφελος ; Εἰς τὰ ὀργιά του θὰ δοθῇ ἀναγκαῖον πέρας. Καὶ ἡ σάρξ του, ἡ μετὰ πάθους τρυφήσασα, νεκρὰ καὶ ἀναίσθητος ὑπὸ τὸ χῶμα, ἔρμαιον οἰκτρᾶς καὶ μοιραίας ἀποσυνθέσεως, θ' ἀπολήξῃ εἰς τρυφὴν τῶν σκωλήκων· ὅπερ δὲ χεῖρον, ἡ σὰρξ αὕτη, ἀνισταμένη ἄφθαρτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως, θὰ παραδοθῇ εἰς ὀδύνας ἀφορήτους καὶ θα γείνῃ θῦμα βασάνων αἰωνίων. ἡ δὲ ψυχή ἡ ψυχὴ ἡ ἄφρων ἡ ψυχὴ ἡ ἀσωτεύσασα, ἡ ἀπολαύσασα. ἡ ὀργιάσασα, ἡ οἰστρηλατηθεῖσα ὑπὸ ἀνόμων ἐπιθυμιῶν. ἡ παρασυρθεῖσα ὑπὸ ἀχαλινώτων παθῶν καὶ ἐν τῷ ἀφηνιασμῷ της καταρρίψασα καὶ ποδοπατήσασα πᾶσαν σωφροσύνην καὶ χρηστότητα, θέλει καταδικασθῇ εἰς τάν κόλασιν τὴν αἰώνιον.

Καὶ ἡ ἀναγκαία αὕτη τύχη δὲν ἐπιφυλάσσεται μόνον εἰς τοὺς ἀσώτους τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ὕλης. τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν τρυφῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς ἀσώτους τοῦ ἠθικοῦ βίου τοὺς δαπανῶντας τὰς ψυχικάς των δυνάμεις καὶ τὸν χρόνον των εἰς ἐπιδίωξιν ἀφρόνων σχεδίων. εἰς κορεσμὸν σφοδρῶν ὁρμῶν καὶ ἐνστίκτων ποταπῶν καὶ ἰδιοτελῶν, εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς φθειρομένους καὶ κατατριβομένους ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, τοὺς ἀθετήσαντας τὰς ἐντολὰς τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ ἀσεβήσαντας πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, μακρὰν τοῦ ὁποίου ἐπλανήθησαν, μὴ συλλογιζόμενοι ἐν τῇ ἀφροσύνῃ καὶ τῇ τυφλώσει των τὰ οἰκτρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπομακρύνσεως ταύτης ἀπὸ τῆς ἑστίας τοῦ φωτὸς καὶ τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀποπλανήσει ταύτῃ ὁ Θεὸς δὲν παύει νὰ μᾶς καλῇ πρὸς ἑαυτὸν καὶ παρ' ὅλας τὰς ἀσωτείας καὶ ἀνομίας μας δὲν παύει νὰ προκαλῇ τὴν μετάνοιαν ἡμῶν καὶ τὴν ἐπιστροφήν. Ἂς ἐπωφεληθῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν τόσην μακροθυμίαν καὶ ἐπιείκειάν του. καὶ ἡ τόση ἀγαθότης καὶ στοργή του ἂς συγκινήσῃ βαθύτατα τήν ψυχήν μας καὶ ἂς χρησιμεύσῃ εἰς ἡμᾶς ὡς δύναμις πρὸς συντριβὴν καὶ ταπείνωσιν, πρὸς ἀναγέννησιν καὶ ἐξιλασμόν. Ἐάν βασιλεύς τις, εἰς ὃν ἐπταίσαμεν ἦνε πρόθυμος νὰ μᾶς ἀμνηστεύσῃ δεχόμεθα μετὰ σπουδὴς τὴν χάριν καὶ ὁρμῶμεν πρὸς συνδιαλλαγήν. Καὶ ὅταν ὁ ὑπέρτατος τῶν ἁπάντων βασιλεύς, παρ' ὅλα τὰ πρὸς αὐτὸν πταίσματά μας, παρ' ὅλας τὰς πρὸς αὐτὸν ὕβρεις καὶ προσβολὰς καὶ ἀνομίας μας. δὲν θέλει νὰ εἶνε διόλου δικαιοσύνη διὰ νὰ εἶνε μόνον χάρις, οὔτε ἐξουσιαστὴς διὰ νὰ μείνῃ μόνον πατήρ· ὅτε ὁ δυνάμενος νὰ μᾶς ἀπολέσῃ εἶνε ἕτοιμος νὰ μᾶς συγχωρήσῃ, καὶ διακαίεται νὰ μᾶς ἀνοίξῃ ὡς πατὴρ τὰς ἀγκάλας του,καὶ ὄχι μόνον νὰ μᾶς ἀμνηστεύσῃ στέργει ἀλλὰ καὶ νὰ ἑορτάσῃ τὴν ἐπιστροφήν μας εἶνε πρόθυμος καὶ κοινωνοὺς νὰ μᾶς καταστήσῃ τῆς βασιλείας του. βασιλείας ὑπερτάτης καὶ αἰωνίου, ἡμεῖς, οἱ πταῖσται ἡμεῖς καὶ οἱ ἔνοχοι. οἱ ἀνάξιοι συγγνώμης ἐκ τῶν ἔργων μας, οἱ ἔχοντες ὄχι μόνον καθῆκον ἱερώτατον ἀλλὰ καὶ συμφέρον ὕψιστον ἐκ τῆς συνδιαλλαγῆς, ἡμεῖς οἱ καλούμενοι να προσφέρωμεν καρδίαν μετανοοῦσαν διὰ νὰ κατακτήσωμεν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἡμεῖς οἱ καλούμενοι νὰ γείνωμεν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, συμμέτοχοι τῆς δόξης καὶ τοῦ θρόνου του, ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί οἱ ἀσθενεῖς οἱ ἐξουθενημένοι, παρακαλούμενοι παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν ἁπάντων, τοῦ ἁγίου, τοῦ Παντοδυνάμου, τοῦ ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τιμὴν καὶ πᾶσαν δόξαν. ἡμεῖς, πρὸς αἶσχός μας αἰώνιον, πρὸς κολασίν μας ἀτελεύτητον, θὰ ἔχωμεν τὴν ἀφροσύνην νὰ μείνωμεν κωφοὶ πρὸς τὰς ἐπικλήσεις τοῦ οὐρανίου ἡμῶν πατρός, ἀναίσθητοι πρὸς τὴν ἀγάπην του, καὶ νὰ τῷ στρέψωμεν περιφρονητικῶς τὰ νῶτα, ἐνῷ αὐτός μᾶς περιμένει πλήρης χαρίτων καὶ τιμῶν, καὶ ὄχι μόνον μᾶς περιμένει ἀλλὰ καὶ μᾶς παρακαλεῖ νὰ προσέλθωμεν ὅπως τὰς δεχθῶμεν ;

Ἐὰν πρὸς τὸν ἄσωτον τοῦ Εὐαγγελίου ὁμοιάζωμεν ὅλοι,

περισσότερον ὁ εἷς, ὀλιγώτερον ὁ ἄλλος, διότι τίς μέν πλέον, τίς δὲ ἔλαττον, ὅλοι ὅμως ἔσχομεν τὴν ἄσωτον περίοδον τοῦ βίου μας, ἀλλὰ καὶ ὅλοι νὰ τὸν μιμηθῶμεν ὀφείλομεν εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ἐπιστροφήν του. Ἡ ἐν Κυρίῳ δουλεία εἶνε πολὺ προτιμοτέρα τῆς ἐν ἀσωτείᾳ καὶ ἀνομίᾳ ἐλευθερίας, καὶ ἂν δὲ, μετανοοῦντες, ὡς δοῦλοι ἐπρόκειτο νὰ γείνωμεν δεκτοὶ παρὰ τῷ Θεῷ, συμφέρον ἡμῶν ἦτο προσπίπτοντες συντετριμμένοι πρὸ τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρὸς νὰ τῷ εἴπωμεν ὡς ὁ ἄσωτος υἱὸς «Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου ποίησόν με, ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου.» Ὅτε δὲ γνωρίζομεν ὅτι οὐδὲ νὰ προσπέσωμεν καὶ ἱκετεύσωμεν θὰ μᾶς ἀφήσῃ καιρὸν ὁ πατήρ μας ὁ οὐράνιος· ὅτε γνωρίζομεν ὅτι ἓν βῆμα ἀρκεῖ πρὸς αὐτὸν νὰ κάμωμεν καὶ οὔτε νὰ τὸ κάμωμεν νὰ τὸ ἀποπειραθῶμεν μόνον, ἁπλῶς νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν, καὶ ἀμέσως ἐκεῖνος, πλήρης εὐσπλαγχνίας καὶ οἰκτιρμοῦ, θὰ δράμῃ πρὸς ἡμᾶς, καὶ χωρὶς νὰ μᾶς δώσῃ καιρὸν νὰ ἐξηγηθῶμεν, θὰ πέσῃ εἰς τὸν τράχηλόν μας καὶ θὰ μᾶς καταφιλήσῃ. θ' ἀφήσωμεν νὰ παρέλθῃ ἀχρησιμοποίητος ἐν τῷ βίῳ μας τόση ἀγαθότης, διὰ νὰ τὴν εὕρωμεν ὀρθουμένην ἀπέναντί μας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὡς δικαιοσύνην αὐστηράν, βαρεῖαν, ἄκαμπτον, ἄτεγκτον, ἀμείλικτον ;

Μερικοί, εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητος ἢ εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ τὸ σφρῖγος τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας εὑρισκόμενοι, λέγουν, μωρικινόμενοι ὑπὸ τῶν παθῶντων: «ἂς χαρῶμεν ἡμεῖς ἀκόμη καὶ ἂς εὐφρανθῶμεν, ἂς διασκεδάσωμεν καὶ ἂς ἀπολαύσωμεν· καὶ ἔχομεν καὶ καιρὸν νὰ μετανοήσωμεν » Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀσωτεία και ἡ ἀνομία εἶνε ἐλαττώματα, καὶ ὄχι μόνον ἐλαττώματα, ἀλλὰ καὶ στίγματα, ἀλλὰ καὶ κακίαι ἀσχημίζουσαι, φθείρουσαι καὶ καταστρέφουσαι τὸ ἀνθρώπινον ἦθος τίς εἶπεν ὅτι εἶνε ὄχι πλέον εὐτυχές, ἀλλ' ἁπλῶς ἀνεκτὸν εἰς οἱανδήποτε ἡλικίαν νὰ ἐμπίπτῃ εἰς αὐτάς ; Ἔπειτα, τίς βεβαιοῖ, τίς δύναται ἁπλῶς νὰ εἰκάσῃ ὅτι, ἀφοῦ ἀσωτεύσῃ τις καὶ ἀποπλανηθῇ, θὰ λάβῃ καιρὸν καὶ νὰ ἐπιστραφῇ καὶ νὰ μετανοήσῃ ; Ἀλλ ἐὰν ὁ θάνατος τῷ ἀνακόψῃ τὴν ὁδόν ; Ἐὰν ἡ βαρεῖα χείρ του τὸν καταλάβῃ ἐν μέσῳ τῶν ἀνοησιῶν καὶ τῶν ὀργίων του ; Ἐὰν ὑπὸ κτύπημα ἀπρόοπτον, δεινόν, ἀκαριαῖον, ἐκφύγῃ ἡ ὑστάτη πνοή του, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ προφέρῃ τὸ «ἥμαρτον», χωρὶς νὰ προφθάσῃ ν' ἀφήσῃ ἕνα στεναγμὸν μετανοίας, χωρὶς νὰ κάμῃ ἀσθενῆ τινα τουλάχιστον ἀρχὴν ἐσωτερικῆς ἀναγεννήσεως καὶ

ἠθικοῦ ἀγνισμοῦ, τί θὰ γείνῃ τότε ὁ ἀποθανὼν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις του, ἐμφανιζόμενος ἐνώπιον τοῦ ὑπερτάτου κριτοῦ μὲ τὸ βάρος τοῦ αἴσχους του, μὲ τὸν φόρτον τῶν ἀνομημάτων του, ἀμεταμέλητος καὶ ἄνευ ἐξιλασμοῦ ;

«Καὶ ἔχομεν καὶ καιρὸν νὰ μετανοήσωμεν.» Φεῦ ! ὁποία ἄγνοια τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν βίου ! ὁποία ὑπερτίμησις τῆς δυνάμεως τῆς θελήσεως ἡμῶν ! ὁποία παραγνώρισις τῶν ὅρων τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς μετανοίας ! Ἐν τὰ ἀδύνατα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δυνατὰ ἦνε παρά τῷ Θεῷ· ἐάν οὗτος ἠμπορῇ νά σώσῃ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ν' ἀφανισθῇ μόνον καὶ ὁλοσχερῶς ν' ἀπολεσθῇ δύναται, ἀλλά μὴ λησμονῶμεν ὅτι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σωτηρίαν πρέπει νά συνεργῇ ἕν τινι μέτρῳ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις, ὅτι δὲ ὑπάρχει κατάστασις τῆς ἠθικῆς ἡμῶν σήψεως καὶ καταπτώσεως, διαστροφῆς καὶ πωρώσεως, προερχομένη ἐκ τῆς νεκρώσεως παντὸς ἠθικοῦ αἰσθητηρίου, τὴν ὁποίαν δὲν ἰσχύει νά μεταβάλῃ οὔτε αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις· διότι ἡ μεταβολὴ αὕτη θά συνετελεῖτο ἄνευ τῆς ἀνθρωπίνης συναινέσεως καὶ ἐπὶ παραβιάσει τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, ἧς ἡ ἕν τινι βαθμῷ σύμπραξις εἶνε ἀπαραίτητος πρὸς τὴν ἕνωσιν ἡμῶν μετά τοῦ θείου. Τίς λοιπὸν μᾶς βεβαιοῖ ὅτι καὶ ἂν ζήσωμεν καὶ προφθάσωμεν νὰ χωρήσωμεν εἰς γῆρας, τίς μᾶς βεβαιοῖ ὅτι θά διατηρήσωμεν τὴν ἠθικὴν ἐκείνην δύναμιν, ἥτις ἀπαιτεῖται ὡς συνεργὸς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀνορθώσει καὶ ἀναγεννήσει ; Τίς μᾶς ἐγγυᾶται ὅτι θά χωρήσωμεν εἰς βαθμὸν ἀσωτείας τοιοῦτον, ὥστε νά διατηρήσωμεν κυριαρχίαν τινά ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, ἣν ἀκολούθως θά δυνηθῶμεν νά χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως τῆς ἠθικῆς καὶ ἐλευθέρας ἑνότητος μετά τοῦ Θεοῦ ; Ἡ ἀνομία δὲν ἔχει μέτρον καὶ τά πάθη δὲν ἔχουν χαλινόν. Δὲν δύναταί τις νά εἴπῃ «θά γείνῃ ἄσωτος μέχρι τόσου βαθμοῦ, θά γείνω ἁμαρτωλὸς τόσον μόνον καιρόν.» Τῶν παθῶν ἡ ἰσχὺς δυνατὸν νά συντρίψῃ πᾶσαν τὴν ἡμετέραν· καὶ ὁ χείμαρρός των δυνατὸν νά μᾶς παρασύρῃ δίκην ἀχύρων εἰς τὴν ἄβυσσον. Ὅρια σταθερά καὶ ἀμετακίνητα μεταξὺ σωφροσύνης καὶ ἀσωτείας εἶνε ἀδύνατον διά σκέψεως καὶ ἀποράσεως ἡμῶν νά τεθῶσιν. Ἄπληστος ἡ ἀσωτεία θά ζητήσῃ ὑπὲρ ἑκυτῆς τὸ κράτος ἅπαν. Καὶ ἂν θέλωμεν ν' ἀποφύγωμεν τὴν εἰς αὐτὴν ὑποδούλωσιν ἀνάγκη ἐγκαίρως ν' ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τῶν ὁρμῶν της καὶ ἐνωρὶς νά προσπαθήσωμεν ὅπως σβέσωμεν καὶ συμπνίξωμεν αὐτάς.

«Μετανοεῖτε» ἐφώνει ὁ Ἰωάννης πρὸς τά συρρέοντα πρὸς αὐ-

τὸν πλήθη. «Μετανοεῖτε» ἐβροντοφώνει καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἀρχόμενος τοῦ κοσμοσωτηρίου κηρύγματός του. Καὶ διά τῆς παραβολῆς του περὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ ν' ἀπευθύνῃ ἠθέλησε πρὸς πάντα ἁμαρτωλὸν ἰσχυράν καὶ συγκινητικὴν προτροπὴν μετανοίας συνδυασμένην μὲ τὴν πλέον τρυφερὰν καὶ ἀπείρου ἀγαθότητος παράστασιν τῆς θείας εὐσπλαγχνίας· οἱωνδήποτε ἀσωτειῶν ἔνοχοι καὶ ἂν γείνωμεν οἱωνδήποτε ἀνομιῶν αὐτουργοὶ ἂν ὑπήρξαμεν, ὅσον δήποτε καὶ ἂν ἐξηυτελίσθημεν καὶ κατεσπιλώθημεν, οἱ φίλοι μας εἰλποροῦν νά μᾶς μισήσουν, οἱ οἰκεῖοι μας εἰμποροῦν νά μᾶς ἀποστραφοῦν, οἱ γονεῖς μας εἰμποροῦν νά καταντήσουν ἀνεξιλέωτοι· ἀλλά τὸ ἔλεος τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρὸς παραμένει πλῆρες δι' ἡμᾶς καὶ ἀκέραιον ἐν τῇ ἀπειρίᾳ του. Μὲ πόσην δ' ἁπλότητα, ἀλλά καὶ πόσην ἰσχὺν καὶ ἐκφραστικότητα παρέστησε τὸ στόμα τοῦ Ἰησοῦ ἀφ' ἑνὸς τὴν συντριβὴν τοῦ μετανοοῦντος, τοῦ ὁμολογοῦντος ἀπεριφράστως τὸ ἁμάρτημά του καὶ ἓν μόνον ἐκλιπαροῦντος, νά γείνῃ ὡς εἷς τῶν δούλων τοῦ πατρός του, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν τόσον παθητικὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ ἐγκαταλειφθέντος, λησμονηθέντος καὶ περιϋβρισθέντος, καὶ ὅμως εἰς τὴν θέαν τοῦ ἐπιστρέφοντος υἱοῦ λησμονοῦντος τὸν ἀγνώμονα ἔνοχον, ὃν προϋπαντᾷ καὶ ἐναγκαλίζεται καὶ καταφιλεῖ!

Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ! Ἆ! πόσα δάκρυα ἐχύθησαν ἐπὶ τῶν συγκινητικῶν καὶ τρυφερῶν γραμμῶν της! Πόσοι στεναγμοὶ ἐπ' αὐτῶν ἀφέθησαν! Ἀλλά καὶ ποῖαι ἐλπίδες ἐβλάστησαν, ποῖαι ἀκτῖνες θεῖαι ἐξ αὐτῶν ἐξηκοντίσθησαν καὶ ποία δύναμις ἐξεπορεύθη ἠθικῆς ἀναστάσεως καὶ ζωῆς! Ἑκατομμύρια ἁμαρτωλῶν ἐπιστρεφόντων πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα προσῆλθον μὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν «Πάτερ ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐνώπιόν σου», καὶ τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον τοῖς ἔδιδεν ἡ ὑποδοχὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ παρά τοῦ φιλοστόργου πατρός του, πεποιθότες καὶ αὐτοὶ ὅτι θά προσέλθωσιν ὡς δοῦλοι πρὸ τοῦ Πατρὸς τοῦ οὐρανίου καὶ θά γείνωσι δεκτοὶ ὡς υἱοί του. Καὶ ἑκατομμύρια ἐξ αὐτῶν τῶν οὕτω γενομένων δεκτῶν, μὲ ἐναγκαλισμοὺς καὶ μὲ φιλήματα μὲ ᾄσματα καὶ μὲ χορούς, μὲ στολάς πολυτίμους καὶ συμπόσια ἐξέλαμψαν, ἐν περισσῇ δικαιοσύνῃ ἀγαπήσαντες πλειότερον, διότι καὶ πλειότερα ἀφέθησαν εἰς αὐτούς.

Καὶ ὅσοι λοιπὸν ἐξ ἡμῶν ἄσωτοι, ὅσοι μακράν πλανώμεθα τοῦ οὐρανίου Πατρός μας ἐν τρυφῇ καὶ σπατάλῃ, ἐν ἀνομίαις καὶ ἁμαρτίαις, ἀφρόνως φθείροντες καὶ καταδαπανῶντες τά

δῶρα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματός μας, ἂς μιμηθῶμεν τῆς παραβολῆς τὸν ἄσωτον καὶ ἂς ἐπιστρέψωμεν ἐν συντριβῇ καὶ μετανοίᾳ πρὸς τὸν Πλάστην καὶ Πατέρα μας, πρὸς τὸν νομοθέτην καὶ κριτήν μας, πρὸς τὸν Κύριον καὶ μισθαποδότην μας.

Τῆς ἀδιαφορίας μας οἱ πάγοι ἂς τακῶσι πρὸ τῆς τόσης θερμότητος τῆς πρὸς ἡμᾶς στοργῆς του· τὰ πάθη μας ἂς ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ἀβύσσου, εἰς ἣν μᾶς ἐξωθοῦσιν· οἱ δισταγμοί μας ἂς παύσουν πρὸ τῆς πεποιθήσεως, ἣν γεννᾷ τοῦ θείου ἐλέους ἡ ἀπειρία· καὶ τὸ συμφέρον μας τὸ αἰώνιον ἂς μᾶς φέρῃ ταχέως καὶ ὁριστικῶς εἰς τὴν ὁδόν, εἰς ἣν μᾶς καλεῖ τὸ καθῆκον. Διὰ τὴν ἐπιστροφήν μας χαρὰ θέλει γείνῃ εἰς ὅλον τὸν οὐρανόν· ἐναγκαλισμὸς καὶ ἀσπασμὸς αἰώνιος θέλει ἑνώσῃ ἡμᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ· ἅγιοι δὲ ἀντὶ ἁμαρτωλῶν, υἱοὶ τοῦ βασιλέως τῶν ἁπάντων οἱ πρώην πλάνητες καὶ ἀποστάται, τετιμημένοι καὶ ἔνδοξοι οἱ χθὲς ἔνοχοι καὶ ἐξουθενημένοι, θέλομεν κληρονομήσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν τὴν αἰώνιον, μὲ ὅλας της τὰς εὐφροσύνας καὶ ὅλας τῆς τὰς ἀγαλλιάσεις καὶ τὰς χαράς.

Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω.

(Ματθ. κε'. 31—46),

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐψρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν;

πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε ; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με· Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες, Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι ; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ἐφ' ὅσον οὐκ, ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἐφ' ὅσον ζῇ τις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰμπορεῖ, ἐὰν θέλῃ, ν' ἀποφύγῃ τὸ νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὑπάρχει μία καθολικὴ καὶ παγκόσμιος κρίσις, ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐξαιρέσῃ ἑαυτόν· καὶ ἡ κρίσις αὕτη εἶνε ἐκείνη περὶ τῆς ὁποίος ὁ Κύριος ὁμιλεῖ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁρισθὲν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ν' ἀναγινώσκηται κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω.

Ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς εἶνε γεγονὸς ἱστορικὸν πραγματοποιηθὲν εἰς ὡρισμένον τοῦ παρελθόντος χρόνον, καὶ διακρίνεται ὡς τὸ γνωστότερον καὶ ἐπισημότερον πάντων τῶν γεγονότων. Ἀλλ' ὁ ἴδιος διὰ τοῦ ἀψευδοῦς του στόματος εἶπεν ὅτι μέλλει νὰ ἐμφανίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὸ δεύτερον. Πότε ; Ἰδοὺ ὅ,τι ἡ δύναμις ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας δὲν εἶνε ἱκανὴ νὰ προείπῃ καὶ νὰ μαντεύσῃ. Καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς του, οὐδ' εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς στενωτέρους φίλους καὶ τοὺς ἀξιωτέρους διακόνους του δὲν ἐδόθη νὰ

γνωρίζωσι χρόνους καὶ καιρούς, τοὺς ὁποίους ὁ Πατὴρ ἔθεσεν εἰς τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν· Ἀλλ' ἐὰν ἀγνοῆται ὁ χρόνος τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, τὸ γεγονὸς ὅμως αὐτῆς, τὸ ὁποῖον θὰ πραγματοποιηθῇ ἐν τῷ μέλλοντι, βεβαιοῦται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ μὲ τὸν πλέον ἐπίσημον καὶ αὐθεντικὸν τρόπον, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς δὲν ἐπιτρέπεται οὐδ' ὁ ἐλάχιστος περὶ τούτου δισταγμός. «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη». Ἔλευσις ἀπαραμίλλου μεγαλοπρεπείας καὶ ἐπιβλητικότητος· σύναξις φοβερὰ καὶ μοναδικὴ πρὸ τῆς ὁποίας ἔκυψεν ἔντρομος ἡ φαντασία τῶν μεγαλοφυεστέρων ποιητῶν καὶ ἐβάφη εἰς φρίκην καὶ κατάπληξιν ὁ χρωστὴρ τῶν τολμηροτέρων ζωγράφων.

Δὲν θὰ παρουσιασθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνθρωπίνη τις πομπὴ καὶ δύναμις, πρὸς τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ μένωμεν ἀδιάφοροι καὶ νὰ περιφρονῶμεν μάλιστα αὐτὴν ὅσον καὶ ἂν προσπαθῇ νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν κυριαρχίαν της· δὲν θὰ παρουσιασθῇ ἐκεῖ ἄνθρωπος κριτὴς δυνάμενος νὰ μᾶς καταδικάσῃ εἰς ὑλικήν τινα ποινὴν ἢ εἰς προσωρινὴν στέρησιν τῆς ἐλευθερίας μας καὶ τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ μυκτηρίζωμεν καὶ ὅταν ἀκόμη μᾶς ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, τοῦ καθιστῶντος εἰς ἡμᾶς νεκρὰν τὴν δύναμιν πάσης ἀνθρωπίνης δικαιοδοσίας· ἀλλὰ θὰ παρουσιασθῇ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὄχι πλέον ὡς μεσίτης ἀλλ' ὡς βασιλεύς, ὄχι πλέον ὡς διδάσκαλος ἀλλ' ὡς ὡς Κριτής, ὄχι πλέον ὡς θῦμα ἀλλ' ὡς ἐξουσιαστής, ὄχι πλέον χάρις ἀλλ' ὡς δικαιοσύνη, ὄχι πλέον ὡς Σωτὴρ ἀλλ' ὡς μισθαποδότης, ὄχι πλέον ὡς διάκονος ἀλλ' ὡς Κύριος, ὄχι πλέον ὡς ἄφεσις ἀλλ' ὡς Κρίσις, ὄχι πλέον ὡς κήρυξ μετανοίας ἀλλ' ὡς δικαστὴς καὶ ἐκτελεστής, ὄχι ἐντὸς φάτνης εὐτελοῦς ἀλλ' ἐπὶ θρόνου δόξης, ὄχι μὲ ὀλίγους ἀσθενεῖς ἁλιεῖς, ἀλλὰ μὲ ὅλους τοὺς ἁγίους ἀγγέλους του· καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ θὰ συναχθῶσι πάντα τὰ ἔθνη, ἀνεξαρτήτως τόπου καὶ χρόνου, γλώσσης καὶ θρησκεύματος, ὄχι ὅπως τὸν ἀκούσωσι μὲ δικαίωμα νὰ ἐπιδοκιμάσωσιν ἢ ν' ἀποδοκιμάσωσι, νὰ πιστεύσωσιν ἢ ν' ἀπιστήσωσι, νὰ ἀκολουθήσωσιν ἢ ν' ἀπέλθωσι, νὰ τὸν ἐπευφημήσωσιν ἢ νὰ τὸν βλασφημήσωσι, νὰ τὸν ἀνακηρύξωσι βασιλέα των ἢ νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς θάνατον· ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν τῆς δευτέρας του παρουσίας δὲν θὰ προσέλθωσιν, ἀλλὰ θὰ προσαχθῶσι κατ' ἀνάγκην ἀναπόδρα-

στον ὅλα τὰ ἔθνη ὅπως κριθῶσι καὶ ἀποδοθῇ εἰς ἕκαστον κατὰ τὰς διαθέσεις καὶ τὰ ἔργα του.

Καὶ ἤδη ἂς προσπαθήσῃ ἕκαστος νὰ φανασθῇ τὴν ἀπαράμιλλον δραματικότητα, τὴν ὁποίαν θὰ ἐνέχῃ ἡ μοναδικὴ αὐτὴ σκηνὴ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας καὶ τῆς καθολικῆς κρίσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐὰν εἷς αὐτοκράτωρ, ἐν μέσῳ λαμπροῦ ἐπιτελείου καὶ ἔχων περί ἑαυτὸν μυριάδας τινὰς στρατοῦ, δυνάμενος δὲ δι' ἑνὸς λόγου του νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν ἢ τὸν θάνατον εἰς ἑκατοντάδας τινὰς ὑποδίκων, καταπλήττῃ διὰ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ ἅμα καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐξουσίας, ὁποῖόν τι θὰ εἶνε τὸ θέαμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀθνρώπου, ἐν ἀπάσῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ καὶ τῇ δυνάμει καὶ τῇ μεγαλειότητι, περιεστοιχισμένου ὑπὸ μυριάδων ἀγγέλων καὶ ἔχοντος ἔμπροσθέν του ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ὅλα τὰ ἀνυπολόγιστα δυσεκατομμύρια τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων θὰ συμφύρωνται ἀναμιξ ἄσοφοι καὶ σοφοί, πλούσιοι καὶ πένητες, βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται, ἅγιοι καὶ κακοῦργοι, ἥρωες καὶ προδόται, δήμιοι καὶ μάρτυρες, ἀνίσχυροι ὅλοι πρὸ τοῦ παντοδυνάμου, καὶ παρ' αὐτοῦ νὰ λάβωσιν ἔχοντες οἱ μὲν ἀγαθοὶ ὄχι στέφανον ἐξ ἐλαίας, ὄχι χρυσόν, ὄχι πόλιν τινά, ὄχι στέμμα καὶ θρόνον, ὄχι τὸν κόσμον αὐτὸν ὁλόκληρον, ἀλλὰ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ὅσοι δὲ φαῦλοι, νὰ ὑποστῶσιν ἔχοντες ὄχι χρηματικήν τινα ποινήν, ὄχι κράτησιν, ὄχι φυλάκισιν, ὄχι εἱρκτήν, ὄχι δεσμὰ πρόσκαιρα, ὄχι δεσμὰ ἰσόβια, ὄχι σωματικὸν θάνατον, ἀλλὰ κόλασιν αἰώνιον;

Καὶ ἡ Κρίσις αὕτη δὲν θὰ ἔχῃ δι' ἡμᾶς τὸ ἰσχυρὸν μόνον ἐνδιαφέρον ἐξόχου καὶ φοβερῶς μεγαλοπρεποῦς θεάματος· ἀλλὰ θὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ κατὰ τρόπον λίαν ἄμεσον καὶ προσωπικὸν ὡς συμπεριλαμβανομένους ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκείνῃ καὶ καθολικῇ συνάξει, ἑνὸς ἑκάστου μέλους τῆς ὁποίας θὰ κριθῇ ἐκεῖ ἡ αἰωνία τύχη. Ἀξίζει ἄρα νὰ ἐξετασθῇ κατὰ τίνα νόμον θὰ διεξαχθῇ ἡ κρίσις αὕτη, τίνα θὰ ὑπάρξωσι τὰ στοιχεῖα τῆς βραβεύσεως ἡμῶν ἢ τῆς καταδίκης, τί ἐὰν ἐπράξαμεν, θὰ κληθῶμεν ὅπως κληρονομήσωμεν τὴν βασιλείαν τὴν θείαν, εἰς τί ἐὰν ἐπταίσαμεν, θὰ ἐκτιναχθῶμεν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοιι αὐτοῦ.

Ταῦτα πάντα εὐτυχῶς εἶνε μετὰ λεπτομερείας καὶ ἀκριβείας καθωρισμένα ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ τοῦ Κριτοῦ ἡμῶν, ὅστις κατὰ τὴν πρώτην του παρουσίαν ὑπῆρξεν ὁ νομοθέτης ἡμῶν καὶ διδάσκαλος, σαφῶς δ' ἀναφέρονται καὶ εἰς τὴν περικοπὴν τὴν καθορισθεῖσαν πρὸς ἀνάγνωσιν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς

Ἀπόκρεω. Θὰ βραβευθῶμεν, ἐὰν ἐν τῷ βίῳ μας ἐψωμίσαμεν τὸν πεινῶντα, ἐποτίσαμεν τὸν διψῶντα, συνηγάγομεν τὸν ξένον, ἐνεδύσαμεν τὸν γυμνόν, ἐπεσκέφθημεν τὸν ἀσθενῆ, ἤλθομεν πρὸς τὸν ἐν φυλακῇ· θὰ καταδικασθῶμεν ἂν πρὸς πάντας τούτους τοὺς λαβόντας ἀνάγκην τῆς ἡμετέρας βοηθείας ἐδείχθημεν ἄσπλαγχνοι καὶ ἀδιάφοροι. Καὶ τοὺς μὲν πρώτους θ' ἀμείψῃ ὁ Κύριος ὡς εἰς αὐτὸν τοῦτον γενομένης τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐεργεσίας· τοὺς δὲ δευτέρους κατὰ λόγον δικαιοσύνης θὰ καταδικάσῃ ὡς αὐτὸν τοῦτον καταφρονήσαντας ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν του.

Ὁ νόμος λοιπὸν τῆς ἀγαθοεργίας ἔσται ὁ ὑπέρτατος νόμος τῆς δικαιώσεως ἢ τῆς κατακρίσεως ἡμῶν. Ὑπήρξαμεν εὔσπλαγχνοι, ἐλεήμονες, φιλάδελφοι; Ἀμοιβὴ ἡμῶν θὰ εἶνε ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. Ὑπήρξαμεν δὲ ἀσυμπαθεῖς, ἀνελεήμονες, ἐγωϊσταί; Κλῆρος ἡμῶν θὰ εἶνε ἡ κόλασις ἡ αἰώνιος.

Ἀλλὰ, θὰ εἴπῃ τις, εἶνε τοῦτο εὔλογον, εἶνε τοῦτο δίκαιον; Καὶ τί λοιπόν; Ἐὰν ἔχω πίστιν, ἐὰν μὲ θερμαίνῃ εὐσέβεια, ἐὰν ἡ καρδία μου ἦνε πλήρης τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ἐὰν τὰ χείλη μου ἀδιαλείπτως προσεύχωνται, ἐὰν τὰ γόνατά μου ἀδιαλείπτως κάμπτωνται, ἐὰν οὐδένα ἀδικῶ, ἐὰν ἦμαι σώφρων ἐν τοῖς διαλογισμοῖς μου, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις μου, ἐν τοῖς λόγοις μου, ἐν τοῖς ἔργοις μου, ἐὰν φυλάττω ἐν ἀκριβείᾳ πάσας τὰς ἄλλας διατάξεις τοῦ νόμου καὶ ἦμαι καλὸς οἰκογενειάρχης καὶ πολίτης χρηστός, ἐὰν τὸν βίον μου καταναλώσω μελετῶν τὰ ῥήματα τοῦ Κυρίου καὶ νηστεύων καὶ στενάζων καὶ ἀγρυπνῶν καὶ παρακαλῶν, εἶνε ἀνωφελῆ πάντα ταῦτα καὶ εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσι, διότι μία καὶ μόνη ἀρετὴ παρ' ἐμοῦ δὲν ἐξησκήθη καὶ μία καὶ μόνη δὲν ἐτηρήθη ἐντολή, ἡ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἀγαθοεργίας; Τὰ ἄλλα λοιπὸν ὅλα δὲν ἔχουν καμμίαν χρησιμότητα, δὲν ἔχουν καμμίαν δύναμιν, δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν; Καὶ δύναταί τις νὰ σωθῇ καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὴν θείαν βασιλείαν μόνον διότι ἐψώμισε τὸν πεινῶντα, ἐπότισε τὸν διψῶντα, περιέθαλψε τὸν ξένον, ἐνέδυσε τὸν γυμνόν, ἐπεσκέφθη τὸν ἀσθενῆ καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἐν φυλακῇ, ἀδιάφορον ἂν ὑπῆρξεν ὀργίλος, ὑβριστής, ἀργολόγος, φιλήδονος, ἄσωτος, καὶ μυρίων ἄλλων ἁμαρτημάτων ἔνοχος;

Βεβαίως μόνη ἡ ἀγαθοεργία δὲν δύναται νὰ σώσῃ ἂν μετ' αὐτῆς δὲν συναρμόζωνται καὶ αἱ ἄλλαι κατὰ Χριστὸν ἀρεταί. Ὁ εἰς ἓν πταίσας, λέγει ὁ Ἰάκωβος, ἔγεινεν εἰς πάντα ἔνοχος.

Ἂν δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ θὰ κληρονομήσωσι, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἱ πραεῖς, οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, οἱ ἐλεήμονες, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, οἱ εἰρηνοποιοί, ἂν ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ἂν ὁ μὴ τρώγων τὴν σάρκα καὶ μὴ πίνων τὸ αἷμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, ἂν ἐν τῇ ὑπομονῇ κτησώμεθα τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ἂν μόνοι οἱ ἅγιοι ἦνε εὐπρόσδεκτοι ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου, ἂν ἡμεῖς ὀφείλωμεν νὰ γινώμεθα τέλειοι ὡς ὁ πατήρ μας ὁ οὐράνιος, ἡ ἀγαθοεργία μόνη, τῶν ἄλλων ἀρετῶν χωριζομένη, δὲν φέρει τὴν σωτηρίαν οὐδὲ ἀνοίγει τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀναντίρρητον εἶνε ὅτι αὕτη, καθὸ ἡ ὑψίστη καὶ πειστικωτάτη ἐκδήλωσις τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, εἶνε τῶν ἀρετῶν ἁπασῶν τὸ στεφάνωμα, ἡ τελειοτάτη ἀπόδειξις τοῦ ἁγιασμοῦ ἡμῶν καὶ τῆς ἀναγεννήσεως, καὶ τὸ ἀπαραίτητον ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα πρὸς σωτηρίαν μέσον. Ὅπως δ' ἡ ἀγάπη, ὄχι μόνον ἡ πρώτη μεταξὺ τῶν ἐντολῶν ὅλων εἶνε, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος ἀνωτέρα, ἀλλὰ καὶ τὸν σύνδεσμον αὐτῶν ἀποτελεῖ, τοιουτοτρόπως ἡ ἀγαθοεργία, ὁ κάλλιστος καὶ γνησιώτατος τῶν καρπῶν τῆς ἀγάπης, ὄχι μόνον ὑπερτέρα εἶνε τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν βεβαίωσιν αὐτῶν· διότι καρδία, ἧς ζωὴ εἶνε τὸ κατὰ Χριστὸν ἔλεος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἀγαθοποιΐα, καρδία ἥτις δι' ὅλης αὐτῆς τῆς δυνάμεως εἶνε ἀφωσιωμένη εἰς τὴν διακονίαν τοῦ πλησίον, τοὺς παλμούς της ὅλους ἀφιεροῦσα ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀπόρων, ὑπὲρ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν παντὸς εἴδους δυστυχῶν, καρδία ἥτις τὸ χρῆμά της διαθέτει πρὸς ἀνακουφισμὸν τῶν ἄλλων, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῆς ἰδίας ὑλικῆς τύχης, καὶ τὴν ὑγείαν της ἐκθέτει παρὰ τῶν ἀσθενῶν τὰς κλίνας καὶ ἀντὶ ἀνακτόρων καὶ αἰθουσῶν πολυτελῶν προτιμᾷ τὰς καλύβας καὶ τὰς τρώγλας τῶν δυστυχῶν, καρδία τοιαύτη, τῆς ὁποίας ἀτμόσφαιρα εἶνε ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἐλέους, καὶ ζωὴ ἡ ζωὴ τῆς αὐταπαρνήσεως, δὲν εἶνε μόνον καρδία ἀγαπῶσα, ἀλλὰ καὶ καρδία πιστεύουσα καὶ ἐλπίζουσα, καὶ ζῶσα οὐχὶ ἐν ἑαυτῇ ἀλλ' ἐν τῷ Χριστῷ· διότι μόνον ἐν αὐτῷ εἶνε δυνατὸν νὰ δημιουργηθῶσι τοιαῦται ἀφοσιώσεις καθιστάμεναι τὰ μόνα ἐλατήρια καὶ οἱ μόνοι σκοποὶ τῆς ἐπὶ γῆς ἀνθρωπίνης δράσεως.

Καὶ ὅτι τοιαύτη ἀγαθοεργία ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν πίστιν καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Κύριος θέλει τὴν θεωρήσῃ ὡς γενομένην εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. «Ἐφόσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»· ὅπερ σημαίνει καὶ ὅτι τοιαῦτα φιλανθρωπίας ἔργα μόνον ἐν τῇ χάριτι καὶ τῷ ὀνόματί του εἶνε δυνατὸν νὰ γίνωνται, καὶ αὐτὸς οὗτος, ὡς προσωπικῶς εὐεργετηθείς, θὰ τὰ ἀμείψῃ, διότι ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τὰ ἐνέπνευσε καὶ ἡ πίστις ὅτι αὐτὸς εἶνε μετὰ πάντων τῶν δυστυχούντων τὰ προεκάλεσε. Πίστις λοιπὸν ἐνδεικνυμένη δι' ἀγαθοεργίας καὶ ἀγαθοεργία κρατυνομένη καὶ εὐλογημένη ὑπὸ τῆς πίστεως, ἰδοὺ ὅ,τι θὰ μᾶς παραστήσῃ εὐπροσώπους ἐν τῇ καθολικῇ τῶν ἐθνῶν Κρίσει, ἰδοὺ ὅ,τι θὰ μᾶς σώσῃ ἐν τῇ ὑπερτάτῃ ἐκείνῃ ὥρᾳ, καθ' ἣν ζωὴ αἰώνιος ἢ κόλασις αἰώνιος θὰ εἶνε ὁ κλῆρος ἡμῶν.

Τί δὲ θὰ μᾶς ἀπολέσῃ; Ἡ προγραφὴ καὶ ἡ ἐξορία τῆς ἀγαθοεργίας ἀπὸ τοῦ βίου μας, ἡ ἀπουσία τοῦ ἐλέους ἀπὸ τῆς ψυχῆς μας, ἥτις οὕτω καθίσταται καθ' ὁλοκληρίαν ἔρημος τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου καὶ ἐντελῶς ξένη πρὸς τὸ πνεῦμα δι' οὗ ἦλθε νὰ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς. Ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον εἶνε χάριτος νόμος, ἀλλ' ἡ χάρις αὕτη δὲν ἀναιρεῖ ὁλοσχερῶς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, χάριν δὲ παρ' αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ λάβῃ ὅστις ἐν τῷ βίῳ του δὲν ἐξήσκησε τοιαύτην πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην αὐτῆς. Εἰς τὸν μὴ ποιήσαντα ἔλεος, εἶπεν ὁ Χριστός, θὰ εἶνε καὶ ἡ κρίσις ἀνίλεως. Καί: μὲ ὅ,τι μέτρον ἐμετρήσατε θέλετε ἀντιμετρηθῇ. Καὶ λίαν εὐλόγως. Δικαιούμεθα διὰ τοῦ νόμου τῆς χάριτος· ἀλλὰ βάσις καὶ ψυχὴ τοῦ νόμου τούτου εἶνε ἡ ἀγάπη, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν, ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ δὲ παραβάτης αὐτῆς πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ σωθῇ ἐν ὀνόματι νόμου, τὸν ὁποῖον ἀσεβῶς περιεφρόνησε καὶ σκαιότατα ἠθέτησεν; «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ἐξαγγέλλων τὴν ὑψίστην τῶν ἐντολῶν του. Τὴν δὲ ἀγαθοεργίαν ἐπέβαλεν ὡς καθῆκον ἡμῶν πρὸς πάντας τοὺς δεομένους καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξήρτησε τὴν τελείωσιν ἡμῶν καὶ μὲ αὐτὴν συνέδεσεν ἀναποσπάστως τὸ δικαίωμα ἡμῶν πρὸς ἀνταμοιβὴν ἐκ τοῦ Οὐρανίου Πατρός. Ὁ Ἰάκωβος ἐπίσης θεωρεῖ ἀνωφελῆ τὴν ἀγάπην, ἥτις δὲν στέφεται ὑπὸ τῆς ἀγαθοεργίας. Ὁ Ἰωάννης θεωρῶν ψεύστην τὸν λέγοντα ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, ἐνῷ δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, ῥητῶς γνωματεύει ὅτι δὲν θὰ εὐσπλαγχνισθῇ ποσῶς ὁ Θεὸς τὸν κλείοντα τὰ σπλάγχνα του πρὸς τὸν ἔχοντα χρείας ἀδελφόν του. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ὁμιλῶν ὄχι πλέον ἐν τῇ ἰδιότητι τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ νομοθέτου, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιότητι τοῦ Δικαστοῦ καὶ τοῦ Ἐκτελεστοῦ, σαφῶς ἐγνώρισεν ἡμῖν ὅτι οἱ μὴ ἐλεήσαντες καὶ μὴ ἀγαθοεργήσαντες

ἐν τῳ βίῳ των, ὡς μὴ ἀγαπήσαντες ὡς καταπατήσαντες τὸν νόμον του, ὅστις εἶνε κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀγάπης νόμος, ἀνάξιοι ἐκ τῶν ἔργων των ἀποδειχθέντες καὶ τῆς ἰδικῆς του ἀγάπης καὶ ἄχρηστον ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος ἀφήσαντες τὴν πρὸς αὐτοὺς προταθεῖσαν χάριν, θέλουσι κηρυχθῇ ἀπόκληροι τῆς βασιλείας τοῦ πατρός του καὶ θέλουσι καταδικασθῇ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Καὶ ἡ πίστις των; Ἀλλ' ἦτο πίστις νεκρὰ αὐτή, σκληρά, ἐμπαθής, ἀσπλαγχνος, ἐγωϊστική, ἀφοῦ δὲν ἴσχυε νὰ ἐμνπεύσῃ αἰσθήματα ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Καὶ ἡ αὐταπάρνησίς των καὶ μέχρις αὐτοθυσίας ἂν ἐχώρει ἐκ μονομεροῦς φανατισμοῦ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, ἄνευ τῆς ἀγάπης τῆς ἀδελφούσης, τῆς συνδεούσης, τῆς συνενούσης, τῆς ἀγάπης τῆς κοινωνικῆς, εἰς τίποτε δὲν θὰ ὠφελήσῃ αὐτούς.

Τί λοιπὸν μᾶς μένει ἂν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ν' ἀποκτήσωμεν, θέλωμεν, ἂν τὴν αἰώνιον κόλασιν ποθῶμεν ν' ἀποφύγωμεν; Νὰ ὑπεξαιρέσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς Κρίσεως δὲν δυνάμεθα. Τὸ ὄμμα τοῦ Κυρίου θὰ μᾶς διακρίνῃ πανταχοῦ. Ἡ χείρ του θὰ μᾶς φθάσῃ ὁπουδήποτε. Καὶ ἡ δύναμίς του, ἡ μέλλουσα νεκρὰ σώματα ν' ἀναστήσῃ, θὰ μᾶς προσαγάγῃ ὁπουδήποτε καὶ ἂν λανθάνωμεν. Μὴ δὲ θὰ μᾶς σώσῃ ψεῦδός τι, ἀπάτη τις, σοφιστεία τις, δωροδοκία τις, σύστασίς τις, συνωμοσία τις, ἀντίστασίς τις καὶ ἀνταρσία; Ἀλλὰ τί θὰ εἴπομεν πρὸς τὸν γινώσκοντα καὶ αὐτοὺς τοὺς κρυφιωτέρους διαλογισμούς μας, καὶ αὐτοὺς τοὺς μυχιαιτέρους πόθους μας; Γί θὰ κατορθώσωμεν πρὸ τοῦ ἁγίου, τοῦ δικαίου, τοῦ ἀπροσωπολήπτου, τοῦ ἀκεραίου, τοῦ ἀδεκάστου; Καὶ τί θὰ δυνηθῶμεν πρὸ Ἐκείνου, πρὸ τοῦ ὁποίου ταπεινοὶ θὰ κλίνωσιν οἱ Ἀχιλλεῖς καὶ οἱ Ἀλέξανδροι, οἱ Ἀννίβαι καὶ οἱ Σκιπίωνες, οἱ Αὔγουστοι καὶ οἱ Καίσαρες, οἱ Κάρολοι καὶ οἱ Ναπολέοντες, πρὸ τοῦ ὁποίου τρέμουσαι θὰ παρίστανται ὅλαι αἱ φοβεραὶ φάλαγγες καὶ αἱ δαφνηφόροι στρατιαὶ τῆς γῆς, πρὸ τοῦ ὁποίου τὰ ἔθνη ὅλα καὶ τῶν κόσμων ὅλων πᾶσαι αἱ δυνάμεις καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν εἶνε ἀσθενέστεραι σκιᾶς καὶ εὐδιαλυτότεραι ἀφροῦ;

Ἀλλὰ μὴ θὰ μᾶς σώσωσι τὰ δάκρυα καὶ αἱ ἱκεσίαι, οἱ στεναγμοὶ καὶ αἱ δεήσεις, οἱ θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοί; Ἆ! ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν ἀθετεῖται καὶ δὲν ἐμπαίζεται οὕτω, καὶ ἡ χάρις του καὶ ἡ ἀγάπη του δὲν καταφρονεῖται κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν. Σκληροὶ κατὰ τὸν βίον μας καὶ ἀνοικτίρμονες καὶ ἀνελεήμονες, ὅτε εἴχομεν τὴν ἐλευθερίαν νὰ δείξωμεν ὅτι ἀγαπῶμεν, καὶ ἐπαΐται τοῦ ἐλέους, ὅτε σιδηρᾶ ἀνάγκη θὰ μᾶς βιάσῃ ὅπως τὸ ἐκλιπαρήσωμεν! Ἀλλ' αἱ ἐπικλήσεις πρὸς τὰς ὁποίας ἡμεῖς ὑπήρξαμεν κωφοί; Ἀλλ' αἱ ἱκεσίαι, πρὸς τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἐστρέψαμεν τὰ νῶτα; Ἀλλὰ τὰ δάκρυα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ὑπήρξαμεν ψυχροί; Ἀλλ' αἱ συμφοραὶ καὶ οἱ πόνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐδείχθημεν ἀδιάφοροι; Ἐν συναισθήσει ὅλων τούτων τῶν ὠμοτήτων μας, πληττόμενοι ὑπὸ τῶν στεναγμῶν, τοὺς ὁποίους παρείδομεν, βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν κλαυθμῶν, τοὺς ὁποίους περιεφρονήσαμεν, δακτυλοδεικτούμενοι ὑπὸ τῶν χειρῶν, αἱ ὁποῖαι μάτην πρὸς ἡμᾶς ἐξετάθησαν, ἐκκωφαινόμενοι ὑπὸ τῶν γόων, τοὺς ὁποίους δὲν ἠθελήσαμεν νὰ καταπαύσωμεν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης μας, ἔχοντες ὀρθούμενα πρὸ ἡμῶν τὰ θύματα τῆς ἀσπλαγχνίας μας, βωβοί, ἀκίνητοι, ἀπολιθωμένοι, κατάπληκτοι, αἰσχύνης πλήρεις καὶ φρίκης καὶ τρόμου καὶ ἀπελπισίας, οὐδὲ νὰ ἱκετεύσωμεν δὲν θὰ δυνηθῶμεν, ὀξεῖς δὲ οἱ κλαυθμοί μας καὶ διάτροι αἱ θρηνώδεις κραυγαί μας θ' ἀντηχήσωσι μόνον ἐν τῇ ἀβύσσῳ τῆς ἀπωλείας.

Τί λοιπὸν μόνον θὰ μᾶς σώσῃ; Τὸ ἔλεος, ἐὰν δι' αὐτοῦ πληρώσωμεν τὸν ἐπὶ γῆς βίον μας. Ἡ ἀγαθοεργία, ἐὰν μὲ τὰ ἄνθη αὐτῆς στρώσωμεν τὴν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄγουσαν. Δι' ἀγάπης ἱπτάμεθα πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις εἶνε ἡ Ἀγάπη. Δι' ἔργων εὐποιΐας ἀναδεικνύμεθα ἄξιοι ἐκείνου, ὅστις εἶνε ἡ Ἀγαθότης. Καὶ κόκκον συνέσεως ἐὰν ἔχωμεν, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ καταστῶμεν τέκνα τοῦ Θεοῦ, καθιστάμενοι ἀδελφοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂς κερδήσωμεν τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς γῆς, τὴν αἰωνιότητα διὰ τοῦ χρόνου. Δὲν εἶνε μικρόν τι καὶ παροδικὸν τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον οὕτω θ' ἀποφύγωμεν. Εἶνε ἡ αἰώνιος κόλασις. Καὶ δὲν εἶνε μέγα τι ἁπλῶς τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον θὰ κατακτήσωμεν. Εἶνέ τι πλέον τοῦ Σύμπαντος αὐτοῦ· εἶνε ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος, ἡ μακαριότης ἡ ἄπειρος, ἡ δόξα πᾶσα καὶ ἡ τιμὴ τῆς βασιλείας τῆς θείας.

Ἑορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν.

(Ματθ. ε'. 14—19).

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι, ἐπάνω ὄρους κειμένη·

οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. Ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἕν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ὥρισε ν' ἀναγινώσκηται κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, Βασιλείου, Γρηγορίου, Χρυσοστόμου, εὐαγγελικὴ περικοπὴ ἀνάλογος πρὸς τὰ προτερήματα, τὰς ὑπηρεσίας, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν βίον αὐτῶν. Καὶ οἱ τρεῖς ἐδίδαξαν καὶ ἐποίησαν. Μὲ τὴν διδασκαλίαν δὲ καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἀνεδείχθησαν φῶς τοῦ κόσμου καὶ κατέλαβον ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέσιν περίβλεπτον, καὶ ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ζωήν των, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποδημίαν των ἐξακολουθοῦσι νὰ δοξάζωσι τὸν πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, τὸν ὁποῖον προκαλοῦσι, καὶ τοῦ φωτισμοῦ, τὸν ὁποῖον διαχέουσι τὰ συγγράμματά των, ὡς καὶ διὰ τῆς ἠθικῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ὁ πλήρης ἐξαισίων ἀρετῶν βίος των, ἀνεξήγητος ἄνευ τῆς θείας χάριτος, ἧς οἱ καρποὶ ἐξαγγέλλουσι λαμπρότατα τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ.

Ποῖοι εἶνε φῶς τοῦ κόσμου.

Κυρίως *φῶς τοῦ κόσμου* εἶνε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Αὐτὸς ὁ εἰπὼν ὅτι εἶνε «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια», καὶ «ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή», εἶπε περὶ ἑαυτοῦ καὶ «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς

τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. η'. 12). Ἀλλ' ὁ Κύριος, φῶς ὁ ἴδιος, ἔχει καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν καλὴν θέλησιν νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς ἄλλους τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦτον καὶ τὴν ἰδιότητα, καὶ τῆς χάριτος ταύτης ἀξιοῦνται οἱ φίλοι καὶ οἱ μαθηταί του, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὅτι θέλουσι γείνῃ ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς εἶπεν ὅτι *εἶνε* αὐτὸς τὸ φῶς, ἐκ τῆς ἰδικῆς του φύσεως καὶ οὐσίας, οὐσίας καὶ φύσεως Θεοῦ, ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι *εἴμεθα*, ἀλλ' ὅτι δυνάμεθα νὰ *γείνωμεν* φῶς.

Πῶς θὰ κατορθώσωμεν τοῦτο;

Διὰ τῆς χάριτος ἐκείνου, ὅστις «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. «Καὶ ὁ μὲν ἀρχικὸς καὶ γενικὸς φωτισμός του τελεῖται διὰ τῶν λαμπάδων τῆς λογικότητος καὶ τῆς ἠθικότητος, τὰς ὁποίας χορηγεῖ εἰς πᾶσαν ἀνθρωπίνην ψυχήν, ὅπως ὑπὸ τὸ φῶς αὐτῶν διακρίνῃ τὸν Πλάστην της καὶ κατευθύνῃ πρὸς αὐτὸν τὰ βήματά της ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου· ὁ δὲ φωτισμός, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἡμεῖς γινόμεθα *φῶς τοῦ κόσμου*, ἐπέρχεται διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ. Ἡ τοῦ Ἰησοῦ ζωὴ αὐτὴ εἶνε τὸ φῶς ἡμῶν κατὰ τὸν Ἰωάννην λέγοντα: «ἐν αὐτῷ (τῷ Λόγῳ) ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»· ὅστις ζῇ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης, ἔχει ἐντός του τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ χάριτι δὲ καὶ τῇ δυνάμει τῆς ζωῆς ταύτης καθίσταται καὶ αὐτὸς *φῶς*, *φῶς διὰ τὸν ἑαυτόν του*, διότι γνωρίζει ὁποῖος εἶνε, πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει, καὶ *φῶς τοῦ κόσμου*, διότι ἡ γνῶσις αὐτοῦ ἡ ἐν Χριστῷ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ ἐν Χριστῷ φωτίζουσι καὶ τοὺς ἐν τῇ σκοτίᾳ πλανωμένους καὶ τοὺς φέρουσι πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις εἶνε ἡ ἀλήθεια, ἡ ζωὴ, τὸ φῶς.

Μικρὰ καὶ μεγάλα φῶτα.

Εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς ὑπάρχουσι διαφοραὶ καὶ ποικιλίαι ὅπως εἰς τὸν κόσμον τοῦ φυσικοῦ φωτός. Τὰ τεχνικῶς παραγόμενα φῶτα ὡς καὶ τὰ λάμποντα ἄστρα ποικίλλουσι κατὰ τὴν φωτιστικὴν δύναμιν, τοῦτο δὲ συμβαίνει καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως γίνονται *φῶς τοῦ κόσμου*. Καθὼς ἄλλη ἡ δόξα τοῦ ἡλίου, ἄλ-

λη ἡ δόξα τῆς σελήνης, καὶ ἄλλη ἡ δόξα τῶν ἀστέρων, τοιουτοτρόπως πάντες μὲν οἱ κατὰ Χριστὸν ζῶντες εἶνε λάμπουσαι πνεύματος ἑστίαι καὶ φάροι καταυγάζοντες, ἀλλὰ καὶ πάντες δὲν φωτίζουσι καὶ δὲν λάμπουσιν ὁμοίως. Πόθεν ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς φωτιστικῆς ἐντάσεως; Ἐκ τῆς βαθμολογικῆς διαφορᾶς τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν. Καθόσον τις προσεγγίζει περισσότερον ἢ ἀπέχει περισσότερον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶνε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, καθίσταται, ἀναλόγως, λαμπρότερον ἢ ἀσθενέστερον φῶς· οἱ μᾶλλον ὑπέροχοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀρετῇ, αὐτοὶ εἶνε πρῶται δυνάμεις τοῦ Χριστιανικοῦ φωτός, ὡς ὑπῆρξαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μεγάλοι ἀπολογηταὶ καὶ φωστῆρες τῆς ἐκκλησίας. Καθόσον δὲ κατέρχεται ἡ ἱκανότης ἐν τῷ ποιεῖν καὶ τῷ διδάσκειν, ἐλαττοῦται καὶ ἡ φωτιστικὴ δύναμις τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ ταῦτα δύναται μὲν τις ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ν' ἀναδειχθῇ πρώτης τάξεως φῶς, ἂν ἐξόχως διακριθῇ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν, ἀλλ' ἕκαστος πιστὸς κατὰ Χριστὸν ζῶν, δύναται ν' ἀποβῇ δύναμις φωτὸς πρὸς ἅπταιστον κατεύθυνσιν τῶν διαβημάτων του ἐν τῷ βίῳ καὶ φωτισμὸν τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐκεῖνος ἀκόμη, ὅστις εἶνε ὅλως διόλου ἀγράμματος, ἀλλ' ἐδιδάχθη ἐν ἁπλότητι τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης καὶ διαχέει αὐτὰς ὡς αὐτὸς δύναται εἰς τὸν κύκλον τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων του, καὶ αὐτὸς εἶνε *φῶς τοῦ κόσμου*, καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ λάμπει περισσότερον ἢ ἐκεῖνοι, οἵτινες, πολυμαθεῖς εἰς ζητήματα ἄλλων γνώσεων, καθυστεροῦσιν οἰκτρῶς ἐν τῇ χριστιανικῇ σοφίᾳ, οὔτε ἄλλους δι' αὐτῆς δυνάμενοι νὰ φωτίσωσιν, ἀλλ' οὔτε ἑαυτούς. Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ ψυχῇ διασήμου γεωλόγου, χημικοῦ, νομικοῦ, ἰατροῦ, πολιτειολόγου, δυνατὸν νὰ βασιλεύῃ σκότος βαθύτατον, ἐὰν πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς ἦνε μακρὰν ἐκείνου, ὅστις εἶνε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ἐνῷ δύναμις φωτὸς δύναται νὰ εἶνε ὁ ἀναλφάβητος ἐργάτης, ὅστις ζῇ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὸ τὰς ἰσχυρὰς καὶ αἰωνίους λάμψεις του κατευθύνεται ἐκεῖ ἔνθα αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐκλάμπει ἄδυτον καὶ ἀνέσπερον φῶς.

Ἀναγκαῖος καὶ καθολικὸς φωτισμὸς

Φῶς! Φῶς! Φῶς! κραυγάζουσιν οἱ κοινωνιολόγοι ἐκεῖνοι, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι ἡ εἰς τὰ σχολεῖα ἐκπαίδευσις, φωτίζουσα τὸ ἀνθρώπινον λογικόν, θὰ συντελέσῃ καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ

κοινωνικὴν ἐξημέρωσιν καὶ εὐδαιμονίαν. Φίλοι ἡμεῖς πάσης ἀληθείας καὶ γνώσεως δὲν ἔχομεν τίποτε ν' ἀντείπωμεν πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην. Ἀλλ' ἡ γραμματικὴ τεχνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευσις, ἐὰν δὲν ἐνισχύωνται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ μεταδιδομένου διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὴν ζητουμένην εὐδαιμονίαν θὰ δυνηθῶσι νὰ φέρωσιν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους κοινωνίας, οὔτε τὰς σχέσεις καὶ τὰ ἔργα τῆς ἡμερώσεως καὶ τῆς εἰρήνης νὰ προαγάγωσιν. Ὑπάρχουσι παραδείγματα πόλεων ἐν Γαλλίᾳ, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐκπαίδευσις ἐπολλαπλασίασε τὰ ἐγκλήματα, καὶ τοῦτο συμβαίνει καὶ θὰ συμβαίνῃ πανταχοῦ ὅπου ἡ παίδευσις ἐργάζεται μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ σκότους, διότι παίδευσις σκότους εἶνε ἐκείνη, ἥτις οὐδεμίαν συνάφειαν ἔχει πρὸς τὴν πίστιν, καὶ πολεμεῖ δὲ μάλιστα αὐτήν. Βεβαίως πᾶσα παίδευσις δὲν πρέπει νὰ φέρῃ θεολογικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' οὐδεμία ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ πολεμῇ τὸ κῦρος τῆς θρησκείας, ὡς δὲ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πεπαιδευμένος ἀληθῶς ὁ πλεῖστα μὲν ἄλλα γνωρίζων ἀλλ' ἀμαθὴς εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας, αἵτινες εἶνε αἱ ὕψισται καὶ σπουδαιότατα μεταξὺ πασῶν τῶν ἀληθειῶν, τοιουτοτρόπως ἔξω τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κινεῖται ἡ κοινωνία ἐκείνη, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἠθικὴν τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν πολιτῶν ζωήν, καὶ ἐν τῷ σκότει κινουμένη θὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην ἔρμαιον συγκρούσεων καὶ ἐγκλημάτων μαρτυρούντων ὅτι ξένη πρὸς αὐτὴν εἶνε ἡ τάξις καὶ ἡ ἡμέρωσις ἡ ἀποτελοῦσα τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀνθρωπίνη ἐκπαίδευσις, ἥτις χωρίζεται τοῦ Θεοῦ, δύναται νὰ πλουτίσῃ διὰ ποικίλων γνώσεων τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὴν ἠθικὴν ζωὴν τῆς καρδίας, ἐνῷ ὁ χριστιανικὸς φωτισμὸς συνδεδεμένος ἀρρήκτως μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, δὲν φανερώνει μόνον τὰς αἰωνίους ἀληθείας εἰς τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ πληροῖ ἠθικῆς ζωῆς τὰς ψυχὰς καὶ τὸν βίον, παράγουσα τοιουτοτρόπως εὐεργετήματα ὄχι μόνον διανοητικά, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πρακτικοῦ βίου. Ἡ κραυγὴ λοιπὸν *φῶς! φῶς! φῶς!* ἂς ἀντηχῇ ἰδίᾳ ἐν χριστιανικῷ πνεύματι ὑπὲρ τοῦ κατὰ Χριστὸν φωτισμοῦ, ὅστις, ἀναγκαῖος καὶ ἀπαραίτητος διὰ πάντας, πρέπει νὰ γείνῃ καθολικὸς καὶ παγκόσμιος φωτισμός, μόνος δὲ δύναται διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς νὰ ὁδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸν προορισμόν της, ὄχι μόνον δημιουργῶν ἐν αὐτῇ ἐκλεκτοὺς τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς

βίον προάγων τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἡμερώσεως καὶ τῆς τάξεως, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡ ἐπάνω τοῦ ὄρους πόλις

Μὲ μίαν ἁπλουστάτην καὶ ἐκφραστικωτάτην εἰκόνα ὁ Κύριος ἡμῶν κατέδειξε πόσον εἶνε ἀδύνατον τὸ νὰ μὴ κινηθῇ τῶν ἀνθρώπων τὸ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ μὴ διανοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν πρὸς τὴν δρᾶσιν ἐκείνων, οἵτινες ἀληθινοὶ φίλοι καὶ μαθηταί του, εἶνε, ὡς αὐτὸς, φῶς τοῦ κόσμου. Εἶνε, λέγει, δυνατὸν νὰ κρυβῇ πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνητε καὶ σεῖς οἱ μαθηταί μου ἄγνωστοι εἰς τὸν κόσμον· διότι ἐνεργοῦντες ὡς ἐγὼ θέλω, καὶ λάμποντες μὲ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἐγὼ μεταδίδω, θὰ γίνητε περιφανεῖς, καὶ τόσον, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἰσχύῃ νὰ σᾶς κρύψῃ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπεκύρωσεν ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ματαίως τὴν κατεδίωξαν οἱ ἐθνικοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ τὴν ἐνέκλειον εἰς τὰς κατακόμβας καὶ ἠγωνίζοντο πρὸς ἐξαφάνισίν της. Αὐτὴ ἐνίκησε καὶ ἐξέλαμψε καὶ ἀνεδείχθη μεγάλη καὶ περιφανὴς ἱδρύσασα παγκόσμιον φήμην καὶ καταστᾶσα ὁρατὴ ἀφ' οἱουδήποτε σημείου τῆς ὑφηλίου. Θὰ ὑπάρχωσι σημεῖα τῆς γῆς εἰς τὰ ὁποῖα καὶ μεγάλαι χῶραι θὰ εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἄγνωστοι· ἀλλ' οὐδαμοῦ εἶνε ἄγνωστος ἡ ἐκκλησία, ἥτις ἀκρογωνιαῖον ἔχει τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατορθώσαντες νὰ εἶνε φῶς τοῦ κόσμου δὲν μένουσιν ἄγνωστοι καὶ τεθαμμένοι ἐν τῇ σκοτίᾳ. Πάντες δὲν γνωρίζουσι τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸν Ὅμηρον, τὸν Σοφοκλῆ καὶ τὸν Περικλέα, τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Σκιπίωνα, Πέτρον τὸν Μέγαν καὶ τὸν Ναπολέοντα. Ἀλλὰ τὸν Πέτρον Σίμωνα καὶ τὸν Παῦλον, τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἰάκωβον οὐδεὶς ἐκ τῶν χριστιανῶν ἀγνοεῖ, ἐνῷ δὲ ἡ προσωπικότης των ἐπεβλήθη εἰς τοὺς συγχρόνους παρ' ὅλα τὰ μίση, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτῶν ἐμαίνοντο, καὶ τοὺς διωγμούς, εἰς οὓς ἐξετέθησαν, ἡ φήμη των ἐξηκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ἐπεκτεινομένη, θὰ ὑπάρξῃ δὲ καιρὸς καθ' ὃν ἀνὰ πᾶσαν τῆς γῆς γωνίαν εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τὸν Ἰησοῦν λατρεύοντας, θὰ εἶνε γνωστὰ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οἵτινες δι' αὐτοῦ ἔγειναν φῶς τοῦ κόσμου καὶ εἰργάσθησαν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τὴν λυχνίαν ὁ λύχνος.

«Οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ». Καθὼς ἕκαστον πρᾶγμα, χρήσιμον πρὸς σκοπόν τινα, πρέπει νὰ εἶνε εἰς τὴν θέσιν του καὶ νὰ ἐκπληροῖ τὸν προορισμόν του, τοιουτοτρόπως καὶ ἕκαστον πρόσωπον, κατάλληλον νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἕνα σκοπόν, πρέπει νὰ εἶνε τεταγμένον ἐκεῖ, ἔνθα δύναται ν' ἀναπτύξῃ τὰ πλεονεκτήματά του καὶ νὰ παράσχῃ τὰς ὠφελείας του. Ποῦ τίθεται ὁ λύχνος; ἐπὶ τὴν λυχνίαν· πρὸς τί; ὅπως λάμπῃ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὅμοιόν τι λοιπὸν πρέπει νὰ γίνηται καὶ ὡς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶνε διὰ τοῦ Ἰησοῦ φῶς τοῦ κόσμου. Σκοπὸς καὶ προορισμός των εἶνε νὰ φωτίζωσι τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην φωτὸς καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει ν' ἀναβιβάζωνται εἰς τὴν προσήκουσαν εἰς αὐτοὺς θέσιν.

Πῶς θὰ γείνῃ τοῦτο;

Οἱ μὲν ἔχοντες ἀνάγκην τοῦ ἐξ αὐτῶν φωτισμοῦ ὀφείλουσι νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τοὺς λόγους των καὶ νὰ μιμῶνται τὰ ἔργα των, διανοίγοντες τοὺς πνευματικοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς τὸ ἐξ αὐτῶν φῶς. Καὶ ἡ ὀφειλὴ αὕτη εἶνε ὀφειλὴ καθήκοντος, διότι ἕκαστον ὑποχρεούμεθα νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ μεταχειριζώμεθα κατὰ τὴν ἀξίαν του, διευκολύνοντες εἰς αὐτὸν τὴν ἐνάσκισιν τῆς ἐπωφελοῦς ἀποστολῆς του· εἶνε δὲ καὶ ὀφειλὴ συμφέροντος καὶ φρονήσεως, διότι πάντας συμφέρει νὰ ἔλθωμεν πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτομικῶς καὶ κοινῶς οὐδὲν ὠφελεῖ τόσον ὅσον τὸ ἐμβέπειν πρὸς ἐκείνους, οἵτινες δύνανται νὰ μεταδώσωσι τὸ χριστιανικὸν φῶς, ὑπὸ τὰς λάμψεις τοῦ ὁποίου ἀποκτᾷ ἡ ζωὴ ἀξίαν καὶ κατευθύνεται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ τὸν προορισμόν.

Ἐὰν δ' οἱ ἀποτελοῦντες τοὺς πνευματικοὺς τῆς ἀνθρωπότητος φάρους πρέπῃ νὰ εἶνε εἰς τὴν θέσιν, ἀφ' ἧς θὰ ἐξακοντίζωσι περιφανῶς τὰς ζωοποιοὺς ἀκτῖνάς των, εἰς τὴν θέσιν ταύτην πρέπει νὰ ἵστανται ἰδίᾳ οἱ ἐπίσκοποι οἱ κατέχοντες τὴν ἀνωτέραν ἀντιπροσωπείαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὀφείλοντες ἅμα αὐτοὶ μάλιστα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν νὰ χρησιμοποιῶσι πάντας ἐκείνους, οἵτινες δύνανται νὰ ὑποβοηθήσωσι τὸ φωτιστικὸν αὐτῶν ἔργον. Βεβαίως πρὸς πάντας ὀφείλει ἀ-

γάπην εἷς ἐπίσκοπος. Ἀλλὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν προστασίαν παρ' αὐτῷ πρέπει ἰδίᾳ νὰ ἔχωσιν ὅσοι ὡς ἐκ τῆς διδακτικῆς των ἱκανότητος καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ βίου των ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεγάλην καὶ ὑπέροχον ἐκείνην τάξιν, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι ἀποτελεῖ τὸ *φῶς τοῦ κόσμου*.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑαυτῶν ὀφείλουσιν οὗτοι νὰ χρησιμοποιῶσι τὴν φωτιστικήν των ἱκανότητα, καὶ φῶς δὲν δύνανται νὰ εἶνε ἂν, κρυπτόμενοι, δὲν ἀναδεικνύωνται *φῶς ἐν ἐνεργείᾳ*. Πολλοὶ δυστυχῶς ἐκ τῶν χριστιανῶν, περισσότερον τοῦ δέοντος ἐπηρεαζόμενοι ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Εὐαγγελικὸν πνεῦμα καταδικάζει τοὺς φιλοδόξους θορύβους καὶ συνιστᾷ τὴν ταπεινοφροσύνην, περιορίζονται εἰς λανθάνοντά τινα ἰδιωτικὸν βίον, φροντίζοντες μὲν νὰ φωτίζωνται αὐτοί, ἀλλ' ἀμελοῦντες τὸ νὰ γίνωνται φῶς τοῦ κόσμου, νὰ μεταδίδωσι δηλαδὴ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον καὶ πρὸς τοῦτο τοῖς μετέδωκεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως οὗτοι, ὄχι μόνον τοὺς ἄλλους βλάπτουσιν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτούς. «Εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, εἶπεν ὁ Ἰάκωβος, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν». Ἁμαρτία δὲ, καὶ ἁμαρτία μεγάλη εἶνε τὸ νὰ δύναται μέν τις νὰ φωτίζῃ, νὰ μὴ φωτίζῃ δὲ. Τὸ ν' ἀρκῆται εἰς τὸ ὅτι ἐφωτίσθη ὁ ἴδιος, ν' ἀμελῇ δὲ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ἄλλων εἶνε εἶδος ἐγωισμοῦ, ὁ δὲ ἐγωισμός, ἤτοι ἡ περὶ ἑαυτοῦ μόνου φροντὶς, ὑφ' οἱανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν παρίσταται, εἶνε ἀντιχριστιανικός. Οὐδὲ δύναται νὰ ἔχῃ φῶς Χριστοῦ ἐν ἑαυτῷ ὅστις δὲν φλέγεται νὰ ἐργασθῇ, ὅπως τὸ μεταδώσῃ καὶ εἰς ἄλλους. Ὁ ἔχων τοῦ Χριστοῦ τὸ φῶς, ἔχει καὶ ζωὴν καὶ ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, χριστιανικῶς δὲ ζῇ καὶ ἀγαπᾷ μόνος ἐκεῖνος, ὅστις τὸ φῶς τοῦ Κυρίου ἐργάζεται ὅπως μεταδώσῃ εἰς πάντας τοὺς ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἰ δυνατὸν. Καὶ τί θὰ ἐγίνετο τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἡ ἐκκλησία, ἂν οἱ ἀπόστολοι, ἂν οἱ ἀπολογηταὶ, ἂν οἱ πατέρες καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἐπροσπάθουν νὰ εἶνε λύχνοι ἐπὶ τὴν λυχνίαν, τὸ φῶς αὐτῶν ἐξακοντίζοντες ἐπὶ πάντας τοὺς πλανωμένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ ;

Ἀδελφοὶ λοιπὸν οἱ δυνάμενοι νὰ διακονῆτε εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐγέρθητε καὶ ἐργάσθητε· ἐὰν τοῦ κόσμου τοῦ ἁμαρτωλοῦ οἱ ἄνθρωποι, ὑπὸ ἐγωιστικῶν παθῶν οἰστρηλατούμενοι, νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἰς μυρίους κόπους ὑποβάλλονται καὶ μυρία μέσα μηχανῶνται, ἀκούραστοι καὶ ἀεικίνητοι, ὅπως ἱκανοποιήσωσι τὰς φιλοδοξίας καὶ τὰ συμφέροντά των ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἄλλων, ὅσοι τοῦ φωτὸς Χριστοῦ κατηξιώθημεν ὀφείλομεν νὰ ἐργασθῶμεν μετὰ ἐνθουσιασμοῦ ὅπως τὸ μεταδώσωμεν καὶ εἰς ἄλλους, ἕκαστος ἀναλόγως τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ.

Τὰ καλὰ ἔργα πρὸς δόξαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός.

Τίς ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ λάμψῃ τὸ φῶς μας ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἴδωσιν οὗτοι τὰ ἔργα ἡμῶν τὰ καλά ; Ἡ ἱκανοποίησις τῆς ἰδικῆς μας φιλοδοξίας ; Τοῦτο θὰ ἦτο ἐγωιστικὸν ἐλατήριον καὶ τέλος ἀνάξιον τῆς χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης, εὐσεβείας καὶ ἀγάπης· ὡς δὲ εἶπεν ὁ Κύριος: «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.» Ἡ δόξα λοιπὸν τοῦ οὐρανίου πατρός, ἰδοὺ ὁ σκοπὸς, διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ λάμπῃ τὸ φῶς τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἰδοὺ ὁ σκοπὸς τῶν ἔργων ἡμῶν τῶν καλῶν.

Ἀλλ' ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ: «καὶ δὲν εἶνε τοῦτο ἐγωισμὸς ἄσκοπος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ; Ποίαν αὐτὸς ἀνάγκην ἔχει τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξης ; Διατὶ δὲ ἡ ἰδική του δόξα νὰ εἶνε ὁ σκοπὸς τῶν ἰδικῶν μας ἔργων, ἀντὶ νὰ εἶνε ἡ ἰδία ἡμῶν δόξα;»

Ἂς διαφωτίσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο. Τί εἶνε ὁ χριστιανισμός; Ἀγάπη καὶ αὐταπάρνησις. Αὐταπάρνησις ἐκ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐταπάρνησις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ. Χάριν ἡμῶν, ὅπως μᾶς συμφιλιώσῃ μετὰ τοῦ πατρός του, ὅπως μᾶς ἀνυψώσῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ μᾶς καταστήσῃ κοινωνοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς βασιλείας του, ἦλθεν ὁ υἱός του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔχυσε τὸ αἷμά του ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Καὶ τὸ καθῆκον λοιπὸν τῆς ἀγάπης καὶ τὸ καθῆκον τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπιβάλλει σκοπὸν καὶ ἡμεῖς τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεών μας νὰ ἔχωμεν ὄχι τὴν ἰδικήν μας δόξαν, ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ οὐρανίου ἡμῶν πατρός.

Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἀκόμη ἡ ἀνθρωπίνη δόξα καὶ τὸ ἀνθρώπινον συμφέρον ἐξυπηρετοῦνται. Ἐὰν τὰ καλὰ ἔργα δοξάζωσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τὸν οὐράνιον πατέρα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐργάται αὐτῶν μετέχουσι τῆς δόξης του καὶ γίνονται κοινωνοὶ τῆς βασιλείας του. Καὶ ἐπειδὴ οἱ διὰ τῶν καλῶν ἔργων τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου φωτιζόμενοι καὶ κινούμενοι εἰς δόξαν τοῦ οὐρανίου πατρὸς καθίστανται καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιδράσεως τέκνα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐκλάμποντα διὰ τῶν καλῶν των ἔργων πρὸς δόξαν τοῦ πατρός των, ἔπεται ὅτι ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ ἀγάπῃ ηὐδό-

κησεν οὗτος ὥστε ὑπὲρ ἡμῶν νὰ κάμνωμεν καὶ ὅ,τι κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργοῦμεν.

«Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· ὁ λόγος οὗτος τοῦ Κυρίου ἂς φωτίσῃ καὶ ἂς διδάξῃ πάντας ἐκείνους, οἵτινες φλέγονται νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ κράτος τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης καὶ νὰ ἀκούσωσιν ἀπὸ πάσης σπιθαμῆς τῆς γῆς ἀντηχοῦντα τὸν ὕμνον πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ ὁ λόγος βεβαίως τοῦ Θεοῦ φωτίζει καὶ εἴμεθα ὑπόχρεοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ νὰ κοπιῶμεν πρὸς διάδοσιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὰ διανοίγοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν προσκύνησιν τοῦ οὐρανίου πατρὸς εἶνε κυρίως τὰ ἔργα τὰ καλά, ἐν οἷς ὀφείλουσι πρὸ πάντων νὰ ἐκλάμπωσιν οἱ ἀληθεῖς χριστιανοί. Ὅλη ἡ θαυματουργικὴ δύναμις τῶν ἀποστόλων, ὅλη ἡ πυρίνη καὶ ἔνθεος αὐτῶν εὐγλωττία καὶ διδασκαλία δὲν θὰ ἴσχυον νὰ κατορθώσωσιν ὅτι κατώρθωσαν ἰδίᾳ τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων τὰ ἔργα τὰ καλά, ἤτοι τὰ ἔργα τῆς πραότητος, τῆς ἐπιεικείας, τοῦ ἐλέους, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἀγάπης. Κηρύξατε τὸν λόγον πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτὸν μὲ πολλὴν δύναμιν καὶ χάριν. Ἡ ὑπὸ τῶν παθῶν οἱστρηλατουμένη ἢ ὑπὸ τῆς ἀδιαφορίας ναρκουμένη καρδία των θὰ εὕρῃ τρόπον νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν κατάκτησίν σας, ἐὰν δὲν συνεργῇ ἡ δύναμις τῶν καλῶν σας πράξεων. Ἐὰν ὅμως κηρύξητε μ' ὀλίγας ἁπλᾶς καὶ ἀτέχνους λέξεις, ἐνῷ συγχρόνως ἀπομάσσετε τὸ δάκρυ τοῦ πενθοῦντος καὶ περιποιεῖσθε τὸν νοσοῦντα καὶ ἐνδύετε τὸν γυμνὸν καὶ ψωμίζετε τὸν πεινῶντα καὶ παρέχετε βοήθειαν εἰς τὴν χήραν καὶ ἔλεος εἰς τὸ ὀρφανὸν καὶ ἐκχύνετε τὰ μῦρα τῆς ἀγάπης σας πρὸς τοὺς διψῶντας θωπείας ἀφοσιώσεως καὶ ἀδελφικοὺς ἀσπασμοὺς στοργῆς, τὰ καλὰ τὰ ἔργα θὰ ἀπαλύνωσι τὴν τραχυνθεῖσαν καρδίαν καὶ ἡ διὰ τῆς ἀγάπης κατάκτησις αὐτῆς θὰ τὴν ὁδηγήσῃ ἀσφαλῶς πρὸς τὴν λατρείαν ἐκείνου, οὗ τὸ κάλλιστον ὄνομα ἔλεος εἶνε καὶ ἀγάπη.

Ὁ λύων τὰς ἐλαχίστας ἐντολάς.

Οὐδὲν ὑπάρχει μικρὸν εἰς τὸν Θεόν. Ἐπίσης οὐδὲν ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν νόμον του μικρόν. Πῶς λοιπὸν ὁμιλεῖ περὶ ἐ λ α χ ί σ τ ω ν ἐντολῶν; Καὶ πῶς δύναται νὰ εἶνε ἐλαχίστη ἐντολή, τῆς ὁποίας ἡ παράβασις ποινὴν ἔχει αἰωνίαν κατάκρισιν καὶ ἀπώλειαν; Ἐντολὰς ἐλαχίστας ὀνομάζει ὁ Κύριος ἐκείνας, τὰς ὁποίας

οἱ ἄνθρωποι συνήθως νομίζομεν τοιαύτας. Ἐν τῇ παχυλότητι ἡμῶν φρονοῦμεν ὅτι σπουδαῖαι ἐντολαὶ εἶνε αἱ ἀπαγορεύουσαι τὴν κλοπήν, τὸν φόνον, τὴν δι' ἐξωτερικῶν πράξεων προσβολὴν τῆς τιμῆς, τὴν καταφρόνησιν τῶν γονέων, μηδαμινὰς δὲ θεωροῦμεν ἐκείνας, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ῥύθμισιν τῶν σκέψεων, τῶν διαθέσεων καὶ τῶν λόγων ἡμῶν. Ὀφείλομεν νὰ μὴ ὀργιζώμεθα ματαίως καὶ ἄνευ λόγου, νὰ μὴ ὑβρίζωμεν, νὰ ἐξιλεωνώμεθα μὲ ὅσους ἔχουσι τι καθ' ἡμῶν, νὰ φυλάττωμεν καθαρὰν τὴν καρδίαν μας καὶ ἀνώτερον πειρασμοῦ τὸν ὀφθαλμόν μας, νὰ μὴ ὁρκιζώμεθα ποσῶς, νὰ εἴμεθα ἐπιεικεῖς καὶ συμβιβαστικοὶ εἰς τὰς ἀδίκους προσωπικὰς ἐπιθέσεις δίδοντες τόπον τῇ ὀργῇ, νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς μας, νὰ εὐεργετῶμεν ὅσους μᾶς μισοῦσι, νὰ προσευχώμεθα δι' ὅσους μᾶς βλάπτουν καὶ μᾶς διώκουν, νὰ κάμνωμεν ἐν κρυπτῷ τὴν ἐλεημοσύνην, νὰ συγχωρῶμεν τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, νὰ νηστεύωμεν ἐν φαιδρότητι, νὰ εἴμεθα ἀνώτεροι βιοτικῶν στενοχωριῶν καὶ μεριμνῶν, νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν οὐράνιον, νὰ μὴ κατακρίνωμεν καὶ νὰ κάμνωμεν εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι θέλομεν καὶ αὐτοὶ νὰ κάμνουν εἰς ἡμᾶς.

Ἰδοὺ αἱ ἐντολαί, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Κύριος συνεπλήρωσε τὸν τοῦ Μωϋσέως νόμον, ἐντολαὶ μεγάλαι, ἀπαραίτητοι πρὸς τελείωσιν καὶ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας, ἀλλὰ θεωρούμεναι παρὰ πολλῶν μικραὶ καὶ μηδαμιναί. Μὴ δὲν ἔχωμεν καὶ σήμερον χριστιανοὺς φρονοῦντας ὅτι ἐξησφάλισαν τὴν σωτηρίαν των μὲ τὸ ὅτι δὲν κλέπτουσι καὶ δὲν φονεύουσι, καὶ οὐδένα φόβον αἰσθανομένους ἐκ τοῦ ὅτι ὀργίζονται καὶ ὑβρίζουσι, μισοῦσι καὶ ἐκδικοῦνται καὶ καταπατοῦσιν ἐν τῷ βίῳ των τὰς ἐντολὰς τῆς ἐπιεικείας, τῆς συγχωρήσεως, τῆς ἀγαθοεργίας; Ἀλλὰ τὰς ἐντολὰς ταύτας, τὰς κατὰ πλάνην ἐλαχίστας, περιέβαλε μὲ κῦρος ὕψιστον ὁ Ἰησοῦς· ὅστις, λέγει, τὰς παραβῇ, θὰ εἶνε *ἐλάχιστος* ἤτοι *μηδαμινὸς καὶ τιμῆς ἀνάξιος* ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἤτις ἐνταῦθα σημαίνει τὴν κρίσιν καὶ τὴν μισθαποδοσίαν. Καὶ ὅστις, προσθέτει, ἁπλῶς ὑβρίσῃ καὶ ὀνειδίσῃ, ἔνοχος εἶνε εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Συγχώρησιν δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἐπιτύχῃ ὅστις ἐν τῷ βίῳ του ἠθέτησε τὰ καθήκοντα τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς συγγνώμης.

Ἂς προσέχωμεν λοιπὸν ὅσοι τέκνα τοῦ οὐρανίου Πατρὸς θέλομεν νὰ εἴμεθα, ἂς προσέχωμεν ὅπως πάσας τὰς ἐντολὰς φυλάττωμεν καὶ μετ' ἀκριβείας ἐκτελῶμεν. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀποφεύγωμεν τὰ μεγάλα λεγόμενα ἐγκλήματα. Πρέπει νὰ εἴμεθα ἄπταιστοι

στοι καὶ καθαροὶ καὶ εἰς τὰς σκέψεις ἡμῶν καὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς λόγους, καὶ ὀφείλομεν νὰ ἐκτελῶμεν ὅλα ὅσα ἀνωτέρω ἀπηριθμήσαμεν, οἱ δὲ θέλοντες νὰ διαπλάσωσι χριστιανικὰς κοινωνίας ἀπηλλαγμένας τῶν κακῶν τὰ ὁποῖα φθείρουσι πολλὰς τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν, καθῆκον ἔχουσι νὰ ἐργαθῶσιν ὑπὲρ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐλαχίστων ἐντολῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων καὶ τῶν μεγάλων ἡ τήρησις εἶνε προβληματική. Ἡ ἐγκληματικότης τότε θέλει ἐκλίπῃ, ὅταν αἱ ψυχαὶ ἐσωτερικῶς ἁγιασθῶσι καὶ ἐξορισθῇ τὸ κακὸν ἀπὸ τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν, τὰ δὲ ἔργα τῆς δικαιοσύνης δὲν δύνανται ν' ἀνθῶσιν ὅπου αἱ θελήσεις δὲν ἔμαθον τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐποιΐας. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ἄρα τῆς αἰωνίου δικαιώσεως καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος ὀφείλομεν ἄμεμπτοι νὰ εἴμεθα εἰς τὰς σφαίρας πάσας καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ νοητικοῦ, ἠθικοῦ καὶ πρακτικοῦ ἡμῶν βίου, καὶ ὄχι μόνον ἄμεμπτοι διὰ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ τέλειοι διὰ τῆς πλήρους, ἀρνητικῆς καὶ θετικῆς τηρήσεως τοῦ Θείου νόμου, λόγους καὶ πράξεις ἀπὸ τῶν μεγίστων μέχρι τῶν ἐλαχίστων προσαρμόζοντες πρὸς τὰς διατάξεις καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.

Ὁ ποιῶν καὶ διδάσκων

«Ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.» Τίς θὰ εἶνε μέγας, ἤτοι δίκαιος καὶ ἄξιος τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος; ὅστις ποιήσῃ καὶ διδάξῃ. Διδάξῃ· τί; Τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου. Ποιήσῃ· τί; Τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Καὶ ἀμφότερα μὲν ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα, ἀλλὰ τὰ ἔργα ἐνέχουσιν ὑπερτέραν ἢ οἱ λόγοι σπουδαιότητα. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος πρῶτον εἶπε τὸ *ποιήσῃ*, καὶ κατόπιν ἐπέταξε τὸ *διδάξῃ*. Οἱ λόγοι ἄνευ τῶν ἔργων τίποτε δὲν ὠφελοῦσι καὶ τὰ ἔργα τὰ καλὰ δὲν μαρτυροῦσι μόνον κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ ὅτι ὁ ποιῶν ταῦτα τηρεῖ τὰς ἐντολάς, ὅπερ εἶνε τὸ ἀληθὲς γνώρισμα τοῦ χριστιανοῦ, ἀλλ' αὐτὰ καὶ εἶνε κυρίως ἐκεῖνα, δι' ὧν δοξάζεται παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος ἐν τῇ διαδόσει τῆς ἀληθινῆς πίστεως, νεκρᾶς καὶ ταύτης ἄνευ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα τὴν ζωοποιοῦσι. Τὸ ποιεῖν δὲ εἶνε ἅμα καὶ διδάσκειν· διότι οὐδὲν διδακτικώτερον καὶ πειστικώτερον χρηστοῦ παραδείγματος, καὶ χωρικὸς ἀναλφάβητος ἀλλὰ ποιῶν εἶνε διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου πολὺ καλήτερος τοῦ σοφωτέρου θεολόγου καὶ εὐγλωττοτέρου κήρυκος, ἐὰν οὗτοι περιορίζωνται εἰς τὸ

ἀναγινώσκειν μόνον καὶ τὸ διδάσκειν, ἀδιαφοροῦντες ὅμως πρὸς τὸ πράττειν καὶ ποιεῖν.

Ἃς ποιῶμεν λοιπὸν καὶ ἃς διδάσκωμεν. Ἃς ποιῶμεν πάντες πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου· καὶ ἃς διδάσκωμεν ἕκαστος ὄχι μόνον διὰ τῶν ἔργων μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ λόγου ἡμῶν καθὼς ὁ καθεὶς δύναται καὶ πρὸς ὅσους δύναται. Καθῆκον οὕτω μέγα ἐκτελοῦντες θ' ἀσφαλίσωμεν καὶ μέγα συμφέρον. Διότι καθὼς ἐδήλωσεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Τῇ Κυριακῇ τῆς Τυροφάγου.

(Ματθ. ς'. 14—21).

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν οὐράνιος. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων ἀλλὰ τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπι τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ἡμῶν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα δύσκολοι εἰς τὴν συγχώρησιν τῶν πρὸς ἡμᾶς σφαλμάτων τῶν ἄλλων. Ὅταν πρὸ πάντων ἐπανειλημμέ-

νως, χονδροειδῶς καὶ μοχθηρῶς προσεβλήθημεν, ὁ ἐγωϊσμός μας ἐξανίσταται κατὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ ἀρνεῖται τὴν ἄφεσιν.

Ἀλλ᾽ ὁ χριστιανισμὸς εἶναι χάρις καὶ ἀγάπη, ἐπιείκεια καὶ συγγνώμη, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδήλωσεν ὅτι δὲν θὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας ὁ Θεὸς ἂν καὶ ἡμεῖς δὲν συνεχωρήσαμεν τοὺς πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήσαντας. Τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ὅσοι τέκνα τοῦ οὐρανίου πατρὸς φλεγόμεθα νὰ γείνωμεν. Δὲν ἀρκεῖ νὰ μετανοήσωμεν· δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξομολογηθῶμεν· δὲν ἀρκεῖ νὰ προσερχώμεθα εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν· δὲν ἀρκεῖ νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ ἐξασκῶμεν πᾶσαν ἄλλην ἀρετήν. Μετὰ τῶν ἄλλων ὑποχρεούμεθα καὶ νὰ συγχωρῶμεν, ἄνευ δὲ τούτου ἀνωφελὴς ἀποβαίνει πᾶσα ἄλλη ἀρετὴ καὶ θυσία μας, καὶ ἡ προσευχή μας δὲν ἔχει δύναμιν ν᾽ ἀναβῇ μέχρι τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἐκεῖνος, ὅστις μᾶς ἐπέταξε τὴν συγχώρησιν ταύτην, μᾶς ἔδωκε καὶ τὴν δύναμιν νὰ πραγματοποιῶμεν αὐτήν. Ἡ δύναμις αὕτη ποία ; Ἡ τῆς χάριτος αὐτοῦ καὶ ἡ τῆς παρεχομένης ἀμοιβῆς. Ἡ Χριστιανικὴ χάρις, πληροῦσα ἡμᾶς ἀγάπης καὶ ταπεινώσεως, μᾶς καθιστᾷ πλήρεις ἐλέους καὶ συγγνώμης, τὸ ὅτι δὲ μυριάδες χριστιανῶν κατώρθωσαν νὰ συγχωρῶσι, στερεῖ πάσης ἀπολογίας τοὺς ἀρνουμένους τήν συγχώρησιν. Καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῶν συγχωρούντων, ὦ ! ἡ ἀμοιβὴ αὕτη ποίαν ἰσχὺν δὲν δύναται νὰ μᾶς προσδώσῃ ; Ἂν μᾶς ἐδίδοντο δεκάδες μόνον χιλιάδων δραχμῶν, ἂν μᾶς προσεφέρετο βασιλικὴ τις εὔνοια καὶ φιλία, ποία προσβολὴ ὑπάρχει, τὴν ὁποίαν προθύμως δὲν θὰ συνεχωροῦμεν ; Καὶ ὅμως θρόνοι καὶ στέμματα, ὁ κόσμος ὅλος ἀκόμη, τί εἶνε ἀπέναντι τῆς θείας βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, τὴν ὁποίαν κατακτᾷ ὁ συγχωρῶν τὰ πρὸς αὐτὸν ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων ; Ἂς συγχωρῶμεν λοιπόν. Ἂς συγχωρῶμεν διότι ἡ ἀγάπη συγχωρεῖ. Ἂς συγχωρῶμεν διότι οὕτω μόνον θὰ συγχωρηθῶμεν καὶ θὰ γείνωμεν κοινωνοὶ τῆς θείας δόξης καὶ μακαριότητος.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο καθῆκον μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ Κύριος ἡμῶν ὄχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον. Ὀφείλομεν νὰ νηστεύωμεν καὶ νὰ εἴμεθα πλήρεις συντριβῆς καὶ μετανοίας, ἀλλὰ τὸ νὰ νηστεύωμεν ὑποκριτικῶς εἶνε ἀνάξιον τῶν ἀληθινῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι διατυμπανίζουν καὶ ἐπιδεικνύουν τὰς νηστείας των, διὰ νὰ θεωρηθῶσι παρὰ τῶν ἄλλων φύλακες τοῦ θείου νόμου. Ὑπάρχουσιν ἄλλοι οἵτινες νηστεύοντες, περιφέρουν σκυθρωπὴν καὶ ἀγέλαστον τὴν μορφὴν αὐτῶν καὶ ἀφίνονται ἀκάθαρτοι καὶ παρημελημένοι, εἴτε διὰ νὰ ἀποκτήσουν, κατὰ τὸν

τρόπον αὐτόν, ὑπόληψιν εὐσεβῶν, εἴτε διότι φρονοῦσιν ὅτι ἡ νηστεία καὶ ἡ μετάνοια ἐπιβάλλουν τὴν σωματικὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν ἐξωτερίκευσιν στυγνῆς τινος θλίψεως καὶ κατηφείας. Ἀλλ᾽ ὁ χριστιανὸς δὲν νηστεύει οὕτω. Ὁ χριστιανός, τέκνον ἐκείνου, ὅστις εἶναι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὡραῖον, ὀφείλει ὄχι μόνον ἐσωτερικῶς νὰ εἶναι καθαρός, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῶς κόσμιος, ἐπιμελούμενος τὴν καθαριότητα καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ σώματός του, ἂν δὲ ἀνόητοι ἄνθρωποι προσέχωσιν εἰς νηστευτὰς σκυθρωποὺς καὶ ἀκαθάρτους, ὁ πατὴρ ὅμως ὁ οὐράνιος τὸν ἐν ἱλαρότητι καὶ ἀγαλλιάσει νηστεύοντα θέλει βραβεύσῃ ὡς χάριν αὐτοῦ νηστεύοντα καὶ ὄχι χάριν τῶν ἀνθρώπων. Ῥυπαρότητες ἄρα καὶ ἀκαθαρσίαι, σκυθρωπότητες καὶ κατήφειαι μακρὰν ἀφ᾽ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν. Καὶ δὲν ἐπιτρέπεται μὲν νὰ εἴμεθα καλλωπισταί, διότι οὕτω θὰ περιεπίπτομεν εἰς ἄλλην ὑπερβολήν· ἀλλὰ καθαροὶ καὶ φιλόκαλοι ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα. Καὶ ἐν ἡμέραις δὲ νηστείας καὶ ἐν ἡμέραις καταλύσεως, ἡ μορφή μας χάριν ἀκτινοβολῇ, ἀπαύγασμα τῆς χάριτος, ἥτις πρέπει νὰ πληροῖ τὴν ψυχήν μας.

Ἐν τέλει τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς διδασκόμεθα τὸ ἄστατον καὶ πρόσκαιρον τῶν ὑλικῶν θησαυρῶν καὶ παραγγελλόμεθα νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν κτῆσιν τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν, οἵτινες μόνοι εἶνε ἀσφαλεῖς καὶ ἀναφαίρετοι μένουσιν. Ἐργαζόμενοι πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου ὑλικοῦ πρέπει νὰ εἴμεθα κύριοι αὐτοῦ, μεταχειριζόμενοι μετὰ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας τὰ ἀγαθά του διὰ τὰς ἀνάγκας ἡμῶν καὶ βοηθοῦντες τὸν πλησίον. Ἀλλ᾽ ἡ καρδία μας πρέπει νὰ μένῃ ἐλευθέρα τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης καὶ ν᾽ ἀνήκῃ ὅλη εἰς τὸν Θεόν. Διότι, καθὼς λέγει ψυχολογικώτατα ὁ Κύριος ἡμῶν, ἡ καρδία μας εἶνε ὅπου καὶ ὁ θησαυρός μας, ἡ καρδία ἐπομένως τοῦ φιλαργύρου, τοῦ πλεονέκτου, τοῦ ἀσώτου, τοῦ φιληδόνου, δεδουλωμένη εἰς τὴν ὕλην, δὲν ἔχει τὴν δύναμιν ν᾽ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ ν᾽ ἀγαπήσῃ αὐτόν, ὅστις εἶνε ὑπὲρ πάντα τὰ πλούτη, ὑπὲρ πάντα τὰ ἀγαθά, ὑπὲρ πάσας τὰς ἀπολαύσεις καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς θησαυρούς.

Τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

(Ἰωάννου α'. 44—52)

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει Φίλιππον καί λέγει αὐτῷ· Ἀκολού-

θει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. Εὑρίσκει ὁ Φιλιππος τὸν Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ Προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναὴλ, Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, ἔρχου, καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. Λέγει αὐτῷ Ναθαναὴλ· Πόθεν με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ραββί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶπόν σοι· Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Μία ἐκ τῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας μᾶς πληροφορεῖ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, εἶνε ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶνε καρδιογνώστης. Τὴν ἰδιότητά του ταύτην φανερώνουν ἀρκετὰ ἐκφραστικῶς καὶ ἡ κλῆσις τὴν ὁποίαν πρὸς τὸν Φίλιππον ἀπηύθυνεν, «ἀκολούθει μοι», καὶ ἡ περὶ τοῦ Ναθαναὴλ βεβαίωσίς του, «ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι».

«Ἀκολούθει μοι». Διὰ ν' ἀπευθύνῃ τὴν κλῆσιν ταύτην ὁ Κύριος, ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ ἀσφαλῶς, ἄνευ ἀμφιβολίας τινὸς καὶ ὅτι ὁ Φίλιππος ἦτο ἄξιος τῆς κλήσεως καὶ ὅτι θὰ ὑπήκουεν εἰς αὐτήν, ἔπρεπε δηλ. νὰ εἶνε καρδιογνώστης. Οἱ συνηγμένοι ἐν τῷ ὑπερῴῳ μέλλοντες νὰ ἐκλέξωσιν ἀντικαταστάτην τοῦ ἐκπεσόντος Ἰούδα, καταφεύγουσιν εἰς τὸν κλῆρον καὶ εἰς τὴν προσευχήν. Ἡ Ἐκκλησία κατόπιν, ἐκλέγουσα τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς διακόνους της, καταφεύγει εἰς συζητήσεις, εἰς συνεννοήσεις, εἰς ἀνταλλαγὰς γνωμῶν, εἰς δοκιμασίαν, καὶ τότε δὲ πάλιν ἔχει οὐχὶ τὴν βεβαιότητα ἀλλὰ τὴν πιθανότητα περὶ τῆς πραγμα-

τικῆς ἀξίας τοῦ καλουμένου καὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς γνωρίζει ἀσφαλῶς ὁποῖος ὁ καλούμενος· δὲν ἔχει κανένα δισταγμὸν περὶ τῆς ἀξίας του, δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς παραμικρᾶς παρ' ἄλλου διαφωτίσεως περὶ τῆς ἀληθοῦς ποιότητός του· τὸν Φίλιππον τὸν βλέπει σαφῶς, καθαρῶς, φωτεινῶς, ὡς δὲν βλέπει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του. Τίποτε δὲν τὸν λανθάνει ἐκ τοῦ πνεύματός του, ἐκ τῆς καρδίας του, ἐκ τοῦ χαρακτῆρός του, τῶν λογισμῶν του, τῶν διαθέσεών του, τῶν στάσεών του, τῶν πόθων του, τῶν ἐλατηρίων του, τῶν σκοπῶν του, καὶ μὲ τὴν πλήρη, τὴν ἀκριβῆ, τὴν ἀσφαλῆ ταύτην γνῶσιν, γνῶσιν τοῦ ὁποῖος ἦτο ὁ Φίλιππος, γνῶσιν τοῦ ὅτι καλούμενος ἀμέσως θὰ ὑπήκουεν εἰς τὴν κλῆσιν, τῷ λέγει «ἀκολούθει μοι».

Ἡ ἱκανότης αὕτη τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ διαγινώσκειν τοὺς χαρακτῆρας, εἰς τὸ ἐμβλέπειν εἰς τὰς καρδίας ἄνευ ἀγώνων, ἄνευ προσπαθειῶν, ἄνευ πολλῶν συναφειῶν καὶ γνωριμιῶν, ἅμα τῇ πρώτῃ ὄψει, πρὸ αὐτῆς ἔτι τῆς ὄψεως, καὶ μετὰ τόσης καταπληκτικῆς ἀσφαλείας καὶ διορατικότητος, ἡ ἱκανότης του αὕτη ἡ θαυμαστή, ἥτις θὰ ἤρκει καὶ μόνη νὰ τὸν ἀναδείξῃ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, διαφαίνεται καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦ Ναθαναὴλ βεβαίωσίν του ὅτι εἶνε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. Οἵα διαγνωστικὴ παντοδυναμία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν οἰκτρὰν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἀδυναμίαν περὶ τὴν γνῶσιν τῶν καρδιῶν καὶ τῶν χαρακτήρων! Ποσάκις δὲν ἀπατώμεθα ἡμεῖς εἰς τὰς ἰδέας μας περὶ φίλων, μετὰ τῶν ὁποίων πολυετεῖς μᾶς συνέδεσαν σχέσις; Ποσάκις αὐτοὶ ἔτι οἱ σύζυγοι, αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ δὲν ἀνακαλύπτουσι μετ' ὀδύνης καὶ ἀπογοητεύσεως, κατόπιν μακρᾶς συμβιώσεως, ὅτι ἀναξίως ἐπεδαψίλευσαν τόσην ἀγάπην καὶ τόσην ἀφοσίωσιν; Ποσάκις αἱ πλέον ἀλλόκοτοι καὶ ἀπροσδόκητοι εἰς ἡμᾶς ἀποκαλύψεις δὲν ἐπέρχονται διὰ τοῦ τυχαίου, καταδεικνύουσαι ὅτι ἐξηπατήθημεν οἰκτρότερον παιδίων εἰς ἐκτιμήσεις, διὰ τὰς ὁποίας καὶ τὴν κεφαλήν μας αὐτὴν ἠδυνάμεθα νὰ στοιχηματίσωμεν, καὶ ἀνατρέπουσαι ραγδαίως ὅ,τι ἡμεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ μας μὲ τόσους κόπους καὶ εἰς τόσον χρόνον εἴχομεν ἀνεγείρῃ;

Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι εἶνε ὀξεῖς καὶ δεινοὶ ψυχολόγοι καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς φυσιογνωμίας εἰμποροῦσι νὰ μαντεύσωσι τὴν καρδίαν, καὶ διὰ τῆς αἰσθητῆς μορφῆς νὰ εἰσδύσωσι μέχρι τῆς ψυχῆς τῆς ἀοράτου. Προσέχουσι δὲ οὗτοι εἰς τοὺς βηματισμοὺς τῶν ποδῶν, εἰς τὰς κινήσεις τῶν χειρῶν, τὰ βλέμματα, τὰ μειδιάματα, τοὺς τόνους τῆς φωνῆς, καὶ εἰς αὐτὰ πιστεύουσιν ὅτι ἐνορῶσι τὰ τελούμενα εἰς τὰ βάθη τῶν καρδιῶν.

Βεβαίως πολλάκις τὰ αἰσθητὰ ταῦτα φαινόμενα ἐλέγχουσι τὴν δι' αὐτῶν ἐκφαινομένην ψυχήν. Δὲν δίδουσιν ὅμως πάντοτε ἀληθῆ ταύτης εἰκόνα καὶ χαρακτηρισμόν. Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πολὺ μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἱκανότητα εἰς τοιαῦτα μαντεύματα. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐμπειρότεροι τοσάκις πλανῶνται καὶ ἀπατῶνται. Ἀπατῶνται, διότι πολλάκις εὑρίσκονται ἀπέναντι χαρακτήρων δυσκόλων, εὐμεταβλήτων, ἀσχηματίστων, πολυσυνθέτων, ὑπούλων, ἐπιτηδείων, ἐντέχνως ὑποκρυπτομένων καὶ ὑποκρινομένων. Πλανῶνται, διότι τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα τοῦ σώματος, τῆς μορφῆς, τῆς φωνῆς, κρίνουσιν ὄχι σπανίως μὲ ἣν ἔχουσι ψευδῆ προκατάληψιν περὶ τοῦ καθόλου χαρακτῆρος τοῦ προσώπου ἢ ὡρισμένων αὐτοῦ διαθέσεων· καὶ διότι πολλάκις ταῦτα εἰς οὐδεμίαν σχέσιν εὑρίσκονται πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς, συμβαίνει δὲ νὰ χαρακτηρίζωσιν αὐτὴν κατὰ τρόπον ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὸν πραγματικόν.

Ποσάκις δὲν ἀπατώμεθα εἰς τὰς περὶ τῶν ἄλλων κρίσεις μας! Ποσάκις δὲν ἀναγκαζόμεθα νὰ τὰς τροποποιήσωμεν ἐν μέρει ἢ νὰ νὰ τὰς μεταβάλωμεν ἐξ ὁλοκλήρου! Ποσάκις δὲν ἐλεεινολογήσαμεν τὴν πλάνην μας περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος! Ποσάκις δὲν μετεμελήθημεν διότι ἠδικήσαμεν ἄνδρας ἀξίους πάσης ὑπολήψεως, ποσάκις δὲν ἐμείναμεν ἔκπληκτοι, διότι πολὺ ἀργά, τυχαίως πως ἴσως, ἀνεκαλύψαμεν καρδίαν τέρατος ὅπου ἐνομίζομεν ὅτι ἐπάλλετο καρδία ἀγγέλου! Ποσάκις δὲ καὶ ὅπου ἀκόμη λαλοῦσι πράξεις καὶ ἔργα, αἱ ἰδικαί μας κρίσεις δὲν εὑρίσκονται εἰς ριζικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς τῶν ἄλλων γνώμας!

Ἐν αὐτῇ τῇ ἱστορίᾳ ἁπαντῶσι μορφαὶ αἰνιγματώδεις καὶ ποικιλότροποι, τὰς ὁποίας ὁλόκληροι αἰῶνες δὲν κατώρθωσαν νὰ διαφωτίσωσιν. Οἱ πλέον ἀντίθετοι χαρακτηρισμοὶ ἐδόθησαν εἰς αὐτάς. Οἱ σύγχρονοί των οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐγνώρισαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τοὺς ὕμνησαν καὶ τοὺς καθύβρισαν, τοὺς ἐπευφήμησαν καὶ τοὺς ἐλοιδόρησαν, τοὺς παρέστησαν ἁγίους καὶ τέρατα, ἕκαστος κατὰ τὴν διάφορον κρίσιν του· οἱ δὲ μεταγενέστεροι, οἱ δυνάμενοι νὰ κρίνωσιν ἀπαθέστερον καὶ δικαιότερον καὶ νὰ δώσωσι μᾶλλον ὡρισμένην περὶ αὐτῶν εἰκόνα, καίτοι ἔχοντες ἐνώπιον των πληθὺν λόγων καὶ πράξεων τοῦ τε ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου των βίου, ἐπηύξησαν τὰς ἀντιφάσεις καὶ τὰς ἐναντιότητας τῶν γνωμῶν.

Ὁποία δὲ δυσκολία εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ ἤθους καὶ τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς μορφῆς φαινομένων, ἐκ τῶν ὀφθαλ-

μῶν, ἐκ τῶν χειλέων, ἐκ τῆς φωνῆς! Πόσαι μορφαὶ διὰ τοῦ κάλλους των, τῆς συμμετρίας των, τῆς γλυκύτητός των, τῆς χάριτός των, τῆς ἁρμονίας των, τῆς προσηνείας των, τῆς λάμψεώς των, τῆς φαινομένης γαλήνης καὶ ἡμερότητός των δὲν κατακτῶσιν ἀμέσως τὴν ἐμπιστοσύνην μας καὶ δὲν μᾶς προδιαθέτουσιν εὐμενῶς, κατόπιν δὲ μικρᾶς ἢ πολλῆς γνωριμίας ἀποδεικνύονται ἀπατηλαί, ὅμοιαι πρὸς λαμπροὺς τάφους, οἵτινες ἐγκρύπτουσι σῆψιν καὶ σαπρίαν, πρὸς ὡραῖον ρόδον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑφέρπει σκώληξ, πρὸς ἀνθοῦσαν χλόην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐνεδρεύει ἔχιδνα μοχθηρὰ καὶ δηλητηριώδης; Πόσαι φωναὶ ἁρμονικαί, ἡδύμολποι δὲν ἀποδεικνύονται δολεραὶ καὶ ὀλέθριοι σειρήνων φωναί; Πόσαι δὲ τραχεῖαι καὶ δύσηχοι τοιαῦται, πόσαι μορφαὶ σκαιαὶ κατὰ τὸ φαινόμενον, εὐτελεῖς, ἀγροῖκοι, ψυχραὶ ἢ ἀντιπαθητικαὶ δὲν ἐγκρύπτουσι χαρακτῆρας ἐντίμους, καρδίας εὐγενεῖς ἀξίας πάσης ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης;

Τοιοῦτοι οἱ ἄνθρωποι. Δὲν δύναται νὰ εἰσδύσῃ ὁ εἷς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἄλλου. Τὰ ἐντὸς ἑνὸς ἑκάστου εἶνε μυστηριώδη καὶ δυσδιάκριτα. Εἰκάζομεν περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι, πολλάκις δὲ καὶ πλανώμεθα καὶ ἀπατώμεθα.

Ἀλλὰ δὲν πλανώμεθα μόνον περὶ τῶν ἄλλων. Πλανώμεθα πολλάκις καὶ περὶ ἡμῶν αὐτῶν. Καὶ τὸ αἴνιγμα, τὸ ὁποῖον ὄχι σπανίως ὀρθοῦται μυστηριωδέστερον ἐνώπιόν μας, εἴμεθα ἡμεῖς αὐτοί.

Πόσοι δὲν ἔχουσιν ἐν εἰλικρινείᾳ πεπλανημένην περὶ ἑαυτῶν συνείδησιν καὶ γνώμην, εἴτε ὡς πρὸς τὸ σύνολον τοῦ χαρακτῆρός των εἴτε ὡς πρὸς ὡρισμένα σημεῖα αὐτοῦ; Πόσον παλμῶν μας δὲν ζητοῦμεν μάτην τὸ διατί; Πόσων σκέψεων καὶ αἰσθημάτων μας δὲν ἀμηχανοῦμεν πολλάκις ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ δώσωμεν τὴν εἰκόνα; Πόσας φωνὰς τῆς καρδίας μας δὲν ἑρμηνεύομεν διαφοροτρόπως καὶ μὲ τὰς πλέον ἀλλοκότους ἀντιθέσεις; Ποσάκις δὲν χάνεται ἡ πνευματικὴ μας ὅρασις εἰς τὰ βάθη τῆς συνειδήσεώς μας; Ποσάκις οὐδ' αἰσθανόμεθα κἂν τὰ πάθη τὰ ὁποῖα τὴν ταράττουν; Ποσάκις οὐδ' ὑποπτεύομεν ὅτι ἔχομεν ἐλατώματα, τὰ ὁποῖα ὅλος ὁ κόσμος βλέπει; Ποσάκις δὲν νομίζομεν ἱκανότητας τὰς ἀδυναμίας μας, προτερήματα τὰς ἀτελείας μας; Ποσάκις δὲν νομίζομεν ἑαυτοὺς καθαροὺς, ἐνῷ ἔχομεν ἀνάγκην λουτρῶν, ἀμιάντους, ἐνῷ ἔχομεν ἀνάγκην ἀπολυμάνσεως, σοβαροὺς ἐνῷ μᾶς παρακολουθεῖ τὸ γελοῖον, σποδαίους ἐνῷ μᾶς καταβαρύνει ἡ ἐλαφρότης, καλητέρους ἀπὸ τοὺς πλέον καλοὺς, ἐνῷ ἴσως οὐδεὶς εἶνε χειρότερος ἡμῶν; Ποσάκις δὲν καταντῶμεν φαρισαῖοι, εὐχαριστοῦν-

τες τῷ Θεῷ ὅτι δὲν εἴμεθα ὡς οἱ λοιποί τῶν ἀνθρώπων, καυχώμενοι ὅτι τηροῦμεν ὅλον τὸν νόμον, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τύπτωμεν τὸ στῆθός μας ὡς οἱ ἔσχατοι τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀντὶ νὰ κομπάζωμεν, νὰ ζητῶμεν ἐξιλασμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν;

Ὁ Θεὸς μόνος, αὐτὸς εἶνε ὁ *καρδιογνώστης*. Καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὰ πάντα διαφωτίζονται, τίποτε δὲν μένει κρυπτὸν καὶ κεκαλυμμένον.

Τὸ πνεῦμά μας, ἡ καρδία μας, οἱ διαλογισμοί μας, αἱ διαθέσεις μας, οἱ παλμοί μας, τὰ θελήματά μας, ὅλα τὰ ἐν ἡμῖν εἶνε γνωστὰ ἐξ ὁλόκληρου εἰς αὐτόν, ἀπὸ τῶν μεγαλητέρων μέχρι τῶν μικροτέρων, ἀπὸ τῶν διαρκεστέρων μέχρι τῶν βραχυτέρων, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μέχρι τῶν ταπεινοτέρων, ἀπὸ τῶν φωτεινοτέρων μέχρι τῶν σκοτεινοτέρων, ἀπὸ τῶν εἰλικρινεστέρων μέχρι τῶν ὑπουλοτέρων, ἀπὸ τῶν θορυβωδεστέρων μέχρι τῶν ἡπιωτέρων, ἀπὸ τῶν ἡδυτέρων μέχρι τῶν πικροτέρων, ἀπὸ τῶν πλέον ἁγίων ἕως τῶν μᾶλλον σατανικῶν. Ὁποιοιδήποτε καὶ ἂν εἴμεθα καὶ ὁπουδήποτε ἂν εὑρισκώμεθα ἢ καταφύγωμεν, ὅσην δύναμιν ὑποκρισίας καὶ ἂν ἔχωμεν, μακρὰν παντὸς ἀνθρωπίνου ὀφθαλμοῦ ἂν κρυβῶμεν, εἰς τὴν ἐρημικωτέραν χαράδραν, εἰς τὴν βαθυτέραν καὶ σκοτεινοτέραν ὀπήν, ὅπου οὐδὲν περὶ ἡμᾶς τὸ ἔμψυχον, ὅπου οὐδὲ χόρτον ἀνθεῖ, οὐδὲ ἔντομον βομβεῖ, οὐδὲ σκώληξ ἕρπει, οὐδὲ ἄνεμος πνέει, τὸν ἑαυτόν μας ἀκόμη ἂν ζητήσωμεν νὰ διαλάθωμεν συνέχοντες τὴν ἀναπνοήν μας, κλείοντες τοὺς ὀφθαλμούς μας, καταστέλλοντες τοὺς παλμούς μας, ὑπεράνω ἡμῶν, πέριξ ἡμῶν, ἐντὸς ἡμῶν εἶνε εἷς, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, καὶ πρὸ αὐτοῦ ὅλαι αἱ κρύπται καὶ αἱ ὀπαὶ καὶ αἱ ἀτραποὶ καὶ οἱ λαβύρινθοι καὶ τὰ σκότη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ βίου μας εἶνε ἐν πλήρει φωτί, διότι αὐτὸς οὗτος εἶνε φῶς καὶ καλεῖται ὁ βλέπων.

Ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων δυνάμθα νὰ κρυβῶμεν· ἀπ' αὐτοῦ ὄχι· τοὺς ἀνθρώπους δυνάμεθα ν' ἀπατήσωμεν· αὐτὸν ἀδύνατον. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἰμπορεῖ νὰ παραγνωρισθῶμεν πολὺ ἢ ὀλίγον. Ἀπ' αὐτὸν οὐδαμῶς, οὐ δὲ κατ' ἐλάχιστον.

Τί λοιπὸν δέον νὰ πράξωμεν; Νὰ γείνωμεν καθαροί, ὥστε τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ καμμίαν κηλίδα να μὴ βλέπῃ ἐν ἡμῖν, καὶ ἡ παγγνωσία του ὄχι μόνον νὰ μὴ μᾶς φοβίζῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς χαροποιῇ. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ μας εἶνε μυστηριῶδες διὰ τὸν Κύριον; Τόσῳ δι' ἡμᾶς τὸ καλήτερον, ἂν δι' οὐδὲν ἔχωμεν νὰ αἰσχυνθῶμεν καὶ ἂν περὶ ἡμῶν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὅλον δὲν ἔχομεν ἐντὸς μας. Ἡ παγγνωσία τοῦ Θεοῦ, ἀποτελοῦσα τὸν τρόμον τῶν ἁμαρτωλῶν, εἶνε ἡ ὑψίστη ἐλπὶς καὶ χαρὰ τῶν δικαίων. Ἐκεῖνοι θὰ ἔχωσιν ἐξ αὐτῆς τὴν καταδίκην των· οὗτοι τὴν ἀμοιβήν των. Καὶ ἡμεῖς, φρόνιμοι ἂν εἴμεθα, τὴν καρδίαν μας ἂς διατηρῶμεν πάντοτε καθαρὰν καὶ ἁγίαν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἐμβλέπει πάντοτε εἰς αὐτὴν Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον μόνοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ θὰ ἴδωσιν. Ἐκεῖνος ὅστις εἶνε πατὴρ μας, ἀλλὰ καὶ κριτὴς ἅμα καὶ μισθαποδότης μας.

«Ἀκολούθει μοι» εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Φίλιππον, καὶ οὗτος ἀμέσως ἠκολούθησεν αὐτόν. Πῶς; Ἐξαναγκασθείς; Ἐξαπατηθείς; Δωροδοκηθείς; Οὐδὲν ἐκ τούτων. Ταῦτα ἦσαν ἀνάξια καὶ τοῦ καλέσαντος καὶ τοῦ κληθέντος. Ὁ Φίλιππος ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ ἐλευθέρας γνώμης καὶ πεποιθήσεως, θελήσας καὶ ἀποφασίσας, διότι, καθὼς εἶπεν ἔπειτα πρὸς τὸν Ναθαναὴλ : «Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν». Ὁ βίος, ἡ διδασκαλία καὶ οἱ πνευματικοὶ καὶ ἠθικοὶ χαρακτῆρες τοῦ Χριστοῦ ἔπεισαν τὸν Φίλιππον ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Μεσσίας καὶ νέος νομοθέτης, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψαν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐθεώρησε καθῆκόν τον νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Φιλίππου ἀκολουθῶν ὁ Ναθαναήλ, ὅστις τὸ πρῶτον ἠπίστει πῶς ἐκ Ναζαρὲτ εἶνε δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἀγαθόν τι, ὅτε μετ' ὀλίγον ἐγνώρισε τὸν Ἰησοῦν, ἐφώνησε πρὸς αὐτὸν μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας «Ραββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

Αἱ ὁμολογίαι αὗται τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ναθαναὴλ εἶνε καὶ αἱ ὁμολογίαι τῶν ἑκατομμυρίων, τὰ ὁποῖα ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθήσαντα ὀπίσω του, καταισχύνουσι δὲ τοὺς ἀρνουμένους τὴν θεότητα αὐτοῦ. Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις εἶνε πίστις λογική, αἱ δὲ ἀποδείξεις, αἱ δικαιολογοῦσαι τὴν πίστιν ταύτην, πάντοτε ἐπαρκεῖς καὶ ἀκαταμάχητοι, εἶνε περισσότεραι σήμερον καὶ λαμπρότεραι παρὰ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ναθαναήλ. Τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ ἀποδεικνύουσιν αἱ προφητεῖαι, καὶ τὴν διατρανοῦσιν ἡ διδασκαλία καὶ ὁ βίος του. Ὁ δ' ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ χρόνος καὶ ἡ ἱστορία τοῦ θρησκεύματος καὶ τῆς ἐκκλησίας του, ἡ ἀκατάβλητος ζωτικότης των καὶ τὰ ἔργα τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνακαινίσεως καὶ ἁρμονίας, τὰ ὁποῖα πραγματοποιοῦνται παρὰ τοῖς πιστεύουσι, νέας προσέθεσαν περιλάμπρους ἀποδείξεις τοῦ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ προωρισμένος βασιλεὺς τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης τεινούσης πρὸς ἑνότητα ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ, τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἀγάπῃ.

Τὸν Χριστὸν σήμερον δὲν ἀκολουθοῦσι μόνον πλήθη φανατικῶν, ὡς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐβόων τὰ στόματα ἀθέων ἐπιπολαίων καὶ ἡμιμαθῶν. Τὸν Χριστὸν ἀκολουθοῦσι βεβαίως καὶ ὄχλοι ἀπαίδευτοι, τοὺς ὁποίους ἡ πίστις καθιστᾷ ἀπείρως λογικωτέρους ἐκείνων, οἵτινες δῆθεν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης τὸν ἀρνοῦνται, καὶ τῆς διδασκαλίας του δόξα εἶνε ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φωτίζῃ καὶ νὰ κατακτᾷ καὶ τὰ πλήθη· ἀλλὰ τὸν Χριστὸν ἀκολουθοῦσι καὶ ἠκολούθησαν καὶ πνεύματα ἔξοχα, ἄνδρες μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως, σεμνώτατα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων, ὡς εἶνε σεμνώματα τῆς πίστεως. Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν δὲ φαινόμενον ἀρκετὰ εὐγλώττως καταδεικνῦον τῆς πίστεως ταύτην τὴν ἀπροσμάχητον καὶ σώτειραν δύναμιν παρουσιάζεται, τέως ἀπίστων δηλαδὴ μεταστρεφομένων ἐν συντριβῇ καὶ κατανύξει πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐν πίστει ἅμα καὶ ἐπιγνώσει, ὑπὸ τὴν διπλῆν ἰδιότητα χριστιανῶν ἅμα καὶ θεραπόντων τῆς ἐπιστήμης, φωνούντων πρὸς αὐτόν, «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τοῦ νέου Ἰσραήλ».

Τῇ Δευτέρᾳ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν

(Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον ϛ'. 1—12.).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Καπερναούμ· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην, ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ· Τέκνον ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες τῶν Γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰμὴ εἷς, ὁ Θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτω διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ· Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν

Ἔγειραι, καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας (λέγει τῷ παραλυτικῷ·) Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκον σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καί, ἄρας τὸν κράββατον, ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν, λέγοντας· Ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Παραλυτικὸς ἐπὶ κραββάτου φέρεται πρὸς τὸν Ἰησοῦν διδάσκοντα ἐντὸς οἴκου, ἀλλ' ἡ θύρα εἶνε ἀποκλεισμένη ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ ἔξω αὐτῆς πυκνοὶ συνωστίζονται οἱ ὄχλοι. Πῶς νὰ τὸν εἰσαγάγωσιν οἱ φέροντες αὐτόν; Νὰ ἐκβιάσωσι τὴν εἴσοδον; Δὲν δύνανται. Νὰ παρακαλέσωσι καὶ ἐξορκίσωσι; Δὲν τὸ παραλείπουν. Πλὴν μάτην. Οὐδεὶς ὑποχωρεῖ, οὐδεὶς παραμερίζει· οὐδεὶς εὐσπλαγχνίζεται· οὐδεὶς συνηγορεῖ, οὐδὲ βοηθεῖ. Δυστυχὴς παραλυτικός! ἐξηπλωμένος ἐπὶ τοῦ κραββάτου, κατάκοιτος, ἀκίνητος, κεκαλυμμένος τις σωρός, ὄγκος ἀδρανής, μόνον σημεῖον ζωῆς παρουσιάζει τοὺς ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς του, ἡ δὲ ψυχρὰ καὶ λιθίνη ἀναλγησία τοῦ συνηθροισμένου ἐκεῖ πλήθους τῷ κάμνει αἰσθητοτέραν τὴν νόσον καὶ τὴν ταλαιπωρίαν του. Τί ἔβλεπον οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οἵτινες τῷ στρέφουν τόσον ἀδιαφόρως τὰ νῶτα; Τίποτε. Τί ἤκουον; Οὐδέν. Οἱ πρὸς τὴν θύραν ἤγειραν φραγμὸν ἀνυπέρβατον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἰησοῦ. Τί θὰ ἔχανον ἂν πρὸς στιγμὴν τῷ ἤνοιγον δίοδον; Θὰ εἶχον μάλιστα τὸν μισθὸν μιᾶς εὐσπλαγχνίας. Ἀλλ' ἡ καρδία των εἶναι ξένη πρὸς τὸ εὐγενὲς τοῦτο αἴσθημα. Τί πρὸς αὐτοὺς ὅτι εἷς ὅμοιός των τυγχάνει παραλυτικός, ἄνθρωπος ἀδυνατῶν νὰ περιπατήσῃ, νὰ κινηθῇ, νὰ σταθῇ, ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτί, ἐν φθινοπώρῳ, ἐν χειμῶνι, ἐν ἔαρι, ἐν θέρει καταδεδικασμένος πάντοτε νὰ κατάκειται εἰς τὴν κλίνην του, ζηλεύων τὴν γαλῆν, ἣν ἔβλεπε βαδίζουσαν, τὰ ἀρνία, τὰ ὁποῖα ἤξευρε ὅτι σκιρτῶσι, τὸν σκώληκα αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἤξευρεν ὅτι ἕρπει, ἐνῷ αὐτός, τὸ προνομιοῦχον πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ἦτο δεσμώτης ἰσόβιος, ἀδυνατῶν ὄχι πλέον νὰ βαδίσῃ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀνορθωθῇ κἂν, ἀκόμη καὶ ν' ἀνακαθίσῃ πρὸς στιγμήν, νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ δι' ἓν λεπτὸν ἔστω τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας του; Τί πρὸς

αὐτοὺς οἱ πόνοι του, αἱ στενοχωρίαι του, οἱ λυγμοί του, τὰ δάκρυά του, οἱ στεναγμοί του, αἱ πικρίαι καὶ αἱ ὀδύναι του ; Δὲν δύνανται αὐτοὶ νὰ βαδίζωσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον, νὰ περιπατῶσιν εἰς τὰς ὁδούς, νὰ τρέχωσιν ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, νὰ χαιρετίζωσι τοὺς φίλους των, νὰ θωπεύωσι τὰ παιδία των, νὰ κινῶσιν ἐλευθέρως καὶ ν' ἀναπαύωσι τὰ μέλη των ; Ἀλλ' ἡ εὐσπλαγχνία ; Ἀλλὰ τὸ ἔλεος ; Ἀλλ' ἡ φιλανθρωπία ; Ἆ ! εἰς τοιαύτας λεπτότητας δὲν χάνονται οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ συνηθροισμένοι ἐν τούτοις ἐκεῖ ὅπως ἴδωσι καὶ ἀκούσωσιν Ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τὸ κήρυγμα εἶνε ἡ ἀγάπη, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἐμπνέονται ὑπὸ τῆς πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπαθείας.

Πρὸ τῆς σκληρότητος ταύτης ὀδύνη θανάσιμος συνέχει τὴν καρδίαν τοῦ παραλυτικοῦ. Ματαίως ἀκτίς τις ἐλπίδος ἐφώτισεν αὐτήν. Ὀλίγα βήματα παρέκει θὰ εὕρισκε τὸν μόνον δυνάμενον νὰ τὸν θεραπεύσῃ, καὶ ἡ ὠμότης τῶν ἀνθρώπων ἤγειρε τεῖχος ἀνυπέρβατον πρὸ αὐτοῦ. Κλαυθμὸς ἀνῆλθεν ἀπὸ τὰ στήθη του· καὶ οἱ ὀφθαλμοί του. πνιγμένοι εἰς τὰ δάκρυα, ἐστράφησαν ἐν ἱκεσίᾳ καὶ ἀπογνώσει πρὸς τὰς κατηφεῖς ὄψεις τῶν οἰκείων του.

Τί νὰ πράξωσι λοιπὸν οὗτοι ; Νὰ τὸν ἀποκομίσωσιν εἰς τὸν οἰκόν του καὶ νὰ τὸν παραιτήσωσιν ἐκεῖ ἕρμαιον τῆς νόσου του, νεκρὸν ζῶντα, οἰκτρὸν ἐρείπιον τοῦ βίου του, ἢ νὰ περιμείνωσι τὴν ἔξοδον τοῦ Ἰησοῦ καὶ τότε νὰ ὁρμήσωσι πρὸς αὐτὸν βαστάζοντες τὸν κράββατον τοῦ παραλυτικοῦ των ; Ἀλλ' εἰς τὸ κῦμα τὸ ἀνθρώπινον, τὸ ὁποῖον τότε θὰ ἐσχηματίζετο, εἰς τὸν θόρυβον, ὅστις θὰ ἠγείρετο, θὰ κατώρθωνον νὰ πλησιάσωσι, θὰ ἠδύναντο νὰ ἀκουσθῶσιν ; Ἆ, ὄχι ! Δὲν ἔπρεπε νὰ χάσωσι καιρόν. Ἡ τώρα ἢ οὐδέποτε πλέον ἴσως.

Τί τοὺς ἔκαμνε ν' ἀμηχανῶσι ; Τί συνέτριβε τὰς συμπαθείας των ; Ἡ ἀδιαφορία τοῦ πλήθους ἐκείνου καὶ ἡ ὠμότης. Διατὶ λοιπὸν ἡ ἰδική των ἀγάπη νὰ μὴ εὕρῃ διέξοδον ;

Ἀλλὰ πῶς ; Ἀλλὰ πόθεν ;

Φαεινή τις ἰδέα ἐπέλαμψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των. Ἡ στέγη τοῦ οἴκου εἶνε χαμηλή. Αἱ κέραμοί της δύνανται ν' ἀφαιρεθῶσι. Δὲν θὰ τοῖς ἀντιταχθῶσιν αὐταί, καθὼς οἱ ἄνθρωποι. Ἐὰν ἀνεβίβαζον τὸν παραλυτικὸν ἐκεῖ ; Ἐὰν ἐσχημάτιζον ἄνοιγμα εἰς τὴν στέγην ; Τὸ βλέμμα των ἤστραψεν. Ἡ ἐλπὶς ἐφώτισε τὰ μέτωπά των.

Ἀπὸ γειτονικῆς οἰκίας προμηθεύονται κλίμακα. Ὑπὸ τὸν κράββατον θέτουσι σχοινία. Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀφαιροῦνται αἱ κέραμοι. Τὸ ἄνοιγμα σχηματίζεται εἰς τὴν στέγην. Ἐμπρὸς παιδιά !

Μικρὰ μόνον προσοχή. Τὰ χείλη των ἀφῆκαν θριάμβου κραυγήν. Ἆ ! ὁ κράββατος κατεβιβάσθη.

Σωριασμένος ἐπ' αὐτοῦ ὁ παραλυτικὸς εὑρέθη ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ. Δὲν τὸν εἶχεν ἰδῇ ποτε πρίν. Ἀλλὰ τὸν ἐγνώρισεν, ἀλλὰ τὸν ἠσθάνθη. Στιγμὴ ὑπερτάτη καὶ ἐπίσημος. Ἡ τώρα ἢ οὐδέποτε.

Ἐν τῷ οἴκῳ ἐβασίλευσε σιγή. Σιγὴ ἐκ τοῦ πλήθους· σιγὴ ἐκ τοῦ Ἰησοῦ· σιγὴ ἐκ τοῦ παραλυτικοῦ. Τί νὰ εἴπῃ ; τί ν' ἀπευθύνῃ ; νὰ παρακαλέσῃ τί ;

Οὐδέν. Ἡ συγκίνησις τοῦ ἐτάραττε καὶ τοῦ παρέλυεν ἅμα τὴν ψυχήν. Μόνον οἱ παλμοί του ἠκούοντο ταχεῖς καὶ θορυβώδεις, καὶ εὐγλωττότεροι πάσης λαλιᾶς προσηλώθησαν οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοί του πρὸς τὸν Σωτῆρα.

Ὄρθιος οὗτος προσέβλεπε τὸν παραλυτικὸν· ὅλη ἡ συμπαθὴς τρυφερότης τῆς ψυχῆς του ἐπεχύθη εἰς τὴν γλυκεῖαν μορφήν του, καὶ μὲ φωνὴν πάλλουσαν ἀπὸ πόνον, ἀγάπην καὶ στοργὴν «τέκνον, τῷ λέγει, ἂς εἶναι συγχωρημέναι αἱ ἁμαρτίαι σου·» τῷ ἐζητεῖτο θεραπεία σώματος· καὶ ὁ Κύριος παρέσχε θεραπείαν ψυχῆς.

Ἐὰν οἱ ἀνθρώπινοι ὀφθαλμοὶ διέκρινον μόνον τὴν παραλυσίαν τῆς σαρκὸς, οἱ ὀφθαλμοὶ ὅμως τοῦ Κυρίου εἶχον διαγνώσῃ καὶ ἠθικὴν παραλυσίαν πλειότερον ἐκείνης οἰκτρὰν καὶ φρικώδη. Ἠθικαὶ ἀποπλανήσεις καὶ ἀσωτεῖαι τῆς νεότητος, πότοι καὶ κῶμοι, εὐωχίαι καὶ μέθαι, παραφοραὶ καὶ ἀκρασίαι τῶν αἰσθήσεων, φθείρασαι τὴν ψυχήν του, παρέλυσαν ἅμα τὸ σῶμά του. Καὶ ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον ἐλύπει πολὺ τὸ παράλυτον ἐκεῖνο σῶμα, ἀλλὰ κατέθλιβε πλειότερον ἡ ἁμαρτωλὴ ἐκείνη ψυχὴ ἡ βαρυνομένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, ἡ φέρουσα χαίνοντα ἕλκη ἠθικὰ καὶ ἀνίκανος πρὸς ἐλευθέραν ἠθικὴν ζωήν, ὁ Ἰησοῦς ὅστις ἤξευρεν ὅτι ἡ ἀσθένεια τοῦ πνεύματος εἶνε πολὺ σοβαρωτέρα τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς, ἤθελε δὲ να δείξῃ ὅτι τὴν παραλυσίαν ἐπέφερεν ἡ ἁμαρτία καὶ νὰ διδάξῃ ὅτι ὀφείλομεν καὶ περὶ τῆς θεραπείας τῶν ἠθικῶν νόσων νὰ φροντίζωμεν πολὺ περισσότερον παρὰ περὶ τῆς θεραπείας τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν, ὁ Ἰησοῦς ὁ γνωρίζων ὅτι ἐκ δύο νόσων νὰ καταπολεμῆται πρέπει πρότερον ἡ χρισιμωτέρα καὶ κινδυνωδεστέρα, παρακληθεὶς νὰ θεραπεύσῃ τὸ σῶμα, ἀπήγγειλε πρῶτον τὴν ἄφεσιν καὶ ἀπελευθέρωσιν τῆς ψυχῆς. «Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.»

«Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.» Φιλάνθρωπος ὁ λόγος καὶ τὸ ἔργον ἄξιον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἄφεσις ἄνευ μετανοίας, συγχώρησις ἄνευ δεήσεως, πῶς δίδεται παρὰ τοῦ διδάξαντος ὅτι

διὰ νὰ συγχωρηθῇ τις παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀνάγκη πρῶτον νὰ συναισθανθῇ τὴν ἐνοχήν του καὶ νὰ ζητήσῃ διὰ θερμῆς μετανοίας καὶ βαθείας συντριβῆς τῆς καρδίας τὴν απ᾽αὐτῆς ἀπαλλαγήν; Συνέβη μήπως ἐνταῦθα ἐξαιρετικόν τι, καὶ ἡ θέα τοῦ παραλυτικοῦ διήγειρε τόσον τὴν συμπάθειαν τοῦ Κυρίου, ὥστε ἐν αἰσθηματικῇ τινι ὑπερβολῇ οἰκτου καὶ εὐσπλαχνίας ὡρμήθη εἰς τὸ νὰ παράσχῃ πλέον τοῦ ζητηθέντος, ἀκόμη καὶ μὲ θυσίαν αὐτοῦ τοῦ θείου νόμου, ἀδιαφόρως ἐὰν ἡ θεία δικαιοσύνη ὑφίστατο καίριον τραῦμα ἐκ τοιαύτης χάριτος καὶ τοιούτου ἐλέους;

Ἆ! Ἐὰν τὰ χείλη τοῦ παραλυτικοῦ ἐσιώπων, ὁ Ἰησοῦς ὅμως δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν λόγων του διὰ νὰ ἴδῃ τί ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐτελεῖτο· καὶ ἡ καρδία ἐκείνη ἀπὸ πολλοῦ ἤδη, ἀλλὰ μάλιστα τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἦτο πλήρης μετανοίας καὶ συντριβῆς, καὶ ἀπὸ τὰ βάθη της ἀνήρχετο ἡ περιπαθεστέρα κραυγὴ μεταμελείας καὶ αἰτήσεως συγγνώμης. Ἂν πολλάκις λησμονοῦμεν τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ὑγείας μας καὶ τῆς σωματικῆς μας ῥώμης, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς ἀσθενείας, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πόνων καὶ τῶν ἀλγηδόνων ἐπανερχόμεθα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐπικαλούμεθα ῥύστην καὶ βοηθόν, ἐν δὲ τῇ ἀκινησίᾳ καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις ἡμῶν, ἐν μέσῳ τῶν παθῶν καὶ τῶν ὀδυνῶν, ἐνθυμούμεθα πόθεν ἐρχόμεθα καὶ ποῦ ὑπάγομεν, καὶ ἐν πλήρει ἐπιγνώσει καὶ συναισθήσει τῶν κοσμικῶν ματαιοτήτων καὶ τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς μας, ζητοῦμεν διὰ τῆς μετανοίας νὰ προσεγγίσωμεν πρὸς Ἐκεῖνον, ὅστις δίδει τὴν ζωὴν τὴν ἄνευ πόνων, τὴν ἄνευ τύψεων, τὴν ἄνευ νόσων, τὴν ἄνευ δακρύων, τὴν ἄνευ στεναγμῶν. Καὶ ὁ παραλυτικὸς τοῦ Εὐαγγελίου, ὅττις ἠσθάνθη ἐνσκήψαντα ἐπ᾽ αὐτὸν τόσον ὀλεθρίως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας, ἐν μέσῳ τῶν πολυχρονίων βασάνων καὶ ταλαιπωριῶν του, εἶχεν ἐννοήσῃ τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος του, ὅλην τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγνώμονα παρακοὴν καὶ ἐνοχήν του, καὶ μὲ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ἐδεήθη πρὸς αὐτὸν ἐν στεναγμοῖς καὶ δακρύοις, καὶ ηὐχήθη ν᾽ ἀνελάμβανε τὴν ὑγείαν του, διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς ἡμέρας του ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἀγαθότητι πρὸς ἐξιλασμὸν τῶν ἁμαρτιῶν του. Τὴν ἠθικὴν ταύτην μεταβολήν, τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ὁρμήν, τὴν διάπυρον ταύτην ἔφεσιν ἔβλεπεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ πρὸ αὐτοῦ παραλυτικοῦ, τὴν διέκρινεν ἔτι εἰς τὸ θολόν του βλέμμα, τὸ μετὰ βαθείας ἀγωνίας καὶ πίστεως πρὸς αὐτὸν προσηλούμενον, καὶ ἐν τῇ ἐπιγνώσει ταύτῃ κρίνας τὸν παραλυτικὸν ἄξιον ἀφέσεως, ἐν τῷ κυριαρχικῷ του δικαιώματι τῷ εἶπε «τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.»

Ἀλλ᾽ ἡ ἄφεσις ἐσκανδάλισε τοὺς παρισταμένους Φαρισαίους καὶ γραμματεῖς. «Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου!» Ὁποία πώρωσις! ὁποία βλασφημία! «Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου»! Ἀλλ᾽ εἷς μόνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγχωρῇ ἁμαατίας, εἷς μόνος, ὁ Θεός, καὶ τοῦτο τὸ εἰξεύρουσι καλῶς αὐτοὶ οἱ τοῦ νόμου γνῶσται. Πῶς λοιπόν, μὲ ποῖον θάρρος, μὲ ποῖα δικαιώματα ὁ ἄνθρωπος οὗτος σφετερίζεται θείαν ἐξουσίαν, καὶ μὲ ποίαν ἀσεβῆ τόλμην ὑποκαθιστᾷ ἑαυτὸν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Θεοῦ; Τοῖς ἐπῆλθε νὰ κραυγάσωσι καὶ νὰ διαμαρτυρηθῶσι· τοῖς ἐπῆλθεν, ἐκμεταλλευόμενοι τὸ γεγονὸς τοῦτο, νὰ διαρρήξωσι τὰ ἱμάτιά των, νὰ ἐπεγείρωσι τοὺς ὄχλους κατὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ν᾽ ἀπολέσωσιν αὐτόν. Ἀλλ᾽ ἐδίστασαν, ἀλλ᾽ ἀμφεταλαντεύθησαν, ἀλλ᾽ ἐφοβήθησαν τὴν ἐπιρροήν του. Καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ βλέπωσιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον, συναντώμενοι εἰς τὰ πάθη καὶ τοὺς διαλογισμούς των.

Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐνόησεν αὐτούς. Καὶ ἐμβλέψας μετ᾽ οἴκτου καὶ πραότητος, καὶ συνδυάζων, ὡς αὐτὸς ἐγνώριζε, τὴν νουθεσίαν μετὰ τοῦ ἐλέγχου, τί, τοῖς εἶπεν, εἰς τὰς καρδίας σας διαλογίζεσθε; Τί εἶνε εὐκολώτερον; νὰ εἴπῃ τις, συγχωρημέναι ἂς εἶναι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ νὰ εἴπῃ, ἐγέρθητι καὶ περιπάτει;

Ἡ φανέρωσις αὕτη τῶν διαλογισμῶν των, διαλογισμῶν μὴ ἀνακοινωθέντων, διαλογισμῶν μὴ ἐξωτερικευθέντων δι᾽ οὐδενὸς λόγου, περιορισθέντων εἰς τὰ ἐσώτατα τῶν καρδιῶν των, ἡ δύναμις αὕτη τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ νὰ βλέπῃ καὶ ἀποκαλύπτῃ τῶν ψυχῶν τὰ ἀπόρρητα, δὲν ἦτο βεβαίως δύναμις καὶ ἱκανότης ἑνὸς βλασφήμου, καὶ ἔπρεπε νὰ δώσῃ σοβαρὰν ἀφορμὴν εἰς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους μήπως ὁ κατ᾽ αὐτοὺς βλάσφημος οὗτος ἦτο ἀληθῶς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Μεσσίας ὁ προεπηγγελμένος ὑπὸ τῶν Γραφῶν. Ἀλλὰ τὸ πάθος τοὺς ἐσκότιζε καὶ ἡ ἁμαρτία παρέλυε τὸ λογικόν των. Καὶ ἐπειδὴ κατάπληκτοι μὲν, ἀμετανόητοι δέ, ἐσίγων, ἀνορθούμενος ἐν ὅλῃ τῃ μεγαλειότητι καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, μὲ τόνον καὶ ἦθος, τὸ ὁποῖον μόνη ἡ παντοδυναμία προσδίδει, «διὰ νὰ μάθητε, προσθέτει, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀφίνῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας — καὶ ἐνταῦθα ἐστράφη πρὸς τὸν παραλυτικὸν καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρά του πρὸς αὐτὸν καὶ προσέβλεψε τοὺς ἱκετεύοντας τούτου ὀφθαλμοὺς μὲ τοὺς ἀστραπηβόλους ἰδικούς του—διὰ νὰ φανῇ ὅτι τὰ πάντα εἰς ἐμὲ εἶνε δυνατά, εἰς σὲ λέγω τὸν ἐνταῦθα κατακείμενον, ἐγέρθητι, σήκωσε τὴν κλίνην σου καὶ πήγαινε εἰς τὸν οἰκόν σου».

Προσταγὴ παράφρονος, ἂν δὲν ἦτο προσταγὴ Θεοῦ, ἐπιτηδεία

νὰ προκαλέσῃ τὴν χλεύην καὶ τὸν γέλωτα, ἂν δὲν ἦτο ἱκανὴ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν. Φαντασθῆτε ἰατρὸν οἱονδήποτε, τὸν μᾶλλον ἔξοχον, τὸν μᾶλλον ἱκανόν, τὸν μᾶλλον περιβόητον, φαντασθῆτέ τον ἐκφέροντα παρὰ τὴν κλίνην ἑνὸς ἀσθενοῦς διὰ μικρὰν ἔστω πάθησιν ῥήματα τοιαῦτα. Θὰ παρεῖχεν ἀπόδειξιν ἀναμφισβήτητον ὅτι ἔχει ἀνάγκην ἰατρείας φρενῶν καὶ ἡ ἀδυναμία του θὰ κατήσχυνε τὴν ἀλαζονείαν του.

Ἀλλὰ πρὸ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ οὐδεὶς ἐμειδίασεν, οὐδεὶς ἐχλεύασεν, οὐδὲ καιρὸν νὰ διστάσῃ ἔλαβεν. «Εἰς σὲ λέγω, ἐγέρθητι». Λόγος ὑπερφυὴς κυρωθεὶς ἀμέσως διὰ τοῦ γεγονότος, λόγος καταδείξας ὅτι δὲν ἦτο βλάσφημος ὁ ἀφήσας ἁμαρτίας, διότι ὁ Θεὸς δὲν ἀμείβει διὰ τοιούτων θαυμασίων τὴν βλασφημίαν, λόγος ἀποδώσας παραχρῆμα εἰς τὸν παραλυτικὸν πᾶσαν ὑγείαν τοῦ σώματός του καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν μελῶν του, λόγος ἰσχύσας νὰ ἐγείρῃ αὐτὸν καὶ νὰ τῷ δώσῃ τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελέσῃ ἐν χαρᾷ ἀφάτῳ καὶ ἀγαλλιάσει τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου «σήκωσε τὴν κλίνην σου καὶ πήγαινε εἰς τὸν οἶκόν σου».

Καὶ πρὸ τοῦ θαύματος τούτου, πρὸ τῆς δυνάμεως ταύτης τῆς τόσον εὐεργετικῆς καὶ τόσον παραδόξως ἐκδηλουμένης, ἔκπληκτοι οἱ ἐντὸς τοῦ οἴκου, ἔμφοβοι οἱ ἔξω ὄχλοι, ἤνοιξαν δίοδον εἰς τὸν θεραπευθέντα παραλυτικόν, σκιρτῶντα ὑπὸ τῆς χαρᾶς καὶ φέροντα τὸν κράββατόν του δίκην ἀθύρματος μὲ θεραπείαν σώματος καὶ ψυχῆς, ἐν ἐκστάσει δὲ ἔμελψαν ὕμνους καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Θεόν.

Τῇ Τρίτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν

(Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον η'. 34—38. καὶ θ'. 1).

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς

τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου οὐδὲ νὰ ὁμιλῇ κἂν τὸν ἤθελον περὶ τοῦ ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ὅτε παρρησίᾳ τὸ διεκήρυττεν ἐν τῇ ὁδῷ μεταβαίνων εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ὁ Πέτρος τόσον ἐθλίβη καὶ ἐξανέστη, ὥστε τὸν ἔσυρεν ἰδιαιτέρως καὶ μὲ περισσὴν ὁρμὴν ἤρχισε νὰ τὸν ἐπιτιμᾷ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, ὅστις καὶ τί ἔλεγε καλῶς ἤξευρε καὶ πρὸς τί εἰς τὸν κόσμον ἦλθε καλῶς ἐγνώριζεν· ὁ Ἰησοῦς ὅστις εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις τοῦ Πέτρου διέκρινεν ἐπίδρασιν τῆς ἰδέας καὶ τοῦ πόθου, ὃν εἶχον οἱ μαθηταί του, νὰ τὸν ἴδωσι βασιλεύοντα καὶ παρέχοντα πρὸς αὐτοὺς τιμὰς καὶ ἀξιώματα, αὐτὸς ὁ ἐλθὼν νὰ ἱδρύσῃ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν κράτος στηριζόμενον ἐπὶ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ἀφοῦ μετὰ δυνάμεως ἐπέπληξε τὸν Πέτρον διὰ τὰ κοσμικά του φρονήματα καὶ τὰς ἀποτροπάς του πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ θείου θελήματος, στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ τὸν ὄχλον καὶ καλέσας αὐτοὺς πλησιέστερον, « ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀνέκραξεν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι».

Εἰς τὴν φωνὴν καὶ τὴν κλῆσιν ταύτην διακρίνω ὁλόκληρον τὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦν τὸν διδάσκαλον, τὸν Ἰησοῦν τὸν σημαιοφόρον νέου ἀγῶνος παγκοσμίου, πρωταθλητὴν δὲ ἅμα καὶ ἀρχηγόν. Ὁ γλυκύς, ὁ πρᾷος καὶ μελαγχολικὸς ἐκεῖνος κήρυξ, ὁ ἐναγκαλιζόμενος τὰ παιδία, ὁ τερπόμενος εἰς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ὁ ποθῶν τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν, ὁ φιλῶν τὴν ἐρημίαν πολλάκις καὶ ἀσμενίζων εἰς τὴν θέαν τῶν στρουθίων καὶ τοῦ χόρτου τοῦ ἀγροῦ, ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης, τῆς ἀπείρου μακροθυμίας καὶ ἀνοχῆς, ὁ ἀφήσας ἑαυτὸν ἀνυπεράσπιστον εἰς τὴν μανίαν ἀγρίων φονέων, εἶχεν ἔλθῃ συγχρόνως νὰ βάλῃ πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἐκβάλῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου τὸν πονηρὸν ἄρχοντα αὐτοῦ, ὄχι ὅμως διὰ τῆς μα-

χαίρας ἀλλὰ διὰ τοῦ σταυροῦ, ὄχι διὰ τῆς δεσποτείας ἀλλὰ διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως, ὄχι διὰ τῆς βίας ἀλλὰ διὰ τῆς ἐλευθερίας, ὄχι διὰ τοῦ φόνου ἀλλὰ διὰ τοῦ μαρτυρίου, καὶ βαστάζων ὑψηλὰ τὴν σημαίαν τοῦ ἀγῶνος τούτου ἐκάλεσε περὶ αὐτὴν τοὺς θέλοντας νὰ ἀκολουθήσωσι, δηλώσας ἅμα καὶ τοὺς ὅρους τῆς κατατάξεως καὶ τῆς παραδοχῆς τῶν ἐθελοντῶν του.

«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι». Οὐδέποτε ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ἄνθρωπον κλῆσις ταύτης ὑψηλοτέρα, καὶ οὐδέποτε φωνὴ προεκάλεσεν ἀνὰ τὸν κόσμον ἅπαντα θαυμασιώτερα ἀποτελέσματα. Δι᾽ αὐτῆς ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἔτυχεν ὑπερτάτης ἠθικῆς κυρώσεως παρὰ τοῦ ὑψίστου νομοθέτου καὶ βασιλέως. Δι᾽ αὐτῆς ἡ αὐταπάρνησις ἀνυψώθη εἰς ἱερὸν πρόσταγμα, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκλινεν ὁ ἐγωϊσμός ἡμῶν καὶ προσήνεγκον λατρείας φόρον τὰ πνεύματα καὶ αἱ καρδίαι. Δι᾽ αὐτῆς ὁ σταυρὸς κατέστη περίδοξον σύμβολον καὶ πανσθενὴς δύναμις τοῦ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου. Δι᾽ αὐτῆς συνετελέσθη ἡ ἡμετέρα σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις. Δι᾽ αὐτῆς ὁ χριστιανισμὸς συνεπύκνωσε τὰς φάλαγγάς του καὶ περιήγαγε θριαμβευτικὴν τὴν σημαίαν του ἀνὰ τὴν ὑφήλιον καὶ εἶδεν εὐλαβῶς νὰ τὴν χαιρετίζωσι σοφοὶ καὶ αὐτοκράτορες. Δι᾽ αὐτῆς ὁλόκληρος κόσμος ἁμαρτωλῶν, νεκρώσας τὰ πάθη του, ἐξέλαμψεν εἰς νέαν ἠθικὴν ζωὴν ἐν τῇ χάριτι καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου. Δι᾽ αὐτῆς μυριάδες καρδιῶν ἠκολούθησαν ἐν αὐταπαρνήσει τὸν Ἰησοῦν, αὐτὸν ἔχουσαι παλμόν των, αὐτὸν πόθον των, αὐτὸν ἀγάπην των, ζωήν των αὐτόν, ἐν τῷ Χριστῷ αὐταί, μὲ τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυταῖς. Δι᾽ αὐτῆς ἡ χριστιανικὴ φάλαγξ κατέκτησε τὴν οἰκουμένην, καὶ διὰ κακούργων μετανοούντων, δι᾽ ἁμαρτωλῶν ἐπιστρεφόντων, διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν ἀσθενῶν, διὰ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων, διὰ τοῦ κηρύγματος τῆς ταπεινώσεως, διὰ τῆς ἀδελφότητος, διὰ τῆς ἀγάπης, διὰ τῆς αὐτοθυσίας ἐθριάμβευσεν ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν ᾧ καὶ δι᾽ οὗ εὑρίσκομεν ὄχι μόνον τὸ ὕψιστον καθῆκον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπέρτατον ἡμῶν συμφέρον.

«Εἴ τις θέλει ». Ἂς τὸ ἀκούσωσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες χάριν τῆς πίστεως δῃθεν τοῦ Ἰησοῦ ἐπετέλεσαν ὄργια ἠθικῶν ἐκβιασμῶν καὶ τερατουργήματα σωματικῶν κακώσεων καὶ βασάνων. Ἂς τὸ ἀκούσωσιν οἱ τυφλοὶ καὶ ἐμπαθεῖς ἐκεῖνοι πολέμιοι τοῦ χριστιανισμοῦ, οἵτινες τὰ κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως ἐγκλήματα ψευδῶν τοῦ Χριστοῦ ἀντιπροσώπων καὶ διακόνων καταλογίζουσιν εἰς αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν πίστιν του. Ἂς τὸ

ἀκούσωσιν ἐκεῖνοι οἵτινες ἐν χριστιανικαῖς κοινωνίαις ἐκμεταλλεύονται τὴν δόξαν των, τὰ πλούτη των, τὴν ἰσχύν των, τὴν ἐπιτηδειότητά των, τὰς γνώσεις των, τὴν εὐγλωττίαν των, ὅπως σύρωσιν ὀπίσω αὐτῶν ὡς ἀνδράποδα καὶ συνθλίψωσιν ὑπὸ τὰς πτέρνας των πλάσματα, τῶν ὁποίων τὴν ἐλευθερίαν ἐκήρυξε καὶ καθιέρωσεν ἀπαραβίαστον αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ κύριος τῶν ἁπάντων. Ἂς τὸ ἀκούσωσι καὶ ὅσοι κτηνωδῶς καὶ ἀσυνειδήτως καταθέτουσι τὴν θέλησιν των πρὸ τῶν ποδῶν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἰδώλου, παραιτούμενοι τῆς αὐτοβουλίας καὶ τῆς αὐτενεργείας των, τὰς ὁποίας ἠθέλησεν ἀναπαλλοτριώτους καὶ ἀθίκτους ὁ Ἰησοῦς, προτιμήσας νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ γείνωμεν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ μας αὐθάδεις καταφρονηταί του καὶ ἐμπαθεῖς διῶκται του, παρὰ νὰ μᾶς καταστήσῃ διὰ τῆς βίας ἀκολούθους του.

«Εἴ τις θέλει». Μεγαλήτερος σεβασμὸς πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀδύνατον νὰ δειχθῇ. Ἡμεῖς, οἱ σκώληκες ἡμεῖς καὶ οἱ νάνοι, μόλις ἀποκτήσωμεν δύναμίν τινα, ὠθούμεθα εἰς δεσποτικὴν αὐτῆς κατάχρησιν, χάριν δὲ τῆς φιλοδοξίας μας ἢ πρὸς ἀποτροπήν τινος κινδύνου ἀφ᾽ ἡμῶν δὲν διστάζομεν νὰ ἐκβιάσωμεν συνειδήσεις, τὰ δουλώσωμεν καὶ νὰ συντρίψωμεν ὄχι μόνον τοὺς φανεροὺς ἐχθρούς μας ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν ὁποῖον ἠθέλομεν ὑποπτεύσῃ ὡς μὴ εὔνουν πρὸς τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐπιθυμίας μας. Καὶ ὁ κύριος ἡμῶν, ἡ ὑπερτάτη αὐτὴ μεγαλειότης, πρὸ τῆς ὁποίας ἐξουθενημένα ἀθύρματα εἶναι ὅλαι αἱ μεγαλειότητες τῆς γῆς, εὐλαβῆ ὑποταγὴν πᾶσαι ὀφείλουσαι εἰς αὐτόν, ὁ Κύριος ἡμῶν ὁ δικαιούμενος καὶ δυνάμενος νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς θέλημα παγκόσμιον τὸν νόμον του, αὐτὸς αἴρων τὴν σημαίαν ἀγῶνος, ἐν ᾧ πρὸς τόσα ἔμελλε νὰ παλαίσῃ πάθη καὶ μίση, καίτοι εἶχε νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν ἄνθρωπον « θέλεις —δὲν θέλεις, θὰ με ἀκολουθήσῃς, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ δικαιοσύνη, τὸ καθῆκον καὶ τὸ συμφέρον σου», οὐδεμίαν ἐν τούτοις θέλησιν ἐξεβίασεν, ἀλλὰ ζητήσας ἀκολούθους, τὴν ἔκκλησίν του ἀπηύθυνεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ἐσεβάσθη καὶ ὅτε ἀκόμη αὐτὴ, ἀποβάλλουσα πλέον τὸ δικαίωμα νὰ λέγηται τοιαύτη, τυφλὴ καὶ θηριώδης, ὑπέβαλλεν εἰς τὰς ἐσχάτας ταπεινώσεις τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου καὶ ἐμπαίζουσα, ἐμπτύουσα, ὀνειδίζουσα, βλασφημοῦσα, τὸν ἐπότιζε πᾶσαν πικρίαν καὶ τὸν παρέδιδεν εἰς μαρτύριον κινῆσαν καὶ αὐτῆς τῆς ἀψύχου φύσεως τὸν ἔλεον καὶ τὴν φρίκην.

«Εἴ τις θέλει.» Εἰς τὸ δικαίωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον μοὶ ἀναγνωρίζεις καὶ μοι δίδεις, Χριστέ, αἰσθάνομαι ὅλον τὸ μεγαλεῖόν

μου ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν εὐθύνην μου εἰς τὸ νά Σε ἀκολουθῶ. Ἀφοῦ Σὺ μὲ ἀφίνεις ἐλεύθερον νὰ Σ' ἀγαπήσω ἢ νά Σε ἀποστραφῶ, καὶ δύναμαι ἐγώ, ὅστις τόσα σοὶ ὀφείλω, νὰ εἴπω πρὸς Σέ, ὅστις ὁ Κύριός μου εἶσαι, «θέλω καί Σε λατρεύω—ἢ—θέλω καί Σε ἀποκηρύττω», τὴν ἐλευθερίαν μου ταύτην θὰ προστατεύσω ζηλοτύπως κατὰ παντὸς τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὴν προσώπου ἢ συμφέροντος, ὑπολογισμοῦ ἢ πάθους· καὶ ἐὰν ὅλα τὰ πλούτη, ἐὰν ὅλαι αἱ ἡδοναί, ἐὰν αἱ ψευδεῖς λάμψεις ὅλαι καὶ αἱ ἀγέρωχοι δυνάμεις τοῦ κόσμου, ἐὰν τὰ πάθη ὅλα καὶ τὰ μίση αὐτοῦ ἐπιδράμωσι κατ' ἐμοῦ, ἀπτόητος καὶ ἀδελέαστος θὰ τοῖς εἰπω « θέλω καὶ δὲν κύπτω, θέλω καὶ σᾶς ποδοπατῶ». Καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἠθικὴν δύναμιν μοὶ παρέσχες διὰ τῆς Σῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ Σου, ὃν φέρων τις ἐπ' ὤμων δύναται ἐν αὐταπαρνήσει ἐπίσης ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδόν Σου νικῶν ἐν Σοὶ καὶ διὰ Σοῦ καὶ μετὰ Σοῦ τὸν κόσμον καὶ ὑποτάσσων αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας του, ὡς τὸν καθυπέταξας Σὺ ὁ μέγας πρωταθλητὴς καὶ ἀρχηγός.

Ἡ αὐταπάρνησις ! Ἄ ! Οὐδεμία ποτὲ ἀξίωσις προεβλήθη εἰς τὸν ἄνθρωπον τόσον βαρεῖα καὶ οὐδεμία ἐπευφημήθη ἐνθουσιωδέστερον καὶ ἠγαπήθη παρ' αὐτοῦ. Δι' αὐτὴν ὠρθώθησαν θρασύτεροι ὅσοι Σὲ ἐπολέμησαν, Χριστέ. Ἀλλὰ καὶ μ' αὐτήν, θερμὸν καὶ ἀνίκητον τῶν καρδιῶν των ἔρωτα, ἔζησαν αἱ μυριάδες τῶν ἁγίων Σου καὶ παρέδωκαν τὴν τελευταίαν πνοήν των τὰ πλήθη τῶν μαρτύρων Σου ἀνυμνοῦντα καὶ ψάλλοντα τό ὄνομά Σου.

«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι». Κραυγὴ πολεμιστήριος ἀναστατώσασα ἀλλὰ καὶ ἀναγεννήσασα τὸν κόσμον. Κλῆσις ὑψηλὴ καὶ ὑπερκόσμιος ἀντηχήσασα εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν. Ὦ ! ἂν Σὲ τρέμουν ἄλλοι, θεία τῆς αὐταπαρνήσεως ἐντολή, καὶ ἐκ μωρίας ἢ μέθης ἀποσείουν τὸν ζυγόν Σου, ἀλλ' ἐμπνέεις καὶ πληροῖς Σὺ τὰ στήθη τῶν ἀληθινῶν χριστιανῶν καὶ ἔχουσι χαράν των καὶ καύχημά των οὗτοι ὅτι παραδίδονται εἰς Σέ. Ἐὰν ἐπιβάλλῃς θυσίας, ἀλλὰ φέρεις καὶ κέρδη ἀσυγκρίτως μεγαλήτερα. Ἂν αἴρῃς ἀπὸ τῆς γῆς, χαρίζεις ὅμως τὸν οὐρανόν. Ἂν κάμνῃς τέφραν τὰ πάθη, ἐκφύεις ὅμως ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀθανασίας τὸ ἄνθος. Καὶ ἂν φονεύῃς ὅ,τι ἐγωϊστικῶς ἐν ἡμῖν ἀνθρώπινον, ἀλλὰ φέρεις ζῶντα ἐν τῇ ψυχῇ μας αὐτὸν τὸν Θεόν.

Ἐν τῇ ἐντολῇ τῆς αὐταπαρνήσεως Σὲ γνωρίζω κατ' ἐξοχὴν ὡς τῆς ἀγάπης τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν ἀρχηγόν, Χριστέ. Οὐχὶ ἡ αὐστηρότης Σου, ἀλλ' ἡ χάρις Σου τὴν ὑπηγόρευσε. Καὶ τὸ

ἐγὼ ἡμῶν οὐχὶ γογγυσμούς, ἀλλ' εὐγνωμοσύνης αἶνον σοὶ ὀφείλει δι' αὐτήν.

Τί εἶναι αὐταπάρνησις ; Τὸ νὰ καθαιρεθῇ ἀπὸ τῆς ψυχῆς μας ἡ σημαία τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ νὰ ὑψωθῇ ἀντ' αὐτῆς ἡ σημαία τῆς ἁγιότητος καὶ τῆς ἀγάπης, ἰδοὺ ἡ αὐταπάρνησις. Φῶς ἀντὶ σκότους, ἀλήθεια ἀντὶ ψεύδους, εὐθύτης ἀντὶ δόλου, ἀντὶ ὁρμῆς λόγος, ἀντὶ πάθους καθῆκον, ὑποχωρεῖν τὴν ἀδικίαν εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀσπλαγχνίαν εἰς τὸ ἔλεος, τὴν ὠμότητα εἰς τὴν χάριν, τὸ πνεῦμα κυβερνᾶν τὴν σάρκα, τὸ ἐγὼ τοῦ παλαιοῦ Ἀδὰμ ἀναγεννᾶσθαι ἐν τῷ ἐγὼ τοῦ νέου, διανοεῖσθαι, παθαίνεσθαι, θέλειν, δρᾶν κατὰ Χριστόν, δύνασθαι λέγειν μετὰ τοῦ Παύλου «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», ἰδοὺ ἡ αὐταπάρνησις.

Ἡ αὐταπάρνησις αὕτη βεβαίως ἐπιβάλλει καὶ θυσίας, ἐπειδὴ εἶναι ἀπόρροια ἀγάπης, καὶ ἡ ἀγάπη δὲν ζητεῖ τὸ ἑαυτῆς ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου. Νὰ διώκηταί τις καὶ αὐτὸς νὰ εὔχηται ὑπὲρ τῶν διωκτῶν του· νὰ κακολογῆται καὶ αὐτὸς νὰ εὐλογῇ τοὺς ὑβριστάς του· νὰ περιφρονῆται καὶ αὐτὸς νὰ μὴ παροξύνηται· νὰ πάσχῃ καὶ αὐτὸς νὰ ὑπομένῃ· νὰ πειράζηται καὶ αὐτὸς νὰ ἀνέχηται· νὰ προκαλῆται καὶ αὐτὸς νὰ παρακαλῇ· νὰ κεντᾶται καὶ αὐτὸς νὰ θωπεύῃ· νὰ κακοποιῆται καὶ αὐτὸς νὰ ἀγαθοεργῇ· νὰ στενοχωρῆται αὐτὸς διὰ ν' ἀνακουφίσῃ ἄλλους· νὰ δίδῃ ὅπου δὲν ἐλπίζει νὰ ἀπολάβῃ· νὰ χορηγῇ ἐκ τοῦ ὑστερήματός του· νὰ προτιμᾷ ἕνα τυφλὸν εἰς τὴν τράπεζάν του παρὰ ἕνα βασιλέα· νὰ ἐνδιαφέρηται πλειότερον διὰ μίαν τρώγλην παρὰ δι' ἓν ἀνάκτορον· νὰ στέργῃ ἐν ἀνάγκῃ ἕνα στέφανον ἀκάνθινον καὶ ν' ἀπωθῇ μίαν βασιλικὴν πορφύραν· νὰ φοιτᾷ μᾶλλον εἰς τὸν οἶκον τοῦ πένητος, ὅπως φέρῃ παρηγορίαν, παρὰ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ πλουσίου, ὅπως μετάσχῃ εὐθυμίας· νὰ κοινωνῇ τῶν πόνων, τῶν δακρύων, τῶν θλίψεων, τῶν στενοχωριῶν τοῦ ἄλλου· νὰ εἶνέ τις μετὰ τῶν μικρῶν, τῶν ἀφανῶν, τῶν στερουμένων, τῶν κακοχουμένων· νὰ ἀποκρούηται καὶ αὐτὸς ν' ἀφοσιώνηται, νὰ μισῆται καὶ αὐτὸς νὰ ἀγαπᾷ, νὰ δύναται νὰ δεσπόζῃ καὶ αὐτὸς νὰ διακονῇ· νὰ δύναται νὰ εἶνε πρῶτος καὶ αὐτὸς ἑκουσίως νὰ εἶναι ἔσχατος· νὰ ἀσθενῇ μετὰ τῶν ἀσθενούντων, νὰ θρηνῇ μετὰ τῶν θρηνούντων, νὰ προτιμᾷ νὰ χύσῃ αὐτὸς δάκρυα διὰ νὰ μειδιάσωσιν οἱ ἄλλοι, νὰ γείνῃ ἀνάθεμα αὐτὸς διὰ νὰ σωθῶσιν οἱ ἄλλοι, καὶ ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ μὲ τὸ αἷμά του ἀκόμη νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀγάπην του, ἰδοὺ ἡ αἴρουσα τὸν σταυρόν της αὐταπάρνησις.

Ἀλλὰ κατὰ τῶν θυσιῶν τούτων ἀκούω τὴν διαμαρτύρησιν

τοῦ πάθους καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Καὶ πῶς νὰ κατωρθώσωμεν ταῦτα; Θέλομεν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα. Ἡρωϊσμοὶ τοιοῦτοι ἀπαιτοῦσι νὰ θυσιασθῇ ἡ φύσις. Ἀλλ᾽ αὐτῆς ἡ δύναμις εἶνε ἀκαταγώνιστος. Θέλεις—δὲν θέλεις, θὰ ὑποταχθῇς εἰς αὐτήν. Καὶ ἂν ἄλλοτε τοιαῦτα θαυμάσια ἐπραγματοποιήθησαν, ἦσαν ἄλλοι καιροὶ ἐκεῖνοι καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι οἱ τότε,

Θέλομεν ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα! Ἄλλοι καιροὶ καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι! Ἀλλ᾽ ἦσαν δυσκολώτεροι, ἀδελφοί, οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ τότε ἦσαν περισσότερον δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος παρὰ οἱ νῦν ζῶντες. Τὰ πάντα τότε, θρησκεία, ἱερατεῖον, οἰκογένεια, ἤθη κοινωνικά, πολιτικὴ δεσποτεία καὶ ἀκολασία εὑρίσκοντο εἰς πολὺ χειροτέραν κατάστασιν τῆς σημερινῆς, καὶ ὅλη ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, δηλητηριώδης καὶ μιασματική, τὰ πάντα ἐμόλυνε καὶ τὰ πάντα διέφθειρε, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐδέσποζε παντοδύναμος, σύρουσα ὀπίσω της τὸν κόσμον ὅλον, ὅστις οὐδὲ ἀπόπειραν ἀντιδράσεως ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ κατ᾽ αὐτῆς. Καὶ τὸ τραγικὸν καὶ μαρτυρικὸν τέλος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπεράτωσε τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἀποστολήν του ὁ Ἰησοῦς, ἡ πρὸς αὐτὸν στάσις τῶν μαθητῶν του, φιλονεικούντων ἐμπαθῶς περὶ πρωτείων, ἐνῷ ἐκεῖνος προέλεγε τὰ πάθη του, καὶ ἀντὶ στέμματος βασιλικοῦ, ἔμελλε νὰ περιβληθῇ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἀντὶ δὲ σκήπτρου ἡγεμονικοῦ νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του κάλαμον ἐμπαιγμοῦ, ὡς καὶ ἡ φανατικὴ καὶ κακοῦργος ἀντίδρασις, ἧς ἔτυχεν ἡ διδασκαλία καὶ τὸ κήρυγμά του, βεβαιοῦσιν ὅτι οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ τότε πρὸς πᾶν ἄλλο ἔρρεπον παρὰ πρὸς τὴν αὐταπάρνησιν.

Ἄλλοι καιροὶ ἐκεῖνοι! Ναί· ἄλλοι πραγματικῶς· ἀλλ᾽ ἄλλοι διὰ τὴν ἐμπάθειαν, ἥτις τοὺς διέκρινε, διὰ τὰ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον μίση των, ἄλλοι διὰ τὴν πλήρη ἀντίθεσίν των πρὸς τὰς προκηρυχθείσας ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἀρχάς. Οἱ χριστιανοὶ οἱ τότε δὲν εἶχον ν᾽ ἀπαρνηθῶσι μόνον τὰ πάθη των, ν᾽ ἀπέχωσι ὅλων, κλοπῶν, ἁρπαγῶν, ἰδιοτελειῶν καὶ νὰ διάγωσι βίον ἐλέους καὶ ἀγαθοεργίας. Οἱ χριστιανοὶ οἱ τότε διὰ μόνης τῆς ὁμολογίας των, ὅτι εἶναι τοιοῦτο, ἐκινδύνευον αὐτὴν τὴν κεφαλήν των, παραδιδόμενοι εἰς τὰς βασάνους καὶ εἰς τοὺς δημίους. Καὶ ὅμως καὶ πρὸ τῆς ἐσχάτης ταύτης αὐταπαρνήσεως δὲν ὠπισθοχώρησαν καὶ ἀπεσπάσθησαν γυναῖκες ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν ἀνδρῶν των καὶ ἀπεχωρίσθησαν μητέρες ἀπὸ τῶν τέκνων των καὶ μετέπεσον νεόνυμφοι ἀπὸ τῶν γαμηλίων θαλάμων εἰς τοὺς τροχοὺς καὶ εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἀνεδείχθησαν ἥρωες οἱ ἀσθενεῖς καὶ ἐξέλαμψαν ἅγιοι ἄνθρωποι τέως κακοῦργοι, καὶ ἐνεφανίσθησαν μάρτυρες τέως ἄγριοι λῃσταὶ καὶ ἀπέθανον τέως πόρναι ἐν τιμῇ καὶ παρθενικαὶ κόμαι περιεβλήθησαν αἱματηρὰν πορφύραν καὶ ἑτοιμόρροποι γέροντες μετέτρεψαν εἰς μάρτυρας βασανιστὰς ἀπανθρώπους.

Ἐν τίνι δυνάμει ἐπετελέσθησαν ταῦτα; Ἐν τῇ τῶν καιρῶν; Ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων; οὐχί· ἀλλ᾽ ἐν τῇ δυνάμει τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἐξαποσταλέντος παρ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον.

Μήπως λοιπὸν ὁ Κύριος μετεβλήθη; Μήπως τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐξαντληθέν, δὲν δύναται πλέον σήμερον νὰ ἐνεργῇ θαυμάσια; Ἀλλ᾽ ὁ Κύριος ἡμῶν μένει πάντοτε ὁ αὐτὸς καὶ εἶνε πρόθυμος νὰ ἐνοικήσῃ ἐν ἡμῖν καὶ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἰσχύν του, ἀρκεῖ νὰ τὸν ἐπικαλεσθῶμεν, ἀρκεῖ νὰ τὸν ἀγαπήσωμεν, ἀρκεῖ νὰ τὸν θελήσωμεν καί, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος, μεθ᾽ ἡμῶν θὰ εἶνε ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καὶ τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου ζωοποιεῖται καὶ ἐνεργεῖται ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη του, καταπεμφθὲν ἅπαξ δὲν αἴρει τήν χάριν του εἰμὴ ἀπ᾽ ἐκείνων, οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ τὴν δεχθῶσι.

Δυνάμεθα λοιπόν, ἐὰν θέλωμεν. Δυνάμεθα ν᾽ ἀκολουθήσωμεν ὀπίσω τοῦ Κυρίου ἐν αὐταπαρνήσει, ἐὰν ζητήσωμεν ἐν προσευχῇ καὶ μετανοίᾳ τὴν πρὸς τοῦτο ἠθικὴν ἰσχύν. Καὶ ὅπως τύχωμεν αὐτῆς, ἂς μᾶς κεντρίσῃ καὶ ἡ ἀγάπη, ἣν ὀφείλομεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα, ἥτις στέφει τοὺς ἀκολούθους καὶ ἀγωνιστάς του.

Ὦ! ἂν ἠγαπῶμεν τὸν Κύριον, ὁποῖα θαύματα θὰ κατωρθοῦμεν ἐν τῇ ἀγάπῃ ἡμῶν ταύτῃ, καὶ ὁποῖος ἔρως θὰ ἐξέκαιε πρὸς τὴν αὐταπάρνησιν τὰ στήθη μας!

Ὦ! ἐὰν ἠγαπῶμεν τὸν Κύριον, ὁποῖα θαύματα θὰ κατωρθοῦμεν!

Ναί, ἡ αὐταπάρνησις εἶνε ζήτημα ἀγάπης καὶ ἐνθουσιασμοῦ, καὶ οὐδεὶς πλειότερον τοῦ Ἰησοῦ ἀξίζει καὶ δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ τὸ ἓν αἴσθημα καὶ τὸ ἄλλο. Τί δὲν εἶναι ἑτοίμη νὰ κάμῃ μήτηρ ἀγαπῶσα μετὰ πάθους τὸ τέκνον της; Τί δὲν ἀποτολμᾷ καρδία, ἧς τὰ στήθη θερμὸς διαφλέγει ἔρως; Τί δὲν ριψοκινδυνεύει ἀγωνιστὴς τεταγμένος ὑπὸ σημαίαν ἔνδοξον καὶ ἀκολουθῶν ἀρχηγὸν δαφνοστεφῆ; Τί δὲν ἐπιχειρεῖ ὁ φιλοδοξῶν ἓν στέμμα, ὁ διψῶν τιμὰς ἐγκοσμίους καὶ ἱστορικὴν ἀθανασίαν; Ἀλλ᾽ οὐδεμία ἀγάπη ἐξισοῦται πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς, ἀγάπην θερμήν, ζῶσαν, πιστήν, αἰωνίαν, ἄπειρον, καθαγιασθεῖσαν διὰ τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀγωνιῶν του, διὰ τῶν αἱματηρῶν του θρόμβων καὶ τοῦ μαρτυρίου του, καὶ οὐδεμία ση-

μαία εἶνε ἱερωτέρα καὶ ἐνδοξοτέρα τῆς ἰδικῆς του, οὐδεὶς δ' ἀρχηγὸς δύναται ἁπλῆς κἂν συγκρίσεως ν' ἀξιωθῇ κατὰ τὴν δύναμιν, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν.

Ἐξανιστάμεθα κατὰ τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει τὸ εὐαγγέλιον. Ἀλλ' ἡμεῖς, ἡμεῖς οἱ γογγύζοντες, οἱ δυσανασχετοῦντες, οἱ διαμαρτυρόμενοι κατὰ τοῦ βαρέος, τοῦ ἐπιμόχθου, τοῦ χαλεποῦ, τοῦ δῆθεν ἀδυνάτου, ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν ὑποβαλλόμεθα ἀγογγύστως, μετὰ προθυμίας, μετὰ ἐνθουσιασμοῦ μάλιστα, εἰς θυσίας τόσας ἄλλας, περισσότερον σκληράς, οὐδὲν δὲ ἢ ἐλάχιστα μόνον παρεχούσας ἀντισταθμίσματα αὐτῶν;

Φθάνοντες εἰς τὴν παρὰ τοῦ νόμου ὁριζομένην ἡλικίαν καλούμεθα εἰς τὸν στρατόν. Μᾶς ἐπιβάλλει θυσίας ἡ κλῆσις αὕτη, ἀλλ' ὑπακούομεν. Καὶ συνειθισμένοι πρὶν εἰς βίον ἀνέσεως, μεταβαίνομεν τότε ἀποτόμως εἰς βίον σκληραγωγίας. Ἐξαπλωνόμενοι πρὶν εἰς αἰθούσας, συσπειρούμεθα τότε ὑπὸ σκηνάς. Ἀποφεύγοντες πρὶν τὰς σταγόνας, ἐκτιθέμεθα τότε εἰς τὰς βροχάς. Κουραζόμενοι πρὶν εἰς περιπάτους τῶν πλατειῶν, ὑποβαλλόμεθα τότε εἰς πορείας ἀνὰ στενὰ δύσβατα καὶ χώρους τραχεῖς. Θυσίαι σκληραὶ αὐταί. Ἀλλὰ τὰς στέργομεν. Ἡ πατρὶς μᾶς λέγει «εἶνε καθῆκόν σας.» Καὶ ἡμεῖς μὲ αὐταπάρνησιν, ὑποτάσσομεν τὸ ἐγώ μας εἰς τὸ καθῆκον πρὸς αὐτήν.

Ἀλλὰ θὰ μᾶς συντροφεύσουν ρευματισμοί. Ἀλλὰ θὰ ἐνσκήψῃ ἐναντίον μας καμμία πνευμονία. Τί πάντα ταῦτα; Δὲν ὑπάρχει πλέον ἄνθρωπος· ὑπάρχει στρατιώτης. Δὲν εἶνε πλέον ἐγωϊσμός· κυριεύει ἡ αὐταπάρνησις.

Καὶ ἡ αὐταπάρνησις δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ. Οἱ ἀριστοκράται γίνονται ὡς τὰ τέκνα τοῦ ὄχλου. Οἱ λέοντες τῶν αἰθουσῶν ὡς τὰ παλληκάρια τοῦ χωρίου· οἱ καλλιτέχναι τοῦ μπιλιάρδου ὡς οἱ σκαφτιάδες τῶν ἀγρῶν, ὡς οἱ τσοπάνοι τῶν βουνῶν. Ἀλαζονεῖαι δὲν χωροῦν ἐκεῖ· οὔτε διακρίσεις κοινωνικαί. Δὲν ὑπάρχουν μεγάλοι εἰς τὰς μάζας τοῦ στρατοῦ· δὲν ὑπάρχουν μικροί. Τὸ ἐγὼ κάτω· τὸ ἄτομον νεκρόν. Ὅλα ἰσοπεδωμένα. Καὶ εἷς μόνος κυρίαρχος, ἡ πατρίς· εἷς καὶ μόνος νόμος, ἡ θυσία.

Ἀλλ' ἡ αὐταπάρνησις προβαίνει καὶ περαιτέρω. Ἔχομεν γονεῖς, τῶν ὁποίων εἴμεθα τὰ μόνα στηρίγματα. Τοὺς ἐγκαταλείπομεν. Ἔχομεν γυναῖκα τῆς ὁποίας εἴμεθα ἡ μόνη ἐλπὶς καὶ ἀγάπη. Τὴν ἀφίνομεν. Ἔχομεν τέκνα τῶν ὁποίων εἴμεθα οἱ μόνοι προστάται. Τὰ παραιτοῦμεν.

Ἀλλὰ χύνονται δάκρυα, τὰ ὁποῖα μᾶς πνίγουν. Ἀλλ' ἀφίνονται στεναγμοί, οἱ ὁποῖοι μᾶς σπαράσσουν. Ἀλλὰ βάλλονται

κλαυθμοί, οἱ ὁποῖοι μᾶς συγκλονίζουν. Θυσίαι πάντα ταῦτα, θυσίαι ὀδυνηραί, ἐναγώνιοι, μαρτυρικαί, θανάσιμοι· ἀλλὰ καὶ θυσίαι ἱεραί. Αὐτὸ πρὸ πάντων. Καὶ πρὸ τοῦ χαρακτῆρός των τούτου, πρὸ τοῦ καθήκοντός μας αὐτοῦ, μὲ καρδίαν συντετριμμένην, αἱμάσσουσαν, ἀλλὰ καὶ μὲ φρόνημα σταθερόν, φεύγομεν μακράν.

Καὶ ὅταν ἐν μέσῳ καμάτων καὶ πορειῶν, στερήσεων καὶ στενοχωριῶν, φαράγγων καὶ ποταμῶν, ἐμφανίζωνται πρὸ ἡμῶν ἐν συννοίᾳ καὶ θλίψει αἱ μορφαὶ τῶν γονέων, τῆς συζύγου, τῶν τέκνων, καὶ μυρίαι θελκτικαὶ καὶ εὐδαίμονες ἀναμνήσεις φωτοβολῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, καὶ μυρίαι ὑπόνοιαι ξεσχίζουν τὰς καρδίας μας, δὲν ἐγκαταλείπομεν τὰς τάξεις μας, οὐδὲ γογγύζομεν δυσηρεστημένοι. Οὐχὶ ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ, οὐχὶ εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀγαπητῶν μας, ἀλλ' ὑπὸ τὴν σημαίαν ἡ θέσις μας. Καὶ μένομεν ὑπ' αὐτήν. Μὴ δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ καθῆκόν μας; Καὶ ἡ αὐταπάρνησις προβαίνει ἀκόμη πορρωτέρω. Ὅταν ἡ ὥρα τὸ καλέσῃ, δὲν συλλογιζόμεθα ὅτι πιθανὸν νὰ πέσωμεν τραυματίαι οἰκτροί, ὅτι πιθανὸν νὰ χάσωμεν αὐτὴν τὴν ζωήν μας. Καὶ ὅταν δ' ἀκόμη ἐκ τῶν προτέρων ἦνε βεβαία ἡ θυσία αὐτή, τὴν στέργομεν εὐχαρίστως. Ἂς ἐπέρχωνται πολεμοχαρεῖς οἱ ἱππεῖς. Ἂς ἐξαστράπτουν ξίφη. Ἂς λαμποκοποῦν λόγχαι. Ἂς ὠρύωνται πυροβόλα. Ἂς βροντοῦν τηλεβόλα. Ἂς μαίνηται ὁ θάνατος. Ἂς ποδοπατῶνται λόχοι. Ἂς θερίζωνται τάγματα. Ἂς καταπίπτωσι συντάγματα. Ἂς ἀφανίζωνται στρατιαί. Ἔπεσαν οἱ ἄλλοι. Ὅσοι ἐπιζῶσιν ἔτι μένουν καὶ πίπτουν καὶ αὐτοί. Καὶ λησμονοῦντες τρυφάς, κοινωνικὰς ὑπεροχάς, γονεῖς, συζύγους, τέκνα, καταφρονοῦντες αὐτὴν τὴν ζωήν των, συμπληροῦσι διὰ τῆς θυσίας της ὅλον τὸ πρὸ τὴν πατρίδα καθῆκον.

Καὶ τὸ ἀτομικὸν ἀντιστάθμισμα τῶν θυσιῶν τούτων τί; Ἡ γυμνὴ συνείδησις τῆς ἐκπληρώσεως ἑνὸς καθήκοντος, ἄνευ ὠφελείας, πλήρους μάλιστα πολλάκις ἐξευτελισμῶν καὶ ταπεινώσεων. Νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν ἐργασίαν σου, τὰ συμφέροντά σου, τὸν οἶκόν σου, τοὺς ἠγαπημένους σου, διότι ἐνίοτε τὸ πάθος καὶ ἡ παραφροσύνη τοῦ ὄχλου ἢ ἡ φιλοδοξία καὶ ὁ δόλος τῆς ἐξουσίας μαίνονται ὅπως χύσουν αἱμάτων ποταμοὺς καὶ σπρώξουν δύο λαούς, τὸν ἕνα κατὰ τοῦ ἄλλου ὡς θηρία! Νὰ ἐκτελῇς μίαν θυσίαν, ἡ ὁποία σὺ εἰξεύρεις τί στοιχίζει εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν φιλτάτων σου· νὰ μένουν ἐκεῖνοι ἐγκαταλελειμμένοι ἀπό σέ, πεινῶντες ἴσως, γυμνητεύοντες ἴσως, ἀσθενοῦντες ἴσως, τίς οἶδεν ἂν καὶ ἀποθνήσκοντες, καὶ ἄθλιοί τινες πιθανῶς ἀνώτεροι βλέποντες εἰς σὲ ὄχι τὸν ἄνθρωπον, ὄχι τὸν

πολίτην, ὄχι τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ὑπέρμαχον τῆς πατρίδος, ἀλλὰ τὸν στρατιώτην μόνον, τὸν κατώτερον, μίαν μονάδα συρφετοῦ, μίαν μηχανὴν τυφλήν, ἄψυχον, ἀπρόσωπον, νὰ σὲ ἀγριοκυτάζουν, νὰ σὲ ὑβρίζουν, νὰ σὲ βλασφημοῦν, νὰ σὲ ἐξουθενοῦν, καὶ ἡ πειθαρχία νὰ σοὶ λέγῃ «κύπτε, ὑπόμενε, μηδενίζου, λησμόνει ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ὑπόθετε ὅτι εἶσαι κτῆνος!» Καὶ ἐπὶ τέλους, νὰ διατρέχῃς τὸν κίνδυνον νὰ πέσῃς τραυματίας καὶ νὰ διέλθουν ἐπάνωθέν σου ἄνθρωποι καὶ ἵπποι, νὰ χύσῃ τὰ ἔντερά σου μία λόγχη, νὰ σχίσῃ τὸ στῆθός σου ἓν ξίφος, νὰ σκορπίσῃ τὰ μυαλά σου μία σφαῖρα, καὶ ν' ἀφήσῃς ἐρήμους τοὺς γονεῖς σου, ἀπροστατεύτους τὰς ἀδελφάς σου, χήραν τὴν γυναῖκά σου, ὀρφανὰ τὰ τέκνα σου, καὶ νὰ σβύσῃς καὶ ν' ἀποθάνῃς σὺ μακράν των, καὶ τῆς ἀφανείας ἡ ἄβυσσος νὰ καταπίῃ τὸ ὄνομά σου, ἄγνωστον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἄγνωστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς συγχρόνους! Καὶ ὅμως τὴν αὐταπάρνησιν αὐτήν, τὰς θυσίας αὐτὰς τὰς στέργουν καὶ τὰς δέχονται προθύμως τόσα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων διαφόρων φυλῶν, θρησκευμάτων, τάξεων, μένοντα ὑπὸ τὰς σημαίας, ὑφ' ἃς αἱ κυβερνήσεις των καὶ οἱ νόμοι τὰ καλοῦσι.

Ἡ δὲ χριστιανικὴ αὐταπάρνησις καὶ αἱ θυσίαι, εἰς τὰς ὁποίας μᾶς καλοῖ ὁ Κύριος, εἰς τί μᾶς ὑποβάλλουσι σήμερον ὅτε ὁ χριστιανισμὸς εἶνε θρησκεία ἐπικρατοῦσα ἢ θρησκεία ἀνεγνωρισμένη τοὐλάχιστον, καὶ εἰς φυλὰς δ' ἀκόμη ἀπωτάτας καὶ βαρβάρους εὑρίσκουν οἱ ὀπαδοί του ὑποστήριξιν καὶ πραστασίαν;

Μὴ μᾶς χωρίζῃ ἀπὸ τῶν οἰκείων μας τὸ Εὐαγγέλιον; Ἀλλ' αὐτὸ ἐνισχύει μάλιστα τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην καὶ στοργήν μας, μᾶς ἐπιβάλλει ὡς καθῆκον ἱερὸν τὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα καὶ ἐνῷ ἐπὶ τῆς γῆς καθιστᾷ στενήν, ἀδιάρρηκτον καὶ ἀρρήκτως θελκτικὴν τὴν οἰκογενειακὴν ἑνότητα, ἐγγυᾶται τὴν διαιώνισιν αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

Μὴ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπαιτῇ παρ' ἡμῶν θυσίαν παντὸς ἐγκοσμίου ἡμῶν συμφέροντος καὶ ἐγκατάλειψιν τῶν βιοτικῶν μας ὑποθέσεων; Ἀλλ' αὐτὸ μᾶς παρέχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζωμεν τῆς γῆς, τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ, τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ζώων, νὰ μεταχειριζώμεθα ὅλα ταῦτα πρὸς τὰς διαφόρους χρήσεις καὶ ἀνάγκας μας, καὶ νὰ ἐργαζώμεθα καὶ ἀποκτῶμεν, ἀφ' ἑνὸς πρὸς συντήρησιν ἰδικήν μας καὶ περίθαλψιν τῶν οἰκείων μας, ἀφ' ἑτέρου πρὸς βοήθειαν τῶν στερουμένων μελῶν τῆς κοινωνίας. Τί μᾶς ἐμποδίζει μόνον τὸ Εὐαγγέλιον; Τὴν ἀδικίαν. Τί ἄλλο; Τὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς

καὶ ἀπόρους ἀδιαφορίαν. Καλεῖτε τοῦτο αὐταπάρνησιν; Ἀλλ' εἶνε δικαιοσύνη. Τὸ ὀνομάζετε θυσίαν; Ἀλλ' εἶνε στοιχειώδης ἀνθρωπισμὸς καὶ ἀγάπη κοινοτάτη.

Ἢ μήπως τὸ Εὐαγγέλιον ποδοπατῇ τὴν ἀξιοπρέπειάν μας, ἐξουθενῇ τὴν προσωπικότητά μας, καὶ ἀπαιτῇ παρ' ἡμῶν νὰ μηδενίσωμεν τὸ ἠθικὸν ἐγὼ μας, νὰ γείνωμεν ἁπλοῖ ἀριθμοί, μηχαναὶ ἀσυνείδητοι, ὄντα ἀγελαῖα, ἄνευ ἰδίας θελήσεως, ἄνευ προσωπικῆς ἀξίας καὶ φιλοτιμίας;

Ἀλλ' αὐτὸ ἓν καὶ μόνον ἀπαιτεῖ ν' ἀπαρνηθῶμεν, τὴν ἁμαρτίαν, ἓν καὶ μόνον νὰ θυσιάσωμεν, ὅ,τι ἐν ἡμῖν ἔνοχον. Μᾶς λέγει ὅμως νὰ νεκρώσωμεν ἑαυτούς. Ναί! Ἀλλὰ διὰ νὰ ζήσωμεν ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ. Μᾶς λέγει νὰ ταπεινωθῶμεν. Ναί! Ἀλλ' ὅπως ὑψωθῶμεν. Μᾶς λέγει νὰ γείνωμεν ἔσχατοι. Ναί! Ἀλλ' ἵνα γείνωμεν πρῶτοι. Μᾶς λέγει νὰ γείνωμεν δοῦλοι τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὅπως γείνωμεν μέτοχοι τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Μᾶς λέγει νὰ μηδενίσωμεν ἑαυτούς· ἀλλ' ἐν ἐλευθερίᾳ, ὅπως εἰς τὸ μηδὲν τοῦτο ἐγκαταστήσωμεν τὸν Χριστόν. Καὶ ὅσοι οὕτω πράξωμεν, ὅσοι εἰς τας θυσίας αὐτὰς ὑποβληθῶμεν, εἴτε ἐπαῖται εἴμεθα, εἴτε λεπροί, εἴτε κάτοικοι δρυμῶν καὶ φαράγγων, εἴτε τῆς ἐσχάτης κοινωνικῆς ὑποστάθμης ἄνθρωποι, θέλομεν ἐκλάμψῃ μεγάλοι, τετιμημένοι, ἔνδοξοι, μακάριοι ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ὡς βραβεῖον λαμβάνοντες ὄχι στέφανον ἐκ δάφνης ἢ ἐλαίας, ὄχι χρυσοῦ ποσότητα, ὄχι γῆς ἔκτασιν, ὄχι χρυσότευκτον μέγαρον, ὄχι στέμμα κοσμικόν, ὄχι θρόνον ἐπίγειον, ἀλλ' αὐτὴν τὴν θείαν βασιλείαν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Θεὸν μὲ ὅλην τὴν μεγαλειότητα καὶ μὲ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀπείρους καὶ αἰωνίους εὐτυχίας.

Αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει τὸ Εὐαγγέλιον, εἶνε ἐλαφρότεραι πολλῶν ἄλλων, εἰς τὰς ὁποίας καθ' ἡμέραν ἀγογγύστως ὑποκύπτομεν· ἀφοῦ δ' αἱ θυσίαι αὗται ἔχουν καὶ τὸ μοναδικὸν πλεονέκτημα νὰ εἶνε ἀπείρως καὶ ἀσυγκρίτως ἐπικερδέστεραι οἱασδήποτε ἐγκοσμίου ἐπεχειρήσεως, μόνον ἐπιπόλαιοι καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἑαυτοῦ των ἄνθρωποι δύνανται νὰ γογγύζωσι καὶ ν' ἀποστέργωσιν αὐτάς.

«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι». Ἡ κραυγὴ αὕτη ἐδέσποσε δεκαεννέα ὁλοκλήρων αἰώνων καὶ εὐπειθεῖς καὶ ἐνθουσιῶσαι, ἐν ἀγάπῃ καὶ αὐταπαρνήσει, ἔδραμον ὀπίσω τοῦ Κυρίου ἀνυπολόγιστοι μυριάδες ἀγωνιστῶν καὶ ἀκολούθων. Καὶ τὸ ἤξιζε, καὶ τὸ ἀξίζει, καὶ λόγῳ τῆς ἀγάπης του, καὶ λόγῳ τοῦ μεγαλείου του καὶ τῆς δόξης του, καὶ λόγῳ τῶν ἀμοιβῶν, ἃς

παρέχει πρὸς τοὺς ἀξίους μαχητάς του. «Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν δὲν αἰσθανόμεθα οὔτε καύσωνα, οὔτε κόπον, οὔτε δίψαν» ἐφώνησαν νικῶντες τὰς ἀπαιτήσεις τῆς φύσεως καὶ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς οἱ στρατιῶται τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅτε ἐν ἀνύδρῳ ἐρήμῳ τὸν εἶδον χύνοντα τὰς ὀλίγας σταγόνας ὕδατος, τὰς ὁποίας τῷ εἶχον φέρῃ, ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσωσι πρὸς τὴν ἀπόσβεσιν τῆς δίψης ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ του. Ἀλλ' ἐμαρτύρουν λοιπὸν αἱ καταχυθεῖσαι ἐκεῖναι σταγόνες ἀγάπην θερμοτέραν ἐκείνης, ἣν ἐβεβαίωσε τὸ ἐκχυθὲν τοῦ Ἰησοῦ αἷμα, καὶ ἡ προσωρινὴ στέρησις καὶ ἡ ὄχι ἄμικτος ὑπολογισμοῦ πρᾶξις τοῦ Μακεδόνος στρατηλάτου ἐνέχει μείζονα πρὸς αὐταπάρνησιν δύναμιν ἐκείνης, ἣν ἐμπνέει ἡ μαρτυρικὴ θυσία τοῦ Θεανθρώπου; Ἕν βλέμμα Ναπολέοντος τοῦ Α΄., εἷς λόγος του, τῆς σημαίας του ὁ κυματισμὸς ἤρκουν ν' ἀνάψωσι πῦρ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐσχάτης πολεμικῆς αὐταπαρνήσεως εἰς μυριάδας μαχητῶν του, οἵτινες ἐφονεύοντο ἄγνωστοι, ὅπως ἀνυψούμενον ἐπὶ τῶν πτωμάτων των ἀναδειχθῇ μεγαλήτερον τὸ παράστημα τοῦ αὐτοκράτορός των. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ὁ ἴδιος, τραυματίας ἀετὸς καὶ δεσμώτης τῶν βράχων τῆς Ἁγίας Ἑλένης ὕστερον, δὲν διεκήρυξε τὴν μηδαμινότητα καὶ τὸ πρόσκαιρον πάντων τῶν ἐγκοσμίων μεγαλείων, ἕνα μόνον ἀνακηρύξας πραγματικόν, αἰώνιον καὶ ἄξιον κυρίαρχον τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν;

Ἀλλ' ἡ αὐταπάρνησις; Ἀ! ἡ αὐταπάρνησις, ἡ αὐταπάρνησις! Καὶ τί λοιπὸν ἔχει αὕτη διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν Κύριον ἡμῶν; Ἐὰν βασιλεύς τις μᾶς ἔλεγεν «ἀπαρνήθητε τὸν ἑαυτόν σας καὶ γείνατε ὡς ἐγώ», δὲν θὰ ὑπεβαλλόμεθα πρόθυμοι εἰς πᾶσαν θυσίαν μόνον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ μᾶς κατηύγαζεν αἴγλη τις ἐγκοσμίου στέμματος καὶ θὰ μετείχομεν δόξης τινὸς βασιλικῆς; Καὶ ὅταν ὁ Κύριος ὁ μέγας, ὁ βασιλεὺς ὁ αἰώνιος, μᾶς καλῇ ν' ἀπαρνηθῶμεν ἑαυτούς, διὰ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ αὐτὸς ἐντός μας, ὅταν μᾶς προτείνῃ ν' ἀλλάξωμεν τὴν ἄσημον καὶ ἁμαρτωλὴν προσωπικότητά μας μὲ τὴν ἰδικήν του τὴν ἔνδοξον καὶ ἁγίαν, ὅταν μᾶς λέγῃ «στέρξατε ὥστε σεῖς νὰ εἶσθε ἐγώ· ἔλθετε ἀκόλουθοί μου· θὰ γείνητε οὕτω συμβασιλεῖς μου· ἀπαρνήθητε τὰ πάθη σας καὶ εἰς ἀμοιβήν σας θὰ ἔχητε ἐμὲ αὐτὸν ζῶντα ἐν ὑμῖν καὶ θὰ κοινωνήσητε τῆς αἰωνίου μου δόξης καὶ μακαριότητος», ἡμεῖς οἱ καλούμενοι, ἡμεῖς οἱ ἀξιούμενοι τοιαύτης βεβαίας τιμῆς, τοιούτου ὑψίστου μεγαλείου, τοιαύτης ἀπείρου εὐτυχίας, ἡμεῖς θὰ ἔχωμεν τὴν ἀναισθησίαν, τὴν ἀφιλοτιμίαν καὶ τὴν ἀφροσύνην νὰ στρέψωμεν τὰ νῶτα εἰς τοιαύτην

κλῆσιν, νὰ περιφρονήσωμεν τοιοῦτον ἀρχηγὸν καὶ δοῦλοι τῶν παθῶν μας νὰ κυρηχθῶμεν ἀντάρται κατὰ τοῦ ἔργου του;

Ἄ! Ὄχι. Μὰ τὴν διδασκαλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπροίκισε τὸν κόσμον ὁ Ἰησοῦς, μὰ τὸ φῶς, μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς κατηύγασε, μὰ τὰς ταπεινώσεις τὰς ὁποίας ὑπέστη, μὰ τὰς πικρίας τὰς ὁποίας ἐποτίσθη, μὰ τὰς θλίψεις του καὶ τὰ δάκρυά του, μὰ τὴν ταραχὴν καὶ τὰς ἀγωνίας του, μὰ τοὺς αἱματηρούς του θρόμβους καὶ τὸν ἀκάνθινόν του στέφανον, μὰ τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ τὰ ραπίσματά του, μὰ τὰς χλεύας καὶ τοὺς ὀνειδισμούς του, μὰ τὸ μαρτύριον καὶ τὸ χυθὲν αἷμά του, μὰ τὰ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ φρικώδη ἄλγη του καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ συγγνώμην του, μὰ τὴν πνοήν του τὴν τελευταίαν, μὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργήν του, μὰ τὴν παραμυθίαν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐμπνέει, μὰ τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον ἐν ταῖς δοκιμασίαις μᾶς χορηγεῖ, μὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀποστόλων του καὶ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων του, μὰ τὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία του διέχυσε, μὰ τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν του μᾶς ἐγγυᾶται, μὰ τὴν ἱερὰν σημαίαν του καὶ τοὺς θριάμβους, τοὺς ὁποίους κατήγαγε, μὰ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει, ἂς ὑπακούσωμεν εἰς τὴν κλῆσιν του καὶ ἂς ἀκολουθήσωμεν ὀπίσω του.

Τῇ Τετάρτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

(Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον. θ'. 17—31).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἄνθρωπός τις προσῆλθε τῷ Ἰησοῦ, γονυπετῶν αὐτόν, καὶ λέγων· Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σέ, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν· καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπον τοῖς Μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι· καὶ οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, λέγει· Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ἀφρίζων. Καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ· Πόσος χρόνος ἐστίν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπε· Παιδιόθεν. Καὶ πολλάκις αὐτὸν εἰς πῦρ ἔβαλε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τό, εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε· Πιστεύω, Κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ· Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω· Ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτόν, ἐξῆλθε· καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν· Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ. Ἐδίδασκε γὰρ τοὺς Μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθείς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τὴν μεγάλην καὶ ὑπέρογον δύναμιν τῆς πίστεως πολλάκις ἐτόνισεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκον συνάπεως, εἶπε ποτὲ πρὸς τοὺς μαθητάς του, θὰ εἴπητε εἰς τὸ ὄρος τοῦτο, μετάβηθι ἐκεῖ, καὶ θὰ μεταβῇ. Ἔκφρασις εἰκονικὴ θέλουσα νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ πίστις δύναται νὰ ἐνεργῇ θαυμάσια καὶ νὰ ὑποτάσσῃ εἰς ἑαυτὴν αὐτὰ ἀκόμη τὰ φαινόμενα, τὰ γεγονότα καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Καὶ ἤδη πρὸς τὸν δυστυχῆ πατέρα, ὅστις, ἀπελπισθεὶς πανταχόθεν, ἀσθενῆ ἐλπίδα θεραπείας τοῦ κατεχομένου ὑπὸ πνεύματος ἀλάλου υἱοῦ του βλέπει εἰς μόνον τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τοὺς εὐσπλαγχνισθῇ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ, ἄν τι δύναται, ὁ Κύριος ἀπαντᾷ «εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.»

Ἡ παντοδυναμία αὕτη τῆς πίστεως δὲν ἐξεδηλώθη μόνον εἰς θαύματα σωματικὰ ἀποδώσαντα τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωήν, ἀλλὰ

καὶ εἰς θαύματα ἠθικοκοινωνικὰ καὶ ἱστορικά, δι' ὧν ἐπῆλθε τεραστία ἀναμόρφωσις πνευμάτων καὶ ἐξαισία ἀναγέννησις καρδιῶν, τέως δ' ἀμαθεῖς καὶ δειλότατοι ἁλιεῖς ἠδυνήθησαν νὰ νικήσωσι τὸν κόσμον καὶ νὰ φέρωσι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἐσταυρωμένου λαοὺς καὶ αὐτοκράτορας. Καὶ τὸ ὅτι ἡ πίστις ἡ χριστιανικὴ κατέβαλε πάντας τοὺς ἀντιπάλους της καὶ ἐνίκησε καὶ ὅτε ἀκόμη τὰ πάντα ἐφαίνοντο συνωμοτοῦντα ἐναντίον της, τὸ ὅτι καὶ εἰς τὰς φαυλοτάτας ἐποχάς, εἰσχωροῦσα αὐτὴ εἰς τὰς καρδίας, δύναται νὰ παραγάγῃ θαύματα αὐταπαρνήσεως καὶ ἀρετῆς καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἥρωας ἁγιότητος καὶ ἀγάπης, μαρτυρεῖ τὴν θείαν δύναμίν της, ἥτις τὰ πάντα καταγωνίζεται καὶ τὰ πάντα κατορθοῖ.

Ἀλλ' ἡ πίστις ἡ θαυματουργοῦσα, ἡ πίστις ἡ θριαμβεύουσα, πρέπει νὰ εἶνε σταθερά, ἀκράδαντος, θερμή, εἰλικρινής, ἐγκάρδιος πίστις, μὴ ἀμφιβάλλουσα καὶ μὴ διστάζουσα, ἄνευ ἐνδοιασμῶν καὶ διακρίσεων· καὶ τὴν πίστιν ταύτην ὁ Ἰησοῦς συνιστᾷ εἰς τὸν παρακαλοῦντα αὐτὸν πατέρα καὶ ἀμφιβάλλοντα περὶ τῆς δυνάμεώς του, ἐὰν θέλῃ νὰ εἰσακουσθῇ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ αἴτημά του. «Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.»

Τὴν σύστασιν ταύτην καὶ τὴν συμβουλὴν ἂς μελετήσωμεν καλῶς πάντες οἱ εὑρισκόμενοι πολλάκις εἰς τὴν θλιβερὰν ἀνάγκην νὰ ἐξαρτήσωμεν τὴν σωτηρίαν ἠγαπημένων ἀσθενῶν ἀπὸ μόνης τῆς θείας δυνάμεως καὶ εὐσπλαγχνίας. Εἶπον «πάντες οἱ εὑρισκόμενοι». Ἆ! Καὶ τίς ἐξ ἡμῶν δὲν εὑρέθη εἰς τὴν ἀγωνιώδη αὐτὴν ἀνάγκην, καὶ τις δὲν θὰ εὑρεθῇ; Μητέρες αἱ ὁποῖαι, ἀγρυπνοῦσαι λυσίκομοι καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς θολοὺς ἀπὸ τὰ δάκρυα παρὰ τὴν κλίνην προσφιλοῦς σας βρέφους, ἔχετε σπαραγμένην τὴν καρδίαν ἐκ τῶν θρηνωδῶν ἀναφωνήσεών του καὶ τῶν βλεμμάτων του τῶν γεμάτων ἀπὸ πόνον καὶ ἱκεσίαν· πατέρες οἱ ὁποῖοι αἰσθάνεσθε νὰ πλήττηται εἰς τὰ καίρια ἡ ζωή σας, διότι εἰς τίποτε πλέον δὲν ὠφελοῦν φάρμακα καὶ ἰατροὶ προσφιλῆ υἱόν σας, πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὁποίου δέκα θὰ ἐδίδετε ζωὰς ἰδικάς σας· ἄνδρες οἱ ὁποῖοι μὲ στήθη καταξεσχισμένα καὶ αἱμάσσοντα βλέπετε ἐν ὠχρότητι ἐπιθανατίῳ τὴν σύζυγόν σας ἐπὶ τῆς κλίνης ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀναμιμνήσκει ὅλην τὴν ἱερότητα καὶ τὴν γλυκύτητα τῶν δεσμῶν σας· ὅλοι τέλος ὅσοι ἀγαπᾶτε καὶ βλέπετε τὴν ἀγάπην σας ἀπειλουμένην ἀπὸ τὰς μαύρας πτέρυγας τοῦ θανάτου, τὰς ὁποίας καμμία δὲν δύναται ν' ἀπομακρύνῃ χεὶρ ἀνθρωπίνη, διανοίξατε τὰ ὦτά σας εἰς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Σωτῆρος τὸν λεχθέντα πρὸς ἕνα πατέρα εὑρεθέντα ποτὲ εἰς τὴν ἰδι-

κήν σας θέσιν, ὅτι «εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.»

Βεβαίως ὁ θάνατος εἶναι μοιραία τύχη. ἤτις θὰ ἐνσκήψῃ ποτὲ εἰς πᾶν ἀνθρώπινον πλάσμα· ἀλλ' ἡ τύχη αὕτη δύναται ν' ἀναβληθῇ· καὶ ἐπειδὴ τὸ αἰσθανόμεθα τοῦτο, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀπελπισίας μας ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, προσφεύγομεν εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν εὐσπλαγχνίαν του καὶ τὴν δύναμίν του. Ἀλλ' ἡ ἱκεσία μας φαίνεται πολλάκις χανομένη εἰς τὸ κενόν, θὰ εἴπητε, καὶ ἐν ἀπογνώσει οἱ ὀφθαλμοί μας ἀναγκάζονται νὰ στραφῶσι πρὸς τὴν γῆν. Διατὶ τοῦτο ;

Διατί ; Βεβαίως ὁ Κύριος γνωρίζει πότε πρέπει νὰ εἰσακουσθῇ ἓν αἴτημα καὶ πότε ὄχι. Καὶ ἡμεῖς, παρακαλοῦντες αὐτόν, πρέπει ν' ἀφιέμεθα εἰς ὅ,τι ἐκεῖνος ἐν τῇ ὑψίστῃ σοφίᾳ του προκρίνει, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ὅ,τι γονατισμένος καὶ χύνων αἱματηροὺς θρόμβους ἔλεγεν ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, «πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ.» Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἱκετεύομεν, ὑπάρχει ἆρά γε πᾶν ὅ,τι ἐξ ἡμῶν ἀπαιτεῖται ὅπως τὸ αἴτημά μας γείνῃ ἄξιον παραδοχῆς ; Παρακαλοῦμεν. Ἀλλ' ὁποία ἡ πίστις μας, ἥτις συνοδεύει τὴν κραυγὴν καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἱκεσίας μας ; Εἶναι ἡ πίστις αὕτη ἀδίστακτος ; Τὴν ἐμπνέει ἀπόλυτος πεποίθησις ; Τὴν συνοδεύει ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὸν δυνάμενον νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν ; Ἡ εἶνε πίστις τῆς στιγμῆς, τῆς ὥρας, τῆς ἀνάγκης, σκιαζομένη ὑπὸ δισταγμῶν, ἐξασθενουμένη ὑπὸ ἀμφιβολιῶν, ἑτοίμη νὰ κοιμηθῇ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ κινδύνου, ἱκανὴ νὰ ἐκτραπῇ εἰς γογγυσμοὺς καὶ βλασφημίας κατὰ τοῦ θείου, ἂν δὲν εἰσακουσθῇ ; εἶναι τέλος ἡ πίστις μας, ὡς ἡ πίστις τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦ εἰπόντος πρὸς τὸν Ἰησοῦν «εἰπὲ ἕνα λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου,» ἢ τὴν κλονίζει ἡ ἀμφιβολία τοῦ πατρὸς τοῦ φωνήσαντος «εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς ;

Ἆ! τὸ ἠξεύρετε πολλοὶ ἐκ τῶν περιστάντων εἰς τοιαύτας στιγμὰς κρισίμους, τὸ ἠξεύρετε ὅτι ἡ πίστις μας ἔχει ἀσθενείας καὶ δὲν παρουσιάζει τὴν θέρμην ἐκείνην καὶ τὴν ἀπόλυτον πεποίθησιν, αἱ ὁποῖαι διακρίνουσι τὴν πίστιν τὴν θαυματουργοῦσαν καὶ θεραπεύουσαν ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι ἀπήλπισαν. Λησμονοῦντες τὸν Θεὸν εἰς τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας μας, ὅτε ἡ ὑγεία καὶ ὁ γέλως βασιλεύουν εἰς τὸν οἶκόν μας, προσφεύγομεν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας ἐκβιαζόμενοι, ὅταν ἡ νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τοὺς ἀγαπητούς μας καὶ στεναγμοὶ ἀντηχῶσι τριγύρω μας καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἱκεσιῶν μας διατηροῦμεν τὴν ἀμφιβολίαν μας καὶ ζωογονούμεθα

ὑπὸ τῆς πίστεως καὶ παραλυόμεθα ὑπὸ τοῦ δισταγμοῦ, ἕτοιμοι νὰ λησμονήσωμεν τὸν θεραπεύσαντα, ἂν μᾶς εἰσακούσῃ, ἕτοιμοι καὶ νὰ ὑβρίσωμεν τὸν παρακληθέντα καὶ νὰ δυσανασχετήσωμεν κατ' αὐτοῦ, ἂν ἐθεώρησεν ἀπαράδεκτον τὸ αἴτημά μας. Ἀλλὰ τοιαύτη πίστις δὲν εἶνε ἡ τὰ πάντα δυναμένη καὶ τὰ δάκρυά μας ῥέουσιν εἰκῇ καὶ αἱ ἐπικλήσεις μας ἀνυψοῦνται μάταιαι καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχεται καὶ ἡ καταστροφὴ συντελεῖται.

Τίς πταίει; Ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπωμεν ; Ἡμεῖς. Ναί. ἡμεῖς. Ἀλλ' ἠγρυπνήσαμεν ἡμεῖς, θὰ εἴπητε, ἀλλ' ἐμοχθήσαμεν καὶ ἐδαπανήσαμεν καὶ ἐκλονίσαμεν τὴν ὑγείαν μας καὶ ἐκλαύσαμεν καὶ ἐσπαράχθημεν καὶ κατηντήσαμεν ἐλεεινοὶ ὑπὸ τῶν κόπων, τῶν δακρύων καὶ τῆς ὀδύνης. Κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται. Ἀλλὰ τὴν πίστιν, τὴν πίστιν ἐκείνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηρτᾶτο ἡ σωτηρία, τὴν πίστιν τῆς καρδίας τὴν βεβαίαν καὶ ὁλόθερμον, τί τὴν ἐκάμαμεν τὴν πίστιν ταύτην, ταλαίπωροι ; Αἴ ! ἡ ψυχή μας δὲν τὴν εἶχεν ἐντός της καὶ ἡ ἔλλειψίς της ἔγεινεν ἡ αἰτία τῶν θρήνων καὶ τῶν κοπετῶν μας.

Καὶ τί λοιπὸν νὰ πράξω, θ' ἀναφωνήσῃς ἴσως ἀναγνῶστα, ὅπως τὴν πίστιν ταύτην ἀποκτήσω ; Θέλω· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὴν ἔχω. Ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀμφιβολία δὲν λείπει, ὅτι ὁ δισταγμὸς ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ἐπικλήσεις μου. Ἀλλὰ μήπως ἐγὼ εἶμαι ὁ προκαλῶν ; Δὲν εἶμαι θιασώτης των· εἶμαι θῦμά των καὶ ἔρμαιόν των. Τί νὰ κάμω ἵνα ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τοὺς ὄνυχάς των, ἵν' ἀποποσείσω τὴν δεσποτείαν των;

Εἰς αὐτὴν τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν πάλην ταύτην μεταξὺ ἀμφιβολίας καὶ πίστεως εὑρέθη καὶ ὁ ἄθλιος πατὴρ τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτε ἤκουσεν «εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.»

Ἆ ! Ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν θεραπείαν τοῦ υἱοῦ του· ὑπῆρχε μέσον νὰ τὸν σφίγξῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του ὑγιαίνοντα καὶ νὰ τὸν ἴδῃ ὡς ἐφλέγετο ἡ καρδία του· ὑπῆρχε, καὶ τὸ μέσον τοῦτο ἦτο εἰς χεῖράς του. Ἤρκει νὰ πιστεύσῃ καὶ τὸ πᾶν ἐτελείωνε. Νὰ πιστεύσῃ ; Πικρὸν καὶ ἀγωνιῶδες μειδίαμα ἐπέστεψε τὰ χείλη του. Ἀλλὰ θέλει, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ φλέγεται, ἀλλὰ μαίνεται νὰ πιστεύσῃ. Καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τόσης πρὸς τὸ τέκνον του στοργῆς του, ὁρμῶν πρὸς πίστιν, ἀλλὰ πιεζόμενος ἔτι ὑπὸ μικρᾶς ἀμφιβολίας, προσβλέπων τὸν Ἰησοῦν, προσατενίζων τὸν υἱόν του, δακρύων καὶ κλαίων εἰς τὸ ἄκουσμα ὅτι ἡ πίστις του δύναται νὰ τὸν θεραπεύσῃ, εὐθύς, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρόν, ἄλλος ἀσθενὴς αὐτὸς τῶν δισταγμῶν καὶ ποιᾶς τινος ἔτι ἀπιστίας, ζη-

τῶν πρῶτον τὴν ἰδικήν του θεραπείαν, ἀφ' ἧς ἐξηρτᾶτο ἡ τοῦ τέκνου του, «πιστεύω, Κύριε, ἀνέκραξε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.» Καὶ ὁ Ἰησοῦς διέταξε καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐξῆλθε καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς ὁ κατεχόμενος ὑπ' αὐτοῦ υἱός, ὥστε νὰ λέγωσι πολλοὶ ὅτι ἀπέθανεν, ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν· καὶ ἀνέστη.

«Πιστεύω, Κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.» Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ἀμφιβάλλοντες καὶ ἐνδοιάζοντες, τὴν κραυγὴν ταύτην ἂς βάλωμεν μετὰ δακρύων πρὸς τὸν Κύριόν μας, ἵνα μᾶς δώσῃ πίστιν ἀσάλευτον καὶ διάπυρον τὰ πάντα δυναμένην. Καὶ ἐὰν ἡ συναίσθησις τοῦ ἠθικοῦ μας καθήκοντος καὶ τοῦ αἰωνίου συμφέροντος δὲν θέτῃ τὴν κραυγὴν ταύτην εἰς τό στόμα μας, ἂς τὴν ἀφήσῃ τοὐλάχιστον ἡ καρδία μας ἐκ τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς φιλτάτους αὐτῆς ὁρμωμένη.

Προσέξατε γονεῖς καλῶς, οἵτινες τὸν κόσμον ὅλον θὰ προετιμᾶτε νὰ χάσητε, διὰ νὰ κερδήσητε τὸ κινδυνεῦον τέκνον σας. Καὶ σεῖς σύζυγοι καὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, οἵτινες θεωρεῖτε φυλακὴν σκοτεινὴν καὶ ἄχαριν καὶ φρικώδη τὴν ζωήν, ἣν δὲν καταυγάζουν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀγαπητῶν σας, ὅλοι οἵτινες συμπαθεῖτε καὶ ἀφοσιώνεσθε καὶ ἀποτροπιάζεσθε τὰ φέρετρα καὶ μισεῖτε τοὺς τάφους καὶ δὲν θέλετε, δὲν στέργετε νὰ σβύνῃ εἰς τὴν ἀνατολὴν ἔτι ἢ τὸ μεσουράνημα τοῦ βίου ὁ φίλτατός σας, ὅλοι σεῖς σκεφθῆτέ το καλὰ ὅτι δύνασθε νὰ τὸν σώσητε, ὅτι δύνασθε νὰ γείνητε ἔνοχοι τοῦ θανάτου του. Τὸ πρῶτον ἐὰν πιστεύητε, τὸ δεύτερον ἂν ἀμφιβάλλητε. Καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων τοῦ βρέφους σας, οἱ ὁποῖοι προσηλώνονται μὲ τόσον πόνον εἰς τοὺς ἰδικούς σας· ἐν ὀνόματι τῶν μικρῶν χειρῶν του, αἵτινες τόσας σᾶς ὑπόσχονται θωπείας, τῶν χειλέων του, τὰ ὁποῖα θεσπεσίους θὰ μέλψουν διὰ σᾶς ἁρμονίας· ἐν ὀνόματι τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ σᾶς ἐξαιτοῦνται καρδίαι ἀφωσιωμέναι καὶ ἠγαπημέναι, αἱ ὁποῖαι μὲ τόσα σᾶς ἐπλήρωσαν θέλγητρα καὶ τόσα δύνανται νὰ συνεχίσωσιν ἔτι· ἐν ὀνόματι τῆς στοργῆς σας, τοῦ ἔρωτός σας, τῆς φιλίας σας, τῆς ἀγάπης σας, τῆς εὐτυχίας σας, ζητήσατε καὶ ἱκετεύσατε μετ' ἐπιμονῆς καὶ δακρύων νὰ λάβητε τὴν πίστιν ἐκείνην, ἥτις τὰ πάντα δύναται, ἥτις νικῶσα τὸν θάνατον παρὰ τὰ χείλη αὐτὰ τοῦ τάφου, ἐπαναδίδει τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωήν.

Τῇ Πέμπτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

(Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον. ι'. 32—45).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα Μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν· Ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς Γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα, ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ τῶν δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, λέγει αὐτοῖς· Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δώδεκα ὁ Κύριος, βαδίζει μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέβαινον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Τὴν ὁδὸν αὐτὴν πολλάκις διῆλθον· ἀλλ' ἡ φορὰ αὕτη εἶνε ἡ τελευταία. Ἡ μεγάλη ὥρα, τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, σημαίνει ἤδη. Τὸ γνωρίζει καλῶς ὁ Ἰησοῦς· τὸ προαισθάνονται ἀορίστως καὶ τὸ φοβοῦνται οἱ μαθηταί του. Γνωρίζουσιν αὐτοὶ τὸ κατὰ τοῦ διδασκάλου των μῖσος τῶν ἐχθρῶν του· γνωρίζουσι τὴν κατ' αὐτοῦ λύσσαν των καὶ τὰς φονικὰς διαθέσεις των, καὶ ἡ πορεία πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν ἀκρόπολιν ταύτην τοῦ Φαρισαϊσμοῦ, τοὺς ταράττει καὶ τοὺς ἐκφοβίζει. Καὶ ἀκολουθοῦσι μὲν — μόνον δὲν δύνανται οὐδὲ θέλουσι νὰ τὸν ἀφήσωσιν — ἀλλ' ὡς τὸν βλέπουσι προπορευόμενον, τὸν νέον διδάσκαλόν των, τόσον σοφὸν ἀλλὰ καὶ τόσον τολμηρόν, τόσον ἀγαθὸν ἀλλὰ καὶ τόσον ριψοκίνδυνον, οἱονεὶ ὀσφραινόμενοι τὴν ἐγγίζουσαν θύελλαν καὶ καταιγίδα, ἀνησυχοῦντες ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς σεπτῆς ἐκείνης κεφαλῆς, ἥτις προηγεῖτο αὐτῶν ἐν ἐπιβλητικῇ καὶ πενθίμῳ ἅμα σιγῇ, πληροῦνται θάμβους ἀλλὰ καὶ ἀναταράττονται ὑπὸ φόβου. Τοὺς θαμβώνει τὸ παράστημα τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἡ ὑπερφυσικὴ δύναμις ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐκπορευομένη, αἴγλη τις θαυμαστὴ καὶ θεία, ἀπ' αὐτοῦ διαχεομένη, ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει ἡ τόλμη του αὕτη, ἥτις φαίνεται ὅτι καταφρονεῖ πάντα ἐχθρὸν καὶ πάντα κίνδυνον, τοὺς ἐμβάλλει εἰς φόβους ζωηρούς. *Πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα!* Ἀλλὰ τί ζητεῖ λοιπὸν κατευθυνόμενος ἐκεῖ; τί θέλει ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἐν ᾗ ἐπικρατοῦσι πανίσχυροι οἱ ἐχθροί του; Δὲν τοὺς γνωρίζει τάχα; Δὲν ἀντελήφθη τοὺς ἐναντίον του γογγυσμοὺς καὶ ψιθυρισμούς των, τὰ κατ' αὐτοῦ πάθη καὶ μίση των, τὰς ἐνέδρας καὶ τὰς ἐπιβουλάς των; Καὶ δὲν ἠξεύρει ὅτι μία μέριμνα τοὺς βασανίζει, ὅτι μία βουλὴ τοὺς ἀπορροφᾷ, ὅτι μία λύσσα τοὺς ἐκκαίει, πῶς νὰ δυνηθῶσι νὰ τὸν καταστρέψωσι καὶ τὸν ἐξοντώσωσι; *Πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα!* Ἀλλὰ βαδίζεις, διδάσκαλε, πρὸς τὸν κίνδυνον, πηγαίνεις μόνος σου πρὸς τὸν θάνατον, διότι εἶνε πλέον κορυφωμένα τὰ ἐναντίον σου μίση τῶν Φαρισαίων, καὶ σύρεις μετὰ σοῦ εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας μαθητάς σου!

Τὰς σκέψεις ταύτας τῶν δώδεκα, τὸ θάμβος καὶ τὸν φόβον των διαβλέπει ὁ προπορευόμενος Ἰησοῦς καὶ σταματήσας τὸ βῆμά του καὶ τεθεὶς ἐν μέσῳ των, ἤρχισε νὰ τοῖς προλέγῃ τὰ μέλλοντα νὰ τῷ συμβῶσι.

Ὁ Χριστὸς προλέγων τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασίν του.

Ἡ ὥρα τῆς μεγάλης θυσίας εἶχεν ἔλθῃ καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς ἔπρεπε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκτελεσθῇ· ὁ ἐνσαρκωθεὶς υἱός του ὤφειλε νὰ ἀποθάνῃ.

Ὁ κίνδυνος λοιπὸν δὲν ἦτο τόσον ἐκ τῶν φαρισαίων ὅσον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ φύγῃ μακρὰν τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' αὐτὸς ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτά. Καὶ ἤθελεν, ὄχι διότι ἐβαρύνθη τὴν ζωήν του καὶ ἤθελε νὰ δώσῃ τέλος εἰς αὐτήν, ὄχι διότι φανατισμός τις ἀλόγιστος τὸν ὤθει εἰς παράτολμα καὶ ἀπονενοημένα διαβήματα δυνάμενα νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν κεφαλήν του. Νὰ ἀποθάνῃ ἔστεργε ὁ Χριστὸς καὶ πρὸς τὸν θανανον ἀπεφάσισε νὰ βαδίσῃ, διότι ὤφειλε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν Πατέρα του καὶ νὰ σώσῃ διὰ τοῦ αἵματός του τὸν κόσμον τὸν ἁμαρτωλόν. Αἱ διαθέσεις τῶν Φαρισαίων δὲν τὸν ἐλάνθανον, οὔτε ἐλησμόνει τὰ μίση καὶ τὰ φονικὰ σχέδιά των. Ἐὰν οἱ μαθηταί του ὑπώπτευον κινδύνους μόνον ἐκ τῆς εἰσόδου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ διδάσκαλός των ὁ προάγων αὐτούς, προεγνώριζεν ὅτι ἀσφαλῶς τὸν ἀνέμενε θάνατος μαρτυρικὸς. Ἀλλ' ἐβάδιζε καὶ δὲν θὰ ὠπισθοχώρει, διότι ἡ θυσία ἦτο καθῆκόν του, καθῆκον ὑπακοῆς πρὸς τὸν Πατέρα του, καθῆκον ἀγάπης πρὸς τοὺς μέλλοντας δι' αὐτῆς νὰ ἁγιασθῶσι καὶ νὰ σωθῶσι.

Καὶ μὲ τὴν πρόγνωσιν αὐτὴν τὴν βεβαίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀμετάτρεπτον, πρὸς τοὺς τεθαμβωμένους καὶ ἐμφόβους μαθητάς του προλέγει ὅσα μέλλει νὰ πάθῃ. Καὶ τὰ προλέγει ὄχι μόνον ἐν γενικότητι, ἀλλὰ καὶ ἐν λεπτομερείᾳ. «Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.» Προρρήσεις θλιβεραί, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θορυβήσωσι καὶ φοβίσωσι περισσότερον τοὺς ἤδη πεφοβισμένους μαθητάς, ἀλλ' ἀναγκαῖαι νὰ λεχθῶσι φανερὰ πλέον, διότι δὲν ἦτο ὥρα νὰ κρύπτωνται. Ἡ τραγωδία ἔβαινε πρὸς τὴν λύσιν της. Ἡ καταστροφὴ θὰ ἐπήρχετο ταχεῖα καὶ ραγδαία. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ προδιατεθῶ-

σιν εἰς αὐτὴν οἱ μαθηταί, ἵνα μὴ σκανδαλισθῶσιν ὅτε θὰ ἐνέσκηπτε, καὶ ὅπως λεχθῇ δὲ πλήρης ἡ ἀλήθεια τῶν μελλόντων νὰ γείνωσι καὶ ὅπως γλυκάνῃ τὴν πικρίαν τῆς προρρήσεως τῶν παθῶν διὰ τῆς φαιδρᾶς καὶ χαρμοσύνου προαναγγελίας τῆς ἀναστάσεως, ὁ Κύριος, μετὰ τῆς ἀσφαλοῦς βεβαιότητος ἥτις προσιδίαζεν εἰς αὐτὸν ὡς Θεόν, προειπὼν τὰ καθέκαστα τοῦ μαρτυρίου του, κατέληξεν εἰς τὸ ὅτι τὴν τρίτην ἡμέραν θὰ ἀνίστατο.

Οἱ μαθηταὶ ἀπέναντι τῶν προρρήσεων τοῦ Ἰησοῦ.

Αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς δώδεκα προεκάλεσαν εἰς τὰς ψυχάς των ἐντυπώσεις ὅλως διόλου διαφορετικὰς ἀπὸ ἐκείνας τὰς ὁποίας φυσικὸν ἦτο νὰ παραγάγωσιν. Ἀκούσαντες δὲν ἐφοβήθησαν· οὔτε ἐθλίβησαν· οὔτε ἐρράγησαν εἰς λυγμούς· οὔτε ἐζήτησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τὴν ἀπόφασίν του ἢ νὰ εἴπωσι πρὸς αὐτὸν λόγους συμπαθείας καὶ ἀγάπης. Ὡς φαίνεται μάλιστα, τὴν περὶ τῶν παθῶν του πρόρρησιν οὔτε τὴν ἤκουσαν· ὅ,τι τὴν προσοχήν των εἵλκυσε καὶ ἀπερρόφησεν ἦτο ἡ προαγγελθεῖσα ἀνάστασίς του. Καὶ αὕτη δὲ μόνον καθόσον εἰς τὸ πνεῦμά των ἐθεωρήθη ὡς συμβολίζουσα θρίαμβον καὶ δόξαν τοῦ Κυρίου ὡς βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ μέλλοντος ν' ἀναστήσῃ τὸν θρόνον τοῦ Δαβίδ.

Τοιουτοτρόπως οἱ μαθηταὶ λησμονοῦσι τοὺς φόβους των καὶ δὲν θαμβοῦνται πλέον, ἀνάξια δὲ τῆς προσοχῆς των θεωροῦσιν ὅσα μέλλει νὰ πάθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θλῖψις ἡ ἐπικεχυμένη εἰς τὴν μορφήν του, ἡ μελαγχολία ἡ ἐμφαινομένη εἰς τὸ βλέμμα του, ἡ συγκίνησις ἡ ἐμπνέουσα τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, παρέρχονται ἀπαρατήρητοι παρὰ τῶν φιλτάτων του. Ἂν ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων καὶ τῶν ὀδυνῶν οἱ συμπαθεῖς παλμοὶ τῆς φιλίας φέρωσι κἄποιαν ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, τὸ εὐεργέτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον σπάνιον εἶνε νὰ στερηθῇ ἐν τῷ βίῳ καὶ ὁ χειρότερος τῶν ἀνθρώπων, ἔμελλε νὰ λείψῃ καὶ αὐτὸ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν πλησιάζοντα τὸ τόσον πένθιμον καὶ ἐπώδυνον τέρμα τῆς ζωῆς του. Καὶ ὡς ἐὰν τὰ πάντα ἔπρεπε νὰ συντρέξωσι διὰ νὰ πικράνωσι καὶ πληγώσωσι βαθύτερον τὴν τρυφερὰν καὶ ἀγαθήν του καρδίαν, ἥτις τοσοῦτον συνεπάθει καὶ ἠγάπα, οἱ μαθηταί του οἱ φίλτατοι, αὐτοί, ὄχι ἄλλοι, ἀσυνειδήτως καὶ ἀνεπιγνώστως, φέρονται ὡς συναγωνιζόμενοι εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι πικρότερον τὸ ποτήριόν του καὶ ἐπιτείνωσι τὸ βαρὺ τοῦ μαρτυρίου του.

Τὸ αἴτημα τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννου.

Ἀφοῦ προεῖπε τὰ περὶ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀναστάσεώς του, ἐξηκολούθει σιγῶν τὸν δρόμον του ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δώδεκα, ἀλλὰ μετ' ὀλίγα βήματα ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀδελφοὶ καὶ οἱ δύο, τοῦ Ζεβεδαίου υἱοί, ἀπὸ κοινῆς συνεννοήσεως, τὸν πλησιάζουσι, καὶ τῷ ἀπευθύνουσι μίαν παράκλησιν. Ποίαν; Ν' ἀποφύγῃ τοὺς ἐχθρούς του; ὄχι. Νὰ παραιτήσῃ τὴν περὶ τοῦ θανάτου του ἀπόφασιν; Οὔτε. Νὰ τοῖς δώσῃ ἐξηγήσεις περὶ τῆς παραδόσεως, τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεώς του; Ἆ! οὐδὲ τοῦτο. Οἱ ἀδελφοὶ μαθηταὶ ἔχουσιν αἴτημα πλέον ἐνδιαφέρον. Καὶ δὲν εἶνε ἁπλοῦν αἴτημα· εἶνε *θέλημα*, ἐπιθυμία ἐκ τῶν προτέρων προλαμβάνουσα τὴν ἄρνησιν καὶ ἐπιβάλλουσα τὴν παραδοχήν. «Διδάσκαλε, *θέλομεν* ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν ποιήσῃς ἡμῖν.» *Θέλομεν*. Τί δέ; Τίποτε περισσότερον, τίποτε ὀλιγώτερον παρὰ τοῦτο. «Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου.» Ἰδοὺ ὁ φλογερὸς πόθος των, ἰδοὺ τὸ θερμὸν αἴτημα καὶ θέλημά των, ἰδοὺ ἡ οἰστρηλατοῦσα αὐτοὺς φιλοδοξία, τῆς ὁποίας τὴν ἱκανοποίησιν ζητοῦσι παρὰ τοῦ διδασκάλου των καθ' ἣν ὥραν πρὸ αὐτοῦ παρίστανται οἱ ἐμπαιγμοὶ καὶ αἱ μαστιγώσεις, οἱ ἐμπτυσμοὶ καὶ ὁ θάνατος.

Ἦσαν λοιπὸν τόσον ἐμπαθῶς κενόδοξοι καὶ τόσον ἀδιάφοροι πρὸς τὰς θλιβερὰς τοῦ Κυρίου τύχας οἱ δύο μαθηταί, ὥστε, ἄνευ οἴκτου πρὸς τὰ ἐπικείμενα παθήματά του, δι' ἓν μόνον νὰ φροντίζωσι, πῶς νὰ τιμηθῶσιν αὐτοὶ πλησίον του; Καὶ ὡς πρὸς τὸν Ἰάκωβον, ὑπομονή. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης, ὁ ἠγαπημένος μαθητής, ὃν τόσον ὁ Κύριος ἐφίλει καὶ μὲ τόσην περιέβαλλε στοργήν, ὁ Ἰωάννης, τὸν ὁποῖον, ἀποθνήσκων, ἔμελλε νὰ συστήσῃ εἰς τὴν μητέρα του ὡς τὸν υἱόν της, τὸ ἕτερον ἑαυτοῦ ἐγώ, καὶ αὐτὸς ἀκόμη, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, τὴν τόσον ἐμμέριμνον καὶ τόσον περιαλγῆ, ν' ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς ἐγωιστικῆς φροντίδος τοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν ἑτέραν τῶν δύο τιμητικωτέρων θέσεων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δόξης, χωρὶς διόλου νὰ τὸν μέλῃ διὰ τὰς θλίψεις, τὰς ὀδύνας καὶ τὰς βασάνους τῶν παθῶν; Ἦτο τοῦτο ἀστοργία, ὠμότης, πώρωσις; Ἆ! Ἦτο τύφλωσις, τύφλωσις ἐξ ἀγνοίας, τὴν ὁποίαν μάτην ἐζήτει νὰ διαφωτίσῃ διὰ τῶν ἀποκαλύψεων καὶ τῶν δηλώσεων αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς. Ἐφοβοῦντο τοὺς Φαρισαίους οἱ μαθηταί, ἀλλὰ προσηλωμένοι καὶ αὐτοὶ μετὰ πάθους εἰς τὴν προσδοκίαν τοῦ νὰ ἴδωσιν ἐν τῷ Μεσσίᾳ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ σταθερῶς ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης κατε-

χόμενοι, δὲν δύνανται νὰ ἐξοικειωθῶσι πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου πάσχοντος καὶ ἀποθνήσκοντος, καὶ τὸν φαντάζονται καὶ τὸν προσδοκῶσι μόνον ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ, ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, εἰς μέλλον λίαν προσεχές.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προϋποθέσει ταύτῃ τὸ αἴτημά των πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ εἶνε ἄξιον ἀληθινῶν τοῦ Κυρίου μαθητῶν. Τιμητικαὶ θέσεις ἐν τῇ δοξῃ του εἶνε βεβαίως ἀπόκτημα, ἄξιον νὰ διαθερμάνῃ καὶ ἐκκαύσῃ καὶ τοῦ μᾶλλον ταπεινόφρονος τὰ στήθη. Ἀλλὰ τὸ νὰ ἔρχωνται οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ ν' ἀξιῶσιν ὅπως καταλάβωσιν αὐτοὶ τὰς δύο πρώτας θέσεις πλησίον τοῦ δεδοξασμένου Κυρίου, τὴν ἐκ δεξιῶν καὶ τὴν ἐξ εὐωνύμων, παραγκωνίζοντες πάντα ἄλλον, ὅπως περιβληθῇ μὲ ἰδιάζοντα προνόμια ἡ ἀδελφικὴ δυάς, τοῦτο ἐδείκνυεν ἐγωϊσμὸν ἀνθρώπων, οὓς δὲν εἶχεν ἀκόμη ἁγιάσῃ καὶ ἀναγεννήσῃ ὁλοτελῶς ἡ χάρις τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. Βεβαίως οἱ μαθηταὶ εἶχον στοιχεῖα χρηστότητος καὶ ἠθικότητος, τὰ ὁποῖα ἐδικαίουν τὴν κλῆσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἶχον ἀδυναμίας καὶ πάθη, ὡς πάντες οἱ *παλαιοὶ* ἄνθρωποι, καὶ ἐντεῦθεν δὲ ἀποδεικνύεται πόσον ἦτο ἀναγκαία ἡ θυσία τοῦ Κυρίου πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Οἱ δύο μαθηταὶ καὶ ὁ Κύριος.

Ὁ Κύριος ἡμῶν μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε πράγματι νὰ ἔχῃ ἕνα ἐκ δεξιῶν του καὶ ἕτερον ἐξ εὐωνύμων του. Ἀλλ' αἱ θέσεις αὗται δὲν ἦσαν ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἐφιλοδόξουν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου. Αὐτοὶ ἐζήτουν θέσεις τιμητικάς· καὶ αἱ πραγματικαὶ θὰ ἦσαν θέσεις ἀτιμίας. Αὐτοὶ ἐφλέγοντο νὰ μετάσχωσι τῆς δόξης τοῦ Ἰησοῦ δι' ἰδιαιτέρων ὑπερόχων διακρίσεων. Ἀλλὰ τί θὰ ἔλεγον ἂν ἐγνώριζον ὅτι πράγματι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ εἶχεν ὁ διδάσκαλός των ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕτερον ἐξ εὐωνύμων, ἀλλὰ θὰ τοὺς εἶχε κρεμαμένους ἐπὶ σταυρῶν ὡς κακούργους, ἀνηρτημένος καὶ αὐτὸς ἐν μέσῳ των καὶ ἐκπνέων ἐν μέσῳ ἀνηκούστων βασάνων, κακώσεων, καταρρονήσεων καὶ ὀδυνῶν; Καὶ ἐν τούτοις, ἀντὶ νὰ ἀγανακτήσῃ, διότι, ἐνῷ τοῖς ὡμίλει αὐτὸς περὶ θανάτου, ἐκεῖνοι τῷ ὡμίλουν περὶ παροχῆς προνομίων καὶ τιμῶν, συγκαταβαίνων ἕνεκα τῆς ἀγνοίας των καὶ ὡσεὶ μᾶλλον θέλων νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὸ νὰ συμμερισθῶσι τὴν τραγικὴν τύχην του τιθέμενοι ὁ εἷς ἐξ εὐωνύμων, καὶ ὁ ἕτερος ἐξ ἀριστερῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὡς κατάδικοι καὶ ἐγκληματίαι, τοῖς λέγει «οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;» Τί ἦτο τὸ ποτήριον,

τὸ ὁποῖον θὰ ἔπινεν ὁ Χριστός; Τὸ τοῦ μαρτυρίου. Καὶ τὸ βάπτισμα; Τὸ τῆς θυσίας. Πρὸς τοιοῦτο λοιπὸν ποτήριον καὶ τοιοῦτο βάπτισμα δὲν ἦσαν παρεσκευασμένοι οἱ μαθηταί. Ὅσῳ καὶ ἂν διέφερον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ὅση καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀφοσίωσίς των πρὸς τὸν διδάσκαλόν των, οὔτε τὸ καθῆκον ὅμως μαρτυρίου ἀντελαμβάνοντο ἀκόμη οὔτε τὴν πρὸς τοῦτο αὐταπάρνησιν εἶχον. Ἀπόδειξις ἡ ἀπογοήτευσις, ἥτις τοὺς κατέλαβεν ἅμα παρεδόθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ φυγὴ καὶ ὁ διασκορπισμός των. Καὶ τὴν ἀδυναμίαν των ταύτην, καλῶς γνωρίζων ὁ Ἰησοῦς, τοῖς ὑποδεικνύει, ἀπευθύνων αὐτοῖς τὴν ἐρώτησιν: «Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βαπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;»

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ σημασία τῆς ἐρωτήσεως ταύτης διέφυγον τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην. Τί ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ διδάσκαλός των; Οὔτε ἐνόησαν οὔτε προσεπάθησαν νὰ ἐννοήσωσιν οὔτε ἐζήτησαν ἐξηγήσεις οὔτε περιέμειναν μικρὸν νὰ σκεφθῶσι πρὶν ἀπαντήσωσιν ἂν δύνανται. Ἀλλ' ἐξημμένοι ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ καθίσωσιν ὁ εἷς ἐκ δεξιῶν, ὁ ἕτερος ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δόξης τοῦ Κυρίου, καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ ἦσαν ἱκανοὶ τὸ πᾶν νὰ ἐπιχειρήσωσι καὶ κατορθώσωσιν ὑπὲρ τούτου, ἐν ὁρμῇ τυφλῇ καὶ ἀνεπιγνώστῳ ὑπεροχῆς καὶ διακρίσεων, ἐφώνησαν «δυνάμεθα.» «Δυνάμεθα!» Ὦ ναί! ἦτο ἀληθές. Ἔμελλον νὰ δυνηθῶσιν. Αὐτοὶ οἱ ἀσυνειδήτως τώρα καὶ μετὰ πάθους ὀργῶντες πρὸς κατοχὴν διακριτικῶν ἐν τῷ κόσμῳ θέσεων, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι θὰ διεσκορπίζοντο συλλαμβανομένου τοῦ ἀρχηγοῦ των καὶ θὰ ἐβουλεύοντο νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ ἔργον τοῦ ἁλιέως, αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺ ἔμελλον νὰ κηρύξωσι τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα καὶ ἐν αὐταπαρνήσει ἐσχάτῃ θὰ ἔπινον τὸ ποτήριον καὶ θὰ ἐλάμβανον τὸ βάπτισμα τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς θυσίας. Ἀλλ' αἱ ἑκατέρωθεν τοῦ σταυροῦ θέσεις, ἡ ἐκ δεξιῶν καὶ ἡ ἐξ εὐωνύμων, ἦσαν δι' ἄλλους ὡρισμέναι, διὰ λῃστὰς ὄχι μαθητάς, καὶ οὔτε ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης τώρα θὰ τὰς ἔστεργον, καὶ τὰς θέσεις ταύτας οὐχὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀπέκειτο νὰ διαθέσῃ, ἀλλ' εἰς τοὺς φονεῖς αὐτοῦ, οἵτινες κατὰ τὴν προφητείαν θὰ τὸν κατελόγιζον «μετὰ ἀνόμων.» Καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ Ἰησοῦς εἰπών: «Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται.»

Ἡ δήλωσις αὕτη βεβαίως δὲν ηὐχαρίστησε τοὺς δύο ἀδελφούς. «Οἷς ἡτοίμασται.» Ἄλλοι λοιπὸν ἦσαν οἱ προωρισμένοι ν' ἀναδειχθῶσι πρῶτοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δόξης τοῦ Κυρίου. Θλῖψις καὶ ἀθυμία τοὺς κατεκυρίευσε, ταραχὴ δὲ καὶ ἀπογοήτευσις ἐ-

σχυρὰ ἐνέμετο τὰ στήθη των. Ἄ! μαθηταὶ ταλαίπωροι! ἂν ἠξεύρετε τί ἐζητεῖτε καὶ τί ὁ διδάσκαλος σᾶς ἠρνεῖτο, ἂν κατωρθώνετε νὰ ἐννοήσητε τί ἦσαν αἱ θέσεις τὰς ὁποίας ἐφιλοδοξεῖτε, ποία ἀτίμωσις καὶ σειρὰ βασάνων σκληροτάτων θὰ ὑπῆρχεν εἰς αὐτάς, καὶ ποία πικρία θὰ ἐπλήρου τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον μετὰ τόσης σπουδῆς καὶ προθυμίας προσεφέρεσθε νὰ πίητε, φρίκη τοῦ Ἅδου θὰ ἐπλήρου τὴν ψυχήν σας καὶ μ' εὐγνωμοσύνης δάκρυα θὰ ἐβρέχετε τοὺς πόδας ἐκείνου, ὅστις τὰς ζητουμένας μετὰ τόσης θέρμης θέσεις ἄφινεν εἰς ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποίους εἶχον ἑτοιμασθῆ.

Ἡ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἀγανάκτησις τῶν δέκα.

Ἡ αὐτὴ ὁρμὴ φιλοδοξίας καὶ φιλοπρωτίας ἐκόχλαζε καὶ εἰς τὰ στήθη τῶν ἄλλων δέκα μαθητῶν, οἵτινες μὲ τεταμένα ὦτα ἤκουον τὰς αἰτήσεις καὶ τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννου, μὴ ἀρκουμένων νὰ ζητήσωσι τὴν μίαν μόνον τοὐλάχιστον θέσιν διὰ τὸν ἕτερον ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ διεκδικούντων τόσον ἐγωϊστικῶς καὶ τόσον ἐπιμόνως καὶ τὰς δύο, ὡς νὰ ἦσαν αὐτοὶ τόσον ὑπέροχοι καὶ μεγάλοι, ὡς νὰ εἶχον ὑπηρεσίας καὶ προσόντα ἐπιτρέποντα αὐτοῖς τοιαύτας προνομιακὰς ἀπαιτήσεις· καὶ μὴ ἀνεχόμενοι τὸν κόμπον τοῦτον καὶ τὴν ἀλαζονίαν, ἐξερεθιζόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ εἰσηκούετο τὸ αἴτημά των, ἤρχισαν νὰ ἀγανακτῶσι κατ' αὐτῶν καὶ διὰ συνοφρυώσεων, βλεμμάτων, χειρονομιῶν καὶ ψιθυρισμῶν νὰ ἐκδηλώνωσι τὴν ὀργήν των.

Αἱ ἀξιώσεις αὗται καὶ αἱ ἀγανακτήσεις, αἱ τόσον ἐναντίαι εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, εἰς τοιαύτην μάλιστα ὥραν καὶ μετὰ τόσου πάθους ἐκδηλούμεναι, φυσικὸν ἦτο νὰ καταθλίψωσι καὶ νὰ πληγώσωσιν αὐτόν. Ἡ θυσία τῆς ἀγάπης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡτοιμάζετο, ὄχι μόνον δὲν ἐξετιμᾶτο, ἀλλ' οὐδ' ἐνοεῖτο κἄν. Καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἑνωθῶσιν ἐν κοινῇ λύπῃ διὰ τὸ ἐπικείμενον μαρτύριον τοῦ διδασκάλου των, ἐκεῖνοι, οἵτινες μέλλοντες νὰ θρηνήσωσι σταυρούμενον τὸν Κύριον ἔπρεπε νὰ συνδεθῶσιν ἀδελφικώτερον ἐν τῇ θλίψει, παραιτοῦντες πάντα ἐγωϊσμὸν καὶ πᾶσαν ἰδιοτέλειαν καὶ ἐπιβάλλοντες σιγὴν εἰς πᾶν μάταιον αἴσθημα καὶ φρόνημα, αὐτοὶ ὡς συνωμοτοῦντες νὰ καταστήσωσι λυπηρότερον τὸ πάθος του καὶ πικρότερον τὸ ποτήριόν του, φιλονεικοῦσι περὶ πρωτείων καὶ ἀγανακτοῦσι κατ' ἀλλήλων δι' αὐτὰ ἐνώπιον τοῦ πρὸ μικροῦ εἰπόντος αὐτοῖς ὅτι μέλλει νὰ ἐμπαιχθῇ, νὰ μαστιγωθῇ, νὰ ἐμπτυσθῇ καὶ νὰ θανατωθῇ. Καὶ δὲν εὑρίσκεται

κανεὶς μεταξύ των νὰ ὑψώσῃ φωνὴν ἐλέγχου καὶ διαμαρτυρίας, μία καρδία δὲν ὑπάρχει ἡ ὁποία νὰ μαρτυρήσῃ τὸν πόνον καὶ τὴν ἀφοσίωσίν της πρὸς τὸν μέγαν κήρυκα καὶ μάρτυρα τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς ἀγάπης. Καὶ ὁ Πέτρος, ὁ Πέτρος ὅστις πολλάκις τόσον πομπωδῶς ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον συμπάθειαν, μετὰ τῶν ἀγανακτούντων εἶνε καὶ αὐτός, καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ μαθητής, ὃν ὑπὲρ πάντας ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, ἡ ψυχὴ αὕτη ἡ νέα, ἡ πλέον τρυφερὰ καὶ ἠγαπημένη καὶ ἁγνή, ἦτο ὁ ἕτερος τῶν προκαλεσάντων τὴν ἐριστικὴν ταύτην καὶ τόσον μωρὰν καὶ ὀδυνηρὰν διὰ τὸν Κύριον σκηνήν! Ἄ! μαθηταὶ ἄφρονες· ἐὰν ἠξεύρετε τί αὐταὶ αἱ φιλοδοξίαι καὶ αἱ φιλοπρωτίαι σας ἐστοίχιζον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ διδασκάλου σας, ἐάν, ὀλιγώτερον τυφλούμενοι ὑπὸ τοῦ πάθους σας, ἐνεβλέπετε εἰς αὐτὸν καὶ ἀντελαμβάνεσθε τὴν θλῖψιν, ἥτις τὸν κατεβάρυνε, τὴν σκιὰν τοῦ μετώπου του, τὴν ὀδύνην τῶν ὀφθαλμῶν του, τὴν πικρίαν τῶν χειλέων του, τῆς μορφῆς του τὴν μελαγχολίαν, τῆς καρδίας του τὸν σπαραγμόν, ἐὰν ἐμαντεύετε ὅτι ὅλα τὰ μαρτύρια, τὰ ὁποῖα μέλλει νὰ ὑποστῇ, εἶνε μηδὲν ἀπέναντι ἐκείνου, τὸ ὁποῖον διὰ σᾶς ὑφίσταται, ἐκ τῶν ἐρίδων καὶ τῶν ἀλληλομαχιῶν σας, ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀγάπης μεταξύ σας, ἐκ τῆς τόσης δι' αὐτὸν ἀφροντισίας καὶ ἀστοργίας καὶ ὀλιγωρίας ὑμῶν, θὰ ἐμισεῖτε τὸν ἑαυτόν σας διὰ τὸ τόσον κακόν, τὸ ὁποῖον τῷ ἐκάμετε, θὰ ἐβδελύττεσθε πρωτεῖα καὶ διακρίσεις καὶ ὑπεροχάς, καὶ ὅλοι ὁμοῦ, ἐν μιᾷ ἀδελφικῇ ταπεινώσει καὶ συντριβῇ καὶ ἀφοσιώσει ἡνωμένοι, θὰ ἐζητεῖτε κλαίοντες συγχώρησιν καὶ θὰ ἠμιλλᾶσθε μόνον τίς περισσότερον νὰ πραΰνῃ τὴν θλῖψιν τοῦ διδασκάλου σας συμμεριζόμενοι αὐτήν.

Τὸ μεγαλεῖον κατὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Πῶς εἰς τὴν ἀγανάκτησιν ταύτην καὶ τὴν φιλονεικίαν τὴν προσωπικὴν φέρεται ὁ Ἰησοῦς; Ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸν τίποτε δὲν λέγει. Θλίβεται· ἀλλὰ σιωπᾷ. Οὔτε παραπονεῖται, οὔτε ἐλέγχει, οὔτε ἐπιτιμᾷ. Τί δὲ μόνον; Διδάσκει. Τῶν μαθητῶν του τὴν φιλοπρωτίαν ἀποδίδει εἰς ἄγνοιαν, ἄγνοιαν τῶν ὅρων τοῦ ἀληθοῦς πρωτείου καὶ τῆς πραγματικῆς ὑπεροχῆς ἐν τῇ νέᾳ τάξει καὶ βασιλείᾳ, ἣν ἦλθε νὰ ἱδρύσῃ, καὶ ἐντεῦθεν θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ τοῖς ἐπαναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν περὶ τοῦ θέματος τούτου διδασκαλίαν αὐτοῦ. «Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς: «Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν· καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.

Οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν· καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.»

Λόγος ἀλλόκοτος ἴσως καὶ παράδοξος ἐκ πρώτης ἐπιπολαίας ἀπόψεως, λόγος ὅμως βαθὺς καὶ ἀληθὴς καὶ μέγας, μόνος αὐτὸς δυνάμενος νὰ χαρακτηρίσῃ ὅλην τὴν ἀντίθεσιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος, μόνος αὐτὸς φθάνων νὰ καταδείξῃ ὅλην τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τοῦ πρώτου ἐπὶ τοῦ δευτέρου, μόνος αὐτὸς ἀρκῶν νὰ διεξηγήσῃ ὁποῖός τις ὁ χριστιανισμὸς καὶ ποῖα ἔργα μεγάλα θαυμαστά, εὐεργετικά, σωτήρια, δυνατὸν νὰ κατορθωθῶσι δι' αὐτοῦ.

Ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἄλλο εἶχε περὶ πρωτείων καὶ μεγαλείων φρόνημα, καὶ ἡ ἱστορία του εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὸ διάφορον τοῦτο φρόνημά του. Ἀτόμων καὶ ἐθνῶν ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ φιλοπατρία ἦτο ὑπερήφανος, κτηνώδης, ἀνήθικος, ἐγωϊστική. Τὴν ὑπεροχήν των ἐπεζήτουν καθιστῶντες ἀνδράποδα τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ κατακυριεύειν, καὶ τὸ κατεξουσιάζειν, τὸ κατατυραννεῖν, τὸ ἐξευτελίζειν καὶ ἐκμηδενίζειν τοὺς ἄλλους, ἦσαν τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδιώκοντο τὰ πρωτεῖα καὶ τὰ μεγαλεῖα.

Ὅμοιόν τι συμβαίνει καὶ σήμερον ὅπου δὲν κατισχύει τὸ πνεῦμα τὸ χριστιανικόν. Ἕκαστος διὰ νὰ γείνῃ πρῶτος, ζητεῖ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἄλλους δούλους του καί, διὰ νὰ γείνῃ μέγας, ζητεῖ να καταστήσῃ τοὺς ἄλλους σκύβαλά του.

Εἶνε ἐργοδότης; Τυραννεῖ τοὺς ἐργάτας του. Εἶνε κεφαλαιοῦχος; Τυραννεῖ τοὺς ὀφειλέτας του. Εἶνε πλούσιος; Τυραννεῖ τοὺς πτωχούς. Εἶνε ἰσχυρός; Τυραννεῖ τοὺς ἀσθενεῖς. Εἶνε προϊστάμενος; Τυραννεῖ τοὺς ὑπαλλήλους του. Εἶνε ἄρχων; Τυραννεῖ τοὺς ἰδιώτας. Τίς ἔστι πλησίον; οὐδὲ τὸ γνωρίζει. Ἓν μόνον ὑπάρχει δι' αὐτον, τὸ ἐ γ ώ τ ο υ, καὶ ἓν ζητεῖ, τ ὰ ἑ α υ τ ο ῦ. Δι' αὐτὸν οἱ ἄλλοι δὲν εἶνε π ρ ό σ ω π α· εἶνε ὄ ρ γ α ν α. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν τοὺς ὑπηρετεῖ· τοὺς ἐκμεταλλεύεται.

Διὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦ τοιούτου πνεύματος τίς εἶνε μέγας; Ὁ κατακυριεύων. Τίς εἶνε ἄξιος; ὁ ἀφαιρῶν πᾶσαν ἀξίαν ἀπὸ τῶν ἄλλων. Καὶ τίς περιφανής; Ὁ καθιστῶν ἀφανεῖς τοὺς ἄλλους.

Τὰς ἀνελευθέρους, τὰς τυραννικάς, τὰς ἐγωϊστικάς, τὰς κτηνώδεις ταύτας ἰδέας περὶ πρωτείου, δόξης, τιμῆς, μεγαλείου, ἐλέγχει καὶ πατάσσει ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀντικαθιστᾷ δ' εἰς αὐτὰς τὰς ἰδικάς του, ἰδέας εὐγενεῖς, φιλανθρώπους, εὐεργετικάς,

φιλελευθέρους, ἐν αἷς πρωταγωνιστεῖ ὄχι τὸ ἐ γ ὼ ἀλλ' ὁ π λ η σ ί ο ν, ὄχι ἡ μάχη ἀλλ' εἰρήνη, ὄχι ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀλλ' ἡ ἀδελφότης, ὄχι ὁ πόλεμος ἀλλ' ἡ ἀγάπη. Μέγας κατὰ τὸν Κύριον ἡμῶν εἶνε ὁ διακονῶν καὶ πρῶτος πάντων ὁ ἔσχατος μεταξὺ αὐτῶν.

Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Θεανθρώπου περὶ χριστιανικοῦ πρωτείου καὶ μεγαλείου ἀξίζει νὰ κατανοηθῇ παρ' ἑκάστου χριστιανοῦ. Τί εἶνε ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν; Ἀγάπη. Τί ἄρα πρέπει νὰ γείνῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, ὅπως γείνῃ ἓν μετ' αὐτοῦ; Ἀγάπη. Διὰ τοῦτο ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἐχαρακτηρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὡς αἱ δύο μεγάλαι ἐντολαί, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.

Διὰ τῆς ἀγάπης λοιπὸν ὁμοιοῦται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶνε τὸ ἄκρον καὶ ἀπόλυτον ἀγαθὸν καὶ ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἑστία πάσης δόξης, τιμῆς καὶ μεγαλειότητος, ἐν τῇ ἀγάπῃ, διὰ τῆς ὁποίας μέχρι τοῦ Θεοῦ ἀνυψούμεθα καὶ ἓν μετ' αὐτοῦ ἠθικῶς γινόμεθα, ἐν τῇ ἀγάπῃ κεῖται καὶ ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ μεγαλειότης. Τίς λοιπὸν μέγας; Ὁ ἀγαπῶν. Τίς πρῶτος; Ὁ ἰσχυρότερον πάντων ἀγαπῶν.

Ἀλλ' ἀγαπᾷ τις; Τότε θὰ γείνῃ καὶ διάκονος τοῦ ἀγαπωμένου, τότε ἐν τῇ αὐταπαρνήσει, μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ἐμπνέει ἡ ἀγάπη του, ἐν τῇ ἀφοσιώσει, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὴ τὸν ἐκκαίει, δὲν θὰ διστάσῃ καὶ νὰ δουλεύσῃ ἀκόμη εἰς αὐτόν.

Τί εἶνε ὁ φιλόστοργος πατὴρ πρὸς τὰ τέκνα του; Διάκονος αὐτῶν. Διὰ νὰ τὰ ἐνδύσῃ, νὰ τὰ θρέψῃ, νὰ τὰ χαροποιήσῃ, ν' ἀποτρέψῃ κίνδυνόν τινα ἀπ' αὐτῶν, νὰ περιποιήσῃ ἀγαθόν τι εἰς αὐτά, εἶνε ἕτοιμος εἰς οἱονδήποτε κόπον νὰ ὑποβληθῇ.

Τί εἶνε ἡ φιλόστοργος μήτηρ πρὸς τὸ βρέφος της; Δούλη αὐτοῦ. Ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς αὐτὸ ἀνήκει. Νὰ τὸ θηλάζῃ, νὰ τὸ λικνίζῃ, νὰ τὸ θωπεύῃ, νὰ τὸ χορεύῃ, νὰ τὸ ἀσπάζηται, νὰ ὑπομένῃ ὅλας τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὰς ἐνοχλήσεις του, νὰ εἶνε μήτηρ του, διάκονός του, δούλη του, ἰδοὺ ἡ ζωή της.

Τί εἶνε καὶ ὁ φίλος πρὸς τὸν φίλον; Διάκονος αὐτοῦ. Δύναταί τις ὑπηρεσία του νὰ τὸν ὠφελήσῃ; Δὲν τὴν ἀποφεύγει. Ἂς τὸν σκώψωσιν ἄλλοι ἐπὶ τούτῳ. Δὲν θὰ θλιβῇ· θὰ χαρῇ. Ἂς τὸν νομίσωσιν ἄλλοι ὅτι δουλεύων οὕτως ἐξευτελίζεται. Δὲν θὰ ταπεινωθῇ· θὰ φέρῃ τὸ μέτωπον ὑψηλά. Οὐδὲν τιμιώτερον τοῦ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὅπως δύναται ψυχήν, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀγαπῶν τοὺς ἀνθρώπους ἔστω καὶ ἁμαρ-

τωλούς, τί ὑπῆρξεν ἀπέναντί των; Διάκονος καὶ δοῦλος. Τοὺς ὑπηρέτησε μὲ τὸν λόγον του, τοὺς ὑπηρέτησε μὲ τὰ ἔργα του. Χάριν τῆς ἀγάπης του δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ καὶ εἰς τὸ ἀκρότατον αὐτῆς ὅριον, τὴν αὐτοθυσίαν. Καθὼς εἶπεν ὁ ἴδιος, αὐτὸς ὁ πάντων μέγιστος δὲν ἦλθεν ἵνα διακονηθῇ, ἀλλ' ἵνα διακονήσῃ καὶ δώσῃ τὴν ψυχήν του λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καὶ ἡ τελειότης τοῦ μεγαλείου του εἶνε ἀκριβῶς ἴση πρὸς τὴν τελειότητα τῆς διακονίας του.

Ἔχει τις λαιπὸν τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ καὶ θέλει νὰ μετάσχῃ ἐκ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ; Ἂς κάμῃ ὅ,τι αὐτός. Ἂς διακονήσῃ ὑπὲρ τῶν ὁμοίων του, ἂς πράξῃ ὑπὲρ αὐτῶν ὅ,τι δύναται ἐν αὐταπαρνήσει καὶ ταπεινοφροσύνῃ. Δὲν θὰ καταπέσῃ οὕτω· θὰ ἀνυψωθῇ. Δὲν θὰ σμικρυνθῇ· θὰ μεγαλυνθῇ. Δὲν θὰ ἐξουθενωθῇ· θὰ τιμηθῇ. Ἐκεῖνος ὅστις ἐδιακόνησε καθ' ὅμοιον τρόπον ὑπῆρξεν ὁ *Ἰησοῦς*. Καὶ ὁ διακονῶν οὕτω δεικνύει τὴν ἀγάπην του, δι' ἧς καὶ μόνης δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Θεοῦ.

Ἂς εἶνέ τις πλούσιος, σοφός, στρατάρχης, πρωθυπουργός, πρίγκηψ, βασιλεύς, αὐτοκράτωρ. *Φαίνεται* τοιουτοτρόπως μέγας, ἀλλὰ *δὲν εἶνε*. Δὲν εἶνε, ἂν δὲν διακονῇ ὑπὲρ τῶν ὁμοίων του. Δύναται δὲ νὰ εἶνε ὄχι διὰ τὸν πλοῦτόν του, ὄχι διὰ τὴν σοφίαν του, ὄχι διὰ τὰ ἀξιώματά του αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ἂν τὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἄλλων καὶ πρὸς ὠφέλειαν αὐτῶν.

Ἂς εἶνε δέ τις πτωχός, ἀσθενής, ἄσημος, ἀφανής, ἐξουθενωμένος. Διακονεῖ ὑπὲρ τῶν ἄλλων; Θὰ γείνῃ μέγας. Δουλεύει ὑπὲρ αὐτῶν; Θὰ γείνῃ πρῶτος μεταξύ των.

Διατί; Διότι ὅστις διακονεῖ, ὅστις δουλεύει ὑπὲρ τῶν ὁμοίων του, ἀγαπᾷ. Καὶ μία μάλιστα ἀρετὴ ἀνυψοῖ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης.

— Ἡ διακονία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι.» Ἐὰν εἶνέ τις, ὅστις εἶχε δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἄλλων διακονίαν, ἦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, βασιλεὺς καὶ κυρίαρχος τῆς κτίσεως ἁπάσης, ὁρατῆς καὶ ἀοράτου, καὶ τὴν δύναμιν συγκεντρώνων καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἀξίαν, οὐδεμίαν κατάκρισιν θὰ ἤγειρε διακονούμενος παρὰ τῶν ἄλλων. Καὶ ὅμως «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι.» Ὁποία δὲ τελειότης, ὁποία ἀγάπη, ὁποία

ταπεινοφροσύνη καὶ αὐταπάρνησις ἐν τῷ τρόπῳ, καθ' ὃν ἤσκησε τὴν διακονίαν αὐτοῦ!

Ὑπηρέτησεν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, ὑποβαλλόμενος εἰς πάντα κόπον, ἀψηφῶν πᾶσαν θυσίαν. Ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκετο, ἐδίδασκε φωτίζων, ἀποκαλύπτων, συμβουλεύων, πείθων, παρηγορῶν, ἐνισχύων, στηρίζων. Ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκετο, ἀφιέρωνεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πασχόντων καὶ τῶν στερουμένων, σπογγίζων τὰ δάκρυα τῶν κλαιόντων, ἀποδίδων τὸ μειδίαμα εἰς τοὺς θλιβομένους, εἰς τοὺς τυφλοὺς τὸ φῶς, εἰς τοὺς παραλυτικοὺς τὸ βάδισμα, εἰς τοὺς κωφαλάλους τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν φωνήν, θεραπεύων πᾶσαν νόσον, ἁρπάζων νεκροὺς ἀπὸ τοῦ θανάτου, ψωμίζων πεινῶντας, ὄχι πλέον στέργων ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλων ἀκόμη τὴν διακονίαν του, ὡς ἔπραξεν ὅτε ἔπλυνε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του. Καὶ τὴν διακονίαν του ταύτην ἐπετέλεσεν ἀμεριμνῶν περὶ ἑαυτοῦ, μὴ ἔχων ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν, μεταβαίνων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀκούραστος, ἀεικίνητος, διαπλέων λίμνας τρικυμιώδεις, διερχόμενος ἀτραποὺς ὀρέων, ἐκτιθέμενος εἰς τὰ ψύχη, ἀψηφῶν τοὺς καύσωνας, ἀγρυπνῶν, νηστεύων, θλιβόμενος, κλαίων, μισούμενος, φθονούμενος, διωκόμενος, ἐν κινδύνοις ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν του, ἐν θλίψεσι πολλάκις ἕνεκα τῶν φίλων του, φαινόμενος ἔσχατος ὁ πρῶτος, δοῦλος ὁ κύριος. Καὶ ἡ διακονία του αὕτη, πρότυπον τέλειον καὶ μὲ ταῦτα μόνον, προέβη ἔτι καὶ περαιτέρω· ἐπεσφραγίσθη διὰ τῆς αὐτοθυσίας, ἣν ἐνέπνευσεν ἡ ὑπὲρ τῶν ἄλλων μέριμνα καὶ στοργή. «Καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.»

Διατί δὲ μόνον «πολλῶν;» Διατί ὄχι «πάντων;» Ἂν ὁ Χριστὸς «θέλει πάντας σωθῆναι,» ἀλλὰ πάντες δὲν ἀκούουσι τῆς φωνῆς του, οὐδὲ ἐπωφελοῦνται ἐκ τοῦ αἵματός του· ὀπίσω του ἀκολουθεῖ «ὅστις θέλει.» Χύσας τὸ αἷμά του αὐτὸς τὸ ἔχυσεν ὑπὲρ ὅλων. Ἀλλὰ τὸ λύτρον τοῦτο οὔτε τὸ ἐκτιμῶσι πάντες οὔτε πάντες τὸ χρησιμοποιοῦσι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπολύτρωσιν. Εἶνε οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν δουλείαν τῶν παθῶν καὶ τοῦ διαβόλου. Εἶνε οἱ ἐμμένοντες εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας, οἱ ἀπωθοῦντες τὸν Κύριόν των, τὸν λυτρωτήν των, τὸν Σωτῆρά των, οἱ ἀποκρούοντες τὰς ὑπηρεσίας του, οἱ ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὴν ἀγάπην του, οἱ μὴ συγκινούμενοι ὑπὸ τῆς θυσίας του, οἱ μὴ ἐκτιμῶντες τὴν ἀξίαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς. Καὶ διὰ τούτους, ἐκ τῆς ὑπαιτιότητος, τῆς ἀφροσύνης, τῆς πωρώσεως αὐτῶν, δὲν γίνεται *λύτρον* ὁ σταυρός, ἐνῷ τοιοῦτος γίνεται εἰς ὅλους ἐκείνους οἵτινες πιστεύοντες, ἐλπίζοντες καὶ ἀγαπῶντες τὸν μέγαν διάκονον τῆς ἀν-

θρωπότητος, τρώγουσιν ἐκ τοῦ σώματός του καὶ πίνουσιν ἐκ τοῦ αἵματός του, καὶ τοιουτοτρόπως ἀναδεικνύονται ἄξιοι τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου.

Καρποὶ τῆς διακονίας καὶ τοῦ λύτρου τοῦ Κυρίου.

Ἡ διακονία τοῦ Κυρίου εἶνε ἡ δύναμις ἥτις διέπει τὸν κόσμον ἀπὸ δεκαεννέα αἰώνων, αὐτὴ αἰτία πάσης προόδου, πάσης ἡμερώσεως, πάσης κατακτήσεως τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ὀφείλομεν τὸ Εὐαγγέλιον, ἤτοι τὴν ἀλήθειαν, τὸ φῶς, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν παραμυθίαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀδελφότητα, τὸ ἔλεος, τὴν ἀγάπην, τὴν αἰώνιον ζωήν. Γενόμενος ἔσχατος ὁ Κύριος ἔδωκεν ἡμῖν διὰ τῆς διακονίας του τὴν δύναμιν ν' ἀναδειχθῶμεν πρῶτοι. Καὶ δοῦλος γενόμενος κατέστησε κατακτητὰς τῆς οὐρανίου βασιλείας ἡμᾶς. Ὁ διάκονος Χριστὸς ἐδημιούργησε καὶ μυριάδας διακόνων ὀπαδῶν, οἵτινες ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του ἐν αὐταπαρνήσει, ὑπηρετήσαντες τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ διὰ τοῦ αἵματός των ἀκόμη κυρώσαντες καὶ γονιμοποιήσαντες τὴν διακονίαν αὐτῶν, διακονίαν λόγων, διακονίαν ἔργων κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ διδασκάλου των. Ἐὰν σήμερον τῶν λαῶν οἱ ἄρχοντες καυχῶνται ὅτι εἶνε ὑπηρέται τῶν λαῶν των, ἐὰν ἐνδοξότερος θεωρῆται ὅστις ἀνεδείχθη ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀγαθοεργίᾳ, ἐὰν εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι καθῆκόν των θεωρῶσι νὰ ἀνακουφίζωσι τοὺς ἐνδεεῖς καὶ τοὺς πάσχοντας καὶ νὰ πραΰνωσι τὰ ἄλγη καὶ τὰς ἀθλιότητας αὐτῶν, ἐὰν ἡ θύρα τῆς καλύβης ἔχῃ ὁδὸν ἄγουσαν πρὸς τὰς θύρας τῶν ἀνακτόρων, ἐὰν ὁ μέγας καταβιβάζηται μέχρι τοῦ μικροῦ καὶ ὁ ἀσθενὴς ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ ἔλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ ἰσχυροῦ, ἐὰν ἡ ἱστορία διὰ τῶν ἀκτίνων αὐτῆς φωτίζῃ καὶ τῶν στεφάνων αὐτῆς ἰδίως στέφῃ τοὺς ἀφοσιωθέντας καὶ διαπρέψαντας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου ἀγαθοῦ, ἂν ἐσείσθησαν οἱ στυλοβάται τῶν δεσποτῶν καὶ ἐταπεινώθησαν αἱ ὀφρύες τῶν ὑπερηφάνων, ἡ δὲ κοινὴ συνείδησις ὑψηλὰ θέτῃ τοὺς ἑκουσίως ὑπὲρ τῶν ἄλλων ταπεινουμένους, ταῦτα πάντα ὀφείλονται εἰς τὴν διακονίαν τοῦ Κυρίου, ἧς εἶνε καρποὶ καὶ ἀποτελέσματα· καὶ καθὼς ἐν τῷ παρελθόντι, οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἡ εὐτυχία καὶ ἡ πρόοδος δὲν θὰ ἐξυπηρετηθῇ διὰ τῶν φιλάρχων καὶ τῶν ἀλαζόνων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀληθινῶν διακόνων τοῦ Κυρίου, ἐργαζομένων μετ' αὐταπαρνήσεως ἀλλὰ καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀλλὰ καὶ μετὰ ζήλου, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ

ἐν τῇ δυνάμει ἐκείνου, ὅστις ἦλθεν ὄχι διὰ νὰ διακονηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ διακονήσῃ καὶ δώσῃ τὴν ψυχήν του λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων

(Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην ιβ'. 1—18.).

Πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν συνανακειμένων αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία, λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος, Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι· Διὰ τί τοῦτο τὸ μῦρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολύς, ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον· *Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.* Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμμένον· *Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.* Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὅ-

χλος, ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Μαρία ἡ ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου ἀλείφει τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ μὲ μύρον πολύτιμον, τοῦ ὁποίου ἡ ὀσμὴ πληροῖ ὅλην τὴν οἰκίαν, καὶ ἔπειτα ἐκμάσσει αὐτοὺς μὲ τῆς κεφαλῆς της τὰς τρίχας. Παρὼν ἐκεῖ εἶνε ὁ ἀδελφός της· παρόντες εἶνε καὶ οἱ μαθηταί· ἀλλ' οὐδεὶς σκανδαλίζεται, οὔτε δυσαρεστεῖται, οὔτε ἐπικρίνει καὶ ἐπιτιμᾷ· ὁ διδάσκαλος εἶνε ἄξιος τῆς στοργῆς ταύτης καὶ τῆς τιμῆς, ὅ,τι δὲ πρὸς ἄλλον θὰ ἦτο ἀπρεπές, πρὸς αὐτὸν εἶνε ὀφειλή.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Σίμωνος Ἰσκαριώτης δὲν σκανδαλίζεται ποσῶς· οὔτε διϊσχυρίζεται ὅτι προσεβλήθη οὕτω ἡ σεμνοπρέπεια καὶ ἡ αἰδώς. Τὸ ἐμπνεῦσαν τὴν Μαρίαν αἴσθημα εἶνε ὑπέρτερον πάσης ὑπονοίας· ἀδιάβλητος πρὸς τούτοις καὶ ἄψογος εἶνε ἡ ἠθικότης τοῦ προκαλέσαντος οἱονδήποτε νὰ ἐλέγξῃ αὐτὸν περὶ ἁμαρτίας. Ἀλλ' ἂν δὲν σκανδαλίζεται ὁ Ἰούδας, δυσανασχετεῖ ὅμως, καὶ μὲ σχῆμα καὶ τόνον ἀγανακτήσεως, μὴ συγκρατουμένης, «διὰ τί, λέγει, τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;»

Ἡ παρατήρησις αὕτη εἰς τὴν συνείδησιν ἐπιπολαίου κριτοῦ θὰ ἀνύψωνε τὸν Ἰούδαν. Τὸ ὑπαγορεῦσαν αὐτὴν ἐλατήριον, ἂν ὑπετίθετο εἰλικρινές, θὰ εὑρίσκετο ἀγνότατον καὶ χρηστότατον. Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐσύστησε τόσον θερμῶς τὴν περὶ τῶν πτωχῶν μέριμναν; Ὁ Ἰούδας ἔρχεται νὰ ὑπομνήσῃ τοῦτο, ὅτε νομίζει ὅτι ἀσκόπως δαπανᾶται ἀξία δυναμένη ὑπὲρ αὐτῶν νὰ χρησιμεύσῃ. Δὲν ἀπεδεικνύετο οὕτω ὁ γνησιώτερος μαθητὴς τοῦ Κυρίου καὶ ὁ ἀκριβέστερος τηρητὴς τῶν ῥημάτων αὐτοῦ;

Ἀλλ' ἂς προσέξωμεν καλῶς. Ὁ Ἰούδας δὲν ἔχει μὲν γείνῃ ἀκόμη ὁ προδότης — κυοφορεῖται ἤδη τοιοῦτος — φωρᾶται ὅμως ἀπὸ τοῦδε ἀντάρτης καὶ ἀποστάτης. Τὸ κῦρος τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἀπόλυτον ἐπὶ τῶν μαθητῶν του καὶ οὗτοι οὐδέποτε τὸν ἐπικρίνουσιν· ὁμιλεῖ ὁ διδάσκαλος· ἐνεργεῖ ὁ Κύριος. Τίς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἴπῃ ὅτι κακῶς ἐλάλησε, νὰ κρίνῃ ὅτι κακῶς ἐνεργεῖ; Ἂν ποτε ἐζήτησαν νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τὸ νὰ ὑπάγῃ ν' ἀποθάνῃ, ἔπραξαν τοῦτο ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν στοργῆς. Πάντοτε ὅμως ἄλλοτε τὸ κῦρος τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεών του ὑπῆρξεν ἀπόλυτον δι' αὐτούς. Καὶ ὅτε δ' ἀκόμη ἐφαίνοντο καταπλησσόμενοι, ἠρώτησαν εὐλαβῶς ἢ ἐσίγησαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐμέμφθησαν.

Ὁ Ἰούδας ἐπικρίνει τώρα καὶ μέμφεται· σημεῖον ἀποστασίας, ἥτις ταχὺ θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν προδοσίαν. Ἀφοῦ ὁ Κύριος ἔστερξε νὰ καταναλωθῇ εἰς αὐτὸν τὸ μύρον, ὤφειλε νὰ δεχθῇ ὅτι ὑπῆρχε λόγος ὅπως ἀφήσῃ νὰ γείνῃ οὕτω. Καὶ τὸν λόγον δίδει ἀμέσως ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς. «Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.» Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην ὁ Ἰούδας παραμένει σύνοφρυς καὶ σκυθρωπός. Ὁ περὶ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ διδάσκαλου του λόγος δὲν τὸν συγκινεῖ. Τὰ τριακόσια δηνάρια, ἡ ἀξία τοῦ πολυτίμου μύρου, χοροπηδῶσι φανταστικῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἠχοῦσι πειραστικῶς καὶ ἐπιτείνουσι τὴν θλῖψιν του. Διατί; ὁ Εὐαγγελιστὴς μᾶς ἐξηγεῖ. «Εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.

Ὁ Ἰησοῦς ἐγνώριζε τοῦτο. Τὰ μυστήρια τῶν καρδιῶν ἦσαν ἀποκεκαλυμμένα πρὸ τοῦ θείου βλέμματος αὐτοῦ. Διατί ὅμως δὲν τῷ ἔρριψε κατὰ πρόσωπον τὸν ἔλεγχον αὐτὸν καὶ δὲν τοῦ ἀπέσπασε τὸ προσωπεῖον; Δι' ὃν λόγον καὶ ὅτε σκαιὸς καὶ σκοτεινὸς ἐνεφανίσθη ὅπως τὸν παραδώσῃ, τὸν προσεφώνησε πράως καὶ γλυκέως, ὡς φίλος καὶ ἀδελφός· «Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει;» Δὲν τὸν ἐλέγχει ὁ Ἰησοῦς καὶ δὲν τὸν ἐπιτιμᾷ, διότι οἱ χαρακτῆρες οἱ ἔνοχοι σκληρύνονται συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου καὶ πληττόμενοι καθίστανται ἀποτομώτεροι καὶ ἐμπαθέστεροι. Ὁ Κύριος λοιπὸν φείδεται κατὰ τὸ δυνατὸν τοῦ Ἰούδα. Ζητεῖ νὰ τὸν συγκινήσῃ διὰ τῆς ἀγαθότητός του. Ἀποφεύγει νὰ τὸν ἐκθέσῃ, διὰ νὰ τῷ εἶνε εὐκολωτέρα ἡ μεταμέλεια καὶ ἀξιοπρεπεστέρα ἡ μετάνοια. Καὶ τὸν καλύπτει ἐκ στοργῆς καὶ προνοίας, διὰ νὰ ἐπιστραφῇ χωρὶς κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀποστασίαν του, καὶ ἀναστῇ χωρὶς κανεὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν πτῶσίν του.

Ἀλλ' αὐτὸς μένει ἀμεταμέλητος καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διαμαρτύρηται ἐν σιγῇ μὲ τὸ προσωπεῖον τῆς φιλανθρωπίας, ὑπὸ τὸ

ὁποῖον ἐλάνθανε, διὰ τοὺς ἄλλους, ὄχι διὰ τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὑποκριτής, ὁ ψεύστης, ὁ φιλάργυγος, ὁ κλέπτης.

Ἡ φιλαργυρία, ἰδοὺ ὅ,τι ἀπώλεσε τὸν Ἰούδαν. Ἡ δύναμις τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων τοῦ Κυρίου εἶχε κατορθώσῃ νὰ τὸν ἑλκύσῃ· ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ τὸν ἠκολούθησε, παρέμεινεν ἕρμαιον πάλης ἐνδομύχου δεινῆς. Ἀποφασίσας νὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν Κύριον, ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην ν' ἀποκηρύξῃ τὸν Μαμμωνᾶν. Τοῦτο δὲν τὸ ἠθέλησεν. Ὑπὸ τὸν μαθητὴν ἐνήδρευε καὶ ὠργίαζεν ὁ φιλάργυρος. Περὶ τῶν πτωχῶν ὀλίγον ἔμελεν αὐτῷ· ἐνδιεφέρετο περὶ αὐτῶν μόνον διότι ἐπ' ὀνόματί των παρελαμβάνων, ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἰδιοποιεῖτο· ὁ φιλάργυρος, χωρῶν εἰς προϊοῦσαν ἐξέλιξιν, εἶχε καταντήσει κλέπτης. Καὶ ὁ κλέπτης κατέστη ἅμα ψεύστης καὶ ὑποκριτής, τοιοῦτος δὲ παρέμεινε καὶ ὅτε ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς ἐνεφανίσθη ὡς προδότης.

Ἡ τοιαύτη μορφὴ τοῦ Ἰούδα ἐνέχει τι τὸ βδελυρὸν καὶ ἀπαίσιον, δικαίως δὲ τὸ ὄνομά του εἰς ὅν τινα ἀποδοθῇ θεωρεῖται ἡ χειρίστη τῶν ὕβρεων. Καὶ ὅμως—φρικτὸν καὶ νὰ τὸ ἐκστομίσῃ τις μόνον!—ὁ Ἰούδας θνήσκων ἀφῆκεν ὀπίσω του γενεὰν ἐπίσης βδελυρὰν ὡς ὁ ἀρχηγέτης αὐτῆς.

Πόσοι ἐξ ἡμῶν τῶν ἀποτροπιαζομένων τὸν ἐναγῆ μαθητὴν δὲν τείνομεν εἰς ὁμοίωσιν αὐτοῦ; Πόσοι καὶ σήμερον δὲν δουλεύουσιν εἰς τὸν δαίμονα τῆς φιλαργυρίας καὶ δὲν ὑποκρίνονται καὶ δὲν ψεύδονται καὶ δὲν ἁρπάζουσι καὶ δὲν ἐκμεταλλεύονται, ἀληθεῖς Ἰούδαι καὶ αὐτοὶ καλυπτόμενοι ὑπὸ προσωπεῖον χριστιανῶν καὶ φιλανθρώπων, καὶ καταπατοῦντες καὶ προδίδοντες ἀσεβῶς τοῦ Εὐαγγελίου τὰς ἐντολάς, ὅπερ εἶνε ἴσον μὲ τὸ καταπατεῖν καὶ προδίδειν αὐτὸν τὸν Χριστόν;

Δὲν ὑποπτεύετε ἴσως πολλοὶ ἐκ τῶν ἐμπιπτόντων εἰς τοιαύτην ἐνοχὴν ὅτι εἶσθε σπέρμα καὶ γενεὰ Ἰούδα, κατάπτυστοι ὡς αὐτός, ἐγκληματίαι ὡς αὐτός, προδόται ὡς αὐτός. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος δὲν ἐνόει τὴν ἄβυσσον, εἰς ἣν ὡθεῖτο ὅτε ἔκλεπτε καὶ ἠπάτα, ὅτε ἐψεύδετο καὶ ὑπεκρίνετο. Τὸ ἐνόησεν ὅμως βραδύτερον καὶ πλήρης στυγνῆς ἀπελπισίας ἀπελθὼν ἀπήγξατο. Αὐτοῦ δὲ τὴν ὁδὸν βαδίζετε καὶ σεῖς ὅτε ὑποκρινόμενοι, ψευδόμενοι, σφετεριζόμενοι καὶ κλέπτοντες τοὺς ὁμοίους σας, αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν ἐν αὐτοῖς ἀδικεῖτε καὶ κλέπτετε. Καὶ ἂν σεῖς δὲν ἀπαγχονισθῆτε οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ θὰ σᾶς ἀπαγχονίσουν τὰ ἔργα σας, καὶ ἡ μερίς σας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως θὰ εἶνε μετὰ τοῦ Ἰούδα τοῦ δολίου, τοῦ ὑποκριτοῦ, τοῦ φιλαργύρου, τοῦ κλέπτου καὶ τοῦ προδότου.

Ἡ διὰ τὸν Λάζαρον συρροὴ τῶν ὄχλων.

Ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστησε τὸν Λάζαρον διήγειρε μεγάλην συγκίνησιν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Θαύματα ἀναστάσεως καὶ ἄλλα εἶχεν ἐνεργήσῃ· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο προεκάλεσε τὴν κατάπληξιν καὶ τὸ θάμβος. Ὁ Λάζαρος ἦτο πρόσωπον γνωστόν. Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου του πολλοὺς εἶχε καταθλίψει. Ἐπόμενον λοιπὸν ἦτο ἡ διάδοσις τῆς ἀναστάσεώς του νὰ ἀντηχήσῃ πολλαχοῦ καὶ νὰ καταστῇ ἀντικείμενον γενικῆς ὁμιλίας καὶ κοχλάζοντος ἐνδιαφέροντος. Ἔπειτα ὁ Λάζαρος εἶχεν ἀπαχθῇ εἰς τὸν τάφον, εἶχε κατατεθῇ εἰς αὐτόν, διέμεινε τεταρταῖος ἐν τῷ μνημείῳ, καὶ ἦτο ἤδη ὄζων. Τίς λοιπὸν ἦτο αὐτὸς ὅστις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κατάγῃ τοιούτους κατὰ τοῦ θανάτου θριάμβους, νὰ ἁρπάζῃ δι' ἑνὸς προστάγματος τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τῶν τάφων, νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὰ σαβανωμένα σώματα τὴν ἀποπτᾶσαν ψυχὴν καὶ νὰ καλῇ ζῶντας ὑπὸ τὸν ἥλιον τοὺς ἤδη ὄζοντας ἐν τῇ σκοτίᾳ τῶν μνημάτων; Ἦσαν ἆρά γε ἀληθῆ ταῦτα; Ὁ Λάζαρος ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν του, ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας κατεσκήνωσε μέσῳ κρανίων καὶ ὀστῶν; Καὶ ἦτό τις λοιπόν, ὅστις ἀναρπαγεὶς εἰς τὰς μυστηριώδεις τοῦ ἄλλου κόσμου χώρας ἦλθε καὶ πάλιν ὀπίσω πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς γῆς ταύτης, τοὺς ὁποίους τοσοῦτον βασανίζει τὸ πρόβλημα τῶν μετὰ θάνατον τυχῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς; Καὶ ὁ ἐπανελθὼν αὐτὸς—διότι βέβαιον ἦτο τὸ ὅτι ἐπανῆλθεν—ὁ ἐπανελθὼν αὐτὸς διηγεῖτό τι ἐξ ὅσων κατὰ τὴν μυστηριώδη ἀποδημίαν του ἐγνώρισε, καὶ ἦτο πάλιν ἄνθρωπος ὡς πρίν, ἢ ἡ φυσιογνωμία του, τὸ βλέμμα του, τὸ ἦθός του, οἱ τρόποι του εἶχόν τι τὸ εἰς αὐτοὺς ἄγνωστον, ὑπέροχον, ὑπερκόσμιον, ἐκπληκτικόν; Αἱ ἀπορίαι αὗται καὶ αἱ ἐρωτήσεις ἐστροβιλίζοντο εἰς ὅλας τὰς πέριξ κώμας καὶ ἐνέσκηπτον ἀναταράττουσαι καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα· ὄχλοι δὲ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων, θέλοντες νὰ ἴδωσι τὸν Ἰησοῦν, φλεγόμενοι νὰ ἴδωσι τὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα Λάζαρον, συνέρρευσαν εἰς τὴν Βηθανίαν καὶ ἐπλήρωσαν αὐτήν.

Ἡ συρροὴ αὕτη προεκλήθη βεβαίως πρῶτον ἐκ τῆς ἐμφύτου εἰς τοὺς ἀνθρώπους περιεργείας. Ἀλλ' ἡ περιέργεια αὕτη παρωξύνθη καὶ ἐπετάθη ὡς ἐκ τοῦ ἐκτάκτου ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον διήγειρε τὸ γεγονὸς ἀναστάσεως νεκροῦ ἀπὸ τοῦ τάφου τεταρτην ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἡμέραν. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ὡς ἐξηγήσαμεν, διεθερμαίνετο ἀκόμη ἐκ τοῦ ὅτι ἄνθρωπος, ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ζῶν, ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θαῦμα, καὶ ἄνθρωπος, πρὸ

τεσσάρων ἡμερῶν ἀποθανών, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, μετὰ διαμονὴν τετραήμερον ἐν τῷ μυστηριώδει ἐκείνῳ χώρῳ, τοῦ ὁποίου τὸ ἄγνωστον τόσον μᾶς ἐπασχολεῖ, μᾶς τρομάζει καὶ μᾶς ἐκκαίει.

Τὰ πέραν τοῦ τάφου.

Αἱ μετὰ θάνατον τύχαι τοῦ ἀνθρώπου, τὸ αἰώνιον αὐτοῦ μέλλον δὲν ἐξέκαιον μόνον τὰς ψυχὰς τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὰ ὦτα τῶν ὁποίων ἔφθασεν ἡ φήμη τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον καὶ αἰώνιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ζήτημα ἐν παντὶ τόπῳ καὶ καιρῷ. Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ φιλόσοφοι ἀνέκαθεν ἀπερροφήθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ ἐπὶ θρόνου καθίσαντες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ ἀποφύγωσι. Καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἐργάται, ὅσοι καμμίαν παίδευσιν δὲν ἔλαβον, ἐξ ὑπερτέρου τινὸς ἐνστίκτου καὶ ὁρμεμφύτου, ἀτενίζοντες τὰ ἄστρα ἢ προσηλούμενοι εἰς τοὺς τάφους, ἐν ὥραις ἰδίᾳ συννοίας καὶ ὀδυνῶν καὶ θλίψεων μετὰ πάθους διηρώτησαν: «τί ὑπάρχει πέραν τοῦ τάφου; τί θὰ γείνωμεν μετὰ θάνατον ;»

Καὶ μόνη ἡ θέσις τοιαύτης ἐρωτήσεως θὰ ἦτο ἐπαρκὴς νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶνε ὑλικός τις ἁπλῶς ὀργανισμὸς ὁ ἄνθρωπος, ἐν τῷ θανάτῳ καταδεδικασμένος νὰ ἐμπέσῃ εἰς μηδενισμὸν καὶ ἐξόντωσιν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ. Ὁ ὄνος, ὁ κύων, ἡ γαλῆ, ὁ λέων, ἡ τίγρις, ὁ ἐλέφας, ὁ πίθηκος πρὸ οὐδενὸς βεβαίως θεάματος τῆς δημιουργίας καὶ ἐν οὐδεμιᾷ αὐτῶν ψυχολογικῇ καταστάσει βασανίζουσι τὸ πνεῦμα καὶ ἀναταράττουσι τὴν καρδίαν των δι' ἀπορίων καὶ ἐρωτήσεων περὶ τῆς μετὰ θάνατον τύχης καὶ τοῦ ὑπερκοσμίου μέλλοντος. Μόνος ὁ ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ὁ ἄγριος, ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θέτῃ ἐνωπιόν του προβλήματα τοιαῦτα, καὶ ἐκ ταύτης καὶ μόνης τῆς ροπῆς ἡμῶν ἀποδεικνύομεν ὅτι φέρομεν ἐν ἡμῖν στοιχεῖόν τι μοναδικὸν καὶ ξένον ὅλως εἰς τὰ ἄλλα ζῶα καὶ ὅτι προωρισμένοι εἴμεθα ὄχι νὰ καταντήσωμεν εἰς ὀλίγην κόνιν καὶ ὀστᾶ, ἀλλὰ νὰ εἰσέλθωμεν καὶ εἰς μέλλοντα, ἐκτὸς τῆς γῆς ταύτης, βίον, τοῦ ὁποίου τὰ μυστήρια τόσους ἐγείρουσι φόβους, ἀλλὰ καὶ τόσα ἐνέχουσι θέλγητρα.

Τὴν ροπὴν ταύτην τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὸ ὑπερφυσικὸν ἀναγνωρίζουσι καὶ ἀνομολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ φρονοῦντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν φέρει ἐν αὐτῷ στοιχεῖον πνευματικῆς προσωπικότητος, ὑπάρχων φαινόμενον μόνον ὑλικῶν συνδυασμῶν καὶ λειτουργιῶν. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ὑλιστὰς ἐκ τοῦ μηδε-

νὸς μηδὲν παράγεται. Ἂν ἑπομένως μηδὲν ἦτο ἡ μέλλουσα ζωή, ἂν μηδὲν ἦτο ἡ ὁρμῶσα πρὸς αὐτὴν πνευματικὴ ψυχή, μηδὲν θὰ ἦτο καὶ τὸ παραγόμενον αὐτῶν· ἤτοι ἀνάληθῶς μήτε μέλλουσα ζωὴ ὑπῆρχε μήτε ψυχὴ προσωπικὴ καὶ ἀθάνατος, ἰδέαι καὶ πεποιθήσεις περὶ ζωῆς μετὰ θάνατον οὔτε θὰ ἐγεννῶντο οὔτε θὰ ἦσαν δυναταί, διότι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ὑλικὴ οὖσα, ὡς ἡ τῶν ἄλλων ζώων, ἐκ τῆς ὕλης ἐρχομένη, ἐν τῇ ὕλῃ στρεφομένη. ἐν τῇ ὕλῃ μέλλουσα νὰ ἐκλείψῃ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀρθῇ εἰς κόσμον πνευματικόν, ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ τὸν χαρακτῆρα, πρὸς τὰ περικυκλοῦντα αὐτὴν στοιχεῖα καὶ τὸν εἱμαρμένον αὐτῆς προορισμόν, ὡς τοιοῦτό τι δὲν δύναται οὐδ' ἐντινιβαθμῷ κανὲν ἐκ τῶν ἄλλων ζώων καὶ ἐξ ἐκείνων ἔτι, περὶ τῶν ὁποίων λέγεται ὅτι πνευματικῶς εἶνε τόσον πλησίον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' οὗτος ἀνέκαθεν, ἀνεξαρτήτως θρησκεύματος, πολιτισμοῦ, φυλῆς, ἔθεσε πρὸ αὐτοῦ τὰς ἐρωτήσεις «πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει» καὶ ἐξεδήλωσε τὴν πίστιν του εἰς ζωὴν μετὰ θάνατον, καθ' ἣν ἐκάνονισε τὸν προσωρινὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον του. Οὗτος ἀπὸ φύσεως φέρεται τόσον ἰσχυρῶς πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα ταύτην, ὥστε οἱαδήποτε φανατικὴ ἀντενέργεια, οἱαδήποτε ὑλιστικὰ κηρύγματα δὲν ἰσχύουσι νὰ καταπνίξωσι καὶ νεκρώσωσι τὴν πρὸς τὸ ἰδεῶδες καὶ τὸ ὑπερκόσμιον ροπὴν αὐτοῦ. Καὶ τὸ σύγχρονον φαινόμενον καθ' ὃ μετὰ τὰς μᾶλλον πυρετώδεις καὶ φανατικὰς ἐνεργείας τῶν κηρυττόντων ὅτι «οὐδὲν πρὸ τῆς ζωῆς, οὐδὲν μετὰ θάνατον» τὰ ἀποπλανηθέντα ἐν τούτοις πρὸς στιγμὴν πνεύματα ἐπιστρέφουσι μεθ' ὁρμῆς ἐν μετανοίᾳ καὶ πόθῳ εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν πνευματισμόν, μὴ στέργοντα ν' ἀποχωρισθῶσι τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν ζωὴν τὴν μέλλουσαν, τὸ περιφανὲς τοῦτο φαινόμενον, τὸ τόσον θορυβῆσαν τοὺς κορυφαίους τῶν ὑλιστῶν, πιστοποιεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει προορισμὸν διήκοντα πέρα τῆς ἐπιγείου ζωῆς καὶ ὅτι ἐφόσον ἡ ζωὴ αὕτη διαρκεῖ, ἡ περὶ τῆς μελλούσης ἔρευνα καὶ ἡ δίψα τῆς γνώσεως αὐτῆς θὰ διαθερμαίνῃ καὶ θὰ ἐλαύνῃ πάσας παντὸς τόπου καὶ παντὸς χρόνου τὰς γενεάς.

Ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.

Ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεως ζωῆς πέραν τοῦ τάφου συνδέεται ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει μετὰ τῆς προσδοκίας τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Τί δὲ εἶνε ἡ ἀνάστασις; ἕνωσις τῆς ἀφθάρτου καὶ

ἀειζώου ψυχῆς μετὰ τοῦ φθαρέντος καὶ καταρρεύσαντος σώματος, σώματος ὅμως παρηλλαγμένου πλέον, τετελειωμένου, ἀνακαινισμένου, ὑπεράνω τῆς παρακμῆς, τοῦ γήρατος, τῆς ἐξαντλήσεως, τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς. Κατὰ τὰς δηλώσεις καὶ βεβαιώσεις τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἡ ἀνάστασις αὕτη θέλει πραγματοποιηθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας αὐτοῦ Παρουσίας, ὅτε πάντες οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἀπὸ τῶν μνημείων, οἱ μὲν δίκαιοι εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Ἡ περὶ τῆς ἀναστάσεως νεκρῶν πίστις, καὶ καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον διδάσκει καὶ καθὼς ἡ στοιχειώδης σκέψις καταδεικνύει, εἶνε πίστις ἐπίσης σπουδαία καὶ θεμελιώδης ὡς ἡ πίστις ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. «Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. Εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται· εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο. Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἐσμέν. Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται (Παύλου Κορινθ. Α'. Κεφ. ιε' 12-23). Καὶ κατωτέρω «τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.» Ἰδοὺ ἡ εὔγλωττος καὶ πειστικὴ καὶ ἀκαταμάχητος διαλεκτική, δι' ἧς ὁ Παῦλος ἀποδεικνύει τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν πρὸς τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστόν. Ὀφείλομεν, λέγει, νὰ πιστεύωμεν εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν καθ' ὃν τρόπον ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἔχῃ τὴν δύναμιν ν' ἀνιστᾷ νεκρούς, τότε καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναστῇ, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου του οὐδὲ κανένα σκοπὸν ἡ πίστις του. Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ ζωοποιήσῃ τοὺς νεκροὺς

καὶ ν' ἀνιστᾷ αὐτούς, τότε καὶ ἄσκοπος καὶ ἀδύνατος καταντᾷ ὁ δι' αὐτοῦ ἁγιασμὸς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπομένως καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἁμαρτωλοὶ μένουσι, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἀποθανόντες ἀπωλέσθησαν· οὐδὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπολείπεται καὶ ἄνευ ζωῆς μελλούσης καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἀξία τις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν χρησιμεύουσα διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν. «Εἰ, λέγει ὁ Παῦλος, ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.» Διότι τὸ Εὐαγγέλιόν του εἶνε Εὐαγγέλιον ζωῆς μελλούσης καὶ καὶ βασιλείας τῶν οὐρανῶν, Εὐαγγέλιον παραμυθοῦν διὰ τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς προσδοκίας βίου ἄλλου, ἐν ᾧ δὲν χωρεῖ ἡ θλῖψις καὶ ὁ πόνος, τὸ δάκρυ καὶ ὁ στεναγμός, ἀλλὰ τὰ πάντα ἔσονται φαιδρὰ καὶ χαρμόσυνα· ἀλλ' ἂν πέρα τοῦ τάφου ὑπάρχῃ τὸ μηδέν, τότε τοῦ Χριστοῦ τὰ παραγγέλματα περὶ ἐγκαρτερήσεως καὶ αὐταπαρνήσεως, καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ πλησίον θυσίαι, τόσον βαρεῖαι πολλάκις καὶ τόσον ὀδυνηραί, καὶ αἱ περὶ ματαιότητος τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου ὑποθῆκαι τοῦ Χριστοῦ εἶνε προωρισμέναι μόνον νὰ καθιστῶσιν οἰκτρότερον καὶ μᾶλλον ἀπεγνωσμένον τὸν βίον, ἐλεεινότεροι δὲ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων πάντων θὰ ἦσαν οἱ Χριστιανοὶ βαυκαλιζόμενοι μ' ἐλπίδας κενὰς καὶ διαμένοντες καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς γῆς ξένοι καὶ ἄγευστοι τῶν τρυφῶν, δι' ὧν, τοὐλάχιστον, ἀπιστοῦντες θὰ καθήδυνον τὴν ψυχήν των. Καὶ ἂν ἀνάστασις δὲν ὑπάρχῃ, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Παῦλος, ἂν οἱ νεκροὶ δὲν ἐγείρωνται, πρὸς τί τότε τὸ Εὐαγγέλιον νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ὀπαδούς του τὸ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀγωνίζεσθαι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τί οὗτοι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰ κελεύσματά του ταῦτα; Τίς ὁ λόγος τότε τοῦ καθήκοντος καὶ τίς ὁ σκοπὸς τῆς αὐταπαρνήσεως χάριν τοῦ πλησίον; Ἆ! ἐὰν νεκροὶ δὲν ἐγείρωνται, τότε, λέγει, ἐγὼ αὐτὸς θὰ εὕρισκον ἄσκοπον τὴν ἀποστολικὴν ζωήν μου, διότι τότε ἓν μόνον δόγμα καὶ σύνθημα τοῦ βίου θὰ ἦτο πρέπον καὶ εὔλογον «φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν». Τοιουτοτρόπως ἡ ἄρνησις τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν εἶνε ἄρνησις τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς τοῦ Κυρίου, ἄρνησις τῆς θεότητος αὐτοῦ, ἄρνησις τελεία αὐτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πάσης θρησκευτικῆς πίστεως, ἄρνησις αὐτῆς τῆς ἠθικῆς καὶ παντὸς ὑψηλοῦ καὶ ἰδεώδους σκοποῦ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, πλήρης κατάλυσις τοῦ καθήκοντος καὶ ἀκόλαστος κυριαρχία τῶν αἰσθήσεων, ἐν ᾗ ἐκτὸς τοῦ «φάγωμεν καὶ τοῦ πίωμεν» πάντα τὰ λοιπὰ μωρὰ θὰ εἶνε καὶ ἐλεεινά, μία δὲ ἄμιλλα θὰ ἀναπτύσσηται, ἡ ἄμιλλα τοῦ ἐκ παντὸς τρόπου κορεσμοῦ τῶν ἐνστίκτων καὶ τῶν παθῶν, μόνου

φυσικοῦ, ἀναγκαίου καὶ εὐλόγου σκοποῦ ζώων σαρκικῶν μελλόντων νὰ καταλήξωσιν εἰς τὸ μηδὲν ὅπου οὐδεμία διαφορὰ μεταξὺ τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ ἀπίστου, τοῦ ἐλεήμονος καὶ τοῦ ἅρπαγος, τοῦ μάρτυρος καὶ τοῦ κακούργου, τοῦ σώφρονος καὶ τοῦ ὀργιαστοῦ, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ φαύλου, τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ ληστοῦ.

Ἀλλ' εὐτυχῶς οὔτε τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα εἶνε κενόν, οὔτε ἡ πίστις ἡ εἰς Χριστὸν ματαία, ὡς δὲ λέγει ὁ Παῦλος «ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.» Τῶν νεκρῶν ἡ ἀνάστασις δὲν εἶνε φανατικῶν φαντασιοσκόπημα οὔτε μυθολόγων ἐπινόημα· ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νεκροὶ θὰ ἀναστῶσι, καὶ κυρώνων δι' ἔργων τὴν βεβαίωσίν του ἀπέδειξεν ὅτι κατέχει τὴν δύναμιν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἀναστάσεως ταύτης. Τῶν νεκρῶν ἡ ἀνάστασις ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ δὲν εἶνε μόνον δόγμα προβαλλόμενον εἰς τὴν πίστιν, ἀλλ' εἶνε καὶ ἀλήθεια πειραματική, ἧς τὸ δυνατὸν ἀπέδειξεν ὁ Κύριος καὶ δι' ἄλλων νεκραναστάσεων ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεισῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ Λαζάρου. Οἱ ἀξιοῦντες γεγονότα ὅπως πιστεύσωσι, ἔχουσι γεγονότα μεμαρτυρημένα καὶ βέβαια περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Ὁ Ἰησοῦς, προβλέπων τὰς ἀντιρρήσεις τῆς ἀπιστίας, ἀπήντησεν ἐκ τῶν προτέρων εἰς αὐτήν. Εἶπεν «ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ» καὶ τὸ κατέδειξε λαμπρότατα διὰ τῶν πραγμάτων. Ὁ ἀναστήσας τεταρταῖον τὸν Λάζαρον, ὁ ἐγείρας αὐτόν, ἤδη ὄζοντα, ἀπὸ τοῦ μνημείου διὰ μιᾶς προσταγῆς του, ἀναμφιβόλως ἔχει τὴν δύναμιν ν' ἀναστήσῃ καὶ πάντας τοὺς νεκρούς, διότι παιδαριῶδες θὰ ἦτο ἂν ἐλέγετο ὅτι τὸ πλῆθος αὐτῶν θὰ δημιουργήσῃ δυσκολίας εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ νικητοῦ τοῦ θανάτου.

Ὅσοι λοιπὸν ἀληθεῖς χριστιανοί, ἂς προσδοκῶμεν μετ' ἀδιστάκτου βεβαιότητος τῶν νεκρῶν τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν. Οἱ ἀρνούμενοι αὐτὴν δὲν εἶνε μόνον ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν ἄπιστοι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἱστορικήν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἄρνησίς των, καμμίαν μὴ ἐπιδεχομένη δικαιολογίαν οὐδ' ἐλαφρυντικὴν περίπτωσιν, τοὺς στερεῖ πάσης ἐπιεικείας ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ φοβερᾷ κρίσει τῶν ψυχῶν.

Ἡ ἐκ τῆς ἀναστάσεως πίστις.

Τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου εἵλκυσε πρὸς τὸν Ἰησοῦν πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων ἀνομολογήσαντας αὐτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πιστοποίησις τῆς ἀληθείας ταύτης ὠρθοῦτο πρὸ αὐτῶν

ζῶσα, πασιφανής, ἀρίδηλος, πειστική, ἀκαταμάχητος. Νεκρὸς ἄνθρωπος εἶχεν ἀναστῆ. Ὁποῖός τις λοιπὸν ἦτο ὁ ἀναστήσας αὐτόν; ὁ ἴδιος ὠνόμαζεν ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὥστε βεβαίως θὰ ἦτο. Διότι ἂν ἐψεύδετο, ἂν ἠπάτα, πῶς τότε ὁ Θεὸς θὰ ἐνήργει τοιαῦτα θαύματα δι' αὐτοῦ; Ὁ ἴδιος ἐβόα ὅτι εἶνε «ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.» Ὥστε πάντως θὰ ἦτο. Μὴ δὲ τὰ ἔργα του δὲν ἐμαρτύρουν τοῦτο τόσον ἐκλάμπρως καὶ τοσοῦτον τρανῶς;

Ἀλλ' ἂν μόνον τοῦ Λαζάρου ἡ ἀνάστασις ἤρκεσε νὰ προκαλέσῃ τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν πίστιν τῶν Ἰουδαίων, τίνα ἀπολογίαν ἔχουσιν ὅσοι σήμερον κυμαίνονται ἢ ἀρνοῦνται νὰ πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν; Ἐκεῖνοι εἶδον τὸν ἀναστάντα Λάζαρον προσωπικῶς. Μήπως ὅμως καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν πιστοποιῇ τὴν ἀνάστασίν του ἡ ἱστορία, καὶ μήπως τὰ ἐκ τῆς ἀναστάσεως ταύτης διδάγματα ἀπώλεσαν τὴν δύναμίν των ἐν τῷ ῥεύματι τῶν αἰώνων; Τοῦ γεγονότος ἡ ἀλήθεια μένει. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι ἐπίστευσαν διότι εἶδον τὸν ἀναστάντα Λάζαρον καὶ ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς γενομένης ἀναστάσεως. Ἀλλ' ἡ ἀνάστασις αὕτη, μετὰ βεβαιότητος μαρτυρουμένη ὑπὸ τῶν ἱερῶν συγγραφέων, ὧν ἡ φιλαλήθεια κεῖται ὑπεράνω πάσης ἀμφισβητήσεως, ἐπιβάλλει καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα τὸ αὐτὸ σέβας, τὸν αὐτὸν θαυμασμόν, τὴν αὐτὴν ἐκτίμησιν, τὴν αὐτὴν πίστιν. Εἰς ἡμᾶς μάλιστα αὕτη ἐπιβάλλεται μετὰ μεγαλητέρας αὐθεντείας, διότι ἡμεῖς ἔχομεν ἀναμφισβητήτως βεβαιωμένον καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐκκλησίας του, τῶν ἀγώνων αὐτῆς καὶ τῶν θριάμβων, καὶ τῆς ἀκαταβλήτου αὐτῆς ζωτικότητος, θαῦμα μὴ ἐξηγούμενον ἄνευ τῆς πίστεως ὅτι τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὁ ἱδρυτὴς εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ γεγονότα διαφόρους παράγουσι κρίσεις, ἐκτιμήσεις καὶ διαθέσεις, ἂν δὲ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων, τὸν Λάζαρον ἰδόντες, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, οἱ ἀρχιερεῖς, οἵτινες ὤφειλον αὐτοὶ ἰδίᾳ νὰ πιστεύσωσι μετ' ἐνθουσιασμοῦ χαιρετίζοντες τὴν τελεσθεῖσαν ἀνάστασιν, οἱ ἀρχιερεῖς, δοῦλοι τοῦ φθόνου, τῆς ἀλαζονείας, τῆς πλεονεξίας καὶ τῶν παθῶν των, ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀλήθειαν μὲ τὸ συνεσκοτισμένον λογικόν των, ἐξήφθησαν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὰ ἄγρια καὶ φλέγοντα πάθη των, καὶ διὰ νὰ ἀφανίσωσι τὴν ζῶσαν ἀπόδειξιν τῆς ὑπερφυσικῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, ὑπὸ τῆς ὁποίας οἱ ὄχλοι εἱλκύοντο εἰς τὴν πίστιν πρὸς αὐτόν, βδελυροὶ πλέον κακοῦργοι, τὰ πάντα ἱκανοὶ νὰ τολμήσωσιν, ἐσκέπτοντο καὶ ἐσχεδίαζον τὸν φόνον τοῦ Λαζάρου.

Κατὰ τρόπον ἀνάλογον αἱ ἀποδείξεις αἱ ἐναργεῖς καὶ αἱ φωτεινόταται αἱ πείθουσαι ἑκατομμύρια νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν καὶ ἑλκύουσαι πρὸς αὐτὴν καὶ πνεύματα ἄπιστα, ἀλλ' εἰλικρινῆ, αἱ αὐταὶ ἀποδείξεις δὲν συγκινοῦσι πολλοὺς τῶν λεγομένων χριστιανῶν καὶ δὲν τοὺς πείθουσι περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τοὺς ἀποτυφλοῦσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ τοὺς διερεθίζουσιν, ἂν δὲ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἦτο, καὶ θὰ κατέστρεφον καὶ θὰ ἐξηφάνιζον πᾶσαν ἀπόδειξιν κηρύττουσαν, βεβαιοῦσαν καὶ ἐξαγγέλλουσαν τὴν Θεότητα ταύτην. Καὶ ἀρχιερεῖς τῆς σήμερον οἱ δῆθεν ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης ἀγωνίζονται μετὰ τυφλοῦ φανατισμοῦ νὰ καταλύσωσι πᾶσαν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ διασείσωσι τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν πίστιν θάπτοντες αὐτὸν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν του. Ἀλλ' αἱ ἀπόπειραι πᾶσαι ναυαγοῦσιν, ὡς ἐναυάγησαν πᾶσαι αἱ τολμηθεῖσαι ἐν διαστήματι δεκαεννέα αἰώνων, καὶ αἱ τάξεις τῶν πιστῶν πληθύνονται καὶ ἐπιστρέφουσιν οἱ πεπλανημένοι καὶ ἐν τῇ χάριτι καὶ τῇ δυνάμει τοῦ ἀναστάντος ἀνίστανται καὶ ἐκπολιτίζονται καὶ μεγαλουργοῦσιν ἔθνη καὶ φυλαί, ὧν ἡ διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἔγερσις καὶ ζωὴ ἐπιβάλλει τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὄχι ὀλιγώτερον ἰσχυρῶς ἢ ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου.

Ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ.

Πολλάκις ἠκολούθησαν τὰ πλήθη τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπευφήμησαν αὐτόν· ἀλλ' ἡ ἀπὸ Βηθανίας εἰς Ἱεροσόλυμα τελευταία πορεία του ἀπετέλεσεν, ἀπὸ κοσμικῆς ἀπόψεως, τὸν θρίαμβον τῆς ἐπιγείου ζωῆς του. Οὐδέποτε ὁ ἥλιος ἐφώτισε παρομοίαν πομπὴν καὶ οὐδέποτε ἄνθρωπος διήγειρε τοσοῦτον ἐνθουσιασμὸν ὑπὸ παρομοίας συνθήκας. Μυριάδες ὄχλων ἠκολούθησαν τὸν ἰσχυρόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγαθόν, ὅλη δ' ἡ ἐπεγερθεῖσα θύελλα ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου καὶ παταγώδους προεκλήθη ἀπὸ αἰσθήματα καὶ πάθη εὐγενῆ, δυστυχῶς ὕστατα ἐν τῇ θλιβερᾷ ἱστορίᾳ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ. Μισθωτοί τινες δὲν ἦσαν οἱ παρασκευάσαντες τὴν ἐπιβλητικωτάτην ἐκείνην διαδήλωσιν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας, ἐπὶ πώλου ὄνου, κατήρχετο ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Οὔτε οἱ ὄχλοι ἐκεῖνοι ἐφανατίσθησαν δι' ἰδιοτελῶν καὶ ἀγυρτικῶν ἐπαγγελιῶν καὶ δι' ἐκμεταλλεύσεως ταπεινῶν καὶ ἀγρίων ἐνστίκτων καὶ παθῶν. Ἐν τῷ Ἰησοῦ τὰ πλήθη ἐκεῖνα ἐτίμων τὴν δύναμιν τὴν θείαν, ἐν ᾗ ἡ παντοδυναμία ἐνάμιλλον ἔχει μόνην τὴν ἄκραν ἀγαθότητα, καὶ ἐν αὐτῷ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀνευφήμουν,

ὡς φυλή, ἐκεῖνον, ὃν ἐφαντάζοντο ὡς τὸν προωρισμένον ἐλευθερωτὴν αὐτῶν, τὸν μέλλοντα ν' ἀνιδρύσῃ ἔνδοξον καὶ κραταιὸν τὸν βασιλικὸν θρόνον τοῦ Δαβίδ. Καὶ ἡ μέθη ἐκείνη ἡ εὐγενὴς καὶ ἡ πατριωτικὴ φρενῖτις ἡ σείουσα τὰς χιλιάδας ἐκείνας, μετεδόθη εἰς αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἄπειρος ἦτο πολλαχόθεν συρροὴ ἕνεκα τῆς ἑορτῆς, καὶ μυριάδες ἐξελθοῦσαι πρὸς ὑπάντησιν καὶ συναναμιχθεῖσαι μετὰ τῶν ἐρχομένων ὄχλων καὶ κορυφώσασαι τὸν ἐνθουσιασμὸν ἀνεβόων σείουσαι κλάδους φοινίκων «ὡσσανά· Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.»

Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἄνθρωπός τις θηρεύων δημοτικότητα καὶ διψῶν δόξαν, ἡ στιγμὴ ἐκείνη θὰ ἐπλήρου τὸν πόθον καὶ θὰ ἔστεφε διὰ πραγματικότητος τὸ ὄνειρον αὐτοῦ. Ἡ πομπὴ ἐκείνη ἦτο ἡ ἀποθέωσίς του. Βασιλεὺς δὲν θὰ ἐπευφημεῖτο παρομοίως. Καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς ἦτο ἁπλοῦς ἰδιώτης, μὴ βαίνων ἐπὶ θυμοειδοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς ἵππου ἀλλ' ἐπὶ ταπεινοῦ πώλου ὄνου, τὸ ὅτι παρὰ ταύτην τὴν ἔλλειψιν προσωπικῆς ἐπιδεικτικότητος καὶ τὴν μὴ ἀποκρυπτομένην ταπεινοφροσύνην ἀπετέλει τὴν προσωπικὴν ἐλπίδα, τὴν χαρμονήν, τὴν ἀγαλλίασιν, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν δύναμιν τόσων μυριάδων, ἐπισκιάζων πᾶσαν ἄλλην ὑπεροχὴν καὶ δόξαν, ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν αἰσθήματα εὐλόγου ὑπερηφανείας καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν καρδίαν του μέθης θριαμβευτικῆς.

Ἀλλ' ἐν τῷ Ἰησοῦ, εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματός του, ἀφανῶς καὶ ἀδιορατως, ἄλλο δρᾶμα ἐτελεῖτο, ἀποδεικνῦον τὴν ὑπερτέραν αὐτοῦ φύσιν. Ἀνώτερος τῶν ἐπευφημιῶν, τῶν ἀλαλαγμῶν, τῶν αἴνων, τῶν ὕμνων, ἀνώτερος πάσης ἀτομικῆς βλέψεως, πάσης κοσμικῆς φιλοδοξίας, παντὸς ἐθνικοῦ πάθους, ἀμνὸς αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὡρισμένος νὰ γείνῃ θῦμα, ὅπως ἀναδειχθῇ Σωτήρ, ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν διαβλέπων τὸν Γολγοθᾶν καὶ ἐν τῇ μέθῃ τοῦ θριάμβου φερόμενος πρὸς τὸ ἀναμένον αὐτὸν μαρτύριον, ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους ἐκείνου, μαινομένου τότε ἐξ ἐνθουσιασμοῦ, μέλλοντος νὰ ἐκμανῇ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐναντίον του ἐκ λύσσης ἢ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ ἐν ἀδιαφορίᾳ εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκτῶν του, δὲν ζητεῖ νὰ ἐπωφεληθῇ προσωπικῶς ἐκ τῆς τόσης ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίδος, δὲν ἀφίνει νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεως καὶ ἐμπιστοσύνης, δὲν προσπαθεῖ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ἀναμενούσης αὐτὸν τύχης, δὲν γαργαλίζεται ὑπὸ τῶν ἐπευφημιῶν, αἵτινες ἀντήχουν περὶ αὐτὸν ὡς βασιλέα, ἀλλὰ κατέρχεται τὸ

ὄρος μὲ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ παραδοθῇ καὶ ν' ἀφήσῃ τὴν τελευταίαν πνοήν του ὡς μάρτυς τῆς ἀγάπης. Καὶ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς μυριοπληθοῦς ἀγαλλιάσεως, τῶν πάντοθεν ἀναπεμπομένων κραυγῶν χαρᾶς καὶ ἐπευφημιῶν, αὐτός, ἀνεπηρέαστος ἐκ τῶν παταγωδῶν ἐκείνων ἐκδηλώσεων, διατηρῶν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ταπεινοφροσύνης του, ἔλεος ὅλος καὶ οἰκτιρμὸς καὶ στοργή, ἰδὼν πρὸς τὴν πόλιν, ἥτις θὰ τὸν ἐφόνευε, δὲν ἐξηγέρθη ἐν ὀργῇ, οὔτε ἐθλίβη δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἔκλαυσε δι' αὐτήν, διὰ τὴν πώρωσιν καὶ τὸ ἀμετανόητον αὐτῆς καὶ τὰς συμφορὰς αἵτινες θ' ἀπελύοντο ἐναντίον της, τιμωροὶ ἀναπόφευκτοι τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ἀνομιῶν της.

Διδάγματα ἐκ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῶν δακρύων τοῦ Ἰησοῦ.

Τὸ σπουδαῖον δίδαγμα τὸ ὁποῖον ἀρυόμεθα ἐκ τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ Χριστοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἐξημμένων μυριάδων, αἵτινες περὶ αὐτὸν ἔκραζον τὸ «ὡσαννά,» εἶνε νὰ διατηρῶμεν τὴν ψυχικήν ἰσορροπίαν μας ἐν μέσῳ τῶν κοσμικῶν θριάμβων, νὰ μὴ φλογιζώμεθα ὑπ' αὐτῶν, νὰ μὴ ὁρμῶμεν μετὰ πάθους πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανευώμεθα καὶ μεθύωμεν ἐν ἐγωϊστικῇ αὐτολατρείᾳ, ὅταν τυχὸν μᾶς περιβάλῃ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ κόσμου. Ἡ δόξα, ἡ ὁποία πρέπει τὴν ψυχὴν τῶν χριστιανῶν νὰ ἐκκαίῃ, δὲν εἶνε ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Πρὸ παντὸς τοῦ καθήκοντος τὸ κράτος. Καὶ ἂν τοῦτο ἐκτελοῦντες ἐπισύρωμεν τὰς ἐπευφημίας καὶ τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, αὐτῶν ἄξιοι ἀληθῶς θὰ εἴμεθα ἂν ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου των διατηρήσωμεν τὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς μας κυριαρχίαν καὶ ἀποφύγωμεν τὸν πειρασμὸν τῆς ἀλαζονείας. Ὁ πῶλος τοῦ ὄνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔβαινεν ὁ Ἰησοῦς, ἐνέφαινε καὶ ταπείνωσιν, ταπείνωσιν δὲ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν ἐν οἱᾳδήποτε εὐτυχεῖ περιστάσει τοῦ βίου μας, διότι, ἅμα ἐπ' αὐτοῦ ἐλλείψῃ τῆς ταπεινώσεως τὸ βαθρον, ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ χριστιανοῦ διανοίγεται τῆς ἀπωλείας ἡ ἄβυσσος.

Καὶ τί ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἐκέρδιζεν ἂν ἡ φιλοδοξία τῶν ἐν αὐτῇ δρώντων εἶχε τὸν σωτήριον τοῦτον χαλινόν, τὸν ὁποῖον θέτει μόνη ἡ θρησκεία ἡ χριστιανική! Τῆς δόξης ἡ ἐμπαθὴς δίψα, τῶν κοσμικῶν ἐπευφημιῶν καὶ θριάμβων αἱ σφοδραὶ ἐπιθυμίαι ἐξεγείρουσι τόσα πάθη καὶ τόσους ἀνταγωνισμοὺς ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ σταδίῳ, εἰς δὲ τὴν ἐντεῦθεν κοχλάζουσαν ὁρμὴν λησμο-

νοῦνται τῆς ἠθικῆς οἱ κανόνες καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἄστατον καὶ ἐφήμερον τῶν κοσμικῶν ἀναφωνήσεων καὶ θριάμβων. Ἐὰν ἡ ταπεινοφροσύνη ἐγενικεύετο, θὰ ἔλειπεν ὁ ὀξὺς καὶ ἄγριος ἀνταγωνισμὸς τῶν ἐπιδιωκόντων τὰς συμπαθείας καὶ τὰς ἀνευφημίας τοῦ πλήθους, θὰ ἔλειπον ὅλα τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων καταπίπτει καὶ ἐξαχρειοῦται τὸ δημόσιον φρόνημα, καὶ τὰ ἐγκλήματα, διὰ τῶν ὁποίων καταστρέφονται αἱ πόλεις καὶ αἱ χῶραι, μόνη δὲ θὰ ἐδέσποζεν ἡ εἰρηνικὴ σώτειρα ἄμιλλα τίς ἀπὸ καθήκοντος, ἄνευ πάθους καὶ ἄνευ ἰδιοτελείας καὶ ἄνευ ἀλαζονείας νὰ φέρῃ εἰς τὴν πατρίδα του μεγαλήτερον καλόν. Καὶ ἐὰν ἡ ταπεινοφροσύνη ἦτο ἀρετὴ γενικωτέρα, θὰ ἐκρίνετο τότε καὶ νηφαλιώτερον ἡ ἀξία τῶν ἐπευφημιῶν τῶν ὄχλων καὶ θὰ ἦσαν ὀλιγώτερα τὰ θύματα αὐτῶν. Οἱ ὄχλοι, τοὺς ὁποίους οἱ φιλόδοξοι σύρουσι καὶ διαμορφώνουσιν, εἶνε καὶ τῆς θαλάσσης ἀπιστότεροι, συρίζοντες ὃν χθὲς ἀνεψήμησαν, λιθοβολοῦντες ὃν χθὲς προσεκύνησαν, ἀτιμάζοντες ὃν σήμερον ἐδόξασαν, καὶ ἐν τῇ ἀσταθείᾳ τῆς εὐνοίας των, ἐν τῇ μεταστροφῇ τῶν διαθέσεών των, εἶνέ τις σήμερον ἥρως καὶ θεός των, διὰ νὰ καταντήσῃ αὔριον θῦμα καὶ ἐξουθένωμά των. Ἡ δημοτικότης καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς δόξα δὲν ἔχουσι τίποτε τὸ ἀσφαλὲς καὶ τὸ μόνιμον, καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν ἀλαζονευόμενος τὸν οἶκτον πρέπει νὰ κινῇ, διὰ νὰ μείνῃ δέ τις ἀνώτερος τῶν ἀπογοητεύσεων, τῶν πικριῶν, τῶν σπαραγμῶν, τῶν ἐξευτελισμῶν, τοὺς ὁποίους φέρει ἡ τοῦ πλήθους ἀστασία, ὀφείλει νὰ μιμηθῇ τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς διετήρησεν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ τὰς φάσεις τοῦ βίου του, εἴτε μόνος ἔμενεν εἴτε ὑπὸ χιλιάδων περιεστοιχίζετο, εἴτε ἐν τῇ ἐρήμῳ προσηύχετο εἴτε ὑπὸ μυριάδων ἀνυμνεῖτο. Θριαμβευτὴς ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ὁ ἴδιος ἔγεινεν ἐσταυρωμένος ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι. Τί δὲ δύναται νὰ μεταβάλῃ τὰς τύχας ταύτας καὶ ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῶν μεταπτώσεων καὶ μεταστροφῶν τοῦ ὄχλου τοὺς ἡγέτας τῆς σήμερον, τοὺς ποδοπατουμένους τῆς αὔριον; Μόνον ἓν μέσον ὑπάρχει ὅπως ἀσφαλισθῇ ὁπωσδήποτε ἡ δημοτικότης τῶν δρώντων ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγαθοῦ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἀποπλανήσεων καὶ μεταβολῶν τῶν ὄχλων. Τὸ δὲ μέσον τοῦτο εἶνε ἡ ἠθικοποίησις τῶν λαϊκῶν τάξεων, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ὤφειλον νὰ ἐργάζωνται καὶ οἱ ἐξεγείροντες τὰ πάθη καὶ τὰ ἔνστικτα δημαγωγωγοί, ὑπ' ὄψει αὐτῶν λαμβάνοντες ὅτι ἀληθὲς μεγαλεῖον εἶνε τὸ ἐδραζόμενον ἐπὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, ὅτι ὄχι μόνον ὁ Θεὸς ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς πατάσσει ἀργὰ ἢ γρήγορα τὰς ἀχαλινώτους φιλοδοξίας, ὅτι ἰδεῶδες πολιτείας εὐκόσμου καὶ σώ-

φρονος θὰ δημιουργηθῇ μόνον δι᾽ ἀνδρῶν, οὓς ἐμπνέει τὸ καθῆκον καὶ ὄχι τὸ τυφλὸν τῆς ἀνυψώσεως πάθος, καὶ ὅτι, ἂν ἀληθεῖς φιλοπάτριδες ἦνε, ὀφείλουσιν ὄχι νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰ πάθη καὶ τὰς ἐξάψεις τοῦ πλήθους ὑπὲρ τῶν ἰδίων φιλοδόξων σκοπῶν, ἀλλὰ νὰ ἐργάζωνται ἐν ἁπλότητι καὶ ταπεινοφροσύνῃ, θέτοντες ὑπὲρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, μόνην ἀσφαλῆ, ἀμάραντον, ἄφθιτον, αἰωνίαν, ὑπερτέραν πάσης ἐγκοσμίου καταιγίδος καὶ παντὸς σάλου ἐκ παρεξηγήσεως, ἀγνωμοσύνης ἢ ἀστασίας.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν δακρύων τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὁποῖα δὲν ἀρυόμεθα διδάγματα! Ἀντικρύσας τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων ἔκλαυσεν· ἡ πόλις ἐκείνη θὰ τὸν ἐφόνευε μετ᾽ οὐ πολύ· ἀλλ᾽ ἡ θέα της τὴν ψυχήν του ἐνέπλησεν ὄχι ὀργῆς καὶ μίσους, ἀλλ᾽ οἴκτου καὶ ἐλέου. Ἂν προγνωρίζῃ ὁ Ἰησοῦς τὸ κατ᾽ αὐτοῦ ἔγκλημά της, ἀλλὰ προγνωρίζει καὶ τὴν μέλλουσαν νὰ ἐνσκήψῃ ἐπ᾽ αὐτὴν πανωλεθρίαν καὶ καταστροφήν. Καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς λύπη πληροῖ ἀφάτου ὀδύνης τὴν ψυχήν του, θλιβερὸν δὲ παράπονον ἀνέρχεται εἰς τὰ χείλη του, διότι ἡ πόλις αὕτη δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ μέγα ἀγαθὸν τῆς χάριτος καὶ τῆς εἰρήνης τὴν ὁποίαν ἦλθε φέρων πρὸς αὐτήν, καὶ μετὰ τυφλώσεως ἀθεραπεύτου ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν βοήθειαν ἐκείνου, ὅστις ἦλθε νὰ τὴν σώσῃ.

Καὶ ἐντεῦθεν πολύτιμα ἔχομεν διδάγματα δι᾽ ἐκείνους, οἵτινες ἀγωνίζονται νὰ διδάξωσι, νὰ φωτίσωσι, νὰ φρονηματίσωσι καὶ καθοδηγήσωσι τὰ πλήθη εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν σωτηρίαν, καθὼς καὶ δι᾽ ἐκείνους, ὑπὲρ τῶν ὁποίων διεξάγονται οἱ εὐγενεῖς αὐτοὶ ἀγῶνες. Οἱ πρῶτοι, ἐν μέσῳ τῶν ἐμποδίων καὶ τῶν ἀντιδράσεων, τῶν ἀποτυχιῶν καὶ τῶν διαψεύσεων, τῶν καταδρομῶν καὶ τῶν ἐπιθέσεων, ἢ ἀπογοητεύονται καθ᾽ ὁλοκληρίαν καὶ ἀπομακρύνονται τοῦ ἀγῶνος, ἢ ἐξερεθίζονται κατὰ τῶν ὄχλων, οἵτινες ἀνθίστανται καὶ ἀγρίως ἀντιδρῶσι κατὰ τῶν ἀναμορφωτικῶν προσπαθειῶν των. Οἱ δεύτεροι, μὴ διακρίνοντες οὔτε τί τὸ καθῆκόν των, οὔτε τί τὸ συμφέρον των, ἀντὶ νὰ δέχωνται μετὰ συμπαθείας καὶ εὐγνωμοσύνης τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνιζομένους καὶ μοχθοῦντας, τοὺς πολεμοῦσιν ὡς ἐχθρούς, ἔρμαια ἀσυνειδήτων δημαγωγῶν, καὶ ποτίζουσι πικρίας καὶ φέρουσι διὰ τῆς τυφλῆς ἐπιμονῆς καὶ ἀχαριστίας των πολλάκις τὸν θάνατον εἰς ἐκείνους, οἵτινες, ἄνευ ἰδιοτελείας καὶ προσωπικῆς φιλοδοξίας, μόνον δ᾽ ἀπὸ χρηστῆς συνειδήσεως καὶ ἀγνῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον ἐπεδίωξαν τὴν χειραφέτησιν καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ὁμοίων των ἀπὸ φαύλης ἐπιρροῆς καὶ δεσποτείας, καταβιβαζούσης τὰ ὑπέροχα τῆς δημιουργίας πλάσματα εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἀγωνισταὶ τῶν εὐγενῶν μεταρρυθμίσεων, ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν ὑποστῶσι παραγνωριζόμενοι, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ αἰσθανθῶσι μῖσος ἐν τῇ ψυχῇ των καὶ νὰ καταρασθῶσιν ὄχλους, οἵτινες μόνον δάκρυα ἀξίζουσι νὰ προκαλέσωσι, καὶ τετραυματισμένοι δὲ καὶ ἀπωθούμενοι ὀφείλουσι νὰ ἐμμείνωσι μέχρι τέλους, πίπτοντες, ἐν ἀνάγκῃ, καὶ μάρτυρες τῶν ἀρχῶν, ἃς διακηρύττουσιν, ἐν τῇ παρηγόρῳ ἐλπίδι ὅτι ἱεραὶ πεποιθήσεις καθαγιαζόμεναι διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως θ᾽ ἀσφαλίσωσιν εἰς ἑαυτὰς τὴν νίκην· οἱ δὲ δεύτεροι ὀφείλουσι καλῶς νὰ αἰσθανθῶσι ποίων κακῶν ἔνοχοι καθίστανται καὶ ποίαν τιμωρίαν ἐπισύρουσι κατὰ τῆς κεφαλῆς των λυποῦντες καὶ δηλητηριάζοντες ἄνδρας φλεγομένους νὰ τοὺς ἴδωσιν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς προόδου, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφότητος, τῆς τάξεως, τῆς εὐνομίας, τῆς ἡμερώσεως, τοῦ πολιτισμοῦ, μεταπίπτοντες ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἀρχηγὸν ὑπὸ τὸ κράτος ὁρμῶν καὶ παθῶν, ἄνευ ἠθικῶν λόγων καὶ αἰτίων, καὶ ἀμείβοντες ἐν τέλει δι᾽ ἀδιαφορίας ἢ μίσους ἐκείνους, οἵτινες μόνον ἐξ ἀγάπης ἐκινήθησαν ὑπὲρ αὐτῶν, χωρὶς νὰ τοὺς κεντρίσῃ καμμία ἰδιοτέλεια καὶ καμμία ἀνήθικος φιλοδοξία. Ἡ ἀγνωμοσύνη καὶ ἡ τύφλωσίς των θὰ προκαλέσῃ δάκρυα μαρτυρικά· ἀλλὰ τὰ δάκρυα ταῦτα θὰ πληρωθῶσιν ἀκριβά· διότι ἡ θεία δικαιοσύνη, ἐὰν ὡς αἰωνία δικαιοσύνη πλήττῃ αὐστηρὰ τοὺς παραβάτας τοῦ ἠθικοῦ αὐτῆς νόμου, ὡς ἱστορικὴ δικαιοσύνη ἀπολύει τὰς βαρυτέρας ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς συμφορὰς κατὰ τῶν λαῶν οἱ ὁποῖοι, ἐπίμονοι εἰς τὰς ἁμαρτίας των, πλήττουσιν, ἀντὶ νὰ ἀσπάζωνται τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνιζομένους, καὶ τοὺς ἀναγκάζουσιν, ἐν τῇ θλίψει τῆς ἀνωφελῶς μοχθησάσης ἀγάπης, εἰς δάκρυα καὶ κλαυθμούς. Τὰ δάκρυα θὰ πληρωθῶσι καὶ οἱ ἀγνώμονες καὶ μωροὶ λαοί, ἀπονενοημένοι ποτὲ καὶ θεήλατοι, θὰ κλαίωσιν ἐν ἀπογνώσει καὶ θὰ ἀπολεσθῶσιν οἰκτρῶς, ἂν ἡ μετάνοια δὲν καταστήσῃ αὐτοὺς ἀξίους ἐλέους καὶ οἰκτιρμοῦ.

Ὁ ἀληθὴς θρίαμβος.

Ὑπάρχουσιν ἀπατηλοὶ καὶ ἀληθινοὶ θρίαμβοι. Οἱ πρῶτοι, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δεύτεροι, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον.

Ἐάν τις, ἐκτελῶν τὸ καθῆκόν του, ἐπισύρῃ ἅμα τὰς ἐπευφημίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ συνδυάσῃ οὕτω καὶ τὰς δύο δόξας, ἐπέ-

τυχε τὸ τέλειον. Ἀλλ' ἐὰν πρόκειται, ὡς συμβαίνει πολλάκις, νὰ κερδήσῃ τις τοῦ κόσμου τὴν δόξαν, θυσιάζων τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀληθὴς χριστιανὸς ἂν εἶνε, ὀφείλει νὰ προτιμήσῃ τὴν δευτέραν ἀντὶ πάσης θυσίας. Ὁ κόσμος παρέρχεται· ἀλλ' ὁ Θεὸς μένει εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀληθὴς θρίαμβος τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ κατὰ τῆς ἁμαρτίας, τοῦ ψεύδους, τῆς ἀνομίας ἐν τῇ δυνάμει τῆς ἁγιότητος, τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸν θρίαμβον τοῦτον πρέπει νὰ ζητῶμεν πάντες ἐν ἀδελφικῇ ἁμίλλῃ. Τί ὠφέλησαν τοὺς μεγαλητέρους κατακτητάς, τοὺς δημοτικωτέρους πολιτευτὰς αἱ φῆμαι καὶ οἱ θρίαμβοί των, ὅσοι ἐπέτυχον διὰ τῆς ἀθετήσεως τῶν καθηκόντων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῶν καθηκόντων πρὸς τὸν πλησίον; Ὁ ἁπλοῦς χριστιανός, ὁ ἐν τῷ βίῳ του τηρήσας τὰ καθήκοντα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, κατήγαγε θρίαμβον ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον τοῦ ἰδικοῦ του. Καὶ τότε τὰ ἄτομα, οἱ πολιτευταί, τὰ ἔθνη θὰ βαδίσωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθινῆς δόξης, ὅταν, ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἐμπνεόμενοι ἀρχῶν, ἐπιζητήσωσι τὴν δόξαν τοῦ οὐρανίου πατρὸς διὰ τῶν καλῶν αὐτῶν ἔργων, τείνοντες πρὸς πραγματοποίησιν ἐπὶ τῆς γῆς τῆς θείας βασιλείας, τῆς ὁποίας ὅσοι τύχωσι θὰ εἶνε οἱ μόνοι ἀληθεῖς θριαμβευταὶ μὲ γέρας τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὴν μακαριότητα τὴν ἀτελεύτητον. Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ μέγας ἀγωνοθέτης καὶ ὁ ὑπέρτατος βραβευτής, ἡ δὲ δόξα, τὴν ὁποίαν ἐπιφυλάσσει εἰς τοὺς καλῶς ἀθλήσαντας ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης, εἶνε ἡ δόξα ἡ μόνη ἀξία νὰ ἠλεκτρίσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον, διότι ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου αἱ ἐπευφημίαι ἢ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν εἶνε, τοὺς δ' ἀληθεῖς νικητὰς θ' ἀνακηρύξῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως Ἐκεῖνος, ὅστις, δικαιοκρίτης κυριάρχος, θὰ μᾶς παραδώσῃ, κατὰ τὰ ἔργα μας, εἰς δόξαν αἰώνιον ἢ εἰς ἀτίμωσιν αἰώνιον.

Τῇ Πρώτῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα.

(Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην α'. 1—17.).

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀν-

θρώπων. Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. (καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός), πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων· Οὗτος ἦν ὃν εἶπον. Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ὅμηρος ἔψαλε τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέως· ὁ Βιργίλιος ἔψαλε τὴν φυγήν, τοὺς ἔρωτας καὶ τὰς τύχας τοῦ Αἰνείου· ὁ Ἰωάννης, τῆς Βροντῆς ὁ υἱός, ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης, ὁ μαθητής, ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐφίλει, ἔψαλε τὸν Λόγον, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, ἐν ᾧ ζωὴ καὶ φῶς, τὸν Λόγον τὸν ἐλθόντα εἰς τὸν κόσμον καὶ φωτίζοντα πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς αὐτόν, τὸν Λόγον τὸν ἀναγεννῶντα εἰς τέκνα Θεοῦ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν αἱμάτων, τὸν Λόγον,

ὅστις ὡς θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ἔφερεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν χάριν.

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐμφανιζόμενος ὡς ἄνθρωπος ! Μάτην ἡ ἀπιστία ζητεῖ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν αὐθεντικότητα τοῦ γεγονότος καὶ ν' ἀνατρέψῃ μετ' αὐτοῦ τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως. Ἡ ἔνστασις τοῦ ἀδυνάτου εἶνε κούφη καὶ μωρά. Ἡ θεία ἱκανότης δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὡς κριτήριον τὴν ἀνθρωπίνην ἄγνοιαν καὶ ἀδυναμίαν. Ἂν ἦνε θαῦμα ἡ ἐνσάρκωσις καὶ ἡ αἰσθητὴ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, τοῦτο εἶνε τὸ ἰδιάζον εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἐνεργῇ θαυμάσια. Θαυμάσιον εἶνε καὶ ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία μετὰ παντὸς τοῦ κόσμου αὐτῆς. Καὶ ὁ δυνηθεὶς νὰ πλάσῃ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸν χόρτον καὶ τὴν δρῦν, τὸν ὄνυχα καὶ τὸν ὀφθαλμόν, τὴν ἀηδόνα καὶ τὸν ἀετόν, τὸν σκώληκα τὸν ἕρποντα καὶ τὸν λέοντα τὸν βρυχώμενον, ὁ δυνηθεὶς νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόκκον τῆς ἄμμου καὶ τὰ συστήματα τῶν ἄστρων, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν πεπερασμένον ἄνθρωπον τὸν πόθον τοῦ ἀπείρου καὶ τὴν ἱκανότητα πρὸς ποιάν τινα παράστασιν αὐτοῦ, οὗτος, ἐν τῇ πανσοφίᾳ καὶ τῇ παντοδυναμίᾳ του, ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ καὶ τὸ ἄπειρον ἐν μορφῇ πεπερασμένῃ.

Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε πολὺ μέγα ! Καὶ τίς σᾶς εἶπε, σοφοὶ πτωχαλαζόνες, ὅτι ὑπάρχουσι διὰ τὸν Θεὸν μικρὰ καὶ μεγάλα ; Μὴ δύνασθαί τι σημαίνει ἔχειν ὅρια διανοήσεως, ὅρια ἱκανότητος καὶ δυνάμεως ; Ἀλλὰ τὸν νοῦν τοῦ Ἀπείρου, τὴν δύναμιν Αὐτοῦ τίνα ὅρια θὰ σταματήσωσι ;

Εἶνε ἀδύνατον τοῦτο, λέγει χάσκουσα ἢ πεισμων ἡ ἀπιστία. Ἂς τὸ λέγῃ. Αἱ μωραὶ βεβαιώσεις της δὲν διαψεύδουσι τὴν θείαν ἐνσάρκωσιν, ὡς αἱ ἀπορίαι καὶ αἱ ἀρνήσεις τῶν ἀμαθῶν ἢ τῶν μωροσόφων δὲν ἠμπόδισαν νὰ εἶνε ἀλήθειαι καὶ πραγματικότητες αἱ ὡς ἀπίστευτοι καὶ ἀδύνατοι θεωρούμεναι ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, ἃς ἐν σοφίᾳ καὶ δυνάμει κατώρθωσαν ἄνδρες φέροντες ἐν ἑαυτοῖς ζωηροτέραν τινὰ ἀκτῖνα τοῦ τὰ πάντα δυναμένου Θεοῦ.

Ἀδύνατον ! Ἀλλὰ σᾶς διαψεύδουσιν αἱ πληρωθεῖσαι προφητεῖαι. Τὸ ὄν ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὴν ἔλευσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν βίον καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν θρίαμβον μετὰ τόσης λεπτομερείας καὶ ἀκριβείας προεῖπον αὗται, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποίησεν ἐν ἑαυτῷ θαυμάσια περὶ αὐτοῦ ρηθέντα ἀπ' αἰώνων, τὸ ὄν αὐτὸ μόνον ὁ προσδοκώμενος υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἠδύνατο νὰ εἶνε.

Ἀδύνατον ! Ἀλλ' ἂν δὲν ἦνε ὁ Ἰησοῦς ὁ Λόγος ὁ ἐνσαρκωθείς, εἰπατέ μας σεῖς τότε οἱ ἀρνούμενοι αὐτόν, τί λοιπὸν εἶνε; Εἰπατέ μας.

Εἶνε πλάνος ; Ἄ ! δὲν τολμᾶτε νὰ τὸ εἴπητε. Καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὸ ἰσχυρίσθησαν, ἐκρίθησαν μωροὶ καὶ κατεκρίθησαν ὡς πεπωρωμένοι. Οἱ πλάνοι δὲν φωτίζουν· οἱ πλάνοι δὲν θεραπεύουν ἀσθενεῖς διὰ τοῦ λόγου των· οἱ πλάνοι δὲν ἀνιστῶσι νεκρούς· οἱ πλάνοι δὲν ζῶσιν ὡς ἅγιοι καὶ δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ καθιστῶσι καὶ ἄλλους τοιούτους· οἱ πλάνοι δὲν κηρύττουσι τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀγάπην ἀναδεικνύμενοι ἅμα οἱ ἴδιοι πρότυπα αὐτῶν· οἱ πλάνοι δὲν ἀφοσιοῦνται ὡς ἀφωσιώθη ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς ἄλλους· οἱ πλάνοι δὲν μισοῦσι τὰς κοσμικὰς δόξας ὡς τὰς ἐμίσησεν ὁ Χριστός· οἱ πλάνοι δὲν ἀναπτύσσουσι τοιαύτην καθαρότητα βίου· οἱ πλάνοι δὲν μαρτυροῦσι καὶ δὲν ἀποθνήσκουσιν ὡς ἐμαρτύρησε καὶ ἀπέθανεν ὁ ὑπὸ τοῦ Προδρόμου κηρυχθεὶς ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ· οὔτε εἶνε δυνατὸν ἄνθρωπος πλάνος νὰ ἱδρύσῃ βασιλείαν οἵαν ἵδρυσε διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἐπὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Ἀλλ' ἦτο λοιπὸν ἔξοχος μόνον μεγαλοφυΐα, ἡ πλέον πρωτότυπος καὶ πλέον ἰσχυρά ; Ἀλλ' οὐδεμία μεγαλοφυΐα ἠδυνήθη νὰ κυριαρχήσῃ ἐν τῷ ρεύματι τῶν αἰώνων καὶ δι' ὀλίγον μόνον ὡς ἐκυριάρχησεν ὁ ἀποκαλυφθεὶς Λόγος, ὃν ἔψαλεν ὁ Ἰωάννης. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐτόλμησε νὰ παρουσιάσῃ ἑαυτὸν ὡς Θεόν, οὔτε κατώρθωσε νὰ πιστευθῇ καὶ προσκαίρως κἂν τοιοῦτος. Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ «εἶμαι ἐγὼ ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁδός, ἡ ἀνάστασις, ἡ ζωή.» Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ὑπάρξῃ δίκαιος, καθαρός, ἅγιος, καὶ νὰ καταστήσῃ μετὰ θάνατον ἑκατομμύρια τοιούτους. Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ ὡς Θεὸς καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν δύναμιν ἀπολυτρώσεως καὶ ἁγιασμοῦ, φωτὸς καὶ σωτηρίας, προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Καὶ ἡ ἱστορία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἐπρωτοστάτησαν ἁλιεῖς χθὲς ἀγράμματοι καὶ δειλοὶ καὶ ἐξέλαμψαν ἡρωϊσμοὶ ὑπεράνθρωποι καὶ ἀρεταὶ ὑπερκόσμιοι, τὸ φαινόμενον τῶν ἠθικῶν ἀναγεννήσεων, ἃς ἐπετέλεσε καὶ σήμερον ἔτι ἐπιτελεῖ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου, τὸ φῶς τὸ ὁποῖον σκορπίζει εἰς ἀμαθῆ πλήθη ἀγρίων, ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν κηρυττόμενος διαχέει εἰς τοὺς νεκροὺς τῆς χθές, τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα διὰ δεκαεννέα αἰώνων ρέουσι καὶ τὰ γόνατα τὰ ὁποῖα διὰ τοσούτου χρόνου κάμπτονται πρὸ τοῦ σταυροῦ του, ὁ ἐνθουσιασμός, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει, τὰ ἔργα τῆς ἀγαθότητος, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ, αἱ ἀποτυχίαι τῶν κατ' αὐτοῦ προσβολῶν τῆς ἀπιστίας, ἡ ἡμέρωσις καὶ ἡ ἀγάπη, αἱ ὁποῖαι ἀπ' αὐτοῦ ἐκπορεύονται, αἱ πρὸς αὐτὸν ἀκατάπαυστοι ἐπιστροφαὶ τῶν τέως πολεμίων του, ἡ πανδήμως ἀναγνωριζομένη ἀνάγκη τῆς διαπλάσεως τῶν κοι-

νωνικῶν καὶ πολιτειακῶν ἠθῶν διὰ τοῦ θρησκεύματος αὐτοῦ, ἡ προσωπικότης του ἡ δεσπόζουσα τῶν καιρῶν, τῶν τόπων, τῶν προσώπων, τῶν πραγμάτων, καὶ κυριαρχοῦσα μόνη διὰ τῶν αἰώνων, ἐνῷ πάντα τὰ ἄλλα μεταβάλλονται καὶ παρέρχονται, καὶ ἐκλάμπουσα μόνη ἀναλλοιώτως ἐνῷ φιλολογικαὶ καὶ καλλιτεχνικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ μεγαλοφυΐαι ὠχριῶσι καὶ φθίνουσιν ἀπαύστως, οἱ ἐν τῷ παρελθόντι θρίαμβοί του, ἡ ἐν τῷ παρόντι ἰσχύς του οὕτως ἐπιβεβλημένη εἰς τὸ μέλλον, ὥστε ν' ἀναγκάζῃ ἕνα Ρενὰν νὰ κηρύττῃ ὅτι μετ' αὐτοῦ, τοῦ θεμελίου της λιθου πίπτοντος θὰ κατέρρεεν ἅπασα ἡ ἀνθρωπότης, ταῦτα πάντα καταδεικνύουσιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος, ἦτο ὁ ἐνσαρκωθεὶς λόγος τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο καὶ ἐν ᾧ ὑφίστανται τὰ πάντα. Καὶ πρὸ Αὐτοῦ ἂς ἔλθωμεν ὅσοι πιστοὶ νὰ κλίνωμεν τὸ γόνυ καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ. Οἱ ἄπιστοι ἂς τὸν ἀποδοκιμάζωσιν. Ἡ τύχη τῶν Φαρισαίων ἂς μὴ γείνῃ ἡ ἰδική μας τύχη. Ἡμεῖς ἐνοῦντες τὴν φωνήν μας μετὰ τοῦ Ἰωάννου ἂς χαιρετίσωμεν ἐν αὐτῷ τὴν ζωὴν καὶ τὸ φῶς, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν χάριν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν γενόμενον υἱὸν ἀνθρώπου, ἵνα μᾶς καταστήσῃ τέκνα τοῦ οὐρανίου πατρός του, ἵνα μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν δόξαν του καὶ μᾶς καταστήσῃ τῆς βασιλείας του κοινωνούς.

Διὰ τίνος ἔγειναν τὰ πάντα.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου μᾶς φωτίζει καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν ὄντων καὶ τοῦ κόσμου. «Πάντα λέγει, δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν». Καὶ κατωτέρω: «καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ (τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ) ἐγένετο». Τοιουτρόπως ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑλισμοῦ, ὅτι ἡ ὕλη ὑπῆρχεν αἰωνίως καὶ ὅτι διὰ νόμων καὶ ἐνεργειῶν ἐξ αὐτῆς ἀπορρεουσῶν καὶ μετ' αὐτῆς συμφυῶν διεμορφώθη ὁ κόσμος καὶ παρήχθησαν ὅλαι αἱ ποικιλίαι τῶν ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων ὄντων, ἡ ἀρχὴ αὕτη ἡ ἀρνουμένη τὴν ὕπαρξιν Θεοῦ δημιουργοῦ καὶ συντηρητοῦ τοῦ κόσμου, καταδικάζεται αὐθεντικῶς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς καὶ ἀλανθάστου ἱερᾶς ἡμῶν Γραφῆς. Ἐν τῷ συνόλῳ, λέγει, πάντα ὅσα ὑπάρχουσι καὶ ἰδιαιτέρως τὸ καθὲν ἐξ αὐτῶν, ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς ὑπερτάτης δημιουργικῆς δυνάμεως. Ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ὑπῆρξε, διότι τὰ πάντα, ἀπὸ τοῦ μεγαλητέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου, διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἔγειναν.

Ἡ βεβαίωσις αὕτη τοῦ Εὐαγγελίου εἶνε καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον. Οἱ φυσιοδίφαι πάντες καὶ οἱ φιλόσοφοι ἐθεώρησαν μωρίαν τὴν ὕπαρξιν τοῦ κόσμου ἄνευ Θεοῦ δημιουργοῦ, καὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ κόσμος τῆς ὕλης ἀποδεικνύει τὴν δημιουργίαν καθὼς καὶ τὰ ἀπέραντα συστήματα τῶν ἄστρων, ὅτι ὁ χόρτος καὶ ἡ δρῦς, ὁ σκώληξ καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦτο δυνατον νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ τῆς θελήσεως, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς σοφίας ὑψίστης δημιουργικῆς δυνάμεως. Ἐν μέσῳ τῆς ἁρμονικῆς ταύτης συμφωνίας τῶν ἐπιστημόνων τῶν αἰώνων ἠκούσθησαν καὶ αἱ παραφωνίαι. Κατώτεροι φυσιοδίφαι καὶ φιλόσοφοι, ἀποτελοῦντες ἐξαίρεσιν, καὶ κατ' ἀριθμὸν δὲ καὶ κατ' ἀξίαν πολλῷ ὑποδεέστεροι, ἐκήρυξαν τὴν ὕλην αἰωνίαν καὶ εἰς τὰς ἀσυνειδήτους καὶ μηχανικὰς καὶ μοιραίας αὐτῆς ἐνεργείας ἀπέδωκαν τὴν γενικὴν διαφόρφωσιν τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἐμφάνισιν πάντων τῶν ἐν τῷ χρόνῳ παραχθέντων ἀνοργάνων καὶ ἐνοργάνων εἰδῶν. Ἀλλ' αἱ θεωρίαι των αὗται, ἀντιστρατευόμεναι πρὸς τὸν κοινὸν λόγον καὶ τὴν κοινὴν συνείδησιν καὶ ἐξελεγχόμεναι ὑπὸ τῶν διαπρεπεστέρων ἐπιστημόνων, μόνον ἄτομα κατώρθωσαν πάντοτε νὰ προσηλυτίσωσι, καὶ ἀνθρωπότης δὲ καὶ ἐπιστήμη ἐβάδισαν πιστεύουσαι εἰς τὴν ἀνωτάτην ὕπαρξιν Θεοῦ δημιουργοῦ. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ κατά τινας δεκαετηρίδας τοῦ παρόντος τὰ ἀρχαῖα τῶν ὑλιστῶν φλυαρήματα ἐπανελήφθησαν ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀξιούντων ὅτι ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐπιστήμην, διάφορα δ' αἴτια, ἀνεξάρτητα πρὸς τὴν ἀνύπαρκτον σπουδαιότητα τῶν θεωρημάτων, ἐπολλαπλασίασαν τὰ θύματά των· ὑπῆρξαν μάλιστα στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ καὶ διαδόται των, μεθυσμένοι ἐκ τῶν ἀπροσδοκήτων κατακτήσεων, ἐν τυφλῇ δὲ ἀμαθείᾳ ἢ ἀναιδεῖ ἀγυρτείᾳ, ἐκαυχήθησαν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὁριστικῶς μῦθον τὴν δημιουργίαν, διότι δῆθεν κατὰ τὰ βέβαια αὐτῆς πορίσματα καὶ ἐξαγόμενα τὸ πᾶν εἶνε ὕλη καὶ τὰ ὄντα ὅλα εἶνε ποικίλα φαινόμενα τῆς ὕλης προερχόμενα καὶ λειτουργοῦντα διὰ νόμων μηχανικῶν καὶ ἀναγκαίων ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν φανταστικὴν ὕπαρξιν δημιουργοῦ καὶ συντηρητοῦ τοῦ κόσμου.

Ἀλλ' αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι δὲν ἔμειναν ἀνεξέλεγκτοι καὶ αἱ καυχήσεις ἀπεδείχθησαν κεναί, ὁ δὲ διαφημιζόμενος μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος θρίαμβος κατέληξεν εἰς αἰσχρὰν καὶ ἀνωμολογημένην ἧτταν. Οἱ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, τῶν ὁποίων τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὑπεροχὴν ἀ-

ναγκάζονται νὰ ὁμολογῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ ὑλισταί, διὰ σπουδαίων πειραμάτων καὶ ἐνδόξων συγγραφῶν ὑπερήσπισαν τὴν ἀλήθειαν τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἑταιρεῖαι δὲ ἐπιστημονικαὶ ἐκ τῶν περιφανεστέρων φυσιογνωστῶν συγκροτούμεναι κατέδειξαν ἀσύστατον καὶ προσοχῆς ἀναξίαν τὴν ὑλιστικὴν θεωρίαν καὶ ἐβεβαίωσαν ὅτι ὄχι μόνον τὰ ὑλιστικῶς ἀνεξήγητα πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τῆς ζωῆς ἡ στοιχειώδης ἐμφάνισις καὶ ἡ ὅλη τοῦ κόσμου ὕπαρξις καὶ διαμόρφωσις ἐπιβάλλουσιν ἐπιτακτικῶς καὶ ἀναποφεύκτως τὴν ἰδέαν τῆς Δημιουργίας. Καὶ τοιουτοτρόπως, ἀνεξαρτήτως πάσης θρησκευτικῆς ἐπιδράσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς παρεμβάσεως, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἀλήθεια τῆς δημιουργίας ἀνεδείχθη νικήτρια, ὄχι δὲ μόνον καταπληκτικῶς ἠραιώθησαν τῶν ὑλιστῶν αἱ τάξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ φανατικοί των οὐδὲν ἔχοντες εὐπρόσωπον νὰ ἀντιτάξωσιν εἰς τὰ ἀκαταμάχητα τῆς δημιουργίας ἐπιχειρήματα, ἀρκοῦνται εἰς τὴν ἔκφρασιν ἐλπίδος ὅτι ἴσως ἐν τῷ μέλλοντι εὑρεθῶσιν ἀποδείξεις βεβαιοῦσαι τὰ ἰδικάτων θεωρήματα. Καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς δημιουργίας περιφανὴς νίκη τῆς ἐπιστήμης ἔσχε τὸν κρατερὸν ἀντίκτυπόν της καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τῷ δημοσίῳ πνεύματι, μυθιστορία δέ, διηγηματογραφία, ζωγραφική, δημοσιογραφία καὶ κοινὴ γνώμη ἐν πίστει καὶ συντριβῇ ἐπικαλοῦνται τὸν δημιουργὸν τὸν ὑπέρτατον οὗ χωρὶς, κατὰ τὸν Ἰωάννην, «ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν.» Τὸ παρήγορον καὶ χαρμόσυνον τοῦτο φαινόμενον τῆς ὑλιστικῆς ὑποχωρήσεως καὶ ἥττης, τῆς ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως πίστεως εἰς Θεὸν δημιουργόν, παρατηρεῖται εὐτυχῶς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἡ ὑλιστικὴ ἀγυρτεία τῆς Δύσεως ἔσχε τὰ θύματά της καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ· ἐπιστήμονες νεαροί, ἐμπειρικῶς εἰς τὰς ἐπιστήμας των ἐγκύψαντες, ἀφειμένοι εἰς τὸν οἶστρον τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ φιλοδοξοῦντες μετὰ τὴν εἰς τὴν πάτριον ἐπιστροφὴν νὰ ἐπιδείξωσί τι διακρῖνον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἠσπάσθησαν ἐπιπολαίως ὅλως καὶ ἀκρίτως τὰ ὑλιστικὰ θεωρήματα, ἄνευ βασάνου καὶ ἐπιστημονικῆς εὐσυνειδησίας, χωρὶς νὰ ἐξετάσωσι σπουδαίως καὶ προσέξωσι κἂν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς βεβαιώσεις τῶν ὑπερμάχων τῆς δημιουργίας καὶ τῆς πνευματικῆς τάξεως, ἐπανελθόντες δ' εἰς τὰς πόλεις των καὶ ἰδίᾳ τὰς Ἀθήνας παρουσιάσθησαν ὡς σπουδαῖοι ἀντιπρόσωποι τοῦ νέου τοῦ ὑλισμοῦ συστήματος καὶ ἐδίδαξαν τὰς θεωρίας του συστήσαντες αὐτὰς ὡς τὰ τελευταῖα καὶ ὁριστικὰ συμπεράσματα τῆς ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ἐπιστήμης, συμπεράσματα

δῆθεν ἀδιαφιλονείκητα καὶ ὁριστικῶς ἐπικρατοῦντα· ἐπειδὴ δὲ παραδόξως ἐν χώρᾳ, τῆς ὁποίας θρησκεία ἐπικρατοῦσα κηρύττεται ἡ ὀρθόδοξος, οὔτε ἱεράρχαι εὑρέθησαν οἵτινες διὰ συγγραφῶν, διατριβῶν, κηρυγμάτων ἢ ἐγκυκλίων νὰ ἐλέγξωσι προσηκόντως τὰ ψεύδη ταῦτα καὶ προφυλάξωσιν ἀπὸ τῆς λύμης τῆς ἀπιστίας τοὺς ἀπείρους καὶ εὐπίστους σπουδαστὰς καὶ τὴν ἁπλοϊκὴν συνείδησιν τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος, ἐπειδὴ οἱ κυβερνῶντες τὴν ἀτυχῆ ταύτην χώραν ἐπέτρεψαν εἰς καθηγητὰς τῆς ἰατρικῆς, ὁρκισθέντας πίστιν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, νὰ ἑρμηνεύωσιν ἐν ὑλιστικῷ πνεύματι τὴν Δαρβίνειον θεωρίαν καὶ νὰ εἰρωνεύωνται τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ἐπειδὴ εἰς τὸν ἐκ τοιούτων ὑλιστικῶν διδασκαλιῶν ἄνευ ἀντιδράσεως κίνδυνον δὲν προσέβλεψαν μετὰ τῆς προσηκούσης σπουδαιότητος καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ παρ' ἡμῖν θεολογοῦντες, ὥστε νὰ ἐγείρωσιν ἰσχυρὰν φωνὴν ἐλέγχου, φωτισμοῦ καὶ διαμαρτυρίας, ἡ ἀγυρτεία ἐπέτυχε νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν καὶ νὰ ἀγρεύσῃ θύματα πολλά, τοιουτοτρόπως δὲ νεαροὶ σπουδασταὶ ἀνίκανοι νὰ ἑρμηνεύσωσι μίαν σελίδα τοῦ Πλάτωνος ἢ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ πραγματικῆς θέσεως τοῦ ὑλισμοῦ, ἤρχισαν φωνασκοῦντες καὶ προσηλυτίζοντες ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀσυνειδήτως ἐπικαλούμενοι τῆς ἐπιστήμης τὸ ὄνομα, καὶ ἐκ πάντων τούτων προέκυψε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι παίδευσις ἀποστολὴν εἰς ἑαυτὴν ἔταξε μᾶλλον τὸ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ὑλισμὸν καὶ τὴν ἀθεΐαν. Ἀλλὰ τοῦ κακοῦ ἡ πρόοδος καὶ τοῦ κυνδύνου ἡ ἐπίτασις ἐξήγειρε γενναίους καὶ ἰσχυροὺς προμάχους τῆς πίστεως λαμβάνοντας τὰ ὅπλα τῶν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐπιστημονικῶν ὁπλοστασίων, καὶ σήμερον ἡ δημιουργία καὶ παρ' ἡμῖν ὑποστηρίζεται ἀκαταμαχήτως ὄχι μόνον διὰ γραφικῶν ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων, ὑπὲρ ὧν συνηγορεῖ τὸ κῦρος τῶν περιφανεστέρων σοφῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἡ πίστις κηρύττει Θεὸν πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς. Καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς πίστεως ἑνοῦσα τὴν φωνήν της, προσκυνεῖ καὶ κλίνει πρὸ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν ἡ ἐπισταμένη καὶ ἐμβριθὴς μελέτη τοῦ κόσμου τῆς δημιουργίας.

Ὁ Θεὸς ζωὴ καὶ φῶς.

«Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.» Οἱ ἄνθρωποι μετέχομεν ζωῆς καὶ φωτός· ἀλλ' ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τὰ γνωρίσματα καὶ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Πατρός

του, εἶνε αὐτὸς ζωὴ καὶ φῶς, ἤτοι προσωπικὴ πηγὴ καὶ ἑστία καὶ ἀρχὴ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ζωῆς. Εἶνε ἀρχὴ τῆς φυσικῆς ζωῆς, διότι «χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε» καὶ ἡ ποικιλία ὅλων τῶν ζωϊκῶν ὀργανισμῶν εἰς αὐτὸν ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της. Εἶνε καὶ ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς, διότι δι' αὐτοῦ τὸ λογικόν, ἡ συνείδησις, ἡ ἐλευθέρα θέλησις, ἡ πρὸς τὸ ἄπειρον πτῆσις, ὁ πόθος τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἰδεώδους, τοῦ αἰωνίου, διότι δι' αὐτοῦ ἡ νίκη τῶν παθῶν, ὁ θρίαμβος τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ κυριαρχία ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ζωὴν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἡ ζωὴ αὕτη εἶνε τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε διότι ἔξω τῆς ζωῆς ταύτης σύγχυσις μόνον καὶ σκότος κυριαρχεῖ καὶ ὀλισθήματα καὶ πτώσεις καὶ ἀποπλανήσεις πανταχοῦ καὶ βαδίζομεν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς ψηλαφητὸν προσκόπτοντες σκότος, ἀνίκανοι νὰ ἴδωμεν τὸν οὐρανόν, ἀνίκανοι νὰ γνωρίσωμεν τὴν γῆν, πόθεν ἐρχόμεθα μὴ γινώσκοντες, ποῦ φερόμεθα μὴ διακρίνοντες, ἠθικῶς νεκροὶ καὶ ἐντεῦθεν πνευματικῶς τυφλοί, ὡς ξένοι πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις εἶνε τὸ φῶς, διότι εἶνε ἡ ζωή, καὶ εἶνε ἡ ζωή, διότι εἶνε τὸ φῶς. Καθὼς ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ βλάστησις καὶ ζωὴ ἐκεῖ ἀναθάλλουσι καὶ σφριγῶσιν ὅπου καὶ φῶς καὶ ζωή, καὶ ἡ ζωὴ ἀποδεικνύει τὸ φῶς, τὸ δὲ φῶς προαναγγέλλει καὶ καὶ βεβαιοῖ τὴν ζωήν, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν τῶν ἀνθρώπων κόσμον ἡ ζωὴ ἡ διακρίνουσα καὶ χαρακτηρίζουσα τὰ ἠθικὰ καὶ ἐλεύθερα πρόσωπα ἐκεῖ ἀκμάζει ὅπου τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐκλάμπει φωτίζον πόλεις καὶ ἔθνη, οἰκογενείας καὶ ἄτομα.

Τί εἶνε λοιπὸν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος; οὐχὶ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, οὐχὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑλικὴ εὐπορία — ταῦτα εἶνε δευτερεύουσαι ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς — ζωὴ ἡμῶν κυρίως εἶνε τὸ νὰ φωτιζώμεθα ἐν τῷ βίῳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν ἀπλανῆ καὶ ζωογόνον τοῦτον φωτισμὸν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος μας, τὴν πορείαν μας καὶ τὸν προορισμόν μας, καὶ νὰ ζῶμεν τὴν ζωὴν τῆς πίστεως, τῆς ἀληθείας, τῆς ἐλπίδος, τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ἐλέους, τοῦ οἰκτιρμοῦ, τῆς ἰσότητος, τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἀγάπης, νεκροὶ κατὰ τὰς ἀνόμους ἐπιθυμίας, τὰς ἰδιοτελεῖς βλέψεις, τὰ ἐγωιστικὰ ἔνστικτα, μὲ τὸν Χριστὸν φῶς καὶ μὲ τὸν Χριστὸν ζωήν. Καὶ τὸ φῶς τοῦτο δὲν φωτίζει μόνον τοὺς βλέποντας, ἀποδίδει τὴν ὅρασιν καὶ εἰς τοὺς τυφλούς· καὶ ἡ ζωὴ αὕτη δὲν σφύζει μονον εἰς τὰς καρδίας τῶν ζώντων· καλεῖ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τοὺς νεκρούς. Καὶ ἐὰν θέλωμεν νὰ θέσωμεν πρὸ

τῆς ἀνθρωπότητος φάρον ἀκοίμητον ἀπταίστως κατευθύνοντα τὰ διαβήματα αὐτῆς, ἐὰν θέλωμεν νὰ καλέσωμεν εἰς ζωὴν πάγκαλον, ἄφθαρτον, αἰωνίαν, ψυχὰς τὰς ὁποίας νέμεται ἡ σῆψις καὶ πιέζει ὁ ἠθικὸς θάνατος, τοῦτο δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν μόνον ἐν τῇ δυνάμει καὶ τῇ χάριτι Ἐκείνου, ὅστις εἶπεν «ἐγώ εἰμι τὸ φῶς», ὅστις διεκήρυξεν «ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή».

Τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.

«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Διατί «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν;» Διότι ὑπάρχει καὶ φῶς ψευδὲς καὶ ἀπατηλόν. Τὸ ἀληθινὸν τίς; ὁ υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀπατηλὸν τίς; ὁ Διάβολος, ὅστις μετασχηματίζεται εἰς «ἄγγελον φωτός». Φῶς λοιπὸν καὶ φῶς. Ἀλλὰ φῶτα ἄντικρυς ἀντίθετα καὶ ἐναντία. Τὸ ἓν — τὸ ἀληθινὸν — φέρον τὴν ζωήν. Τὸ ἕτερον — τῆς πλάνης — ἄγον πρὸς τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὑπάρχει ἐπιστήμη καὶ ἐπιστήμη. Ἐπιστήμη φωτὸς ἀληθινοῦ καὶ ἐπιστήμη οἱονεὶ φωτός, οὗ ἡ οὐσία σκότος. Ἡ πρώτη ζωή· ἡ δευτέρα ἀπώλεια. Ἐκείνη ἐπιστήμη ἐν ἀληθείᾳ· αὕτη μὲ ἁπλοῦν προσωπεῖον ἐπιστήμης, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐνεδρεύει τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀμάθεια.

Τί ὅμως θὰ ἐπιφέρῃ τὴν διάκρισιν τῆς μιᾶς ἀπὸ τῆς ἑτέρας, τοῦ ἀληθινοῦ ἀπὸ τοῦ ἀπατηλοῦ φωτός; Ἐν μέσῳ τῶν ἀντιμαχομένων ἀξιώσεων καὶ ἰσχυρισμῶν πάντες δὲν δύνανται ἐξ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως νὰ κρίνωσι καὶ νὰ συμπεραίνωσι ποῦ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀπάτη ποῦ. Τί λοιπὸν δύναται νὰ εἶνε τὸ καθολικὸν καὶ ἀσφαλὲς κριτήριον τοῦ ἀληθινοῦ φωτός; Ἡ ζωή· ἡ ζωὴ ἥτις εἶνε ὁ καρπὸς τοῦ φωτός, ἡ ζωή, ἥτις λειτουργεῖ καὶ ἀκμάζει μόνον ὅπου πίστις, ἐλπίς, ἐπιείκεια, πραότης, ἀνοχή, δικαιοσύνη, ἡμέρωσις, ἔλεος, ἀγάπη. Ἄνευ τῶν ἀρετῶν τούτων εἶνε ἀθλία ἡ ζωὴ τοῦ ἀτόμου, ἀθλία ἡ ζωὴ τῆς οἰκογενείας, ἀθλία ἡ ζωὴ τῆς πόλεως, ἀθλία ἡ ζωὴ τοῦ Κράτους, ἀθλία ἡ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ φῶς λοιπὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δίδει τὴν ζωὴν εἰς τὰς ἀρετὰς ταύτας, ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ὁποίου εἶνε δυνατὴ ἡ ἐμφάνισις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ διαιώνισίς των, ἐκεῖνο τὸ φῶς εἶνε τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Τὸ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ γινώσκεται. Φυτικὴ ἀλήθεια ἀλλὰ καὶ πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονική. Σπουδαία δὲ τόσον ὅσον καὶ δημώδης. Ἐὰν ἡμεῖς οἱ

πιστεύοντες ἐνεπνεόμεθα ὑπὸ γνησίου χριστιανικοῦ πνεύματος περιφανῶς ἐκδηλουμένου εἰς τὸν πρακτικὸν ἡμῶν βίον διὰ τῆς πιστῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρετῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ ζωὴ ἡ χριστιανική, ψηλαφητὴ καὶ ὑπέρλαμπρος, θὰ προέκειτο ἡ πειστικωτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῆς πίστεώς μας, καὶ ἡ ψευδεπιστήμη οὐδὲ νὰ παρουσιάσῃ θὰ ἐτόλμα τὰ ἀπατηλά της φῶτα. Καὶ ἂν μέγα καὶ εὐεργετικώτατον καθῆκον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν ζωὴν ἐπιτελῇ ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη ἐπιστημονικῶς καταδεικνύουσα τὸ μωρὸν καὶ ἀσύστατον τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου μετ' αὐτῆς πρέπει νὰ συνεργασθῇ ἡ ἐκκλησία καλλιεργοῦσα μετὰ ζήλου τὴν ἠθικὴν ζωὴν τῶν πιστῶν καὶ ἀγωνιζομένη νὰ πολλαπλασιάσῃ μεταξὺ αὐτῶν τὰ ἔργα τὰ καλά, διὰ τῶν ὁποίων, κατὰ τὸν Κύριον ἡμῶν, δοξάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐφόσον ἡ ζωὴ αὕτη λείπῃ, ἡ ἀπιστία θὰ εὑρίσκῃ πάντοτε θύματα. Ἡ ἀνθρωπίνη καρδία δεσπόζει τῶν ροπῶν τοῦ πνεύματος καὶ κανονίζει τὴν πίστιν αὐτοῦ. Ὅ,τι δὲ δύναται νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὰς καρδίας πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν εἶνε κυρίως ἡ χριστιανικὴ ζωὴ ἐμφανιζομένη εἰς γεγονὸς καὶ πραγματικότητα, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία διαπιστώνουσα ὅτι ὁ βίος τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς εἰδωλολατρείας καὶ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θρησκείας ἐκείνου, ὅστις ἀπέδειξεν ὅτι εἶνε «τὸ φῶς», καταδείξας πρῶτον ὅτι εἶνε «ἡ ζωή.»

«Ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Πῶς φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον; Διὰ τῶν ἀκτίνων, μὲ τὰς ὁποίας περιαυγάζει τὸ λογικόν, διὰ τοῦ φωτὸς μὲ τὸ ὁποῖον καθοδηγεῖ τὴν συνείδησιν. Καθ' ὅσον πᾶς ἄνθρωπος λογικεύεται, καθ' ὅσον πᾶς ἄνθρωπος διατελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου τῆς συνειδήσεως, καθ ὅσον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἄνωθεν φωτιζομένη, ὑπόκειται εἰς τὰς ἀρχὰς φυσικῆς τινος θρησκείας ἀνεξαρτήτου θετικοῦ τινος θρησκευτικοῦ δόγματος, τὸ ἀληθινὸν φῶς εἶνε φῶς φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ τὸ φῶς τοῦτο εἶνε ἀπαρχή τις οὕτως εἰπεῖν φωτός, εἶνε ἀκτὶς ἀνεπαρκὴς νὰ καθοδηγήσῃ ἀσφαλῶς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ αἰώνιον αὐτοῦ τέρμα καὶ νὰ τὸν κατευθύνῃ ἀπλανῶς ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ βίου, καὶ τὸν ἀπλανῆ καὶ τέλειον φωτισμὸν ἐπιτελεῖ τὸ ἐξ ἀποκαλύψεως φῶς, οἷον ἀνέτειλεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐνσαρκωθέντος υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὅστις θέλει τὴν ζωήν, μόνον ἐν τῷ ἀποκαλυφθέντι τούτῳ φωτὶ δύναται νὰ τὴν ἀνεύρῃ, καὶ

τὸ ἀρχικὸν δώρημα τῆς πρώτης χορηγίας τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς τοῦ πάντα ἄνθρωπον φωτίζοντος ἀξίαν ἔχει μόνον καθόσον δύναται νὰ φωτίσῃ τὰ βήματά μας καὶ κατευθύνῃ αὐτὰ πρὸς τὸ ἀποκαλυφθὲν φῶς. Τὸ λογικὸν μόνον καὶ ἡ συνείδησις ἡμῶν δὲν ἀρκοῦσιν εἰς σωτηρίαν. Τὸ φῶς των δὲν δύναται νὰ διασκεδάσῃ πάντας τοὺς ζόφους, καὶ ἡ λαμπάς των, πρὸ τῶν ἀνέμων τῆς πλάνης καὶ τῶν παθῶν, διατρέχει τὸν κίνδυνον καὶ νὰ σβεσθῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἐγκαταλείπουσα ἡμᾶς ἐν μέσῳ ἀβύσσων καὶ κρημνῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁσονδήποτε ἐπιμελῶς ἂν διατηρήσωμεν τὴν ἔντασιν τοῦ πρώτου καὶ ἀρχικοῦ τούτου φωτός, ἔχομεν ἀνάγκην ἀπαραίτητον τῆς χάριτος τῆς θείας, ἔχομεν ἀνάγκην φωτισμοῦ πλήρους πρὸς πλήρη καὶ μόνιμον ἠθικὴν ζωήν, ὁ φωτισμὸς δὲ οὗτος καὶ ἡ ζωὴ αὕτη κατορθοῦνται μόνον διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς τελείας ὑπακοῆς εἰς τὰ κελεύσματα Ἐκείνου, ὅστις εἶνε τὸ φῶς, τὸ φῶς ὅπερ ἐφανερώθη εἰς τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ φῶς ὅπερ «ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.»

Οἱ μὴ παραλαμβάνοντες τὸν Ἰησοῦν.

«Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον». Διά τίνος ἔγειναν τὰ πάντα; Διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί εἶνε τὰ πάντα πρὸς αὐτόν; Ἴδια, ἤτοι ἰδικά του, ποιήματα δηλαδὴ δι' αὐτοῦ γενόμενα, ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενα, εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἴδιοι καὶ αὐτοί, πλάσματά του, τέκνα του, οἰκεῖοι του, ὑπήκοοί του. Ἐνανθρωπήσας λοιπὸν ὁ Κύριος ποῦ ἦλθε καὶ πρὸς ποίους; Εἰς τὰ ἴδια καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους. Ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ βασίλειόν του, ὁ ἰδιοκτήτης εἰς ἕνα τῶν οἴκων του, ὁ κυρίαρχος πρὸς τοὺς ὑπηκόους του, ὁ ποιητὴς πρὸς τὰ πλάσματά του. Τί λοιπὸν καθῆκον εἶχον οἱ ἄνθρωποι πρὸς αὐτόν; Νὰ τὸν ὑποδεχθῶσι. Νὰ τὸν ὑποδεχθῶσιν ὡς τοῖς ἐπεβάλλετο, ὡς ὑποδέχονται τὸν βασιλέα οἱ ὑποτελεῖς, τὸν κύριον οἱ ὑπηρέται, τὸν ἑαυτῶν οἱ οἰκεῖοι. Ὤφειλον νὰ τῷ εἴπωσιν «ἦλθες εἰς τὰ ἰδικά σου καὶ πρὸς τοὺς ἰδικούς σου. Τί θέλεις; Διάταξον. Ἡμεῖς θὰ ὑπακούσωμεν. Ἡ καρδία μας εἶνε ἰδική σου. Ἰδική σου εἶνε καὶ ἡ ζωή μας. Ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς σέ. Ἡ εὐπείθεια εἰς ἡμᾶς.»

Ἀλλ' ἀντὶ τούτου τί ἔγεινεν; Οἱ ἴδιοι ἐδείχθησαν ξένοι. Καὶ ἀκόμη χειρότεροι: συκοφάνται, διῶκται, ἀχάριστοι, φονεῖς.

«Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον». Ὁπσία

θλῖψις, ἀλλὰ καὶ ὁποία ἐπίπληξις καὶ ἀπειλὴ εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις! Φαντασθῆτε πατέρα ἐρχόμενον εἰς τὸν οἰκόν του καὶ ἀποδιωκόμενον ὑπὸ τῶν τέκνων του. Φαντασθῆτε ἄρχοντα ἐρχόμενον εἰς ἓν τῶν κτημάτων του καὶ κακοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων του. Φαντασθῆτε βασιλέα ἐμφανιζόμενον εἰς ἓν τμῆμα τοῦ βασιλείου του καὶ καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του. Καὶ ἐν τούτοις πάντα ταῦτα ὁμοῦ εἶνε ἀθῷα παιγνίδια ἀπέναντι τοῦ κακουργήματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν διεπράχθη, καὶ διότι τὸ πρόσωπόν του ἐνέχει ἄπειρον μεγαλειότητα καὶ σεβασμόν, καὶ διότι οἱ ἴδιοι ὄχι μόνον δὲν τὸν παρέλαβον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατεπίκρανον καὶ τὸν ἐθανάτωσαν, ἐνῷ ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια, ὅπως τοὺς πληρώσῃ εὐεργεσιῶν καὶ τοὺς ἐπανάφερῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεπλανήθησαν.

Ἔπραξαν κακῶς; Φεῦ! πόσοι καὶ ἐξ ἡμῶν δὲν εἶνε ὡς οἱ ἄθλιοι ἐκείνοι, οἵτινες δὲν παρέλαβον τὸν Κύριον, στρέψαντες πρὸς αὐτὸν τὰ νῶτα ἢ πληρώσαντες αὐτὸν πικριῶν καὶ ἐμπτυσμῶν; «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.» Ἱδρύσας ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ γῆς τὴν Ἐκκλησίαν του, παραμένει ἀόρατος ἀλλὰ πραγματικὸς καὶ αἰώνιος αὐτῆς ἀρχηγός, καθὼς δὲ εἶπε κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίαν του, αὐτὸς καὶ ὁ πατήρ του θεωροῦσιν ἰ δ ί ο υ ς πάντας τοὺς τηροῦντας τὰς ἐντολάς των καὶ κατοικοῦσιν ἐντὸς τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Ἕκαστος λοιπὸν χριστιανὸς ἂς ἔχῃ τοῦτο ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ἐνώπιόν του παρίσταται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ Κύριος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ τῷ λέγουσι «θέλομεν νὰ εἴμεθα ἰδικοί σου καὶ νὰ εἶσαι ἰδικός μας· θέλεις καὶ σύ; Τότε ἄνοιξον εἰς ἡμᾶς τῆς ψυχῆς σου τὴν θύραν καὶ δὸς ἡμῖν τόπον διαμονῆς ἐντὸς αὐτῆς.» Ἐν τούτῳ λοιπὸν τί ἡμεῖς πράττομεν; Ἐὰν τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου δὲν φυλάττωμεν, ἐὰν πάθη καὶ ψυχρότητες καὶ μίση κυριαρχῶσιν εἰς τὴν ψυχήν μας, τότε ὁ Κύριος καὶ ὁ Πατήρ του δὲν ἔχουν τόπον εἰς αὐτήν, τότε ἡμεῖς κλείομεν κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὴν θύραν της, καὶ καταντῶμεν ὡς ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν τὸν παρέλαβον. ὅτε ἦλθεν ἐν σώματι ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὰ ἴδια καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους, καταντῶμεν μάλιστα καὶ χειρότεροι καὶ ἀθλιώτεροι ἢ αὐτοί.

Διατί;

Διότι ἐκεῖνοι ἀνήκοντες εἰς τὸν παλαιὸν τῆς πλάνης καὶ τῆς ἁμαρτίας κόσμον, εἶχον νὰ παλαίσωσι πρὸς τόσας προλήψεις καὶ πάθη, σχετικῶς δὲ πρὸς ἡμᾶς δυσκολώτερον εἰς αὐτοὺς ἦτο ν' ἀσπασθῶσι τὸ νέον τοῦ Κυρίου κήρυγμα, νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς

τὸν ζυγὸν τῆς πίστεώς του καὶ νὰ πραγματοποιήσωσι τὸν νέον τῆς ἁγιότητος βίον, τὸν ὁποῖον ἦλθε φέρων μεταξὺ αὐτῶν.

«Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω». Ἰδοὺ ἡ αἰτία τοῦ ὅτι οἱ ἴ δ ι ο ι δὲν τὸν παρέλαβον ἐλθόντα εἰς τὰ ἴ δ ι α. Δὲν τὸν ἐγνώρισαν. Δὲν τὸν ἐγνώρισαν ὅτι ἦτο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο. Δὲν τὸν ἐγνώρισαν «ὅτι ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.» Δὲν τὸν ἐγνώρισαν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ τοῦ παντὸς βασιλεὺς καὶ ὅτι ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπου ἤρχετο εἰς τὰ ἴδια καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους.

Εἶνε διὰ τοῦτο δικαιολογημένοι, ἐπομένως καὶ ἀνεύθυνοι; Τό ὅτι ἄλλοι τὸν ἐγνώρισαν, καὶ ἐκ τοῦ κόσμου τῶν νομικῶν καὶ ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ὄχλων, καθιστᾷ ἀναπολογήτους τοὺς παραγνωρίσαντας αὐτόν. Ἐὰν δὲν ἐγνώρισαν, ἀλλ' ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι. Πῶς; ἐὰν δὲν ἦσαν τόσον ἀλαζόνες καὶ τόσον ἁμαρτωλοί. Βίος ὡς ὁ τοῦ Ἰησοῦ ἦτο τερατῶδες νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν σταυρόν. Τί τὸν ἀπώλεσεν; Ἡ πρὸς τὸν νόμον στοργὴ τῶν φαρισαίων; ὄχι· τὸ μῖσος. Καὶ τὸ πάθος αὐτὸ εἶνε πάντοτε ἔνοχον καὶ ἄξιον ἐσχάτης καταδίκης. Ἀλλ' ἡ θέσις τῶν μὴ παραλαμβανόντων σήμερον τὸν Ἰησοῦν εἶνε πολὺ περισσότερον βαρυτέρα. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἐδέχθησαν ἐπὶ τριετίαν ἐν μέσῳ αὐτῶν διδάξαντα καὶ ποιήσαντα, ἡμεῖς δὲν τὸν δεχόμεθα μολονότι μᾶς τὸν συνιστῶσι καὶ μᾶς τὸν ἐπιβάλλουσι δεκαεννέα ὁλόκληροι αἰῶνες. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν δὲν τὸν ἐδέχθησαν προσηλωμένοι παιδιόθεν εἰς στενοὺς ξηροὺς Ἰουδαϊκοὺς τύπους καὶ ἔχοντες τοὐλάχιστον τὴν πρόφασιν ὅτι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των, ἣν, κατὰ τὸ λέγειν αὐτῶν, ἤρχετο νὰ καταλύσῃ ὁ Ἰησοῦς, ἡμεῖς δὲ οἱ παιδιόθεν ἀνήκοντες εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, οἱ παιδιόθεν ἀσπαζόμενοι τὸν σταυρόν του καὶ προσκυνοῦντες αὐτὸν ὡς Θεόν, ἡμεῖς οἱ ὁμολογοῦντες αὐτὸν ἀρχηγὸν καὶ βασιλέα μας, Κύριον καὶ κριτήν μας, τί δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ προφασισθῶμεν κλείοντες εἰς αὐτὸν τὴν καρδίαν μας, καὶ ἀρνούμενοι τὴν διαμονὴν ἐν τῇ ψυχῇ μας, ἥτις εἰς αὐτὸν ἀνήκει, καὶ τὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ θέσιν κατέκτησε δι' αὐτοῦ τοῦ αἵματός του; Ἐὰν ἔλθῃ βασιλεύς τις εἰς τὴν καλύβην μας καὶ ζητήσῃ νὰ μείνῃ εἰς αὐτήν, περαχαρεῖς ἐκ τῆς τιμῆς θὰ τῷ τὴν παραχωρήσωμεν προθύμως, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς κατακλιθῶμεν εἰς τὸ ὕπαιθρον. Ἐὰν ὁ Κύριος εἴπῃ πρὸς τὸν ὑπηρέτην «διαμονήν μου ἐκλέγω τὸ δωμάτιον, τὸ ὁποῖον σοὶ παρεχώρησα, καὶ θὰ μένωμεν ὁμοῦ εἰς αὐτό, ζωή σου δὲ θὰ εἶνε ἡ ἰδική μου ζωή», τίς ὑπηρέτης τόσον ἄφρων θὰ ἦτο, ὥστε νὰ κλείσῃ τὴν

θύραν ἀγροίκως κατὰ πρόσωπον τοῦ κυρίου του μὴ ἐκτιμῶν τὴν καλωσύνην του καὶ ἀψηφῶν τὴν ὀργήν του;

Καὶ ὅμως εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν τὸν ὑπέρτατον κάμνομεν ἀσυλλογίστως τὴν προσβολὴν ταύτην τὴν βάναυσον, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψει τὰ ἐφ' ἡμῶν δικαιώματά του, ἀλλ' οὔτε καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν καθήκοντά μας, οὔτε τὰ ἀνεκτίμητα συμφέροντα, τὰ ὁποῖα οὕτω διακυβεύομεν. Ὁποία ἡ ἐκ τούτου τύχη ἡμῶν; Ἡ κατάρα ἡ βαρύνουσα τὴν μνήμην τῶν φαρισαίων ἂς μᾶς διδάξῃ ὅτι θλιβερὸν καὶ ὀλέθριον παράδειγμα ἀκολουθοῦμεν, μέλλον νὰ μᾶς παραδώσῃ εἰς αἰώνιον αἶσχος καὶ αἰωνίαν κόλασιν.

Τίνες λαμβάνουσι τὸν Ἰησοῦν.

«Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.»

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου δὲν ἔπεσε καθ' ὁλοκληρίαν εἰς γῆν ἄγονον καὶ ἐν μέσῳ τριβόλων καὶ ἀκανθῶν. Ἡ ἐξ αὐτοῦ ζωὴ δὲν εὗρε μόνον ἕρμαια τοῦ θανάτου πτώματα. Καὶ τὸ φῶς τὸ ἐξ αὐτοῦ δὲν ἀπήντησε μόνον ὀφθαλμοὺς τυφλώσεως ἀθεραπεύτου. Ἐὰν ὁ κόσμος τὸν παρεγνώρισεν, ἀλλ' ὑπῆρξαν καὶ οἱ γνωρίσαντες αὐτόν. Τίνες; Ὅσοι τὸν ἐπίστευσαν. Ὡς ποῖον; ὡς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ζῶντα, τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ δώδεκα καὶ οἱ ἄλλοι, οἵτινες ὡς αὐτοὶ τὸν ὡμολόγουν, ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ὑπήκοοι, οἱ ἀναγνωρίσαντες τὸν Κύριον ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, ὅτι πρὸς τοὺς ἰδίους ἦλθεν. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη δὲν εἶχε βεβαίως, τοῦ Ἰησοῦ ἀκόμη ζῶντος, τὴν ἐπίγνωσιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος προσέλαβεν. Ἀλλ' ἦτο ἀναγνώρισις, πολλοῦ ἄξια ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς παραγνωρίσεως. Διὸ καὶ ἀντημείφθη καὶ ἐτελειώθη διὰ τοῦ ἄνωθεν πλήρους φωτισμοῦ, καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες πρῶτοι αὐτὸν ἐγνώρισαν, ἔδωκεν ὁ Κύριος τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν νὰ γείνωσι τὰ πρῶτα τοῦ Θεοῦ τέκνα καὶ νὰ χρησιμεύσωσιν οἱ κορυφαῖοι πρωτεργάται εἰς τὴν νέαν παγκόσμιον ἀναγέννησιν, τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶνε νὰ γείνωσιν οἱ ἄνθρωποι μέλη μιᾶς τοῦ κοινοῦ Πατρὸς οἰκογενείας καὶ κληρονόμοι αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας του.

Εἰς τίνας τοῦτο δίδεται; Τὸ λέγει ὁ Ἰωάννης: Τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Τί δὲ πιστεύουσιν; ὅτι εἶνε ὁ υἱὸς

τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶνε ὁ ἐνσαρκωθεὶς Λόγος τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν ψυχικήν των σωτηρίαν καὶ τὴν αἰωνίαν αὐτῶν ζωήν. Ὁποία δὲ ἡ πίστις αὕτη ἡ ἀξιοῦσα ἡμᾶς νὰ γείνωμεν τέκνα τοῦ Θεοῦ; Οὐχὶ ἡ ὀνοματική, ἡ ξηρά, ἡ τυπική, ἀλλ' ἡ θερμή, ἡ ζῶσα, ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Αὐτὴ εἶνε ἡ παρέχουσα ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν τέκνα τοῦ Θεοῦ γενέσθαι· καὶ λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐξουσίαν πολὺ εὐλόγως, διότι τὸ νὰ γείνωμεν τέκνα τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀξίωμα μέγα καὶ ἐξουσία ὑπέροχος, ἀφοῦ μᾶς θέτει ὑπεράνω πάσης κοσμικῆς δυνάμεως καὶ δόξης, ἀφοῦ μᾶς καθιστᾷ κοινωνοὺς τῆς θείας βασιλείας, ἀφοῦ μᾶς ἀναδεικνύει κατακτητὰς τοῦ ἀπείρου καὶ τῆς αἰωνιότητος.

Τίνες οἱ ἐκ Θεοῦ γεννηθέντες.

Εἰπὼν ὁ Ἰωάννης ὅτι ὁ Κύριος ἔδωκε τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, δίδει καὶ τὰ γνωρίσματα καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν πιστευόντων τούτων. Πιστεύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τέκνα διὰ τοῦτο τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε οἱ ἁπλῶς ὁμολογοῦντες αὐτὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα καὶ κατατασσόμενοι ὡς ἀριθμοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἐμμένοντες δὲ εἰς τὴν ἁμαρτωλὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν κληρονομοῦσιν ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως καὶ τῆς καταγωγῆς των παρὰ γονέων, οἵτινες ἁμαρτωλοὶ καὶ αὐτοὶ ἐγεννήθησαν. Ἵνα γείνῃ τις τέκνον Θεοῦ, ἵνα ἀληθῶς πιστεύσῃ εἰς τὸν Ἰησοῦν, πρέπει νὰ γεννηθῇ ἐκ Θεοῦ, νὰ γεννηθῇ ἄνωθεν, ὡς πρὸς τὸν Νικόδημον ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Ἡ ἐκ Θεοῦ ἢ ἄνωθεν αὕτη γέννησις ὠνομάσθη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν γλώσσῃ ἀναγέννησις, καὶ ὠνομάσθη οὕτω διότι δι' αὐτῆς, συντελουμένης, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὁ ἐξ Ἀδάμ, ὁ ἐξ ἁμαρτωλῆς προελεύσεως, μεταβάλλεται εἰς νέον ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Πῶς τοῦτο κατορθοῦται; Διὰ τοῦ Πνεύματος. «Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι.»

Τίνες λοιπὸν οἱ ἐκ Θεοῦ γεννηθέντες; οἱ διὰ Πνεύματος ἀναγεννηθέντες. Οὗτοι δὲ τίνες; Οἱ βαπτισθέντες καὶ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, οἱ δι' αὐτῆς ἁγιάσαντες τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχήν των καὶ ἐν τῷ ἁγιασμῷ τούτῳ ζῶντες καὶ κινούμενοι. Οὗτοι γεννηθέντες ἄνωθεν εἶνε τέκνα Θεοῦ, τηροῦνται τοῦ ἠθικοῦ του νόμου, νέοι ἄνθρωποι ὑπέρτεροι τῶν ὁρμῶν τῆς ὕλης,

πολῖται βασιλείας πνευματικῆς ἤδη ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου· καὶ ἡ ἀναγέννησις αὕτη ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας· ἡ δὲ πραγματοποίησίς του ἀπαρτίζει τὴν πλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, συνισταμένου εἰς τὸ νὰ γείνῃ διὰ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τέκνον τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἀναγέννησιν ταύτην ἐπραγματοποιήσαμεν ἡμεῖς ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ βίῳ μας; Ἰδοὺ φροντὶς ἀξία νὰ ἐφελκύσῃ ἀμέριστον τὴν προσοχήν μας. Ἐβαπτίσθημεν ἐν πνεύματι. Ἀλλ' ἐμείναμεν ἐν τῷ πνεύματι ἢ ἀπεμείναμεν σαρκὸς ὄγκοι, αἱμάτων τέκνα, ἄνευ ὑπερτέρου ἰδεώδους, ἄνευ πνευματικῆς κινήσεως καὶ ζωῆς; Ἐὰν εἴμεθα τοῦ πνεύματος ξένοι, εἴμεθα καὶ ξένοι πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ Πνεῦμα μᾶς προσεγγίζει, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ Πνεῦμα μᾶς ὁμοιοῖ. Τί δὲ τότε νὰ πράξωμεν ὀφείλομεν; Νὰ καλέσωμεν ὀπίσω, πρὸς τὴν ψυχὴν ἡμῶν, τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀπ' αὐτῆς ἐφυγαδεύσαμεν, ὅπως μᾶς ἀναμορφώσῃ, ὅπως μᾶς καθαρίσῃ, ὅπως μᾶς ἁγιάσῃ καὶ μᾶς ἐξαγνίσῃ, ὅπως ὑποτάξῃ τὰ σαρκικὰ εἰς τὰ πνευματικά, ὅπως μᾶς φέρῃ ἐπὶ τῶν πτερύγων του, ἐν τῷ ἀπείρῳ τῆς θείας βασιλείας, ὅπως μᾶς καταστήσῃ πνευματικὰ ὄντα ἄξια νὰ εἴμεθα τέκνα τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Πῶς θὰ γείνῃ τοῦτο; Διὰ τῆς μετανοίας, τῆς ἐξομολογήσεως, τῆς προσευχῆς, τῆς πίστεως, τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας, τῆς ἐν ἡμῖν κυριαρχίας τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης. Ἡ μετάνοια καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ παράκλησις θὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ τὸ πνεῦμα. Ἡ δὲ χάρις αὐτοῦ θὰ ἐνισχύῃ τὴν πίστιν μας καὶ θὰ ἐπιτελῇ τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ βίου μας. Καὶ ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ταύτῃ ἐπιδράσει καὶ ἐνισχύσει πίστεως, καθαροῦ βίου καὶ χάριτος τοῦ πνεύματος, ἡ ἄνωθεν ἀναγέννησις θὰ συντελῆται καὶ ἡ τελείωσις θὰ συμπληροῦται, οὕτω δὲ θὰ δοθῇ ἡμῖν ἡ ἐξουσία νὰ γείνωμεν τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ μέλη τῆς μιᾶς μεγάλης ἐν πνεύματι οἰκογενείας τῶν πιστευόντων εἰς Χριστόν.

Τῇ Δευτέρᾳ Κυριακῇ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ.

(Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην κεφ. κ', 19—31).

Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ Μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπών, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ Μαθηταί, ἰδόντες τὸν Κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπών, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. Θωμᾶς δέ, εἷς ἐκ τῶν Δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν, ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν. Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου· καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἀνέστη Χριστός. Μάτην ἡ δυσπιστία τὸ φιλονεικεῖ. Μάτην ἡ ἀπιστία τὸ ἀρνεῖται. Δεκαεννέα αἰῶνες λαμπρῶς κηρύττουσι τὸ μέγα καὶ κοσμοσωτήριον γεγονός.

Τὸ πρᾶγμα βεβαίως, ὡς τι παρὰ φύσιν ἐκ πρώτης ἀπόψεως

κρινόμενον, ταράττει καὶ θορυβεῖ. Οὐχὶ ὅμως πλέον ἡ πίστις, ἀλλ' ἀποδειξεις θετικαὶ καὶ λογικώταται ἐπιβάλλουσιν αὐτό.

Δύο λύσεις δύνανται νὰ δοθῶσιν εἰς τὸ ζήτημα τί ἀπέγεινεν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν καὶ τὸν ἐνταφιασμόν του. Ἡ λύσις, ἣν παραδέχεται ἡ Ἐκκλησία, ὅτι ἀνέστη μετὰ ἡμέρας τρεῖς· ἡ λύσις, ἣν ὑπεστήριξαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, ὅτι ἐκλάπη ὑπὸ τῶν μαθητῶν του ἀπὸ τοῦ τάφου.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου καὶ σήμερον τάσσονται ὑπὲρ τῆς δευτέρας. Ἀλλ' ὁποία μωρία ἢ ὁποία κακοπιστία εἰς αὐτήν!

Τὸν τάφον ἀσφαλίζει λίθος μέγας καὶ φρουρὰ στρατιωτῶν, περιζωννύουσα, φυλάττει πανταχόθεν αὐτόν. Πῶς λοιπὸν ἀπεκυλίσθη; Πῶς ἡ φρουρὰ ἐξηπατήθη; πῶς ὁ νεκρὸς ἀνηρπάγη;

Ἦσαν ἔξυπνοι οἱ στρατιῶται καὶ οἱ μαθηταὶ ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς διαλάθωσιν; Ἔγειναν ἴσως οὗτοι ἀόρατοι; Ἢ ἐγειναν ἐκεῖνοι τυφλοί, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἴδωσι, καὶ κωφοί, διὰ νὰ μὴ ἀκούσωσι τὸν δοῦπον τοῦ ἀποκυλισθέντος λίθου; Ἂς ἀπαντήσῃ ἡ ἀπιστία.

Ἢ μὴ ἐκοιμῶντο οἱ στρατιῶται καὶ ἐκλάπη τὸ σῶμα; Οἱ Φαρισαῖοι ἔπλασαν τὸ μύθευμα. Οἱ δῆθεν ὀπαδοὶ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης τὸ ἐπαναλαμβάνουν. Ἐκοιμῶντο! Ἀλλ' ἐκοιμᾶτο λοιπὸν ὁλόκληρος φρουρά; Ἡ κουστωδία ἐκείνη, ἡ ἔμπιστος εἰς τοὺς Φαρισαίους, ἡ ἀφωσιωμένη εἰς αὐτούς, πρὸς ἣν ἐδόθησαν τόσαι συστάσεις, τόσαι συμβουλαί, τόσαι διαταγαί, ἥτις ἐγνώριζε τίνα ὑπηρεσίαν θὰ προσέφερεν εἰς τοὺς ἄρχοντας ἐκείνους, ἂν μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τὸ σῶμα εὑρίσκετο ἐν τῷ τάφῳ, ἥτις ἤξευρεν εἰς ποίαν ὀργὴν καὶ θύελλαν καὶ εἰς ποινὴν ποίαν θὰ ἐξετίθεντο ἂν ἐκ τῆς ἀμελείας της ὁ τάφος εὑρίσκετο κενός, ἦτο δυνατὸν αὐτὴ νὰ κοιμηθῇ ὁλόκληρος, μέχρις ἑνός, καὶ νὰ κοιμηθῇ οὕτω, ὥστε νὰ γείνῃ τόση ἐργασία πρὸς ἀποσφράγισιν καὶ ἀποκύλισιν τοῦ λίθου, συνοδευομένη κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τόσου θορύβου, χωρὶς κανεὶς νὰ ἐξυπνήσῃ καὶ ν' ἀντιληφθῇ τὸ τόσον θρασὺ καὶ ἀπονενοημένον τόλμημα;

Καὶ τίνες οἱ ῥιψοκίνδυνοι καὶ παράβολοι οὗτοι τολμητίαι; Οἱ μαθηταί! Πέτρος ὁ ἀπαρνηθείς, καὶ οἱ ἄλλοι, οἵτινες, μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, καὶ ἀπεφάσισαν καὶ πάλιν νὰ ἐποδοθῶσιν εἰς τὸ ἐπάγγελα τῆς ἁλιείας. Αὐτοί, τὰ ἐπτοημένα αὐτὰ πνεύματα, ἐτόλμησαν νὰ ἁρπάσωσι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ τάφου πεφραγμένου καὶ ἐσφραγισμένου, περὶ τὸν ὁποῖον ἐγνώριζον ὅτι τοὺς περιέμενον λόγχαι; Αὐτοὶ ἠδυνήθησαν ἐκ τῶν προτέρων νὰ γνωρίσωσιν ὅτι θὰ ἐκοιμᾶτο ὁλόκληρος φρουρά, ἣν δὲν θὰ ἤγειρεν ἀπὸ τοῦ ὕπνου οὔτε ὁ κρότος τῶν βημάτων των, οὔτε ὁ λίθος, ὅστις θ' ἀπεκυλίετο, οὔτε ὁ ζῆλος, ὅστις τὴν κατεῖχεν, οὔτε ὁ φόβος ὅστις τὴν διέπνεεν, οὔτε τύχη τις ἁπλῆ ἐπὶ τέλους;

Καὶ πόθεν αἱ ὑποθέσεις αὐταὶ πᾶσαι; Τί παρουσιάζουσι τὸ ὁποῖον τὰς στηρίζει; ὑπόνοιαι μωραὶ καὶ εἰκασίαι αὐθαίρετοι· οὐδὲν πλέον. Τὸ Εὐαγγέλιον τὰς διαψεύδει· ἡ στοιχειώδης λογική, ἡ βασιζομένη εἰς τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, τὰς καταδικάζει. Καὶ ἐν τούτοις αἱ ὑπόνοιαι αὗται προβάλλονται εἰς ἐπιχειρήματα καὶ ἐμφανίζονται εἰς βεβαιώσεις. Ἀλλὰ παρὰ μὲν τοῖς Φαρισαίοις τὰς ἐδημιούργει διαστροφή, ἥτις κατήντα εἰς μωρίαν· παρὰ δὲ τοῖς ἀπίστοις τὰς ἐμπνέει μωρία, ἥτις μαρτυρεῖ καὶ οἰκτρὰν διαστροφήν.

Δὲν ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς! Ἀλλὰ τότε πῶς οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὴν ἀνάστασίν του; πῶς οἱ εὐαγγελισταὶ ἐβεβαίωσαν αὐτήν; Καὶ μὴ εἴπον ὅτι τὴν ἤκουσαν; Ἀλλ' αὐτοί μᾶς λέγουσιν ὅτι εἶδον τὸν ἀναστάντα ἐνώπιόν των, ὅτι τὸν ἤκουσαν λαλοῦντα, ὅτι τὸν ἀντελήφθησαν τρώγοντα, ὅτι ἀντίκρυσαν τοὺς τύπους τῶν ἥλων του, ὅτι ἐνεφανίσθη ἐνώπιον αὐτῶν πολλάκις διὰ τεσσαράκοντα ὁλοκλήρων ἡμερῶν.

Ἦτο τοῦτο ὀπτασία ἐκ προδιαθέσεως, παραίσθησίς τις, αὐταπάτη τις; Ἀλλ' αὐτῶν ἡ προδιάθεσις ἦτο κατὰ τῆς ἀναστάσεως. Ἐμφανισθέντα τὸν ὑπέλαβον φάσμα· ἔπειτα, ὀπτασιασταί, εἷς, δύο, τρεῖς. Ἀλλ' ὀπτασισταὶ τόσοι; καὶ τοσάκις; καὶ κατὰ τρόπον τοιοῦτον; ψευδαίσθησις ὅτε τὸν ἔβλεπον; ψευδαίσθησις ὅτε τὸν ἤκουον; ψευδαίσθησις ὅτε τὸν ἐψηλάφουν; ψευδαίσθησις ὅτε τοὺς ηὐλόγει; ψευδαίσθησις ὅτε τοὺς ἐδίδασκε; ψευδαίσθησις ὅτε ἔτρωγε; ψευδαίσθησις ὅτε ἐπεδείκνυε τὰς χεῖρας του; ψευδαίσθησις ὅτε παρουσίαζε τὴν πλευράν του; ψευδαίσθησις ὅτε τοῖς ἔδιδε τὴν ἐντολὴν νὰ πορευθῶσιν εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα καὶ νὰ μαθητεύσωσι τὰ ἔθνη; ψευδαίσθησις ὅτε ἐνώπιόν των ἀνελαμβάνετο; Ἂν αὗται ἦνε ψευδαισθήσεις, τίνα λοιπὸν τότε δύναται νὰ εἶναι τὰ γεγονότα; ἴσως μόνη ἡ μωρία καὶ ἡ τύφλωσις τῶν ἀπίστων.

Δὲν ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς; Καὶ ἡ ἱστορία τότε τῆς ἐκκλησίας του, οἱ ἀγῶνες αὐτῆς, οἱ θρίαμβοι αὐτῆς, τὰ ἔργα αὐτῆς, τίνα ἐξήγησιν δύνανται νὰ εὕρουν; Οἱ ἀγράμματοι παρουσιάζονται ἐν μιᾷ στιγμῇ σοφοί· οἱ δειλοὶ ἐμφανίζονται ἥρωες. Οἱ φοβηθέντες πρὸ μιᾶς παιδίσκης ἀναλαμβάνουσιν ἀγῶνα καθ' ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ κόσμου. Ἕν κήρυγμα ἑλκύει χιλιάδας. Χωλοὶ ἀναπηδῶσι. Τυφλοὶ ἀναβλέπουσι. Φιλόσοφοι ἡττῶνται.

Λόγχαι ὑποκλίνουσι. Στέμματα κύπτουσι. Κακοῦργοι γίνονται ἅγιοι. Πόρναι ἐξαγνίζονται. Τεραστία κατάκτησις καὶ τερα-στία ἀναμόρφωσις ἐπιτελεῖται. Αἱ καρδίαι κηρύττουσι τὴν ἀ-νάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Τὰ πνεύματα τὴν δέχονται. Τὰ χείλη τὴν διακηρύττουσι. Καὶ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν ἀναστάντα ἀ-νίστανται οἰκογένεια σημομένη, ἀνίσταται κοινωνία καταρρέ-ουσα, καὶ διὰ δεκαεννέα αἰώνων ἄτομα, κοινωνία, ἔθνη, λαοὶ ἐ-γείρονται καὶ ζωοποιοῦνται ἐν τῇ πίστει ταύτῃ.

Εἶνε ταῦτα μυθεύματα ; εἶνε ταῦτα ὑποθέσεις ; εἶνε ταῦτα λόγοι ἁπλοῖ ; Ἀλλ᾽ εἶνε γεγονότα παγκόσμια, εἶνε γεγονότα ἱστορικά, εἶνε γεγονότα τὰ ὁποῖα δὲν δύναται ν᾽ ἀρνηθῇ ἡ ἀ-πιστία. Ποία λοιπὸν εἶνε ἡ θετικὴ ἐξήγησις, ἣν δύναται νὰ τοῖς δώσῃ ; Γεγονότα δὲν εἶνε μόνον αἱ ἀστραπαί, οἱ κεραυνοί, αἱ βρονταί, οἱ σεισμοί, τὰ νέφη, τὰ γεωλογικὰ στρώματα, τὰ φυτά, τὰ ὀρυκτά, τὰ πετρώματα, τὸ αἷμα, τα νεῦρα, ὁ ἐγκέφαλος· γεγονότα εἶνε καὶ τὰ διαπιστούμενα ἀναμφισβητήτως ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ μεταβολῶν καὶ ἡ ἀπι-στία εἶνε ὑπόχρεως νὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ. Ἂς εἴπῃ λοιπὸν τὴν ἰδικήν της γνώμην. Ἂς εἴπῃ τὴν ἰδικήν της ἐξήγησιν. Ἀλλ᾽ ἀρνουμένη τὴν ἀνάστασιν ὀφείλει κατ᾽ ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα ν᾽ ἀρυσθῇ τις δύναται μόνον ἐκ τῶν αἰθουσῶν τοῦ φρενοκομείου.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνάστασις εἶνε γεγονός, καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε ἀλήθεια, φῶς, ζωή, ὁ κόσμος ὁ φρόνιμος, ὁ νηφάλιος, ὁ ἀμερόληπτος, ὁ πολιτισμένος, ὁ περισῴζων τὸ λογικόν του, ὁ εὐλαβούμενος τὸν ἀνθρωπισμόν του, τὸ πιστεύει καὶ τὸ διακη-ρύττει· καὶ ἡ ἀλήθεια αὕτη, ἀκαταμάχητος καὶ ζωοποιός, ἑλ-κύει πρὸς ἑαυτὴν τὰ πνεύματα καὶ τὰς καρδίας, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀραιώνει καταπληκτικῶς τὰς τάξεις τῶν ἀντι-θέτων· ὄχι μόνον πνεύματα ἐκ τοῦ ὄχλου, ἀλλὰ καὶ πνεύματα τῆς ἐπιστήμης ἐπίλεκτα ἀφίνουσι τοὺς θρήνους των πρὸ τοῦ σταυροῦ καὶ χαιρετίζουσι μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ἀναστάντα Ἰ-ησοῦν. Διαπρεπεῖς δὲ συγγραφεῖς, ἐρευνῶντες καὶ πειθόμενοι, προσκλίνουσι ταπεινῶς πρὸ αὐτοῦ, ἐπαναλαμβάνοντες μετὰ τοῦ Θωμᾶ « ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. »

Ὁ Θωμᾶς καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος

Αἱ ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, αἱ διὰ πραγμάτων καὶ γεγονότων ἱστορικῶν, εἶνε τόσον πολλαὶ καὶ

τόσον ἀκαταμάχητοι, ὥστε ὁ ἀρνούμενος αὐτὴν ὄχι μόνον φι-λόσοφος καὶ ἐπιστήμων δὲν δύναται νὰ εἶνε, ἀλλ᾽ οὐδὲ κοινῆς λογικῆς ἄνθρωπος. Μία τῶν ἀποδείξεων τούτων ἱκανὴ νὰ καταισχύνῃ ὅλον τὸν κόσμον τῶν ἀπίστων εἶνε βεβαίως ἡ δο-θεῖσα εἰς τὸν ἀπόστολον Θωμᾶν. Λέγουσι συνήθως ὅτι ὁ Θω-μᾶς ἦτο ἄπιστος. Τοῦτο δὲν ἀληθεύει ὑφ᾽ ἣν ἔννοιαν ἡ ἀπι-στία θεωρεῖται παρ᾽ ἡμῖν. Ὁ Θωμᾶς ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεόν· προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου δὲν εἶχεν ἀπι-στίαν, ἀλλ᾽ ἀμφιβολίας ἰσχυρὰς κεἰ ἐτήρει στάσιν ἐπιφυλακτικήν. Ὅτε τῷ εἶπον οἱ μαθηταὶ οἱ ἄλλοι « ἑωράκαμεν τὸν Κύριον », αὐτὸς δὲν ἠρνήθη ἀπολύτως ὅτι ἡ ἀνάστασις ἦτο δυνατή. Ἐὰν ἐξεδήλωσεν ἄρνησιν νὰ τὴν παραδεχθῇ ἀμέσως, ἀλλὰ μήπως καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἐπίστευσαν εὐθύς; Καὶ αὐτοί, ὅτε τὸ πρῶ-τον τὸν εἶδον, ἐνόμισαν ὅτι πνεῦμα ἐθεώρουν (Λουκ. κδ΄. 36-43.), διαλογισμοὶ δὲ ποικίλοι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ εὐαγγε-λιστοῦ, ἀνέβαινον εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ἐπίστευον, ἐνῷ ἐξηκολούθει νὰ ἵσταται ἐνώπιον των ὁ Κύ-ριος, ὅπως τοὺς πείσῃ, τοῖς εἶπεν « ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτός ἐγω εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔ-χοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας » Ὁ Θωμᾶς λοιπὸν δὲν ἔπραξέ τι ἐξαιρετικόν. Οἱ ἄλλοι ἰ δ ό ν τ ε ς ἐπίστευσαν. Καὶ αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἴδῃ. Χεῖρας καὶ πόδας ἐπέδειξεν εἰς τοὺς ἄλλους ὁ Κύριος, ὅπως τοὺς πείσῃ. Τὰ αὐτὰ πειστήρια ἀπήτησε καὶ ὁ Θωμᾶς, ὅπως πιστεύσῃ. « Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. » Δὲν ἀπέρριπτε λοιπὸν καθ᾽ ὁλοκληρίαν ὁ Θωμᾶς τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως. Ἀπ᾽ ἐναντίας ἔστεργε νὰ πιστεύσῃ, ἀλλ᾽ ὑπὸ ὅρον: οὐχὶ ἐξ ἀκοῆς, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτοψίας καὶ ἀντιλήψεως ἀμέσου καὶ προσωπικῆς. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε ἐπεφάνη πρὸς αὐτὸν ὁ Κύ-ριος καλῶν αὐτὸν νὰ ἐξετάσῃ τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευράν του, ὁ Θωμᾶς δὲν προέβη ἕως ἐκεῖ. Ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου τὴν ὁ-ποίαν ἔβλεπε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν του, τὴν ὁποίαν ἐβεβαιοῦτο διὰ τῆς φωνῆς του, κατέρριψε πᾶσαν ἀμφιβολίαν του καὶ διεσκέ-δασε τὴν ἐπιφύλαξίν του. Καὶ μὲ ὅλην τὴν ὁρμήν, τόν κο-χλασμόν, τὴν φλόγα, τὴν βεβαιότητα τὴν πλήρη περὶ τῆς ἀ-ναστάσεως τοῦ Κυρίου, προσέκλινεν ἐνώπόν του καὶ μὲ χαρᾶς δάκρυα καὶ μὲ ἀφάτου σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας τόνον, εἶπεν « ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιφυλάξεως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς πίστεως τοῦ Θωμᾶ μεγάλα ἔχομεν καὶ σωτήρια ν' ἀντλήσωμεν διδάγματα. Οἱ λέγοντες ὅτι τὴν ἀνάστασιν ἐπίστευσαν μαθηταὶ φανατικοὶ καὶ ἁπλοϊκοὶ τυφλῶς δεχθέντες τὴν περὶ αὐτῆς ἐπιτηδείως διασπαρεῖσαν φήμην, εἶνε ἐκτὸς τῆς ἱστορίας, καὶ φέρουσι τὸ στίγμα τῆς διαβολῆς καὶ τῆς κακῆς πίστεως, ἐκτὸς ἂν προτιμῶσι τὸ γνώρισμα τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀγνοίας. Οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐναντίον τῶν προσδοκιῶν των, τὸν εἶδον ἀνίσχυρον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἀποθνήσκοντα ὡς ἄνθρωπος κοινός, οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν καρδίαν των, ἦσαν προδιατεθειμένοι κατὰ τῆς ἀναστάσεως. Καὶ τόσον, ὥστε, καὶ ἀφοῦ τὸν εἶδον ἐνώπιόν των, δὲν ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσι, τόσον ὥστε, μὲ ὅλην τὴν δυσκολίαν τῶν πλέον ψυχρῶν καὶ ἐπιφυλακτικῶν ἀνθρώπων ὑπεδέχθησαν τὴν γενομένην ἐμφάνισιν τοῦ ἀναστάντος, ἐχρειάσθη δὲ ὅλη ἡ δύναμις τῆς πραγματικότητος διὰ νὰ τοὺς πείσῃ. Ἐὰν ἐπίστευσαν, ἡ πίστις των αὕτη τοῖς ἐπεβλήθη, οὕτως εἰπεῖν. Ἐπίστευσαν οὐχὶ διὰ τῆς φήμης, οὐχὶ δι' ἁπλῆς ἀκοῆς, ἀλλὰ βλέποντες ὁλοζώντανον ἐνώπιόν των τὸν ἀποθανόντα καὶ ταφέντα καὶ ὑποβαλλόμενον ἐν σώματι εἰς τὴν βάσανον αὐτῶν καὶ τὸν ἔλεγχον. Καὶ ἐπομένως τοιαύτη πίστις εἶνε πίστις πραγματική, εἶνε πίστις ἱστορική, εἶνε πίστις ἐξ ἐρεύνης, ἐκ γνώσεως βεβαίως καὶ ἀσφαλοῦς, πίστις πειραματική· καὶ ἡ λεγομένη πειραματικὴ ἐπιστήμη καὶ θετικὴ φιλοσοφία, ἡ παραδεχομένη ὅ,τι διὰ τῶν αἰσθήσεων βεβαιοῦται, ἀνατρέπει αὐτὰς τὰς ἀρχάς της καὶ εἶνε οἰκτρῶς πρὸς ἑαυτὴν ἀνακόλουθος, ἀρνουμένη ἀνάστασιν διαπιστωθεῖσαν κατὰ τρόπον ψηλαφητόν, ὁρατόν, αἰσθητόν.

Ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα ἐπιστήμονες! Καὶ λοιπόν; Ἡ ἐπιστήμη σας δὲν πιστεύει εἰς τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὰ γεγονότα, εἰς τὰ πράγματα, εἰς τὴν ἐπανειλημμένην, τὴν σαφῆ, τὴν ἐπίμονον ἀντίληψιν καὶ αἴσθησιν; Αὐταὶ ἀκριβεῖς δὲν εἶνε αἱ διατυμπανιζόμεναι ἀρχαί σας καὶ τὰ περὶ τῆς ἀληθείας προβαλλόμενα κριτήριά σας; Ἢ μήπως ἠθέλετε νὰ ἴδητε οἱ ἴδιοι; Ἀλλὰ τὴν ἀπαίτησίν σας ταύτην διατὶ δὲν ἐκτείνετε καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἱστορικὰ γεγονότα; Ἡ ἐν Μαραθῶνι καὶ ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη, τόσα ἄλλα γεγονότα ἱστορικά, εἰς τὰ ὁποῖα μικρόταται φαινόμεναι δυνάμεις ἐθαυματούργησαν κατ' ἄλλων κολοσσιαίων, φαίνονται πράγματα καταπληκτικὰ καὶ ἀπίθανα, σχεδὸν μυθώδη· τίς ὅμως δύναται νὰ περισωθῇ ἀπὸ τὸ γελοῖον, ἐὰν ἔλεγεν « ἐγὼ πιστεύω μόνον εἰς ὅσα ὁ ἴδιος βλέπω καὶ ἀκούω καὶ ψηλαφῶ, ἀρνοῦμαι δὲ νὰ πιστεύσω εἰς τὴν ἱστορίαν, καὶ ἂν θέλετε νὰ μὲ κάμετε νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπῆρξε Λεωνίδας, Μιλτιάδης, Θεμιστοκλῆς καὶ ὅτι πράγματι ἀληθεύουσιν ὅσα περὶ αὐτῶν πιστεύομεν, ὀφείλετε νὰ φέρητε τοὺς ἥρωας αὐτοὺς ἐνώπιόν μου καὶ ν' ἀνανεώσητε πρὸ τῶν ἐπιστημονικῶν ὀφθαλμῶν μου τὰ γεγονότα τῶν μαχῶν των, τῶν ναυμαχιῶν των, τῶν νικῶν των, τῶν τροπαίων των, τῶν θριάμβων των;

Ὅταν οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνακαλύπτωσι ἐρείπια πόλεων, κειμήλια τέχνης κεκρυμμένα, ἐκ τῶν ἔργων σχηματίζομεν τὴν περὶ τῶν ἐργατῶν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶνε πλέον ἀντικείμενον ἀρχαιολογικῆς ἀνακαλύψεως, γεγονός τι τοῦ παρελθόντος, ὅπερ τὸ παρὸν καλεῖται μόνον νὰ κρίνῃ ὁποῖόν τι ὑπῆρξεν· ὁ χριστιανισμὸς εἶνε γεγονὸς παρόν, σύγχρονον, ζῶν, τὸ ἐπιβλητικώτατον τῶν γεγονότων, γεγονὸς παγκόσμιον, πανσθενές, ἀείζωον, καὶ ὡς θρησκεία, καὶ ὡς ἠθική, καὶ ὡς ἱστορία, καὶ ὡς δύναμις ἀντιστάσεως καὶ ὡς δύναμις κατακτήσεως καὶ ἀφομοιώσεως καὶ ἀναπλάσεως καὶ ζωῆς θαυματουργοῦ ἐξαισίας, δὲν ἔχει, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὸν λόγον του, τὴν αἰτίαν του, τὴν ἐξήγησίν του, τὴν ὑπόστασίν του, ἄνευ τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἀφ' ἧς ἀρύεται πᾶσαν τὴν αἴγλην του, τὴν χάριν του, τὴν ζωήν του, τὴν δύναμίν του.

Ἀμφιβάλλει τις λοιπὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου; Ἡ ἀμφιβολία του μαρτυρεῖ τὴν ἄγνοιάν του καὶ τὴν ἀμάθειάν του. Σοφὸς ἂν εἶνε, ἐπιστήμων ἂν εἶνε, πεφωτισμένος ἄνθρωπος ἂν εἶνε, θὰ τὸ δείξῃ διὰ τῆς βεβαιότητος τῆς πίστεώς του. Καὶ δὲν δύναται ἢ νὰ πιστεύσῃ, ἂν εἰλικρινοῦς διανοίας καὶ καρδίας ἦνε οἱ ἀμφιβάλλοντες διαλογισμοί του. Θέλει νὰ ἴδῃ, νὰ ψηλαφήσῃ; Ἰδοὺ ἐνώπιόν του ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἰδοὺ ἐνώπιόν του τὸ ἀείζωον βασίλειον τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐξίσου τὴν ἀνάστασιν ἀποδεικνύοντα ὡς οἱ τύποι τῶν ἥλων καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν δὲν βλέπῃ, ἐὰν δὲν εὑρίσκωσιν αἱ χεῖρες του τί νὰ ἐγγίσωσι, διὰ νὰ πιστεύσῃ, τὸ σφάλμα δὲν εἶνε τοῦ Κυρίου· εἶνε τῆς ἀθεραπεύτου τυφλώσεως καὶ τῆς ἁμαρτωλῆς ἀναισθησίας τοῦ ἰδίου.

Τῇ Τρίτῃ Κυριακῇ τῶν Μυροφόρων.

(Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον. κεφ. ιε'. 43—47 καὶ ις'. 1—8).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν. εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν Κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ Κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτόν, ἐνείλησε τῇ συνδόνι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας, καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται. Καὶ διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ Ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀπεκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίαν καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος, ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς Μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχύ, ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἐν τῇ καθολικῇ ἀναγεννήσει καὶ ἀναμορφώσει, ἣν ἦλθε νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Ἰησοῦς, ἐν πνεύματι πίστεως, ἐλπίδος, ἀγάπης καὶ χάριτος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καθυστερήσῃ ἡ γυναικεία καρδία· ἐκτὸς δὲ τῆς πανάγνου μορφῆς τῆς μητρός του, φωτοβόλος καὶ μυρόεσσα πλειὰς ἄλλη ἁγνῶν παρθένων καὶ ἐξαγνισθεισῶν γυναικῶν, ἐπιδεικνύει ἄκρως θελκτικὴν καὶ συγκινοῦσαν τὴν ἁγίαν αὐτῆς ἀφοσίωσιν κατά τε τὸν βίον καὶ τὸν θάνατόν του. Δὲν ὡμοίαζεν ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς σκαιοὺς ἐκείνους προληπτικοὺς τοὺς βλέποντας ἁμαρτίας μόνον ὄργανον καὶ σκάνδαλον ἐν τῇ γυναικί, πρεσβεύοντας δὲ ὅτι ἡ ἀρετὴ πρέπει ν' ἀποστρέφηται τὴν μετ' αὐτῆς συνάφειαν καὶ οἰκείωσιν. Πάντας ἦλθε νὰ σώσῃ ὁ Ἰησοῦς, πάντας νὰ φωτίσῃ, πάντας νὰ ἑνώσῃ ἐν τῇ αὐτῇ ἀγάπῃ, πρὸς πάντας νὰ φέρῃ χάριν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγάπης ταύτης καὶ τῆς χάριτος δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποκλείσῃ τὸ ὂν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐξόχως πλασμένον πρὸς αὐτάς.

Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ βλέπομεν γυναῖκας ἀκολουθούσας καὶ διακονούσας εἰς αὐτόν. Ὁ ἴδιος ἔρχεται πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα παρὰ τὸ φρέαρ, ὅπως τῇ ὑποδείξῃ ὅτι αὐτός εἶνε τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν. Τὴν ἁμαρτωλὴν γυναῖκα προστατεύει κατὰ τῶν φαρισαίων καὶ συγχωρεῖ εἰς αὐτὴν τὰς ἁμαρτίας της, ὅτι ἠγάπησε πολύ. Ἐπὶ δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας του ἀφίνει νὰ καταχύσωσι μύρα παρθένοι καὶ γυναῖκες καὶ δὲν ἀπωθεῖ τὴν Μαρίαν ἐκμάσσουσαν τοὺς πόδας του μὲ τῆς κεφαλῆς της τὰς τρίχας. Τέλος, ὅτε, κεκμηκὼς ὑπὸ τὰς δεινὰς ἀγωνίας καὶ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ, πορεύεται πρὸς τὸν Γολγοθᾶν, ἐνῷ εἷς μαθητὴς τὸν ἠρνήθη καὶ οἱ λοιποὶ τὸν ἐγκατέλιπον, ἐνῷ ἐκ τῶν ὄχλων, οὓς εὐεργέτησεν, οὐδεὶς ἀφίνει φωνήν τινα συμπαθείας, ἀλλὰ φοβισμένοι ὅλοι καὶ κατάπληκτοι σιωπῶσιν ἢ ὠρύονται κατ' αὐτοῦ, μόνη ἡ γυναικεία στοργὴ δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν θλῖψιν της, καὶ γυναῖκες παρακολουθήσασαι ὠδύροντο καὶ ἐκόπτοντο δι' αὐτόν. Καὶ οὕτω παρέσχε πρὸς ἡμᾶς ὑπόδειγμα ὁ Ἰησοῦς, πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα οἱ ἄνδρες πρὸς τὰς γυναῖκας, ὅτι δυνάμεθα ν' ἀναστρεφώμεθα μετ' αὐτῶν ἐν τιμῇ καὶ ἁγνότητι, ὅτι πρέπει νὰ τὰς οἰκτείρωμεν ἁμαρτανούσας καὶ νὰ τὰς συγχωρῶμεν προθύμως καὶ τὰς ὑπερασπί-

ζωμεν μετανοούσας, ὅτι ἡ ἀγάπη του κατὰ καθῆκον πρέπει νὰ παρέχηται καὶ πρὸς αὐτάς. Ἐδίδαξε δὲ ἅμα καὶ τὰς ἰδίας ὅτι μόνον ἁγναὶ ἢ ἐξηγνισμέναι ἔχουσι θέσιν παρ᾽ αὐτῷ, ὅτι μετανοοῦσαι ἀποκαθίστανται ἔντιμοι ἐν τῇ ἀδελφότητι, ἣν αὐτὸς ἱδρύει, ὅτι καθαριζόμεναι εἶναι εὐπρόσδεκτοι ἐν τῇ βασιλείᾳ του, ὅτι ἐν αὐτῷ ἔχουσι τὸν ἄριστον φίλον καὶ προστάτην των, καὶ ὅτι αὐτοῦ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀφοσίωσις ἀποτελεῖ τὸν μέγαν ἐπὶ τῆς γῆς προορισμόν των καὶ τὸν κάλλιστον κόσμον καὶ ὡραϊσμὸν αὐτῶν.

Ἐκ τῶν γυναικῶν τούτων, τῶν περὶ τὸν Ἰησοῦν, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη, ἀγνοοῦσαι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἔρχονται λίαν πρωὶ παρὰ τὸ μνῆμά του, φέρουσαι μύρα μεθ᾽ ἑαυτῶν· ἀλλ᾽ ἐνῷ διελογίζοντο καθ᾽ ὁδὸν τίς θὰ ταῖς ἀπεκύλιε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εὑρίσκουσιν αὐτὸν ἀποκεκυλισμένον, καὶ εἰσελθοῦσαι πληροφοροῦνται, πρῶταὶ αὐταί, παρ᾽ ἀγγέλου ὅτι ἠγέρθη ὁ Ἰησοῦς. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἐνῷ μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸ τὴν ὑπέροχον ἀφοσίωσιν τῶν μαθητριῶν, διατρανοῖ ἅμα τὴν δικαίαν αὐτῶν προτίμησιν ἐν τῇ γνώσει τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως· καὶ καταδεικνύον τὰ καθήκοντα τῆς χριστιανῆς γυναικὸς ἀφ᾽ ἑνός, βεβαιοῖ ἅμα τὴν διακεκριμένην θέσιν, ἣν κατέλαβεν αὕτη καὶ δύναται νὰ τηρῇ ἐν τῇ νέᾳ κοινωνίᾳ τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ.

Γυναῖκες ἄφρονες καὶ μωραί, παρθένοι ἐπιπόλαιοι καὶ φιλάρεσκοι, ζητοῦσι συνήθως εἰς μυρίας ματαιότητας τὴν ἱκανοποίησιν παθῶν ταπεινῶν καὶ μικρῶν. Ὄχι δὲ σπανίως λησμονοῦσιν ὅλως ἐκεῖνον, ὅστις τὰς ἀνύψωσεν, ἢ εἰσερχόμεναι εἰς τοὺς ναούς του, εἰσελαύνουσι μεθ᾽ ὅλων τῶν ματαιοτήτων αὐτῶν, χωρὶς νὰ τὰς συγκινῶσι τὰ πάθη του, χωρὶς νὰ τὰς χαροποιῇ ἡ ἀνάστασίς του. Τὰς γυναῖκας ταύτας ἂς τὰς οἰκτείρωμεν, ἀδελφοί. Τὰ πάθη των θὰ φέρωσι τὴν καταδίκην των. Οἱ καλλωπισμοί των ἀποτελοῦσι τὴν καταισχύνην των. Ζῶσαι μακρὰν τοῦ Ἰησοῦ εἶναι γύναια ἀκόμη χρόνων εἰδωλολατρικῶν, ἄνευ ἀληθοῦς χάριτος καὶ ἁξίας, ἐλεειναὶ πληγαὶ τοῦ οἴκου, κινδυνώδη μιάσματα τῆς κοινωνίας. Μόνον γυνὴ πιστεύουσα εἶνε ἀξία ἐμπιστοσύνης. Μόνον γυνὴ ἐλπίζουσα εἶνε ἀξία ἐκτιμήσεως. Μόνον γυνὴ γνωρίζουσα ν᾽ ἀγαπᾷ κατὰ Χριστὸν ἐνέχει χάριν ὑπερτέραν καὶ θέλγητρα ἀμήχανα. Καὶ τὸ νὰ εἶνε ἀφωσιωμένη ἡ παρθένος καὶ ἡ γυνὴ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἰδοὺ τί ἀποτελεῖ τὴν σοφίαν ἅμα καὶ τὸ κάλλος της, τὴν ἀξίαν καὶ τὸν προορισμόν της.

Ρόδα καὶ κρίνα, μαργαρῖται καὶ ἀδάμαντες, σκῆπτρα καὶ στέμματα, ἄστρα καὶ ἥλιοι, κόσμοι ἀπέραντοι, ἐκτάσεις τοῦ ἀπείρου ἀχανεῖς, σοφία καὶ πλούτη, τί εἶσθε ὅλα σας ἀπέναντι τῆς αὐγῆς, ἥτις στέφει τὸ μέτωπον μιᾶς χριστιανῆς παρθένου, ἀπέναντι τῶν μύρων, τὰ ὁποῖα προχέει ἡ καρδία μιᾶς χριστιανῆς γυναικός ;

Ἡ τόλμη τοῦ Ἰωσήφ.

Οὐδεὶς ἐν τῷ βίῳ του ὑπέστη τὰς ταπεινώσεις καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τῶν ὁποίων ἔνοχοι ἔγειναν οἱ φαρισαῖοι κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δὲ τραγῳδία, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἔπεσε μάρτυς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀκόμη. Ἀνηρτημένος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μὲ κεκλιμένην τὴν κεφαλήν, μένει ἐκεῖ καθηλωμένος, ἄψυχον σῶμα πλέον. Οἱ φαρισαῖοι ἐπέτυχον τὸν σκοπόν των. Τὸν ἀπώλεσαν. Οἱ ἐσβεσμένοι ὀφθαλμοί του δὲν θὰ τοὺς τρέψωσι πλέον εἰς φυγὴν διὰ τῆς εἰλικρινείας, τῆς καθαρότητος, τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς λάμψεως αὐτῶν. Καὶ ἀπὸ τὰ κλεισθέντα χείλη του δὲν θὰ ἐξέλθουν πλέον βροντόφωνα «οὐαί». Ἀλλὰ τὰ μίση των ἐπιζῶσι τοῦ θανάτου τοῦ θύματός των, καὶ ὡς σῶμα νεκρὸν τοῖς μένει ἐχθρὸς ὁ Ἰησοῦς. Ἤὰν τοῖς ἦτο δυνατόν, θὰ ὠργίαζον καὶ κατὰ τοῦ κρεμαμένου ἐκείνου πτώματος.

Τίς λοιπὸν νὰ θάψῃ τὸν Ἰησοῦν; Ἐκεῖνος, ὅστις τόσον ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησεν, ὁ ἰατρεύσας τόσους ἀσθενεῖς, ὁ ἀποδώσας εἰς νεκροὺς τὴν ζωήν, ἐγκαταλελειμμένος παρὰ πάντων, ἔμελλε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα λάκκον διὰ τῶν χειρῶν στρατιωτῶν ἢ ὑπηρετῶν, οἵτινες θὰ τὸν ἐχλεύαζον καὶ θὰ τὸν ὕβριζον ἴσως καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τάφῳ του. Ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν μαθητῶν δὲν φαίνεται κανείς, ὅπως ζητήσῃ πρὸς ταφὴν τοῦ διδασκάλου τὸ σῶμα καὶ χύσῃ ἐπ᾽ αὐτοῦ τὰ ὕστατα φιλικῆς στοργῆς δάκρυα, τῶν ὁποίων σπανίως στεροῦνται καὶ οἱ ἔσχατοι τῶν κακούργων. Καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς ἔχει φύγῃ καὶ αὐτός· καὶ ἡ μήτηρ του, συντετριμμένη ἐκ τῆς ὀδύνης, οὔτε νὰ ἐνθυμηθῇ ἔχει δύναμιν τί γίνεται ἢ τί θ᾽ ἀπογείνῃ τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ της.

Ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ ἐγκαταλείψει, ἐν τῇ ἀπομονώσει ταύτῃ ἥτις μοὶ φαίνεται περισσότερον θλιβερὰ καὶ σπαρακτικὴ καὶ ἀπ᾽ αὐτὴν τὴν ἀγωνιώδη κραυγὴν πρὸς τὸν Πατέρα του, ἐν τῇ δειλίᾳ καὶ τῷ φόβῳ, ὅστις τοὺς πάντας ἔκαμε νὰ κρυβῶσιν, εὑρέθη καὶ εἷς ὅστις ἐτόλμησεν· «ἐλθών, λέγει ὁ εὐαγγελιστής,

Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.»

Τολμήσας. Ἡ μία αὕτη λέξις μᾶς δίδει θαυμασίως μὲ ἀπαράμιλλον δύναμιν τὴν εἰκόνα τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου, ὅστις ἐδέσποζε περὶ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ σῶμα τοῦτο δὲν ἦτο σῶμα συνήθους κακούργου. Ἦτο τὸ σῶμα τοῦ πλάνου, τοῦ βλασφήμου, ὡς τὸν ἔλεγον οἱ φαρισαῖοι, πρὸ τοῦ ὁποίου ὁ Βαραββᾶς ὁ ληστὴς ἐθεωρήθη ἄξιος χάριτος καὶ ἀπολύσεως, πάντες δ' ἐγνώριζον ἀκόμη ὅτι ἦτο τὸ σῶμα τοῦ τολμηροῦ ἐλεγκτοῦ καὶ κατηγόρου τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων τοῦ ἐξεγείραντος ἐναντίον του τὰ πλέον ἀδιάλλακτα καὶ ἰσχυρὰ μίση. Τίς λοιπὸν ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἐνῷ τὰ μίση αὐτὰ ἐμαίνοντο ἀκόμη καὶ ἔναυλοι ἦσαν εἰς τὰ ὦτα αἱ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κραυγαί, τίς ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν φαρισαίων, ἐξημμένων ἀκόμη παραφόρως ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν του, θὰ προσήρχετο ὡς ἐνδιαφερόμενος φίλος, ὅπως ζητήσῃ τὸ σῶμά του καὶ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸ τὴν ὀφειλομένην ἐσχάτην πρὸς τοὺς νεκροὺς εὐλάβειαν; Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ προέβαινε εἰς τοιοῦτο διάβημα, ἔπρεπε νὰ τὸ σκεφθῇ καὶ καλῶς νὰ τὸ σταθμήσῃ. Θὰ ἦτο ἀφροσύνη τοῦτο, ἀπερισκεψία, καὶ ἀπῃτεῖτο πολλὴ τόλμη πρὸς αὐτό. Ἠδύνατό τις νὰ θάψῃ ἕνα φονέα, ἕνα ἐμπρηστήν, οἱονδήποτε κακοῦργον τέλος, ἀλλὰ νὰ ζητήσῃ τοῦ Ἰησοῦ τὸ σῶμα ἦτο τόλμημα ἐπικίνδυνον. Ἰδοὺ ποῦ εἶχε καταντήσῃ τερματίσας τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον του ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ ποῦ κατήντησεν ἡ τύφλωσις καὶ ἡ θηριωδία τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ διαγωγῇ των πρὸς Ἐκεῖνον, ὅστις ἦλθε νὰ τοῖς φέρῃ τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν χάριν, καὶ νὰ καταστήσῃ κτῆμά των τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τῶν οὐρανῶν τὴν βασιλείαν.

Τίς λοιπὸν θὰ ἐτόλμα; Καὶ νεκρὸς ὁ Ἰησοῦς ἐδείχθη ἰσχυρότερος τῶν Φαρισαίων. Ἀνὴρ τῆς ὑψηλῆς τάξεως, Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, μέλος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ συνεδρίου, «τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.» Ἡ τόλμη εἶνε ἀξία προσοχῆς. Οἱ κατέχοντες ἀξιώματα εἶνε συνήθως συντηρητικωτέρου φρονήματος καὶ φυλάσσονται ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτεθῶσι, καὶ μόνον δ' ὁ δυσφημισμὸς καὶ ἡ κακολογία καὶ ἡ ἐνδεχομένη καταφρόνησις ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων τῆς τάξεώς των, τοὺς φοβίζουσι περισσότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ κινδύνου τῆς ζωῆς. Καὶ ὅμως ὁ Ἰωσὴφ τολμᾷ. Τὸ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀποθανόντα καθῆκον, κατισχύει καὶ τοῦ φόβου καὶ πάσης ὕβρεως καὶ

κακολογίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξετόξευον κατ' αὐτοῦ οἱ συνάδελφοί του, κατισχύει ἀκόμη παντὸς προσωπικοῦ ὑπολογισμοῦ, ὃν νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ ἠδύνατο ἐνδεχομένη ἀπώλεια τῆς ἐν τῷ συνεδρίῳ θέσεώς του. Ὁ Ἰησοῦς μένει νεκρὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Αὐτὸς θὰ τὸν θάψῃ. Τῶν φαρισαίων ἡ μῆνις δὲν τὸν ἀναχαιτίζει. Θεωρεῖ τιμήν του νὰ καταθέσῃ αὐτὸς ἐν τῷ μνημείῳ τὸν ἀναρτηθέντα ἐπὶ ξύλου ἀτιμίας. Καὶ τὸ πράττει ἀδιαφορῶν πρὸς πᾶσαν διαβολήν, πρὸς πᾶσαν κατάκρισιν, πρὸς πάντα κίνδυνον, ἀναδειχθεὶς οὕτω τὸ πρῶτον πρόσωπον, ἐν τῷ ὁποίῳ, μετὰ θάνατον ὁ Ἰησοῦς, ἐφανέρωσε τὸ ἐπὶ τῶν καρδίων κράτος τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ δυνάμεως.

Καὶ ἡ δύναμις αὕτη, καθὼς ἡ ἱστορία βεβαιοῖ καὶ ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει, ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἤργησε νὰ φανερωθῇ εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τὴν νέαν πίστιν ἀσπαζομένας. Εὐλογημέναι αἱ χεῖρες, αἵτινες ἐτόλμησαν νὰ θάψωσι τοῦ Ἰησοῦ τὸ σῶμα, φέρον ἀκόμη τοὺς τύπους τῶν ἐκπομπεύσεων καὶ τῶν κακουργιῶν, ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα φονέων ἰσχυρῶν καὶ μοχθηροτάτων. Ἀλλ' εὐλογημέναι καὶ αἱ χεῖρες, αἵτινες ἔπειτα, μυριοπληθεῖς, περιέφερον τὸν σταυρὸν τοῦ παθόντος καὶ ταφέντος, ἐνῷ τὰ στόματα ὡμολόγουν καὶ διεκήρυττον τὴν εἰς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ πίστιν, ἀψηφοῦντα τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς κακώσεις, τοὺς θανάτους καὶ τὰ μαρτύρια. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ ἐγένετο πηγὴ νέας ἐξαισίας ἠθικῆς ζωῆς, ἐὰν δ' οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας πίστεως διέπρεψαν δι' ἁγιότητα, ἀλλὰ διεκρίθησαν καὶ διὰ θάρρος ἔκτακτον καὶ τόλμην ἀπαράμιλλον. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀνεδείχθη τὸ θαυμασιώτατον φυτώριον ἡρώων καὶ ἡρωΐδων, πρὸ τῶν ὁποίων ὠχριᾷ ἡ ἀνδρεία καὶ τῶν ἐνδοξοτέρων πολεμιστῶν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐπέτασσον νὰ μὴ προφέρηται κἂν τὸ ὄνομά του. Ἀλλ' οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, σύνθημα ἔχοντες τὸ μέγα καὶ κραταιὸν ἐκεῖνο: «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις», τὸ λατρευτὸν καὶ ἠγαπημένον ὄνομα ἐβροντοφώνουν εἰς τὰ ὦτα τῶν γραμματέων καὶ τῶν φαρισαίων, τῶν ἐπάρχων καὶ τῶν ἡγεμόνων, πρὸ τῶν φοβερῶν τροχῶν καὶ πρὸ τῶν ἀδηφάγων πυρῶν, πρὸ τῶν βασανιστῶν καὶ τῶν δημίων, καὶ ἡ τόλμη ἐκείνη ἡ θαυμασία συνετέλεσε κατὰ πολὺ εἰς τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς, ὅστις, ταφεὶς ὑπὸ δύο καὶ μόνων χειρῶν, εἶδε ταχέως τὸν σταυρόν του καθιστάμενον τὸ περιφανέστερον, τὸ ἱερώτερον καὶ ἐνδοξότερον τῶν ἐπὶ γῆς συμβόλων, σύμβολον νέας ἠθικῆς δημιουργίας καὶ κυριαρχίας, προωρισμένον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν λα-

τρείαν του εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ νὰ φέρῃ πρὸ τῶν ποδῶν του τῆς οἰκουμένης πάντα τὰ ἔθνη.

Καὶ τὸ φυτώριον τοῦτο ἁγιότητος καὶ ἡρωϊσμοῦ, πίστεως καὶ θαρρους, εὐλαβείας καὶ τόλμης, διατηρεῖ καὶ σήμερον καὶ θὰ διατηρῇ πάντοτε τὴν ἐξαισίαν αὐτοῦ γονιμότητα καὶ παραγωγήν. Αἱ κοινωνίαι ἐκεῖναι, αἵτινες στεροῦνται ἠθικῶν χαρακτήρων, ἐχόντων τὴν ἀπαιτουμένην τόλμην, ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τοὺς πονηροὺς καὶ συντελέσωσι τὸν θρίαμβον τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ δικαίου, τὴν σωτηρίαν αὐτῶν νὰ ἐλπίσωσιν ἔχουσι μόνον παρ' ἀνδρῶν, τὰ στήθη τῶν ὁποίων κραταιοῖ καὶ ἐμπνέει ἡ πίστις καὶ ἀγάπη τοῦ ἀναστάντος νικητοῦ τοῦ θανάτου. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶνε μόνον πίστις, προσευχή, εὐσέβεια, πραότης, ὑπομονή, ἐλπίς· ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε καὶ ζῆλος καὶ μάχαιρα καὶ ἀγάπη καὶ πῦρ καὶ φῶς καὶ ἔλεγχος καὶ ἀνάστασις καὶ φρονηματισμὸς καὶ ἐλευθερία· ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε ἀναίρεσις τοῦ ψεύδους, τῆς πλάνης, καὶ πάσης ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς κακίας, πάσης πολιτικῆς διαφθορᾶς καὶ ἀκολασίας· ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιγείου ἀπόψεως, βασίλειον δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης ἐμπεριλαμβάνον ἁγίους, οἵτινες ἐν ἀνάγκῃ ἀναδεικνύονται οἱ τολμηρότατοι τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἡρώων· καὶ διὰ νὰ σωθῇ κοινωνία καταστρεφομένη, ἀναισθητοῦσα καὶ ὀργιάζουσα, χριστιανῶν ἔχει ἀνάγκην προμάχων καὶ μεταρρυθμιστῶν. Διότι οὗτοι καὶ τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν θὰ ἔχωσι ν' ἀψηφήσωσι πᾶν ἐμόδιον, πᾶσαν ἀπειλήν, πάντα κίνδυνον, καὶ ἐνθουσιωδῶς θ' ἀγωνισθῶσι χωρὶς νὰ τοὺς ἀπελπίζῃ τοῦ κακοῦ ἡ ὀξύτης καὶ τὸ κορύφωμα, καὶ ἐν ἀγνότητι καὶ εἰλικρινείᾳ καὶ χρηστότητι θὰ ἐπιτελέσωσι τὸ καθῆκόν των, ἀνώτεροι προσωπικῶν ὑπολογισμῶν καὶ πάσης δημαγωγίας, διάκονοι ὑγιῶν ἀρχῶν καὶ ἀπόστολοι ἱερῶν πεποιθήσεων, ὑπὸ ἑνὸς πόθου διαφλεγόμενοι, νὰ καταλύσωσι τὸ κράτος τῶν προσώπων καὶ νὰ συντρέξωσιν εἰς ἀνίδρυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κατισχύσεως ἐν τῷ ἠθικῷ καὶ πρακτικῷ βίῳ τῶν ἐντολῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης.

Ἡ τόλμη, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις, δὲν εἶνε ἡ τόλμη τῶν παθῶν, ἀλλ' ἡ τόλμη τοῦ καθήκοντος, δὲν εἶνε ἡ τόλμη τῆς κενοδοξίας, ἀλλ' ἡ τόλμη τῆς αὐταπαρνήσεως, δὲν εἶνε ἡ τόλμη τοῦ συμφέροντος ἀλλὰ τοῦ θείου ζήλου καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἡ τόλμη· ἐὰν δὲ ὁ τολμῶν νικᾷ, ἡ ἐν Κυρίῳ τόλμη εἶνε ἡ μόνη ἥτις κατάγει νίκας εὐγενεῖς, ἐντίμους,

ἐνδόξους, διότι αἱ νίκαι αὗται εἶνε ὁ θρίαμβος τῆς ἠθικότητος κατὰ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, θρίαμβος τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ὁ κάλλιστος θρίαμβος, διότι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον κύπτοντες κατακτῶσι τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν των καὶ βραβεῖον τῆς ἥττης των ἔχουσι τῆς καλλίστης νίκης τὸ βραβεῖον, αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ αἰώνιαν καὶ ἄπειρον μακαριότητα καὶ ζωήν.

Δρᾶσις καὶ τόλμη τῶν γυναικῶν.

Ἡ ἱερὰ τοῦ Εὐαγγελίου τόλμη δὲν ἐμπνέεται μόνον εἰς τοὺς πιστεύοντας ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πιστευούσας γυναῖκας· ἂν δὲ οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ ἄνδρες εἶνε οἱ εὐτολμότατοι τῶν ἡρώων, αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες εἶνε αἱ εὐτολμότεραι τῶν ἡρωΐδων. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἐπιβάλλει εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν νέκρωσιν, οὐδὲ τὴν περιορίζει εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ τὴν ραπτικήν. Ἡ νέα τοῦ Εὐαγγελίου ζωὴ πρέπει ν' ἀναφλέγῃ καὶ νὰ πληροῖ καὶ τὰ γυναικεῖα στήθη, αἱ δὲ μαρτυρήσασαι γυναῖκες καὶ παρθένοι καταδεικνύουσι τίνα ἡρωισμὸν ἐμπνέει εἰς τὸ ἀσθενὲς λεγόμενον φῦλον ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀναιδὴς καὶ ἀναίσχυντος ἐκείνη τόλμη τῶν ἄνευ ἠθικότητος καὶ ἐντροπῆς γυναικῶν εἶνε βεβαίως ξένη πρὸς τὴν αἰδώ, τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, αἱ ὁποῖαι διακρίνουσι καὶ κοσμοῦσι τὴν χριστιανὴν κόρην καὶ γυναῖκα. Ἀλλ' ἡ χριστιανὴ κόρη καὶ γυνὴ ἡ μ' ἐντροπαλὸν τὸ βλέμμα, ἡ μὲ κόσμιον τὸ βάδισμα, ἡ φυλακτικὴ εἰς τοὺς τρόπους καὶ εὔκολος εἰς τὸ ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς, ἀναδεικνύεται ἡρωὶς ἀπαράμιλλος καὶ ἀναπτύσσει τόλμην καταπληκτικὴν ὅταν πρόκειται νὰ φυλάξῃ τὴν πίστιν της, νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τιμήν της, νὰ ἐξασκήσῃ τὰ καθήκοντα τῆς ἐν τῷ οἴκῳ στοργῆς καὶ συμπαθείας καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ ἔργα ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας. Ἡ κεφαλή της ἠμπορεῖ νὰ πέσῃ, ἀλλ' ἡ πίστις της θὰ μείνῃ κραταιά· τὸ αἷμά της ἠμπορεῖ νὰ χυθῇ, ἀλλ' ὄχι καὶ σταγὼν μία ἀπὸ τοῦ μύρου τῆς τιμῆς της. Ἡ πρὸς τὸν σύζυγον ἀγάπη, ἡ πρὸς τὰ τέκνα της στοργή, καὶ ἐν ἡμέραις ἀσθενειῶν, στερήσεων, συμφορῶν, ἀντὶ νὰ καταπέσῃ, θέλει κερδήσῃ ἔξαρσιν, εἰς δύναμιν, εἰς ἀντοχήν, εἰς ἡρωισμόν. Καὶ προκειμένου νὰ προστρέξῃ βοηθὸς εἰς πάσχοντας καὶ νοσοῦντας, δὲν θὰ διστάσῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ φιλανθρωπικὸν καθῆκόν της, ἔστω καὶ ἂν μέλλῃ νὰ ἀπειληθῇ ἡ ὑγεία της, ἔστω καὶ ἂν κινδυνεύσῃ αὐτὴ ἡ ζωή της. Ἡ γυνὴ καὶ ἡ κόρη, αἱ ὁποῖαι ἐν ὥρᾳ θανατηφόρων

ἐπιδημιῶν καὶ ἄλλων κολλητικῶν καὶ ἐπικινδύνων νοσων, ἔρχονται πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας, ἵνα τοὺς διαμφισβητήσωσι πρὸς τὸν θάνατον ἢ παρηγορήσωσιν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐσχάταις ὀδύναις των, εἶνε ἡρωίδες εὐγενέστεραι καὶ ἐντιμότεραι τῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀναδεικνυομένων. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ πατρὶς κινδυνεύῃ ἐξ ἀδίκων ἐπιθέσεων καί πρόκειται ἱερὰ αὐτῆς δίκαια νὰ ὑπερασπισθῶσιν, ἡ χριστιανὴ μήτηρ καὶ ἡ χριστιανὴ ἀδελφὴ δὲν θέλουσι διστάσῃ νὰ προπέμψωσι τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἀδελφούς των κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν πεποιθήσει ὅτι ἐπιτελεῖται ἓν τῶν ἱερωτέρων καθηκόντων.

Ἐκτὸς τοῦ πνεύματος τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ γυνὴ δύναται ν' ἀναδειχθῇ, ὑπὸ τὸ ἀπατηλὸν πρόσχημα ἐλευθέρας μορφώσεως, ἀναιδὴς καὶ θρασεῖα. Ἀλλὰ γυναῖκας τόλμης εὐγενοῦς καὶ ἱερᾶς, συνδυάζουσας τὸν ἡρωισμὸν μετὰ τῆς εὐαισθητοτέρας σεμνότητος καὶ τῆς χαριεστέρας ἀλλὰ καὶ αὐστηροτέρας χρηστότητος, μόνον τὸ Εὐαγγέλιον δύναται νὰ ἀναδείξῃ καὶ ἡ καλῶς λειτουργοῦσα ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἂν ἀληθεύῃ ὅτι ἡ νεᾶνις καὶ ἡ γυνὴ κατέχουσι τὴν ἰσχυροτάτην αἰσθηματικὴν γοητείαν καὶ ἐξασκοῦσι μέγα ἠθικὸν κράτος ἐπὶ τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ βίου τῶν ἀνδρῶν, κοινωνία θέλουσα νά διαπλάσῃ ἀνδρικοὺς χαρακτῆρας εὐτόλμους, μεγαλόφρονας καὶ μεγαλοπράγμονας, ὀφείλει νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις, ἐνῷ δίδει εἰς τὴν τραχύτατον τῶν ἀνδρῶν εὐαισθημίαν καὶ σεμνότητα κόρης, ὁπλίζει ἀπαλὴν νεάνιδα μὲ αὐταπάρνησιν μάρτυρος καὶ τὴν στεφανώνει μὲ διπλοῦν στέφανον, ἡρωίδος ὁμοῦ καὶ ἁγίας.

Καὶ τὰ προσόντα τῆς γυναικὸς ταῦτα ν' ἀναπτυχθῶσι δύνανται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δράσεως αὐτῆς, ὅστις εἶνε ὁ **οἶκος** καὶ ἡ **ἐκκλησία**. Ὡς μήτηρ, ὡς ἀδελφή, ὡς κόρη, ὡς γυνὴ ἀνήκει εἰς τὸν οἶκον. Ἀλλ' ὡς χριστιανὴ ἀνήκει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκτὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ της βίου ἡ γυνὴ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ κοινωνικὴν ἀποστολὴν πρὸς τὸν πλησίον ὡς μέλος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀποστολὴ δὲ αὕτη εἶνε ἀποστολὴ προστασίας, παρηγορίας, περιθάλψεως καὶ βοηθείας τῶν πτωχῶν, τῶν ὀρφανῶν, τῶν ἐγκαταλελειμμένων. Δικαιώματα ψήφου καὶ πολιτικαὶ τῆς γυναικὸς ἀναμίξεις ὄχι μόναν τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἀποστολήν της παραβλάπτουσιν, ἀλλὰ καὶ ὀλεθρίως δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασίν της καὶ πολλὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνωμαλίας νὰ γεννήσωσι δι' ἀνταγωνισμοῦ καὶ πάλης ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα, κόρης πρὸς πατέρα, υἱοῦ πρὸς μητέρα, ἀδελφῆς πρὸς ἀδελφὸν καὶ πλείστων ἄλλων ἀτοπημάτων· ἐνῷ ἡ κοινωνικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἀποστολὴ τῆς γυναικός, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐλέου καὶ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν τῆς γυναικὸς σύστασιν συναρμόζεται καὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ οἴκῳ θέσιν αὐτῆς δὲν ἀνταμάχεται, καὶ προσηκόντως ἐπιτελουμένη παρέχει ὑψίστην εὐεργεσίαν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον· διότι ὅπου οἱ πάσχοντες καὶ οἱ πτωχοὶ βοηθοῦνται, ὅπου οἱ ἀπροστάτευτοι εὑρίσκουσιν εὐσεβῆ μέριμναν καὶ στοργήν, ὄχι μόνον περιστάσεις ὑποβοηθοῦσαι τὴν διαστροφὴν τῶν ψυχῶν δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ καὶ μαλάσσονται τὰ ἤθη καὶ ἐξευγενίζονται αἱ καρδίαι, καὶ διὰ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ὄχι μόνον ἐνισχύεται τὸ αἴσθημα τῆς εὐσεβείας, ἀλλὰ καὶ ἐμπεδοῦται καὶ ἀσφαλίζεται ἡ δημοσία τάξις καὶ ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη.

Γυναῖκες τῶν θεάτρων, τῶν χορῶν, τῶν καλλωπισμῶν, τῶν ματαιοτήτων· γυναῖκες τῆς κακῶς ἐννοουμένης χειραφετήσεως, ἐννοήσατε καλῶς τὸν προορισμόν σας τοῦτον: ἀνήκετε εἰς τὸν οἶκον, ἀνήκετε καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μόνον ἐν τῇ διπλῇ ταύτῃ δράσει εἶνε δυνατὸν νὰ διαφυλάξητε τὴν χάριν, τὴν σεμνότητα, τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν τιμήν σας. Καὶ ἐν αὐτῇ δύνασθε νὰ καταστῆτε σεῖς τὰ κέντρα τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ βίου, ὄχι μόνον τὴν οἰκογένειάν σας διαμορφοῦσαι κατὰ τὸ ἰδικόν σας πρότυπον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὄψιν τῆς κοινωνίας παρέχουσαι τὴν ἱλαρὰν ἐκείνην καὶ σεμνὴν συμπάθειαν καὶ ἡμέρωσιν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύνασθε νὰ ἐννοηθῆτε κόραι, δὲν δύνασθε νὰ ἐννοηθῆτε γυναῖκες, μετατρεπόμεναι εἰς ὄργανα σήψεως, διαφθορᾶς, ἀποστατώσεως καὶ καταστροφῆς.

Τοῦ Εὐαγγελίου αἱ ἡρωίδες ἔστωσαν πρότυπά σας. Τὸ κάλλος, ἡ δόξα, ἡ καυχησίς σας ἐν τούτῳ κεῖται, νὰ μιμηθῆτε ἐκείνας πιστῶς.

Δ'. Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου.

(Ἰωάν. ε'. 1—15).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν,

χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν ἐνῷ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει· ἦν δὲ Σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· Σάββατόν ἐστιν· οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν. Ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν· Τίς ἔστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι· Ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν, ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ Ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Εἶνε ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς· ὑπὸ τὰς πέντε στοὰς τῆς κολυμβήθρας τῶν Ἱεροσολύμων, ἥτις ἑβραϊστὶ ὀνομάζεται Βηθεσδᾶ, πλῆθος πολὺ κατάκειται ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, τῶν ὁποίων τὰς ὄψεις ταράττει ἡ ἀγωνία καὶ θερμαίνει ἡ ἐλπίς. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν ὁδηγηθῇ ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς γονεῖς των· ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των· ἄλλοι ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς ἢ τοὺς φίλους των· αἱ στοαὶ δὲ ὅλαι ἐκεῖναι πληροῦνται ἐναλλὰξ ἀπὸ

μεγάλους θορύβους φωνῶν ἀνθρωπίνων ἢ δεσπόζονται ἀπὸ βαθυτάτην σιγήν. Ὅσοι μακρὰν τῆς κολυμβήθρας, ἀγωνίζονται νὰ φθάσωσιν ἐγγύς. Ὅσοι ἐγγύς, ἀγωνίζονται νὰ φθάσωσι ἐγγύτερον. Καὶ ἀντηχοῦσιν ἐκεῖ κοπετοὶ καὶ θρῆνοι ἀπὸ τὰ στήθη τῶν μὴ δυναμένων νὰ πλησιάσωσι καὶ ρέουσι φλογώδη δάκρυα καὶ διαχύνονται προσευχαὶ καὶ ἀνυψοῦνται χεῖρες καὶ ἀναπέμπονται ἱκεσίαι καὶ συμφύρονται ἐκεῖ μυρίαι μορφαὶ καὶ νόσοι καὶ ἐξελίσσονται εἰκόνες θλιβεραί, ζοφώδεις, σπαρακτικαί. Οἱ πάντες ἐλπίζουσι καὶ οἱ πάντες φοβοῦνται. Τῆς κολυμβήθρας τὸ ὕδωρ ἔχει δύναμιν θεραπευτικὴν ἀλλὰ ὁὶ' ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος ἤθελεν εἰσέλθῃ εἰς αὐτό. Τίς θὰ εἶνε ὁ εὐτυχὴς οὗτος ἀσθενής;

Οἱ πάντες προσμένουσι καὶ ἀγωνιῶσιν· οἱ πάντες ἀνακινοῦνται καὶ ἀναταράττονται. Νέφη ἀποθαρρύνσεως πλανῶνται ἀνὰ τὰς μορφὰς καὶ ἐλπίδος ἀκτῖνες τὰς ἐμπνέουσι καὶ τὰς ζωογονοῦσιν. Ἔχουν ἔλθῃ καὶ πάλιν καθὼς ἦλθον τόσα ἄλλα ἔτη. Θὰ ἀπέλθωσιν ἆρά γε καὶ τώρα ἀνωφελῶς ἢ θὰ θεραπευθῶσι τέλος πάντων; Καὶ ποθοῦσιν οἱ χωλοὶ δύναμιν πρὸς δρόμον καὶ ἅλματα. Καὶ ἐξαιτοῦνται, οἱ παραλυτικοί, βοήθειαν πρὸς ἔγερσιν καὶ ἀνάστασιν. Καὶ οἱ τυφλοί, ἀνυψοῦντες τοὺς ἀμαυρωμένους καὶ σβυσμένους ὀφθαλμούς των, δέονται νὰ τοῖς δοθῇ τὸ φῶς των, καὶ τοὺς κατακυριεύει θέρμη καὶ τοὺς διαθέει ῥῖγος ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἠμπορῶσιν ἴσως νὰ χαιρετίζωσιν εὐφροσύνως τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὰ ἄνθη καὶ τὰς αὔρας, τὰ βουνὰ καὶ τοὺς λόφους, τούς ῥύακας καὶ τὰς κοιλάδας, καὶ νὰ νὰ βλέπωσι μορφὰς ἠγαπημένας, τῶν ὁποίων ἡ ὄψις τοῖς εἶνε τόσον γλυκεῖα καὶ τόσον ποθεινή.

Πλὴν φεῦ! Τίς ἠξεύρει ἂν δὲν ἀποβῶσι φροῦδαι αἱ ἐλπίδες των, ἂν μετὰ ὀλιγοχρόνιον βαυκάλισμα δὲν ἀναγκασθῶσι καὶ πάλιν νὰ συρθῶσιν εἰς τοὺς οἴκους των ἄθυμοι καὶ στυγνοί, ἂν δὲν ἀφήσωσι τὰς στοὰς τῆς κολυμβήθρας δυστυχέστεροι παρ' ὅτε ἦλθον ὑπ' αὐτάς; Τὸ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ ὕδωρ ἀπλοῦται ἀτάραχον καὶ γαλήνιον. Πότε ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου θὰ καταβῇ εἰς αὐτὸ νὰ τὸ ταράξῃ; Στιγμὴ μυστηριώδης καὶ ὑπερτάτη. Εὐτυχὴς ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐμβαπτισθῇ. Τίς οὗτος; Ὁ Θεὸς ἠξεύρει. Καὶ ἀγωνιῶσιν οἱ ἀσθενεῖς καὶ ἀγωνιῶσιν οἱ οἰκεῖοί των. Οὗτοι βαστάζουσιν ἐκείνους. Οἱ ὄπισθεν ἀγωνίζονται νὰ τοὺς φέρωσιν ἐμπρός. Οἱ παρὰ τὴν κολυβήθραν, κάθιδροι, ἀναμμένοι, ἀνασκουμπωμένοι, τοὺς κρατοῦσι μὲ τὰς χεῖράς των, τοὺς ἀνεγείρουσιν ἤδη, φλεγόμενοι τίς πρῶτος νὰ προλάβῃ. Ἐν μέσῳ τῆς τύρβης, τῆς συγχύσεως, τῆς ὀχλοβοῆς, τῆς κινήσεως, τῆς ταρα-

χῆς ταύτης, ἐμβαίνει ὑπὸ τὰς στοὰς καὶ ἀναμιγνύεται μετὰ τοῦ πλήθους καὶ ὁ Ἰησοῦς χωρὶς νὰ ἀναγνωρισθῇ. Οἱ παλμοὶ ὅλοι ἐκεῖ καὶ τὰ βήματα καὶ οἱ λογισμοὶ καὶ τὰ βλέμματα πρὸς τὴν κολυμβήθραν μόνην εἶνε καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν αὐτῇ. Καὶ εἰς τὴν πολυθόρυβον ἐκείνην δίνην, εἰς τὸν συνέχοντα τοὺς πάντας πυρετὸν ἐκεῖνον, τίς νὰ προσέξῃ εἰς τὸν ἄλλον, τίς νὰ ἴδῃ καὶ νὰ διακρίνῃ τίς;

Ἀγνώριστος περιπατῶν ὁ Ἰησοῦς, σταματᾷ αἴφνης ἐνώπιον ἑνὸς κραββάτου. Ταλαίπωρος παραλυτικὸς κατάκειται ἐντός του· καὶ οὐδεὶς περὶ αὐτόν. Τὸν ἔχει πετάξῃ ἐκεῖ κάποιος, θεωρήσας τοῦτο ἱκανόν, καὶ τὸν ἀφῆκε μόνον ἔπειτα. Ἡ μορφή του ἀποπνέει θλῖψιν ἀλλὰ καὶ ἐγκαρτέρησιν.

Φεῦ! ἔχει μάθῃ πλέον ὁ ταλαίπωρος νὰ περιμένῃ· εἶνε ἐν τῇ ἀσθενείᾳ του ἀπὸ τριάκοντα ὀκτὼ ἐτῶν καὶ ἰσάριθμα ἔτη φέρεται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπὸ τὰς στοὰς αὐτάς. Ἦτο νεανίας, καὶ κατήντησεν ἤδη γέρων. Ἔχει ρυτιδώσῃ καὶ μαράνῃ τὴν μορφήν του ἡ νόσος καὶ ὁ χρόνος, καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ γένειον ἔχουσι πλέον λευκανθῇ. Τριάκοντα ὀκτὼ φορὰς τὸν ἔρριψαν ἐδῶ μὲ τὸν κράββατόν του καὶ πάντοτε τὸν ἀπεκόμισαν εἰς τὴν κατάστασιν τὴν αὐτήν. Συγγενῶν καὶ φίλων ἔρημος, κανένα δὲν εἶχε νὰ τὸν πονῇ. Τὸν ἔφερον καὶ τὸν ἄφινον ἐκεῖ ὡς κύνα ξένοι ἄνθρωποι, θεωροῦντες ὅτι ἐξετέλεσαν τὸ καθῆκόν των μὲ τοῦτο καὶ μόνον· ἀλλ' οὐδεὶς ἠθέλησεν, οὐδεὶς ἀπεφάσισε νὰ τὸν φέρῃ παρὰ τὰ χείλη τῆς κολυμβήθρας καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν ρίψῃ κατὰ τὴν ἐπίσημον στιγμὴν εἰς τὸ ταραττόμενον ὕδωρ. Τοῦτο ἀπήτει κόπον, ἀγῶνα, σχεδὸν πόλεμον καὶ μάχην. Καὶ ἕως ἐκεῖ δὲν ἤξιζε νὰ φθάσῃ ἡ συμπάθεια πρὸς ἕνα παραλυτικόν.

Καὶ ὅμως ἤθελεν ὁ δυστυχής, ἤθελε νὰ τὸν φέρουν ὑπὸ τὰς στοὰς ταύτας. Ἡ ἐλπὶς δὲν τὸν ἀπέλιπεν ἐντελῶς. Καὶ θεία τις πίστις τὸν ἐζωογόνει. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐπιμονή του ἡ τόση τίς οἶδεν ἂν ἐπὶ τέλους δὲν βραβευθοῦν; Δὲν δύναται ὁ ἴδιος, τὸ ἠξεύρει καλῶς, δὲν δύναται νὰ φθάσῃ μόνος μέχρι τῆς κολυμβήθρας. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ αἰσθάνηται μόνον ὅτι εἶνε ὁπωσδήποτε πλησίον αὐτῆς τῷ φέρει κἄποιαν παρηγορίαν καὶ ἐνθάρρυνσιν. Ἐὰν τὸ θαῦμα δὲν ἦνε δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ ἐν αὐτῷ, ἂς εἶνε ὅμως τοὐλάχιστον εἰς τὸν τόπον τοῦ θαύματος. Ἐκεῖ θὰ ἀναπνεύσῃ καὶ αὐτὸς ἐλπίδος τι ἐκ τῆς γενικῆς ἀτμοσφαίρας. Ἔπειτα, μίαν ἐπὶ τέλους φοράν, τίς οἶδε τί τὸ θεῖον ἔλεος θὰ κατεργασθῇ;

Παρὰ τὸν παραλυτικὸν τοῦτον, τὸν ἀπὸ τριάκοντα ὀκτὼ ἐτῶν

κατακείμενον, τὸν ἄφιλον, τὸν ἔρημον, τὸν μόνον, ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς. Καὶ μὲ φωνὴν θωπευτικήν, συμπαθῆ, γλυκεῖαν, κύπτων πρὸς αὐτὸν «θέλεις, τῷ λέγει, νὰ γείνῃς ὑγιής;»

«Θέλεις . . .;» Τίς ἦτο ὁ οὕτω λαλῶν; Ἡ μορφὴ τοῦ Ἰησοῦ ἦτο ἄγνωστος εἰς τὸν ἀσθενῆ. Ἡ νόσος του τὸν ἐδέσμευσεν ἐπὶ τοῦ κραββάτου πρὶν ἢ ἀκόμη ἡ νέα μορφὴ τοῦ ἐρωτῶντος ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς.

«Θέλεις νὰ γείνῃς ὑγιής;» Ἡ μορφὴ τοῦ παραλυτικοῦ ἐσκυθρώπασε κατ' ἀρχάς. Πόνος καὶ ὀδύνη ἐφάνησαν νὰ τὸν ἐκέντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν: «Ἂν θέλῃ!» Εἶνε τοῦτο ἀνοησία; Εἶνε ἐμπαιγμός; Ἡ ἀμφιβολία ὑπῆρξε στιγμιαία. Ἡ γλυκύτης τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἰησοῦ καθηδύνει τὴν καρδίαν του· οἱ ἁπαλοὶ τῆς φωνῆς του τόνοι κηλοῦσι τὰς ἀκοάς του καὶ ἡ ἁπλότης καὶ ἡ εἰλικρίνεια ἡ διαπνέουσα τὸ ὅλον του κατακτῶσι τὴν ἐμπιστοσύνην του. Ἔτι πλέον· τὸ μέτωπόν του φαιδρύνεται· αἱ παρειαί του χρωματίζονται· τὸ βλέμμά του ἐξαστράπτει. Ἐλπὶς φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἤρχισε νὰ τὸν ζωογονῇ.

Γνωρίζει ὁ παραλυτικὸς ὅτι ἀκόμη ὁ ἄγγελος δὲν εἶχε ταράξῃ τὸ ὕδωρ. Εἶνε ἀκόμη καιρός. Τῷ ἔρχεται νὰ παρακαλέσῃ κλαίων τὸν Ἰησοῦν.

Ἀλλὰ κρατεῖται. Ἔχει αἴγλην τινὰ καὶ ἐπιβολὴν θαυμαστὴν ὁ ὑπὲρ αὐτὸν νέος ἀνήρ, ὥστε συστέλλεται νὰ εἴπῃ περισσότερα. Μόνον μὲ φωνὴν σιγανήν, ἀλλὰ θερμήν, ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοί του ἄκοντος ἐδάκρυον, «Κύριε, ἀπαντᾷ, δὲν ἔχω ἄνθρωπον, ὅστις νὰ μὲ βάλῃ εἰς τὴν κολυμβήθραν, ὅταν τὸ ὕδωρ ταραχθῇ, καὶ προλαμβάνει ἄλλος».

Καὶ ἐσίγησεν. Ἀλλ' ἡ σιγή του εἶνε ἀρκούντως εὔγλωττος. Σιγὴ πόνου, ὀδύνης, σπαραγμοῦ, ἱκεσίας.

Ὁ Ἰησοῦς ἐθεώρησε καὶ πάλιν τὸν ἄνθρωπον. Ἦτο οὗτος οἰκτρὰ μικρογραφία τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, ἣν ἦλθε ν' ἀνεγείρῃ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς ἀσθενείας της. Καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἐρημία καὶ ἐγκατάλειψις ἐμαρτύρει τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου, ὃν ἦλθεν ν' ἀναγεννήσῃ καὶ νὰ σώσῃ. Ὁ κόσμος οὗτος, θύων εἰς τὸ εἴδωλον τοῦ ἐγώ του, μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του ἐφρόντιζεν, ἀδιάφορος πρὸς τὰς ξένας τύχας, ἀνίκανος ν' ἀφοσιωθῇ καὶ ν' ἀγαπήσῃ, ν' οἰκτίρῃ καὶ νὰ ἐλεήσῃ, νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ εὐεργετήσῃ. Ἆ! ὁ κόσμος οὗτος ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ· ἔπρεπε νὰ διδαχθῇ ὅτι ἡ συμπάθεια πρὸς τοὺς πάσχοντα εἶνε ἓν ἀπὸ τὰ ἱερώτερα καθήκοντά του, τὸ ἱερώτερον μάλιστα ἀπὸ ὅλα· ἔπρεπε νὰ μάθῃ ὅτι οἱ περισσότερον δυστυχεῖς εἶνε καὶ οἱ περισ-

σοτέρας εὐσπλαγχνίας ἄξιοι· ἔπρεπε νὰ διαπιστωθῇ ἡ ἄκρα ἀντίθεσις τοῦ κόσμου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τοῦ παχυλοῦ, τοῦ σκληροῦ, τοῦ ἀδιαφόρου, πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἦλθε νὰ διαχύσῃ ὁ Ἰησοῦς, πνεῦμα ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας, ἀφ' ἑαυτοῦ ἐρχόμενον παρὰ τοὺς πάσχοντας καὶ τοὺς ταλαιπωρουμένους. Καὶ ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ὁ Κύριος φωνεῖ πρὸς τὸν παραλυτικὸν «ἐγέρθητι· σήκωσε τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει».

«Ἐγέρθητι». Ἦτο φωνὴ Κυρίου· ἦτο φωνὴ Θεοῦ. Εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦτο ἐνήργει ἡ δύναμις ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ μηδὲν ἐποίησε τὸ πᾶν καὶ μ' ἕνα της λόγον ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωήν. Καὶ ἐν τῷ θριάμβῳ τῆς δυνάμεως ταύτης ὁ παραλυτικός, ὁ ἀπὸ τριάκοντα ὀκτὼ ἐτῶν κατακείμενος, ὁ γηράσας ἐν τῇ ἀσθενείᾳ του, ὁ τοσάκις ἐλθὼν ἐκεῖ καὶ πάντοτε ἀπελθὼν ὡς ἦλθεν, ὁ παραλυτικός, δι' ὃν οὐδεμία ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐλπὶς καὶ βοήθεια ἦτο, ἀμέσως ὑγιὴς γενόμενος, ἐσήκωσε τὸν κράββατόν του καὶ περιεπάτει. Καὶ ἐν αὐτῷ εἰκονίσθη ἡ ἔγερσις καὶ ἡ θεραπεία τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις διὰ τοῦ θείου καὶ τῆς ἀγάπης τῆς θείας ἀνέστη ἀπὸ τῆς πτώσεως της καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας της, δι' ἐλέους δὲ σωθεῖσα, ἐν ἀγάπῃ προσετάχθη νὰ ζῇ, καὶ τὴν εὐσπλαχνίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ὑπεχρεώθη νὰ ἔχῃ γνώρισμα αὐτῆς καὶ καθημερινὸν βίον.

Αἱ διὰ θαύματος θεραπεῖαι.

Ἡ θεραπεία τοῦ πρώτου καταβαίνοντος ἀσθενοῦς ἐντὸς τοῦ ὕδατος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις κολυμβήθρας ἀπετέλει θεραπείαν διὰ θαύματος. Ἡ δύναμις τῆς θεραπείας δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας. Τὸ ὕδωρ αὐτὸ δὲν ἐτάσσετο ἐκ τῆς συστάσεώς του εἰς τὰ λεγόμενα ἰαματικά. Ἡ ἐν αὐτῷ θεραπεία ἐγίνετο καθ' ὡρισμένους καιρούς, μόνος δὲ ὁ πρῶτος εἰσελθὼν εἰς τὴν κολυμβήθραν ἐθεραπεύετο. Ὅστις κατέβαινεν ἕν δευτερόλεπτον μετὰ τὸν πρῶτον, ἀσθενὴς εἰσήρχετο, ἀσθενὴς ἐξήρχετο.

Ποία λοιπὸν ἡ θεραπεύουσα δύναμις; Ἡ θεία. Καὶ ἡ ἐπενέργεια τῆς θείας ταύτης δυνάμεως ἐγίνετο αἰσθητὴ διὰ τῆς ταραχῆς τοῦ ὕδατος, τὴν ὁποίαν προεκάλει ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἥτις ἦτο ἀπαραίτητος ὅπως ὁ πρῶτος καταβὰς θεραπευθῇ. Τοιουτοτρόπως δὲ εὑρισκόμεθα πρὸ τῆς περιπτώσεως τῆς διὰ θαύματος θεραπείας.

Τί δὲ εἶνε θεραπεία διὰ θαύματος; Ἡ θεραπεία ἡ ὁποία δὲν ὀφείλεται οὔτε εἰς τὴν αὐτόματον ἐπενέργειαν τῆς φύσεως, οὔτε

εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν χρῆσιν φαρμάκων, ἐξηγεῖται δὲ διὰ τῆς παρεμβάσεως καὶ τῆς ἐπενεργείας δυνάμεως, ἄλλης παρὰ τὴν δύναμιν τῆς φύσεως, ἄλλης παρὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

Πῶς δ' ἐνεργεῖ ἡ δύναμις ἡ θεία ὅπως φέρῃ τὴν θεραπείαν ταύτην;

Τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς δεικνύει πάντας τοὺς τρόπους τῆς ἐπενεργείας της.

Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐθεράπευε διὰ τοῦ λόγου του· ἐθεράπευε διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ λόγου του· ἐθεράπευε διὰ τῆς ἐπαφῆς τῆς χειρὸς καὶ τοῦ λόγου του.

Ἐθεράπευε διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς ἰδικῆς του δυνάμεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως εἴτε αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀσθενοῦς εἴτε τῶν οἰκείων του.

Ἐθεράπευε καὶ διὰ τῆς μόνης τῆς παρὰ τῶν ἀσθενῶν ἁφῆς τῶν ἐνδυμάτων του.

Καθὼς δὲ μᾶς διδάσκουσιν *αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*, καὶ μόνη ἡ σκιὰ τῶν μαθητῶν προσπίπτουσα ἐπὶ τῶν κλινῶν καὶ τῶν κραββάτων τῶν ἀσθενῶν ἐθεράπευεν αὐτούς.

Ἀλλ' εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας τί τὸ ἐνεργοῦν τὴν θεραπείαν; Ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Ἰησοῦ αὐτὴ ἡ δύναμις ἐνήργει. Αὐτὴ καὶ διὰ τῆς ἁφῆς τῶν ἐνδυμάτων του. Αὐτὴ καὶ διὰ τῆς σκιᾶς τῶν μαθητῶν του.

Ἡ θεραπεία αὕτη, ἡ διὰ θαύματος, διὰ τὸν πιστεύοντα δὲν ἔχει τίποτε τὸ μυστηριῶδες καὶ τὸ ἐκπληκτικόν. Τὸ ζήτημα τῆς θεραπείας πάσης ἀσθενείας εἶνε ζήτημα γνώσεως, δυνάμεως, θελήσεως, πρῶτος δὲ ὅρος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἄλλοι παρακολουθοῦσιν, εἶνε ὁ τῆς γνώσεως. Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη δὲν δύναται ὅπου δὲν γινώσκει. Καθ' ὅσον δ' αὐξάνει ἡ γνῶσις τοῦ ἰατροῦ εἰς τὴν φύσιν τῶν νοσημάτων καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας, αὐξάνει καὶ ἡ θεραπευτικὴ δύναμίς του.

Ἀλλ' ὁ Θεὸς τὰ πάντα γνωρίζει καὶ δύναται τὰ πάντα. Γνωρίζει τὰ αἴτια καὶ τὴν φύσιν πάσης ἀσθενείας. Γνωρίζει καὶ πάντα τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους οἱασδήποτε θεραπείας. Καὶ τοιουτοτρόπως, ἀρκεῖ νὰ θέλῃ, δύναται νὰ θεραπεύσῃ πάντα ἀσθενῆ, δι' ἰδίας ἐνεργείας, ἥτις, φέρουσα χαρακτῆρα θαύματος δι' ἡμᾶς, εἶνε οἰκεία καθ' ὁλοκληρίαν καὶ φυσικὴ εἰς αὐτόν.

Τί θὰ ἐλέγετε δι' ἰατρὸν παρελθόντων αἰώνων, ἂν οὗτος, ἀνιστάμενος ἀπὸ τοῦ τάφου του, ἠρνεῖτο ὅτι θεραπεύεται ἡ λύσσα,

διὰ τὸν λόγον ὅτι εἰς τὴν ἐποχήν του ἐπιστεύετο ἀδύνατος ἡ θεραπεία της; Ἢ τί θὰ ἐλέγετε διὰ φοιτητὴν τῆς ἰατρικῆς κηρύττοντα ἀδυνάτους τὰς κατορθουμένας θεραπείας ὑπὸ ἐξόχων ἐπιστημόνων, διὰ τὸν λόγον ὅτι αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ παρόμοια ἀποτελέσματα; Τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα ἔχει καὶ ἡ ἄρνησις τῆς διὰ θαύματος θεραπείας. Τίποτε ἐν τούτοις δὲν εἶνε φυσικώτερον οὐδὲ λογικώτερον τοῦ νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι καμμία θεραπεία δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν Θεὸν ἀδύνατος, ἀφοῦ, ὡς εἴπομεν, αὐτὸς τὰ πάντα γνωρίζει καὶ κατέχει πλήρη τὰ στοιχεῖα τοῦ δύνασθαι καὶ τοῦ ἐπιτυγχάνειν.

Καὶ ὅμως δὲν ἔλειψαν αἱ παντοίου εἴδους ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς διὰ θαυμάτων θεραπείας. Μερικοί, οἱ ἀναιδέστεροι, εὗρον προχειρότερον μέσον καταπολεμήσεως τὸ ν' ἀρνηθῶσιν ἀπολύτως τὰ γεγονότα τὰ καταδεικνύοντα καὶ βεβαιοῦντα τὸ θαῦμα. Ἀλλ' εἰς τὰς ἱστορικὰς βεβαιώσεις τί ἀντέταξαν; Γεγονότα ἀντίθετα; ὄχι. Μαρτυρίας ἐναντίας; οὔτε. Μόνον ἐπιχείρημά των ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμός των. Θεραπεῖαι διὰ θαυμάτων δὲν ἔγειναν, ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ γείνουν!

Τὴν μωρίαν καὶ ἐπιπολαιότητα τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου εἴδομεν ἀνωτέρω. Τὸ νὰ καθιστᾷ τις μέτρον τῆς θείας παντοδυναμίας τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν εἶνε τὸ κατακορύφωμα τοῦ παραλογισμοῦ. Ἀλλ' ὅταν πρὸ πάντων μία ἀλήθεια ἔχῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς γεγονότα ἱστορικά, τὸ νὰ τὴν ἀρνῆταί τις δι' ἐνὸς αὐθαιρέτου δογματισμοῦ, ὄχι πλέον ἐπιστημονικὸν δὲν εἶνε, ἀλλ' ὑπάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀκροτάτων ἐκδηλώσεων τῆς ἠλιθιότητος ἢ τῆς παραφροσύνης.

— Κύριε, πιστεύετε εἰς τὴν διὰ θαυμάτων θεραπείαν; — ὄχι. — Πιστεύετε εἰς τὰ πράγματα; — Ναί. — Πολὺ καλά· λοιπόν... — Ἄ! παρακαλῶ· ἐννοεῖτε..... κατὰ τὰ πράγματα. — Ἀλλ' ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μ' ἕνα του λόγον, μὲ μίαν τῶν χειρῶν του ἐπίθεσιν, μὲ μίαν πρὸς τὸν Πατέρα τὸν Οὐράνιον ἐπίκλησιν, ἐθεράπευε χωλούς, τυφλούς, παραλυτικοὺς καὶ παντὸς εἴδους ἀσθενεῖς. — Ἀδύνατον. — Ἀδύνατον; Ἀλλ' ἡ δρᾶσις τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐξηγεῖται ἄνευ τῶν θαυμάτων. — Ἀδύνατον. — Ἀλλ' οἱ Εὐαγγελισταὶ ἀναφέρουσι τόσας θεραπείας καθορίζοντες πολλαχοῦ καὶ χρόνον καὶ τόπον, χρόνον ἐπισημον ὡς ὁ τῶν μεγάλων ἑορτῶν, τόπον πολυάνθρωπον, ὡς τὰ Ἱεροσόλυμα. — Ἀδύνατον. — Ἀλλὰ καὶ ἐχθροὶ θάνασιμοι τοῦ Ἰησοῦ ἦσαν αὐτόπται μάρτυρες τοιούτων ἰάσεων καὶ δὲν ἠρνοῦντο τὰ γεγονότα, προσεπάθουν μόνον ν' ἀποδώσωσιν αὐτὰ εἰς τὴν

παρέμβασιν δαιμονίων. — Ἀδύνατον. — Ἀλλὰ καὶ συγγραφεῖς μεταγενέστεροι δὲν ἀρνοῦνται τὰς θεραπείας, τὰς ὁποίας οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐνήργουν διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός του, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὰς ἀρνηθῶσι, διότι αἱ θεραπεῖαι αὗται ἀπετέλουν γεγονότα παγκόσμια, ἀδιαφιλονείκητα, ὧν οἱ θεαταὶ καὶ οἱ μάρτυρες ἦσαν χιλιάδες καὶ σοφοὶ μετὰ ἀσόφων. — Ἀδύνατον, ἀδύνατον, ἀδύνατον! — Ἀδύνατον; Ἀλλὰ θὰ ἔχητε τοὺς λόγους σας διὰ νὰ ἐπιμένητε οὕτω. Μήπως ἔχετε ἐναντίας σεῖς ἱστορικὰς βεβαιώσεις; — Βεβαιώσεις! Ἀλλὰ πρὸς τί νὰ ζητήσωμεν ἱστορικὰς βεβαιώσεις; Κόποι περιττοί. Τὸ θαῦμα εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον, διότι οὐδὲν ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς φύσεως καὶ τῶν φαινομένων, τῶν νόμων καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς.

Ἄλλοι δὲν ἀρνοῦνται τὰ γεγονότα καὶ τὰς ἱστορικὰς περιπτώσεις τῆς θεραπείας ἀσθενῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀρνοῦνται τὸν θεῖον χαρακτῆρα τῆς θεραπείας. Δέχονται δηλαδὴ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ δὲν δέχονται τὴν αἰτίαν. Πιστεύουσιν εἰς τὸ γεγονός, ἀλλὰ δὲν πιστεύουσιν εἰς τὸ θαῦμα.

Κατὰ τούτους ἡ δύναμις, ἡ ὁποία προεκάλει τὴν θεραπείαν, ἦτο ἡ πίστις τῶν ἀσθενῶν. Αὕτη μὲ τὴν ὑποκειμενικὴν ἰσχύν της ἐπενήργει ἀντὶ φαρμάκου ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ πάσχοντος δι' εὐεργετικῆς καὶ σωτηρίας ἀλλοιώσεως αὐτοῦ. Καὶ ὅπως διαπιστώσωσι τοῦτο, φέρουσι παραδείγματα, καθ' ἃ ἐθεραπεύθησαν ἀσθενεῖς διὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι θὰ ἐθεραπεύοντο καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν ὁμολογουμένην ἐπίδρασιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ σώματος.

Ὅτι ἡ πίστις ἦτο στοιχεῖον πολλῶν θεραπειῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τὸ βεβαιοῖ. Ἀλλ' ἡ πίστις αὕτη δὲν εἶχε τὴν ἰσχύν της, ὡς ὑποκειμενικὸν ἁπλῶς αἴσθημα τοῦ πάσχοντος, πληροῦν καὶ συγκινοῦν ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἡ θεραπεύουσα δύναμις ἦτο ἡ χάρις ἡ θεία, ἡ δὲ πίστις ἦτο μόνον ὁ ἀγωγὸς τῆς δυνάμεως ταύτης, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ πίστις μόνη δὲν ἐξηγεῖ τὰς θεραπείας τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φερομένων ἀσθενῶν.

Καὶ διὰ νὰ καταδειχθῇ τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς διὰ τῆς τυφλῆς καὶ κατὰ πρόληψιν πίστεως θεραπείας, ἃς ἐξετάσωμεν ὡρισμένας περιπτώσεις ἐκ τῶν Εὐαγγελικῶν ἰάσεων.

Ὁ δοῦλος τοῦ ἑκατοντάρχου τῆς Καπερναούμ κατέκειτο ἐπιθανάτιος, ὁ δὲ Ἰησοῦς τὸν ἔσωσε. Πῶς; Θὰ εἴπητε ὅτι καὶ ἐδῶ ἐπενήργησεν ἡ πίστις. Ναί, οὐχὶ ὅμως τοῦ ἀσθενοῦς, ἀλλὰ τοῦ κυρίου του. Ὁ Χριστὸς οὐδὲ εἶδε τὸν δοῦλον· ὁ δοῦλος οὐδὲ

προσηγένισε, μέσα εἰς τοὺς τελευταίους τοῦ θανάτου του ρόγχους, τὸν Ἰησοῦν. Οὗτος εἶπε μακρόθεν, ἐν μέσῃ ὁδῷ, μεταξὺ συνωστιζομένου πέριξ του ὄχλου, νὰ γείνῃ ὁ δοῦλος ὑγιής, καὶ ἐγένετο (Λουκᾶ Ζ΄.) Εἰς τὸ παράδειγμα λοιπὸν τοῦτο τί γίνεται ἡ θεωρία, καθ' ἣν δῆθεν ἡ προσωπικὴ πίστις τῶν ἀσθενῶν ἐπέφερε τὴν θεραπείαν αὐτῶν;

Ἐκτὸς τούτου εἰς τὸ Εὐαγγέλιον φέρονται παραδείγματα δαιμονιζομένων θεραπευθέντων ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ. Εἰς τὰς μανιακὰς λοιπὸν ἐκείνας ψυχάς, εἰς τὰς κατεστραμμένας ἐκείνας διανοίας, εἰς τὰς ἠρειπωμένας ἐκείνας συνειδήσεις, ποία πίστις ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ, ἱκανὴ διὰ τῆς θερμῆς καὶ κοχλαζούσης ἠθικῆς ἐξεγέρσεως τῆς ψυχῆς νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἰσορροπίαν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τῶν πασχόντων;

Καὶ ἐὰν τοῦτο ἦτο ἀληθές, τὸ θαῦμα θὰ μετετοπίζετο, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐμηδενίζετο. Τὸ νὰ πληρώσῃ ἕνα παράφρονα, ἕνα μανιακὸν τοσαύτη καὶ τοιαύτη πίστις, καὶ νὰ κατορθώσῃ μία ἠθικὴ δύναμις, καὶ ἐν ἀκαρεῖ, τοιοῦτον θρίαμβον, θὰ ἦτο ψηλαφητὴ καὶ ἀκαταμάχητος ἀπόδειξις τῆς κυριαρχίας τῆς ἰδέας ἐπὶ τῆς σαρκός, τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα τῶν θεραπειῶν τούτων, ὀφειλόμενα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐνεργοῦσαν θείαν δύναμιν, ἀνάγονται εἰς τὴν διὰ θαύματος θεραπείαν, θαύματος ἔχοντος κέντρον καὶ πηγὴν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅστις, Ἀλήθεια καὶ Ζωή, ἦτο ἑστία πάσης σοφίας καὶ πάσης δυνάμεως.

Κατ' ἄλλους ὁ Ἰησοῦς ἐξήσκει ἰσχυρὰν ὑπνωτιστικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν θεραπευθέντων δι' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀνάστασις τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, ἡ ἀνάστασις τῆς παιδίσκης, ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου δια ποίων ὑπνωτιστικῶν ἐνεργειῶν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι;

Ἂς ἐξετάσωμεν δὲ καὶ ἐνταῦθα μίαν περίπτωσιν θεραπείας ἀναφερομένην εἰς τὸ Θ΄. Κεφάλαιον τοῦ Ἰωάννου. Πρόκειται περὶ τῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ.

Ὁ τυφλὸς οὗτος δὲν εἶχεν ὀφθαλμοὺς πάσχοντας, ἀλλὰ δὲν εἶχε διόλου ὀφθαλμούς. Ἐπὶ τοῦ προσώπου του διεκρίνετο τὸ σχῆμα τῶν κογχῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' ὀφθαλμοὶ δὲν εἶχον σχηματισθῇ ἐντὸς αὐτῶν. Αὐτὸ ἦτο τὸ νόσημα. Ἡ δὲ θεραπεία; Ὁ Κύριος δὲν ἐθεράπευσεν ὀφθαλμοὺς ἀνυπάρκτους, ἀλλ' ἔπλασε τοιούτους. Πόθεν; ἐκ πηλοῦ. «Ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσε χαμαί, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, νίψαι εἰς

τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ (ὃ ἑρμηνεύεται, Ἀπεσταλμένος»). Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων».

Ἔγεινε καὶ τοῦτο δι' ὑπνωτισμοῦ; Ἆ! ἐὰν ὁ ὑπνωτισμὸς ἔχῃ τοιαύτην δύναμιν, νὰ πλάττῃ, νὰ δημιουργῇ ὀφθαλμοὺς μὴ ὑπάρχοντας, τότε, σεῖς τῶν θαυμάτων οἱ ἐχθροί, ἐπικαλεσθῆτέ τον, ἴσως σᾶς ἀποδώσῃ τὸ λογικόν, τὸ ὁποῖον αἱ ὑπνωτιστικαί σας θεωρίαι ἐνάρκωσαν, φαίνεται, καὶ παρέλυσαν εἰς τὰς συσκοτισθείσας διανοίας σας.

Καὶ ὅτι αἱ θεραπεῖαι τοῦ Ἰησοῦ ἦσαν θαύματα ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐν αὐτῷ θείαν δύναμιν καὶ χάριν, ἀποδεικνύεται καὶ διὰ τοῦ βίου τῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων του. Ὁ Ἰησοῦς δὲν κατεῖχεν αὐτὸς μόνος προσωπικῶς τὴν θαυματουργικὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ μετέδιδε τὸ χάρισμα αὐτῆς, ἔτι δ' αὐτοῦ ζῶντος οἱ ἀμαθεῖς τῆς Τιβεριάδος καὶ Γεννησαρὲτ ἁλιεῖς περιήρχοντο θεραπεύοντες ὡς ὁ διδάσκαλός των. Καὶ τὸ χάρισμά των τοῦτο ἐτελειώθη καθ' ἣν ἡμέραν ἐπεφοίτησεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῷ ὑπερώῳ, καὶ μετὰ τοὺς πρώτους μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, ἡ ἱστορία τῶν διὰ θαύματος θεραπειῶν ἐξηκολούθησεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῶν διαδόχων αὐτῶν. Ὑπνωτιστὴς λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; ὑπνωτισταὶ οἱ δώδεκα; ὑπνωτισταὶ οἱ ἑβδομήκοντα; ὑπνωτισταὶ αἱ χιλιάδες τῶν διαδόχων των; Ἆ! καὶ ἐὰν τοῦτο ἦτο, ἐὰν τὸ βάπτισμα, ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἡ ἐν ἁγίῳ πνεύματι χειροθεσία ἐδημιούργουν ὑπνωτιστὰς τοιούτους, τὸ θαῦμα καὶ πάλιν θὰ ὑπῆρχε πασιφανές, ἐπιβλητικόν, ἀδιαφιλονείκητον, καὶ ἡ χάρις ἡ θεία θ' ἀπέμενεν ἡ μόνη αἰτία, ἡ μόνη πηγή, ἡ μόνη ἐξήγησις τοῦ μυστηριώδους καὶ καταπληκτικοῦ γεγονότος.

Ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε.

Τὴν συμβουλὴν ταύτην ἔδωκε πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ θεραπευθέντα παραλυτικὸν ὁ Ἰησοῦς. «Ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται».

«Μηκέτι ἁμάρτανε.» Συμβουλὴ φίλου καὶ διδασκάλου καὶ ἐντολὴ νομοθέτου. «Ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.» Ἀπειλὴ προφήτου καὶ βασιλέως, κριτοῦ καὶ ἐξουσιαστοῦ.

Ἐν τῇ ἠθικῇ αὐτοῦ ἐλευθερίᾳ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἁμαρτήσῃ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ θέλει τὸν τιμωρήσῃ. Τὴν ποινικὴν αὐτὴν ἀλήθειαν ἂς ἔχωμεν πάντες ὑπ' ὄψιν μας.

Ἁμαρτάνομεν; κακὸν θὰ μᾶς εὕρῃ. Ἐπαναπίπτομεν δὲ εἰς

τὸ ἁμάρτημα, ἐνῷ ὁ Θεός, ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ, μᾶς συνεχώρησε; Κακὸν χειρότερον μᾶς περιμένει.

Εἰς τὸν ποινικὸν νόμον τῶν ἀνθρωπίνων πολιτειῶν ἡ ὑποτροπὴ εἶνε στοιχεῖον ἐπιβαρυντικὸν τοῦ ἐνόχου. Τί δὲ εἶνε ὑποτροπή; Τὸ νὰ γείνῃ τις καὶ πάλιν ἔνοχος ἀξιοποίνου πράξεως, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ πρὶν ἐτιμωρήθη. Ἔκλεψέ τις π. χ. καὶ τὸ Δικαστήριον τὸν ἐτιμώρησεν. Ἀλλ' αὐτὸς διέπραξε καὶ πάλιν κλοπήν· ἰδοὺ ἡ ὑποτροπή, ἥτις ἐπιβαρύνει ποινικῶς τὴν θέσιν τοῦ δράστου.

Ἡ αὐτὴ λοιπὸν ἀρχὴ ἰσχύει καὶ ἐν τῇ ποινικῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δηλοῖ ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, «μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.» Τοῦ παραλυτικοῦ ἡ ἀσθένεια τὴν ἁμαρτίαν εἶχεν αἰτίαν. Καὶ τὸ μὲν ἔλεος τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐθεράπευσεν. Ἀλλὰ τῆς ὑγείας του ἡ ἐν τῷ μέλλοντι διατήρησις εἰς αὐτὸν ἀπέκειτο. Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἡ ὁλοσχερὴς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ βίου του ἀπομάκρυνσις θὰ ἦτο ἀσφάλεια τῆς ὑγείας του. Ἂν ὅμως ἀπεδεικνύετο ἀνάξιος τῆς θείας ἐπιεικείας καὶ ἀγαθότητος, ἂν κατόπιν τοῦ εὐεργετήματος, τοῦ ὁποίου ἠξιώθη, ἐνεθυμεῖτο τὸν παλαιὸν τῆς ἁμαρτίας δρόμον καὶ ἐπανήρχετο εἰς αὐτόν, ἂν ἐλησμόνει τὰ μακροχρόνια παθήματά του καὶ κατεχρᾶτο τὴν θείαν καλωσύνην, συνεχίζων τῆς ἁμαρτίας τὸν βίον, τότε θ' ἀπεδεικνύετο ἀνάξιος τοῦ ἐλέους, ἀνάξιος τῆς ὑγιείας, καὶ πρὸς τιμωρίαν καὶ διόρθωσίν του, κακὸν χειρότερον θὰ ἐνέσκηπτεν εἰς αὐτόν.

Εἰς τὴν συμβουλὴν ταύτην καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Χριστοῦ: «μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται» ἂς προσέξωμεν καὶ ἡμεῖς, διότι, ἂν καὶ πρὸς τὸν παραλυτικὸν ἀπευθύνθη, ὅλην ὅμως τὴν ἀνθρωπότητα ἀποβλέπει. Αἱ ἀσθένειαί μας εἶνε πολλάκις τὰ ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα καὶ ἡ δικαία τῶν ἁμαρτημάτων μας τιμωρία. Μέθαι, ἀσωτεῖαι, ἀκολασίαι, φθόνοι, μίση, αἱ ἀνωμαλίαι πᾶσαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ βίου, εἶνε νόσοι ψυχικαί, τὰς ὁποίας παρακολουθοῦσι καὶ νόσοι τοῦ σώματος. Τιμωρούμεθα διότι ἐπταίσαμεν. Τιμωρούμεθα, ἵνα διορθωθῶμεν. Ἡ νόσος εἶνε ἡ καταδίκη μας πολλάκις· ἀλλὰ φρόνιμοι ἂν εἴμεθα, θέλομεν δυνηθῆ δι' αὐτῆς, τῶν διδαγμάτων δηλαδὴ αὐτῆς, νὰ συντελέσωμεν τὴν ἠθικὴν ἀπελευθέρωσίν μας.

Ἁμαρτάνοντες ἀσθενοῦμεν· ἀλλὰ καὶ ἀσθενοῦντες ἀναλαμβάνομεν τὴν ὑγείαν μας. Τίς μᾶς τὴν ἔδωκεν; Ὁ ἰατρός, θὰ εἴπῃ τις ἴσως. Ἀλλ' ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη εἶνε ἀκτίς τις τῆς θείας πανεπιστημοσύνης, τὴν ὁποίαν ἡ ἀγαθότης τοῦ οὐρανίου

πατρὸς μετέδωκε χάριν τῶν πλασμάτων του, ὑπάρχουσι δὲ πολλαὶ περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἰατροὶ ἀπήλπισαν τοὺς ἀσθενεῖς, ἀλλὰ τοὺς ἔσωσεν ὁ Θεός. Τί λοιπὸν θὰ πράξῃς, ἄνθρωπε, ἀφοῦ ἀνέκτησας τὴν ὑγείαν σου; Ἐν τῇ ἀσθενείᾳ σου πολλάκις ἐπεκαλέσθης στενάζων τὸν Θεόν. Ἐν τῇ ὑγείᾳ σου, ἣν σοι ἀπέδωκε, θέλεις τὸν λησμονήσῃ; Καὶ θέλεις εἴπῃ ἴσως: «δὲν τὸν ἔχω πλέον ἀνάγκην;» Ἆ! πρόσεξε καλῶς. Ἡ ὑγιεινὴ τοῦ σώματός σου εἶνε στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ὑγιεινὴν τῆς ψυχῆς σου. Ἂν λοιπὸν δὲν θέλῃς νὰ ἐπαναπέσῃς καὶ ματαίως πλέον καὶ ἀνωφελῶς ἴσως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν παθολόγων, φύλαξον ἐπιμελῶς τὰ παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτον εἶνε τὸ τοῦ Κυρίου παράγγελμα «μηκέτι ἁμάρτανε.»

Ναί· «μηκέτι ἁμάρτανε». Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνη ἔπρεπε νά σε καταστήσῃ ἐλεύθερον φύλακα τῆς συμβουλῆς ταύτης. Ἀλλ' ἂν ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη δὲν ἦνε ἱκαναὶ νὰ μᾶς ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας ὁδοῦ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὸ συμφέρον μας, ἀλλ' ὁ φόβος τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν ἁμαρτιῶν μας ἂς μᾶς συγκρατήσῃ ἀπὸ παντὸς ὀλισθήματος ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐὰν εἰς τὸν ἁμαρτωλόν μας βίον ἐπανέλθωμεν, ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον παραβαίνοντες, τιμωρία καὶ πάλιν θέλει μᾶς ἐπιβληθῇ, καὶ ἡ τιμωρία αὕτη, διότι εἶνε τιμωρία διεστραμμένης καὶ ἀχαρίστου θελήσεως, διότι εἶνε τιμωρία, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γείνῃ πλέον αἰσθητή, διὰ νὰ ἔχῃ περισσοτέραν δύναμιν πρὸς τὴν διόρθωσίν μας, ἡ τιμωρία αὕτη θὰ εἶνε βαρυτέρα.

Τοῦτο καλῶς ἂς τὸ σταθμήσωμεν, ἐὰν τὴν ὑγείαν θεωροῦμεν τὸ πολυτιμότερον ἀγαθόν, ἐὰν δίχως αὐτῆς ἦνε βάσανος ὁ βίος καὶ ἀνωφελῆ τὰ πλούτη καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχύς. Ἐὰν ἡ προσβολὴ τῆς ὑγείας μας εἰς τόσας μᾶς ἐμβάλλῃ ἀνησυχίας καὶ τρέμωμεν μὴ δὲν τὴν ἐπανακτήσωμεν, ἡ ὑγιεινὴ αὕτη ἡμῶν ὁρμή, ὁ ὑγιεινὸς οὗτος σφοδρὸς ἡμῶν ἔρως καὶ πόθος, ἂς μᾶς καταστήσῃ αὐστηροὺς φύλακας τῆς διαίτης ἐκείνης, ἥτις δίδει τὴν ὑγείαν καὶ ἐπανελθοῦσαν τὴν ἀσφαλίζει.

Ἀσθενοῦμεν; Ἂς μετανοήσωμεν. Ἡ ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς μας θὰ βοηθήσῃ ἰσχυρῶς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὑγείας τοῦ σώματός μας.

Τὴν ὑγείαν μας δὲ ἀνεκτήσαμεν; Ἂς προσπαθήσωμεν πάσῃ δυνάμει νὰ τὴν διαφυλάξωμεν. Πῶς; Ἀποφεύγοντες τὴν ὑποτροπὴν τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἀφεύκτως θὰ μᾶς φέρῃ καὶ ὑποτρο-

πὴν τῶν νόσων ἡμῶν βαρυτέραν. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, τὴν συμβουλὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἀπειλὴν τὴν ἐξεστόμισεν ὁ μέγας διδάσκαλος, ὁ κραταιὸς ἐξουσιαστής, ὁ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἰατρός, εἰπών : «μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.»

Τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

(Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον. κεφ. ιε'. 17—27 καὶ ις'. 1—2).

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς· Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν· *Ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν.* Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός, (τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ Πατρὸς ἐκπορεύεται,) ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης.

Ὅλοι ἠξεύρομεν ποίαν ἔξοχον θέσιν ἔχει εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. Ἀγάπη εἶνε ὁ Θεός, εἶπεν ὁ Ἰωάννης. Καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ υἱοῦ του τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ ἀγάπη.

Εὐσέβειαν ἔχεις ; Ἀγάπα. Πίστιν ἔχεις ; Ἀγάπα. Ν' ἀρέσῃς εἰς τὸν Θεὸν θέλεις ; Ἀγάπα. Αἰώνιον ζωὴν νὰ κερδήσῃς φλέγεσαι ; Ἀγάπα. Τέκνον Θεοῦ ὀρέγεσαι νὰ γείνῃς ; Ἀγάπα. Εὐτυχίαν ἄπειρον ἐπιθυμεῖς ; Ἀγάπα.

Ἡ ἀγάπη εἶνε ἡ μεγαλητέρα ἀπὸ ὅλας τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς. Καὶ αὐτὴ δίδει τὴν ἀξίαν εἰς τὰς ἄλλας. Πίστις, ἐλεημοσύνη, αὐταπάρνησις, αὐτοθυσία, τίποτε δὲν ὠφελοῦν, ὅταν δὲν ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ὁρμήν, ἀπὸ τὴν φλόγα, ἀπὸ τὴν ἀγνότητα τοῦ αἰσθήματος.

Ἀγάπη λοιπὸν ἂς εἶνε τὸ σύνθημα μας, χριστιανοὶ πραγματικοὶ ἂν θέλωμεν νὰ εἴμεθα. Ἀγάπη ἂς εἶνε ὁ νοῦς μας, ἀγάπη ἡ καρδία μας, ἀγάπη ὅλος ὁ βίος μας· ἡ ἀγάπη ἂς μᾶς θερμαίνῃ· ἡ ἀγάπη ἂς μᾶς ἐμπνέῃ· ἡ ἀγάπη ἂς βασιλεύῃ, καὶ αὐτὴ ἂς κανονίζῃ τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις μας, τὰς διαθέσεις καὶ τὰς πράξεις μας.

Ἀλλὰ ποία ἀγάπη. Ἡ τοῦ χρήματος; Ὄχι. Ἡ τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἀπολαύσεων ; Οὔτε. Ἡ τῆς κοσμικῆς δόξης καὶ ματαίας λάμψεως ; Οὐδ' αὐτή. Τοῦ χριστιανοῦ ἡ ἀγάπη εἶνε ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

Τὴν ἀγάπην ταύτην ὅλοι τὴν γνωρίζομεν, ὡς λέξιν, ἀλλ' ὡς αἴσθημα, ὡς κυριαρχίαν ψυχῆς, ὡς κανόνα βίου, πολὺ φοβοῦμαι μήπως οἱ περισσότεροι δὲν τὴν καταλαμβάνομεν, ἀκόμη καὶ ὅσσι πίστιν ἔχομεν, ἀκόμη καὶ ὅσοι πλησίον τοῦ Θεοῦ νομίζομεν πῶς εὑρισκόμεθα.

Ἐὰν τὴν πίστιν μας νομίζωμεν ἀγάπην, ἠπατημένοι εἴμεθα. Καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι, λέγει ἡ Γραφή. Ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος ; Καὶ ἀπὸ ἡμᾶς πολλοὶ πιστεύουν. Κατὰ ποῖον τρόπον; Δέχονται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δέχονται ὅτι εἶνε κρίσις μέλλουσα, δέχονται ὅτι θὰ δώσουν λόγον καὶ εὐ-

θύνας εἰς αὐτήν. Τί δὲ κάμνουν; Πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τί ἄλλο; Προσεύχονται. Ἀκόμη τί; Σταυροκοποῦνται. Μὲ αὐτά, μὲ μερικὰς λειτουργίας, μὲ θείαν μετάληψιν κατὰ συνήθειαν, καὶ ἴσως ἴσως μὲ κάποιαν νηστείαν, φρονοῦμεν οἱ πολλοὶ ὅτι τὸ θεῖον θέλημα εἶνε ἱκανοποιημένον καὶ ὅτι ἐκερδήσαμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πλάνη! πλάνη! πλάνη! Ἀγάπη δὲν εἶνε τοῦτο, καὶ κατὰ τὸν Παῦλον, δίχως ἀγάπην τίποτε δὲν ὠφελεῖ. Τί λοιπὸν εἶνε ἡ ἀγάπη ἡ Χριστιανική; ὅ,τι ὁ Παῦλος εἶπε: «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός.» Νὰ εἴμεθα πρὸς τὸν Πατέρα μας τὸν οὐράνιον ἀφωσιωμένοι καὶ ὑπήκοοι, καθὼς ὑπῆρξε πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστός· νὰ ἔχωμεν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους αἰσθήματα καὶ ἔργα καλωσύνης ὁποῖα ὁ Χριστὸς εἶχε πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν ἐγκόσμιον ζωήν του· ὁ νοῦς μας νὰ ἔχῃ ἀγάπην του τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· ἡ καρδία μας νὰ ἔχῃ ἀγάπην της τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· καὶ ἡ ζωή μας νὰ εἶνε πραγματοποίησις τοῦ θελήματος τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρός· νὰ συμπεριλαμβάνωμεν εἰς μίαν ἀγάπην εὐλαβῆ, τρυφεράν, διάθερμον, ὁλόψυχον, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὴν μαγείαν αὐτῆς τῆς ἀγάπης, νὰ λησμονῶμεν τὸν ἑαυτόν μας, διὰ νὰ ζῶμεν μόνον διὰ τοὺς ἠγαπημένους μας· μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νὰ τροφοδοτῶμεν καὶ ν᾽ ἁγιάζωμεν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον· μὲ τὴν ἀγάπην δὲ τοῦ πλησίον νὰ μαρτυρῶμεν καὶ νὰ βεβαιώνωμεν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην μας· καὶ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτὴν τὴν διπλῆν ὁμοῦ καὶ μίαν, ἡμεῖς νὰ μὴ εἴμεθα τίποτε, καὶ ὅμως ψυχὴν νὰ ἔχωμεν τὸν Θεὸν χωροῦσαν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην, τοιουτοτρόπως δὲ νὰ καταντῶμεν εἰς τὸ μηδέν, διὰ νὰ ἐξαπλωθῶμεν καὶ νὰ χωρήσωμεν εἰς τὸ παγκόσμιον καὶ εἰς τὸ ἄπειρον· ἔξω νὰ εἶνε ἀπὸ ἡμᾶς καθ᾽ ὁλοκληρίαν τὸ ψεῦδος, ἡ πλάνη, ἡ ἁμαρτία, κάθε πάθος καὶ κάθε κακία, καὶ νὰ ἔχωμεν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸ φῶς, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἁγιότητα, τὴν ἀδελφωσύνην, τὴν ἡμερότητα, τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγαθότητα, ἀγαθότητα σκέψεων, διαθέσεων, ἔργων· καὶ ἡ ἀγαθότης αὕτη νὰ μακροθυμῇ· νὰ μὴ ζηλεύῃ· νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται· νὰ μὴ ἀσχημονῇ· νὰ μὴ ἐρεθίζεται· νὰ μὴ μνησικακῇ· νὰ μὴ χαίρῃ εἰς τὴν ἀδικίαν· νὰ κάμνῃ δὲ τὸ καλόν· νὰ χαίρῃ διὰ τὸν θρίαμβον τῆς ἀληθείας· νὰ πιστεύῃ κάθε λόγον τοῦ Θεοῦ· νὰ περιμένῃ μὲ ἐλπίδα κάθε ὑπόσχεσιν αὐτοῦ καὶ χάριν τοῦ θείου θελήματος καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀφοσιώσεως νὰ ὑπομένῃ κάθε τι, καὶ ἀκούραστος, γενναία, ἀκατάβλητος, γεμάτη ἀπὸ ζῆλον, γεμάτη ἀπὸ ζωήν, καὶ εἰς τὴν ὑγείαν καὶ εἰς τὴν ἀσθένειαν, καὶ εἰς καιροὺς εὐκόλους καὶ εἰς περιστάσεις δυσκόλους, καὶ ἐν μέσῳ φίλων καὶ ἐν μέσῳ ἐχθρῶν, καὶ εἰς χαρὰς καὶ εἰς θλίψεις, καὶ εἰς ἀνέσεις καὶ εἰς στενοχωρίας, καὶ εἰς χορτασμὸν καὶ εἰς πεῖναν, καὶ μὲ τὸν κόσμον ὅλον εὐνοϊκὸν καὶ μὲ τὸν κόσμον ὅλον διώκτην, καὶ εἰς γαλήνην καὶ εἰς τρικυμίαν, καὶ μεταξὺ πολιτισμένων καὶ μεταξὺ ἀγρίων, νὰ ζῇ, νὰ ὁμιλῇ, νὰ ἐνεργῇ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς τοῦ οὐρανίου, διὰ τὸ καλὸν τῶν πλασμάτων του, ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν, τὸ καθὲν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ὁμοῦ ὅλα ἀποτελοῦν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον. Ἂς ἀγαπῶμεν λοιπὸν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἂς ἀγαπῶμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. «Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.» «Ὑμῖν» εἰς ποίους; Μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους του; ὄχι· εἰς κάθε μαθητήν του, εἰς κάθε ἀκόλουθόν του, εἰς κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας του, εἰς κάθε ἄνθρωπον θέλοντα νὰ εἶνε τέκνον τοῦ Πατρὸς τοῦ οὐρανίου καὶ νὰ κληρονομήσῃ αἰώνιον ζωήν. Καὶ ἂν εἴμεθα ὁ εἷς ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλος ἀπὸ τὴν ἄλλην· καὶ ἂν γρὺ ἀπὸ τὴν γλῶσσάν σου δὲν ἐννοῶ καὶ τίποτε καὶ σὺ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου· πάθη καὶ μίση ἂν ἔχουν αἱ οἰκογένειαί μας· εἰς πόλεμον ἂν εἶνε τὰ ἔθνη μας· τὸν πατέρα μου ἂν ἐφόνευσες εἰς ἄλλον καιρόν· τὰ ὑποστατικά σου ὅλα ἐγὼ ἂν ἄλλοτε κατέστρεψα, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ὅπου ἀποφασίσωμεν χριστιανοὶ σωστοὶ νὰ εἴμεθα, ἡ ἀγάπη θὰ σβύσῃ τὴν περασμένην κακίαν καὶ θὰ εἴμεθα ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον ἀδελφοί.

Ἄ! πῶς ἐπιθυμῶ, πῶς φλέγομαι αὐτὸ τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης νὰ γείνῃ τὸ τραγοῦδι ἀπείρων καρδιῶν, καὶ ν᾽ ἀκουσθῇ ἡ ἁρμονία του εἰς ὅλα τῆς γῆς τὰ πέρατα, εἰς κάθε ὕψος καὶ κάθε βάθος της, εἰς τὰ βουνὰ ἐπάνω, ὅπου ὁ βοσκός, εἰς τῆς θαλάσσης τὰ πλάτη, ὅπου ὁ ναύτης, εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ὅπου ὁ ἐργάτης δὲν βλέπει τοῦ ἡλίου τὸ φῶς! Πῶς ἤθελον ἡ φωνὴ αὐτὴ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» νὰ φθάσῃ μέσα εἰς τὰς φυλακὰς καὶ μέσα εἰς τὰ παλάτια, εἰς τοῦ δυνατοῦ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ εἰς τοῦ ἀδυνάτου τὸν φθόνον! Πῶς ἤθελον οἱ μεγάλοι τῶν ἐθνῶν καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Ἐκκλησίας νὰ παραιτήσουν κάθε ματαιότητα καὶ κάθε πάθος, κάθε μικροφιλοδοξίαν καὶ κακῶς ἐννοούμενον συμφέρον, καὶ ἱλαροὶ καὶ ἥμεροι, ἀλλὰ καὶ ἐμπνευσμένοι καὶ κραταιοί, νὰ φωνάξουν πρὸς τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα ἁμαρτάνουν καὶ ἐργάζονται ποῖος νὰ κλέψῃ, ν᾽ ἁρπάσῃ, ν᾽ ἀπατήσῃ, ν᾽ ἀτιμάσῃ, νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἄλλον, πῶς ἤθελον οἱ τρανοὶ τῆς γῆς καὶ οἱ μεγάλοι, τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ βαστάζοντες καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Κριτοῦ δείχνοντες ν᾽

ἀντιβοήσουν, ὅσον ποῦ καὶ κωφοὶ νὰ ἀκούσουν, ὅπως εἰς γῆρας βαθύτατον ἔλεγε πάντοτε τῆς ἀγάπης ὁ Εὐαγγελιστὴς «τεκνία, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.»

Ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον! Ἄ! δὲν εἶνε καθ' ὅλα ἀληθινὸν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν δημιουργεῖ πλέον. Ἡ ἀγάπη του, ὅπου εἰσχωρήσῃ, εἶνε ἡ πλέον θαυμασία δημιουργικὴ δύναμις. Τὸ «γενηθήτω φῶς,» τὸ «γενηθήτω στερέωμα» δὲν εἶνε προστάγματα πλέον θαυμαστὰ ἀφ' ὅ,τι εἶνε ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης διακηρυττομένη ἀπὸ Ἐκκλησίαν ζῶσαν. Φέρετε ἄρχοντας, νομοθέτας, σοφούς, χωροφυλακήν, ἀστυνομίαν, φυλακάς, ἐφημερίδας, διδασκάλους, ὅ,τι ἄλλο νομίζετε πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἠθικοποιήσῃ μίαν κοινωνίαν. Τὴν ἀγάπην ἐξωρίσατε; Μάταιοι οἱ κόποι σας, ἀνωφελεῖς οἱ ἀγῶνές σας, χαμένοι οἱ ἱδρῶτές σας, ἄσκοπος ἡ ἐργασία σας. Τίποτε δὲν θὰ κάμετε. Διὰ νὰ ἐπιβληθῆτε, ἓν χρειάζεται: αἱ καρδίαι νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ καλόν. Ἀλλ' αὐτὴν τὴν μεταβολήν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ θυσιασθοῦν κακαὶ καὶ πολυχρόνιοι, βαθειὰ ῥιζωμέναι συνήθειαι· τὴν ἠθικοποίησιν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θ' ἀνήκωμεν περισσότερον εἰς τὸν ἑαυτόν μας παρ' ὅσον εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ θὰ ὑπηρετῶμεν τὸν πλησίον μας ἐν ἀνάγκῃ καὶ μὲ θυσίαν τοῦ ἑαυτοῦ μας, τὸ θαῦμα τοῦτο νέας ἠθικῆς δημιουργίας τὸ κατωρθώνει μόνη ἡ ἀγάπη ἡ χριστιανική, καὶ μὲ αὐτήν, ὡς μοχλόν, ἠμποροῦμεν νὰ κινήσωμεν τὸ πᾶν, μὲ αὐτὴν ὡς βοηθὸν δὲν εἶνε τίποτε βασίλεια νὰ κρημνίσωμεν καὶ ἄλλα νέα εἰς τὸν τόπον των νὰ στήσωμεν.

Καὶ ἐδῶ εὑρίσκω τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀποστολὴν ἔξοχον καὶ μοναδικήν, καὶ ἐδῶ εὑρίσκω τὸν ἐπίσκοπον ἀνώτερον ἀπὸ αὐτοκράτορα καὶ τὸν κλῆρον πλέον δυνατὸν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀστυνομίας καὶ τὰς χωροφυλακὰς τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία ἠμπορεῖ νὰ πρωτοστατήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς καλητέρας κοινωνικῆς διαμορφώσεως δημιουργοῦσα τὸν καλὸν πολίτην, διότι αὐτή, μὲ τὴν ἀγάπην, ἠμπορεῖ νὰ μορφώσῃ τὸν καλὸν χριστιανόν. Φατρίαι, κόμματα, συμμορίαι, κάθε συνεταιρισμὸς ἄνομος καὶ καταστρεπτικός, εἶνε πληγαί, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ καυτήριον καὶ τὸ βάλσαμόν των, καὶ τὸ καυτήριον αὐτὸ καὶ τὸ βάλσαμον εἶνε ἡ ἀγάπη. Καὶ ἂν τὰ σωματεῖα, ἂν οἱ Σύλλογοι, ἂν ἡ Ἐκκλησία, ἂν οἱ μὲ καλὰς διαθέσεις πολιτικοὶ ἐννοήσουν τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸ φάρμακον, τὸν κίνδυνον καὶ τὴν σωτηρίαν, τῆς ἀγάπης τὸ κήρυγμα ἢ θὰ κάμῃ καὶ τοὺς ἀδίκους δικαίους, ἢ θὰ σχηματίσῃ τοιοῦτο ῥεῦμα γνώμης κοινῆς, ὁποῦ σὰν ἄχυρον θὰ παρασυρθῇ κάθε κακοποιός, καὶ ἂν εἰς τὰ ἁγιασμένα νερά του

δὲν καθαρισθῇ, εἰς τὸ γοργοκύλισμά των θέλει ἐξάπαντος χαθῇ.

«Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.» Αὐτὴν τὴν ἐντολὴν ἂς κηρύξωμεν πρὸς τὰ ἄτομα, πρὸς τὰς οἰκογενείας, πρὸς τοὺς πολιτευομένους μας, πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς μας, ὅλους βασανισμένους καὶ ὅλους δυστυχεῖς. Διότι χωρὶς ἀγάπην θὰ εἴμεθα ὡς ἡ βασιλεία ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς εἶπεν, ὅτι, ὅταν μερισθῇ καὶ πολεμῇ τὸ ἓν μέρος τὸ ἄλλο, ἡ βασιλεία αὕτη δὲν θὰ ἔχῃ ποῦ νὰ σταθῇ.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ μῖσος τοῦ κόσμου.

«Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν». «Ὁ κόσμος». Ποῖος κόσμος; ὁ κόσμος τῶν ἀγγέλων; ὁ κόσμος τῶν ἀψύχων; ὄχι. Ἀλλ' ὁ κόσμος τῶν ἀνθρώπων, ὁ δοῦλος εἰς τὴν πλάνην, τὸ ψεῦδος, τὴν ἁμαρτίαν, ὁποῦ δὲν ζῇ σύμφωνα μὲ τὸ θεῖον θέλημα, ἀλλὰ νόμον του ἔχει τὰς ἰδικάς του ὀρέξεις καὶ τὰ πάθη, ἀντὶ δὲ νὰ ζητῇ νὰ εὐχαριστῇ τὸν οὐράνιον Πατέρα, εἶνε παραδομένος εἰς τὸν Σατανᾶν, τὸν ὁποῖον δι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ὀνομάζει «ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου.»

Καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν σημασίαν αὐτὴν δὲν παίρνομεν τὴν λέξιν «κόσμος;» Λέγομεν «κόσμος πολὺς» καὶ ἐννοοῦμεν πολλοὺς ἀνθρώπους. Λέγομεν ἀκόμη «ὁ κόσμος εἶνε ἄδικος», «ὁ κόσμος εἶνε ψεύτης», «ὁ κόσμος εἶνε ἄπονος», καὶ ἐννοοῦμεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ κακὸν εἶνε περισσότερον δοῦλοι καὶ αὐτὸ μὲ μεγαλητέραν εὐκολίαν σκέπτονται, θεραπεύουν καὶ ἐκτελοῦν.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ κόσμος ἐμίσησε τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐσηκώθη ἐναντίον του καὶ τὸν ἐπολέμησε καὶ τὸν κατεδίωξεν ἕως θανάτου. Αὐτὸς ὁ ἴδιος κόσμος ἔμελλε νὰ μισήσῃ καὶ τοὺς μαθητάς του καὶ νὰ τοὺς καταδιώξῃ ὅταν θὰ ἤρχετο ἡ ἐποχὴ αὐτοὶ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου των.

Ἀλλὰ διατὶ ὁ κόσμος ἐμίσησε τὸν Ἰησοῦν; διατὶ ἐμίσησε τοὺς μαθητάς του; Ὁ Χριστὸς μᾶς δίδει τὸν λόγον καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ μίσους αὐτοῦ καὶ τοῦ κατατρεγμοῦ. «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλὰ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.» Ἰδοὺ ἡ αἰτία τῆς ἔχθρας, ἰδοὺ ἡ αἰτία τοῦ πολέμου· ἡ ἐναντιότης, ἡ ἀντίθεσις, ἡ σύγκρουσις τῆς καταγωγῆς, τῆς φύσεως, τοῦ πνεύματος, τοῦ φρονήματος, τοῦ χαρακτῆρος. Εἰμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ τὸ φῶς μὲ τὸ σκότος, ἡ ἀλήθεια μὲ τὸ ψεῦδος, ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν ἀδικίαν, ἡ ἐλεημοσύνη

μὲ τὴν ἀσπλαγχνίαν, ἡ αὐταπάρνησις μὲ τὸν ἐγωϊσμόν, ἡ ἁγιότης μὲ τὴν ἁμαρτίαν, ὁ Χριστὸς μὲ τὸν Σατανᾶν; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν ἠμπορεῖ νὰ σταθῇ φιλία καὶ ἀγάπη μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου.

Ποίους ἀγαπᾷ ὁ κόσμος; ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν μεταχειρίζονται καὶ τὸν περιποιοῦνται σύμφωνα μὲ τὰς κλίσεις του, τὰς ὀρέξεις του, τὰ πάθη του. Κολάκευσε τοῦ κόσμου τὰς ἀδυναμίας, τὰς ματαιοδοξίας, καὶ ὑπηρέτησε τὰ πάθη του· συμμορφώσου μὲ τὰς ἰδικάς του συνηθείας καὶ ὁδήγησέ τον ὅπως καὶ ὅπου τοῦ ἀρέσει· θὰ εἶσαι τότε ὁ ἀγαπημένος του. Τι θέλει ὁ κόσμος; Ἡδονάς, πλούτη, ἀνέσεις, ἀπολαύσεις, μέθην, γαργαλισμόν, ἀσωτείας καὶ ὄργια τῶν αἰσθήσεων, τῶν ἐλαττωμάτων του ἐπαίνους, τῶν παθῶν του ἐκμεταλλεύσεις, ἐγκώμια τῶν κακιῶν του. Αὐτοὶ εἶνε οἱ ὅροι, μὲ τοὺς ὁποίους προσφέρει τὴν φιλίαν του. Ἀλλὰ τοῦ Κυρίου οἱ μαθηταὶ δὲν ἐξήταζον τί ἀρέσει εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τί ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐπρόσεχαν εἰς τὸ τί ζητοῦν αἱ ἀδυναμίαι καὶ τὰ πάθη, ἀλλ' εἰς τὸ τί ἀπαιτεῖ ὁ θεῖος νόμος καὶ διατάττει τὸ καθῆκον. Οἱ Ἀπόστολοι, ἀκολουθοῦντες τοῦ ἀρχηγοῦ των τὸ παράδειγμα, ἦλθαν πρὸς τὸν κόσμον ὄχι ὡς ζαχαροπλάσται, νὰ προσφέρουν γλυκύσματα εἰς τὸν οὐρανίσκον του, ἀλλ' ὡς ἰατροί, καὶ ἰατροὶ χειροῦργοι, νὰ τὸν σώσουν ἀπὸ τὸν θάνατον. Οἱ Ἀπόστολοι ἦλθαν πρὸς τὸν κόσμον ὡς φίλοι καὶ ὑποστηρικταί, ἀλλὰ φίλοι καὶ ὑποστηρικταὶ διαφορετικοὶ ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀρέσκεται ὁ κόσμος. Ἦλθαν νὰ κρημνίσουν διὰ ν' ἀνεγείρουν, νὰ κτυπήσουν διὰ νὰ ἰατρεύσουν, νὰ πολεμήσουν διὰ νὰ εἰρηνεύσουν· ἦλθαν νὰ κηρύξουν τὴν βασιλείαν ὄχι τοῦ ἀρέσκοντος ἀλλὰ τοῦ καθήκοντος· ἦλθαν νὰ κάμουν μηδὲν τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ ἐξαστράψῃ μέσα εἰς τὸ μηδὲν τοῦτο ζῶσα τοῦ Θεοῦ εἰκών· ἦλθαν νὰ δείξουν ὅτι τὸ μεγαλεῖον εὑρίσκεται εἰς τὴν ταπείνωσιν καὶ εἰς τὴν αὐταπάρνησιν τὸ συμφέρον καὶ εἰς τὸ συμπάσχειν ἡ εὐγένεια· ἦλθον νὰ ἀντικαταστήσουν εἰς τὴν πλεονεξίαν τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν φιληδονίαν τὴν ἐγκράτειαν, εἰς τὴν σάρκα τὸ πνεῦμα, εἰς τὴν ὀργὴν τὴν ὑπομονήν, εἰς τὴν ἐκδίκησιν τὴν συγχώρησιν, εἰς τὸ ἐγὼ τὸν πλησίον, εἰς τὸν Μαμμωνᾶν τὸν Θεόν, εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου τὸν ἕνα ἐν οὐρανοῖς Πατέρα· ἦλθον τοῦ Κυρίου οἱ μαθηταὶ διὰ νὰ εἴπουν: νεκρωθῆτε διὰ νὰ ζήσετε, ὡς τὸ τίποτε γείνατε διὰ νὰ καταντήσετε τέκνα τοῦ Θεοῦ· ἦλθαν νὰ διαλαλήσουν εἰς τὸν πλανώμενον τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὸν ἄνομον τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν τὴν ἁγιότητα·

ἦλθαν διὰ νὰ σώσουν ἀλλὰ καὶ νὰ καταστρέψουν, νὰ παρακαλέσουν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐλέγξουν, νὰ συμβουλεύσουν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτιμήσουν, πληγὰς νὰ θεραπεύσουν ἀλλὰ καὶ πληγὰς ν' ἀνοίξουν, εἰρήνην νὰ εὐαγγελισθοῦν ἀλλὰ καὶ πῦρ καὶ μάχαιραν νὰ βάλουν· ἦλθαν νὰ θέσουν ὑπὲρ τὸ ἄτομον τὸν πλησίον, ὑπὲρ τὸν πλησίον τὴν οἰκογένειαν, ὑπὲρ τὴν οἰκογένειαν τὸν Θεόν· ἦλθαν νὰ μᾶς κάμουν ἀδελφοὺς μὲ τοὺς πλέον ἄσπονδους ἐχθρούς μας, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ θείου θελήματος νὰ μᾶς θέσωσιν εἰς ἔχθραν μὲ τοὺς γονεῖς καὶ μὲ τοὺς ἀδελφούς μας, μὲ τὴν γυναῖκα καὶ μὲ τὰ τέκνα μας· ἦλθαν μ' ἕνα λόγον νὰ συντρίψουν τὸν κόσμον αὐτὸν διὰ νὰ δημιουργήσουν νέον, καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, τὸν νεοδημιουργημένον, τὸν ἀναγεννημένον, νὰ δώσουν νέον κύριον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διώχνοντες τὸν παλαιὸν τύραννον· καὶ ἰδοὺ πῶς οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἰδοὺ πῶς, ἀπεσταλμένοι τοῦ Κυρίου, ἔπρεπε νὰ κινήσουν τὰ μίση καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι εἰς τῶν Ἀποστόλων τὸ κήρυγμα καὶ τὴν νίκην ἔβλεπον πτῶσιν καὶ καταστροφὴν τῆς ἀνόμου βασιλείας των καὶ τέλος τοῦ κράτους τῶν ἁμαρτωλῶν παθῶν καὶ ἀπολαύσεών των.

«Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.» Εἰς τὰ λόγια αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ δὲν βλέπω μόνον μίαν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀκούω καὶ πικρὸν καὶ θλιβερὸν παράπονον, τὸ ὁποῖον ὅμως κρύπτει μὲ τὴν ἰδιάζουσαν ἀξιοπρέπειαν κάι ἀνεξικακίαν του. Ἐὰν ὁ κόσμος ἤξευρε τί τοῦ ἐγίνετο· ἐὰν ἤξευρεν εἰς ποῖον κύριον ἔπρεπε καὶ τὸν ἐσύμφερε νὰ ὑπακούῃ, τὸ ὅτι ὁ Κύριος ἐξέλεξε τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς ἔστειλε, θὰ ἦτο λόγος νὰ γείνουν δεκτοὶ παρὰ τοῦ κόσμου μὲ πᾶσαν χαρὰν καὶ προθυμίαν. Ἀλλ' ὁ κόσμος, ἁμαρτωλὸς καὶ διεφθαρμένος, γίνεται ἀντάρτης κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου του, καὶ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους του βλέπει ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους ἀντικρύζει μὲ μῖσος θανάτου. Δὲν τοὺς δέχεται ὡς φίλους, δὲν τοὺς δέχεται κἂν ὡς πρόσωπα ἀδιάφορα καὶ ξένα, ἀλλὰ τοὺς δέχεται μὲ πολέμου στάσιν καὶ σαλπίζει τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐξόντωσίν των.

Καὶ μὴ ἦτο δυνατὸν ἀλλέως νὰ γείνῃ; ὁ δοῦλος ἠμπορεῖ νὰ εἶνε ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Κύριόν του; Ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος τὸν Χριστὸν ἐδίωξε, θὰ ἐφέρετο διαφορετικὰ πρὸς τοὺς μαθητάς του; Αἱ ἴδιαι αἰτίαι τὰ ἴδια θὰ φέρουν ἀποτελέσματα. Καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ὁ Χριστὸς κατήντησε νὰ συρθῇ εἰς τὸν Γολγοθᾶν, οἱ μαθηταί

του ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς δὲν θὰ εὕρισκον βεβαίως ὑποστήριξιν καὶ συμμαχίαν, ἀλλ᾽ ἔχθραν φονικὴν καὶ μῖσος χωρὶς ἔλεος.

Καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς προφητείας δὲν σταματᾷ εἰς τὰ πρόσωπα τῶν Ἀποστόλων. Παντοῦ καὶ πάντοτε, ὅταν αἱ κοσμικαὶ δυνάμεις ἦνε ἐναντίαι πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἰδία ἐπαναλαμβάνεται ἱστορία καὶ ἡ αὐτὴ περιμένει τοὺς πιστοὺς στρατιώτας του τύχη. Μῖσος καὶ διωγμός, πόλεμος καὶ μάχη. Ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ ἀναγέννησις, τὴν ὁποίαν κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, μόνον μὲ ἀγῶνα εἶνε δυνατὸν να γείνῃ, καὶ τὸν ἀγῶνα αὐτόν, τὸν βέβαιον καὶ ἀναπόφευκτον, πρέπει ὑπ᾽ ὄψιν μας νὰ ἔχωμεν ὅσοι φλεγόμεθα νὰ ἴδωμεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὅσοι φοβοῦνται τὸν ἀγῶνα, ὅσοι πτοοῦνται ἀπὸ τὰ μίση καὶ τὴν καταδρομὴν τοῦ κόσμου, ἠμποροῦν νὰ ἡσυχάσουν, ἀλλὰ χριστιανοὶ δὲν εἶνε αὐτοὶ πλέον. Ὁ χριστιανὸς εἶνε φίλος τῆς εἰρήνης, ἀλλ᾽ εἶνε καὶ μέλος στρατευομένης Ἐκκλησίας, εἰς χριστιανικὰ δὲ στήθη κανένα τόπον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὁ φόβος. Ὁ χριστιανός, ἔχει ὅπλον κατὰ τοῦ μίσους τὴν ἀγάπην, δὲν ἀποφεύγει τοὺς διώκτας του, ἀλλὰ τρέχει πρὸς αὐτούς, ἥμερος πρὸς ἀγρίους, ἱλαρὸς πρὸς μαινομένους, ἐμπνευσμένος πρὸς φανατισμένους, καὶ ὁμιλεῖ, παρακαλεῖ, διδάσκει, συμβουλεύει, φωτίζει, διαμαρτύρεται, ἐλέγχει, καὶ ζητῶν νὰ κερδήσῃ ὅσους ζητοῦν νὰ τὸν ἐξοντώσουν ἀγωνίζεται νὰ μεταβάλῃ τὸ φρόνημα τοῦ κόσμου, νὰ τὸν ἐξημερώσῃ, νὰ τὸν ἐκπολιτίσῃ, νὰ τὸν ἁγιάσῃ, νὰ τὸν σώσῃ, καὶ καταγίνεται νὰ πυκνώσῃ τὰς φάλαγγας τοῦ Κυρίου ἐρημώνων τὰς τάξεις τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἔλθῃ μία ἠθικὴ ζύμωσις καὶ δημιουργία, καὶ εἰς τὸν νέον κόσμον ἄρχων νὰ εἶνε Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία ψάλλει ὡς τὸν Κύριον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.

Εἶνε τοῦτο δυνατόν; ὁ Κύριος ἡμῶν τὸ βεβαιώνει. Μέλλων νὰ παραδοθῇ καὶ ν᾽ ἀποθάνῃ, εἶπε: «νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Κἀγώ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν». (Ἰωάν. ιβ΄. 31—33). Ὁ κόσμος λοιπὸν δὲν εἶνε καμωμένος διὰ νὰ μένῃ παντοτεινὸς εἰς αὐτὸν ἄρχων καὶ ἐξουσιαστὴς ὁ Σατανᾶς. Τοῦ Σατανᾶ ἡ δυναστεία εἶνε ἄνομος καὶ δύναμιν καὶ θεμέλιον καὶ ὅρον τῆς ὑπάρξεώς της ἔχει τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ ἁμαρτία ἔφερε τὸν Σατανᾶν ἐπὶ τοῦ κόσμου. Ἡ ἁγιότης τοῦ κόσμου θέλει τὸν ἐξαφανίσῃ. Καὶ δι᾽ αὐτὸ ἔγεινεν ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δι᾽ αὐτὸ ἔχυσεν ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν τὸ αἷμά του. Τοῦ Χριστοῦ ἡ θυσία εἶνε ἡ κατάλυσις τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουσίας τοῦ Διαβόλου· ὁ φονεὺς ἐνικήθη ἀπὸ τὸ θῦμα, τὸ ὁποῖον ἀνεδείχθη θριαμβευτὴς καὶ ἔθεσεν εἰς θέσιν διωκομένου τὸν τύραννον τοῦ κόσμου.

Ποία θαυμαστὴ ἀντιστροφή! Τί ἠθέλησαν νὰ κάμουν τὰ ὄργανα τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου διὰ τοῦ φόνου τοῦ Ἰησοῦ; Νὰ ἐξαφανίσουν ὅλως διόλου αὐτὸν ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἀλλ᾽ ὁ Ἰησοῦς, μὲ τὸν προσωρινὸν ἀφανισμόν του, ἐπέστρεψε, διὰ νὰ γείνῃ αἰώνιος τοῦ κόσμου βασιλεύς· ὁ δὲ ἄρχων τοῦ κόσμου, μὲ τὸν σεισμόν, ὅστις ἐκλόνισε τὸ σύμπαν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦ Χριστοῦ στεναγμόν, ἠσθάνθη νὰ κλονίζεται τὸ παγκόσμιον βασίλειόν του καὶ εἶδεν ὅτι ἤρχιζεν ἡ ἰδική του ἀπὸ τὸν κόσμον ἐξορία· «Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἐκβληθήσεται ἔξω».

Ἡ προφητεία αὐτὴ τοῦ Κυρίου δὲν ἔμεινε λέξις ἁπλῆ· ὁ Σατανᾶς εἶνε ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολον τῆς Ἐκκλησίας του. Αἱ κοινωνίαι τῶν ἀδελφῶν, τῶν ἁγίων, τῶν μαρτύρων, τῶν δικαίων, ἔκαμαν νέον κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδὲ σπιθαμὴν εἶχε νὰ ἐξουσιάσῃ ὁ Διάβολος. Καὶ παντοῦ ὅπου ὁ Σταυρὸς ἐφάνη, παντοῦ ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐκηρύχθη καὶ τὸ θέλημά του ἐτέθη εἰς πρᾶξιν, ἀπὸ κάθε ὅριον ἁγιασμένον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σωτῆρος, ὁ Σατανᾶς ἐξωρίσθη. Βεβαίως τόσον δυνατὸν κράτος δὲν ἠμποροῦσε διὰ μιᾶς νὰ κατακρημνισθῇ καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ. Καὶ καιρὸς ἐχρειάζετο καὶ ἀγὼν διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον. Ἀλλὰ τὰ θεμέλια ἐσαλεύθησαν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ διωγμοῦ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου ἔγεινε πρὸ δεκαεννέα αἰώνων. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ τὸν διωγμὸν τοῦτον. Θὰ ἔλθῃ δὲ καιρὸς εὐλογημένος, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ λείψῃ κάθε ἴχνος τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου ἐπὶ τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὅλη, ἀπ᾽ ἄκρου ἕως ἄκρου, θὰ εἶνε ποίμνη μία μὲ ἕνα ποιμένα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἀλλ᾽ ὁ Διάβολος δὲν παραιτεῖ εὔκολα ἐξουσίαν καὶ ὅπλα, ἀλλὰ μάχεται μὲ πεῖσμα, μὲ βίαν, μὲ ἀγριότητα, μὲ ζηλοτυπίαν, μὲ δόλον καὶ ἀπάτην, καὶ φιλονεικεῖ βῆμα πρὸς βῆμα, σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμήν, τὸ ἔδαφος τὸ ὁποῖον κρατεῖ. Μὲ πονηρίαν μάλιστα καὶ τέχνην περισσήν, στήνει δίκτυα καὶ πλεκτάνας ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκεῖ, ὁποῦ ἀγωνίζεται αὐτὴ νὰ τὸν ἐκτοπίσῃ ἀπὸ τὸν κόσμον, αὐτὸς πολυμήχανος, κατορθώνει καὶ ἐξαπλώνει τὸ κράτος του μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πῶς; Μὲ τὴν ἀμάθειαν, μὲ τὴν δεισιδαιμονίαν, μὲ

τὰς προλήψεις, μὲ τοὺς ἐγωϊσμούς, μὲ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, μὲ τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἀλλ' Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ὑπηρετεῖ τοῦ Σατανᾶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ θέλημα, δὲν εἶνε Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, νύμφη αὐτοῦ ἄμωμος καὶ ἁγνή. Ἐκκλησία τοιαύτη εἶνε συναγωγὴ πονηρευομένων, εἶνε στράτευμα ὁποῦ ἐλιποτάκτησεν ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ Κυρίου, εἶνε καταφρονεμένον καὶ ἀτιμασμένον βασίλειον τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ματαιωθῇ ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ὅτι «νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω».

Ἄ! χριστιανοὶ ἐπίσκοποι, χριστιανοὶ ἱερεῖς καὶ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου, ἂς προσέξωμεν καλά. Ἂν ἦνε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας ὁ Σατανᾶς, ἔξω διὰ παντὸς ἂς τὸν κρατήσωμεν καὶ τὸν ἐναντίον του πόλεμον ἂς μὴ παύσωμεν ἕως ὅτου ἀφανισθῇ τὸ εἰς τὸν κοσμον αὐτὸν κράτος του. Ἂν δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας μέσα θρονιασμένος στέκῃ, ἂς τὸν ἐκβάλωμεν ἔξω μὲ τὴν πίστιν ὡπλισμένοι, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν βδελυρὸν τύραννον ποτέ μας πλέον ἂς μὴ κύψωμεν. Ἂν ἐνεδρεύῃ αὐτὸς τριγύρω μας ὡς λέων ὠρυόμενος, ἂς τοῦ κλείσωμεν ἡμεῖς τὰς πύλας τῆς Ἐκκλησίας μας, ἂς φράξωμεν δι' αὐτὸν κάθε ὀπὴν τῆς καρδίας μας, διὰ νὰ γείνῃ ἀδύνατος ἡ εἴσοδός του, καὶ διὰ νὰ εἴμεθα εἰς ἀσφάλειαν ἂς θρονιάσωμεν εἰς τὸν αἰῶνα, εἰς τὴν ψυχήν μας μέσα, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία φυγαδεύει τὸν ἀνθρωποκτόνον καὶ παραλύει τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἐνεργείας του. Ὁ Θεὸς μᾶς προσφέρει τὴν προστασίαν του. Ἡμεῖς ἂς τὴν δεχθῶμεν καὶ ἂς ἐργασθῶμεν ὄχι μόνον ἡμεῖς πιστοὶ νὰ μείνωμεν ὑπήκοοί του, ἀλλὰ καὶ παγκόσμιος νὰ γείνῃ ἡ βασιλεία του, ἀφοῦ τοῦτο εἶνε ἀσφάλεια καὶ τιμή μας, τοῦτο δόξα καὶ καύχημά μας, τοῦτο εὐτυχία μας ἄπειρος καὶ αἰώνιος χαρὰ καὶ ζωή μας.

Γνῶσις καὶ ἁμαρτέα.

«Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν». Ἂς ἐξετάσωμεν μὲ προσοχὴν τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τούτων τοῦ Χριστοῦ. Οἱ νόμοι τῆς πολιτείας τῶν ἀνθρώπων ὁρίζουν ὅτι κάθε νόμος πρέπει νὰ δημοσιεύεται. Διατί; Διὰ νὰ τὸν μανθάνουν οἱ πολῖται καὶ λαμβάνουν τὰ μέτρα των νὰ τὸν φυλάττουν. Καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅποιος ἐγκληματήσῃ πρόφασιν δὲν ἠμπορεῖ

νὰ ἔχῃ. Ἡ πολιτεία ἐφρόντισε νὰ φέρῃ εἰς γνῶσίν του τὸν νόμον. Ἂν τὸν παρέβῃ λοιπόν, ὑπεύθυνος δὲν εἶνε ἄλλος παρὰ ὁ ἴδιος.

Ὥστε παρανομία ὑπάρχει ὅπου γίνεται παράβασις τοῦ νόμου ἐν γνώσει. Ἂν οἱ νόμοι δὲν ἦσαν δημοσιευμένοι, κανεὶς δὲν θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς φυλάξῃ. Διότι πῶς νὰ φυλάξω ὅ,τι δὲν γνωρίζω; Καὶ πῶς ν' ἀποφύγω ὡς παράνομον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγνώρισα ὅτι εἶνε παράνομον; Τὸ ἔγκλημα προϋποθέτει τὴν λεγομένην πρόθεσιν· ἀλλὰ πρόθεσις δὲν χωρεῖ ὅπου ὑπάρχει ἄγνοια τῆς ἀνομίας. Διατὶ δὲν τιμωροῦνται τὰ παιδία ἕως ὡρισμένην ἡλικίαν; Διατὶ δὲν τιμωροῦνται οἱ τρελλοί; ὄχι μόνον διότι ἡ θέλησίς των δὲν εἶνε λογικὴ καὶ ἐλευθέρα, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτοὶ δὲν ἔχουν γνῶσιν τῆς ἀνομίας. Καὶ δι' αὐτό, ἂν ὁ τρελλὸς εἰς φωτεινὸν διάλειμμα φρονιμάδας καὶ γνώσεως ἐγκληματήσῃ, τότε θεωρεῖται ὑπεύθυνος, ἐπειδὴ ἤξευρεν ὅτι ἔκαμνεν ἔγκλημα.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν νὰ ἠξεύρωμεν ὅτι ἐγκληματοῦμεν, διὰ νὰ εἴμεθα ὑπεύθυνοι καὶ ἔνοχοι. Πῶς δὲ μανθάνομεν τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος διατάττει νὰ κάμωμεν ἕνα τι, ἢ ὁ ὁποῖος ἐμποδίζει νὰ μὴ κάμωμεν ἄλλο; Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου. Καὶ δι' αὐτὸ βλέπομεν νὰ καταχωρίζωνται οἱ νόμοι εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως» καὶ τοιχοκολλήσεις νὰ γίνωνται καὶ προθεσμίαι νὰ διορίζωνται, διὰ νὰ λάβουν γνῶσιν οἱ πολῖται, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰς προθεσμίας ταύτας ἀρχίζει ἡ ἐνέργεια τοῦ νόμου, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰς εἶνε ἔνοχος ὅποιος τὸν νόμον παραβῇ.

Εἰς δὲ τοὺς βαρβάρους καὶ τοὺς ἀγρίους; Πῶς τιμωροῦν αὐτοί, ἐνῷ δὲν κάμνουν νόμους τοὺς ὁποίους νὰ δημοσιεύουν ὡς τὰ πολιτισμένα κράτη; Οἱ βάρβαροι ἔχουν τὰ ἔθιμά των, ἁπλᾶ καὶ εὐκολομάθητα, κάθε δὲ μέλος τῆς φυλῆς των, ὥστε νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ θεωρῆται ὑπεύθυνος, μανθάνει ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν ἄγραφον ποινικὴν αὐτῆς νομοθεσίαν· ὥστε καὶ ὁ τιμωρούμενος ἄγριος τιμωρεῖται διότι ἔπταισεν ἐν γνώσει.

Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀρχὴν ἔχει καὶ ὁ Χριστὸς ὑπ' ὄψιν του ὅταν λέγῃ «εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον.» Δὲν θέλει βέβαια μὲ τοῦτο νὰ εἴπῃ ὅτι πρὶν ἢ αὐτὸς κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιόν του, ἁμαρτία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ καὶ ἁμαρτωλοὶ δὲν ὑπῆρχον. Οἱ παραβάται τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἁμαρτωλοὶ ἦσαν καὶ ἐπικατάρατοι ἐκηρύττοντο. Ὁ Παῦλος μᾶς λέγει ὅτι ὅσα ἔθνη δὲν ἔχουν νόμον, γραπτὸν δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ νόμον, καὶ φανερωμένον δι' ἀπεσταλμένων του τὸ θέλημα αὐτοῦ,

θὰ κριθῶσι σύμφωνα μὲ τῆς συνειδήσεώς των τὸν νόμον, τὸν χαραγμένον εἰς τὰς καρδίας των· ὥστε καὶ εἰς αὐτὰ ὑπάρχει νόμος καὶ γνῶσις νόμου καὶ παρανομία ἀξία τιμωρίας. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ὅσοι τὸν ἐμίσησαν καὶ τὸν ἐδίωξαν, ὅσοι δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός του ὅπως αὐτὸς τὸ ἐφανέρωσεν, ἁμαρτίαν δι' αὐτὰ τὰ μίση καὶ τὰς καταδιώξεις καὶ τὴν παρακοὴν δὲν θὰ εἶχον, ἐὰν δὲν ἤρχετο νὰ τοὺς διδάξῃ καὶ νὰ τοὺς φωτίσῃ. Ἐὰν αὐτὸς δὲν τοῖς ἐλάλει, θὰ εἶχον τὰς ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας ἐγέννα ἡ παράβασις τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀλλ' ἁμαρτίαν καὶ ἐνοχὴν ἀπέναντι τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καμμίαν δὲν θὰ εἶχον, διότι ἄγνωστος θὰ τοῖς ἦτο ὁ Χριστὸς καὶ ἄγνωστον τὸ Εὐαγγέλιόν του. Ἐπειδὴ ὅμως, λέγει, ἦλθα πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐλάλησα· ἐπειδὴ ἐφανερώθην καὶ ἐφανέρωσα καὶ τὸν Πατέρα μου καὶ τὸν νόμον του τὸν τέλειον ἐγνωστοποίησα, οἱ ἐχθροί καὶ οἱ διῶκταί μου εἶνε ἔνοχοι ἀπέναντί μου καὶ αἱ ἁμαρτίαι των θὰ κριθῶσι σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον πρὸς αὐτοὺς ἐκήρυξα καὶ ἐγνώρισα. Ἀφοῦ δὲν ἠθέλησαν νὰ μ' ἔχωσι διδάσκαλον καὶ φίλον των· ἀφοῦ δὲν ἠθέλησαν νὰ μὲ δεχθῶσιν ὡς σωτῆρά των· ἀφοῦ ἠρνήθησαν τὴν αἰώνιον ζωήν, τὴν ὁποίαν ἦλθον νὰ τοῖς δωρήσω, θὰ μ' εὕρωσιν ἀπέναντί των κριτὴν καὶ τιμωρόν· καὶ ἀφοῦ ἀπέρριψαν τὴν χάριν μου, θὰ λογαριασθοῦν μὲ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ θὰ λογαριασθοῦν ἄφωνοι καὶ ἀναπολόγητοι. διότι καμμίαν πρόφασιν δὲν ἔχουσι διὰ τὰς ἁμαρτίας των καὶ καμμίαν δικαιολόγησιν διὰ τὴν ἀπείθειαν καὶ τὴν παρακοήν των. Τί ἐχρειάζοντο ; Γνῶσιν, διδασκαλίαν, παράκλησιν, συμβουλήν, ἀπειλήν, ἔλεγχον, φῶς; Τίποτε δὲν ἔλειψεν. Ἀλλ' αὐτοὶ ἔμειναν τυφλοί, κωφοί, ἀμετανόητοι ἁμαρτωλοί. Αἴ! διὰ τοῦτο τὰς κεφαλάς των ἂς μαδήσωσι καὶ τὰ στήθη των ἂς κτυπήσωσιν. Ἡ εὐθύνη ὅλη εἶνε ἰδική των, καὶ πρόφασιν δὲν ἔχουσι καμμίαν νὰ προβάλωσι, διότι ὄχι ἀπὸ ἄγνοιαν ἀλλ' ἀπὸ κακίαν καὶ ψυχικὴν διαστροφὴν ἡμάρτησαν.

Ἡμεῖς δὲ ποίαν θέσιν ἔχομεν ἀπέναντι τοῦ Χριστοῦ ; Ἄ ! καὶ ἐὰν δὲν τὸν ἐγνωρίζομεν διόλου, καὶ ἂν καμμίαν γνῶσιν δὲν εἴχομεν τοῦ νόμου του καὶ τοῦ θελήματος τοῦ οὐρανίου Πατρός του, ἂν βάρβαροι καὶ εἰδωλολάπραι ἤμεθα, πάλιν θὰ ἐκρινόμεθα σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τῆς συνειδήσεώς μας, πολὺ δὲ ἀμφιβάλλω ἂν καὶ μ' αὐτὸν θὰ εὑρίσκομεν ἀθώωσιν καὶ σωτηρίαν. Καὶ οἱ βάρβαροι γνωρίζουν ὅτι εἶνε ἁμαρτία ἡ ἀσέβεια, ἁμαρτία ἡ κλοπή, ἁμαρτία ἡ προσβολὴ τῆς τιμῆς· καὶ ὅμως πολλοὶ πολιτισμένοι δὲν ἔχουν τουλάχιστον νὰ ἐπιδείξουν συνείδησιν βαρβάρων.

Ἀλλὰ τὸ πλέον φοβερὸν δι' ἡμᾶς εἶνε ὅτι ἐγεννήθημεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ ἁμαρτίαι μας θὰ κριθῶσι σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, τὸν ὁποῖον κανείς μας δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ προφασισθῇ πῶς δὲν γνωρίζει, διότι ὁ νόμος αὐτὸς καὶ ὅπου ἀκόμη παραβιάζεται ἔχει, ὡς γνῶσις, διάδοσιν τὴν ὁποίαν κανένας νόμος τῆς πολιτείας δὲν ἔχει. Νόμοι περὶ δασῶν, περὶ ἁλυκῶν, περὶ τελωνείων, περὶ βοσκῶν, περὶ δημοσίων γαιῶν, οὔτε ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους γνωρίζονται πάντοτε, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ γνωρίζωνται, εἰς τὰς τόσον μάλιστα πολυπλόκους λεπτομερείας των. Ἀλλὰ τὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου ποῖος θὰ προφασισθῇ ὅτι δὲν ἐγνώριζε ; Δὲν ἠξεύρομεν ὅτι Χριστὸς θέλει νὰ πιστεύηται ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ; Δὲν ἠξεύρομεν ὅτι ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ ἔχῃ πίστιν καὶ ἐλπίδα, δικαιοσύνην καὶ ἀγάπην, ἐπιείκειαν καὶ εὐσπλαγχνίαν, ὅτι πρέπει νὰ εἶνε καθαρὸς εἰς τοὺς διαλογισμούς του, εἰς τὰς ἐπιθυμίας του, εἰς τὸ βλέμμα του, εἰς τὰς χεῖράς του, εἰς τὰ ἔργα του ; Δὲν ἠξεύρομεν ὅλοι μας, καὶ ὅσοι ἀκόμη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ποτὲ δὲν ἐπατήσαμεν, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς ἐπιβάλλει τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον μὲ ὁλόψυχον ἀφοσίωσιν καὶ μὲ πᾶσαν, ἂν ἀνάγκη τὸ καλέσῃ, αὐταπάρνησιν ; Ἢ μήπως δὲν ἠξεύρομεν ὅτι ἄδικοι, πονηροί, πλεονέκται, ἅρπαγες, αἰσχροκερδεῖς, ἀκόλαστοι, σκληροκάρδιοι, δόλιοι, ἀπατεῶνες, φονεῖς καὶ κάθε εἴδους ἐγκληματίαι εἶνε ἔνοχοι ἀπέναντι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ;

Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν, τί θὰ ἀπολογηθῶμεν, τί θὰ προφασισθῶμεν εἰς τὴν φρικτὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ; Τίποτε. Ἡ ἐνοχή μας, ἐνοχὴ βαρεῖα καὶ ἀδικαιολόγητος, θὰ μᾶς παραλύσῃ ἐκ τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου. Καὶ ὁ νόμος τῆς χάριτος, ὅστις μᾶς ἐδόθη πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ σωτηρίαν, ὁ νόμος αὐτὸς θὰ ἀνάψῃ φλογερωτέρους τοὺς πόνους μας καὶ θ' ἀνοίξῃ βαθυτέραν καὶ ἀπαισιωτέραν τὴν ἄβυσσον τῆς καταδίκης μας.

Ἂς ἐπωφεληθῶμεν λοιπὸν ἀπὸ ὅσα ἐλάλησεν ὁ Χριστός. Ἂς μὴ μείνουν ἀνωφελῆ δι' ἡμᾶς τὰ παραδείγματα καὶ τὰ ἔργα του. Ἐμπρός μας στέκει ὡς ἐλπίς, ὡς ἀνάστασις, ὡς φῶς, ὡς χάρις, ὡς ζωή, καὶ μᾶς ἀνοίγει τὰς ἀγκάλας του, ὡς φίλος, ὡς ἀδελφός, ὡς Σωτήρ. Ἂς μὴ τοῦ γυρίσωμεν τὰ νῶτα, ἂς μὴ κλείσωμεν τοὺς ὀφθαλμούς, ἂς μὴ φράξωμεν πρὸς τὴν φωνήν του τὰ ὦτα. Αὐτὸς ἦλθε καὶ ἐλάλησεν, ἦλθε καὶ ἐποίησεν, οὐαὶ δὲ καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς ἂν δὲν τὸν εἰσακούσωμεν, διότι καμμίαν πρόφασιν δὲν θὰ ἔχωμεν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ

θὰ παρουσιασθῶμεν ἐνώπιόν του ἄξιοι μόνον τρομερᾶς δικαιοσύνης, χωρὶς ἐλάφρυνσιν, χωρὶς ἐπιείκειαν, χωρὶς ἔλεος καὶ χωρὶς οἰκτιρμόν.

Ε'. **Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος.**

(Ἰωάνν. δ'. 5—42).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, λεγομένην Σιχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς, κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. Δός μοι πιεῖν. (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι). Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις· Πῶς σύ, Ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; Οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι· Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, οὔτε ἀντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν· ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν· Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. Ἀπεκρίθη ἡ γυνή, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Καλῶς εἶπας· Ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες· καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο

ἀληθὲς εἴρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ Θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. Οὐδεὶς μέντοι εἶπε· Τί ζητεῖς; ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις· Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὅς εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; Ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Ῥαββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ τῶν Σαμαρειτῶν ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναι-

κός, μαρτυρούσης· Ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον· Ὅτι οὐκέτι διὰ τὰν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Μεταβαίνων ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν ὁ Κύριος ἔφθασεν ἔξωθι πόλεως τῆς Σαμαρείας, ἥτις ἐλέγετο Σιχάρ. Ὁ ἥλιος ἦτο εἰς τὸ μεσουράνημά του· ὁ καύσων τῆς μεσημβρίας ἔφλεγε καὶ κατεπόνει. Οἱ μαθηταί, ἠφανισμένοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ μὴ ἔχοντες τροφάς, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν διὰ ν' ἀγοράσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, κατάκοπος ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκάθησε καὶ τοὺς περιέμενε πλησίον φρέατος, τὸ ὁποῖον ἡ παράδοσις συνέδεε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰακώβ, ἀντικρὺ τοῦ ὄρους Γαριζίν.

Εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἤρχοντο ἀντλοῦσαι ὕδωρ αἱ κόραι καὶ αἱ γυναῖκες τῆς Σιχάρ. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνέπαυε τὰ κατατεπονημένα μέλη του εἰς τὴν ἐξοχικὴν ἐκείνην δρόσον καὶ ἐρημίαν, προσῆλθε γυνὴ Σαμαρεῖτις, ἥτις ἀποθέσασα τὴν ὑδρίαν της, κατεβίβασε τὸ ἄντλημα εἰς τὸ φρέαρ.

Ἡ γυνὴ προσέβλεψε περιέργως τὸν Ἰησοῦν. Τίς ἦτο ὁ νέος οὗτος ἀνὴρ ὁ πλησίον ἐκεῖ εὑρισκόμενος μόνος καὶ ἀναπαυόμενος; Τὸ βλέμμα της διέγνωσεν ἐν αὐτῷ τὸν Ἰουδαῖον· παρὰ τὸ συμπαθὲς δὲ τῆς φυσιογνωμίας του, Σαμαρεῖτις αὐτὴ συμμεριζομένη τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη τῆς φυλῆς της, δὲν ἔμεινεν ἐκ τῆς παρουσίας του εὐχαριστημένη. Καίτοι γυνή, ὄχι ἄμεμπτος τὰ ἤθη, ἦτο ὅμως κατ' ἀρχὴν προσηλωμένη εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων της, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν τούτων, καὶ δὲν ἐλησμόνει τὰ θρησκευτικὰ πάθη τὰ χωρίζοντα τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῶν Σαμαρειτῶν, μετεῖχε δὲ καὶ αὐτὴ τῆς ἀντιζηλίας τῆς προκυψάσης ἐκ τῆς ἀμφισβητήσεως ἂν ἀρεστοτέρα εἰς τὸν Θεὸν ἦτο ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ λατρεία ἢ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζίν.

Καὶ ὁ Ἰησοῦς προσέβλεψε πρὸς τὴν γυναῖκα. Οἱ διαλογισμοί της δὲν ἐλάνθανον αὐτὸν τὸν γινώσκοντα ὅλα τὰ ἀπόκρυφα τῶν ψυχῶν, διαλογισμοὶ δ' ἀλλοῖοι ἐγεννήθησαν ἀμέσως εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἰδικήν του. Ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Σαμαρείτιδος δὲν εἶδεν αὐτὸς ἐχθρὰν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις λατρείας, οὐδ' ἠγέρθη ἐν τῇ καρδίᾳ του αἴσθημα καταφρονήσεως κατὰ τῆς ἐθνικῆς ταύτης γυναικός. Ἐν αὐτῇ διέκρινε μόνον γυναῖκα ἁμαρτωλὴν ἔχουσαν ἀνάγκην φωτισμοῦ καὶ μετανοίας, ἀπολωλὸς πρόβατον ἔχον ἀνάγκην ἐπιστροφῆς καὶ σωτηρίας, καὶ πόθος ἰσχυρὸς τὸν κατέλαβε νὰ φωτίσῃ τὰ βήματα τῆς ἀποπλανημένης αὐτῆς ψυχῆς καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὴν ὑδρευομένην Σαμαρείτιδα. Καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, τοῦ κόπου καὶ τοῦ καύσωνος ἐδίψα, τὴν ὁμιλίαν του ἤρχισε, ζητήσας ὕδωρ ἀπ' αὐτῆς. Οὕτω δὲ συνήφθη εἷς ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἅμα εὐαγγελικῶν διαλόγων, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα μὲ θαυμαστὴν ἁπλότητα καὶ δύναμιν ἀπέδωκεν ὁ Ἰωάννης εἰς τὸ Δ'. Κεφάλαιον τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ Ἰησοῦ, νὰ τῷ δώσῃ ὕδωρ νὰ πίῃ, νὰ δώσῃ αὐτή, ἡ Σαμαρεῖτις, πρὸς αὐτόν, τὸν Ἰουδαῖον, ἡ γυνὴ κατεπλάγη. Καὶ λησμονήσασα τὴν ὑδρίαν της, στηρίξασα δὲ τὸ ἄντλημά της, μόλις τὸ ἀνέσυρεν, εἰς τὰ χείλη τοῦ φρέατος, ἐνέβλεψεν ἀτενῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ. «Δός μοι νὰ πίω!» Θεέ, ὁ λατρευόμενος ἐν Γαριζίν, ἤκουσας τὸ αἴτημα τοῦτο ἑνὸς Ἰουδαίου; Μὴ ἠπατήθη ἄρά γε περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀπευθύναντος αὐτό; Γνωρίζει αὐτὴ — καὶ τίς Σαμαρείτης ἀγνοεῖ; — γνωρίζει αὐτὴ ποῖον ἀνυπέρβατον χάσμα εἶνε ἀναμέσον Ἱερουσαλὴμ καὶ Γαριζίν. Γνωρίζει καλῶς ποία ἔχθρα χωρίζει τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ ποίαν καταφρόνησιν καὶ βδελυγμίαν ἐμπνέουσιν οὗτοι πρὸς ἐκείνους. Τόσην, ὥστε νὰ τοὺς θεωρῶσιν ὡς τοὺς ἐθνικούς· τόσην ὥστε μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν νὰ παρακάμπτωσι τὴν χώραν των· τόσην, ὥστε νὰ προτιμῶσι νὰ ὑποφέρωσιν ὑπὸ πείνης καὶ δίψης, ἀλλ' οὔτε τροφὴν οὔτε ὕδωρ νὰ στέργωσιν ἀπὸ τῆς γῆς τῶν Σαμαρειτῶν. Καὶ ὅμως, τὴν στιγμὴν ταύτην, εἷς νέος Ἰουδαῖος ἵσταται ἀπέναντι τοῦ Γαριζίν, ἀτενίζει πρὸς τὸ ὄρος τοῦτο, τὸ τοσοῦτον μισητὸν εἰς τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοδόξους του, καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν Σαμαρείτιδα ὁ Ἰουδαῖος οὗτος, καὶ εἰς ἐπίμετρον, ζητεῖ καὶ ὕδωρ ἀπ' αὐτῆς! Ἡ μετριοπάθεια αὕτη, ἡ ἀνεξιθρησκεία, ἡ ὅλη ἡμέρωσις καὶ προσή-

νεια ἡ φωτίζουσα τὴν μορφὴν καὶ χαρακτηρίζουσα τὸ ἦθος τοῦ αἰτοῦντος, ἠλάττωσαν ἐν τῇ καρδίᾳ της τὴν γεννηθεῖσαν κατ' αὐτοῦ ψυχρὰν καὶ βαρεῖαν προκατάληψιν, δὲν ἴσχυσαν ὅμως νὰ καταστείλωσιν ἀπορίαν γεννηθεῖσαν ἐν αὐτῇ. «Δός μοι νὰ πίω!» Ἀλλὰ πῶς σύ, τῷ ἀπαντᾷ ἐκείνη, πῶς σύ, ἐνῷ εἶσαι Ἰουδαῖος ζητεῖς νὰ πίῃς παρ' ἐμοῦ, ἤτις εἶμαι γυνὴ Σαμαρεῖτις; Γνωρίζεις βεβαίως ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἔρχονται εἰς συνάφειαν μὲ τοὺς Σαμαρείτας. Ἡ ἀπάντησις αὕτη, ἡ δοθεῖσα ἀπέναντι τοῦ Γαριζίν, ἐνέκλειε τὴν ἀπορίαν ὅλης τῆς γυναικὸς καὶ τὸ παράπονον αὐτῆς συγχρόνως διὰ τὴν περιφρόνησιν τῶν ὁμοδόξων τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς ἰδικούς της. Καὶ ὑπῆρχεν ἴσως ἀκόμη εἰς τοὺς λόγους τούτους ἐλαφρὰ ἀγανάκτησις τις καὶ πικρία καὶ ἀφελής τις σαρκασμὸς ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ δίψα ἐξεβίαζεν ἕνα Ἰουδαῖον νὰ ζητήσῃ ὕδωρ ἀπ' αὐτῆς τῆς Σαμαρείτιδος, ἀθετῶν, ἀπέναντι τοῦ Γαριζίν, τὸ δόγμα, πρὸς ὃ τοσοῦτον φανατικῶς ἦσαν προσκεκολλημένοι οἱ ὁμόφυλοί του, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι καμμίαν συνάφειαν μὲ τοὺς Σαμαρείτας.

Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, ὅστις τὸ αἴτημά του νὰ τῷ δώσῃ νὰ πίῃ μετεχειρίσθη ὡς ἁπλῆν ἀφορμὴν πρὸς φωτισμὸν καὶ διδασκαλίαν, τῇ εἶπε: «ἐὰν ἐγνώριζες τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ καὶ τίς εἶναι ὁ λέγων πρὸς σέ, δός μοι νὰ πίω, σὺ θὰ ἐζήτεις παρ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς προθύμως θὰ σοι εἶχε δώσῃ ὕδωρ ζωῆς.»

Διὰ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὁ Ἰησοῦς ἐξήλεγχε τὴν περὶ αὐτοῦ πλάνην τῆς Σαμαρείτιδος, ὡς Ἰουδαίου φανατικοῦ, τεχνηέντως δ' ἐξήγειρε τὸ ἐνδιαφέρον της εἰς τὸ νὰ πληροφορηθῇ τίς ἦτο ὁ ζητήσας ὕδωρ παρ' αὐτῆς. Ἀναλαμβάνων δὲ τὴν ὑπερτέραν θέσιν του, τῇ δηλοῖ ὅτι παρ' αὐτῆς μικρόν τι πρᾶγμα, ὕδωρ ὀλίγον ἀπὸ τοῦ φρέατος ἐζήτησε, κατέχει ὅμως αὐτὸς δωρεὰν θείαν, ὕδωρ ζῶν· καὶ ἂν τὴν ἀξίαν τῆς δωρεᾶς ταύτης ἐγνώριζεν ἡ Σαμαρεῖτις, ἡ νομίζουσα ὅτι τῇ ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡ ἐν Γαριζὶν λατρεία, θὰ ἐζήτει νὰ τὴν λάβῃ, καὶ αὐτὸς προθύμως ἤθελε τὴν δώσῃ. Καὶ διὰ νὰ τονίσῃ πλειότερον τὴν ἀνάγκην τῆς αἰτήσεως τοῦ ὕδατος τοῦ ζῶντος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ παραμικρὰ χρονοτριβὴ ἐν αὐτῇ εἶνε ἀπώλεια, διὰ νὰ παραστήσῃ ὅτι ἡ αἴτησις τῆς θείας δωρεᾶς δὲν πρέπει νὰ ὑποβάλληται εἰς σκέψεις καὶ ἐνδοιασμούς, ἀλλὰ πρέπει ἀμέσως νὰ ἐνεργῆται παρὰ τοῦ ἀκούοντος περὶ αὐτῆς καὶ νὰ ἐμφανίζηται ὡς γεγονός, εἶπε «σὺ ἂν ἤτησας», ἤτοι «θὰ εἶχες ζητήσῃ ἤδη»· μετὰ λεπτότητος δὲ ὑποδεικνύων εἰς αὐτὴν ὅτι τὸ κατὰ τῶν Ἰουδαίων αἴσθημά της τὴν ἔκαμε ν' ἀπευθύνῃ παρατηρήσεις,

χωρὶς, στοιχειώδους φιλοφροσύνης καθῆκον ἐκτελοῦσα, νὰ τῷ δώσῃ τὸ ζητηθὲν ὕδωρ, καὶ θέλων νὰ καταδείξῃ ὅτι αὐτὸς ὁ κατέχων τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν ἀμέσως τὸ παρέχει πρὸς πάντα τὸν αἰτήσαντα ἄνευ διακρίσεως, καὶ καθαιρῶν συγχρόνως τὴν προκατάληψίν της ὅτι αὐτός, ὡς Ἰουδαῖος, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διάκειται φιλίως πρὸς τοὺς Σαμαρείτας, δὲν λέγει «δώσει σοι», ἀλλὰ «καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν».

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Σαμαρεῖτις δὲν ἦτο δυνατὸν ἀμέσως νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἰησοῦ, τοὺς τόσον ξένους εἰς αὐτὴν καὶ νέους, μετά τινος δ' ἀοριστίας καὶ μυστηρίου διατυπωθέντας. Περὶ δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ τίποτε δὲν ἐγόησεν οὔτε περὶ ὕδατος ζῶντος. Τίς ὁ ὁμιλῶν πρὸς αὐτὴν οὐδ' ὑπώπτευσεν. Ἐμπρός της δὲν ἔβλεπε παρὰ ἕνα νέον Ἰουδαῖον, ὅστις εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ ὕδωρ ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ λόγος οὗτος ἐπέτεινε περισσότερον τὴν ἀπορίαν καὶ τὸ θάμβος της, καὶ τὴν παρώργισε μικρόν. Νὰ ζητήσῃ ὕδωρ αὐτή! Ἀλλὰ κάτωθί της εἶνε ὁλόκληρον φρέαρ καὶ τὸ ἄντλημά της τὸ κρατεῖ πλῆρες. Ἂν διψᾷ, δύναται νὰ πίῃ. Πῶς λοιπὸν ὁ πρὸς αὐτὴν διαλεγόμενος προσφέρεται νὰ τῇ δώσῃ ὕδωρ, καὶ τοῦτο, ἐνῷ αὐτὸς παρ' αὐτῆς ἐζήτησεν ὅπως τῷ δώσῃ νὰ πίῃ; Καὶ παρατηροῦσα τὰς χεῖράς του τὰς κενάς, καὶ βλέπουσα γύρω, ὅπου ἤξευρεν ὅτι καμμία ἄλλη δὲν ἔρρεε πηγή, «ἀλλὰ Κύριε, τῷ λέγει, ἄντλημα δὲν ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ αὐτό, τὸ μόνον ἐνταῦθα, εἶνε βαθύ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν;» Καὶ ἔπειτα, θεωροῦσα τοῦτο ἀκατανόητον καυχησιολογίαν καὶ ἀπαντῶσα εἰς τὸν λόγον ὃν τῇ εἶπεν, ὅτι ἂν ἤξευρε τίς ἦτο, θὰ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ ὕδωρ ζῶν, «ἀλλ' ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰακώβ, προσέθεσε μετά τινος βιαιότητος καὶ ἐξάψεως, ὅστις μᾶς ἔδωκε τὸ φρέαρ τοῦτο καὶ ἔπιε καὶ ὁ ἴδιος ἐξ αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοί του καὶ τὰ θρέμματά του, μὲ ἄντλημα ἔπιε καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου ἔπιε, περὶ δὲ ζῶντος ὕδατος τίποτε δὲν ἀναφέρει ἡ παράδοσις· μήπως λοιπὸν σὺ εἶσαι μεγαλήτερος αὐτοῦ ὥστε νὰ λέγῃς ὅτι κατέχεις ὕδωρ ζῶν καὶ ὅτι δύνασαι νὰ τὸ προσφέρῃς χωρὶς ἄντλημα;»

Ὁ Ἰησοῦς ἐχώρησε τότε περαιτέρω. «Πᾶς, εἶπεν, ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, μὲ τὸ ὁποῖον σὺ γεμίζεις τὴν ὑδρίαν σου, θὰ αἰσθανθῇ καὶ πάλιν δίψαν· ὅστις δὲ πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγὼ θὰ δώσω εἰς αὐτόν, δὲν θὰ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τοῦτο θὰ γείνῃ ἐντός του πηγή, ἐκ τῆς ὁποίας θ' ἀναβρύῃ ὕδωρ ζωῆς αἰωνίου». Τὸ ὕδωρ αὐτό, τὸ ζῶν, τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, εἶνε ὁ λόγος αὐτοῦ, ἡ χάρις τοῦ Πνεύ-

ματος, ἡ ἀναγεννῶσα τὴν ψυχὴν καὶ ἐξασφαλίζουσα εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἡ θεραπεύουσα τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, ἡ πληροῦσα ἣν ἔχομεν δίψαν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ δικαίου, τοῦ ἀπείρου, τοῦ αἰωνίου, καὶ θέτουσα εἰς τὴν παντοτεινὴν ἡμῶν κατοχὴν καὶ ἀπόλαυσιν τὴν μακαριότητα ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ δίψα ἐκκαίει τὰς ψυχάς μας ἐν τῷ βίῳ, δίψα, τὴν ὁποίαν δὲν σβεννύει τὸ δροσερώτατον τῶν ὑδάτων οὔτε ἄλλο τι τῶν ἐγκοσμίων ἀγαθῶν, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ὁ ἄπειρος καὶ αἰώνιος Θεός, πρὸς ὃν συναπτόμεθα καὶ ἐν ᾧ τελειούμεθα διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν χάριν ἦλθε φέρων πρὸς ἡμᾶς ὁ ἐνανθρωπήσας μονογενὴς υἱός του. Ἀλλ' ἡ παχυλὴ τῆς Σαμαρείτιδος διάνοια καὶ ἡ εἰς τὰ γήινα προσκειμένη αὐτῆς ἀντίληψις δὲν ἠδύναντο νὰ μετεωρισθῶσιν εἰς τοιαύτας πνευματικὰς σφαίρας καὶ νὰ νοήσωσι τὴν σημασίαν τῶν ὑψηλῶν τούτων λόγων. Ἓν μόνον ἠλέκτρισε τὴν γυναῖκα ἐκείνην καὶ τὴν ἔκαμε ν' ἀποθέσῃ τὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ προκατάληψίν της, ν' ἀπευθύνῃ δὲ θερμὴν πρὸς αὐτὸν παράκλησιν, ἡ μετ' ἐπιμονῆς καὶ κατ' ἐπανάληψιν διαβεβαίωσίς του ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτοῦ τὸ ζῶν κάμνει τὸν πίνοντα ἐξ αὐτοῦ νὰ μὴ διψᾷ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἡ Σαμαρεῖτις, ἥτις ἤρχετο πολλάκις ἀποκαμωμένη καὶ μέσα εἰς τὰ ψύχη καὶ τοὺς καύσωνας ν' ἀντλήσῃ ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος, εἰς περιστάσεις δ' ἀσθενειῶν καὶ προσωρινῆς στερήσεως εἶχε λάβῃ θλιβερὰν πεῖραν τῆς φλεγούσης ἀνάγκης τῆς δίψης, «Κύριε, τῷ λέγει, μὲ σχῆμα ταπεινώσεως καὶ μὲ θέρμην τόνου καὶ ἱκεσίας, Κύριε, δός μοι τὸ ὕδωρ τοῦτο διὰ νὰ μὴ διψῶ, καὶ νὰ μὴ ἔρχωμαι ἐδῶ νὰ ἀντλῶ ἀπὸ τὸ φρέαρ τοῦτο».

Ἡ παχυλότης αὕτη θὰ ἠρέθιζεν ἴσως καὶ θ' ἀπήλπιζε πάντα ἄλλον· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπεφάσισε μόνον νὰ μεταχειρισθῇ μέσα πρακτικώτερα, ὅπως τὴν κάμῃ νὰ γνωρίσῃ τίς ἦτο καὶ τὴν διδάξῃ ἔπειτα πῶς προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται ὁ Θεός. Τοιουτοτρόπως, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὸ αἴτημά της, ἀλλ' ἀποτόμως μεταστρέφων τὸν λόγον, «ὕπαγε, τῇ λέγει, φώναξε τὸν ἄνδρα σου καὶ ἔλα ἐδῶ».

Ἡ Σαμαρεῖτις ἐταράχθη ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἡ μορφή της δὲ ἡ ἐξημμένη ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ ὕδατος τοῦ ζῶντος, ἐγένετο ὠχρά. Ἀλλὰ γυναῖκες, ὡς αἱ τοῦ εἴδους της, δὲν ἀμηχανοῦσιν ἐπὶ πολύ· καὶ ἀμέσως ἀναλαβοῦσα τὴν ἀταραξίαν της καὶ ἐπιτηδεύουσα φιλαλήθειαν, «δὲν ἔχω ἄνδρα» ἀπήντησεν.

Ὁ Ἰησοῦς τὴν προσέβλεψε μετὰ θλίψεως καὶ ποιᾶς τινος αὐ-

στηρότητος. Ἡ γυνὴ ἐκείνη εἶχε ψευσθῇ. Καὶ πρότερον μὲν ἐλάλει ἡ ἀμάθειά της· τώρα δ' ἐλάλει ἡ πονηρία της. Πικρίας τότε κῦμα κατέκλυσε τὴν καρδίαν τοῦ Κυρίου. Ἡ ἁμαρτωλὴ ἐκείνη γυνὴ τὸν κατέθλιβε. Τὸ ἠθικόν της ποιὸν δὲν τὸν διέφευγεν. Ἂν αὐτὴ ἄνθρωπον αὐτὸν νομίζουσα, ἐπίστευεν ἔτι τὸν ἡπάτα, ἡπατᾶτο ὅμως ἡ ἰδία. Ἐγίνωσκεν ὁ Ἰησοῦς καλῶς ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη εἶχε παρασυρθῇ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας, ὅτι τὴν τιμήν της εἶχε συγκυλίσῃ εἰς τὸν βόρβορον, καί, ὅπερ δι' αὐτὴν χειρότερον, ὅτι τὸ παρόν της ἦτο ἐπίσης ἔνοχον ὡς τὸ παρελθόν. Εἰς ἐπίμετρον δέ, εἰς τὴν ἀτιμίαν τὴν στιγμὴν ταύτην προσέθετε τὸ ψεῦδος. Καὶ ναὶ μέν, τὸ ψεῦδος τοῦτο ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκληφθῇ ὡς λείψανόν τι αἰδοῦς, ὡς τεκμήριον ὑστάτης τινὸς ἀξιοπρεπείας αἰσχυνομένης ν' ἀποκαλύψῃ ἐνώπιον ἐνὸς ξένου τὴν ἠθικήν της γύμνωσιν καὶ ἀσχημίαν· τὸ ψευδολόγημα ὅμως ἐμαρτύρει παρὰ τῇ Σαμαρείτιδι ἀπουσίαν τοῦ αἰσθήματος τῆς μετανοίας, καὶ ὁ φυσικὸς καὶ ἀτάραχος τόνος, μεθ' οὗ τὸ ἐπρόφερεν, ἐνεδείκνυεν ἔμπειρον μᾶλλον ἀναισχυντίαν ἢ αἰδώ. Ἀλλ' ἡ δυσμενὴς ἐντύπωσις δὲν ἐξώθησε τὸν Ἰησοῦν εἰς δριμὺν ἔλεγχον κατὰ τῆς γυναικός. Ἄλλος τις, σκαιὸς καὶ δῆθεν ἄκαμπτος ἠθικολόγος, θὰ τὴν ἐπετίμα ἴσως μεθ' ὕβρεως καὶ θὰ ἐξηκόντιζε βαρεῖς λόγους κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ διδάσκαλος τῆς ἐπιεικείας δὲν ἐξετράπη παρομοίως. Ἤξευρεν οὗτος ὅτι ὁ κόσμος ὅλος ἦτο ἔρμαιον ἠθικῆς σήψεως ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ὅτι ἡ σὰρξ ἐφόνευε τὸ πνεῦμα, καὶ ὅτι ἡ Σαμαρεῖτις ἦτο ἓν περιπλέον φαινόμενον τῆς γενικῆς ἐκλύσεως καὶ διαφθορᾶς. Ἀλλὰ συγχρόνως αὐτός, ὁ συγχωρήσας μετανοούσας ἁμαρτωλὰς καὶ ἀδελφικὰς μόνον νουθεσίας ἀπευθύνας πρὸς αὐτάς, ἵνα μὴ εἰς τὸ μέλλον ἁμαρτάνωσι, δὲν ἠδύνατο, οὐδ' ἔπρεπε μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιεικείας νὰ κρίνῃ τὴν ψευδομένην ἔνοχον, καὶ μετ' αὐστηρᾶς ἀβρότητος εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πραότης ἦτο βαμμένη μὲ λεπτὴν ἀλλὰ καὶ ἀρκούντως ὀξεῖαν εἰρωνείαν, τῇ εἶπε: «μάλιστα· δίκαιον ἔχεις· καλὰ τὸ εἶπες αὐτό, ὅτι ἄνδρα δὲν ἔχεις· διότι μέχρι τοῦδε μὲ πέντε ἄνδρας συνέζησες· καὶ τώρα αὐτός, τὸν ὁποῖον ἔχεις, δὲν εἶνε ἀνήρ σου· πολὺ ἀληθῶς τὸ εἶπας τοῦτο».

Εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην ἡ Σαμαρεῖτις κατεθορυβήθη· ὄχι διότι συνελήφθη ψευδομένη· ἡ ἀπὸ τούτου αἰσχύνη ὑπεχώρησεν εἰς τὴν κατάπληξιν, ἣν ἠσθάνθη ἐκ τοῦ ὅτι ὁ νέος αὐτὸς Ἰουδαῖος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν, ὅστις ἐπίσης πρώτην φορὰν τὴν ἔβλεπε, καὶ τὸ πρῶτον τώρα ἐπεφαίνετο εἰς τὰ ὅρια τῆς Σιχάρ, ἤξευρεν ἐν τούτοις μετὰ τόσης ἀκριβείας τὰ μυστήρια

τοῦ παρελθόντος της καὶ τὴν παροῦσαν ἐνοχήν της. Καὶ τότε πᾶσα ἡ ἐν τῇ ψυχῇ της κατ' αὐτοῦ προκατάληψις κατέρρευσε, πᾶσα ἡ κατ' αὐτοῦ δυσπιστία ἐξητμίσθη, καὶ ἔτι πλέον, ὁ πρὸς αὐτὴν διαλεγόμενος παρέστη ἐνώπιόν της μὲ ὑπερφυᾶ τινα μορφὴν καὶ αἴγλην. Καὶ ταπεινουμένη ἔτι μᾶλλον ἐν σχήματι καὶ τόνῳ σεβασμοῦ, φόβου, εὐλαβείας, «Κύριε, ἐφώνησε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶσαι σύ.» Καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει καὶ τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ, σύγχυσις δεινὴ ἐνέσκηψεν εἰς τὸ πνεῦμά της καὶ ἰσχυρὸς τὴν κατεκυρίευσε πόθος φωτισμοῦ. «Οἱ πατέρες μας, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἐπροσκύνησαν τὸν Θεόν· σεῖς δὲ οἱ Ἰουδαῖοι λέγετε ὅτι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἶνε ὁ τόπος ὅπου πρέπει ὁ Θεὸς νὰ λατρεύηται.» Τοῦ ὁποίου ἡ πλήρης ἔννοια εἶνε αὕτη: «βλέπω, Κύριε, καὶ πείθομαι ὅτι προφήτης εἶσαι σύ, καὶ ὡς τοιοῦτον σὲ ὑπολήπτομαι καὶ σὲ σέβομαι, ζητῶ δὲ τὴν γνώμην σου περὶ ἑνὸς ζητήματος, τὸ ὁποῖον τὴν στιγμὴν ταύτην ταράττει τὴν ψυχήν μου. Ἡμεῖς οἱ Σαμαρεῖται φρονοῦμεν ὅτι εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν λατρεία εἶνε μόνη ἡ γινομένη ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου Γαριζίν· καὶ τοῦτο μᾶς παρέδωκαν οἱ πατέρες μας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἐνταῦθα τὸν ἐλάτρευσαν· ἀλλὰ σεῖς οἱ Ἰουδαῖοι διδάσκετε καὶ ἐπιμένετε ὅτι οὐχὶ εἰς τὸ Γαριζίν, ἀλλ' εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν σας προσφέρεται ἡ ἀληθινὴ λατρεία. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ πιστεύῃ τις; Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων γνωμῶν ποίαν πρέπει νὰ παραδεχθῇ ὁ θέλων ἐν ἀληθείᾳ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν; Ἐπλανῶντο οἱ πατέρες μας; Δὲν τολμῶ νὰ τὸ δεχθῶ. Ἀλλὰ πλανῶνται οἱ Ἰουδαῖοι; Αὐτὸ ἐφρόνουν μέχρι τοῦδε. Πλὴν σὺ κλονίζεις τὴν ἤδη τὴν πεποίθησίν μου. Εἶσαι Ἰουδαῖος, καὶ ὅμως πείθομαι ὅτι εἶσαι προφήτης ἔχων ἐντός σου πνεῦμα Θεοῦ. Τί λοιπὸν μὲ διδάσκεις; Πῶς πρέπει νὰ πιστεύω; Εἶμαι ἀμαθὴς γυνὴ ἐγώ· εἶσαι προφήτης σύ· τὸ ἀπέδειξας· ὁδήγησον καὶ φώτισόν με, Κύριε».

Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς Σαμαρείτιδος, ὁ ἐν τῇ ψυχῇ της ἐξεγερθεὶς σάλος, ἡ παράκλησίς της νὰ φωτισθῇ περὶ τοῦ τόπου τῆς ἀληθινῆς λατρείας, συμπληροῦσι τὴν ὅλην φυσιογνωμίαν της καὶ μᾶς δίδουσι πλήρη τὴν εἰκόνα της. Παρὰ τὰς παραπλανήσεις καὶ τὴν διάφθοράν της ἡ γυνὴ αὕτη δὲν ἀφῆκε νὰ σαπῶσι καὶ νὰ νεκρωθῶσιν ἐντός της τὰ σπέρματα τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας. Τίς ἠξεύρει ποῖα παιδικὴ ὀρφανία καὶ ἐγκατάλειψις, ποία πλημμελὴς οἰκογενειακὴ ἀνατροφὴ καὶ ποῖα ὀλέθρια περιστατικά, καθ' ὧν οἱ ἀσθενεῖς χαρακτῆρες δὲν ἰσχύουσι πάντοτε νὰ παλαίωσι νικηφόρως, τὴν παρέσυραν ὀλισθήσασαν

εἰς τὸν κατήφορον διαφθορᾶς συνήθους εἰς τοὺς τότε καιρούς, χωρὶς νὰ εὑρεθῇ ἰσχυρά τις καὶ ἀγνὴ χεὶρ, ἥτις νὰ τὴν συγκρατήσῃ καὶ τὴν ἀνεγείρῃ; Ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ πτώσει της διετήρησε δύναμίν τινα πρὸς ἀνάστασιν· ἐν αὐτῷ τῷ ρύπῳ της δὲν ἐβορβορώθη τόσον, ὥστε νὰ καταστῇ ἀδύνατος ὁ ἐξαγνισμός της· γραμμένον δ' ἦτο ἐν αὐτῇ νὰ κυρωθῇ μίαν ἔτι φορὰν τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς φαρισαίους ὅτι «πόρναι καὶ τελῶναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἡ ἁμαρτωλὴ αὐτὴ γυνή, ἥτις, ἔρμαιον κοινῆς ἠθικῆς ἐκλύσεως καὶ ἀδίδακτος, δὲν εἶχεν ἴσως ἐπαρκῆ συνείδησιν τῆς ἐνοχῆς της, ἐλάτρευεν ὅμως τὸν Θεὸν καὶ ἤθελε νὰ τὸν λατρεύῃ ἐν ἀληθείᾳ· ἀνωτέρα δὲ τῶν προλήψεων τοῦ ὄχλου, ὅστις συνήθως εἶνε φανατικὸς ἄνευ λόγου, καὶ πρόσκειται εἰς τὰς πατρίας παραδόσεις μετὰ πεισμονῆς, μόλις ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ἀποκαλύψεως τῆς ἐνοχῆς της ἐπείσθη ὅτι προφήτης ἦτο ὁ Ἰησοῦς, δὲν ἀναστέλλεται ὑπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς του οὐδὲ μένει μέχρι τέλους ὑπόδουλος εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, ἀλλὰ φλέγεται καὶ ζητεῖ νὰ μάθῃ τίς ὁ τόπος ὅπου πρέπει νὰ προσκυνῆται ὁ Θεὸς καταισχύνουσα οὕτω τοὺς πεπωρωμένους Φαρισαίους, τοὺς γνώστας τῶν Γραφῶν, οἵτινες τυφλώττοντες ἀπέναντι πολλῷ ἰσχυροτέρων ἀποδείξεων, ὄχι μόνον δὲν μετεπείθοντο ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διηρεθίζοντο καὶ ἐμαίνοντο περισσότερον εἰς τὰ φονικά των πάθη καὶ ἐστερεοῦντο ἐν τῇ ἐνόχῳ πλάνῃ των. Καὶ τότε ὁ Ἰησοῦς, φθάνων εἰς τὸν σκοπόν, πρὸς ὃν συνῆψε τὴν μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος συνδιάλεξιν εἶπε πρὸς αὐτήν. «Γύναι, πίστευσόν μοι ὅτι ἔρχεται ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν οὔτε εἰς τὸ ὄρος τοῦτο, οὔτε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ προσκυνήσητε τὸν Πατέρα. Σεῖς προσκυνεῖτε ὅτι δὲν γνωρίζετε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὅ,τι γνωρίζομεν· διότι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἶνε. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ εἶνε τώρα τοιαύτη, καθ' ἣν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ θὰ δεηθῶσι πρὸς τὸν Πατέρα ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· διότι καὶ ὁ Πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς λατρευτὰς αὐτοῦ. Πνεῦμα εἶνε ὁ Θεός· καὶ οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ πρέπει νὰ τὸν προσκυνῶσιν.»

Οἱ λόγοι οὗτοι τοιαύτην ἐντύπωσιν παρήγαγον εἰς τὸ ποικιλόμορφον καὶ ἀσταθὲς καὶ ἀντιφατικὸν πνεῦμα τοῦ Ρενάν, ὥστε ἐπ' αὐτῶν ἐγκύπτων κατὰ τὴν μυθιστορικὴν καὶ αὐθαίρετον συγγραφὴν τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ», ἀφῆκε νὰ ἐκφύγῃ τοῦ καλάμου του ἡ ἑξῆς ὁμολογία. «Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐξήγγειλε τὸν λόγον τοῦτον ὁ Ἰησοῦς, ὑπῆρξε τῇ ἀληθείᾳ Υἱὸς Θεοῦ. Εἶπε

τὸ πρῶτον τὴν λέξιν, ἐφ' ἧς θὰ στηρίξῃ τό οἰκοδόμημα τῆς αἰωνίου θρησκείας· ἵδρυσε τὴν καθαρὰν λατρείαν, ἄνευ χρονικοῦ ὁρίου, ἄνευ πατρίδος, τὴν λατρείαν ἣν θὰ μετέρχωνται πᾶσαι αἱ πεφωτισμέναι ψυχαὶ μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων. Ἡ θρησκεία αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἔγεινε μόνον ἡ ἀγαθὴ θρησκεία τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἀνεδείχθη καὶ ἡ ἀπόλυτος θρησκεία. Καὶ ἐὰν ἄλλοι πλανῆται ἔχωσι κατοίκους πεπροικισμένους διὰ λόγου καὶ ἠθικῆς, ἡ θρησκεία αὐτῶν δὲν δύναται νὰ εἶνε διάφορος ἐκείνης, ἣν ὁ Ἰησοῦς προεκήρυξε παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ Ἰακώβ.»

Ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀπαντήσει του ὁ Κύριος δίδει μὲν προτίμησίν τινα εἰς τὴν λατρείαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δὲν θεωρεῖ αὐτὴν ὡς τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀληθινὴν λατρείαν. Περὶ τῶν Σαμαρειτῶν ἀποφαίνεται ὅτι δὲν γνωρίζουσι τί προσκυνοῦσι· καὶ τοῦτο διότι παρ' αὐτοῖς ὁ ἀληθὴς Θεὸς δὲν ἐγνωρίζετο, ὄχι δὲ μόνον τοπικῶς τὸν περιώριζον ἐντὸς τῆς χώρας αὐτῶν καὶ τῆς παρουσίας καὶ ἐνεργείας του κέντρον καὶ περιφέρειαν ἐθεώρουν τὸ ὄρος Γαριζίν, ἀλλὰ καὶ εἰς εἰδωλολατρείαν τινὰ εἶχον ἐκπέσῃ, θύματα πλάνης καὶ συγχύσεως θρησκευτικῆς. Περὶ τῶν Ἰουδαίων ἀποφαίνεται ὅτι αὐτοὶ γνωρίζουσι τί προσκυνοῦσι· καὶ τοῦτο, διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν οἱ μόνοι διατηρήσαντες τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ διαφυλάξαντες αὐτὴν ἀμιγῆ ἀπὸ πάσης εἰδωλολατρείας, κατεῖχον δὲ τὸν νόμον, τοῦ ὁποίου ἡ τήρησις ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν καὶ κατηξιώθησαν νὰ γεννηθῇ ἀπὸ τοῦ ἔθνους αὐτῶν Ἐκεῖνος, ὅστις πληρῶν τὸν νόμον τοῦτον ἔμελλε νὰ καταστῇ ὁ σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ παρὰ τὴν σχετικὴν ταύτην ὑπὲρ τῆς προσκυνήσεως τῶν Ἰουδαίων προτίμησιν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀνακηρύττει τὰ Ἱεροσόλυμα ὡς τὸν τόπον τῆς ἀληθινῆς λατρείας, οὐδὲ τὸν Ἰουδαϊκὸν τρόπον τοῦ λατρεύειν τὸν Θεὸν διὰ περιτομῆς καὶ καθαρισμοῦ σωματικοῦ καὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ σωρείας ἄλλης τύπων δέχεται ὡς τὸν ἰδεώδη καὶ προσήκοντα τρόπον τῆς ἐπιτελέσεως τῆς λατρείας ταύτης. Ἐάν, λέγει, σεῖς οἱ Σαμαρεῖται φρονῆτε ὅτι ὁ Θεὸς μόνον εἰς τὸ ὄρος σᾶς τοῦτο λατρεύεται, πλανᾶσθε. Ἐὰν ἐπίσης ἐκ τῶν Ἰουδαίων νομίζωσιν ὅτι μόνον ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπονεμομένη εἰς αὐτὸν προσκύνησις τῷ εἶνε ἀρεστή, πλανῶνται καὶ αὐτοί. Εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχουσιν ὅρια τόπων καὶ φυλῶν, ὅστις δὲ ζητῇ νὰ τὸν ἰδιοποιηθῇ, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ νὰ τὸν ἀποχωρίσῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου τοῦ λοιποῦ, ἔχει πολὺ συγκεχυμένην καὶ στενὴν περὶ τοῦ Θεοῦ ἰδέαν. Ὁ Θεὸς εἶνε Πατήρ. Πα-

τὴρ ὄχι μόνον τῶν Σαμαρειτῶν, ὄχι μόνον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων πάντων, ἀδιακρίτως ὁρίων καὶ φυλῶν. Οὔτε τὸ Γαριζὶν λοιπὸν οὔτε τὰ Ἱεροσόλυμα δύνανται νὰ διεκδικήσωσιν ἀποκλειστικότητα ἐγωιστικὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθινῆς λατρείας. Πρὸς τὸν Θεὸν εὐπρόσδεκτος εἶνε πᾶσα προσήκουσα καὶ ἀξία αὐτοῦ λατρεία παρ' οἱουδήποτε τέκνου καὶ ὁποθενδήποτε πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνομένη· διότι ὁ Πατὴρ οὗτος ὁ καθολικὸς εἶνε καὶ ἀπανταχοῦ παρών, ὡς δ' ἀκούει τὸν ἐπικαλούμενον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Γαριζὶν ἢ ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ, ἀκούει καὶ ἐκεῖνον, ὅστις ἐνώπιόν του δέεται καὶ θέλει μετ' αὐτοῦ νὰ ἐπικοινωνήσῃ καὶ ἀνυψώνει πρὸς αὐτὸν τὴν καρδίαν εἴτε ἀπὸ πόλεως εἴτε ἀπὸ ἐξοχῆς, εἴτε ἀπὸ κοιλάδος εἴτε ἀπὸ λόφου, εἴτε ἀπὸ τοῦ βάθους φάραγγος εἴτε ἀπὸ τοῦ ὕψους ὄρους, εἴτε ἀπὸ τῆς αἰθούσης ἀνακτόρου εἴτε ἀπὸ τῆς σκοτίας φυλακῆς, εἴτε ἐν μέσῳ ὑψικορύφων δένδρων γηραιῶν ὁασῶν καὶ ἀνθέων ἐρημικῶν κήπων, εἴτε ἐν μέσῳ τῆς γαλήνης καὶ τῶν τρικυμιῶν τοῦ ὠκεανοῦ. Καὶ ἀφοῦ καθήρεσε τὴν ἰδέαν τῆς τοπικῆς καὶ φυλετικῆς περὶ τοῦ Θείου ἀποκλειστικότητος καὶ ἀνεκήρυξε τὴν οἰκουμένην πᾶσαν τόπον κατάλληλον πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ—Πατρὸς τῶν πάντων, διετύπωσεν ἀκολούθως ἐν ὑψηλῇ, διαυγεῖ καὶ θαυμαστῇ βραχυλογίᾳ καὶ περιεκτικότητι τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπιτελεῖται ἡ ἀληθινὴ λατρεία καὶ καθώρισε τὰ προσόντα καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν εὐπροσδέκτων εἰς τὸν Θεὸν προσκυνητῶν. Ὁ Θεὸς—Πατήρ, λέγει, δὲν θέλει λατρείαν τῶν χειλέων μόνον· θέλει λατρείαν τῆς καρδίας. Ὁ Θεὸς—Πατὴρ δὲν θέλει λατρείαν ψιλῶν τύπων περιστρεφομένων εἰς ὑλικὰς ἐνδείξεις εὐσεβείας καὶ τιμῆς, ὡς κάμνετε σεῖς οἱ ἐγκαταμίξαντες αὐτὴν μετ' εἰδωλολατρείας, ὡς κάμνουν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ μετὰ ζήλου προσκείμενοι εἰς τοὺς τύπους καὶ τὰς σκιάς, ἔρημοι δὲ ἐσωτερικῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς, ἀμελοῦντες τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἐνῷ καὶ ταῦτα ἔδει ποιεῖν, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Ὁ Θεὸς—Πατὴρ εἶνε πνεῦμα· καὶ τοὺς προσκυνητάς του τοιούτους θέλει καὶ ζητεῖ, προσκυνητὰς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ὁποία δὲ ἡ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία; Ἐν πνεύματι λατρεία εἶνε ἡ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν πνευματικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ὁμοιώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἐν ἀληθείᾳ λατρεία εἶνε ἡ ἀπηλλαγμένη πλανῶν καὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ ἐν ἐπιγνώσει καὶ φωτὶ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα ἡμῶν προσφερομένη ἀξίως τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀξίας, καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν καθηκόντων ἡμῶν ὡς προσώπων λογικῶν καὶ ἠθικῶν, προωρισμένων πρὸς ὑπερτέ-

ραν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν καὶ ἀληθὲς καὶ αἰώνιον τέλος ἐχόντων τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσιν ἐν πνεύματι. Λατρεύομεν τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι, ὅταν τὸν λατρεύωμεν ὡς πνεῦμα ἄναρχον, αἰώνιον, ἄπειρον, παντοδύναμον, πνεῦμα ἀληθείας καὶ ζωῆς, δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος, ἀγάπης καὶ χρηστότητος· ὅταν ἀποδίδοντες τὰ τοῦ σώματος εἰς τὸ σῶμα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ψυχὴν κατανοῶμεν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης καὶ σκοπὸν του βίου ἡμῶν θέτωμεν τὴν τελείωσιν καὶ ἀνύψωσιν τῶν πνευματικῶν ἡμῶν δυνάμεων καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀπολύτου πνεύματος τοῦ Θεοῦ—Πατρός, ἐξ οὗ ἔχομεν πᾶν δώρημα, καὶ τοῦ ὁποίου τοὺς ἠθικοὺς χαρακτῆρας ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν κατὰ τὸ δυνατὸν μέτρον καὶ χαρακτῆρας τοῦ πνεύματος ἡμῶν. Λατρεύομεν τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι, ὅταν ἐν τῇ χάριτι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀναγεννήσωμεν πᾶσαν ἡμῶν τὴν φύσιν, τοὺς διαλογισμούς, τὰς ἐπιθυμίας, τὰ θελήματα καὶ τὴν πρακτικὴν δύναμιν ἡμῶν· ὅταν ἀπονεκροῦντες πᾶν ταπεινὸν πάθος καὶ φρόνημα ὑλικὸν καὶ γήϊνον ζῶμεν ὡς τέκνα Θεοῦ· ὅταν ὑπέρτατον καὶ διάπυρον καὶ σταθερὸν πόθον καὶ σκοπὸν ἔχωμεν νὰ ἐκτελῶμεν τὸ θέλημά του καὶ νὰ μείνωμεν εἰς αἰῶνας ἡνωμένοι μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ συνδέσμῳ τοῦ πνεύματος. Λατρεύομεν δ' αὐτὸν καὶ ἐν ἀληθείᾳ, ὅταν ἡ διάνοια ἡμῶν ἔχῃ ὀρθὴν καὶ πεφωτισμένην περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ θελήματός του γνῶσιν· ὅταν ἡ πίστις ἡμῶν ᾖνε καθαρὰ καὶ γνησία καὶ μᾶς ὁδηγῇ εὐθὺ πρὸς τὸν Θεόν· ὅταν ἡ καρδία μας δὲν δεσμεύηται ὑπὸ ψευδῶν καὶ ματαίων θελγήτρων καὶ ἀναγεγεννημένη ζῇ ὁλόκληρος ἐν αὐτῷ· ὅταν πρὸ τῶν τύπων δὲν θυσιάζωμεν τὴν οὐσίαν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὑλικῷ κόσμῳ διαβλέπωμεν τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας παντοδυναμίας καὶ σοφίας καὶ ἀγαθότητος· ὅταν διὰ τῶν αἰσθητῶν ἀναγώμεθα εἰς τὰ ὑπεραισθητὰ καὶ ἐκ τῶν φαινομένων εἰς τὴν Ἀπόλυτον καὶ Καθολικὴν Αἰτίαν· ὅταν τὸν Θεὸν πιστεύοντες ὡς Ἀλήθειαν, αὐτὸν ἔχομεν φῶς μας, αὐτὸν ὁδηγόν μας, αὐτὸν ὑπέρτατον Κριτήριον, καὶ κατὰ τὰς ἀπλανεῖς ὑπαγορεύσεις τοῦ νόμου του κανονίζοντες τὸν ἡμέτερον βίον, πιστεύωμεν ἅμα εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν διαβεβαιώσεών του καὶ προσκολλώμεθα πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ ἐν πνεύματι λατρεία ἡμῶν θὰ συνεχισθῇ καὶ πέρα τῆς ζωῆς ταύτης, ὅτε ὁ κόσμος τῶν φαινομένων θὰ παρέλθῃ καὶ ἡ πλάνη θὰ καταργηθῇ, ὁ Θεὸς δ' αὐτὸς ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ του θ' ἀποκαλυφθῇ πρὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Αὕτη ἡ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία τοῦ Πατρός, ἣν ὁ

Ἰησοῦς διεκήρυξε παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακὼβ καὶ ἀπέναντι τοῦ ὄρους Γαριζίν, λατρεία προωρισμένη νὰ καταστῇ ἡ καθολικὴ καὶ παγκόσμιος τῆς ἀνθρωπότητος λατρεία καὶ νὰ ἑνώσῃ τοὺς ἀληθεῖς προσκυνητὰς εἰς μίαν ἀδελφότητα πνευματικὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρος, τῆς μεγάλης ταύτης καὶ ἀπείρου καὶ αἰωνίου πνευματικῆς πηγῆς καὶ ἑστίας. Καὶ ὅπως ἡ λατρεία αὕτη κηρυχθῇ διὰ φωνῆς δυναμένης ν' ἀκουσθῇ ἀνὰ τὸν κόσμον σύμπαντα καὶ νὰ κυριαρχήσῃ τῶν αἰώνων, ὅπως δημιουργηθῶσιν οἱ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνηταί, οὓς ὁ Θεὸς Πατὴρ ζητεῖ, ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς υἱός του καὶ ἔχυσε τὸ ἅγιον αἷμά του, ἐξ οὗ ἐβλάστησε τὸ δένδρον τῆς ἀληθινῆς λατρείας, ἀλήθεια δ' αὐτὸς οὗτος καὶ φῶς, ἐδημιούργησε στρατιὰς ὅλας ἀληθινῶν προσκυνητῶν, καὶ καθαιρέσας τὴν ὀφρὺν τοῦ Γαριζὶν καὶ τὴν φυσίωσιν τῶν Ἱεροσολύμων, κατέστησε τὴν γῆν ἅπασαν ἅγιον καὶ ἱερὸν προσκυνητήριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνέρχεται πρὸς τὸν Θεὸν πᾶσα ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία.

ΣΤ'. **Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ.**

(Ἰωάν. θ' 1—38)

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν; οὗτος, ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπών, ἔπτυσε χαμαί, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, (ὃ ἑρμηνεύεται, Ἀπεσταλμένος). Ἀπῆλθεν οὖν, καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων· Οἱ οὖν γείτονες, καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον· Οὐχὶ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν; Ἄλλοι

ἔλεγον· Ὅτι οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δέ· Ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν· Ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· Πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Ἄνθρωπος, λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι· Ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, καὶ νίψαι. Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος, ἀνέβλεψα. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει· Οὐκ οἶδα. Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτὲ τυφλόν. Ἦν δὲ Σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν ἐπέθηκέ μοι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον· Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος· καὶ ἠρώτησαν αὐτούς, λέγοντες· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ, καὶ εἶπον· Οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν· ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε· αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα, ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον· Ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ· Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν· Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Εἶπον ὑμῖν ἤδη,

καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτόν, καὶ εἶπον· Σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσεῖ ἐλάλησεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγενημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ· Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπε· Τίς ἐστι, Κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω Κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ὁ ἀπὸ γεννήσεως τυφλός.

Δυστυχισμένος ἄνθρωπος! Τί ὠφελήθη ἂν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον; Ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς μητρικῆς του κοιλίας ἐρρίφθη εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀπεράντου κτίσεως. Τῆς αὐγῆς τὸ γλυκοχάραγμα, τοῦ ἡλίου τὸ βασίλεμμα, τῶν ἄστρων τὸ τρεμούλιασμα· ἡ εὐμορφιὰ τοῦ ρόδου, τοῦ κρίνου ἡ λευκότης, τοῦ κάμπου τὸ πρασίνισμα· κάθε τῆς γῆς μαγεία καὶ κάθε χάρι τοῦ οὐρανοῦ, ἦσαν τελείως ἄγνωστα εἰς αὐτόν.

Παιδάκια ἤκουε νὰ κελαδοῦν. Φωναὶς ἁρμονικαὶς νὰ τὸν συμπονοῦν. Ἄνθρωποι περνοῦσαν· χέρια εὐσπλαγχνικὰ τὸν ἤγγιζαν· βραχίονες βιαστικοὶ τὸν ἔσπρωχναν. Πῶς νὰ ἦσαν αὐτὰ

ὅλα ; Μάταια ὕψωνε τὸ κεφάλι του· τοῦ κάκου ἐτέντωνε τὸν λαιμόν του. Σκοτάδι ἐπάνω, κάτω, τριγύρω, παντοῦ.

Εχῖε καὶ γονεῖς ὁ τυφλός. Τοῦ πατέρα του ἡ φωνὴ ἀντηχοῦσε σεβαστὴ εἰς τὴν ἀκοήν του. Ἀλλὰ τῆς μητέρας του πρὸ πάντων ἡ φωνή ! πῶς τὸν ἐγλύκαινε καὶ τὸν ἐσπάραζε συγχρόνως ! πῶς τοῦ ἐσυγκινοῦσε καὶ τοῦ ἐτάραττεν ὅλην του τὴν ψυχήν ! Ἄχ, Θεέ ! Ποίαις εὐλογίαις θὰ ἄφηνε τὸ στόμα του, ποίαις δοξολογίαις θὰ ἔκαμνε σ' ἐσέ, ἂν τοῦ ἐδίδετο τὸ φῶς του, ὄχι γιὰ τὸν κόσμον ἐπὶ τέλους τὸν ἄλλον, ἀλλὰ γιὰ τοὺς γονεῖς του τοὐλάχιστον, νὰ τοὺς ἰδῇ καὶ νὰ μείνῃ ἀχόρταστα προσηλωμένος εἰς τὴν παρουσίαν καὶ τὴν θέαν των !

Φεῦ ! Χρόνια ἤρχοντο καὶ χρόνια περνοῦσαν. Ὁ τυφλὸς ἠλικιώθη καὶ ἐμεγάλωσε. Ἄνθρωπος τέλειος ἔγεινε. Ἀλλ' ἀχτίδα μία δὲν ἦλθε νὰ φωτίσῃ τὸν βίον του. Ἦτο τυφλὸς ἀθεράπευτος, ἐπὶ ζωῆς του παραδομένος εἰς τοῦ σκότους τὸ μαῦρον βασίλειον. Τυφλὸς ἀπὸ γεννήσεως, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον δυστυχισμένη καὶ ἐλεεινὴ ὕπαρξις· καὶ ἐπειδὴ οἱ γονεῖς του ἦσαν πτωχοὶ ἄνθρωποι, διὰ νὰ μὴ τοὺς εἶνε φόρτωμα, διὰ νὰ τοὺς φέρῃ κάποιαν ἀνακούφισιν, κρατῶντας κάθε πρωὶ τὸ ῥαβδί του, σιγὰ σιγά, τοῖχον πρὸς τοῖχον, ἐπήγαινε κ' ἐκάθετο πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ, διὰ νὰ ζητήσῃ ἐλεημοσύνην· καὶ τὸ βράδυ, κάποτε ἱκανοποιημένος, καὶ ἄλλοτε μὲ χέρια ἀδειανά, μέσα στὴς παγωνιὲς καὶ τὰ νερὰ τοῦ χειμῶνα, γύριζε στὸ σπῆτί τους, κρατούμενος ὁ τυφλὸς υἱὸς ἀπὸ τὸν γέρο πατέρα του, τυφλὸς στὰ σκότη τῆς νύχτας, ἀπαράλλακτα καθὼς ἦτο στῆς ἡμέρας τὸ φῶς.

Τὸν δυστυχισμένον αὐτὸν ἄνθρωπον περνῶντας μιὰ μέρα ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἕνα δρόμο τῶν Ἱεροσολύμων, εἶδε νὰ κάθεται μὲ σηκωμένα τὰ σβυστὰ καὶ θεότυφλα μμάτια καὶ ἁπλωτὸ τὸ χέρι γιὰ ἐλεημοσύνη. Τὸν εἶδαν οἱ μαθηταὶ καὶ ἠρώτησαν· «Διδάσκαλε, διὰ τὰς ἰδικάς του ἁμαρτίας ἢ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν γονέων του ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τυφλός ;» Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· «οὔτε διὰ τὰς ἰδικάς του ἁμαρτίας οὔτε δι' ἁμαρτίας τῶν γονέων του· τυφλὸς ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος αὐτός, διὰ νὰ φανερωθῇ ἐπάνω του ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ».

Εἰς τὴν ἐρώτησιν λοιπὸν τῶν μαθητῶν, καὶ εἰς τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἀπάντησιν ἂς ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας.

Ἡ ἐρώτησις τῶν μαθητῶν.

«Διὰ ἰδικάς του ἁμαρτίας ἢ δι' ἁμαρτίας τῶν γονέων του ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τυφλός ;» Ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν τῶν μαθητῶν βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν ἰδέαν των δύο αἰτίαι ἠμποροῦσαν νὰ φέρουν τὴν τύφλωσιν εἰς τὸν δυστυχῆ ζητιάνον, ἢ ἁμαρτίαι τῶν γονέων του ἢ ἁμαρτίαι ἰδικαί του.

Ἂς ἐξετάσωμεν κατ' ἀρχὰς τὸ πρῶτον.

Ὅλοι γνωρίζομεν τῆς Γραφῆς τὸ λόγιον, ὅτι «ἁμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα». Τὸ ὁποῖον ἡ Γραφὴ λέγει καὶ μὲ ἕνα ἄλλον τρόπον : «οἱ πατέρες των ἔφαγαν ἀγουρίδες καὶ τὰ δόντια τῶν τέκνων των μούδιασαν.»

Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ δύο πράγματα πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν : πρῶτον, ἂν ἦνε ἀληθινὸν ὅτι αἱ ἁμαρτίαι καὶ τὰ σφάλματα τῶν γονέων ζημιώνουν καὶ τὰ τέκνα. Δεύτερον ἂν ἡ ζημία αὕτη καὶ ἡ βλάβη συμβιβάζωνται ἢ ὄχι μὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρέπον, ἂν δηλαδὴ σωστὸν ἦνε νὰ πάσχῃ τὸ παιδί, διότι ἔσφαλαν οἱ γονεῖς του.

Ὅτι αἱ ἁμαρτίαι τῶν γονέων παιδεύουν τὰ τέκνα εἶνε πρᾶγμα ἐλοφάνερον καὶ ἀδιαφιλονείκητον. Καθὼς ἀπὸ τὰ βλαμμένα δένδρα βλαμμένοι γίνονται καρποί, καὶ ἀπὸ γονεῖς βλαμμένους εἰς τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα θὰ γεννηθοῦν τέκνα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ φανερωθοῦν τὰ ἐπιζήμια καὶ λυπηρὰ ἀποτελέσματα τῆς κακῆς τῶν γονέων καταστάσεως. Πατέρες καὶ μητέρες δὲν μεταδίδουν εἰς τὰ παιδιά των μόνον τὴν περιουσίαν των καὶ δὲν τὰ στενοχωροῦν μόνον μὲ τὴν φτώχειαν των. Εἶνε καὶ ἄνθρωποι καλοὶ καὶ ὑγιεῖς; Τοῦτο εἰς καλὸν καὶ τῶν τέκνων των θὰ εἶνε. Διεστραμμένοι δὲ ἄνθρωποι ἂν κατήντησαν καὶ μὲ ἀσθενείας τὸ σῶμά των ἂν ἐφόρτωσαν καὶ ἐκλόνισαν, τὸ κακὸν θὰ κληρονομήσουν καὶ τὰ τέκνα των, καὶ αἱ ἁμαρτίαι των, μὲ τὴν ἰδίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν, θὰ ξεσπάσουν καὶ εἰς αὐτά.

Τὰς ἀληθείας αὐτὰς δὲν τὰς βεβαιώνουν μόνον οἱ θεολόγοι καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ λόγιοι, ἀλλὰ τὰς γνωρίζει καὶ ὁ κόσμος ὁ ἁπλοῦς. Δὲν λέγομεν «κατὰ τὸν κύρι καὶ τὸ παιδί ; Κατὰ τὴν μάνα κ' ἡ κόρη ;» Δὲν λέγομεν ὅτι ἡ ἀσθένεια τούτου ἢ ἐκείνου εἶνε οἰκογενειακή ; ὅτι πάσχει ἡ θυγατέρα ἐπειδὴ ἔπαθε καὶ ἡ μητέρα ; Καὶ δὲν προσέχομεν τὸν ἑαυτόν μας πολλαὶς φοραὶς καὶ ἀπὸ τὸν φόβον ὁποῦ ἔχομεν, μήπως αἱ ἁμαρτίαι καὶ αἱ ἀσθένειαί μας βλάψουν καὶ τὰ τέκνα μας ;

Καὶ ἂς μὴ νομίσωμεν ὅτι τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα πάσχουν ἐξ αἰτίας τῶν γονέων των, πάσχουν πάντοτε ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν. Καθὼς ἕνα σῶμα, ὅταν πάθῃ, ἠμπορεῖ νὰ πέσῃ σὲ ἀρρώστιες διάφοραις, καὶ πολλαὶς φοραὶς φεύγει ἡ μία, διὰ νὰ

ἔλθῃ ἡ ἄλλη, καὶ τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀρρωστιάρικον ὀργανισμόν, μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ βασανισθῇ καὶ μὲ ἄλλην. Καὶ εἰς τὴν μίαν ὅμως καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίστασιν ποῖος πταίει; Ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ἀσθένεια τῶν γονέων.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶνε ὅταν ἡ ἠθικὴ ἀσθένεια τῶν γονέων φέρῃ ἀσθένειαν καὶ εἰς τῶν τέκνων τὴν ψυχήν, ἢ ὅταν ἡ σωματικὴ τῶν πρώτων ἀρρώστια φέρῃ βλάβην καὶ εἰς τὴν σωματικὴν κατάστασιν τῶν δευτέρων. Εἶνε δυνατὸν ὅμως καὶ ἄλλο νὰ γείνῃ· δηλαδὴ οἱ μὲν γονεῖς νὰ εἶνε ἁμαρτωλοί, ἂν καὶ στέκουν ὑγιεῖς εἰς τὸ σῶμα, καὶ ἡ ἁμαρτία τῶν γονέων νὰ βασανίσῃ μὲ ἀσθένειαν τῶν τέκνων τὰ σώματα.

Αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ γείνῃ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους. Δυνατὸν π. χ. νὰ εἶνε μὲν ἕνας ἄνθρωπος ὑγιής, ἀλλ' εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ τέκνου του, διὰ κάποιαν ἁμαρτίαν, ἢ ὀργὴν μεγάλην, ἢ φθόνον, ἢ ἀπελπισίαν, ἢ ἄλλην τοιαύτην, δυνατὸν τῆς ψυχῆς του τὸ σφοδρὸν πάθος νὰ φέρῃ καὶ εἰς τὸ σῶμά του τοιαύτην ἀναστάτωσιν καὶ ἀνωμαλίαν, ὥστε καὶ διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους νὰ συλληφθῇ καὶ γεννηθῇ παιδὶ ἀδυνάτου καὶ ἐλεεινῆς κράσεως, εὐκολοπρόσβλητον ἀπὸ ἀσθενείας.

Καὶ αὐτὰ μὲν πολὺ φυσικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ ἰατροὶ βεβαιώνουν, δὲν ἀπαντοῦν δυσκολίαν εἰς παραδοχήν. Τὸ δὲ ζήτημα, τὸ ὁποῖον κυρίως πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν, εἶνε ἂν συμβαίνῃ νὰ παίρνουν ἀσθενείας σωματικὰς τὰ τέκνα, μόνον καὶ μόνον διότι οἱ γονεῖς εἶνε ὄχι σωματικῶς, ἀλλὰ ψυχικῶς ἀσθενεῖς, ἄνθρωποι δηλαδὴ ἁμαρτωλοί.

Ἐδῶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Εὐαγγελίου θορυβοῦν καὶ φωνάζουν ὅτι δὲν εἶνε διόλου σωστόν, οὔτε λογικόν, οὔτε σύμφωνον μὲ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ τιμωρῆται μὲ ἀσθένειαν τὸ παιδί, ὕπαρξις ὅλως διόλου ἀθῷα καὶ ἀνεύθυνος, διότι ἔσφαλε πρὸς τὸν Θεὸν ἡ μητέρα του ἢ ἡμάρτησεν ὁ πατήρ του. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν κατηγορεῖ τὸν Θεὸν διότι ἔκαμε, φυσιολογικῶς, ἀπὸ ἀρρώστους γονεῖς ἄρρωστον νὰ γεννᾶται τέκνον, διατὶ νὰ τὸν κατηγορῇ ὅταν ἡ ἀσθένεια αἰτίαν ἔχῃ τὴν ἁμαρτίαν τῶν γονέων; Ἐὰν ἡ ἀσθένεια ἐδίδετο εἰς τὸ τέκνον μόνον πρὸς τιμωρίαν τῶν γονέων, ἡ ἐπίκρισις θὰ εἶχε τὸν λόγον της, διότι τοιαύτη αὐστηρότης δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν πατρικὴν δικαιοσύνην καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀσθένεια, εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐξετάζομεν, δίδεται ὄχι τόσον ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην ὅσον ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν καλωσύνην τοῦ οὐρα-

νίου Πατρός, καὶ διὰ τοῦτο ἡ κατηγορία εἶνε ἀδικαιολόγητος.

Ὅπου ἀγάπη πρέπει νὰ γίνωνται καὶ θυσίαι. Οἱ γονεῖς δὲν ὑποφέρουν χάριν τῶν τέκνων; Δι' αὐτὰ δὲν χάνουν κάθε ἡσυχίαν, καὶ χάριν των δὲν θυσιάζουν τὴν ὑγείαν των καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωήν των; Ποῖος ὅμως εἶνε τόσον ἄθλιος καὶ τόσον μωρὸς ὥστε νὰ κατηγορήσῃ τὸν Θεὸν διότι εἰς τοὺς γονεῖς ἐνεφύτευσε τὸ αἴσθημα τῆς αὐταπαρνήσεως ταύτης καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πάσχουν αὐτοὶ χάριν τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς κόρης των; Καὶ ποῖος ἐπίσης κατηγόρησε τὸν Δημιουργὸν ὅστις ἐπροίκισε τὰ τέκνα μὲ ἀγάπην πρόθυμον χάριν τῶν γονέων νὰ περιφρονήσῃ τὰς χειροτέρας στερήσεις καὶ ν' ἀψηφήσῃ τὸν μεγαλήτερον κίνδυνον; Ἐὰν ὁ υἱὸς δώσῃ τὴν ζωήν του ἢ προσφερθῇ νὰ τοῦ κόψουν τὸ χέρι ἢ νὰ τοῦ στερήσουν τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τῶν γονέων του, τὸν υἱὸν αὐτὸν θὰ τὸν κατεδικάζομεν ἢ θὰ τὸν ἐχειροκροτοῦμεν;

Τὸ νὰ πάσχωμεν ὁ εἷς χάριν τοῦ ἄλλου εἶνε ὑψηλὸν καὶ τιμητικὸν προνόμιον, τὸ ὁποῖον ἐδόθη μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅταν δὲ ὄχι χάριν πατρὸς ἢ μητρός, ὄχι χάριν ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς, συζύγου ἢ τέκνων, πάσχωμεν, ἀλλὰ χάριν ξένων ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐχθρῶν μας, μόνον εὐλογίαι καὶ εὐχαριστίαι ἐκ μέρους μας πρέπουν πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις μᾶς ἔκαμεν ἱκανοὺς νὰ δεικνύωμεν τὴν ἀγάπην μας μὲ τόσον ἔξοχον καὶ ἡρωϊκὸν τρόπον.

Καὶ τοῦτο, τὸ νὰ ὑποφέρωμεν ὁ εἷς χάριν τοῦ ἄλλου, μέχρι καὶ θυσίας τοῦ ἑαυτοῦ μας, δὲν εἶνε μέγα μόνον ὅταν γίνεται διὰ νὰ κάμωμεν καλὸν εἰς τὴν ὑγείαν ἢ τὴν ζωὴν τῶν ὁμοίων μας, ἀλλὰ μᾶς τιμᾷ καὶ μᾶς δοξάζει καὶ ὅταν γίνεται διὰ νὰ κάμωμεν ἠθικὴν προστασίαν ἢ εὐεργεσίαν εἰς αὐτούς. Ὅστις δίδει τὰ στήθη του εἰς κτύπημα μαχαίρας αἰσχροῦ κακούργου, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν τιμὴν γυναικὸς ἢ κόρης, κατηγορίας εἶνε ἢ ἐπαίνου ἄξιος; Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι χάριν θρησκευτικῆς εὐεργεσίας, διὰ τὴν πίστιν τὴν ἀληθινὴν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων, ἔδωκαν τὸν ἑαυτόν των εἰς τὰς βασάνους τοῦ μαρτυρίου, μίαν δὲ ψυχὴν διὰ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν Θεόν, ἦσαν ἕτοιμοι τὴν ζωήν των νὰ θυσιάσουν, δὲν ἔγειναν ἄξιοι τοῦ σεβασμοῦ, τῆς τιμῆς, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐλαβείας ὅλων τῶν εὐγενῶν καρδιῶν;

Τί λοιπὸν τὸ ἄτοπον καὶ ἄδικον ὑπάρχει, ὅταν, καὶ διὰ τιμωρίαν μέν, ἀλλὰ καὶ διὰ διόρθωσιν, πρὸ πάντων δὲ διόρθωσιν ἁμαρτωλῶν γονέων, παιδεύωνται σωματικῶς τὰ τέκνα; Ἐὰν

κινδυνεύῃ ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν τοὺς φέρουν εἰς τὴν αἰώνιον ἀπώλειαν, τὰ τέκνα των, ἐὰν τέκνα ἀληθινὰ θέλουν νὰ εἶνε, δὲν ἔπρεπε, μόνα των, μὲ εὐχαρίστησιν καὶ προθυμίαν, νὰ δεχθοῦν κάθε εἴδους ἀσθένειαν, καὶ τὴν ζωήν των αὐτὴν ἀκόμη νὰ θυσιάσουν, καὶ ἐλπὶς μόνον μικρὰ ἐὰν ἦτο ὅτι μὲ τὴν θυσίαν αὐτὴν θὰ ἐκέρδιζον οἱ γονεῖς των τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν των; Καὶ μήπως δὲν ἔχωμεν παραδείγματα ἐξόχων καὶ συγκινητικῶν ἀφοσιώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ψυχαὶ ἅγιαι ἐπέμειναν πάσχουσαι μέχρι τελευταίας στιγμῆς των, μολονότι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ αὐταπάρνησίς των, ὀφθαλμοφανῶς, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ μαλάξουν τὴν σκληρότητα καὶ νὰ ἐλκύσουν εἰς προσοχὴν τὴν ἀναισθησίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀγάπης τῆς τόσης;

Αὐτὸ λοιπόν, τὸ ὁποῖον μόνοι μας κάμνομεν, ἀπὸ θέλησιν ἐλευθέραν, διατὶ μᾶς σκανδαλίζει, ὅταν ὁ Θεὸς τὸ ἐνεργῇ ἐπὶ τῶν τέκνων, χάριν τῶν γονέων των; Ἀφοῦ αἱ ψυχαὶ τούτων κινδυνεύουν ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν των, καὶ ἀφοῦ αἱ ἀσθένειαι ἠγαπημένων προσώπων μᾶς ἐξεγείρουν πολλάκις ἀπὸ τὴν ἠθικήν μας νάρκην καὶ μᾶς ἀποσπῶσιν ἀπὸ τὰ πάθη μας, διὰ τῆς θλίψεως δὲ καὶ τῆς προσευχῆς μᾶς ἐπαναφέρουν πρὸς τὸν Θεόν, διατὶ εἶνε κακὸν τὸ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰ τέκνα ἀσθένειαν, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς γονεῖς των πρὸς ψυχικήν των σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς αἰωνίου κολάσεως;

Τὰ φιλόστοργα τέκνα, τὰ ὁποῖα ἠξεύρουν τί χρεωστοῦσιν εἰς τοὺς γονεῖς των, διατὶ ν' ἀγανακτήσουν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τάχα τὰ ἠδίκησεν, ἀφοῦ καὶ μόνα των θὰ ἐθεώρουν χρέος των, καὶ ἀκόμη περισσότερον, εὐτύχημά των, δι' ἰδικῆς των ταλαιπωρίας νὰ κερδήσουν τὴν ψυχήν των ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔδωκαν εἰς αὐτὰ τὴν ζωήν;

Ἂν ὅμως ἡ διὰ τοιοῦτον σκοπὸν διδομένη ἀσθένεια κανὲν καλὸν δὲν φέρῃ; Ἂν ὑποφέρῃ μόνον τὸ τέκνον, χωρὶς ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ νὰ διορθωθῇ καὶ μετανοήσῃ, τότε δὲν εἶνε ἄδικον τὸ πάθημα, τὸ ὁποῖον κάνένα σκοπὸν δὲν ἐξυπηρετεῖ καὶ καμμίαν ὠφέλειαν δὲν ἔχει;

Ἀλλὰ καὶ πάλιν σκοπὸς ὑπάρχει καὶ ὠφέλεια δὲν λείπει. Εἰς τὴν ζωὴν ἑκάστου ἀνθρώπου πρέπει νὰ παρουσιασθοῦν ὅλα τὰ μέσα τῆς διορθώσεώς του, ἰδικός του δὲ λογαριασμὸς εἶνε τί θὰ τὰ κάμῃ καὶ πῶς θὰ τὰ μεταχειρισθῇ. Ἰδοὺ ὁ σκοπός. Τὰ δὲ τέκνα, τὰ ὁποῖα μὲ ὑπομονὴν καὶ μὲ ἀγάπην θὰ δεχθοῦν τὸ πάθημά των, δίδοντες εἰς τὸν Θεὸν δόξαν «πάντων ἕνεκεν», θ' ἀντα-

μειφθοῦν πλουσίως ἀπ' αὐτόν: Ἰδοὺ ἡ σπουδαία καὶ ἄμεσος ἀτομικὴ ὠφέλεια.

Αἱ ἀληθειαι αὗται, τὰς ὁποίας ἀνεπτύξαμεν, μᾶς φανερώνουν σπουδαῖα καθήκοντα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, καὶ τῶν τέκνων πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα, ὅταν οὗτος διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν γονέων των, ἀπὸ γεννήσεως ἢ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, τὰ ἐπαίδευσε μὲ ἀσθενείας. Οἱ γονεῖς ἂς συλλογισθοῦν ὅτι αἱ ἁμαρτίαι των ἠμποροῦν νὰ βασανίσουν τὰ προσφιλῆ των τέκνα μὲ βαρείας ἀσθενείας, ὅτι, ἀντὶ νὰ γογγύζουν κατὰ τοῦ Θεοῦ διότι, ὑγιεῖς αὐτοί, τέκνον ἀπέκτησαν τυφλόν, παραλυτικόν, ραχιτικόν, καχεκτικόν, δίκαιον εἶνε νὰ θεωρήσουν ὅτι ἁμαρτίαι ἰδικαί των ἐπέβαλον εἰς τὸν Θεὸν νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς διόρθωσίν των τὸ διδακτικὸν αὐτὸ καὶ σωφρονιστικὸν μάθημα, καὶ χρέος ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' αὐτό. Τὰ δὲ τέκνα, ὅσα διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν παιδεύονται, ἀντὶ νὰ ἐξοργίζωνται καὶ νὰ ἀδημονοῦν, ἂς ὁπλίζωνται μὲ ὑπομονὴν καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἂς δίδουν δόξαν, διότι τὰ ἐξέλεξεν ὡς ὄργανα τῆς μετανοίας καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν γονέων των, ἂς προσεύχωνται δὲ ὅπως τὰ παθήματά των φέρουν τοὺς καρπούς των, καὶ ἂς εὐχαριστῶσι τὸν οὐράνιον Πατέρα διότι ἔδωκεν εἰς αὐτὰ τὸ μέσον νὰ τελειοποιηθῶσι διὰ τῶν παθημάτων καὶ νὰ δείξουν τὴν ὑπέροχον ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσίν των, αἱ ὁποῖαι, μέσα εἰς τὰς θλίψεις ἐκλάμπουσαι, ἀποτελοῦν τὰ λαμπρότερα γνωρίσματα καὶ τὰ πλέον διακριτικὰ σημεῖα τῶν ἀληθινῶν χριστιανῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐρωτήσεως τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἂν ὁ ἴ δ ι ο ς ὁ τυφλὸς ἡμάρτησε καὶ δ ι ὰ τ ο ῦ τ ο ἐγεννήθη τυφλός. Ἀλλ' ἦτο τοῦτο δυνατόν; Μήπως ὁ ἄνθρωπος ἐ π ρ ό φ θ α σ ε νὰ ἁμαρτήσῃ καὶ κ α τ ό π ι ν ἔγεινε τυφλὸς ἐξ ἁμαρτίας του; Αὐτὸς τυφλὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὸς εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του χωρὶς ὀφθαλμοὺς ἐπλάττετο. Διὰ ποίαν λοιπὸν ἁμαρτίαν ἠμποροῦσε νὰ τοῦ ἔλθῃ ἡ τύφλωσις; Πρὶν γεννηθῇ, πρὶν ἀκόμη συλληφθῇ, ποίας ἁμαρτίας ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἔνοχος; Καὶ πῶς ἐν τούτοις οἱ Ἀπόστολοι σχετίζουν τὸ πάθημά του μὲ τὰς ἁμαρτίας του; Πῶς ἐθεώρησαν ὅτι ὁ ταλαίπωρος ἐτιμωρεῖτο δι' ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον ἔπραξε πρὶν ἢ ἀκόμη ὑπάρξῃ, ὄχι πλέον πρὶν μεγαλώσῃ καὶ ἀποκτήσῃ κρίσιν καὶ θέλησιν ὑπεύθυνον, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον; Ἡ ἐρώτησίς των φαίνεται πολὺ περίεργος ἐκ πρώτης ὄψεως, καὶ κινεῖ τὴν ἀπορίαν καὶ τὴν ἔκπληξιν.

Καὶ ὅμως εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου δὲν βλέπομεν νὰ ἐπιπλήττωνται ὡς προτείναντες ἐρώτησιν μὴ ἔχουσαν τὸν τόπον της. Ναὶ μέν, ὁ τυφλὸς αὐτὸς δὲν ἔπασχεν ἐξ ἁμαρτιῶν του· ἀλλ' ἐ ν γ έ ν ε ι ἡ ἰδέα ὅτι ἠμπορεῖ νὰ πάθῃ κανεὶς ἀπὸ γεννήσεώς του, ἕνεκα ἁμαρτιῶν του, δὲν ἀποδοκιμάζεται καὶ δὲν καταδικάζεται. Διατί; Ἂς προσπαθήσωμεν νὰ διαφωτίσωμεν τὸ ζήτημα.

Ἐάν, πρὶν ἢ γεννηθῶμεν, δὲν φέρωμεν ἄλλην ἁμαρτίαν παρὰ τὴν κοινὴν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅλον, τὴν προπατορικήν, ὕστερον ἀπὸ τὴν γέννησίν μας ὅμως, μὲ τοῦ λογικοῦ τὴν κρίσιν καὶ τῆς συνειδήσεως τὸν φωτισμόν, γινόμεθα ἕνοχοι ἁμαρτιῶν, περισσότερον ὁ εἷς, ὀλιγώτερον ὁ ἄλλος. Ὁ δὲ Θεός, ὁ ὁποῖος τὸ κάθε τι γνωρίζει, ἠξεύρει καὶ διὰ τὸν καθένα, πρὶν ἀκόμη γεννηθῇ, εἰς ποῖα ἁματήματα θὰ πέσῃ καὶ ποίαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τὸ κακὸν θὰ λάβῃ ἐπ' αὐτοῦ, ὅπως ἠξεύρει καὶ ποῖοι ἄνθρωποι θὰ μεταχειρισθοῦν καλὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεώς των καὶ θὰ φυλάξουν τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιοσύνην του, γνωρίζει δὲ συγχρόνως καὶ ποῖοι θὰ διακριθοῦν μεταξὺ αὐτῶν εἰς σωφροσύνην καὶ ἁγιότητα. Μὲ αὐτήν του λοιπὸν τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν πρόγνωσιν ὁ Θεὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ προκαταβολικῶς εἰς ὅποιους καλοὺς ἢ κακοὺς ἐγκρίνῃ ἀμοιβὰς ἢ τιμωρίας, πάντοτε μὲ δικαιοσύνην καὶ πρὸς καλὸν σκοπόν. Καὶ ὅπως τὸν Ἰωάννην ἡγίασεν ἐκ κοιλίας μητρός του, τοιουτοτρόπως δίδει παθήματα καὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐρχόμενοι εἰς τὸν κόσμον, κακῶς θὰ μεταχειρισθοῦν τὴν θέλησιν καὶ τὸν βίον των.

Θὰ εἰπῆτε ὅτι τοῦτο εἶνε ἄδικον; Ἀλλὰ διατί; Μήπως διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τιμωρεῖται ὡς ἐγκληματίας ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀκόμη δὲν ἐφάνη ὅτι εἶνε, καὶ δίδεται ἡ τιμωρία πρὶν πραγματοποιηθῇ πρᾶξις ἐγκληματικὴ καὶ ὑπάρξῃ ἐγκληματίας; Ἡ λογικὴ αὐτὴ ἔχει τὸν λόγον καὶ τὴν πέρασίν της εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην. Ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη ἔχει περιωρισμένον κύκλον ἐνεργείας. Τιμωρεῖ ἀφοῦ γείνῃ τὸ ἔγκλημα, διότι πρὶν γείνῃ τὸ κακόν, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ ὅτι θὰ γείνῃ, μόνον δὲ ἡ ἐξωτερικὴ πραγματοποίησίς του τὴν πληροφορεῖ περὶ τῆς ἐκτελέσεώς του καὶ τὴν καλεῖ νὰ ἐνεργήσῃ. Ἀλλ' ἡ θεία δικαιοσύνη δὲν ὑπόκειται εἰς τοὺς ἰδίους περιορισμούς, διότι αὐτὴ ἔχει ἰδιαίτερα γνωρίσματα καὶ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα αὐξάνουν τὸν κύκλον της καὶ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ μεταχειρίζεται καὶ μέτρα ἰδιαίτερα ἀποκλειόμενα εἰς τὴν δι-

καιοσύνην τῶν ἀνθρώπων. Ἡ θεία δικαιοσύνη δηλαδὴ ἠμπορεῖ νὰ λαμβάνῃ μέτρα διὰ τὸν ἐγκληματίαν, καὶ πρὶν ἢ ἐγκληματήσῃ, διότι αὐτὴ προγνωρίζει ὅλα τὰ μέλλοντα νὰ γείνουν καὶ διὰ τὸν καθένα ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ἐκ τῶν προτέρων ὅ,τι τοῦ πρέπει καὶ τοῦ ἀξίζει. Οὔτε ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπικρίνῃ καὶ νὰ εἴπῃ: «μὰ πῶς ἠμπορεῖ νὰ τιμωρηθῇ ἕνας πρὶν σφάλῃ, ἀφοῦ καὶ καλὰ καλὰ δὲν εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ σφάλῃ;» Διὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶνε ἄδηλον· ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν ὅ,τι μέλλει νὰ γείνῃ εἶνε ἐξ ἀρχῆς βέβαιον, ὡς ἂν εἶχε πρὸ πολλοῦ γείνῃ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεός, ὡς παντογνώστης, γνωρίζει ποῖοι εἰς τὸν βίον των θὰ ἐπιμένουν νὰ τραβοῦν τὸν δρόμον τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸ γνωρίζει πρὶν ἢ γεννηθοῦν, ὡς δίκαιος ἠμπορεῖ καὶ νὰ δείξῃ τὰ σημεῖα τῆς ὀργῆς του ἐπάνω των, ἅμα τῇ γεννήσει των, φέρων αὐτοὺς σημειωμένους εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ διὰ νὰ μὴ μείνῃ ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι τοῦτο εἶνε δίκαιον, ἂς πάρωμεν μερικὰ ἀνάλογα παραδείγματα ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων. — Εἶσαι πατήρ· καὶ πληροφορεῖσαι ὅτι ὁ μικρὸς υἱός σου μ έ λ λ ε ι νὰ κάμῃ πρᾶξιν ἀνόητον ἢ κακήν. Τί δὲ κάμνεις; Ὄχι μόνον διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὸν τ ι μ ω ρ ή σ ῃ ς δι' ὅ,τι θ ὰ ἔ κ α μ ν ε καὶ τοῦ ἐ π ι β λ η θ ῇ ς π ρ ὸ ς δ ι ό ρ θ ω σ ι ν, καὶ συγχρόνως διὰ νὰ παραδειγματίσῃς τὰ ἄλλα σου τέκνα, τὸν θέτεις ὑπὸ περιορισμὸν ἢ τὸν ξυλοφορτώνεις. Τί παρατηρεῖς ἐνταῦθα; ὑπῆρξεν ἔγκλημα; ὄχι. Τί μόνον; Σκέψις ἁπλῆ ἡ ἀπόφασις σφάλματος τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ αὐτὸ ὄ χ ι β έ β α ι ο ν πῶς θὰ γείνῃ, ἀλλ' ἐ ν δ ε χ ό μ ε ν ο ν κ α ὶ π ι θ α ν ό ν. Καὶ ὅμως ἡ πατρικὴ ἐξουσία, τιμωρήσασα, δικαίωμά της ἐνήργησε, καὶ τὴν ἐνέργειαν ταύτην κανεὶς φρόνιμος δὲν κατηγορεῖ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναγνωρίζει καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς π ρ ο ν ο ί α ς καὶ τῆς σ τ ο ρ γ ῆ ς.

Διατὶ λοιπὸν νὰ μᾶς σκανδαλίζῃ, ὅ,τι, κατ' ἀναλογίαν, κάμνει εἰς τὰ τέκνα του ὁ Θεός, τιμωρῶν αὐτὰ διὰ σωματικῆς παθήσεως ἅμα τῇ γεννήσει των, διότι προγνωρίζει δι' αὐτὰ μὲ βεβαιότητα πλήρη καὶ ἀπόλυτον ὅτι θὰ δειχθοῦν ἀπειθῆ εἰς τὸν νόμον του καὶ θὰ πέσουν εἰς βαρείας ἁμαρτίας; Ἀφοῦ μάλιστα, ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἡ ἁμαρτία δὲν εἶνε πλέον ἐνδεχομένη, ἀλλὰ σίγουρη, κατὰ τί ἀδικεῖ τιμωρῶν ἐκ τῶν προτέρων ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἄφευκτα θὰ ξεσκεπασθῇ ἁμαρτωλὸς καὶ ἐγκληματίας, καὶ διατὶ νὰ κατηγορηθῇ διὰ τοῦτο ἡ θεία δικαιοσύνη, ἀφοῦ συγχρόνως ἐνεργεῖ καὶ ὡς πατρικὴ πρόνοια καὶ στοργὴ καὶ διὰ τὸν ἴδιον τὸν τιμωρηθέντα, καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν

φοβηθοῦν περισσότερον τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὅταν βλέπουν ὅτι καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐνεργεῖ; Αἱ ἀσθένειαι καὶ τὰ παθήματα εἶνε πολλάκις τὰ μόνα μέσα τῆς ἠθικῆς διορθώσεως καὶ τῆς μετανοίας μας, καὶ τῆς θλίψεως καὶ τῆς δδύνης μας ὁ κράββατος μένει, ὄχι ὀλίγας φοράς, τὸ μόνον μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ ὑψωθῶμεν καὶ νὰ πλησιάσωμεν τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ νὰ γεννηθῇ κανεὶς τυφλος ; Τὸ μέσον τοῦτο δὲν εἶνε πολὺ σκληρὰ καὶ βάρβαρος ἐξαγορὰ τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ βίου; Αἴ! ἀγαπητοί μου· ὅσοι τὸ λέγουν αὐτὸ ἀποδεικνύουν πῶς δὲν ἠξεύρουν τὰ ἀληθινὰ καὶ μεγάλα δυστυχήματα, διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ φρίττουν καὶ νὰ τρέμουν. Καλὸν βέβαια γερὰ νὰ ἔχωμεν τὰ χέρια μας. Ἀλλ' ἂν τὰ χέρια αὐτὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τὸ κακὸν καὶ διαφεύγῃ διὰ τοῦτο μακρυά μας τῶν οὐρανῶν ἡ βασιλεία, καλήτερα χιλιάδες φοραῖς νὰ ἐγεννώμεθα χωρὶς χέρια, ἐὰν χωρὶς αὐτὰ μᾶς γείνῃ εὐκολώτερον νὰ κρατήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωήν. Καὶ τὰ μμάτια; ὦ! τῶν μματιῶν τὴ γλυκειὰ ζωὴ καὶ τὸ μεγάλο καὶ εὐεργετικὸ χάρισμα ποῖος ἠρνήθη, ποῖος μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ; Ἀλλ' ἂν ἀπὸ κακοκεφαλιὰ σταθοῦν τὰ μμάτια μου αἴτια σκανδάλων καὶ μέσον κακῶν ἐπιθυμιῶν καὶ πράξεων ἁμαρτωλῶν· ἂν τὸ φῶς των δὲν μοῦ χρησιμεύσῃ διὰ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ ἴδω μίαν ἡμέραν τοῦ Θεοῦ τὸ ὁλόφωτον πρόσωπον· ἂν, μολονότι μὲ μμάτια, περιπατήσω τὸν δρόμον μου σὰν θεόστραβος, καὶ καταντήσω τέλος εἰς τὴν σκοτεινὴν ἄβυσσον τῆς αἰωνίου κολάσεως, αἴ! τέτοια μμάτια τέτοια καλήτερα νὰ ἔμεναν ἄπλαστα εἰς τὴν κοιλιὰ τῆς μητέρας μου, καὶ ὄχι νὰ μισήσω ἔπρεπε ἀλλὰ νὰ φιλήσω τὸ εὐσπλαγχνικὸν καὶ ἀγαθοποιὸν ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὁποῖον θὰ μοῦ τὰ ἔχυνε πρὶν φθάσουν ν' ἀντικρύσουν τοῦ ἡλίου τὸ φῶς. Ἐὰν χωρὶς μμάτια, μπορέσω νὰ ἴδω τὸν Θεὸν καὶ νὰ χαρῶ μίαν ἡμέραν τὰ αἰώνια ἀγαθά, ἐὰν εἰς τὸ σκοτάδι τῆς τυφλότητός μου καὶ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς θλίψεώς μου φυτρώσῃ εἰς τὴν ψυχήν μου ἡ μετάνοια ἡ ὁποία φαρμακωμένη θὰ ἠφανίζετο εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀσωτείας καὶ τῆς ἀνομίας, ὅπου ἡ μέθη ζωῆς βλεπούμενης καὶ ἀσυλλόγιστης θὰ μ' ἔσυρε τυφλά, αἴ! τότε, ὄχι πλέον δικαιοσύνη, ἀλλὰ πατρικὴ ἀγάπη εἶνε ἐκείνη ἡ ὁποία μ' ἔφερε τυφλὸν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὄχι νὰ θυμώσω ἀλλὰ νὰ εὐχαριστήσω πρέπει καὶ νὰ εὐλογήσω τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην πρόνοιαν, ἡ ὁποία μοῦ ἔσβυσε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ νὰ σβύσῃ, μ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εὐκολώτερα καὶ ἡ κάμινος τῶν παθῶν μου, καὶ μ' ἐστέρησε προσωρινῶς τοῦ κόσμου τὴν θεωρίαν, διὰ νὰ μοῦ δώσῃ

τὴν αἰωνίαν θέαν καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ φωτὸς τοῦ ἀνεσπέρου καὶ κάθε χάριτος καὶ εὐφροσύνης τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου· ἐὰν δέ, καὶ ἐνῷ ἐστερήθηκα τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, δὲν μετενόησα, ἀλλὰ τράβηξα τυφλὰ τῆς ἁμαρτίας τὸν δρόμον, χωρὶς νὰ μὲ ὠφελήσῃ ἡ δυστυχία μου, χωρὶς νὰ μὲ διδάξῃ τὸ παθημά μου, χωρὶς τὸ σκοτάδι τοῦ σώματος νὰ φέρῃ θείαν ἡμέραν εἰς τὴν ψυχήν μου· ἐὰν ἡ τύφλωσίς μου καὶ τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα αὐτὴ φέρει εἰς τὴν κακίαν, καὶ αἱ φωτειναὶ ἀλήθειαι, αἱ ὁποῖαι λάμπουν μέσα εἰς τὴν ἀδιαπέραστην νύκτα τοῦ τυφλοῦ, δὲν μ' ἔφεραν εἰς γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τότε, αἴ! τότε μαρτυρῶ ὅτι θέλω νὰ εἶμαι ἕνας πολὺ ἄθλιος καὶ διεστραμμένος ἁμαρτωλός, ὁ ὁποῖος καμμίαν ἐπιείκειαν καὶ κανὲν ἔλεος δὲν ἠξίζα, καὶ φανερώνω καὶ τότε ἀκόμη ὅτι μεγάλη ἦτο εἰς ἐμὲ ὄχι ἡ ὀργή, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅπου μὲ τὴν στέρησιν τῶν ὀφθαλμῶν μου μ' ἔκαμε νὰ μπορῶ ὀλιγώτερον νὰ ἁμαρτάνω, καὶ ἑπομένως μοῦ ἔκαμε τὸ καλὸν μικροτέρας τιμωρίας ἄξιος νὰ γείνω.

Μερικοὶ ἐπιπόλαιοι ἢ τυφλοὶ τὴν ψυχήν, θέλοντες νὰ περνοῦν ὡς φιλόσοφοι καὶ ἔξυπνοι, εὑρίσκουν ἀφορμὴν ἀπὸ τοιαῦτα πράγματα, νὰ κατηγορήσουν τὴν θείαν δικαιοσύνην ὅτι δὲν ἠξεύρει τί κάμνει, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διόλου δὲν ὑπάρχει. Διατί, λέγουν αἱ τόσαι ἀθλιότητες καὶ ἐλεεινότητες καὶ ἀδικίαι; τυφλοὶ ἀπὸ γεννήσεως, παραλυτικοί, καὶ τόσαι ἀσθένειαι καὶ καχεξίαι, αἱ ὁποῖαι βασανίζουν καὶ τυραννοῦν ἀθῶα βρέφη, καὶ κάμνουν, ἄσπλαγχνα, δυστυχισμένην ὅλην των τὴν ζωήν; Ἐὰν ὑπῆρχε Θεός, καὶ πρόνοια Θεοῦ, καὶ δικαιοσύνη Θεοῦ, καὶ ἀγάπη Θεοῦ, θὰ ἐβλέπομεν αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα, καὶ θὰ ἀντικρύζαμεν τὰς σπαρακτικὰς αὐτὰς εἰκόνας, ὅπου ἔρχονται διὰ νὰ βοήσουν ὅτι τυφλὴ καὶ ἀσυλλόγιστη καὶ ἄσπλαγχνη τύχη κυβερνᾷ τὸ πᾶν; Ἀλλὰ καὶ σήμερον, πολλὰς φορὰς ἀληθεύει ὅ,τι εἶπεν ἄλλοτε ὁ Παῦλος, πῶς ἡ σοφία τοῦ κόσμου μωρία εἶνε, ἐνῷ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ὅταν φωτίζῃ τὸν νοῦν, ὅλα τὰ ἐξηγεῖ καθὼς πρέπει, καὶ εὑρίσκει λόγον καὶ σκοπὸν ὅπου ἡ ἀπιστία καὶ ἡ πνευματικὴ τύφλωσις μόνον τύχην εὑρίσκει ἄλογον καὶ τυφλήν. Καὶ ἂν εἰς μερικὰς περιστάσεις καὶ μερικὰ πρόσωπα δυσκολευώμεθα ἡμεῖς ἢ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτύχωμεν ἐξήγησιν τοῦ διατὶ ἔγειναν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, τὸ πταῖσμα πρέπει νὰ τὸ θέτωμεν εἰς τὴν ἀτέλειαν τοῦ νοῦ μας, καὶ νὰ πιστεύωμεν χρεωστοῦμεν ὅτι ὑπῆρχε λόγος σπουδαῖος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἢ ἀφῆκε νὰ γείνουν αὐτά, καὶ ὅτι εἰς

τὸν λόγον τοῦτον, μέσα εἰς τὴν φαινομένην ἀδικίαν καὶ σκληρότητα, καὶ δικαιοσύνη ὑπάρχει πολλὴ καὶ ἀγαθότης περισσοτέρα.

Ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς καὶ ἡ φανέρωσις τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν τῶν μαθητῶν ἂν ὁ ἐνώπιον αὐτῶν ζητιάνος ἐγεννήθη τυφλὸς δι' ἁμαρτίας τῶν γονέων του ἢ ἁμαρτίας ἰδικάς του, ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν «οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.»

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἰησοῦ μᾶς φανερώνεται καὶ ἄλλη αἰτία καὶ λόγος ἄλλος ἀσθενειῶν. Ὁ Θεὸς δίδει ἀσθενείας εἰς μερικὰς περιστάσεις, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἔπειτα τὴν θεραπείαν, καὶ φανερώσῃ τοιουτοτρόπως τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγαθότητά του, πρὸς φωτισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν.

Καὶ τοῦτο ἔχει τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἐπικριτάς του. Διὰ τί, λέγουν, νὰ δίδῃ ὁ Θεὸς πάθη εἰς μερικὰ πλάσματά του, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ὠφελήσῃ ἄλλα; Δὲν εἶνε ἄδικος αὐτὴ διάκρισις καὶ προσωποληψία, νὰ βασανίζωνται μερικοὶ ὄχι διότι ἥμάρτησαν καὶ εἶνε δίκαιον νὰ τιμωρηθοῦν, ἀλλὰ διότι μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν θεραπείαν τῆς ἀσθενείας των θὰ ἠμπορέσουν ἄλλοι νὰ ἐννοήσουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ πιστεύσουν μὲ φόβον καὶ εὐλάβειαν εἰς αὐτήν;

Αὐτὴ ἡ παρατήρησις εἶνε γεμάτη ἀπὸ ἄθλιον καὶ στενὸν ἐγωισμόν, ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ἀμοιβαιότητα καὶ τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἑνώνῃ τοὺς ἀνθρώπους μεταξύ των. Τὸ νὰ εὐεργετῶμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ὑγείας μας, ἀκόμη καὶ τῆς ζωῆς μας, εἶνε ἀπὸ τὰ πλέον ἱερὰ καθήκοντά μας. Δὲν θαυμάζομεν τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται μέσα εἰς κολλητικὰς ἀσθενείας καὶ φρικτὰς ἐπιδημίας, μὲ θαυμασίαν αὐταπάρνησιν, ἀδιάφοροι ἂν οἱ ἴδιοι ἀποθάνουν, εὐτυχεῖς, ἂν μὲ ἰδικόν των κίνδυνον ἐπιτύχουν ἄλλων τὴν σωτηρίαν; Καὶ ὅσοι προσφέρουν τὴν ἰδικήν των ζωὴν διὰ πειράματα ἐπικίνδυνα ἰατρῶν, μὲ τὸν καθαρὸν σκοπόν, ἂν ἐπιτύχουν, νὰ γείνῃ εὐεργεσία εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, τί ἄλλο κάμνουν παρὰ μὲ ζημίαν καὶ ὄλεθρον ἰδικόν των νὰ ζητοῦν τῶν ἄλλων τὸ καλόν; Ποῖος ἐν τούτοις, ἄξιος νὰ λέγηται ἄνθρωπος, κατηγόρησε τὰς εὐγενεῖς ταύτας καὶ γεμάτας αὐταπάρνησιν ἀφοσιώσεις; Ποῖος, ἐκτὸς κτῆ-

νος καὶ τέρας ἂν εἶνε, κατηγόρησεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δίδουν ὁλοκαύτωμα τὸν ἑαυτόν των, διὰ νὰ ὑπηρετήσουν μίαν εὐγενῆ ἰδέαν, διὰ νὰ κάμουν τὸ χρέος των πρὸς τὸν πλησίον; Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἔχει πλέον χριστιανωσύνη, ἀλλὰ νοῦς κοινὸς καὶ κοινὸς ἀνθρωπισμὸς χρειάζονται, διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος εἶνε πατήρ μας καὶ μᾶς θέλει ὅλους ἀδελφούς, ἀφωσιωμένους τὸν ἕνα εἰς ἄλλον, τὴν μεταξύ μας ἀδελφωσύνην καὶ ἀγάπην ἀκολουθεῖ καὶ ὑπηρετεῖ, ὅταν δίδῃ μεγάλην ἀσθένειαν εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ πλάσματά του καὶ φοβερὸν εἰς αὐτὰ πάθημα, διὰ νὰ δείξῃ ἀργότερα μὲ τὴν θεραπείαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγαθότητά του, καὶ κερδήσῃ, μὲ τὸ μέσον αὐτό, ψυχάς, αἱ ὁποῖαι, μὲ ἄλλους τρόπους, δὲν ἠμπόρεσαν ν' ἀνοίξουν τὸ πνεῦμά των εἰς τὸ φῶς, καὶ τὴν καρδίαν των εἰς τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην;

Αὐτὰ ἔχων ὑπ' ὄψιν μου, ὅταν ἴδω ἀνθρώπους νὰ πάσχουν πολυχρόνια νοσήματα εἰς τρόπον ποῦ σπαράζεται ἡ ψυχὴ καὶ ξεσχίζεται ἡ καρδία, ταλαντεύομαι καὶ δὲν ἠξεύρω ἂν πρέπῃ περισσότερον νὰ τοὺς κακοτυχίσω ἢ νὰ τοὺς μακαρίσω. Ἐὰν — ὅπως πολλαὶς φοραὶς γίνεται — θαῦμα Θεοῦ δώσῃ τὴν ὑγείαν καὶ ἡ δύναμις τῆς πίστεως κλονίσῃ μὲ ἱερὰν συγκίνησιν τὰς ψυχὰς καὶ χείλη καὶ καρδίαι δοξολογήσουν τὸν Θεόν, ὁ τυφλὸς καὶ ὁ παραλυτικὸς ποῦ ἐξελέχθησαν ὡς τίμια ὄργανα αὐτῆς τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς θαυματουργίας, δὲν εἶνε πλέον μακάριοι ἀπὸ ἐκείνους ποῦ περνοῦν μὲ ὑγείαν πολλὴν τὰς ἡμέρας των, εἰς περίσσειαν πλούτου καὶ ἀναπαύσεων, σάρκες λευκαί, ἀκτινοβόλοι καὶ τρυφεραί, χωρὶς καμμίαν ὑπηρεσίαν νὰ προσφέρουν πρὸς τὸν Θεόν, ὄχι μόνον διὰ συνεργίας εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ διὰ θεογνωσίας καὶ θεοσεβείας ὡς πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτόν των;

Ἆ! μακάριος καὶ τρισμακάριος ὅστις μὲ τὸ ἄτομόν του δοξάζει τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα καὶ στηρίζει τὴν πίστιν εἰς ψυχὰς σαλευομένας. Καὶ ἂν δὲ ἀκόμη ὁ κτυπηθεὶς μὲ βαρεῖαν ἀσθένειαν δὲν θεραπευθῇ, ἀλλὰ μὲ ὑπομονὴν καὶ μὲ γενναιότητα ὑποφέρῃ τὸ πάθημά του, καὶ μαρτυρήσῃ τοιουτοτρόπως ποίαν δύναμιν καὶ παρηγορίαν δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν, πολὺ μακαριώτερος καὶ αὐτὸς εἶνε ἀπ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, μακρὰν τοῦ Θεοῦ ζῶντες, μόνον τοῦ Διαβόλου τὰ ἔργα φανερώνουν εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τὸν βίον των. Καὶ μὲ τὰς ἰδέας αὐτάς, μὲ ταῦτα τὰ φρονήματα, εἰς ὁποίαν ἀσθένειαν καὶ ἂν πέσωμεν, ἂς μὴ ἀθυμῶμεν, μηδὲ ἂς μεμψιμοιρῶμεν, μηδὲ ἂς γογγύζωμεν, ἀλλ' ἂς εἴμεθα ὡπλισμένοι μὲ πολλὴν ὑπομονὴν καὶ ἂς εὐλογῶμεν

τὸν Θεὸν πάντων ἕνεκεν, καὶ ἃς διατηρῶμεν, καὶ μέσα εἰς τοὺς φριχτοτέρους πόνους καὶ πλησίον εἰς τὰ χείλη αὐτὰ τοῦ τάφου, τὸ κράτος τῆς ψυχῆς μας, δυναμώνοντες εἰς πίστιν, εἰς ἐλπίδα, εἰς ἀγάπην· ἐὰν δὲ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον φερθῶμεν, τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐφανέρωθησαν εἰς ἡμᾶς, διότι ἡ γενναιότης καὶ ἡ ὑπομονή μας θὰ εἶνε θαύματα μεγαλητέρας ἐντυπώσεως παρ' αὐτὴ ἡ διὰ θαύματος θεραπεία μας, καὶ ὅπως ἡμεῖς ἐφανερώσαμεν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδοξάσαμεν αὐτόν, καὶ ἐκεῖνος θὰ φανερώσῃ τὰ καλά μας ἔργα εἰς τὴν μεγάλην τῆς Κρίσεως ἡμέραν καὶ θὰ μᾶς χαρίσῃ δόξαν αἰώνιον καὶ ἄπειρον εὐτυχίαν.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναλήψεως.

(Λουκ. κεφ. ΚΔ'. 36—53)

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν, ἔστη ἐν μέσῳ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. Πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπών, ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς· Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου, καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς, ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ Προφήταις, καὶ Ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι οὕτω γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστόν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἰερουσαλήμ. Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἰερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν· καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ Ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν· ἀμήν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Εἰρήνη ὑμῖν.

Αὐτὰ τὰ λόγια εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅταν ἐφάνη εἰς τὸ μέσον των, κατόπιν ἀπὸ τὴν ἀνάστασίν του καὶ τοὺς εὗρε μαζὶ μὲ ἄλλους συναγμένους εἰς μίαν οἰκίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. «Εἰρήνη ὑμῖν». Δηλαδὴ εἰρήνη σὲ σᾶς· εἰρήνη εἰς τὰ πνεύματά σας, εἰς τὰς ψυχάς σας, εἰς τὰς καρδίας σας· εἰρήνη εἰς τὰ ταραγμένα νεῦρά σας, εἰς τὰς σηκωμένας τρίχας σας, εἰς τοὺς φοβισμένους ὀφθαλμούς σας. Μὴ φοβεῖσθε πλέον διότι ἀφῆκα νὰ πέσω εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν μου καὶ νὰ κλεισθῶ νεκρός εἰς τὸ μνῆμα. Ἰδοὺ ὅτι ἀνεστήθηκα· εἰρήνη λοιπὸν σὲ σᾶς. Μὴ φοβεῖσθε διότι ἐχάσατε τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὸν διδάσκαλόν σας καὶ ἐμείνατε μόνοι καὶ ὀρφανοὶ εἰς τὸν κόσμον. Ἰδοὺ ἐγὼ μαζί σας· εἰρήνη λοιπὸν σὲ σᾶς. Μὴ φοβεῖσθε καὶ μὴ ἀπορεῖτε, διότι ἐμάθετε ὅτι εὑρέθη κυλισμένη ἡ πέτρα τοῦ μνήματός μου, καὶ μὴ ταράττεσθε ἐξηγοῦντες μεταξύ σας πῶς τοῦτο νὰ συνέβη. Ἀληθινὰ ἀνεστήθηκα καὶ ἰδοὺ στέκομαι ἐμπρός σας· εἰρήνη λοιπὸν σὲ σᾶς. Τὰ ἡσυχαστικὰ αὐτὰ λόγια τοῦ Κυρίου πρέπει καὶ σήμερον νὰ ἀντηχοῦν παντοῦ ὅπου ὑπάρχουν πνεύματα ἀμφιβάλλοντα καὶ καρδίαι ταραγμένα. «Εἰρήνη ὑμῖν». Δηλαδὴ

εἰρήνη καὶ ἡσυχία καὶ γαλήνη νὰ ἔλθῃ σὲ σᾶς δυστυχισμένοι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων σαλεύεται ὁ νοῦς καὶ χειμάζεται ἡ καρδία. Αἱ ἀνησυχίαι σας αἰτίαν ἔχουν τὸ ὅτι δὲν ἔχετε πίστιν στερεὰν καὶ αἱ ταραχαί σας προέρχονται ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ καρδία σας ἀπέμεινε ξένη πρὸς τὴν θρησκείαν τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐὰν θέλετε εἰρήνην, ὁ Κύριος εἶνε ἐμπρός σας· ἐπικαλεσθῆτέ τον. Ἐὰν θέλετε εἰρήνην, ἰδοὺ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μόνος ἠμπορεῖ νὰ σᾶς τὴν δώσῃ. Εἶνε ὁ Κύριος, καὶ εἶνε ἐν τῷ μέσῳ σας. Ἐκτείνει σὲ σᾶς τὰ χέρια του· δότε του καὶ σεῖς τὰ ἰδικά σας. Εἰς αὐτὴν τὴν συνάφειαν ἡ εἰρήνη του θὰ μεταδοθῇ εἰς τὰς ψυχάς σας καὶ θὰ κυβερνήσῃ ὅλον τὸν βίον σας. Ἐὰν ἄλλοι ἀμφιβάλλουν καὶ τυραννοῦν τὸν νοῦν των μὲ χίλιαις δύο σκοτειναὶς ἀμφιβολίαις, σεῖς θὰ εἶσθε εἰς εἰρήνην διότι θὰ εἶνε ὁ Κύριος μαζί σας. Ἐὰν ἄλλοι ἔχουν ταραγμένην τὴν καρδίαν των ἀπὸ χίλια δύο πάθη καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ εὕρουν ψυχῆς γαλήνην εἰς κανένα τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόν, σεῖς θὰ εἶσθε εἰς εἰρήνην διότι τῶν καρδιῶν ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη, ὁ Κύριος, μαζὶ μὲ σᾶς θὰ εἶνε. Καὶ εἰς ταὶς χειρότεραις τοῦ βίου δυστυχίαις, ὅπου ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς πίστιν καὶ ἐλπίδα, ἀπελπίζεται καὶ μοιάζει σὰν πουλὶ ποῦ δὲν ἔχει καταφυγὴ στῆς ἀνεμοζάλης τὴ βία, καὶ σὰν πλοῖο ποῦ δὲν ἔχει πηδάλιο καὶ καπετάνιο σὲ φρικτῆς τρικυμίας τὴν λύσσαν καὶ τὸν σάλον, σεῖς θὰ εἶσθε εἰς γαλήνην καὶ εἰρήνην, διότι ὁ Κύριος, ποῦ καταπαύει καθὲ τρικυμίαν καὶ εἶνε κύριος τῶν καρδιῶν, καθὼς καὶ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων, μαζὶ μὲ σᾶς θὰ εἶνε. Καὶ εἴτε ἄνθρωποι, εἴτε φίλοι, εἴτε ἐχθροί, εἴτε δαίμονες, νὰ σᾶς ταράξουν θελήσουν, σεῖς εἰς εἰρήνην παντοτεινὴν θὰ εἶσθε, διότι θὰ εἶνε ὁ Κύριος μαζί σας. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ σᾶς καλέσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου ἔλθῃ νὰ σᾶς πάρῃ στὰ φτερά του τὰ γρήγορα καὶ νὰ σᾶς ἀποσπάσῃ ἀπὸ ταῖς ἀγκάλαις τῆς οἰκογενείας σας καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου τὴ ζωὴ καὶ τὸ φῶς, σεῖς δὲν θὰ ταραχθῆτε ἀπὸ τοὺς φόβους, ποῦ ἔχει ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ ἀπιστία διὰ τὸ μέλλον τὸ σκοτεινόν, διὰ τοῦ ἄλλου κόσμου τὴν ἄγνωστη καὶ μυστηριώδη τύχη· σεῖς θὰ ἔχετε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ψυχήν, διότι θὰ εἶνε ὁ Κύριος μαζί σας. Ὅσοι δὲν ἠξεύρουν τὸν Κύριον, ἠμποροῦν ν' ἀνησυχοῦν καὶ νὰ ταράττωνται εἰς τὸ ὄνομά του· ὅσοι τὸν νομίζουν φάντασμα, δηλαδὴ δὲν γνωρίζουν καλὰ καλὰ ἂν εἶνε Θεὸς ἢ ὑπῆρξε μόνον ἄνθρωπος, ἠμποροῦν νὰ ταράττωνται εἰς τὴν ἐνθύμησίν του. Καὶ ὅσοι ἔκαμαν τὰ ἔργα τὰ κακά, αὐτοὶ ἂς ἔχουν τρόμον τὴν ῥομφαίαν καὶ τὴν δικαιο-

σύνην του. Ἀλλ' ὅσοι τὸν ἐπίστευσαν καὶ τὸν ἠγάπησαν, ὅσοι μὲ αὐτὸν ἐλπίδα τοῦ βίον των ἔζησαν, τὴν εἰρήνην μαζί των σύντροφον τοῦ βίον των ἔχουν, διότι ὅπου ὁ Κύριος ἐκεῖ καὶ ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ κάμῃ γενικὴν δωρεὰν καὶ κληρονομίαν ὅλων ὅσοι πιστεύουν εἰς τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνάστασίν του καὶ ζοῦν μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὰς ἐντολάς του.

Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν καρδιῶν οἱ διαλογισμοί.

«Διατὶ ταραγμένοι εἶσθε καὶ διατὶ στοχασμοὶ διάφοροι ἄνω κάτω κάμνουν τὰς καρδίας σας; Ἰδοὺ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια μου, διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι. Σεῖς φάντασμα μὲ νομίζετε· ἀλλὰ ψηλαφήσατέ με καὶ παρατηρήσατε· ἐγὼ ἔχω σάρκα καὶ κόκκαλα, ἐνῷ τὸ φάντασμα δὲν ἔχει.»

Αὐτὰ τὰ λόγια εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς του, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦσαν φοβισμένοι νὰ τὸν παρατηροῦν, ἕως οὗ ἐπείσθησαν τελείως ὅτι πραγματικῶς ἐμπροστά των εἶχον τὸν Κύριόν των καὶ τὸν Θεόν των.

Ἀλλὰ αἱ ἀμφιβολίαι διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τότε, καὶ γιὰ κανένα δὲν ἔγειναν τόσαι συζητήσεις καὶ τόσαι ἀντιλογίαι ὅσαι ἔγειναν ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Καὶ οἱ μὲν μαθηταί του φάντασμα τὸν ἐθεώρησαν, οἱ δὲ κατόπιν, ὅσοι τελείως δὲν τὸν ἐπίστευσαν, φάντασμα ἐθεώρησαν τὴν θεότητά του, καὶ εἰς μεγάλον ἔπεσαν πειρασμόν, πῶς ἦτο δυνατὸν πρόσωπον, ποῦ ἔζησε στὴν γῆν ἐπάνω, μὲ μορφὴν ἀνθρώπου, νὰ ἦτο πρόσωπον ὄχι μόνον ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ Θεοῦ.

Καὶ ὅμως ὁ Χριστὸς δὲν φοβεῖται τὰς ἀμφιβολίας αὐτὰς οὐδὲ ἀποφεύγει τὴν ἐξέτασιν. Μὲ τὸ ἴδιον θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπροσκάλεσε τοὺς μαθητάς του νὰ τὸν ἴδουν καὶ νὰ τὸν ψηλαφήσουν, προσκαλεῖ καὶ ὅλον τὸν κόσμον νὰ ἐρευνήσῃ τὸ πρόσωπόν του καὶ νὰ προσέξῃ εἰς τοὺς χαρακτῆράς του. Καὶ κάθε ἔρευνα καὶ ἐξέτασις, καὶ ἡ πλέον δύσπιστη καὶ ἐπίμονη, εἰς θρίαμβόν του καταντᾷ. Καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν ἠμπόρεσαν, ἐξ ἁμαρτιῶν των, Θεὸν νὰ τὸν ὁμολογήσουν, δὲν ἠμπόρεσαν καὶ ὡς ἄνθρωπον νὰ τὸν ἐξηγήσουν, καὶ ἔπλασαν, εἰς τὸν πρόσωπόν του, ἕνα τέλειον ἄνθρωπον, ἄσχετον μὲ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ ὅλους ἀνώτερον, ἀσυγκρίτως, τόσον, ὁποῦ νὰ μὴ σφάλλῃ κανεὶς καὶ Θεὸν ἐὰν τὸν εἰπῇ· ἀλλὰ καὶ τὸ πλάσμα των αὐτὸ ἀνεξήγητον τὸ

ἐθεώρησαν καὶ ἐσυμπέραναν ὅτι τοῦ Ἰησοῦ τὸ πρόσωπον σχεπάζεται ἀπὸ βαθὺ καὶ ἀνεξήγητον μυστήριον.

Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀφῆκε διδασκαλίαν καὶ παρουσίασεν ἔργα, καὶ μὲ τὸ πρόσωπόν του ἕως σήμερον ὁλόκληρος ἱστορία τῆς ἐκκλησίας του, δεκαεννέα αἰώνων, εἶνε ἑνωμένη. Καὶ πρόσωπον τοιοῦτο, ποῦ παρουσιάζει τοιαῦτα γνωρίσματα καὶ ἐμφανίζεται εἰς τόσον φῶς, δὲν ζωγραφίζεται μὲ τὸ νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶνε μυστήριον. Ἢ ἂν θέλετε, ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος τοῦ προσώπου του ἀστράφτει μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριον αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον θέλουν νὰ τὸ θάψουν. Διότι, διὰ ποῖον ἄλλο πρόσωπον τῆς ἱστορίας ἠμπορεῖ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ν' ἀκουσθῇ, ὅτι εἶνε μυστήριον ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασίν του καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ὑποστάσεώς του; Ὅλαι αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ μορφαί, ὅλαι εἶνε γνωστὸν ὅτι ἄνθρωποι ἦσαν καὶ ὅτι ἀνθρώπων χαρακτῆρας ἔφεραν. Διατὶ λοιπὸν μόνον περὶ τὸν Ἰησοῦν μυστήριον βασιλεύει; Ἐὰν μυστήριον ἦνε ὁ Ἰησοῦς, ἐὰν ὁ χαρακτήρ του δὲν ἐξηγῆται μὲ τρόπον ἀνθρώπινον, καὶ αὐτὸ συμβαίνῃ εἰς μόνον αὐτόν, τότε θὰ εἰπῇ ὅτι κάτι τι ἰδιαίτερον ἔχει τὸ πρόσωπόν του, κάτι ὑπέροχον καὶ θαυμαστόν, καὶ τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶνε παρὰ ἡ θεότης αὐτοῦ. Καὶ ἡ θεότης αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη ἡ ὁποία λύει τὸ αἴνιγμα τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ καὶ διαφωτίζει τὸ μυστήριόν του. Οἱ λόγοι του, λόγοι Θεοῦ· τὰ ἔργα του, ἔργα Θεοῦ· ἡ δύναμίς του, ἐπὶ τῆς ἱστορίας, δύναμις Θεοῦ. Ἐὰν τοῦτο παραδεχθῶμεν, τίποτε ἄλλο δὲν κάμνομεν, παρὰ νὰ δεχθῶμεν αἰτίαν ἀνάλογον πρὸς τὰ ἀποτελέσματά της, ἥρωα ἀνάλογον πρὸς τὰ κατορθώματά του, μέτρον ἀνάλογον πρὸς τὸν καταμετρούμενον. Ἡ ἄνθρωπος ὁ Ἰησοῦς ἢ Θεάνθρωπος. Ἰδοὺ μεταξὺ ποίων ἔχομεν νὰ ἐκλέξωμεν. Τρίτη ὑπόθεσις δὲν εἶνε δυνατή. Ὡς ἄνθρωπος ὅμως μόνον, εἶνε μυστήριον ἀνεξήγητον, κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτῶν τῶν πολεμίων τῆς Θεότητός του. Διατὶ λοιπὸν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶνε Θεάνθρωπος; Μήπως διότι Θεὸς μὲ μορφὴν ἀνθρώπου εἶνε κάτι τι πολὺ μυστηριῶδες καὶ ἀνεξήγητον; Ἀλλὰ μήπως σεῖς οἱ ἴδιοι δὲν βλέπετε τὸ μυστήριον καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον; Μυστήριον ἐν τούτοις ὑπὲρ φύσιν εἶνέ τι τερατῶδες δι' ἄνθρωπον, ἐνῷ εἶνε πολὺ λογικὸν δι' ἕνα Θεόν. Ὅταν δὲ τῆς θεότητος ἡ παραδοχὴ φέρῃ φῶς εἰς τοῦ Ἰησοῦ τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον μόνη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς σκότος βαθὺ ἀφίνει· ὅταν ἡ Θεότης αὕτη ἐξηγῇ καὶ τὸ πρόσωπόν καὶ τὴν διδασκαλίαν του καὶ τὸν βίον του καὶ τὴν ἱστορίαν, ἡ ὁποία αὐτὸν κέντρον ἔχει καὶ πηγήν, τῆς θεότητος ἡ ἄρνησις ἢ ἡ εἰς αὐτὴν ἐπι-

φύλαξις εἶνε πλέον οἰκτρὰ τύφλωσις ἢ θλιβερὰ μωρία, εὐχάριστον δὲ εἶνε ὅτι τὰ θύματα αὐτῆς χάνονται μέσα εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν λεγόντων πρὸς τὸν Ἰησοῦν «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.»

Καὶ αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἔκαμαν καὶ κάμνουν βαθεῖς καὶ ἔξοχοι ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευσαν πρὶν ἴδουν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐψηλάφησαν καὶ παρετήρησαν, καὶ οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν πίστιν ὑπέκυψαν, ἀφοῦ ἐπείσθησαν ἀπὸ ἀποδείξεις καὶ εἶδαν ὅτι ἂν ἐπέμεναν νὰ ἀρνοῦνται ἢ μόνον ν' ἀμφιβάλλουν, θὰ ἐξεγράφοντο πλέον ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν λογικῶν ὄντων. Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ κεφαλὴν ἀνθρώπου νὰ ἔβγῃ δὲν μποροῦσε, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπου καρδίαν τέτοια ἁγνὴ καὶ ἄμεμπτος ἁρμονία στοχασμῶν, ἐπιθυμιῶν, αἰσθημάτων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκπηγάσῃ. Καὶ ἡ ζωή του ἡ προσωπική, ἀνεξήγητος δι' ἄνθρωπον, διότι ὑπῆρξε ζωὴ δικαίου, τελείου, ἁγίου, ἀναμαρτήτου. Τὸ δὲ μαρτύριον καὶ ὁ θάνατός του, μὲ τὴν διαγωγὴν ὁποῦ ἔδειξεν εἰς αὐτά, μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὰ ἐδέχθη, μὲ τὸ φέρσιμόν του, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ τὸν συνέλαβαν ἕως τὴν στιγμὴν ποῦ παρέδωκε τὸ πνεῦμά του, σὲ πρόσωπον ἀνθρώπου ἐπάνω δὲν ἠμποροῦν νὰ σταθοῦν. Καὶ ἰδοὺ διατὶ ὅσοι, ὄχι μὲ φρένας χαμένας, ἦλθαν κοντὰ στὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν εἶδαν καὶ τὸν ἐψηλάφησαν καὶ τὸν ἐθεώρησαν, εἶπαν «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου». Ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ψηλαφήσῃ καὶ νὰ θεωρήσῃ καὶ στῶν ἀποστόλων του τὰ πρόσωπα, στῆς Ἐκκλησίας του τὸ ἴδρυμα, στῆς ψυχῆς τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ τὴν ἱστορίαν, καὶ ἡ ἐξέτασις αὐτὴ μονάχα ὡς Θεὸν πάλιν θὰ τὸν παρουσιάσῃ. Πῶς ἄνθρωποι ἀγράμματοι, εἰς μίαν στιγμήν, ὡμίλησαν γλώσσας καὶ ἔγειναν ῥήτορες καὶ ἀνεδείχθησαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι καὶ γραμματέων τὰ στόματα ἔκλεισαν καὶ σπουδασμένους σοφοὺς τῶν ἐθνῶν κατεντρόπιασαν; Πῶς ἄνθρωποι δειλοί, ὁποῦ σκορπίσθησαν ἐκεῖ κ' ἐκεῖ, μόλις ὁ διδάσκαλός των ἐπιάσθη, καὶ ἐκρύβοντο μὴ τοὺς ἰδοῦν, πῶς αὐτοί, ἔξαφνα, εἰς μίαν στιγμήν, ἐφάνησαν εἰς τὸν κόσμον μὲ θάρρος μοναδικόν, μὲ τόλμην θαυμαστήν, καὶ τὰ ἔβαλαν μὲ ὅλην τὴν φαρισαϊκὴν δύναμιν, καὶ ἀψηφοῦντες τὴν μανίαν τῶν ὄχλων, τὴν ὀργὴν αὐτοκρατόρων, οὐδὲ διωγμοὺς καὶ φυλακίσεις καὶ τροχοὺς καὶ πῦρ καὶ τόσα ἄλλα βασανιστήρια λογαριάζοντες, ἐφάνησαν ἥρωες καὶ ἀνεδείχθησαν μάρτυρες, καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ζωήν των ὅλην ἐπέρασαν, ἡμέραν καὶ νύκτα μὴ ἡσυχάζοντες, κουρασμένοι πάντοτε καὶ ποτὲ μὴ ἀποκάμνοντες, πάντοτε εἰς κίνδυνον καὶ ποτὲ ἀσφάλειαν μὴ ζητοῦντες; Πῶς δὲ οἱ ἀγράμ-

ματοι αὐτοὶ καὶ οἱ δειλοί, οἱ τόσον ὀλίγοι, ἠμπόρεσαν ὄχι πλέον νὰ σταθοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς κόσμον τόσον ἀντίθετον καὶ τόσον ἁμαρτωλόν; Πῶς ἠμπόρεσαν νὰ δημιουργήσουν στρατιὰς ἁγίων καὶ μαρτύρων, χωρὶς καμμίαν βίαν, οὐδὲ γαργαλισμὸν παθῶν; Καὶ τὸ σπουδαιότερον, πῶς ἠμπόρεσαν νὰ ἐξεγείρουν εἰς μυριάδας ψυχῶν ὄχι πλέον τοῦ φανατισμοῦ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν, τῆς ἀγάπης τῆς ὑπεράνω τῆς πίστεως καὶ ὑπεράνω τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης τῆς μὲ ὑπομονήν, τῆς ἀγάπης τῆς μὲ πραότητα, τῆς ἀγάπης τῆς μὲ μακροθυμίαν, τῆς ἀγάπης τῆς μὲ χρηστότητα, τῆς ἀγάπης ποῦ δὲν λογίζεται τὸ κακόν, ποῦ εὐλογεῖ τοὺς καταρωμένους, ποῦ εὐεργετεῖ τοὺς κακοποιοῦντας, ποῦ προσεύχεται διὰ τοὺς ἐχθρούς, ποῦ κλαίει μὲ τοὺς κλαίοντας, ποῦ ἀσθενεῖ μὲ τοὺς ἀσθενοῦντας, ποῦ εἶνε ἕτοιμη εἰς κάθε θυσίαν ὄχι μόνον χάριν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐεργεσίας τῶν ἀνθρώπων; Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἦνε Θεὸς ἀλλ' ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ὁ τελειότερος ἄνθρωπος, πῶς εἰς τὸ ὄνομά του ἔγειναν αὐτὰ τὰ θαυμάσια, ποῦ θὰ ἐθεωροῦντο μῦθοι, ἐὰν δὲν ἦσαν τὰ βεβαιότερα πράγματα, ποῦ θὰ ἐφαίνοντο φαντασίας ἀχαλίνωτης πλάσματα, ἐὰν δὲν τὰ ἐμαρτυροῦσε ἡ ἱστορία; Πῶς δὲ καὶ σήμερον ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, μονάχη αὐτή, ἐνεργεῖ, εἰς τὰ ἄτομα καὶ εἰς τοὺς λαούς, θαυμάσια, τὰ ὁποῖα ὄχι πλέον μυστήρια, ἀλλ' ἀδύνατα μὲ τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον, ἐξηγοῦνται φυσικώτατα μὲ τὸν Χριστὸν Θεόν; Λαοὶ δυναμώνουν καὶ ἀνασταίνονται μὲ τοῦ Ἰησοῦ τὴν προσκύνησιν καὶ τὴν ἐπίκλησιν. Λαοὶ γκρεμίζονται καὶ χάνονται ὅταν ἀποστατήσουν ἀπ' αὐτόν. Καὶ ὅταν ἐγὼ νοιώθω ὅτι τὰ πάθη μου δὲν μπορῶ ἀλλέως νὰ τὰ νικήσω παρὰ μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν βοήθειαν· ὅταν, εἰς τοῦ πειρασμοῦ τὴν βίαν καὶ τὴν ἀκμήν, τοῦ Χριστοῦ ἡ δύναμις αἰσθάνωμαι ὅτι αὐτὴ μονάχη μὲ κρατεῖ καὶ μὲ σώζει ὅταν εἰς τὰ φουρτουνιασμένα τῆς ἁμαρτίας κύματα ὁ Χριστὸς μὲ φυλάττῃ ἀπὸ τὸν καταποντισμὸν καὶ εἰς τὰ στήθη μου τὰ ταραγμένα καὶ τοὺς λογισμούς μου τοὺς σκοτεινοὺς καὶ τὴν ἀπελπισίαν μου τὴν βαθεῖαν καὶ τῆς ἐκδικήσεως τὴν βράζουσαν ὁρμήν, ἐνῷ ὁ ἴδιος δὲν μπορῶ νὰ κρατήσω τὸν ἑαυτόν μου, οὔτε ἡ γυναῖκά μου ἢ τὸ παιδί μου οὔτε ἡ παιδεία μου καὶ ὁ νοῦς μου μποροῦν νὰ μοῦ φέρουν φῶς, γαλήνην, παρηγορίαν καὶ ἡμερότητα· ὅταν, εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν καὶ ἐγκατάλειψιν, παύω πλέον νὰ εἶμαι πρόσωπον λογικὸν καὶ ἠθικόν, καὶ μένω μόνον χαλασμένη καὶ πάσχουσα μηχανή, ψυχὴ ἀθλία

χωρὶς ἐλπίδα καὶ χωρὶς δύναμιν ἀντιστάσεως καὶ κυριότητος· ὅταν, εἰς τοιαύτην οἰκτράν μου κατάστασιν, ἡ προσευχὴ εἰς τὸν Χριστόν, ἡ θερμὴ καὶ ὁλόψυχος αὐτὴ προσευχὴ καταπαύῃ τῶν παθῶν τὸν σάλον καὶ φέρῃ εἰρήνευσιν τῆς καρδίας μου καὶ μοῦ δίδει ἡρωισμὸν ἀκατανίκητον ἀλλὰ καὶ ὑπομονὴν ἀνεξάντλητον, εἰς τὸ μέγα αὐτὸ δρᾶμα τῆς ψυχῆς μου, ποῦ ψηλαφῶ καὶ βλέπω τὸν Χριστὸν ἀλήθειαν, τὸν Χριστὸν φῶς, τὸν Χριστὸν ζωήν, τὸν Χριστὸν ἐλπίδα, τὸν Χριστὸν δύναμιν, τὸν Χριστὸν ἀγαθότητα, τὸν Χριστὸν ἁγιασμόν, κάμνοντα ὅ,τι ὅλη μαζὶ ἡ ἀνθρωπότης δὲν μπορεῖ καὶ ὅ,τι καμμία ἄλλη ἐπίκλησις καὶ χάρις ποτὲ δὲν θὰ ἠμποροῦσε, εἰς τὰ θαυμάσια αὐτὰ πράγματα, εἰς τὰ ἀδιαφειλονείκητα αὐτὰ γεγονότα, ποῦ κάθε ψυχὴ πιστεύουσα τὰ βεβαιώνει, ποῦ κάθε καρδία ποῦ θὰ πιστεύσῃ, μὲ τὰ σωστά της, καὶ αὐτὴ θὰ τὰ βεβαιώσῃ, πῶς νὰ μὴ ἴδω τὸν Χριστὸν ἀναστάντα, καὶ πῶς νὰ μὴ τὸν ὁμολογήσω καὶ Κύριον καὶ Θεόν μου;

Ἆ! Ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ ἀπιστία μας δὲν ἔχουν αἰτίαν τὸ δύσκολον τοῦ νὰ πιστεύσωμεν πῶς ἕνας ἄνθρωπος, Θεὸς νὰ εἶνε ἠμποροῦσε, ἀλλὰ τὰς ἁμαρτίας μας, αἱ ὁποῖαι ἀντιστέκονται, καὶ τὰ πάθη μας, τὰ ὁποῖα δὲν στέργουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν κρίσιν τῆς δικαιοσύνης τῆς θείας. Δύσκολον δὲν εἶνε τὸ ζήτημα· ἡ κακία μας εἶνε δύσκολος. Ἐὰν δὲν θέλετε, ὅσοι ἀμφιβάλλοντες καὶ ἀπιστοῦντες, ἐὰν δὲν θέλετε νὰ πιστεύσετε εἰς τὸ δόγμα, ἀλλὰ πιστεύσατε εἰς τὴν ἀλήθειαν, ποῦ βεβαιώνει ἡ ἱστορία καὶ ποῦ ἐπικυρώνει τοῦ κάθε χριστιανοῦ ἡ ἐσωτερικὴ πληροφορία. Ἡ ἱστορία εἶνε ἐμπρός σας· ἐξετάσατέ την· μὴ τὴν παρατρέχετε. Καὶ ἐὰν μὲ τρόπον ἀνθρώπινον δὲν μπορέσητε νὰ ἐξηγήσητε τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ἄνθρωποι ἂν θέλετε νὰ εἶσθε, μὲ κοινὸν νοῦν καὶ λογικὴν κοινήν, εἶσθε ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῆτε τὴν μόνην αὐτῆς ἐξήγησιν, τὸ ὅτι δηλαδὴ εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐνεργοῦσαν ἄνθρωποι ἁπλοῖ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεός, καθὼς ἔλεγαν καὶ μεγαλοφώνως ἐκήρυττον αὐτὸν οἱ ἐνεργοῦντες, τίποτε εἰς τὸν ἑαυτόν των μὴ ἀποδίδοντες, ἀλλ' ὅλα εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου. Ἐὰν δὲ οἱ ἴδιοι δὲν ἐδοκιμάσατε εἰς τὸν ἑαυτόν σας τί εἶνε καὶ τί κάμνει ἡ ἐσωτερικὴ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ ἡ θερμὴ ἐπίκλησις τῆς βοηθείας αὐτοῦ, καλῆς πίστεως ἄνθρωποι ἂν ἦσθε, ἀλήθειαν πραγματικῶς ἂν φλέγεσθε νὰ μάθητε, δοκιμάσατε καὶ πειραματίσατε, καὶ τοῦτο ἂν κάμετε, ἡ πίστις θὰ λάμψῃ καὶ εἰς τὸν ἰδικόν σας νοῦν καὶ

θὰ ἀνθήσῃ καὶ εἰς τὰς ἰδικάς σας καρδίας. Τί κάμνει ὁ ἐπιστήμων ὁ ὁποῖος θέλει νὰ βεβαιωθῇ διὰ μίαν ἄγνωστον ἀλήθειαν, ἢ γνωστὴν μὲν εἰς ἄλλους, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν αὐτὸς δὲν παραδέχεται; Εἰς πειράματα καταφεύγει καὶ πράξεις διαφόρους ἐνεργεῖ. Τί κάμνει ὁ παιδαγωγὸς ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σκεφθῇ ἂν ἕνα σύστημα μορφώσεως καὶ διδασκαλίας εἶνε κατάλληλον καὶ εὐεργετικὸν διὰ τοὺς παῖδας; εἰς ἐφαρμογὴν καὶ αὐτὸς προβαίνει καὶ πειράματα ἐνεργεῖ. Καὶ διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν παραδείγματα κατώτερα, ἐὰν θέλωμεν νὰ πεισθῶμεν διὰ τὸ ποιὸν ἑνὸς φαγητοῦ, τί κάμνομεν καὶ ἐδῶ; Τὸ δοκιμάζομεν. Δοκιμάσατε λοιπόν, κύριοι, δοκιμάσατε καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ποιότητος τῆς πίστεώς του. Δὲν σᾶς ζητοῦμεν νὰ τὸ κάμητε αὐτὸ ὡς πιστοί· κάμετέ το ὡς ἐρευνηταί· κάμετέ το ὡς φιλόσοφοι· κάμετέ το ὡς πειραματισταί. Μακρὰν ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ οὔτε ὁ νοῦς σας βέβαια εἶνε ἱκανοποιημένος, διότι ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀμφιβολία ἄπειρα καὶ φοβερὰ ἔχουν ἐνώπιόν των τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ μυστήρια, ἀλλ' οὔτε καὶ αἱ καρδίαι σας, διότι πάθη μόνον τὰς κατατρώγουν καὶ πληγαὶ τὰς βασανίζουν μακρὰν τοῦ Ἰησοῦ, οὔτε δὲ καὶ ὁ ἀνθρωπισμός σας, διότι δυστυχὴς ἡ κοινωνία ἡ ὁποία δὲν ἔρχεται νὰ γονατίσῃ μὲ πίστιν καὶ μὲ συντριβὴν ἐμπρὸς εἰς τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Δοκιμάσατε λοιπόν, ἐπαναλαμβάνομεν· δοκιμάσατε διότι ἔχετε ἀνάγκην· δοκιμάσατε διότι ἔχετε χρέος. Δοκιμάσατε, καὶ ὕστερον ἀπὸ τὴν προσωπικήν σας πεῖραν, μᾶς λέγετε τὰς ἐντυπώσεις σας καὶ ἀρχίζετε καὶ πάλιν τὰς συζητήσεις. Θὰ εἴπητε ὅτι διὰ νὰ δοκιμάσῃ κανεὶς τὴν πίστιν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ἔχει ἀνάγκην νὰ κάμῃ τοὐλάχιστον πίστεως ἀρχήν, διότι ἀλλέως ἡ δοκιμασία εἶνε ἀδύνατος; Καὶ διατὶ νὰ μὴ τὴν κάμητε τὴν ἀρχὴν αὐτήν; Αὐτὴ εἶνε λοιπὸν ἡ φιλοσοφία σας; Αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη σας; Αὐτὴ ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀμεροληψία σας; Κατακρίνετε, χωρὶς νὰ θέλητε νὰ γνωρίσητε, καὶ ἀποφαίνεσθε, ἐνῷ ἀρνεῖσθε νὰ δοκιμάσητε; Ἢ μήπως θὰ εἰπῆτε ὅτι θέλετε μὲν νὰ κάμητε τὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖτε, διότι ὁ νοῦς σας ἀντιστέκεται καὶ δὲν θέλει νὰ ὑποταχθῇ; Ἀλλὰ ἡ τιμή σας ἡ ἐπιστημονική σᾶς ὑποχρεώνει νὰ δοκιμάσητε, ἐὰν δὲ ἐπιμένητε ἀρνούμενοι, τίποτε ἄλλο δὲν μαρτυρεῖτε παρὰ ὅτι δὲν ἔχετε οὐδὲ τὰ στοιχεῖα, τὰ πρῶτα καὶ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τοῦ φιλοσοφεῖν. Ἀλλ' ἐὰν σεῖς δὲν ἠμπορῆτε, ἡμεῖς νὰ σᾶς δείξωμεν τὸν τοόπον. Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν πιστεύετε, καὶ τὴν καλωσύνην ἔχει καὶ

τὴν δύναμιν νὰ σᾶς δώσῃ τὴν πίστιν, τὴν ὁποίαν στερεῖσθε, διὰ τὴν δοκιμασίαν ποῦ σᾶς προτείνομεν, φθανει νὰ εἶνε εἰλικρινὴς ἡ διάθεσίς σας, φθάνει νὰ ἐπιθυμῆτε πράγματι τὴν ἀλήθειαν, φθάνει νὰ τοῦ κράξητε, ὅπως ἕνας δυστυχισμένος πατὴρ τοῦ Εὐαγγελίου, ποῦ ἤθελε νὰ τοῦ θεραπεύσῃ τὸν υἱόν, «βοήθει, Κύριε, τὴν ἀπιστίαν μου». Κράξατέ το καὶ σεῖς παρομοίως, κράξατέ το μὲ πόνον καὶ μὲ δύναμιν, εἰς στιγμὴν ποῦ θὰ αἰσθανθῆτε νὰ βράζῃ μέσα σας τῆς ἀληθείας ἡ ἀγάπη, καὶ θὰ σᾶς δοθῇ, βέβαιοι ἂς εἶσθε, ἡ ποσότης ἐκείνη τῆς πίστεως, ἡ ὁποία σᾶς χρειάζεται διὰ νὰ κάμητε τὰ πείραμα καὶ τὴν δοκιμασίαν. Καὶ τότε ζωὴ νέα θὰ σημειωθῇ εἰς τὸν βίον σας. Ἡ ἀμφιβολία σας θὰ πέσῃ· ἀλλὰ θὰ ὀρθωθῆτε σεῖς. Ἡ ἄρνησίς σας θὰ νεκρωθῇ· ἀλλὰ ἡ ψυχή σας θ' ἀναστηθῇ εἰς τὴν χάριν καὶ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὅταν μιά του ἀχτίδα φωτίσῃ τὸν νοῦν σας, θὰ ζητήσετε καὶ ἄλλην, καὶ κῦμα ὁλόκληρον φωτὸς θὰ διώξῃ καὶ τὸ τελευταῖον σύννεφον τῆς ἀμφιβολίας σας καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ θὰ ἀστράψῃ ἐπιβλητικὴ ἐνώπιόν σας. Καὶ ὅταν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ψαύσῃ ὀλίγον τὴν καρδίαν σας καὶ δοκιμάσητε τὲς χάρες καὶ τὰ θέλγητρα τῆς ἁγιότητος καὶ τῆς ἀγάπης του καὶ αἰσθανθῆτε μέσα σας τοὺς καρποὺς καὶ τὰ εὐεργετήματα τοῦ πνεύματός του, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ὑπομονήν, τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν πραότητα, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἔλεος, ἡ ἄρνησίς σας τότε θὰ χάσῃ κάθε δύναμιν εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ ἡ δοκιμασία θὰ θριαμβεύσῃ καὶ τὸ πείραμα θὰ ἐπιτύχῃ καὶ θὰ δυναμώνῃ ἡ πίστις σας εἰς εὐτυχίας ἡμέρας καὶ θὰ στερεωθῇ περισσότερον εἰς δυστυχίας καιρούς, καὶ θὰ πεισθῆτε τότε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀληθινὰ εἶνε Θεάνθρωπος καὶ θὰ προσκυνήσητε τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ θὰ χαιρετίσητε τὸν ἀναστάντα, μὲ ὅλην δὲ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς σας θὰ εἴπητε πρὸς αὐτόν, θεωροῦντες ὡς ὁ Θωμᾶς, καὶ ὡς αὐτὸς πιστεύοντες, «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου».

Ζ'. Κυριακῆ τῶν ἁγίων Πατέρων.

(Ἰωάν. ιζ'. 1—13).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐπάρας ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε. Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα, πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ, τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου· σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα, ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν· ὅτι τὰ ῥήματα, ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωκαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι· Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰμὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τί εἶνε αἰώνιος ζωή.

Ὀλίγον πρὶν ἡ παραδοθῇ ὁ Ἰησοῦς, ἔκαμε μίαν θερμὴν καὶ ἐξοχον προσευχὴν πρὸς τὸν πατέρα του, ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ διὰ τοὺς μαθητάς του, καὶ εἰς τὴν προσευχὴν αὐτὴν καθρεφτίζεται ὅλη ἡ ἀπείρως τρυφερὰ καὶ ἱερὰ μέριμνα καὶ ἀγάπη, ἡ ὁποία ἔφλεγε τὴν ψυχήν του πρὸς ὅσους τοῦ ἔδωκε καὶ τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Πατήρ του. Μέλλουν αὐτοὶ νὰ τὸν ἀφήσουν, ἅμα συλληφθῇ· νὰ τὸν ἀρνηθῇ μέλλει ὁ Πέτρος· εἰς τὰ δεινά του τὰ τόσα καὶ τοὺς βασανισμοὺς κανένας δὲν θὰ τοῦ παρασταθῇ βοηθός· ὁ καθεὶς διὰ τὴν ἰδικήν του ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν θὰ φροντίσῃ. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς συγκαταβαίνει εἰς αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν· γνωρίζει ὅτι τόσην ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπάρνησιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιμένῃ ἀπὸ τοὺς μαθητάς, ὅπως τώρα εὑρίσκονται, μέσα σὲ τόσον κόσμον ὁ ὁποῖος ἢ τὸν ἀγνοεῖ ἢ τὸν καταδιώκει. Καὶ μὴ λογαριάζων τὴν ἐγκατάλειψιν, τὴν ὁποίαν παροδικὴν θεωρεῖ, ὑπ' ὄψιν του ἔχων ὅτι αὐτοὶ τὰ πάντα ἄφησαν καὶ τὸν ἠκολούθησαν, ὅτι δι' αὐτὸν τὸν κόσμον ὅλον θὰ τρέξουν ὕστερα, μιμηταί του εἰς τὸν ζῆλον, εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν θυσίαν, εἰς τὸ κήρυγμα, διατηρεῖ εἰς τὴν καρδίαν του ὅλην τὴν ἀγάπην τοῦ φίλου, τοῦ διδασκάλου, τοῦ προστάτου, τοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ εἰς τὴν ὥραν τὴν σοβαρὰν καὶ κρίσιμον, ποῦ στῶν ἐχθρῶν του τὰ φονικὰ χέρια θὰ πέσῃ καὶ εἰς τὸν Γολγοθᾶν θὰ συρθῇ, διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ πνεῦμά του, παρακαλεῖ τὸν Πατέρα του διὰ τοὺς μαθητάς, ποῦ θὰ μείνουν ὀρφανοὶ καὶ ἔρημοι, πρόβατα χωρὶς ποιμένα, πουλιὰ χωρὶς κλώσσαν, καὶ ζητᾷ δι' αὐτοὺς τὴν δωρεὰν καὶ τὸ χάρισμα τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου.

Τί δὲ εἶνε ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀπαντᾷ εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν. Καὶ ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὸ μεγαλήτερον ἀπ' ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλά, καὶ ὄχι τὸ μεγαλήτερον, ἀλλὰ τὸ μόνον καλόν, διότι ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσον καὶ ἂν λάμψουν καὶ μᾶς μεθύσουν, περνοῦν καὶ σβύνονται, σὰν καπνὸς καὶ στάκτη νὰ ἦσαν καὶ τίποτε ἄλλο, ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι πιστεύομεν ὅτι ὁ βίος μας δὲν σβύνει μέσα εἰς

τὸ σκοτάδι τοῦ τάφου καὶ ὅτι ἡ ψυχή μας ζῇ καὶ ἀφοῦ τὸ σῶμά μας γίνῃ σκόνη ποῦ τρέφει τὸ σκουλῆκι καὶ τὴν συνεπαίρνει ὁ ἄνεμος, ἡμεῖς ὅσοι πιστεύομεν ὅτι καὶ ἄλλος ὑπάρχει κόσμος, κόσμος ἀθάνατος ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ ὁποίου εἶνε ἐξωρισμένη ἡ φθορὰ καὶ διωγμένος ὁ θάνατος, ἡμεῖς ὁποῦ διψοῦμεν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ μᾶς ἀνάβει ὁ πόθος της καὶ μᾶς καίει ὁ λογισμός της καὶ τρέμομεν μὴ τὴν χάσωμεν, καὶ τὸν κόσμον ὅλον μὲ τὰ πλούτη καὶ τὰς ἀπολαύσεις του, μὲ τὰς τιμὰς καὶ τὰς δόξας του τίποτε μπροστὰ στὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν θεωροῦμεν, ἡμεῖς ἂς γίνωμεν ὅλοι προσοχή, τὴν δὲ ψυχήν μας ὅλην ἂς ἐξεγείρωμεν, διὰ ν' ἀκούσωμεν καὶ μάθωμεν καὶ γνωρίσωμεν τί εἶνε ἡ αἰώνιος ζωή, ὄχι πλέον ὅπως μποροῦν νὰ τὴν ὁρίζουν φιλόσοφοι μὲ τοῦ νοῦ τους τὰ συμπεράσματα, ἀλλ' ὅπως τὴν ὥρισε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, τῶν ψυχῶν μας ὁ κύριος καὶ τῶν οὐρανῶν ὁ μέγας καὶ αἰώνιος βασιλεύς. «Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν». Τὸ νὰ γνωρίζωμεν λοιπὸν τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινὸν καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, αὐτὸ εἶνε ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος.

Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Κυρίου, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐξηγηθῇ καλά, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ἀληθινὰ νὰ καταλάβωμεν τί εἶνε ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. Ζωὴ αἰώνιος εἶνε βέβαια τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειαν, τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὴν δικαιοσύνην, τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὸ ἀγαθόν, τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀγάπην, τὸ νὰ εἴμεθα καθαροὶ καὶ ἅγιοι, τὸ νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε στέρησιν καὶ θλῖψιν καὶ ἀνάγκην, τὸ νὰ εἶνε ἡ ψυχή μας μέσα εἰς τὸ φῶς, εἰς τὴν χαράν, εἰς τὴν εὐτυχίαν, καὶ ἀνώτεροι ἀπὸ ἀσθένειαν, ἀνώτεροι ἀπὸ θάνατον, πάντοτε νὰ ζῶμεν ζωὴν τελείαν ὁποῦ τίποτε νὰ μὴ τῆς λείπῃ διὰ νὰ εἶνε ἡ μακαριότης της πλήρης καὶ ἄπειρος. Ἀλλὰ ἀλήθεια, φῶς, δικαιοσύνη, ἀγάπη, ζωὴ ἀτελεύτητος μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀπείρους εὐτυχίας εὑρίσκονται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶνε ἡ πηγή των καὶ ἡ συγκέντρωσίς των, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι εἶνε αὐτὸς τὸ φῶς, αὐτὸς ἡ ἀλήθεια, αὐτὸς ἡ ζωή. Ζωὴν λοιπὸν αἰώνιον ν' ἀποκτήσωμεν θέλομεν; Τὸν Θεὸν αὐτὸν πρέπει νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διότι μονάχα ἡ ἀπόκτησις καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν προσώπων των ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. Ἀλλά, θὰ εἴπητε, πῶς εἶνε δυνατόν, ἄνθρωποι ἡμεῖς νὰ κάμωμεν κτῆμά μας τὸν Θεὸν καὶ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; Καὶ

ὅμως εἶνε δυνατὸν καὶ ἠμποροῦμεν οἱ ἄνθρωποι ὄχι πλέον κτῆμά μας νὰ τοὺς κάμωμεν ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας νὰ τοὺς φέρωμεν καὶ πάντοτε μαζύ μας νὰ τοὺς ἔχωμεν, ἔχοντες τοιουτρόπως μέσα μας αὐτὸ τὸ φῶς, αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, αὐτὴν τὴν μακαριότητα, αὐτὴν τὴν ζωήν. Πότε δὲ ἠμποροῦμεν; Ὁ Ἰησοῦς μᾶς ὡδήγησεν, ὅταν εἶπεν «ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.» Ὅταν λοιπὸν μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξασφαλίσωμεν τὴν μὲ ἡμᾶς ἕνωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Πατρός του, ὅταν αὐτοὶ ἔλθουν μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας καὶ κατασκηνώσουν, τότε ἔγεινε κτῆμά μας τὸ ποθούμενον καὶ μᾶς ἐξησφαλίσθη ἡ αἰώνιος ζωή.

Σύμφωνα μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ αἰώνιος ζωὴ εἶνε τὸ νὰ γνωρίζωμεν αὐτὸν καὶ τὸν Πατέρα του, καὶ ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἔρχονται μέσα εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων ποῦ τοὺς ἀγαποῦν καὶ τὰς ἐντολάς των φυλάττουν, ἡ αἰώνιος ζωή, δι' ὅσους ἔχουν αὐτὴν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὰς ἐντολὰς ἐφαρμόζουν, ἀρχίζει ἀπ' αὐτὴν τὴν πρόσκαιρον τοῦ τωρινοῦ κόσμου ζωήν. Ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος βέβαια δὲν εἶνε πλήρης καὶ τελεία εἰς τὸν ἐπίγειον βίον οὔτε δι' αὐτοὺς τοὺς πλέον δικαίους καὶ ἁγίους, οὔτε δι' ἐκείνους ποῦ ἔχουν τὴν πλέον τελείαν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πλέον ἁγνὴν καὶ φλογερὰν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Ἐδῶ μᾶς φοβερίζει ὁ θάνατος καὶ μίαν ἡμέραν θὰ μᾶς ῥίξῃ κάτω τὸ δρεπάνι του· ἐδῶ μᾶς ἀκολουθεῖ ἡ ἀσθένεια, μᾶς συνοδεύει ἡ θλῖψις, μᾶς καταδιώκει ἡ στενοχωρία, μᾶς κεντάει ὁ πόνος, καὶ τὴν ἁγιωσύνην μας κερδίζομεν μὲ μύρια ἀπόκρυφα, καὶ ὀδυνηρὰ τῆς ψυχῆς μας μαρτύρια. Ἐὰν ὅμως τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον δὲν τὴν κατέχωμεν τελείαν ἐδῶ, ἀλλὰ ἠμποροῦμεν νὰ εἴμεθα εἰς τὰ πρόθυρά της καὶ νὰ τὴν ἐλπίζωμεν πλήρη καὶ τελείαν.

Εἴμεθα, καὶ ἀπὸ τὸν βίον μας ἀκόμη τὸν σημερινόν, εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, διότι μετέχομεν, ὅσοι ἀληθινοὶ εἴμεθα χριστιανοί, ἀπὸ τὴν ἀλήθειάν της, ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην της, ἀπὸ τὴν ἁγιότητά της, ἀπὸ τὸ φῶς της, ἀπὸ τὴν ἀγάπην της, καὶ βασιλέα μας ὁμολογοῦμεν τὸν βασιλέα τὸν αἰώνιον, καὶ ἂν δὲν τὸν βλέπωμεν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, τὸν βλέπομεν ὅμως, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, «ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι.» Ἀλλὰ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, πλήρη, δὲν τὴν κατέχομεν, οὔτε ἠμποροῦμεν νὰ τὴν κατέχωμεν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ἀτελῆ, ὄχι μόνον διότι αἱ θλίψεις καὶ οἱ ἀγῶ-

νές του δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν πλήρη χαρὰν καὶ μακαριότητα μιᾶς ζωῆς αἰωνίου, ἀλλὰ καὶ διότι, ὅπως ἐδῶ εἶνε καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ καρδία μας, οὔτε νὰ ἐννοήσωμεν μποροῦμεν οὔτε νὰ αἰσθανθῶμεν τελειότητας καὶ ἀγαθά, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Παῦλος αὐτὸ μπόρεσε νὰ πῇ μονάχα, ὅτι μμάτι δὲν τὰ εἶδε, αὐτὶ δὲν τὰ ἤκουσε καὶ καρδία ἀνθρώπου δὲν τὰ ἐφαντάσθη καὶ δὲν τὰ ἐπεθύμησε μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν φλόγα, τὴν ὁποίαν ἀξίζει ἡ τελειότης των. Ἀλλὰ ὁ θάνατος τοῦ σώματος θὰ μᾶς πλησιάσῃ περισσότερον εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Καὶ ὅταν, μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, ἀναστηθοῦν τὰ κορμιά μας, λαμπρὰ καὶ ἄφθαρτα καὶ ἀθάνατα, ὅταν τελειώσῃ τοῦ ἀγῶνος ἡ ὥρα — καὶ εἶνε στάδιον ἀγῶνος ἡ γῆ — καὶ λάμψῃ ἡ ὥρα τῆς ἀνταμοιβῆς καὶ τῶν βραβείων· ὅταν τὸ πρόσκαιρον περάσῃ μὲ ὅλας του τὰς ἀτελείας καὶ τὰς ἐλλείψεις καὶ ἔλθῃ ἡ αἰωνία τοῦ Θεοῦ βασιλεία, τότε ἡ αἰώνιος ζωή, τῆς ὁποίας τὴν ἀπαρχὴν καὶ τοὺς καρποὺς τοὺς πρώτους ἐγεύθησαν οἱ δίκαιοι ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ ἔλθῃ πλήρης καὶ τελεία, καὶ τότε ἡ ψυχή μας, ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε περιορισμόν, θὰ τρυφήσῃ εἰς τὰ καλά της τὰ ἄπειρα, διότι τότε ἕνας καὶ μόνος παντοδύναμος θὰ ὑπάρχῃ βασιλεύς, σωτὴρ καὶ ἀδελφός, ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐκεῖ, ὅπου θὰ τὸν βλέπωμεν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ θὰ τὸν γνωρίσωμεν τέλεια καὶ θὰ τὸν ἀγαπήσωμεν ἄπειρα καὶ μόνον τὸν νόμον του θὰ φυλάττωμεν, χωρὶς κανένας πειρασμὸς νὰ χωρῇ ἐκεῖ, ἐκεῖ θὰ μᾶς δοθῇ καὶ ἡ τελεία αἰώνιος ζωή.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν τὸ ἑξῆς ζήτημα: Καθὼς ὁ Χριστὸς λέγει, αἰώνιος ζωὴ εἶνε τὸ νὰ γνωρίζῃ τις τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐκεῖνοι λοιπόν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γνώσεις θεολογικὰς καὶ γνωρίζουν πολλὰ καὶ ἀληθινὰ διὰ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, γνωρίζουν ὅμως μόνον, ἀλλὰ δὲν φυλάττουν τὸν νόμον του, καὶ ἢ δὲν πιστεύουν ὅσα γνωρίζουν, ἢ πιστεύουν μέν, ἀλλὰ μὲ νεκρὰν πίστιν, χωρὶς νὰ ἐπικυρώνουν τὴν πίστιν των μὲ ἔργα χριστιανικά, αὐτοὶ ἠμποροῦν νὰ εἶνε εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ θὰ κατορθώσουν νὰ τὴν ἀποκτήσουν; Καὶ, ὅσοι γνωρίζουν μὲν πολλά, ὀλίγα ὅμως ἐφαρμόζουν, εἶνε εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν πλησιέστερα ἀπ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠξεύρουν μὲν πολλὴν θεολογίαν, ἀλλὰ ἕνα ἠξεύροντες, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἔχουν τὴν καρδίαν των γεμάτην ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ προσέχουν μὲ πολλὴν εὐλάβειαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν του;

Ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ του, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ, δὲν εἶνε ἡ ξηρὰ ἐπιστημονικὴ καὶ θεωρητικὴ γνῶσις τοῦ νοῦ, ἀλλὰ εἶνε ἡ γνῶσις, τὴν ὁποίαν ἔχει ὅλη ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ὅλος ἄνθρωπος, ὅταν σὰν σωστὸς χριστιανὸς σκέπτεται, σὰν σωστὸς χριστιανὸς αἰσθάνεται, καὶ σὰν σωστὸς χριστιανὸς εἰς τὸν βίον του φέρεται. Ὁ Θεὸς εἶνε Ἀλήθεια. Ἀλλὰ ἡ Ἀλήθεια αὐτὴ εἶνε καὶ Δικαιοσύνη καὶ Μακροθυμία καὶ Χάρις καὶ Ἔλεος καὶ Ἀγάπη, αὐτὰ δὲ δὲν εἶνε πράγματα ποῦ νὰ γνωρίζωνται μὲ τὸν νοῦν, ἀλλὰ γνωρίζονται μὲ τὴν καρδίαν, καὶ διὰ νὰ τὰ νοιώσῃ κανείς, πρέπει νὰ τὰ αἰσθανθῇ· καὶ ὅσον καλήτερα τὰ ἠσθάνθη, τόσον καλήτερα τὰ ἐγνώρισε. Τί θὰ εἰπῇ ἀγάπη πατρική, ποῖος τὸ γνωρίζει καλήτερα; ὁ νοῦς ἢ ἡ καρδία; Ἡ καρδία βέβαια. Καὶ δι' αὐτὸ ἠμπορεῖ ἕνας νὰ εἶνε φιλόσοφος μεγάλος, ὅταν ὅμως εἶνε ἄτεκνος καὶ ψυχρὸς ἄνθρωπος, ἀπὸ πατρικὴν ἀγάπην δὲν καταλαβαίνει τίποτε, ἐπειδὴ οὐδὲ τὴν αἰσθάνεται· ἐνῷ ἕνας ἄλλος, ὁποῦ εἶνε ἀγράμματος, μὰ ζῇ στοῦ παιδιοῦ του τὴν ἀγάπην καὶ σ' αὐτὸ ἔχει παραδομένην ὅλην του τὴν ψυχήν, γνωρίζει διὰ τὴν πατρικὴν ἀγάπην ὅ,τι δὲν ξεύρουν ἑκατὸν μεγάλοι σοφοὶ παραδομένοι μόνον εἰς τὰ βιβλία καὶ εἰς τὴν μάθησίν των. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀγάπη εἶνε ὁ Θεός, καθὼς εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον ἔθεσεν ὅλα τὰ χρέη καὶ ὅλην τῶν ἀνθρώπων τὴν τελειότητα ὁ Χριστός. Ἡ γνῶσις λοιπὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ του, εἰς τὴν ὁποίαν ἔθεσεν ὁ Κύριος τὴν αἰώνιον ζωήν, εἶνε γνῶσις, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ καρδία καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ εἶνε τόσον τελειοτέρα ἡ γνῶσις αὐτή, ὅσον εἶνε πλέον θερμὴ καὶ τελεία ἡ ἀγάπη. Ὅσον προοδεύομεν εἰς τὴν ζωὴν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τόσον ἐρχόμεθα πλησιέστερα εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὅσον περισσοτέραν ἀγάπην φέρομεν μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας, τόσον βαθύτερον ἐμβαίνει καὶ ὁ Θεὸς εἰς καρδίαν μας καὶ ἁπλώνεται εἰς αὐτὴν καὶ μᾶς γνωρίζεται καλήτερα καὶ μᾶς φανερώνεται καθαρώτερα. Εἰμπορεῖ λοιπὸν νὰ εἶνε ἕνας μεγάλος θεολόγος, πολυμαθὴς ἐπιστήμων, ἀλλὰ νὰ εἶνε μακρυὰ ἀπὸ τὴν αἰώνιον ζωήν, διότι τὸν Θεὸν δὲν τὸν ξεύρει, καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσας θεωρίας, καὶ δὲν τὸν ξεύρει διότι δὲν τὸν αἰσθάνεται καὶ δὲν ἔχει τὴν γνῶσιν ποῦ δίδει μονάχη ἡ ἀγάπη, ἐνῷ ἡ αἰώνιος ζωὴ εἶνε ἀσφαλισμένη καὶ διὰ τὸν χωριάτην, ὁποῦ δὲν γνωρίζει οὔτε τὸ ἀλφάβητον, ὅταν ὁ χωριάτης αὐτὸς αἰσθάνεται τὴν πίστιν του καὶ τρέφεται μὲ τὴν ἐλπίδα τὴν χριστιανικὴν καὶ καταλαβαίνει μὲ τῆς καρ-

διᾶς του τὴν ἄδολον ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης τὴν ζωήν, διότι ἡ ἀγάπη αὐτὴ τοῦ δίδει τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ φανερώνει μὲ μίαν θαυμασίαν ἐνέργειαν ὅλον τὸν χριστιανικὸν νόμον ἕως καὶ εἰς τὰς μικροτέρας λεπτομερείας. Ἡ ἀγάπη φέρει μέσα μας αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἡ ἀγάπη κάμνει κάθε θερμὸν χριστιανὸν νὰ μπορῇ νὰ λέγῃ ὅπως ὁ Παῦλος «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»· καὶ ἰδοὺ πῶς ἀποδεικνύεται αὐτὸ ποῦ εἴπαμεν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀγάπην προέρχεται ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ὁποίαν συνίσταται ἡ αἰώνιος ζωή, καὶ ὅτι ἡ γνῶσις αὐτὴ εἶνε εὔκολος δι' ὅλους τοὺς χριστιανούς, ὅταν μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν ἀγαποῦν τὸν Χριστὸν καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, ἀδιαφόρως ἐὰν εἶνε ἄνθρωποι γραμματισμένοι πολύ, ἢ τελείως ἀστοιχείωτοι καὶ ἀναλφάβητοι.

Τὴν αἰώνιον λοιπὸν αὐτὴν ζωήν, ὁποῦ ὅλοι μας, φθάνει νὰ θέλωμεν, μποροῦμεν καὶ νὰ τὴν γνωρίσωμεν καὶ νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν, ἂς προσπαθήσωμεν μὲ ὅλα μας τὰ δυνατὰ νὰ τὴν ἐπιτύχωμεν, ἐὰν τὸν ἑαυτόν μας ἀγαπῶμεν, ἐὰν τὸ μέγα καὶ μοναδικὸν συμφέρον μας θέλομεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν. Τὰ πλούτη, τοῦ κόσμου αἱ τιμαὶ καὶ αἱ δόξαι, αἱ ὑλικαὶ ἀναπαύσεις καὶ ἀπολαύσεις εἶνε προνόμια ὀλίγων· ἀλλὰ τοῦτο ἂς μὴ μᾶς φέρῃ λύπην καὶ στενοχωρίαν, διότι εἶνε ἀγαθὰ ψεύτικα, τὰ ὁποῖα καμμίαν ἐπιρροὴν δὲν ἔχουν εἰς τῆς αἰωνίου ζωῆς τὴν ἐξασφάλισιν, εἶνε μάλιστα καταστροφῆς αἰτία, ὅταν μὲ τρόπον ἁμαρτωλὸν τὰ μετεχειρίσθησαν οἱ κάτοχοί των. Τὴν θείαν δὲ πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα ἂς εὐχαριστοῦμεν, διότι τὸ μόνον ἀληθινὸν καὶ πραγματικὸν καλόν, τὸ μέγιστον εἰς τὴν ἀξίαν, τὸ ἀτελείωτον εἰς τὴν διάρκειαν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον δηλαδή, τὴν ἔκαμε τοιαύτην ὥστε καὶ ἡ γνῶσίς της καὶ ἡ ἀπόκτησίς της νὰ εἶνε δυνατὴ εἰς ὅλους, εἴτε σοφοὶ εἶνε εἴτε ἀγράμματοι, εἴτε πλούσιοι εἴτε πτωχοί, εἴτε κοσμοακουσμένοι εἴτε ἀσήμαντοι, εἴτε παλάτια κατοικοῦν εἴτε σὲ σπηλιαὶς κρύβουν τὴν πεῖναν καὶ τὴν γύμνωσίν των. Μπροστὰ στὸ ἀνεκτίμητον αὐτὸ δῶρον, στὴν εὐεργεσίαν αὐτὴν τοῦ Ὑψίστου, ἂς λησμονήσωμεν κάθε στέρησιν καὶ ἀθλιότητα, κάθε λύπην καὶ πικρίαν, καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζωμεν τοῦ κόσμου τὰς ματαιότητας, χωρὶς νὰ φθονοῦμεν τῶν πλουσίων τὴν τύχην καὶ τῶν μεγάλων τὴν λάμψιν καὶ τῶν σοφῶν τὴν φήμην, ἂς κυττάξωμεν διὰ τὸν ἑαυτόν μας ν' ἀναπτύξωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐναρέτου μας βίου τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ

ἐνθουσιασμὸν γεμάτοι καὶ ζῆλον καὶ εὐχαριστίαν, ἂς βαδίσωμεν τὸν στενὸν καὶ ἀκανθοσπαρμένον δρόμον τῆς προσωρινῆς ζωῆς μας, ἓν πρᾶγμα ἔχοντες εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν μας ὁλόκληρον, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ἡ ὁποία μέλλει νὰ δοθῇ μόνον εἰς ὅσους μὲ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸν πλησίον ἔγειναν ἄξιοι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὰ καλά των ἔργα ἔγειναν ἄξιοι, καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, νὰ ἔχουν μέσα των τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης καὶ τὸν μέγαν καὶ ἅγιον αὐτῆς μάρτυρα, τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐὰν δὲ λυπούμεθα καὶ συμπαθοῦμεν ὅσους στεροῦνται καὶ θλίβονται, ὅσους ταλαιπωροῦνται καὶ κακουχοῦνται, ὅσους στενάζουν καὶ κλαίουν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἂς οἰκτίρωμεν καὶ ἂς κλαύσωμεν ἐκείνους ὅσοι τὸν δρόμον των τραβοῦν ξένοι πρὸς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἔστω καὶ οἱ σοφώτατοι καὶ οἱ πλουσιώτατοι νὰ εἶνε αὐτοί, ἔστω καὶ βασιλεῖς ἀκόμη νὰ εἶνε καὶ αὐτοκράτορες. Διότι καὶ ἡ δόξα των ματαία εἶνε καὶ ἡ σοφία των γελοία καὶ ὁ πλοῦτός των πληγὴ καὶ ἡ λάμψις των περαστική, καὶ λύπης ἀξία μόνον ἡ εὐτυχία των, ἐὰν στερημένοι τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν αἰώνιον καταντήσουν ἀπώλειαν. Ἡ μόνη δὲ δόξα, ἡ μόνη λάμψις, ἡ μόνη σοφία, ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σὲ κείνους θὰ ἔλθῃ οἱ ὁποῖοι τὴν αἰώνιον θὰ ἀποκτήσουν ζωήν, καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τὴν λαμπράν, τὴν ἔνδοξον, τὴν ἀθάνατον, ποῦ θὰ συγκεντρώνῃ εἰς τὸν ἄπειρον κύκλον της ὅλα τὰ καλά, τέλεια, χωρὶς κανένα κακόν, οὐδὲ τὸ παραμικρόν, εἴθε νὰ ἀποκτήσωμεν ὅλοι, ἐπικαλούμενοι μὲ εἰλικρινῆ καὶ συντετριμμένην καρδίαν τὸ θεῖον ἔλεος καὶ κάθε τι ἐνεργοῦντες διὰ νὰ περάσωμεν τὴν ζωήν μας τὴν πρόσκαιρον ὡς ἀληθινὰ τοῦ Θεοῦ τέκνα, μὲ πίστιν, μ' ἐλπίδα καὶ μὲ ἀγάπην.

Η'. Κυριακῇ τῆς ἁγίας Πεντικοστῆς.

(Ἰωάν. ζ'. 37—53 καὶ η'. 12).

Τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε λέγων· Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. (Τοῦ-

το δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη). Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου, ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβίδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβίδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι· Διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγείρεται. Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε, λέγων· Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΚΡΑΥΓΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ.

Ὁ Ἰησοῦς τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν.

Μεγάλη ἑορτὴ ἐγίνετο εἰς τὰ Ἱερσόλυμα, ἡ λεγομένη σκηνοπηγία, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἱερόν, ἐμπρὸς εἰς τοὺς Φαρισσαίους καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἀνάμεσα σὲ ὄχλους πολλούς. Ἡ διδασκαλία του ἀναστατώνει καὶ ταράττει ὅλας τὰς

μυριάδας ὁποῦ εἶχον συναθροισθῇ ἐκεῖ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἑορτῆς ὑπεχώρησε καὶ ἐλησμονήθη εἰς τὸ θορυβῶδες ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐγέννησε ἡ παρουσία καὶ ἐπιρροὴ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μέσα εἰς τὴν ὀχλοβοὴν καὶ τὸν θόρυβον, εἰς τὴν ἀπορίαν καὶ τὴν ἔκπληξιν, εἰς τὰς γνώμας τὰς διχασμένας καὶ τὰς κρίσεις τὰς διαφόρους, ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκ τοῦ ὄχλου ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Χριστός, τὸν ὁποῖον προανήγγειλαν οἱ προφῆται, οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, βλέποντες τὴν κίνησιν ἡ ὁποία ἐγίνετο περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐρεθιζόμενοι περισσῶς ἀπὸ τὰς κατακτήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνε μεταξὺ τοῦ ὄχλου, ἔβαλαν ὑπηρέτας μὲ ἐντολὴν νὰ τὸν συλλάβωσιν. Ἀλλ' ἡ προσταγὴ αὕτη δὲν ἐφόβισε τὸν Κύριον οὔτε τὸν ἔκαμε ν' ἀποσυρθῇ πρὸς προφύλαξιν. Ἐξακολουθῶν νὰ μένῃ μέσα εἰς τὰ πλήθη καὶ νὰ παρουσιάζεται παντοῦ ὁλοφάνερα, βλέπων δὲ τὸν συνωστισμὸν τὸν μέγαν καὶ αἰσθανόμενος τὴν φλόγα ἡ ὁποία ἔκαιε τὰς ψυχὰς ἐκείνας διψασμένας ἀπὸ Θεὸν καὶ ἀπὸ ζωὴν Θεοῦ, ἀλλ' εὑρισκομένας εἰς φοβερὰν ξηρασίαν ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς, διότι ἡ τυπικὴ των πίστις τίποτε δὲν τοὺς ὠφέλει, ὡς ἦτο κορυφωμένη ἡ ἀγανάκτησίς του κατὰ τῶν Φαρισαίων, ποιμένων ἀμελῶν καὶ κακούργων, καὶ φλογισμένη ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰ ἀμέτρητα ἐκεῖνα πλήθη, τὰ ὁποῖα ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἀκυβέρνητα, κανένα δὲν εἶχον νὰ τὰ πονῇ καὶ νὰ τὰ ὁδηγήσῃ νὰ πίουν τὸ νερὸν ζωῆς αἰωνίου, ὁ Χριστός, σταθεὶς εἰς μέρος ὑψηλόν, μεγαλοπρεπὴς καὶ ὡραῖος ὡς ἦτο, μὲ στάσιν θεανθρώπου ἀρχηγοῦ, βλέπων δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἔβαλε κραυγὴν μεγάλην καὶ ἐφώναξε «ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος».

Διὰ νερὸν ζωντανὸν ὁ Κύριος ἡμῶν ὡμίλησε καὶ πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, ὅταν ἐπάνω εἰς τὸ πηγάδι τοῦ Ἰακὼβ τῆς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ἔπρεπε, ἂν ἐγνώριζε ποῖος ἦτο, νὰ τοῦ ζητήσῃ καὶ νὰ τῆς δώσῃ «ὕδωρ ζῶν». Τί δὲ σημαίνει νερὸν ζωντανὸν καὶ τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ὁ Ἰησοῦς ὅταν ἐπροσκαλοῦσε τὸν κόσμον, τὸν διψασμένον κόσμον, νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ πίῃ, μὲ τὴν βεβαίωσιν ὅτι ποταμοὶ νεροῦ ζωντανοῦ θὰ τρέξουν ἀπ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς αὐτόν; Τὸ ζήτημα δὲν εἶνε ἀδιάφορον εἰς ἡμᾶς. Ἡ κραυγὴ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὰ πλήθη τὰ συνηθροισμένα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν ἦτο μόνον δι' αὐτά. Ἡ φωνή του ἐκείνη ὑψώθη διὰ νὰ ἀκουσθῇ ἕως τὰ πέρατα τῆς γῆς· ὑψώθη ἡ φωνὴ ἐκείνη ὡς πρόσκλησις καὶ δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπό-

τητα ὁποῦ ἔμελλε κατόπιν νὰ γεννηθῇ· καὶ ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶνε καὶ σήμερον καὶ δι' ἡμᾶς ὅσοι ζῶμεν εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ εἶνε καὶ διὰ τὰ ἔγγονα καὶ τὰ δισέγγονά μας καὶ τοὺς ἀπογόνους ὅλου τοῦ σημερινοῦ κόσμου, κάθε φυλῆς καὶ κάθε τάξεως ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰώνων. Ὡς ἀμέσως λοιπὸν ἐνδιαφερόμενοι, ὡς προσωπικῶς προσκαλούμενοι, ἀπὸ πρόσωπον τόσον μέγα καὶ βασιλικὸν ὁποῖος ὁ Χριστός, καὶ διὰ πρᾶγμα τόσον περίεργον καὶ μοναδικόν, νὰ πάρωμεν νερὸν ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, νερὸν ζωντανόν, ἱκανὸν νὰ μᾶς κάμῃ νὰ μὴ διψάσωμεν πλέον εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ νὰ τρέχουν καὶ ἀπὸ ἡμᾶς ποταμοὶ τοῦ νεροῦ τούτου τοῦ ζωντανοῦ, ἂς προσέξωμεν πολὺ εἰς τὴν σημασίαν τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἂς προσπαθήσωμεν νὰ καταλάβωμεν ὅλον τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον ἔχουν μέσα των οἱ λόγοι αὐτοί.

Διὰ νὰ καταλάβωμεν τί ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ Χριστὸς ὅταν ἐπροσκάλει νὰ πίουν ἀπ' αὐτὸν ζωντανὸν ὕδωρ ὅσοι ἐδιψοῦσαν, πρέπει πρῶτον νὰ ἐξετάσωμεν ποίους διψασμένους ἐννοοῦσε. Ἐννοοῦσε διψασμένους εἰς τὸ σῶμα; Ὄχι βέβαια. Τί δὲ λοιπόν; ἐννοοῦσε διψασμένους εἰς τὴν ψυχήν. Εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν του ἐμακάρισε τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην. Καὶ τοῦτο, διότι καὶ ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν της, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται τὸ σῶμα.

Καὶ τί σημαίνει ὅτι διψᾷ ἡ ψυχή; Σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ ἔχει ἐπιθυμίας φλογεράς, αἱ ὁποῖαι τὴν βασανίζουν, πόθους καυστικούς, οἱ ὁποῖοι τὴν πυρπολοῦν, καὶ ὅτι διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτάς της τὰς ἐπιθυμίας καὶ σβύσῃ τοὺς πόθους ποῦ τὴν ἀνάβουν καὶ τὴν τυραννοῦν, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ κάτι τι, τὸ ὁποῖον νὰ κάμῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι κάμνει τὸ νερὸν εἰς τὸ διψασμένον σῶμα.

Ἡ δίψα, τὴν ὁποίαν εἰς τὴν ψυχὴν αἰσθανόμεθα, εἶνε σύμφωνος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ τὸν χαρακτῆρα. Τί εἶνε ἡ ψυχή μας; πρόσωπον ἠθικὸν καὶ πνευματικόν. Καὶ ἡ δίψα της λοιπὸν παρόμοια ἔχει τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ χαρακτηριστικά. Εἶνε δίψα πνευματικὴ καὶ δίψα ἠθική.

Τί διψᾷ ἡ ψυχή μας; Ἀλήθειαν. Τί ἄλλο; Καλήτερα νὰ ἐρωτήσωμεν ποῖα ἄλλα. Διψῶμεν τιμάς, διψῶμεν δόξας, διψῶμεν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ ἁρμονίαν, διψῶμεν δικαιοσύνην καὶ ἁγαθότητα, διψῶμεν ὡραιότητα ἀμάραντον, διψῶμεν χαρὰν ἀδιάκοπον, διψῶμεν εὐτυχίαν ἄπειρον, διψῶμεν αἰωνίαν ζωήν. Καὶ ὅσοι δὲ ἀκόμη ἀναίσθητοι στὰ ἄλλα μένουν, καὶ αὐτοὶ φλογίζονται ἀπὸ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς χαρᾶς τὸν ἄσβεστον πόθον καὶ εἰς τὰ στήθη τους βράζει σὰν κάμινος ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ εἶνε ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον, καὶ νὰ εἶνε ὄχι μόνον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀλλὰ καὶ ὅλοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶνε μὲ πάθος καὶ μὲ δύναμιν ἀφωσιωμένοι.

Ἀλλὰ τοιαύτην δίψαν, ποῖον, εἴτε πρᾶγμα εἴτε πρόσωπον, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὴν σβύσῃ; Κανένα. Κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁ σοφὸς ἐξακολουθεῖ νὰ διψᾷ καθὼς ὁ ἀγράμματος. Ὁ πλούσιος, καθὼς ὁ πτωχός. Ὁ κοσμοακουσμένος, καθὼς ὁ τέλεια ἄγνωστος. Τῶν πόλεων ὁ κάτοικος, καθὼς ὁ κάτοικος τοῦ χωριοῦ. Καὶ στοὺς κάμπους καὶ στὰ λαγκάδια, στοὺς λόφους καὶ στὰ βουνά, στῆς στεριαὶς καὶ στὰ πέλαγα, ὅσα καλὰ κι' ἂν ἀποκτήσωμεν, ὅσους φίλους καὶ προστάτας καὶ ἂν κάμωμεν, σ' ὁποιον μέρος τῆς γῆς ἂν βρεθοῦμεν, ὅτι καὶ ἂν γείνωμεν, καὶ ὅπου καὶ ἂν καταφύγωμεν, τῆς ψυχῆς μας ἡ δίψα μὲ τίποτε δὲν θεραπεύεται, ἀλλὰ ὅσον περισσότερα μάθωμεν, ὅσον περισσότερα ἀποκτήσωμεν, ὅσον ὑψηλότερα ἀναιβοῦμεν, ὅσον περισσότερον ζηλευτοὶ θεωρηθοῦμεν, τόσον φλογερώτερη καὶ ἡ δίψα μας γίνεται, καὶ τόσον καλήτερα ἐννοοῦμεν ὅτι εἰς τὴν γῆν ἐπάνω κανένα δὲν βρίσκεται νερόν, ἱκανὸν καὶ ἐπιτήδειον νὰ σβύσῃ τὴν δίψαν μας καὶ νὰ δροσίσῃ τὴν καίουσαν ψυχήν μας. Στῆς παιδικῆς ἡλικίας τὴν ἁπλότητα καὶ στῆς νειότης τὰ ὀνείρατα μποροῦμεν νὰ θαρρέψωμεν γιὰ λίγαις διαβατάρικαις στιγμαῖς, ὅτι θὰ σφίξουμε στὴν ἀγκαλιά μας τὴν εὐτυχία ποῦ ποθοῦμε καὶ ὅτι στῆς χαρᾶς τὸ καθάριο ποτάμι θὰ σβύσουμε, μέσα στὰ δροσερὰ νερά του, τῆς ψυχῆς μας τὴν δίψαν. Μὰ ἡ ἀπάτη περνᾷ, καὶ ἡ δίψα μένει Καὶ ὁ καιρὸς προχωρεῖ καὶ θαμπώνει τὸ μμάτι κι' ἀσπρίζει ἡ κεφαλὴ καὶ γέρνει τὸ σῶμα, ἡ πραγματικότης τῆς ζωῆς ἐπιβάλλεται θλιβερὴ καὶ ἀμείλικτη, καὶ ὁ θάνατος χύνει τὴν παγωνιά του στὴ ψυχὴ καὶ στὸ σῶμά μας, μὰ ἕνα μονάχα νὰ σβύσῃ δὲν μπορεῖ, τὴν φλόγα τῆς διψασμένης ἀπὸ εὐτυχίαν ψυχῆς μας, φλόγα ἀκοίμητη, ποῦ θεριεύει στὰ σωθικά μας, καὶ ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κοντεύομε νὰ γείνωμε στάκτη καὶ χῶμα.

Διατί; Διότι ἕνα μονάχο νερὸ μπορεῖ τὴν δίψαν αὐτὴν νὰ σβύσῃ, ἀλλὰ τὸ νερὸν αὐτὸ οὔτε ἡ γῆ τὸ ἔχει οὔτε ἀνθρώπου χέρι μπορεῖ νὰ μᾶς τὸ δώσῃ. Καὶ εἶνε τοῦτο τὸ ἀληθινὸν ἀθάνατον νερόν, ποῦ στὰ παραμύθια παραμύθι μένει καὶ αὐτό, ἀλλὰ μέσα στὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἀληθινὸν νερὸν οὐρανοκαταίβατον, προικισμένον μὲ τὴν θαυμαστὴν δύναμιν νὰ σβύνῃ,

μὲ τὴν δροσιά του, μονάχο αὐτό, τὴν ἄσβυστην δίψαν τῶν ψυχῶν. Ὁ προφήτης ἔλεγεν ὅτι ἡ πεινασμένη ψυχή του θὰ χορτάσῃ ὅταν θὰ ἴδῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς λέγει ὅτι αἱ διψασμέναι ψυχαί μας μονάχα σ' αὐτὸν εὑρίσκουν τὸ ἀθάνατον νερὸν τὸ ἱκανὸν νὰ τὰς δροσίσῃ καὶ νὰ σβύσῃ τὴν δίψαν των. Διότι ὅλαι αἱ φλογεραὶ ἐπιθυμίαι, ποῦ βασανίζουν καὶ καίουν τὴν ψυχήν μας, ἱκανοποιοῦνται καὶ θεραπεύονται, ὅταν ἔλθωμεν κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ πίωμεν ἀπ' αὐτόν, τὴν πηγὴν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς ζωῆς. Διψῶμεν ἀλήθειαν; ὁ Χριστὸς εἶνε πηγὴ τῆς ἀληθείας. Διψῶμεν δικαιοσύνην; Ὁ Χριστὸς εἶνε πηγὴ τῆς δικαιοσύνης. Διψῶμεν ἁρμονίαν; Ὁ Χριστὸς εἶνε πηγὴ τῆς ἁρμονίας. Διψῶμεν δόξαν; Ὁ Χριστὸς εἶνε πηγὴ τῆς ἀληθοῦς δόξης. Διψῶμεν εὐτυχίαν; Ὁ Χριστὸς εἶνε τῆς εὐτυχίας ἡ πηγή. Διψῶμεν αἰώνιον ζωήν; Καὶ αὐτὴν θὰ τὴν εὕρωμεν εἰς ἐκεῖνον ποῦ εἶπεν ὅτι εἶνε αὐτὴ ἡ ζωή. Πεινῶμεν; Νὰ μᾶς χορτάσῃ ἠμπορεῖ ὁ Χριστός, διότι εἶνε ὁ ἄ ρ τ ο ς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Διψῶμεν; Ἂς ἔλθωμεν πρὸς τὸν Χριστὸν νὰ πίωμεν, διότι αὐτὸς εἶνε τὸ ὕ δ ω ρ τ ὸ ζ ῶ ν. Καὶ ἂν ἀκόμη στὸν κόσμον αὐτόν, δυστυχισμένοι ζήσωμεν καὶ ἐλεεινοί, στερημένοι καὶ βασανισμένοι, πεινασμένοι καὶ διψασμένοι, ἀνάμεσα σὲ θλίψαις καὶ πίκραις, χριστιανοὶ ἀληθινοὶ ἂν εἴμεθα, θὰ δροσίσωμεν εἰς τέλος τὴν ψυχήν μας καὶ θὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὴν δίψαν ποῦ τὴν φλογίζει, διότι ὁ κόσμος αὐτὸς μὲ ταῖς δυστυχίαις του εἶνε περαστικός, ὅποιος δὲ φάγῃ, μὲ πίστιν καὶ εὐλάβειαν, τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα, καὶ πίῃ ἀπὸ τὸ ἅγιον αἷμά του, θὰ χορτάσῃ μίαν ἡμέραν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία θὰ λάμψῃ ἐμπρός του ὁλοφάνερη, καὶ θὰ σβύσῃ τῆς ψυχῆς του τὴν δίψαν εἰς τὴν ἀθάνατην βρύσιν τῆς αἰωνίου μακαριότητος καὶ ζωῆς.

Διατὶ δὲ τὸ νερὸν αὐτό, ὁποῦ ὁ Χριστὸς δίνει, ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του ὡς πηγήν, λέγεται νερὸν ζωντανόν; Διότι τὸ νερὸν αὐτὸ δίδει τὴν ζωήν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον τῆς θείας δόξης καὶ βασιλείας. Πηγὴ ζωῆς ὁ Χριστός, δι' ἐκεῖνον, ποῦ πίῃ ἀπ' αὐτόν, ἤτοι ἀπὸ τὸ αἷμά του τὸ τίμιον, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν του τὴν θείαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην του τὴν θαυματουργόν, δίδει τὴν ζωὴν τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἐνῷ ὅποιος, μακρυά του μείνῃ μὲ τὴν καίουσαν τὴν ψυχὴν δίψαν, αὐτὸς μένει καὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς νεκρός, ἀνίκανος διὰ τὰ ἔργα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ ἀγάπης, καταδικάζεται εἰς τὴν κόλασιν τὴν αἰώνιον, ἡ ὁποία εἶνε συ ζώντανος ἀλλὰ φοβερὸς τῆς ψυχῆς θάνατος, χειρότερος καὶ ἀπὸ τὴν τελείαν νέκρωσιν καὶ ἐξόντωσιν.

Ἀλλὰ τὰ εὐφρόσυνα καὶ θαυμαστὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔρχονται, ὅταν πίωμεν ἀπὸ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δὲν περιορίζονται εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι τὴν ψυχήν μας θὰ δροσίσωμεν καὶ τὴν δίψαν της θὰ σβύσωμεν, ἀλλὰ ἐκτείνονται καὶ πολὺ πέραν, διότι καθὼς εἶπεν ὁ ἴδιος, ἀπὸ τοὺς πίνοντας ἐξ αὐτοῦ ποταμοὶ θὰ τρέξουν νεροῦ ζωντανοῦ. Τί σημαίνει τοῦτο; Ὁ ἀληθινὸς τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς γίνεται ὑπό τινα ἔποψιν, ὡς ὁ διδάσκαλός του. Εἶνε φῶς ὁ Χριστός; Καὶ οἱ μαθηταί του φῶς γίνονται. Αὐτὸς ὅστις εἶπε διὰ τὸν ἑαυτόν του «φῶς εἰμι τοῦ κόσμου», εἶπε καὶ διὰ τοὺς μαθητάς του «ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Παρόμοιον λοιπὸν συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐξετάζομεν. Ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ μεγάλη, ἡ παγκόσμιος, ἡ ἄπειρος πηγὴ τοῦ ζωντανοῦ νεροῦ τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν πρέπει νὰ πίουν ὅλοι ὅσοι θέλουν νὰ σβύσουν τὴν δίψαν τῆς εὐτυχίας εἰς τὰ δροσερὰ νερὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἀλλ' ὅσοι ἔπιον τὸ ζωντανὸν αὐτὸ νερὸν ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ ἀρχικὴν πηγήν της, τὸν Χριστόν, γίνονται καὶ αὐτοὶ πηγαὶ νεροῦ ζωντανοῦ, καὶ ὅστις ἔλθῃ κοντὰ εἰς αὐτοὺς καὶ πίῃ ἀπὸ τὸ νερὸν τὸ ὁποῖον τοῦ προσφέρουν, ἱκανοποιεῖ τὴν δίψαν τῆς ψυχῆς του καὶ κερδίζει τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἔγιναν καὶ αὐτοὶ πηγαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔτρεξε τὸ θαυματουργὸν καὶ ἀθάνατον τοῦ Θεοῦ νερόν, καὶ ὅσοι διψασμένοι καὶ κοπιασμένοι ἦλθον πρὸς αὐτούς, εὗρῆκαν δρόσον καὶ ἀνάπαυσιν. Ἀλλ' ὅπως πρῶτον καὶ ἀρχικὸν φῶς καὶ πηγὴ φωτὸς ἀνωτάτη εἶνε ὁ Χριστός, οἱ δὲ μαθηταί του ἀπ' αὐτὸν πέρνουν τὸ φῶς των, καὶ ἂν δὲ μεταδίδουν φῶς, τὸ φῶς αὐτὸ δὲν εἶνε ἀπ' εὐθείας ἰδικόν των, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ δὲ μόνον μέσα καὶ ὄργανα εἶνε τῆς μεταδόσεως, τοιουτοτρόπως ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ πρώτη καὶ ἀρχικὴ πηγὴ τοῦ ζωντανοῦ τῆς ψυχῆς νεροῦ, οἱ δὲ ἀληθινοὶ πιστοί, ὅσοι ἀπ' αὐτοῦ ἔπιαν, εἶνε δευτερεύουσαι πηγαὶ ὁποῦ τὸ νερόν των πέρνουν ἀπὸ τὴν ἀπέραντον καὶ ἀνεξάντλητον πηγὴν τοῦ Κυρίου, καὶ δίδουν μὲν καὶ αὐτοὶ νερὸν εἰς ἄλλους, ἀλλὰ τὸ δίδουν ὡς ἁπλᾶ ὄργανα μεταδόσεως, ὡς σωλῆνες τρόπον τινὰ ποῦ μεταφέρουν τὸ νερὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε καὶ νὰ μένῃ νερὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶνε τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν.

Μαζὺ δὲ μὲ αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου, ὅτι ποταμοὶ ζῶντος ὕδατος θὰ τρέξουν ἀπ' ἐκεῖνον ποῦ θὰ πίῃ ἀπὸ τὴν πηγήν του, ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν ἀκόμη καὶ ἄλλην ἐξή-

γησιν, τὴν ἐξῆς. Ὅτι δηλαδὴ σὲ ὁποιον διψᾷ καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν νὰ πίῃ, τόσον νερὸν πνευματικὸν θὰ δώσῃ, ποῦ ὄχι μόνον θὰ ἀρκέσῃ διὰ νὰ σβύσῃ τὴν δίψαν του καὶ νὰ γεμίσῃ ἀπὸ δρόσον τὴν ψυχήν του, ἀλλὰ καὶ θὰ περισσεύσῃ, καὶ θὰ περισσεύσῃ τόσον, ὥστε καὶ ἔξω θὰ ρεύσῃ, ὄχι δὲ πλέον εἰς σταγόνας, ὄχι εἰς ἁπλᾶ ρυάκια, ὄχι εἰς ἕνα ποταμόν, ἀλλ᾽ εἰς πολλοὺς ποταμούς, ποῦ θὰ κάμουν ὁλόκληρον καὶ ἀπέραντον πλήμμυραν νεροῦ ζωντανοῦ. Καὶ μὲ τὴν ἔκφρασιν αὐτὴν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ ὁ Κύριος ὅτι ἂν ὁ κόσμος μὲ ὅλα τὰ καλά του καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς σοφίας του, διψασμένας ἀφίνῃ τὰς ψυχάς μας, διψασμένας ἀπὸ χαράν, ἀπὸ εὐτυχίαν, ἀπὸ ζωὴν αἰώνιον, αὐτός, ὁ Χριστός, μονάχος αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ σβύσῃ τὴν δίψαν μας αὐτὴν καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς ἀπείρους καὶ φλογεροὺς πόθους, τοὺς ὁποίους φέρομεν εἰς τὴν καρδίαν μας, θὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ δὲ κατὰ τρόπον ἀνώτερον πάσης προσδοκίας καὶ ἐλπίδος καὶ φαντασίας μας, θὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ δίδων εἰς τὴν ψυχήν μας ὅλα του τὰ τέλεια καὶ ἄπειρα ἀγαθὰ καὶ κάμνων ὄχι πλέον νὰ ἱδρυθῇ ἡ μακαριότης εἰς τὴν καρδίαν μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ρέῃ ἔξω ἀπὸ ὅλην τὴν ὕπαρξίν μας, τόσον θὰ εἶνε ἄφθονος καὶ περισσή.

« Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. » Ὁδοιπόροι τοῦ κόσμου τούτου, πρόβατα πλανώμενα μέσα εἰς τὸν καύσωνα καὶ τὰς φλόγας τοῦ βίου, ἂς ἀκούσωμεν τὴν φωνὴν ταύτην καὶ ἂς δράμωμεν πρὸς αὐτήν. Ἐὰν κατάκοποι καὶ ἐξηντλημένοι, μὲ ξηρὸν τὸν λάρυγγα, μ᾽ ἀναμμένην τὴν γλῶσσαν, μὲ καίοντα σπλάγχνα καὶ χείλη, ἐνῷ ἀπελπισμένοι ἐβαδίζαμεν εἰς καυστικὴν ἔκτασιν ἐρημίας χωρὶς δένδρον, χωρὶς σκιάν, χωρὶς νεροῦ σταλαγματιάν, ἐὰν ἔξαφνα, μέσα εἰς τὴν κόλασιν αὐτὴν τὴν ἀνυπόφορον σώματος καὶ ψυχῆς, ἐφαίνετο ἄνθρωπος ποῦ νὰ μᾶς ἔλεγεν «ἐλᾶτε ἐδῶ, ἐλᾶτε, θὰ σᾶς δείξω ἐγὼ χωριὸ σκιερὸν καὶ ὁλόδροσον, μὲ ποτάμια καθαρώτατα, μὲ πηγαὶς ἄφθοναις καὶ ὁλόδροσες», ποία θὰ ἦτο ἡ συγκίνησις καὶ ἡ χαρά μας, καὶ μὲ ποίαν ὁρμὴν καὶ εὐχαρίστησιν θὰ ἐτρέχαμεν κατόπιν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, διὰ νὰ δροσίσωμεν τὰ χείλη καὶ τὸν λάρυγγά μας, καὶ νὰ σβύσωμεν τὴν δίψαν ποῦ ἔκαιε τὰ σπλάγχνα μας καὶ ἐφλόγιζεν εἰς φρικτὸν μαρτύριον ὅλον τὸν ὀργανισμόν μας; Ἀλλὰ μήπως ἡ εἰκὼν αὐτὴ δὲν εἶνε ἡ πιστὴ εἰκὼν τῆς ζωῆς μας; Ὅσον καὶ ἂν μᾶς δελεάζουν καὶ μᾶς γοητεύουν αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ ἀπολαύσεις, αἱ τιμαὶ καὶ αἱ δόξαι, τὰ πλούτη καὶ τὰ παλάτια, ὅσον ἀνθοσπαρμένος καὶ καλότυχος ἂν φαίνεται ὁ δρόμος ἐκείνων, ὁποῦ μὲ τὰ ἀγαθά των τὰ πρόσκαιρα φαίνονται οἱ εὐτυχισμένοι

τοῦ κόσμου τούτου, ἡ ἀπάτη δὲν ἀργεῖ νὰ διαλυθῇ, καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ βίος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ φανῇ, καθὼς εἶνε, σὲ ὅσους τὸν περνοῦν ἀφειμένοι εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν παθῶν των, βίος βασανισμένος καὶ φλογισμένος, καὶ ἡ δίψα τῶν δῆθεν εὐτυχισμένων αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς τὸ τέλος ὅτι ἤναψε περισσότερον ἀπὸ τὰ ποτὰ ποῦ μετεχερίσθησαν, ποτὰ ἐπιτήδεια νὰ ἐρεθίσουν, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν. Ὅσον τὰ οἰνοπνεύματα καὶ ἡ ἁλυκύρα τῆς θαλάσσης μποροῦν νὰ σβύσουν τὴν δίψαν τοῦ σώματος, ἄλλο τόσον τὰ λεγόμενα τοῦ κόσμου ἀγαθὰ μποροῦν νὰ σβύσουν τὴν δίψαν τῆς ψυχῆς διὰ χαρὰν καὶ εὐτυχίαν. Ἡ λύπη ἔχει ἀρκετὴν ἐλευθερίαν διὰ νὰ βασανίζῃ καὶ τὰ βασιλικὰ στήθη. Τὰ δάκρυα, ἂν βρέχουν τὸ χῶμα τῆς φτωχικῆς καλύβας, ποτίζουν ὅμως καὶ τὰ πολυτελῆ χαλιὰ τοῦ ἀρχοντικοῦ παλατιοῦ. Ἀνησυχίαις καὶ μελαγχολίαις, ἀρρώστιαις καὶ θάνατοι, κλάψαις καὶ θρῆνοι, πόνοι καὶ πληγαὶς χίλιων δύο λογιῶν, σήμερον γιὰ τούτη, αὔριον γιὰ τὴν ἄλλη αἰτία, δὲν λείπουν ἀπὸ καμμία ψυχή. Καὶ ἂν θέλῃς νὰ ἐξετάσῃς τὸν πλέον καλοτυχισμένον ἄνθρωπον κατὰ τοῦ κόσμου τὴν ἰδέαν, θ᾽ ἀκούσῃς τὸν γογγυσμὸν καὶ τὸ παράπονον. Εὕρετέ μου δὲ ἕνα ἄνθρωπον, ἕνα καὶ μόνον, τοῦ κόσμου ἄνθρωπον, ποῦ νὰ μὴ ἔζησε κατὰ Χριστόν, εὕρετέ μού τον καὶ δείξετέ μου ὅτι ἔζησε ἕνα μονάχα τῆς ζωῆς του χρόνον ἢ ἕνα μῆνα ἢ μίαν ἑβδομάδα ἢ ἡμέραν μίαν, τέλεια εὐχαριστημένος καὶ ἱκανοποιημένος, μὲ ψυχὴν τέλεια χορτάτην καὶ ποτισμένην ἀπὸ χαρὰν καὶ εὐτυχίαν. Ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ εἶνε ἡ πλέον δύσκολη εἰς ἱκανοποίησιν. Τὰ διάφορα πάθη, φιλοδοξία καὶ φιλοπρωτία, φιληδονία καὶ φιλοχρηματία, φιλαρέσκεια καὶ ζήλια, φθόνος καὶ ἀσωτεία, εἶνε ἀχόρταγα καὶ ἀβυσσώδη. Ὅσον περισσότερον τρώγουν, τόσον περισσότερον πεινοῦν. Ὅσον περισσότερον πίνουν, τόσον περισσότερον ἀνάπτουν καὶ καίονται ἀπὸ δίψαν. Ἄρτος ποῦ τρέφει τὴν ψυχήν, νερὸ ποῦ τὴν δροσίζει, εἶνε μονάχος ὁ Χριστός. Ἔξω ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ πνεῦμά του, ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγάπην του, εἶνε λιμὸς ἠθικός, πεῖνα καὶ ξηρασία πνευματική, καὶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐξαγριώνονται πρῶτα διὰ νὰ νεκρωθῶσιν ὕστερα, ἀντὶ δὲ νὰ φυτρώσουν ἄνθη ἀρετῶν, ἀγκάθια μονάχα καὶ τρίβολοι ἀναφαίνονται, καὶ ἀντὶ νὰ τρέχουν ποταμοὶ ζῶντος ὕδατος ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, χάνονται αὐταὶ μέσα εἰς τὸν βοῦρκον καὶ τὰ βρωμερὰ ἕλη καὶ τέλματα τῆς ἁμαρτίας.

Ὅσοι λοιπὸν διψῶμεν, θέλομεν δὲ εἰς τὸν αἰῶνα νὰ μὴ διψῶμεν, ὅσοι καιόμεθα καὶ ὑποφέρομεν, ἀπὸ τὴν ξηρασίαν τῆς ψυ-

χῆς μας, ὅσοι θέλομεν νὰ δρόσισθῶμεν εἰς τὰ θεῖα καὶ καθαρὰ νερὰ τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, ὅσοι ποθοῦμεν πηγαὶ καὶ ἡμεῖς νὰ γείνωμεν μεταδίδουσαι τὸ ἀθάνατον καὶ ζωοποιὸν νερὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ἂς ἔλθωμεν πρὸς αὐτὸν μὲ πίστιν, μὲ ἐλπίδα, μὲ ἀγάπην, καὶ εἰς τὴν μεγαλόφωνον πρόσκλησίν του «ὅποιος διψᾷ ἂς ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ νὰ πίῃ», ἂς τοῦ εἰποῦμεν μὲ μεγάλην καὶ ἡμεῖς φωνὴν καὶ μὲ παράκλησιν θερμὴν καὶ ἐγκάρδιον «καιόμεθα ἀπὸ δίψαν ψυχῆς αἰωνίου καὶ αἰωνίου μακαριότητος, Κύριε· δόσε μας νὰ πίωμεν, δόσε μας, παρακαλοῦμεν, διότι χωρὶς Σὲ πνιγόμεθα καὶ ἀποθνήσκομεν».

Ἄ ! Καὶ νὰ ἦτο δυνατὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι αὐτὴν τὴν φωνὴν νὰ ἐβάλλομεν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν ! Ἄ ! Καὶ νὰ ἦτο δυνατὸν ὅλοι νὰ ἠρχόμεθα καὶ νὰ ἐβυθίζαμεν τὰ καίοντα, τὰ διψασμένα χείλη μας, εἰς τὴν θείαν πηγὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπου τρέχουν ἄφθονα, ἀδιάκοπα, ἀνεξάντλητα, ὁλόδροσα τὰ νερὰ τὰ ἀθάνατα τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου ! Πόσοι γογγυσμοὶ καὶ στεναγμοὶ καὶ βλασφημίαι καὶ πόνοι καὶ κραυγαὶ καὶ κατάραι θὰ ἔπαυαν ἐκεῖ ! Καὶ ποῖαι φωναὶ χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως καὶ εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας θὰ ἠκούοντο ἀπὸ τὰ χείλη μικρῶν καὶ μεγάλων, πλουσίων καὶ πτωχῶν, σοφῶν καὶ ἀγραμμάτων, γερόντων καὶ παιδίων !

Χριστιανοὶ ποῦ τὰ διαβάζετε αὐτά, χριστιανοὶ ποῦ τὰ ἀκούετε, γιὰ λογαριάσατε καλὰ τί θὰ κερδήσετε ἐὰν ἔλθητε νὰ πίετε ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ Κυρίου, καὶ σκεφθῆτε, καλὰ σκεφθῆτε τί ἔχετε νὰ χάσετε ἂν περιφρονήσετε τὸ θαυματουργὸν νερόν, ὁποῦ δωρεάν, ἀπὸ ἀγάπην μόνον καὶ καλωσύνην ἄπειρον σᾶς προσφέρεται. Διὰ νὰ εὕρωμεν νερὸν χρήσιμον εἰς τὴν δίψαν τοῦ σώματός μας, πόσα πράγματα δὲν μηχανευόμεθα καὶ εἰς πόσα ἔξοδα δὲν ὑποβαλλόμεθα; Πηγάδια ἀνοίγομεν, ὑδραγωγεῖα κατασκευάζομεν, βουνὰ τρυποῦμεν, ποταμῶν τὰ ρεύματα στρέφομεν, στέρναις κτίζομεν καὶ διάφορα μηχανήματα ἐπινοοῦμεν. Καὶ ἐὰν μία πόλις τὸ νερό της στερηθῇ, εὐθὺς ἔρημος ἀφίνεται καὶ καταστρέφεται. Ἄτομον δὲ ἐὰν διψᾷ καὶ νερὸν δὲν ἠμπορῇ νὰ εὕρῃ μίαν μόνον φορὰν διὰ νὰ πίῃ, εἶνε ἕτοιμον ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του νὰ θυσιάσῃ, διότι ὅλα τοῦ κόσμου τὰ πλούτη δὲν δίδουν τὴν ζωήν, ὅταν τὸν θάνατον φέρῃ τοῦ νεροῦ ἡ στέρησις. Ὥστε ἂς συλλογισθῶμεν καλά. Τοῦ θείου νεροῦ τοῦ Χριστοῦ ἡ στέρησις φέρει θάνατον, τὸν χειρότερον θάνατον, τῆς αἰωνίου κολάσεως. Ποῖος λοιπὸν ἀπὸ ἡμᾶς θὰ περιφρονήσῃ τὸν βέβαιον αὐτὸν κίνδυνον ; Ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς, ποῦ ζητοῦμεν μὲ πάγον καὶ μὲ ἄλλα μέσα νὰ

κρυάνωμεν τὸ νερὸν τὸ βρέχον τὸ λάρυγγά μας, ποῖος θὰ ἀψηφήσῃ τὸ ἀθάνατον νερὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀφοῦ μάλιστα ἡ αἰωνία πηγή του, ὁ Χριστός, στέκει πάντα ἐμπρός μας, καὶ εἶνε πάντοτε ἀνοικτὴ καὶ ἕτοιμη καὶ ἱκανὴ νὰ δροσίσῃ τὰς ψυχὰς ἑκατομμυρίων καὶ ἄλλων ἑκατομμυρίων, καὶ ἄλλων ἀκόμη ; Ποῖος ἀπὸ ὑμᾶς θὰ περιφρονήσῃ πηγήν, ἡ ὁποία τόσα ἀθάνατα νερὰ θὰ χύσῃ μέσα μας, ὥστε εἰς τὸν αἰῶνα δὲν θὰ διψῶμεν, ἀλλὰ θὰ ξεχύνωνται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους νερὰ τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς χριστιανωσύνης; Ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς θὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ πηγήν, τῆς ὁποίας τὰ ζωντανὰ νερά, ζωντανὰ θὰ κάμουν τὰς ψυχάς μας περιβόλια, γεμάτα ἀπὸ ἀθάνατα καὶ ἀμάραντα λουλούδια κάθε ὡραιότητος καὶ κάθε μυρωδιᾶς ;

Μή, ἀδελφοί μου, μὴ στάθῶμεν τόσον μωροί, μὴ φανῶμεν τόσον ἐχθροὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ αἰωνίου μας μέλλοντος ! Τὰ ποτὰ τῆς ἁμαρτίας εἰμποροῦν νὰ μᾶς γαργαλίζουν ἡδονικὰ εἰς τὸν κόσμον, διὰ μερικὸν καιρόν, ἀλλὰ τὴν δίψαν τῆς ψυχῆς μας δὲν τὴν παύουν αὐτά, καμίνια δὲ καὶ φλόγαις αἰώνιαις καὶ δίψαν ἄσβεστην μᾶς ἑτοιμάζουν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔπινεν ὁ πλούσιος τοῦ Εὐαγγελίου, ἔπινε νερὰ δροσερὰ εἰς τὸν λάρυγγα καὶ τερπνὰ καὶ εὐφρόσυνα ἄλλα ποτὰ εἶχε καθημερινῶς εἰς τὴν διάθεσίν του. Ἀλλὰ τί τὸν ὠφέλησαν ; Ὅταν ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἁρπάγη — καὶ ὅλοι μας θ' ἁρπαγῶμεν μίαν ἡμέραν, — δίψα φοβερὰ καὶ ἀδιάκοπη τὸν ἐβασάνιζε, δίψα καυστικὴ καὶ φλογώδης, ὁποῦ κανενός, στὸν κόσμον αὐτὸν διψασμένου, τὰ χείλη καὶ τὰ στήθη δὲν τὴν δοκίμασαν ποτέ. Ὁ ἐλεεινὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος, τοῦ γλεντιοῦ καὶ τῆς ἡδονῆς ὁ δοῦλος εἰς τὴν ἐγκόσμιον ζωήν του, ποῦ μυριάδας ἐξώδευε διὰ μίαν φιάλην ποτοῦ ἡδονικοῦ, εἶχε καταντήσῃ τέλος νὰ ἐπιθυμῇ ὅπως μία καὶ μόνη σταλαγματιὰ νεροῦ πέσῃ εἰς τὴν καίουσαν κάμινον τῆς γλώσσης του !

Θέλομεν ἡμεῖς νὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν θέσιν του ; Εἰς τὸ χέρι μας στέκει. Ἐὰν τὴν πηγὴν αἰωνίου ζωῆς, τὸν Χριστόν, περιφρονήσωμεν, ἐάν, ἐνόσῳ εἰς τὴν γῆν ζῶμεν, δὲν πίωμεν ἀπὸ τὰ θεῖα νάματα τῆς διδασκαλίας του καὶ τοῦ πνεύματός του, ἐὰν τήν ψυχήν μας δὲν δροσίσωμεν καὶ δὲν τὴν ζωογονήσωμεν καὶ δὲν τὴν κάμωμεν νὰ βλαστήσῃ τὰ ἄνθη καὶ νὰ φέρῃ τοὺς καρποὺς τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἔργων, ποῦ μονάχα ψυχαὶ παρουσιάζουν ἀπὸ τὰ νερὰ τοῦ Χριστοῦ ποτιζόμεναι, θὰ ἔλθῃ ὥρα ποῦ θὰ γείνωμεν κατάδικοι δίψης αἰωνίου καὶ κάμινοι ὁλόκληροι θὰ μᾶς φλογίζουν ἄσβεστα, χωρὶς μία καὶ μόνη σταλαγματιὰ νε-

ροῦ νὰ ἠμπορῇ οὔτε διὰ μίαν μόνην στιγμὴν νὰ μᾶς δροσίσῃ.

Ἀλλὰ τὸ τέλος αὐτό, ἡ καταδίκη αὐτή, ὁποῦ δὲν ἔχει ἄλλην φοβερώτερην νὰ δείξῃ ἡ αἰωνιότης, ἡ καταδίκη αὐτή, ποῦ μόνον ἂν τὴν συλλογισθῶμεν, μᾶς φέρει φρίκην καὶ ἀπελπισίαν, ἡ καταδίκη αὐτὴ ἡ τόσον τρομερή, ὅταν θὰ ἔλθῃ, ἂς μᾶς γείνῃ τώρα, ὅτε μποροῦμεν νὰ τὴν ἀποφύγωμεν, ἀφορμὴ μετανοίας καὶ σωτηρίας. Ὁ Χριστὸς εἶπεν «ὅποιος διψᾷ, ἂς ἔρχεται σ' ἐμὲ νὰ πίνῃ». Ἂς τρέξωμεν λοιπὸν σ' αὐτόν. Εἴτε ἀπὸ τὴν δίψαν τῆς ἀληθείας βασανιζόμεθα, εἴτε ἀπὸ τὴν δίψαν τῆς δικαιοσύνης, εἴτε ἀπὸ τὴν δίψαν χαρᾶς παντοτεινῆς καὶ εὐτυχίας ἀτελείωτης, εἴτε ἀπὸ τὴν δίψαν τελείας ἁρμονίας καὶ ὡραιότητος, εἴτε ἀπὸ τὴν δίψαν, π' ἀνάβουν τὰ πάθη τὰ ἄνομα, ὅλοι ἂς πίωμεν ἀπὸ τὰ θεῖα νερά ποῦ θέτει εἰς τὴν διάθεσίν μας. Τὰ νερὰ αὐτὰ ἐνεργοῦν ὡς ἰατρικὰ καὶ ὡς δροσιστικά. Σβύνουν τὴν δίψαν τῶν παθῶν, διότι σβύνουν αὐτὰ τὰ πάθη· καὶ ὡς δροσιστικά, σβύνουν τῆς ψυχῆς τὴν δίψαν, ἐνῷ ἔχουν τὸ προτέρημα νὰ διατηροῦν πάντοτε εἰς αὐτὴν ὅλην ἐκείνην τὴν ἄπειρον εὐχαρίστησιν ποῦ αἰσθάνεται τὸ στόμα ὅταν δροσίζεται ὕστερα ἀπὸ δίψαν, ἡ ὁποία τὸ ἔκαιε καὶ τὸ ἠφάνιζε, τὸ ἔφλεγε καὶ τὸ ἐπυράκτωνε.

Τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος.

(Ματθ. ιη'. 10—20).

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθε γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχί, ἀφεὶς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα, ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθείς, ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα, τοῖς μὴ πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν

τούτων. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα, ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν λέγω ὑμῖν ὅτι, ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· οὗ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τί θέλει ὁ Θεὸς δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι «ὁ Θεὸς θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι». Αὐτὸ εἶχεν εἰπῇ προτήτερα ὁ Χριστὸς ὅταν ἐκήρυττεν «οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.» Οἱ ἄνθρωποι, μποροῦμεν νὰ λέγωμεν, ὅταν εἴμεθα οἰκογενειάρχαι: «ἂς εἶνε ἡ δική μου οἰκογένεια καλὰ καὶ τί με μέλει ἂν γείνῃ κομμάτια ἡ φαμίλια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.» Οἱ ἄνθρωποι, μποροῦμεν νὰ λέγωμεν, ὅταν εἴμεθα κυβερνῆται καὶ βασιλεῖς: «ἂς εἶνε οἱ δικοί μας ὑπήκοοι καλά, καὶ τί μᾶς μέλει ἂν χαθῇ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος!» Ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶνε ὅλων Πατέρας· ὁ Θεὸς εἶνε ὅλων βασιλεύς, δι' ὅλους προνοεῖ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους θέλει νὰ κάμῃ μέλη τῆς οὐρανίου βασιλείας του. Ὁ Θεὸς-Πατὴρ λοιπόν, εἰς τὴν γενικὴν καὶ μεγάλην καὶ ἄπειρον ἀγάπην του, ὅλους θέλει νὰ σωθοῦν καὶ κανένα δὲν θέλει νὰ χαθῇ εἰς τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς παγκοσμίου καὶ καθολικῆς κρίσεως καὶ δικαιοσύνης.

Ἐὰν μερικοὶ λέγουν πῶς τάχα ὁ Θεὸς ἔχει ἐξ ἀρχῆς διωρισμένους ἐκείνους ποῦ θὰ σωθοῦν κ' ἐκείνους ποῦ θὰ χαθοῦν, αὐτοὶ εἶνε ὑβρισταὶ τῆς πατρικῆς του ἀγαθότητος καὶ δὲν γνωρίζουν τὴν ἀπροσωπόληπτον χάριν του καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ ἐλέους του. Ποῖος πατέρας χαρίζει στὸ ἕνα του παιδί, ἅμα γεννηθῇ, ὅλην τὴν καρδίαν του, καὶ ξεκληρώνει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ κάθε ἀγάπην καὶ καλωσύνην του τὸ ἄλλο; Μόνον μὲ τὸν καιρόν, μπορεῖ ἡ ψυχὴ τῶν γονέων ν' ἀγαπήσῃ περισσότερον τὸ παιδὶ ποῦ ἀποδείχνεται ἄξιον τῆς ἀγάπης των ἢ νὰ ψυχρανθῇ στὸ παιδί, ποῦ φαίνεται συστηματικὰ ἀνόητον καὶ παρήκοον καὶ φανερώνει μὲ τὰ ἔργα του πῶς δὲν τὸ μέλει διὰ τὴν χαρὰν ἢ τὸν σπαραγμὸν τοῦ πατέρα του ἢ τῆς μητέρας του. Ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ πῇ ἕνας πατέρας πρὸς τὸ παιδὶ τὸ ἕνα «γιὰ σένα ἔχω κάθε καλόν,» καὶ πρὸς τὸ ἄλλο «γιὰ σένα ὁρίζω ἀπὸ τώρα ἐπὶ ζωῆς βάσανα καὶ μαρτύρια φρικτά,» εἶνε πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ τερατῶδες. Καὶ ἂν δι' ἄνθρωπον εἶνε ἀδυνατον, πῶς ἠμπορεῖ νὰ εἶνε δυνατὸν διὰ τὴν πατρικὴν δικαιοσύνην καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ; Πῶς ἠμπορεῖ ὁ ἐν οὐρανοῖς Πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων νὰ λέγῃ διὰ τούτους: «Διὰ σᾶς θέλω νὰ εἶσθε παιδιά μου, νὰ μένετε στὴν ἀγάπην μου, διὰ σᾶς θέλω νὰ κερδήσετε τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ νὰ λάβετε κοινωνίαν τοῦ θρόνου τῆς δόξης καὶ τῆς μεγαλωσύνης μου», καὶ διὰ τοὺς ἄλλους νὰ λέγῃ «ἐσᾶς σᾶς ἀποξενώνω ἀπὸ κάθε συμπάθειαν καὶ κάθε ἀγάπην μου, δι' ἐσᾶς δὲν ἔχω σπλάγχνα πατρικά, δι' ἐσᾶς εἶνε νεκρὸν καὶ ἀναίσθητον τὸ ἔλεός μου καὶ ἀνωφέλευτη ἡ χάρις μου ἡ θεία, ὄχι δὲ μόνον κανένα καλὸν δὲν στέργω νὰ σᾶς δώσω, ἀλλὰ καὶ εἰς αἰώνιον κόλασιν σᾶς ἔχω προωρισμένους, καὶ δὲν μπορεῖτε νὰ μεταβάλετε αὐτὴν τὴν ἀπόφασίν μου, διότι θέλω ὅ,τι μοῦ καταιβῇ καὶ κάμνω καὶ δὲν παίρνω πίσω ὅ,τι συνέβη νὰ θελήσω;» Αὐτοὶ μὲν εἶνε γραμμένον νὰ σωθοῦν, οἱ δὲ ἄλλοι γραμμένον νὰ κολασθοῦν; Αἴ! ἄθλιοι ἑρμηνευταὶ τῶν θείων ἀποφάσεων, σιωπή! Ὄχι μόνον τί θὰ εἰπῇ Θεὸς Πατὴρ δὲν εἶσθε ἄξιοι νὰ ἐννοήσετε, ἀλλ' οὔτε αὐτὴν τῆς ἀνθρωπίνην πατρικὴν καρδίαν ἠξιώθητε νὰ σπουδάσετε. Παιδὶ βέβαια, ποῦ φρόνιμον καὶ καλὸν ὡς πρέπει στέκεται, θερμότερον ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀγαπᾶται. Ἀλλὰ δὲν βλέπετε πῶς ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἔχουν ἀρκετὴν ἀγάπην δι' ὅλα των τὰ τέκνα; Δὲν βλέπετε πῶς οἱ γονεῖς παρακολουθοῦν, πολλαῖς φοραῖς, μὲ ἐνδιαφέρον περισσότερον, μὲ ἀγωνίαν μεγαλητέραν, μὲ ἀγάπην φλογερωτέραν, παιδὶ ἀγαπητόν, ἀλλ' ἀνυπότακτον; Δὲν βλέπετε ὅτι λυποῦνται μὲν καὶ ὀργίζονται διὰ τὰ σφάλματά του, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν πόνον ἀνάβει μεγαλητέρα εἰς τὰ στήθη των ἡ συμπάθεια καὶ ἀγάπη, ὅτι καταντᾷ αὐτὸ νὰ τοὺς ἀπορροφᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ εἰς αὐτὸ προσέχουν, δι' αὐτὸ ἀγρυπνοῦν, δι' αὐτὸ πάσχουν, δι' αὐτὸ προσεύχονται, σ' αὐτὸ ἔχουν στραμμένην ὅλην τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν των, καὶ γι' αὐτὸ κάμνουν ὅ,τι μποροῦν διὰ νὰ τὸ σώσουν, διὰ νὰ τὸ κερδήσουν, καὶ ἡ μετάνοιά του τοὺς φέρει χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ποῦ δὲν τὴν ἔνοιωσαν τὰ στήθη των ποτὲ ἀπὸ ὅλην τὴν τακτικὴν καὶ φρόνιμον διαγωγὴν τῶν καλῶν των τέκνων; Δὲν βλέπετε, καθὼς λέγει ὁ Χριστός, δὲν βλέπετε πῶς ὅταν ἕνας βοσκὸς δὲν ἰδῇ ἀκέραιον τὸ κοπάδι τῶν ἑκατόν του προβάτων καὶ καταλάβῃ ὅτι ἐπλανήθη τὸ ἕνα, δὲν βλέπετε καὶ δὲν ἠξεύρετε ὅτι ἀφίνει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα καὶ τρέχει ἀμέσως ἄνω καὶ κάτω καὶ τραβᾷ πρὸς τὰ ὄρη καὶ ἀφανίζει τὸ σῶμά του, ἀπὸ μίαν μόνον μέριμναν ἀπερροφημένος, πῶς καὶ ποῦ θὰ εὕρῃ τὸ πλανώμενον πρόβατον; Καὶ ὅταν μὲ ματωμένα πόδια, μὲ κατασχισμένα χέρια, μὲ βραχνιασμένον λάρυγγα, μὲ κουρασμένους πνεύμονας, τὸ εὕρῃ τέλος καὶ τὸ πάρῃ στὰ χέρια του καὶ τὸ βάλῃ στὸν ὦμον, δὲν ἠρωτήσατε ποτὲ νὰ σᾶς εἰπῇ ποία χαρὰ τὸν πλημμυρεῖ, ποία ἀγαλλίασις τὸν φτερώνει, καὶ δὲν ἐφροντίσατε νὰ μάθετε ὅτι τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα, τὰ ἀσφαλισμένα εἰς τὴν στάνην, δὲν τοῦ φέρουν τὴν μέθην ἐκείνην τῆς εὐχαριστήσεως, τὴν ὁποίαν τοῦ φέρει τὸ ἕνα, ποῦ τὸ ξαναηῦρε, ἀφοῦ τὸ ἔχασε; Καὶ εἶνε λοιπὸν δυνατὸν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ-Πατρὸς νὰ εἶνε κατωτέρα ἀπὸ τὴν πατρικὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα τῶν ἀνθρώπων; Εἶνε δυνατὸν στὰ τέκνα του ὁ Θεός, ποῦ εἶνε εἰκόνες του, ποῦ φέρουν μέσα των ψυχὴν ἀθάνατον, ὅταν τὰ τέκνα αὐτὰ πλανεμένα εἶνε καὶ τρέχουν κίνδυνον νὰ χαθοῦν εἰς τὰ βουνὰ ἐπάνω καὶ ἀνάμεσα στοὺς δασωμένους λόγκους τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας, εἶνε δυνατὸν ὁ Θεὸς ὁ ἄπειρος εἰς τὴν ἀγαθότητα, νὰ μένῃ ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τύχην των, χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς τὸν κίνδυνόν των, χωρὶς νὰ θέλῃ τὴν σωτηρίαν των; Ὁ τοιοῦτος Θεός, ὅπως τὸν φαντάζονται οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ, οἱ χωρίζοντες τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωσμένους κατὰ προορισμὸν καὶ κολασμένους κατὰ προορισμόν, ὁ τοιοῦτος Θεὸς δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ εἶνε ὁ Θεὸς-Πατὴρ τῶν χριστιανῶν, διὰ τὸν ὁποῖον ἄλλα μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι θέλει, αὐτὸς ὁ Υἱός του, ὅστις ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὸ θέλημά του. «Οὕτως, εἶπεν ὁ Κύριος, οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ

Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων». Ἑνὸς ἀνθρώπου, ἑνὸς καὶ μόνου πλάσματός του, ἑνὸς καὶ μόνου προβάτου του δὲν θέλει τὸν ἀφανισμὸν ὁ Θεός. Καὶ πῶς ἠμπορεῖ νὰ θέλῃ νὰ χαθοῦν ἑκατομμύρια ὅλα ἀνθρώπων ὄχι ἀπὸ πταῖσμα ἰδικόν των καὶ ἔγκλημα, ὄχι ἀπὸ κατάχρησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς θελήσεώς των, ἀλλ' ἀπὸ αὐθαίρετον καὶ ἰδιότροπον θέλημα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ χατηρικῶς δίδοντος εἰς ἄλλους τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ βασιλείαν, καὶ χωρὶς λόγον, μὲ κακίαν μάλιστα τερατώδη, καταδικάζοντας ἄλλους ἐκ τῶν προτέρων εἰς κόλασιν αἰώνιον; Τοιαύτη διαγωγὴ τοῦ Θεοῦ θὰ τὸν ἔκαμνε προσωπολήπτην, ἐνῷ ἡ γραφὴ φωνάζει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι δηλαδὴ εἶνε ἀμερόληπτος καὶ εἰς κανένα δὲν χαρίζεται, οὔτε κανένα αὐθαιρέτως τιμωρεῖ, ἀλλ' εἶνε δίκαιος δι' ὅλους καὶ ἀγαθὸς δι' ὅλους. Ὅταν ὁ Ἰάκωβος κραυγάζῃ πρὸς τοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴ ἔχωσιν ἐν προσωπολημψίαις τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτους τιμῶντες καὶ ἐκείνους καταφρονοῦντες· ὅταν ὁ Ἰάκωβος λέγῃ διὰ τοὺς ἀνθρώπους «εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε», πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ προσωπολημπτῇ, δηλαδὴ νὰ ἁμαρτάνῃ ὁ Θεὸς ὁ ἀναμάρτητος, πῶς εἶνε δυνατὸν αὐτός, ὁ τέλειος καὶ ἅγιος, νὰ ἔχῃ ἀδυναμίας καὶ πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μὲ τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ του ἠθέλησε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον; Ἄ ὄχι! Κανένα ὁ Θεὸς δὲν προορίζει ἀναγκαστικῶς εἰς σωτηρίαν ἢ εἰς ἀπώλειαν. Ἐὰν τιμωρῇ καὶ εἰς κόλασιν καταδικάζῃ, τοῦτο δὲν τὸ θέλει ἐκεῖνος, οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ θέλουσιν, ὅσοι μὲ ἄνομον κατάχρησιν τῆς θελήσεώς των ἀπέκρουσαν τὴν χάριν του καὶ ἔθεσαν τὴν κεφαλήν των κάτω ἀπὸ τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην του. Ἀλλὰ τὸ καθαυτὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, τὸ θέλημα τῆς ἀρεσκείας του, ἕνα καὶ μόνον εἶνε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν, οὔτε ψυχὴ δὲ μία νὰ μὴ χαθῇ, καὶ τὸ θελημά του τοῦτο, ἀγάπης πατρικῆς καὶ βασιλικῆς ἀγαθότητος θέλημα, ἂς δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς, ἀλλὰ καὶ ἂς φέρῃ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὴν ψυχήν των. Ἐὰν ἐλερώθησαν εἰς τῆς κακίας τὴν λάσπην, μποροῦν νὰ καθαρισθοῦν. Ἂν ἔπεσαν, μποροῦν νὰ σηκωθοῦν. Ἂν οἱ ἴδιοι τρέχουν πρὸς τὴν κόλασιν, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νὰ τοὺς ἁρπάσῃ ἀπὸ τὸν ὀλέθριόν των δρόμον καὶ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶνε βασιλεύς, νομοθέτης καὶ κριτής, ἀλλ' εἶνε καὶ πατήρ. Ἐὰν εἶνε δύναμις, ἀλλ' εἶνε καὶ ἀγαθότης. Ἐὰν εἶνε ἐξουσία, ἀλλ' εἶνε καὶ ἔλεος καὶ χάρις. Εἰς τὴν πρώτην ἀπείθειαν καὶ παρακοήν μας μποροῦσε νὰ μᾶς ἀφανίσῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, εὐκολώτερα ἀπὸ μόριον σκόνης, εὐκολώτερα ἀπὸ νεφύδριον καπνοῦ. Καὶ ὅμως μᾶς ὑπομένει καὶ εἶνε ἐπιεικὴς καὶ μακρόθυμος καὶ τὸ ἔλεός του μᾶς ἀκολουθεῖ καὶ ἡ χάρις του μᾶς κράζει. Μέσα εἰς τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων, μέσα εἰς τὰ ἀμέτρητα πλήθη τῶν οὐρανίων δυνάμεων, τί θὰ ἦτο δι' αὐτὸν τὸν Ἄπειρον τὸ νὰ χαθοῦν χιλιάδες καὶ μυριάδες ψυχῶν καὶ τί θὰ τὸν ἔβλαπτε τοῦτο εἰς τὸν ὠκεανὸν τὸν ἀνεξάντλητον καὶ ἀπέραντον τῆς βασιλικῆς μακαριότητός του; Καὶ ὅμως μίαν καὶ μόνην ψυχὴν δὲν θέλει νὰ χαθῇ, καὶ μὲ μυρίους τρόπους διευκολύνει τὴν μετάνοιάν της καὶ ζητεῖ τὴν σωτηρίαν της, τότε δὲ μόνον τὴν ἀφίνει νὰ χαθῇ, ὅταν αὐτὴ ἡ ἰδία, ὁριστικὰ καὶ ἀμετανόητα παρήκοος, ἠθέλησε τὴν καταδίκην καὶ τὴν καταστροφήν της. Καὶ τὸ θέλημα τοῦτο τοῦ Θεοῦ, τὸ τόσον ἀγαθόν, ἂς τὸ ἐπωφεληθῶμεν πρὸς σωτηρίαν, ἐὰν δὲν θέλωμεν μίαν ἡμέραν φοβερὰ ἡ ὀργή του νὰ ξεσπάσῃ κατὰ τῶν κεφαλῶν μας. Πατὴρ ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ κριτής, μᾶς λέγει «ἐγὼ θέλω νὰ εἶμαι δι' ὅλους σας πατήρ· ἀλλ' ἂν σεῖς δὲν θέλετε, δὲν θὰ ἔχετε μὲν τὸν πανάγαθον πατέρα, ἀλλὰ θὰ ἔχετε ἐμπρός σας τὸν φοβερὸν κριτήν· ἐγὼ θέλω νὰ εἶμαι μόνον χάρις διὰ σᾶς, ἀλλ' ἂν σεῖς ὡς χάριν δέν με στέργετε, θὰ ἰδῆτε νὰ ὀρθωθῶ ἐμπρός σας ὡς τιμωρὸς δικαιοσύνη. Σᾶς τὸ λέγω καθαρά: «θέλετε νὰ εἶσθε τέκνα μου; Ἰδική σας ἡ βασιλεία μου, ἰδική σας ἡ αἰώνιος ζωή. Ἀλλ' ἂν σεῖς προτιμᾶτε νὰ γίνετε ἀντάρται ἐναντίον μου καὶ καταφρονηταὶ τοῦ νόμου μου, ἡ αἰώνιος κόλασις, ἰδοὺ ὁ κλῆρός σας ὁ αἰώνιος· ἐγὼ εἶπα· ἐκλέξατε σεῖς.»

Τὴν πατρικὴν λοιπὸν αὐτὴν διάθεσιν, τὴν ἀγάπην αὐτὴν τὴν γενικὴν σὲ δικαίους καὶ σὲ ἁμαρτωλούς, τὸ φιλόστοργον αὐτὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος δὲν θέλει οὔτε ἕνα ἀπὸ τὰ πλάσματά του νὰ χαθῇ, ἂς ἐπωφεληθῶμεν, ἀδελφοί, ὅσοι καὶ κοινὸν μόνον σῴζομεν νοῦν καὶ δὲν κατηντήσαμεν εἰς τοιαύτην μωρίαν ὥστε νὰ ζητῶμεν μὲ ἐπιμονὴν τὴν καταστροφήν μας, ἐνῷ ὁ Θεός, μὲ ὑπομονὴν μακρόθυμον, ὅλων μας ζητεῖ τὴν σωτηρίαν καὶ οὔτε ἑνὸς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θέλει τὸ κακόν. Καὶ ἂς μὴ ἀρκεσθῶμεν εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν μας, τὴν ἰδικήν μας μόνον ζητοῦντες σωτηρίαν. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς αἰσθάνεται διὰ τὴν σωτηρίαν ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ χαρὰν τὴν ὁποίαν δὲν αἰσθάνεται διὰ τὴν σωτηρίαν ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίων, ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐνεργῇ εἰς τὸν βίον του ὅπως φέρῃ καθημερινῶς περισσὴν τοιαύτην χαρὰν εἰς τὸν οὐρανόν. Μακαριότητα ἄπειρον, εὐτυχίαν ἀνέκφραστον, θέ-

λει δώσει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός. Διατὶ λοιπὸν ἡμεῖς νὰ μὴ τοῦ φέρωμεν αὐτὴν τὴν ἀγαλλίασιν, μὲ τὸ νὰ ὑποβοηθήσωμεν τὴν σωτηρίαν κινδυνευόντων πλασμάτων του καὶ νὰ τοῦ δείξωμεν ὅτι θέλομεν νὰ πολλασιάζεται ἡ χαρὰ τῆς βασιλείας του; Ἕνα ἄνθρωπον δὲν θέλει ὁ Θεὸς νὰ χαθῇ. Καὶ πῶς λοιπὸν ἡμεῖς, τὸν Θεὸν ἂν ἀγαπῶμεν καὶ τοῦ Θεοῦ τέκνα πραγματικῶς ἂν εἴμεθα, πῶς ἠμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ βλέπωμεν χιλιάδας καὶ μυριάδας ἀνθρώπων ἔξω ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ, μακρὰν ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς κίνδυνον ψυχῆς καθημερινόν, καὶ ὅμως νὰ μὴ μᾶς μέλῃ διὰ τοῦτο, νὰ μὴ συγκινούμεθα, νὰ μὴ ἐξεγειρώμεθα, νὰ μὴ βάλλωμεν κραυγὴν τοῦ κινδύνου καὶ νὰ μὴ κάμνωμεν ὅ,τι ἡ ἀγάπη ἡ ἀδελφικὴ εἶνε ἱκανὴ νὰ τολμήσῃ, διὰ νὰ σώσωμεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον ψυχὰς δυστυχισμένας καὶ σταθῶμεν ἀφορμὴ διὰ νὰ λάβουν ἀντὶ τοῦ Ἅδου τὸν οὐρανόν, ἀντὶ τοῦ σκότους τὸ φῶς, ἀντὶ τῆς κολάσεως τῆς αἰωνίου τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον;

Ἐὰν ἐβλέπαμεν ἕνα ἀδάμαντα τοῦ πατρός μας νὰ κινδυνεύῃ νὰ χαθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐὰν ἐβλέπαμεν ἕνα ὡραῖον πτηνὸν κινδυνεῦον νὰ σπαραχθῇ ἀπὸ κανὲν ζῷον, δὲν θὰ ἐτρέχομεν διὰ ν' ἁρπάσωμεν τὸν ἀδάμαντα καὶ νὰ τὸν φέρωμεν περιχαρεῖς πρὸς τὸν πατέρα μας καὶ ἡ εὐσπλαγχνία μας δὲν θὰ ἔσπευδε νὰ σώσῃ τὸ κινδυνεῦον κακότυχον πτηνόν; Ἀλλ' ὄχι ἀπὸ ἀδάμαντα, ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλον, ἀπὸ ὅλον τὸ σύμπαν εἶνε διὰ τὸν Θεὸν τὸν πατέρα μας πλέον πολύτιμος μία ἀνθρώπου ψυχή, ψυχὴ πλάσματός του, ψυχὴ τέκνου του, ζωντανὴ καὶ ἔμψυχος εἰκὼν τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του, καὶ ἡ εὐμορφιὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς κινδυνεύουσα νὰ σπαραχθῇ καὶ ἀφανισθῇ, δὲν μᾶς συγκινεῖ, δὲν ἐξεγείρει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν μας, καὶ δὲν μᾶς ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον νὰ σπεύσωμεν καὶ νὰ ἀγωνισθῶμεν πρὸς σωτηρίαν της, καὶ δὲν σκεπτόμεθα ποίαν ἀξίαν τιμῆς καὶ ἠθικῆς ἀγαλλιάσεως ἔχει τὸ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εἴπωμεν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα μας «ἐπαναφέραμεν εἰς τὴν ποίμνην σου καὶ εἰς τὴν βασιλείαν σου μίαν ψυχὴν πλανεμένην, καὶ ὁ οὐρανός σου ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου ἂς πληρωθῇ ἀπὸ χαράν;»

Ἀλλὰ σωτηρία τοιαύτη ἀπαιτεῖ κόπους; Ἀλλὰ καὶ ποῖον εὐγενὲς καὶ μεγάλον ἔργον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς κόπον; Μήπως ἡ σωτηρία ἡμῶν τῶν ἰδίων ἔγεινεν ἢ γίνεται χωρὶς κόπον καὶ χωρὶς ἀγῶνα; Διὰ νὰ σωθῶμεν, ἐχρειάσθη νὰ γίνῃ πτωχὸς καὶ περιφρονημένος ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· διὰ νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς, ἐχρειάσθη νὰ ζήσῃ ἐκεῖνος εἰς τὸν κόσμον μὲ κινδύνους καὶ διωγμούς, μὲ στερήσεις καὶ κακουχίας, μὲ νηστείας καὶ γο-

νυκλισίας· διὰ νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς, ἐχρειάσθη νὰ ὑποφέρῃ ἀνήκουστον μαρτύριον καὶ νὰ χύσῃ εἰς τὸν σταυρὸν ἐπάνω, μὲ ἀγωνίαν καὶ πόνον ἀνέκφραστον, τὸ αἷμά του τὸ ἅγιον, ὁ Υἱὸς οὗ Θεοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἡμεῖς μὲ τρόπον τοιοῦτον ἐσώθημεν, ἀφοῦ δι' ἡμᾶς τοὺς τιποτένιους ἁμαρτωλοὺς ἔκρινεν ἄξιον τοῦ κόπου ἕνας Θεὸς νὰ πάθῃ, ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, ἔστω καὶ μὲ κόπον, ἔστω καὶ μὲ ἀγῶνα, καὶ μὲ θυσίαν ἀκόμη ἔστω, νὰ ἐπιχειρήσωμεν τῶν ἀδελφῶν μας τὴν σωτηρίαν, καὶ χάριν τῆς ἀγάπης μας πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δείξωμεν τοὐλάχιστον τὸν σεβασμόν μας καὶ τὴν εὐχαριστίαν μας πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα, τόσον ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν τύχην κάθε ψυχῆς, καὶ διὰ νὰ φανερώσωμεν ὅτι, πρόθυμοι καὶ ἡμεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν ἄλλων, ἐγείναμεν ἄξιοι τῆς θυσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν; Ἐὰν ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφός μας κινδυνεύῃ, ἐὰν ἀπειλῆται ὄχι πλέον ἡ ζωή του, ἀλλ' ὀλίγον ἡ ὑγεία του, ἢ μόνον ἡ ἡσυχία του, ἐὰν π. χ. τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι του ἕνας καὶ ἑτοιμάζεται νὰ τοῦ δώσῃ καὶ ἄλλο κτύπημα, ἢ ἐὰν ἀδιάκριτοι καὶ θορυβοποιοὶ ἄνθρωποι τοῦ ἐνοχλοῦν τὴν οἰκιακήν του ἡσυχίαν καὶ πάσχῃ ὡς ἐκ τούτου ἡ ψυχή του καὶ ἀπειλῆται ἡ ὑγεία του, ἡμεῖς, οἱ ἀδελφοί του, δὲν θὰ δράμωμεν ἀμέσως εἰς βοήθειάν του, δὲν θὰ ζητήσωμεν νὰ τὸν ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, δὲν θὰ κάμωμεν ὅ,τι δυνατὸν διὰ νὰ τοῦ ἀσφαλίσωμεν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν γαλήνην του; Ἂν δὲ τραυματισθῇ, δὲν θὰ τρέξωμεν, χωρὶς ἀναβολήν, ζητοῦντες ἰατροὺς καὶ φάρμακα, δὲν θὰ θέσωμεν εἰς ἐνέργειαν ὅλα τὰ μέσα τῆς θεραπευτικῆς, δὲν θὰ κοπιάσωμεν, δὲν θ' ἀγρυπνήσωμεν, καὶ δὲν θὰ κατεξοδευθῶμεν, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη ἦνε ἀπηλπισμένος ὁ ἀσθενής μας, διὰ νὰ ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐξετελέσαμεν τὸ καθῆκόν μας καὶ μὴ μᾶς τύπτῃ ἡ συνείδησίς μας; Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπος εἶνε ἀδελφός μας, ἀδελφός μας, ἔστω καὶ ἁμαρτωλὸς ἂν ἦνε, ἀφοῦ μὲ ὅλας τὰς ἁμαρτίας του ὁ κανὸς ἐν οὐρανοῖς Πατήρ μας ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν θεωρῇ τέκνον του, πλανεμένον μὲν καὶ παρήκοον, ἀλλ' ὅμως τέκνον του. Πῶς λοιπὸν ἂν χριστιανοὶ ἄνθρωποι εἴμεθα, δὲν θὰ ἐκτελέσωμεν μὲ πολλὴν προθυμίαν τὸ μεγαλήτερον καὶ ἱερώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, τὴν σωτηρίαν δηλαδὴ ἀδελφῶν ποῦ κινδυνεύουν, καὶ κινδυνεύουν ὄχι πλέον ἀπὸ διατάραξιν τῆς οἰκιακῆς ἡσυχίας των, ὄχι ἀπὸ παραστικὸν πάθημα, ὄχι εἰς αὐτὴν ἔστω τὴν ζωήν των τὴν πρόσκαιρον, ἀλλὰ κινδυνεύουν τὴν ψυχήν των νὰ χάσουν καὶ αὐτὴν τὴν

ζωὴν τὴν αἰώνιον; Ἠμποροῦμεν ἡμεῖς εἰς τοιαύτην περίστασιν χριστιανοὶ ἂν εἴμεθα, ἠμποροῦμεν νὰ μένωμεν ἀδιάφοροι, ἀρκούμενοι, εἰς τὸ νὰ μεριμνῶμεν μόνον διὰ τὴν ἰδικήν μας ωστηρίαν; Διὰ τὴν ἰδικήν μας εἶπον; Ἀλλὰ μήπως τουλάχιστον θὰ ἀσφαλίσωμεν αὐτήν, ὅταν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας μόνον ἀπορροφηθῶμεν χωρὶς νὰ προσέχωμεν διόλου εἰς τὴν τύχην τῶν ἄλλων καὶ νὰ ζαλιζώμεθα δι' αὐτήν; τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν δὲν φέρει μονάχα ἡ μετάνοια οὔτε μόνον τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν τὸ κακόν. Διὰ νὰ σωθῶμεν, εἶνε πρὸ πάντων ἀνάγκη νὰ ζήσωμεν ἐλέους καὶ ἀγάπης ζωήν· ἀλλὰ ποῦ τὸ ἔλεος καὶ ποῦ ἡ ἀγάπη, ὅταν δὲν μᾶς συγκινῇ καὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρῃ ἡ τύχη τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων καὶ μένωμεν μὲ χέρια σταυρωμένα, ἐνῷ ἡ κόλασις ἀνοίγεται διὰ ν' ἁρπάσῃ ἀνθρώπους ἀδελφούς μας; Ἄ! ὄχι, ὄχι! Τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας δὲν θὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὸν τρόπον αὐτόν. Ὁ Χριστὸς μᾶς εἶπε ὅτι πρέπει νὰ γινώμεθα τέλειοι καθὼς ὁ πατήρ μας ὁ οὐράνιος, τοῦ δὲ πατρός μας τοῦ οὐρανίου τὴν τελειότητα τὴν κάμνει πρὸ πάντων ἡ τελειότης τῆς ἀγάπης του, καὶ τὴν τελείαν αὐτὴν ἀγάπην τοῦτο πρὸ πάντων διακρίνει, ὅτι οὔτε ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ δὲν θέλει τὸν ἀφανισμόν, ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ μιᾶς μόνης ψυχῆς ἐνδιαφέρεται ὅπως διὰ τὴν σωτηρίαν ἑκατομμυρίων ψυχῶν, καὶ ὅτι, ἐὰν τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ του ἐχύθη διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου ὅλου, καθὼς ὅμως φαίνεται ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ βοσκοῦ, ὁ ὁποῖος ἀφήνει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ ἕνα ποῦ ἐπλανήθη, τὸ αἷμα τοῦτο θὰ ἐχύνετο ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο καὶ μία μονάχη ψυχὴ νὰ σωθῇ δι' αὐτοῦ. Μιμηταὶ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τοῦ οὐρανίου πατρός μας ἂν εἴμεθα, εἰς τὴν ἀγάπην πρὸ πάντων χρεωστοῦμεν νὰ τὸν μιμηθῶμεν, καὶ τὴν ἀγάπην μας θὰ δείξωμεν πρὸ πάντων ἐὰν καίηται ἡ καρδία μας διὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχῶν, καί, τὸ ἀπὸ μέρους μας, ἐνεργοῦμεν, μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα, ὅ,τι ἠμποροῦμεν διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν Θεὸν ἀποξενωθείσας ἀπ' αὐτοῦ ψυχάς. Καὶ ἂν δὲν ἠμπορέσωμεν πολλὰς νὰ ἐπιστρέψωμεν, ἂς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι καὶ μία μόνη φθάνει διὰ νὰ φέρῃ χαρὰν πολλὴν εἰς τὸν οὐρανόν, ἂς μὴ λησμονήσωμεν ἀκόμη ὅτι, διὰ τὸν ἑαυτόν μας, φθάνει τὸ νὰ κάμωμεν τὸ καθῆκον μας ἐνεργοῦντες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, ἀδιάφορον ἐὰν αὐταὶ δὲν θελήσουν ν' ἀκούσουν καὶ να ἐπιστρέψουν. Τὸ καθῆκον αὐτὸ καὶ τὸ χρέος εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ ἐννοῇ κάθε χριστιανὸς καὶ νὰ τὸ αἰσθάνεται καὶ νὰ τὸ ἐνεργῇ, καὶ τὸ πῦρ τοῦ αἰσθήματος αὐτοῦ καὶ τοῦ καθήκοντος ἀνάβει ζωηρὸν καὶ ἀκοίμητον μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ. Σκεφθῆτε ποῖα ἀδελφικὰ αἰσθήματα θὰ ἤνωναν τὸν κόσμον, πόσαι ψυχρότητες θὰ διελύοντο, πόσαι ἔχθραι θὰ ἠφανίζοντο, πόσαι συμπάθειαι θὰ ἐγεννῶντο, ποία ζωὴ ἠθικὴ θὰ ἐπλημμύρει τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ποῖα σκότη θὰ ἐφυγαδεύοντο καὶ ποῖον φῶς Θεοῦ θὰ κατέλαμπε τὸν κόσμον, ἐὰν τοῦτο ἐγίνετο, νὰ πονῇ κάθε χριστιανὸς διὰ κάθε ἁμαρτωλὸν καὶ νὰ θεωρῇ ἀπαραίτητον χρέος του νὰ συνεργήσῃ μὲ κάθε μέσον εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν σωτηρίαν του. Ἀλλὰ ποῖος θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτὴν τὴν ζωήν; ποῖος θὰ γεννήσῃ τὴν συναίσθησιν αὐτοῦ τοῦ καθήκοντος; ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὁπλίσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ὑπομονετικὴν ἐκείνην καὶ συγχρόνως ἐπίμονον καὶ ἐνεργητικὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία ὄχι μόνον αἰσθάνεται, ὄχι μόνον θέλει, ἀλλὰ καὶ ἀφοσιώνεται μὲ ζέσιν καὶ μὲ ζῆλον, ἀφοσιώνεται μὲ αὐταπάρνησιν, πρόθυμη τὸ κάθε τι νὰ κάμῃ διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν Κύριον καὶ συντελέσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, εἰς τὴν ὁποίαν τόσην εὐχαρίστησιν εὑρίσκει ὁλόκληρος ὁ οὐρανὸς καὶ αὐτὸς ὁ πλάστης καὶ πατήρ μας, ὁ κριτὴς καὶ βασιλεύς; Τὴν δύναμιν αὐτὴν ἔχει μόνος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὴν ζωήν του ἀφιέρωσε καὶ τὸ αἷμά του ἔχυσε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σώσῃ κάθε ἁμαρτωλόν, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὸν ἅγιον σῶμα καὶ μὲ τὸ τίμιον αἷμά του, τὰ ὁποῖα μᾶς δίδει πρὸς κοινωνίαν, μᾶς δίδει καὶ τὴν ζωὴν τῆς αὐταπαρνήσεώς του καὶ τῆς ἀγάπης του, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἀνεδείχθη ὁ μέγας καὶ αἰώνιος σωτήρ, ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἀποστόλους τῆς σωτηρίας ταύτης, καὶ ἕως σήμερον μέσα εἰς τὰς ἐκκλησίας του παρουσιάζει ἀνθρώπους φέροντας δυνατὴν καὶ ἀκμαίαν εἰς τὰ στήθη των τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τὸν πρὸς αὐτὸς πόνον, καὶ προσπαθοῦντας μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ θρησκείας νὰ σώσουν ἀπὸ τοῦ διαβόλου τοὺς ὄνυχας ὅσω περισσοτέρας ἠμπορέσουν ψυχάς. Εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτήν, τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν, ἔχουν χρέος νὰ πρωταγωνιστήσουν πρὸ πάντων οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν λόγον καὶ σκοπὸν ὑπάρξεως, ὅταν παραμελοῦν τὸ καθῆκόν των τοῦτο, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχομεν χρέος ν' ἀγωνισθῶμεν τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὅλοι ἐν γένει οἱ χριστιανοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, ὁ καθεὶς εἰς τὸν κύκλον του καὶ ὅσον ἠμπορεῖ. Ὁ οἰκογενειάρχης ἂς ζητήσῃ εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας του να γείνῃ μέσον καὶ ὄργανον τῆς σωτηρίας των ψυχῶν, φωτίζων τοὺς ἐσκοτισμένους, στηρίζων τοὺς κλονισμένους, σύρων εἰς τὸν

δρόμον τοῦ Κυρίου τοὺς πλανημένους καὶ ἑλκύων μὲ κάθε τρόπον εἰς τὴν σωτηρίαν τοὺς κινδυνεύοντας μέσα εἰς τὸν οἶκόν του, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶνε οὗτος ὁ ἁμαρτωλός, εἴτε ἡ γυναῖκά του, εἴτε τὰ τέκνα του, εἴτε οἱ ὑπηρέται του. Ὁ διδάσκαλος ἂς φροντίζῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τῶν μαθητῶν του. Ὁ προϊστάμενος διὰ τοὺς ὑπαλλήλους του. Ὁ ἐργοστασιάρχης διὰ τοὺς ἐργάτάς του. Ὁ μεγαλοκτηματίας διὰ τοὺς γεωργούς του. Ὁ ἐφημέριος διὰ τοὺς ἐνορίτας του. Ὁ κήρυξ διὰ τοὺς ἀκροατάς του. Ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὸ ποίμνιόν του. Τὸ κράτος διὰ τοὺς ὑπηκόους του. Καὶ αἱ ἐκκλησίαι καὶ οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ρήτορες οἱ μεγάλοι, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐργασίαν τὴν πλέον ἱεράν, τὴν πλέον δοξασμένην καὶ τιμημένην, ἂς εὐχηθῶμεν μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν μας νὰ λάβῃ ἐνεργητικώτατον μέρος ἡ ἐκκλησία μας, ὄχι μόνον διὰ τοῦ κλήρου της, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ λαοῦ της. Ἡ κατάστασίς μας σήμερον πολὺ βέβαια ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ εἶνε χριστιανική. Ὄχι μόνον αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἄλλων δὲν μᾶς συγκινοῦν, ὄχι μόνον διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ χαθοῦν αἱ ψυχαὶ τῶν συμπολιτῶν μας δὲν λυπούμεθα, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸν ἑαυτόν μας λυπούμεθα, οὐδὲ τὰς ἰδικάς μας ἁμαρτίας συλλογιζόμεθα, καθὼς δὲ ζῶμεν, μαρτυροῦμεν ὅτι μίαν ἔχομεν προσπάθειαν καὶ μίαν φιλοτιμίαν, πῶς νὰ ἁμαρτάνωμεν ἡμεῖς περισσότερον καὶ πῶς νὰ προσθέτωμεν περισσοτέρας ἁμαρτίας καὶ εἰς τῶν ἀδελφῶν μας τὴν ράχιν. Ἀντὶ νὰ ὑπηρετῶμεν δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ τὸ ἔργον, ἀντὶ νὰ ζητῶμεν ν᾽ αὐξάνωμεν τὸν ἀριθμὸν τῆς ποίμνης τοῦ Θεοῦ, ἡμεῖς γινόμεθα ὄργανον τῶν ἀνθρωποκτόνων σκοπῶν τοῦ Σατανᾶ, καὶ αὐξάνομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ψυχῶν τῶν κολασμένων. Ἀλλ᾽ ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία εἶνε ἐκκλησία ἀδελφῶν καὶ ἁγίων· καὶ ἂν ἡμεῖς θέλωμεν πραγματικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία νὰ γείνωμεν, τοῦτο χρεωστοῦμεν νὰ κάμωμεν, νὰ εἴμεθα ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον ἀδελφοὶ καὶ νὰ ἑνωνώμεθα μεταξύ μας μὲ ἀγάπην, μὲ εὐσπλαχνίαν, μὲ συμπάθειαν, μὲ ἔλεος, καὶ μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ μὲ τὰς ἀμοιβαίας συμβουλὰς καὶ τὸ ἀμοιβαῖον παράδειγμα νὰ ἐλευθερωνώμεθα ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας, γινόμενοι ἅγιοι καὶ καθαροί.

Ἡ ἁμαρτία, ἰδοὺ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἐκκλησίας μας, ὁ ἐχθρὸς τῆς οἰκογενείας μας, ὁ ἐχθρὸς τοῦ Γένους μας, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ σωτηρίας μας ὁ ἐχθρός. Ἡ ἁμαρτία λοιπὸν ἂς εἶνε καὶ ὁ ἰδικός μας ἐχθρός, καὶ τὸν ἐχθρὸν αὐτόν, εἴτε εἰς τὸν ἑαυτόν μας, εἴτε εἰς τοὺς ἄλλους, ἂς τὸν πολεμήσωμεν μ᾽ ἐπιμονὴν καὶ μὲ δύ-

ναμιν, καὶ μὲ τὰ μέσα τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ κερδήσῃ ἡ ἐκκλησία μας κάθε ἁμαρτωλόν, μεταβάλλουσα αὐτὸν εἰς ἅγιον καὶ ἐξασφαλίζουσα τὴν ψυχικήν του σωτηρίαν. Νὰ ἐξολοθρεύσωμεν τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ σώσωμεν τὴν ψυχήν· εἰ δυνατόν, οὐδὲ ἕνας ἁμαρτωλὸς νὰ εἶνε μεταξύ μας, αὐτὸ ἂς γείνῃ ὁ κυριώτερος σκοπὸς τοῦ βίου μας· καὶ μόνον ἂν τοιοῦτο πνεῦμα βασιλεύσῃ μεταξύ μας, θὰ ἠμποροῦμεν νὰ λέγωμεν ὅτι εἴμεθα ἀληθινοὶ μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ μέλη τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἵδρυσε μὲ τὸ αἷμά του, ἐκκλησίας ἀδελφῶν καὶ ἐκκλησίας ἁγίων.

Α΄. Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων.

(Ματθ. ι΄ 32—38 καὶ ιθ΄ 27—30).

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς· Πᾶς ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· Ὅστις δ᾽ ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ ὁμολογία καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι κάμνωμεν συμφωνίας ἀναμεταξύ μας, δοῦναι καὶ λαβεῖν, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν, μόνος του, ὡς νομοθέτης δίκαιος, μᾶς ἐγνώρισε τοὺς ὅρους, οἱ ὁποῖοι θὰ κανονίσουν τὴν θέσιν μας ἀπέναντί του εἰς τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς κρίσεως. ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ παρασταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ πατρός του, διὰ νὰ λάβωμεν ὁ καθεὶς κατὰ τὴν πίστιν του καὶ τὰ ἔργα του. Οἱ ὅροι αὐτοὶ εἶνε ὅροι δικαιοσύνης. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ νὰ μᾶς δώσῃ χάριν, ἡ χάρις αὐτὴ περιορίζεται εἰς τουτο, ὅτι, ἐνῷ εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ καταδικασμένοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, ὁ Χριστός, χωρὶς νὰ εἶνε ὑποχρεωμένος, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς δικαίωμα νὰ τὸ ἀπαιτήσωμεν, ὁ ἴδιος ἀφ' ἑαυτοῦ του, ἀπὸ καλήν του διάθεσιν νὰ μᾶς κάμῃ χάριν καὶ εὐεργεσίαν, ἐθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν, διὰ νὰ μᾶς δώσῃ δηλαδὴ τὰ μέσα καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ φύγωμεν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου, καὶ νὰ γίνωμεν τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονόμοι τῆς οὐρανίου του βασιλείας. Χάριν ἀκόμη μᾶς κάμνει ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶνε μακρόθυμος καὶ πολυεύσπλαγχνος, καὶ μὲ πατρικὴν καὶ ἄπειρον καλωσύνην μᾶς καλεῖ πλησίον του, ἐνῷ ἡμεῖς τρέχομεν πρὸς τὸν Σατανᾶν, μᾶς καλεῖ πρὸς τὸ φῶς, ἐνῷ ἡμεῖς τρέχομεν πρὸς τὸ σκότος, μᾶ καλεῖ πρὸς τὴν ζωήν, ἐνῷ ἡμεῖς ὁρμῶμεν πρὸς τὸν θάνατον. Τὸ ὅτι ὁ Θεός, ἐνῷ τὸν ὑβρίζομεν, αὐτὸς μᾶς ἀνέχεται· τὸ ὅτι, ἐνῷ τὸν λησμονοῦμεν, αὐτὸς μᾶς ἐνθυμεῖται· τὸ ὅτι, ἐνῷ ἡμεῖς τὸν ἀποστρεφόμεθα, ἐκεῖνος ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς ἀγαπᾷ· τὸ ὅτι, ὅσον καὶ ἂν διαφθαρῶμεν, ὅσον καὶ ἂν ἁμαρτήσωμεν, ὁ Θεὸς εἶνε πάντοτε ἕτοιμος νὰ μᾶς δεχθῇ καὶ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἀρκεῖ νὰ μετανοήσωμεν, εἶνε χάρις, καὶ χάρις μεγάλη καὶ ἀνεκτίμητος, τὴν ὁποίαν μόνον ἡ καλωσύνη ἑνὸς Θεοῦ ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ. Ἀλλὰ ἡ χάρις μόνη δὲν μᾶς σώζει, ἐὰν καὶ ἡμεῖς δὲν θελήσωμεν τὴν σωτηρίαν μας. Ἐὰν μόνη ἡ χάρις ἤρκει διὰ νὰ σώσῃ, χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου, μόνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐσώζοντο, διότι, καθὼς ἠξεύρομεν, ὁ Θεὸς θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἡ θεία χάρις δι' ὅλους ἐνδιαφέρεται καὶ εἶνε ἑτοίμη εἰς

τὸν καθένα νὰ καταβῇ. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας χρειάζεται νὰ συντρέξῃ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις, μὴ θέλοντα δὲ κανένα δὲν σώζει ὁ Θεός. Ἡ σωτηρία μας, ἐὰν εἶνε ἔργον χάριτος, ἀλλὰ εἶνε καὶ ἔργον ἐλευθερίας. Ὁ Χριστὸς ἐφώναξεν ὅλους νὰ ἀκολουθήσουν ὀπίσω του. Ἐφώναξεν ὅμως· δὲν διέταξε δέ, οὔτε ἠνάγκασε. Εἶπεν «εἴ τις θέλει». Ὑπὸ τὸν διπλοῦν αὐτὸν ὅρον ἐνεργεῖται ἡ σωτηρία, νὰ συντρέξῃ δηλαδὴ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ θεὸς θέλει τὴν σωτηρίαν μας· ἐὰν καὶ ἡμεῖς θελήσωμεν, τὸ ἔργον εἶνε τελειωμένον καὶ ἡ σωτηρία μας ἐξησφαλισμένη.

Ἡ θέλησις αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστὸν καὶ νὰ σωθῇ, πρέπει πρῶτον νὰ ὑπάρξῃ εἰς μίαν ἐσωτερικὴν δυνατήν, στερεάν, καὶ ἀκλόνητον ἀπόφασιν τῆς ψυχῆς, νὰ παραιτήσῃ τὸ ἰδικόν της θέλημα καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστὸν μὲ τὴν ἀφοσίωσιν ἐκείνην καὶ τὴν ὑπακοήν, μὲ τὴν ὁποίαν πιστὸς στρατιώτης ἀκολουθεῖ τὸν ἀρχηγόν του. Ἀλλὰ ἡ θέλησις δὲν φθάνει νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀποφάσεως. Ἐὰν εἴπῃ ὁ χριστιανὸς «ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἔχω θέλημά μου τὸ ἰδικόν του θέλημα», ὁ λόγος αὐτὸς καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτὴ τότε μόνον θὰ ὠφελήσουν, τότε μόνον θὰ ἔχουν ἀξίαν, τότε μόνον θὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπόν των, ὅταν εἰς τὴν ἀπόφασιν ἐπακολουθήσουν καὶ ἔργα ἀνάλογα μαρτυροῦντα ὅτι εἶνε σπουδαία ἡ ἀπόφασις καὶ εἰλικρινὴς ἡ θέλησις. Καὶ τοῦτο θὰ φανῇ ἐὰν ὁ χριστιανός, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι ἀκολουθεῖ τὸν Χριστόν, ὁμολογήσῃ αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν δηλαδὴ καὶ μὲ τὰ λόγια του κηρύττῃ καὶ φανερώνῃ, χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς ἐντροπήν, ἐμπρὸς σὲ ὅλους, γραμματισμένους καὶ ἀγραμμάτους, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἐχθροὺς καὶ φίλους, πιστοὺς καὶ ἀπίστους, τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἐὰν τὴν πίστιν αὐτοῦ φανερώνῃ καὶ μὲ τὰ ἔργα του, ἐκτελῶν ὅλα τὰ χρέη ἑνὸς ἀληθινοῦ χριστιανοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα λάμπει ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ὄνομά του μεγαλύνεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀδιάφορον ἐὰν τυφλοὶ καὶ διεστραμμένοι ἄνθρωποι τὸν κατηγορήσουν ἢ καὶ τὸν καταδιώξουν εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ πιστὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης. Εἶνε ἀδιάφοροι οἱ ἄλλοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου; Τὸν ἐμπαίζουν ἐκεῖνοι καὶ τὸν δυσφημοῦν; Ἡμεῖς χρεωστοῦμεν νὰ τὸν ὁμολογήσωμεν ἔμπροσθέν των, χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶμεν ἀπὸ τίποτε, οὔτε ἀπὸ κοσμικὰ μεγαλεῖα τῶν ἐχθρῶν, οὔτε ἀπὸ τὰ πλούτη των, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπιρροήν των,

οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐμπαιγμούς των, οὔτε ἀπὸ τὲς φοβέρες των, οὔτε ἀπὸ τοὺς κατατρεγμούς των. Καὶ ἂν ἀκόμη, δι᾽ αὐτήν μας τὴν ὁμολογίαν, ἐτρέχαμεν τὸν κίνδυνον περιουσίαν νὰ χάσωμεν καὶ τὴν ζωήν μας αὐτὴν νὰ θυσιάσωμεν, καὶ πάλιν ἡ φανερὰ καὶ ἄφοβη ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον χρέος μας, διότι, ὅπως ὁ Χριστὸς ὑπέφερε καὶ ἐθυσιάσθη χάριν μας, καὶ ἡμεῖς χρεωστοῦμεν ἐν ἀνάγκη νὰ θυσιασθῶμεν, αὐτὸν ὁμολογοῦντος ὡς Κύριον καὶ Θεόν μας, καὶ τοῦτο πάλιν πρὸς ἰδικόν μας καλόν, καὶ εἰς τὴν θυσίαν μας αὐτὴν ἂς μᾶς ἐνθαρρύνῃ τὸ παράδειγμα χιλιάδων καὶ μυριάδων ἁγίων μαρτύρων, τῶν ὁποίων τὴν ἱερὰν μνήμην πανηγυρίζει ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία μας. Αὐτὴ ὡμολόγησαν τὸν Χριστόν· τὸν ὁμολόγησαν κηρύττοντες αὐτὸν εἰς ἀπίστους· τὸν ὡμολόγησαν συζητοῦντες πρὸς σοφούς· τὸν ὡμολόγησαν παρουσιαζόμενοι εἰς κριτήρια καὶ ἐρχόμενοι ἐνώπιον ἀρχόντων καὶ αὐτοκρατόρων· τὸν ὡμολόγησαν ἐμπαιζόμενοι· τὸν ὡμολόγησαν διωκόμενοι· τὸν ὡμολόγησαν φυλακιζόμενοι· τὸν ὡμολόγησαν λιθοβολούμενοι· τὸν ὡμολόγησαν πριονιζόμενοι· τὸν ὡμολόγησαν σταυρούμενοι· τὸν ὡμολόγησαν καιόμενοι· τὸν ὡμολόγησαν καὶ τὸν ἀνεκήρυξαν Κύριον καὶ βασιλέα των, διαμελιζόμενοι ἀπὸ τοὺς δημίους των καὶ κατασπαρασσόμενοι ἀπὸ τὰ θηρία. Τὸν ὡμολόγησαν ἐκεῖνοι εἰς χωρία καὶ εἰς πόλεις, εἰς νήσους καὶ εἰς ἠπείρους, εἰς δρόμους καὶ εἰς πλατείας, εἰς συναγωγὰς καὶ εἰς παλάτια, εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Καπιτώλιον τῆς Ρώμης. Τὸν ὡμολόγησαν τρέχοντες εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ κηρύττοντες τὸ ὄνομά του εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς· τὸν ὡμολόγησαν φωτίζοντες τοὺς ἀπίστους, στηρίζοντες τοὺς κλονιζομένους, κατηχοῦντες τοὺς προσηλύτους, ἐξελέγχοντες τοὺς αἱρετικούς. Τὸν ὡμολόγησαν μὲ τὰ συγγράμματα καὶ μὲ τὰ κηρύγματά των, μὲ τὰ θελήματα καὶ μὲ τὰ ἔργα των. Τὸν ὡμολόγησαν παρηγοροῦντες τοὺς θλιμμένους, ἐπιστρέφοντες τοὺς κλονουμένους, παρακαλοῦντες τοὺς ἀπελπισμένους, βοηθοῦντες τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς στερουμένους, προστατεύοντες τοὺς ἀδυνάτους, μεταβαίνοντες εἰς τὰς ἐρήμους, εἰσερχόμενοι εἰς τὰς φυλακάς, κατερχόμενοι εἰς τὰς τρώγλας, μὴ διακρίνοντες μεταξὺ φίλου καὶ ἐχθροῦ, μεταξὺ συγγενοῦς καὶ ξένου, μεταξὺ ἰσχυροῦ καὶ ἀδυνάτου, μεταξὺ πλουσίου καὶ πτωχοῦ, μεταξὺ ἄρχοντος καὶ ἰδιώτου, ἄφοβοι ἐνώπιον βασιλέων, ταπεινοὶ ἐνώπιον ζητιάνων, Χριστὸν ὁμολογοῦντες εἴτε ράκη εἶχον ἐνώπιον των εἴτε πορφύρα βασιλικὴν ἦτο ἐμπροστά των.

Ἐὰν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἀληθινοὶ χριστιανοὶ εἴμεθα, ἂς τοὺς μιμηθῶμεν, ὡς αὐτὸν ὁμολογοῦντες τὸν Κύριον, ὡς αὐτοὶ κηρύττοντες τὸ ὄνομά του, καὶ καύχημα καὶ σκοπὸν τοῦ βίου μας ἔχοντες νὰ ἐφαρμόζωμεν τὰς ἐντολάς του. Καὶ εἰς τοῦτο ἂς μᾶς δυναμώσῃ ὄχι μόνον ἡ ἀγάπη, ὄχι μόνον ἡ εὐγνωμοσύνη, ὄχι μόνον τὸ καθῆκον, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον καὶ ὁ φόβος. Διότι ὁ Χριστὸς ἔχει ὁρίσῃ τὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν ἔθεσε μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἡμῶν, καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους ποῦ δὲν φυλάξουν τὰς ἰδικάς των ὑποχρεώσεις. Εἰς τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς κρίσεως ὁ Θεὸς θ᾽ ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν καθένα, καθὼς τοῦ ἀξίζει, καὶ ὅ,τι τοῦ ἀξίζει θὰ κανονισθῇ σύμφωνα μὲ τὴν ὁμολογίαν ἢ τὴν ἄρνησιν, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν βίον του ἔκαμε διὰ τὸν Κύριον. Ἐκείνους ποῦ τὸν ὡμολόγησαν, θὰ τοὺς ὁμολογήσῃ καὶ αὐτὸς ἐνώπιον τοῦ Πατρός του. Θὰ κηρύξῃ δηλαδὴ καὶ θὰ βροντοφωνήσῃ ὅτι αὐτοὶ τὸν ἠκολούθησαν, ὅτι ἐστάθησαν καὶ εἰς τὰ λόγια καὶ εἰς τὰ ἔργα των μαθηταί του ἀληθινοί, ὅτι ὁ νοῦς των ἦτο μετ᾽ αὐτοῦ, ἡ καρδία των μετ᾽ αὐτοῦ, ἡ ψυχή των ὅλη μετ᾽ αὐτοῦ, ὅτι ἐφύλαξαν πιστῶς τὰς ἐντολάς του, ὅτι εἰργάσθησαν διὰ τὴν δόξαν καὶ διὰ τὴν βασιλείαν του, ὅτι εἶνε αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρός του, διότι ἔγειναν διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης μετ᾽ αὐτῶν ἓν, καὶ ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἰδικήν των καλὴν θέλησιν εἶνε ἄξιοι κληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἀλλ᾽ ἐκείνους ποῦ τὸν ἠρνήθησαν καὶ δὲν τὸν ὡμολόγησαν, θὰ τοὺς ἀρνηθῇ καὶ αὐτὸς ἐνώπιον τοῦ Πατρός του. Ἐὰν αὐτοὶ ἔζησαν ξένοι πρὸς τὴν πίστιν, πρὸς τὴν ἐλπίδα, πρὸς τὴν ἀγάπην· ἐὰν αὐτοὶ ἀφῆκαν τὴν καρδίαν των δουλωμένην εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὰ ἔργα των ἐδείχθησαν ὄχι ἅγιοι ἀλλὰ ἁμαρτωλοί, ὄχι πιστοὶ ἀλλ᾽ ἄθεοι· ἐὰν αὐτοὶ οὔτε εἰς τὸν ἑαυτόν των ἐπραγματοποίησαν τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε εἰς τὴν οἰκογένειάν των ἢ εἰς τὴν ἄλλην κοινωνίαν εἰργάσθησαν χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, τίποτε δὲ δὲν τοὺς ἔμελε ἐὰν τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπεριφρονεῖτο, ἐὰν ὑβρίζετο, ἐὰν ἐβλασφημεῖτο, καὶ ἂν κατεπατοῦντο αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ προστάγματά του· ἐὰν αὐτοὶ τίποτε δὲν ἔκαμαν διὰ τὸν ἁγιασμὸν τῶν ψυχῶν, διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός του, καὶ ὁ Χριστός, καθὼς ὁ ἴδιος βεβαιώνει, τοὺς τοιούτους θὰ τοὺς ἀρνηθῇ ἐνώπιον τοῦ πατρός του εἰς τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς καθολικῆς κρίσεως, δηλαδὴ θὰ τοὺς φανερώσῃ ὅτι ἐστάθησαν εἰς τὸν βίον των ἄθλιοι ἁμαρτωλοί, ὅτι δὲν τὸν ἠγάπησαν, ὅτι ἠρ-

νήθησαν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν πρόσκλησίν του ὅπως ταχθοῦν ὑπὸτ ἠν σημαίαν του, ὅτι, καὶ ἂν ἐπροσποιήθησαν ὅτι ἐτάχθησαν, ἀλλ' ὑπῆρξαν στρατιῶται ψευδεῖς καὶ δόλιοι, τὸν ἀρχηγόν των προδώσαντες καὶ τὴν σημαίαν του ἐγκαταλείψαντες, ἀνάξιοι ἑπομένως νὰ κληρονομήσουν τὴν θείαν βασιλείαν καὶ καταδικασμένοι, ἐκ τῶν ἔργων των, εἰς τὴν κόλασιν τὴν αἰώνιον.

Τὴν δικαιοσύνην ταύτην τοῦ Κυρίου, τοὺς ὅρους του αὐτοὺς καὶ τὰς συμφωνίας, ἃς λάβωμεν καλὰ ὑπ' ὄψιν μας ὅλοι οἱ χριστιανοὶ καὶ ἂς προσπαθήσωμεν νὰ φυλάξωμεν τὰς πρὸς τὸν Χριστὸν ὑποχρεώσεις μας, ἐὰν θέλωμεν νὰ καταταχθῶμεν εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους θὰ ὁμολογήσῃ ἐνώπιον τοῦ Πατρός του καὶ θὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ ἀξίους νὰ κληρονομήσωσι τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ βασιλείαν. Ἐὰν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶνε μεγάλη, ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη τουεῖνε τρομερά. Τὸ νὰ μᾶς ἀρνηθῇ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως εἶνε φρικωδεστέρα δυστυχία ἀπὸ ὅσας ἡμποροῦμεν νὰ πάθωμεν. Ἐὰν οἱ γονεῖς μας μᾶς ἀποκηρύξουν, τὸ θεωροῦμεν ἀτιμίαν. Ἐὰν ἡ πολιτεία ἐπικηρύξῃ τὰς κεφαλάς μας, τὸ θεωροῦμεν φρικώδη συμφοράν. Ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ ἀναγνωρισθῶμεν τέκνα τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ μὴ ἀναγνωρισθῶμεν μαθηταὶ καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τέκνα τοῦ διαβόλου καὶ ὄργανα αὐτοῦ, εἶνε ἡ αἰσχροτέρα ἀτιμία ἀπὸ ὅσας εἶνε δυνατὸν νὰ πάθωμεν. Τὸ δὲ νὰ ἐπισύρωμεν κατὰ τῶν κεφαλῶν μας τὴν ὀργὴν τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ νὰ καταδικασθῶμεν εἰς κόλασιν αἰώνιον, εἶνε συμφορά, ἐνώπιον τῆς ὁποίας καταντοῦν τίποτε ὅλα τὰ βάσανα καὶ ὅλα τὰ μαρτύρια τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν νὰ ὑποφέρωμεν. Νοῦν λοιπὸν ἂν ἔχωμεν, φιλοτιμίαν ἂν ἔχωμεν, ἐντροπὴν κοινὴν ἂν ἔχωμεν, τὸ συμφέρον μας ἐὰν καταλαμβάνωμεν, τὴν κεφαλήν μας ἐὰν θέλωμεν νὰ σώσωμεν, ἃς ὁμολογῶμεν τὸν Κύριον ἐν ὅσῳ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ζῶμεν· ἃς τὸν ὁμολογῶμεν μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ τὰ ἔργα μας, διὰ νὰ μᾶς ὁμολογήσῃ καὶ αὐτὸς ἐνώπιον τοῦ οὐρανίου Πατρὸς καὶ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ κληρονομήσωμεν τὴν θείαν βασιλείαν καὶ τὴν αἰωνίαν μακαριότητα.

Ἡ ἀγάπη τῶν οἰκιακῶν μας καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

«Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος·

καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος».

Εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅτι θὰ ὁμολογήσῃ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ὡμολόγησαν, ὅτι θ' ἀρνηθῇ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἠρνήθησαν. Ποῖοι δὲ τὸν ἀρνοῦνται; Εἴπομεν ὅτι κάθε ἄπιστος, κάθε ὀλιγόπιστος, κάθε ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, κάθε συστηματικὸς ἐχθρὸς τοῦ Εὐαγγελίου ἢ ἀδιάφορος εἰς αὐτό, ἀρνεῖται τὸν Χριστὸν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ θὰ τὸν ἀρνηθῇ καὶ ὁ Χριστὸς ἐνώπιον τοῦ πατρός του τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ὁρίζει καὶ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος μερικὰ σημεῖα καὶ αἴτια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀρνοῦνται καὶ τὸν θυσιάζουν. Καὶ λέγει ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του, τὸν υἱὸν καὶ τὴν κόρην του, περισσότερον ἀπὸ αὐτόν, τὸν Χριστόν, δὲν εἶνε ἄξιός του· καὶ ὅποιος δὲν τὸν ἀκολουθεῖ νεκρώνων τὰ πάθη του καὶ ἀποφασισμένος τὰ πάντα ἐν ἀνάγκῃ νὰ θυσιάσῃ χάριν τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶνε ἄξιός του. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Κυρίου ἂς τὰ ἐξετάσωμεν μὲ προσοχήν, διὰ νὰ ἴδωμεν τί μᾶς διδάσκουν καὶ ποῖα χρέη μᾶς ἐπιβάλλουν.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει καρδίαν ἡ ὁποία ἀγαπᾷ καὶ ἀφοσιώνεται εἰς διάφορα πρόσωπα καὶ πράγματα τοῦ κόσμου. Τοιουτοτρόπως ἀγαπᾷ ὡραίας τοποθεσίας, ἀγαπᾷ τὴν θάλασσαν, ἀγαπᾷ τὰ ἄστρα, ἀγαπᾷ τὴν δόξαν, ἀγαπᾷ τὸν πλοῦτον, ἀγαπᾷ τοὺς φίλους, τοὺς διδασκάλους του, τοὺς μαθητάς του κ.τ.λ. Ἀλλὰ ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, περισσότερον θερμή, περισσότερον δυνατή, περισσότερον ἀπαιτητικὴ καὶ ἐξουσιαστική, εἶνε ἡ ἀγάπη ἡ οἰκογενειακή, δηλαδὴ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ τέκνα. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ δὲν εἶνε βέβαια ἐναντία πρὸς τὸν θεῖον νόμον καὶ ὁ Χριστὸς οὔτε τὴν ἐπολέμησε οὔτε τὴν κατέκρινε. Οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ τοῦτο ὁ διδάξας τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀλλοπίστους. Καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον μέσα πολλὰ εὑρίσκονται μέρη τὰ ὁποῖα διδάσκουν τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ τέκνα. Ἀλλὰ τῆς ἀγάπης αὐτῆς, ἐπειδὴ εἶνε πολὺ ριζωμένη εἰς τὴν καρδίαν μας καὶ πολὺ δυνατή, γίνεται κατάχρησις καὶ εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ εἰς τὰ ἔργα μας, καὶ τὴν κατάχρησιν ταύτην μὲ δικαίαν αὐστηρότητα ἐμποδίζει καὶ καταδικάζει ὁ Κύριος ἡμῶν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ κανονισμοῦ τούτου καὶ τοῦ περιορισμοῦ εἶνε τόσον ὁλοφάνερη ὥστε δὲν χρειάζεται ἀπόδειξιν. Ἐὰν τύχῃ οἱ γονεῖς μας νὰ μᾶς ἀπαιτήσουν νὰ κάμωμεν κακὸν ἢ νὰ παραλείψωμεν ἕνα σπουδαῖον χρέος μας, ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀγάπη εἶνε

τόση, ὥστε τοὺς ἀκούομεν, ἐνῷ θὰ ἠρνούμεθα ἂν ὁποιοσδήποτε ἄλλος μᾶς τὸ ἐζήτει. Καὶ ἡ πρὸς τὰ τέκνα μας ἀγάπη τοιαύτη εἶνε, ὥστε χάριν των πνίγομεν πολλάκις τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μας καὶ παραβιάζομεν τὸν θεῖον νόμον, ἐνῷ τὰ τέκνα αὐτὰ ἂν δὲν εἴχομεν, θὰ μᾶς ἐτρόμαζε καὶ ἡ παραμικρὰ παράβασις τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Πόσοι δὲν ζητοῦν μὲ ἀνομίαν νὰ κερδίσουν χρήματα, ἐὰν τύχῃ οἱ γονεῖς των νὰ εἶνε ἄνθρωποι φιλάργυροι, ἄσωτοι καὶ πλεονέκται; Πόσοι δὲν ζητοῦν δόξαν ἐπὶ τοῦ δρόμου τῆς ἀνομίας καὶ ἐγκλήματος, ὅταν οἱ γονεῖς των, φαντασμένοι καὶ κενόδοξοι ἄνθρωπι, ἀνάπτουν εἰς τὴν ψυχήν των μὲ τὰ λόγια καὶ μὲ τὰς προτροπάς των τὴν φλόγα πρὸς τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ἔστω καὶ ἂν μὲ αὐτὴν θησιάζηται καθ' ὁλοκληρίαν ἡ δόξα ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ; Πόσοι δὲν παραβιάζουν τὰ ἱερὰ καθήκοντα τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας καὶ δὲν βλέπουν μὲ παγερὰν ἀδιαφορίαν ἀνθρώπους πάσχοντας καὶ στερουμένους, διότι γονεῖς σκληροὶ καὶ ἄσπλαγχνοι τοὺς ἐσυνήθεισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς ἀθλιότητας τῶν ἄλλων καὶ ἐνέκρωσαν εἰς τὴν καρδίαν των κάθε ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον; Πόσοι δὲ πάλιν δὲν ἀποδιώκουσι ἀπὸ τὴν ψυχήν των καὶ τὰ παραμικρὰ μόρια ἀγάπης πρὸς τὸν ἄλλον κόσμον, διότι θέλουσι νὰ ἀνήκῃ ὅλη ἡ καρδία των, κατὰ τυφλὴν ἀποκλειστικότητα καὶ ἄκρως μονομερῆ ἀφοσίωσιν, μόνον εἰς τὰ τέκνα των, ἕτοιμοι δι' αὐτὰ νὰ παραλείψουν τὰ πρὸ, τοὺς ἄλλους καθήκοντα, τὰ ὁποῖα τοῖς ἐπιβάλλει ὁ θεῖος νόμος; ἕτοιμοι ἀκόμη νὰ ζηλεύσουν, νὰ φθονήσουν, νὰ μισήσουν, νὰ κατατρέξουν, νὰ ψευσθοῦν, ν' ἀπατήσουν, νὰ ψευδορκήσουν, νὰ καταχρασθοῦν, νὰ κλέψουν, ν' ἀδικήσουν μὲ κάθε τρόπον, καὶ εἰς τὰ χειρότερα ἐγκλήματα νὰ προβοῦν, θύματα τυφλῆς πρὸς τὰ τέκνα των ἀγάπης καὶ ὑπερβολικῆς καὶ ἀθεοφόβου προνοίας καὶ φροντίδος περὶ αὐτῶν; Καὶ τοιουτοτρόπως, ἐνῷ ὁ Θεὸς θέλει ὥστε ὁ νόμος του νὰ πραγματοποιῆται πρωτίστως εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον, ἐνῷ πρέπει ὁ οἶκος νὰ εἶνε ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε ἐξωρισμένον κάθε ἄνομον πάθος καὶ κάθε πειρασμός, ἐνῷ ὁ Θεὸς θέλει τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας νὰ βοηθοῦν τὸ ἓν τὸ ἄλλο εἰς τὴν ἠθικήν των μόρφωσιν καὶ τελείωσιν καὶ μὲ τὴν ἠθικὴν ζύμωσιν τῆς οἰκογενείας νὰ ζυμώνηται κατόπιν ἐν Κυρίῳ καὶ ὁλόκληρος ἡ κοινωνία πραγματοποιοῦσα εἰς τὸν βίον της τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις, ὅπως ἔχῃ ὁ οἰκογενειακὸς βίος ἐκεῖ ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δὲν γνωρίζεται ἢ κατ' ὄνομα μόνον καὶ τυπικῶς λατρεύεται, οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα χρησιμεύουν ὡς αἴτια ἁμαρτίας καὶ παραβιάσεως τοῦ θείου νόμου,

καὶ μὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης καταντοῦν οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ καὶ οἱ αἰώνιοι καταστροφεῖς. Τὴν ὑπερβολὴν λοιπὸν αὐτὴν ἠμπόδισε καὶ κατεδίκασεν ὁ Κύριος, καὶ θέλει καὶ ἀπαιτεῖ νὰ εἶνε κανονισμένη ἡ ἀγάπη αὐτὴ καὶ περιωρισμένη εἰς τὰ νόμιμά της ὅρια, χωρίς, χάριν αὐτῆς, νὰ θυσιάζωνται σπουδαιότερα καὶ ἱερώτερα καθήκοντα. Καὶ τοιουτρόπως δὲν ζητεῖ ὁ Χριστὸς νὰ μὴ ἀγαπῶμεν τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα μας, διὰ νὰ ἀγαπῶμεν μόνον αὐτόν, ἀλλ' ἀπαιτεῖ καὶ θέλει νὰ μὴ ἀγαπῶμεν τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα περισσότερον ἀπὸ αὐτόν. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ Κυρίου καὶ δικαία εἶνε καὶ εὔλογος. Ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ λογικὸν ἐπιβάλλουν νὰ ἀγαπῶμεν προτιμῶντες τὸ ἔχον μεγαλητέραν ἀξίαν ἀπὸ τὸ ἔχον μικροτέραν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Κύριον πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἀπὸ ὅλας ἀνωτάτη, διότι καὶ ἡ ἀξία του εἶνε ἡ μεταξὺ ὅλων ἀνωτάτη καὶ πρὸς κανένα δὲν χρεωστοῦμεν τόσην τιμὴν καὶ ἀγάπην ὅσην πρὸς αὐτόν. Ἐκτὸς τούτου πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν καθένα ὅπως μᾶς ἠγάπησεν αὐτός. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην τὴν μεγαλητέραν μας ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον χρεωστοῦμεν. Διότι αὐτὸς μᾶς ἠγάπησε καὶ μᾶς ἀγαπᾷ ὅσον κανεὶς ἄλλος νὰ μᾶς ἀγαπήσῃ δὲν ἠμπορεῖ. Βασιλεὺς τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἀπὸ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς ἡμᾶς, προσέλαβε ἀνθρώπου σάρκα, ἔζησεν ἐπὶ τῆς γῆς μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλήν του νὰ κλίνῃ, καὶ ἐπὶ τέλους ἔχυσε τὸ αἷμά του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ τῆς ἀγάπης του νικήσας τὴν φρίκην τοῦ θανάτου. Καὶ ἐνῷ ἠμπορεῖ μὲ ἕν του νεῦμα, μὲ ἓν ἁπλοῦν του θέλημα, νὰ ἀφανίσῃ κάθε ἁμαρτωλὸν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, αὐτός, ἀπὸ ἔλεος καὶ ἀπὸ ἀγάπην, ὄχι μόνον μὲ ὑπομονὴν ἀνέχεται τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰς προσβολάς μας, ἀλλὰ καὶ μᾶς οἰκτίρει καὶ μᾶς συμπαθεῖ καὶ δὲν θέλει κανενός μας ἡ ψυχὴ νὰ χαθῇ καὶ προκαλεῖ διὰ μυρίων περιστάσεων τὴν μετάνοιάν μας καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν δεχθῶμεν ἐν ἀγάπῃ εἰς τὴν καρδίαν μας καὶ φλέγεται νὰ ἑνωθῶμεν μετ' αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ καὶ διὰ παντὸς εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ πατρός του. Καὶ ἐνῷ οἱ γονεῖς ἠμποροῦν ἐπὶ τέλους νὰ βαρεθοῦν καὶ νὰ ἀηδιάσουν τέκνα παρήκοα καὶ διεστραμμένα, ἐνῷ τὰ τέκνα ἠμποροῦν νὰ βαρεθοῦν ἐπὶ τέλους καὶ νὰ ἀηδιάσουν τοὺς γονεῖς των ἕνεκα τῶν ἰδιοτροπιῶν των ἢ τῶν ἀπαιτήσεών των, τὰς ὁποίας θεωροῦν κάποτε ὑπερβολικάς, ἐνῷ οἱ γονεῖς, ἀγαπῶντες τὰ τέκνα των, παρακινοῦνται καὶ ἀπὸ κάποιον συμφέρον διότι λογαριάζουν ὅτι αὐτὰ θὰ εἶνε μεθαύριον τὰ στηρίγματά των, ἐνῷ τὰ

τέκνα, ἀγαπῶντα τοὺς γονεῖς των, ἐπειρεάζονται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ὑλικῶς ἀπ᾽ αὐτοὺς ὠφελήθησαν καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀπ᾽ αὐτοὺς ἐτράφησαν καὶ περιποιήσεις ἔλαβον, ὁ Κύριος ἡμῶν μᾶς ἠγάπησε ἐνῷ εἴμεθα ἁμαρτωλοί, ἤτοι ἐχθροὶ τοῦ θείου νόμου, ἐχθροὶ τοῦ Πατρός του, ἐχθροὶ τοῦ ἰδίου, καὶ ἀπέθανε δι᾽ ἡμᾶς, ἐνῷ ἀκόμη ἁμαρτωλοὶ ἐξηκολουθοῦμεν νὰ εἴμεθα, καὶ μᾶς ἀγαπᾷ καὶ μᾶς ἀνέχεται καὶ μᾶς ὑπομένει, ἐνῷ καμμίαν ὠφέλειαν δὲν ἔλαβεν ἀπὸ ἡμᾶς οὔτε ἐλπίζει τίποτε διὰ τὸν ἑαυτόν του οὔτε ἔχει τὴν ἀνάγκην μας, ἀλλ᾽ ἡ ἄκρα πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη του προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν πρὸς ἡμᾶς καλωσύνην του. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν ἀγάπην πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἀνταποδώσωμεν τὴν μεγαλητέραν ἀγάπην μας καὶ χρεωστοῦμεν κανὲν ἄλλο πρώσωπον νὰ μὴ ἀγαπήσωμεν περισσότερον ἀπὸ τὸν Κύριον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος λόγος μᾶς ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον αὐτό. Ἐκείνους οἱ ὁποῖοι περισσότερον μᾶς εὐεργετοῦν, χρεωστοῦμεν, ἀπὸ εὐγνωμοσύνην, περισσότερον νὰ τὰς ἀγαπῶμεν· καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην κανένα δὲν πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν περισσότερον ἀπὸ τὸν Κύριον· διότι κανεὶς δὲν μᾶς ἔκαμεν ὅσην αὐτὸς εὐεργεσίαν καὶ ὠφέλειαν, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν καὶ νὰ μᾶς δώσῃ, διὰ τῆς χάριτός του, ὡς κληρονομίαν μας αἰωνίαν τὴν θείαν του βασιλείαν. Ἀλλὰ ἡ ἀπαίτησις τοῦ Κυρίου εἰς τὸ νὰ μὴ ἀγαπῶμεν τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα μας περισσότερον ἀπ᾽ αὐτόν, ἔχει καὶ ἄλλην ἀκόμη μεγάλην δικαιολογίαν. Ὁ Χριστὸς εἶνε ἡ ἀλήθεια, εἶνε τὸ φῶς, εἶνε ἡ δικαιοσύνη, εἶνε ἡ ἀνάστασις, εἶνε ἡ ζωή, καὶ θὰ ἦτο ἄδικον βεβαίως καὶ καταστρεπτικὸν καὶ δι᾽ ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἄλλην κοινωνίαν ἐὰν ἐθυσιάζομεν ὅλα ταῦτα, δουλεύοντες εἰς τυφλὴν καὶ μωρὰν ἀγάπην πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκναμας. Ὅπως εἶνε ἄθλιος ἄνθρωπος καὶ περιφρονημένος ἀπὸ τὴν κοινὴν συνείδησιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος χάριν τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων του ἤθελε προδώσει τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη, τοιουτοτρόπως, καὶ περισσότερον ἀκόμη, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἄθλιος καὶ κακοῦργος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἤθελε θέσει τέκνα καὶ γονεῖς ὑπεράνω τοῦ Χριστοῦ, ἤθελε δηλαδὴ προδώσει τὸν σωτῆρά του, τὸν ἀρχηγόν του, τὸν βασιλέα του, τὸν Θεόν του, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἤθελε προσβάλει τὴν ἀλήθειαν, τὸ φῶς, τὴν δικαιοσύνην καὶ ὅλας ἐκείνας τὰς ἱερὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι, ἀποτελοῦσαι τὸν ἠθικὸν νόμον δίδουσι, φυλασσόμεναι, ἀξίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ φέρουσι πρόοδον καὶ ζωὴν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους κοινωνίας.

Ἀλλὰ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἡ ἠθική μας τελείωσις, χωρὶς τὴν ὁποίαν δὲν ἀποκτῶ-

μεν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, μᾶς ἐπιβάλλει καὶ ἄλλο καθῆκον, καὶ τὸ καθῆκον αὐτὸ ἀπαιτεῖ ὁ Χριστὸς νὰ τὸ φυλάξωμεν. Ἐκεῖνος λέγει ὁ ὁποῖος δὲν μὲ ἀκολουθεῖ μὲ αὐταπάρνησιν, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν θυσιάζει ἐν ἀνάγκῃ τὰ πάντα, ἀκολουθῶν ὀπίσω μου, δὲν εἶνε ἄξιός μου. Ὅπως ὁ Χριστὸς τὸν ἑαυτόν του ἐθυσίασε χάριν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ ἄνθρωπος χρεωστεῖ ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσει νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Χριστοῦ, ἤτοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, τοῦ φωτός, τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τοῦ φωτισμοῦ τῶν ἐσκοτισμένων, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων, τῆς σωτηρίας τῶν ἁμαρτωλῶν, τῆς παρηγορίας τῶν τεθλιμμένων, τῆς βοηθείας τῶν ἀδυνάτων, τῆς προστασίας τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀδικουμένων. Ἐκεῖνος ὅστις ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ χρέος του τοῦτο, εἴτε διότι τὰ πλούτη δὲν τὸν ἀφήνουν, εἴτε διότι αἱ ἡδοναὶ τὸν ἐμποδίζουν, εἴτε διότι τὴν ἀτομικήν του ἡσυχίαν πρὸ παντὸς ἐπιζητεῖ, εἴτε διότι θυσιάζει τὸν Χριστὸν εἰς τὴν ἀγάπην τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων του, αὐτὸς ἠρνήθη τὸν Κύριον, αὐτὸς δὲν θ᾽ ἀναγνωρισθῇ ὡς ἄξιός του, ἤτοι ὡς φίλος του, ὡς ἀδελφός του, ὡς μαθητής του, ὡς στρατιώτης του, αὐτὸς δὲν θὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ βασιλείαν. Καὶ εἰς τὸν Χριστὸν προσεφέρθησαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου πλούτη καὶ βασιλεῖαι καὶ δόξαι τοῦ κόσμου τούτου· ἀλλ᾽ αὐτὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μας ἀγάπης, χάριν τοῦ θελήματος τοῦ πατρός του, τὰ ἀπέρριψεν ὅλα, καὶ ἐπροτίμησε νὰ ζήσῃ πτωχὸς καὶ διωκόμενος εἰς τὸν κόσμον. Εἶχε μητέρα καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἦτο μονογενής της υἱὸς αὐτὸς καὶ τὸν ἠγάπα ἐκείνη μὲ ὅλην τὴν περιπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπα αὐτὸς μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς στοργῆς, τοὺς ὁποίους ἐνέκλειεν ἡ καρδία του· καὶ ὅμως ἐσήκωσεν ἐπ᾽ ὤμου τὸν Σταυρόν του καὶ ἔχυσε τὸ αἷμά του καὶ ἀφῆκε τὴν τελευταίαν πνοήν του ἐμπρὸς εἰς τὰ ὄμματα τῆς μητρός του, ἡ ὁποία ἐσιώπα ἐνῷ ρομφαία θλίψεως καὶ ὀδύνης φοβερᾶς διεπέρα τὴν καρδίαν της. Γονεῖς λοιπὸν καὶ τέκνα, δὲν εἶνε λόγοι ἀρκετοὶ διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσουν νὰ κάμω μεν τὸ καθῆκόν μας ὡς μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· ἐὰν δὲ ἕνεκα τῆς οἰκογενείας μας παραλείψωμεν τὸ νὰ κηρύξωμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸν ὑπερασπισθῶμεν προσβαλλόμενον, νὰ βοηθήσωμεν τοὺς πάσχοντας, νὰ ὑποστηρίξωμεν τοὺς ἀδικουμένους καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατατρεγμοὺς νὰ ὑποφέρωμεν καὶ ἄλλας θυσίας νὰ ὑποστῶμεν, τότε δικαίως ὁ Χριστὸς θὰ μᾶς θεωρήσῃ ἀναξίους του καὶ δικαίως θὰ μᾶς ἀρνηθῇ ἐνώπιον τοῦ πατρός του καὶ θὰ μᾶς καταδικάσῃ εἰς κόλασιν αἰώνιον.

Τί θὰ κερδίσουν οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν Κύριον.

Εἶνε μερικοὶ οἱ ὁποῖοι λέγουν «ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ κυττάζῃ τὸ συμφέρον του· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὸν Χριστὸν καὶ χάριν τοῦ θελήματός του ἀρνεῖται τὸν ἑαυτόν του, τί ἔχεινὰ κερδίσῃ ;» Μερικοὶ ἠθικολόγοι ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ καθῆκον πρέπει νὰ γίνεται χωρὶς νὰ ἐξετάζηται, ἂν φέρῃ ὠφέλειαν ἢ ὄχι. Δὲν πρέπει, λέγουν, ἐκτελοῦντες τὰ ἠθικά μας χρέη νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς ἀμοιβήν· τὸ καθῆκον πρέπει νὰ ἐκτελῆται χάριν τοῦ καθήκοντος, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ κάθε ὠφέλειαν ἢ ζημίαν. Βεβαίως τὸ καθῆκον μας πρέπει νὰ τὸ ἐκτελῶμεν ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν κυρίως καὶ ἀπὸ ὑπακοὴν πρὸς τὸν νόμον του, ἔστω καὶ ἂν ζημιωνώμεθα εἰς τὰ ἐγκόσμια ὑλικά συμφέροντά μας, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ δυσαρεστήσωμεν φίλους, ἔστω καὶ ἂν πρόκηται νὰ ἐκτεθῶμεν εἰς διωγμούς, χωρὶς νὰ ἔχωμεν καμμίαν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὁρατὴν ἀμοιβὴν καὶ κέρδος προφανές. Ἀλλ᾽ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ δὲν ἀφήνει ἕως τέλος τὸ καθῆκον χωρισμένον ἀπὸ τὸ ὠφέλιμον, καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος δὲν θὰ ἦτο ἡ ἔκφρασις τοῦ θελήματος τοῦ παναγάθου καὶ θὰ ἐκίνει τὸν ἐμπαιγμὸν καὶ τὸν περίγελων τοῦ Σατανᾶ, ἐὰν ὁ φιλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ ὁ ζητῶν τὴν φιλίαν τοῦ Θεοῦ καμμίαν δὲν εἶχεν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν, ἀλλὰ μόνον λύπην καὶ ζημίαν.

Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ριζωμένη ἡ ἐπιθυμία τοῦ κέρδους καὶ τῆς ὠφελείας, ὁ δὲ Χριστὸς ὄχι μόνον δὲν κατέκρινε τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐχρησιμοποίησε εἰς τὸ νὰ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους ὅπως ἐκτελῶσι τοῦ πατρός του τὸ θέλημα καὶ φυλάττωσι τὰς ἐντολάς του. Ὅταν ἔλεγε ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς μας, νὰ κάμνωμεν τὸ καλὸν καὶ εἰς δικαίους καὶ εἰς ἁμαρτωλούς, καὶ νὰ δανείζωμεν καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας νὰ μᾶς ἀποδώσωσι, ταῦτα δὲν ἐζήτησε μόνον ἐν ὀνόματι τοῦ καθήκοντός μας πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ χάριν καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας συμφέροντος καὶ κέρδους. Διότι, ἔλεγε ὅτι πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ νὰ μᾶς δώσῃ πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐδώκαμεν ἡμεῖς. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ εἰς τὴν ἐρώτησιν τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Πέτρος, τί ἄρα γε θὰ κερδήσουν οἱ μαθηταί του, οἱ ὁποῖοι ὅλα ἀφῆκαν καὶ τὸν ἠκολούθησαν, ὁ Χριστὸς ἀπήντησεν, ὅτι ὅταν θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν δευτέραν του παρουσίαν ἐπὶ θρόνου δόξης, οἱ ἀπόστολοί του θὰ καθήσουν καὶ αὐτοὶ εἰς δώδεκα θρόνους, διὰ νὰ κρίνουν τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὅστις ἀφῆκεν

οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ κτήματα χάριν τοῦ ὀνόματός του, θὰ λάβῃ ἑκατὸν φορὰς περισσότερα καὶ θὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωήν. Ὥστε εἰς τὸ νὰ εἴμεθα ἀληθινοὶ χριστιανοὶ καὶ νὰ ἐκτελῶμεν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντά μας, ὅλα μᾶς παρακινοῦν καὶ μᾶς βοηθοῦν καὶ μᾶς ἐνισχύουν. Χρεωστοῦμεν νὰ φυλάττωμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διότι εἴμεθα τέκνα του, καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς ἀπαιτοῦν νὰ ὑπακούουν τὰ τέκνα πρὸς τὸν πατέρα. Χρεωστοῦμεν νὰ φυλάττωμεν τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ Θεὸς εἶνε νομοθέτης καὶ δικαστής μας, Κύριος καὶ βασιλεύς μας, καὶ ὡς ὑπήκοοι τῆς θείας μεγαλειότητός χρεωστοῦμεν νὰ ἐκτελῶμεν τὸ θέλημά της. Χρεωστοῦμεν τρίτον νὰ εἴμεθα καλοὶ χριστιανοί, διότι τοῦτο εἶνε καὶ τὸ μεγαλήτερον κέρδος μας καὶ τὸ μεγαλήτερον συμφέρον μας, καθόσον εἰς τὸν Θεὸν ὑπακούοντες θὰ λάβωμεν πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα τυχὸν ἐγκόσμια πράγματα ἐχάσαμεν χάριν τοῦ ὀνόματός του· καὶ ἂν διὰ τὴν πίστιν μας ἐστερήθημεν πρόσκαιρα τῆς γῆς ἀγαθά, ἀντ᾽ αὐτῶν θὰ μᾶς δοθῇ ὑπὸ τοῦ δικαιοκρίτου καὶ παναγάθου Θεοῦ ἡ αἰώνιος ζωὴ καὶ εὐτυχία. Καὶ ἂν μερικοὶ νομίζουν ὅτι εἶνε ἀνόητος ὁ χριστιανὸς ὁ φυλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ μὴ ζητῶν ὅπως ὅπως νὰ κερδίσῃ, νὰ πλεονεκτήσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, ἀνόητοι ὅμως πράγματι εἶνε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἐννοοῦν ὅτι μακρὰν τοῦ Θεοῦ κάθε κέρδος εἶνε μάταιον καὶ κάθε ὠφέλεια εἶνε πρόσκαιρος καὶ φαινομενική. Ὁ σπόρος ρίπτεται εἰς τὴν γῆν, χάνεται ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γεωργοῦ καὶ σήπεται εἰς τὸ χῶμα. Ποῖος ὅμως εἶπε ὅτι ζημιώνεται ὁ γεωργὸς μὲ τὸ νὰ ρίπτῃ καὶ νὰ θάπτῃ εἰς τὰ αὐλάκια τοῦ κτήματός του τὸν σπόρον, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν σπόρον αὐτὸν θὰ φυτρώσουν καὶ θ᾽ ἀνυψωθοῦν ἀστάχια, καὶ ὅ,τι ὁ γεωργὸς ἔχασε μέσα εἰς τὴν γῆν αὐτὴ θὰ τοῦ τὸ δώσῃ πολλαπλασίως; Οἱ ἔμποροι κάμνουν ἔξοδα διὰ κερδίσουν φιλίας, διὰ νὰ ἀποκτήσουν σχέσεις, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ὑποστηρίξεις. Ἀλλὰ ποῖος εἶπε ὅτι εἶνε ἀνόητοι οἱ ἔμποροι καὶ ζημιώνονται εἰς τοιαῦτα ἐξοδεύοντες, ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἠμποροῦσι νὰ κάμουν καλητέρας ἐργασίας καὶ νὰ κερδίσουν πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐξώδευσαν; Οἱ ἄνθρωποι κάμνομεν ταξείδια κοπιαστικὰ καὶ ἐπικίνδυνα καὶ ἐξοδεύομεν χρήματα διὰ νὰ μάθωμεν μίαν τέχνην ἢ ἐπιστήμην. Ποῖος ὅμως εἶπε ὅτι εἴμεθα ἀνόητοι κάμνοντες τὰς δαπάνας καὶ ὑποβαλλόμενοι εἰς τοὺς κόπους, ἀφοῦ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἠμπορέσωμεν εἰς τὸ μέλλον νὰ ἔχωμεν ἀναπαύ-

σεις, κέρδη καὶ ὠφελείας; Ἀλλὰ καμμία ἀνάπαυσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποίαν θὰ μᾶς δώσῃ ἡ αἰώνιος ζωή. Καὶ κανὲν κέρδος καὶ καμμία ὠφέλεια δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν ὅπου θὰ ἔχωμεν, γινόμενοι τέκνα τοῦ οὐρανίου πατρὸς καὶ ἀποκτῶντες αἰώνιον μερίδα ἐπὶ τῆς θείας του βασιλείας. Καὶ ἂν, εἰς μερικὰς περιστάσεις, αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας μᾶς ἐπιβάλλει ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, μᾶς φέρνουν κόπον καὶ φαίνονται βαρεῖαι, ἂς μᾶς δώσῃ γενναιότητα καὶ ὑπομονὴν τὸ αἰώνιον κέρδος τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς μᾶς ὑπόσχεται, καὶ καθῆκον καὶ συμφέρον ἂς μᾶς κάμουν νὰ φανῶμεν ἄξιοι στρατιῶται τοῦ Κυρίου, ὅστις ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ νὰ κάμῃ ἰδικήν μας δόξαν τὴν δόξαν τοῦ πατρός του καὶ μᾶς καταστήσῃ κληρονόμους τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν Παῦλον, εἶνε ἀνώτερα ἀπὸ κάθε φαντασίαν τοῦ νοῦ μας καὶ ἀπὸ κάθε ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας μας.

Κυριακὴ δευτέρα

(Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον δ'. 18—23).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, περιπατῶν ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ, μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ.

Οἱ ἁλιεῖς τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ἔρριπταν τὰ δίκτυά των εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ὁ δὲ Χριστός, ὁ ὁποῖος περιεπάτει κάτω εἰς τὴν παραλίαν, ἀφοῦ τοὺς ἐκύταξε, τοῖς εἶπε «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων»· δηλαδὴ ἐλᾶτε μαζί μου, ἀκολουθήσατέ με ὅπου καὶ ἂν ὑπάγω, καὶ ἐγὼ σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι θὰ σᾶς κάμω ψαράδες τῶν ἀνθρώπων.

Τί σημαίνει τοῦτο ; Τί ἐννοοῦσεν ὁ Κύριος λέγων ὅτι θὰ τοὺς κάμῃ νὰ ψαρεύουν ἀνθρώπους ; Ἐὰν τὸν βίον ὀνομάζωμεν ταξειδι, ὁ κόσμος, εἰς τὸν ὁποῖον περνοῦμεν τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον μας, ὁμοιάζει μὲ θάλασσαν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν πλέομεν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἀλλὰ ἡ θάλασσα αὐτὴ ἔχει τοὺς ἀνέμους καὶ τὰς τρικυμίας της, τὰ ἐπικίνδυνα βάθη καὶ τὰ θηρία της, ἔχει δηλαδὴ τὰ πάθη καὶ τοὺς πειρασμούς της, τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰς ἠθικὰς καταστροφάς της, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ταξειδευόντων ἀνθρώπων ἁρπάζονται ἀπὸ τὰ κύματα τῶν παθῶν καὶ ἀπὸ τοὺς δαίμονας τῆς ἁμαρτίας καὶ κινδυνεύουν νὰ ἀπολεσθοῦν καὶ νὰ χαθοῦν διὰ παντός. Καὶ ἄλλαι μὲν ψυχαὶ πλέουν εἰς νερὰ ὀλιγώτερον ταραγμένα καὶ μικρότερον διατρέχουν κίνδυνον· ἄλλαι φέρονται εἰς θάλασσαν περισσότερον τρικυμιώδη καὶ διατρέχουν κίνδυνον πνιγμοῦ καὶ ἀφανισμοῦ μεγαλήτερον· καὶ ἄλλαι παρασυρθεῖσαι εἰς τὰ βάθη, ὅπου κινοῦνται τερατώδεις δαίμονες τοῦ κακοῦ ἕτοιμοι νὰ καταφαγοῦν καὶ νὰ σπαράξουν, εἶνε ἐκτεθειμέναι εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον τῆς καταστροφῆς. Εἰς τοὺς μεγάλους λοιπὸν καὶ φοβεροὺς αὐτοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπειλούμεθα νὰ καταστρέψωμεν τὸ αἰώνιόν μας μέλλον διὰ παντὸς χάνοντες τὴν ψυχήν μας καὶ διὰ παντὸς χωριζόμενοι ἀπὸ τὸν οὐράνιον πατέρα μας, τὸν Θεὸν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ζωῆς, ποῖος εἶνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἐξαρπάσῃ ἀπὸ τὰ κύματα, ποῦ μᾶς κτυποῦν καὶ μᾶς πνίγουν, καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ βάθη, ὅπου χανόμεθα καὶ ἀφανιζόμεθα ; Εἶνε ὁ Σωτήρ, ὁ ὁποῖος πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Πατρός του, διὰ νὰ σώσῃ τὰς κινδυνευούσας νὰ χαθοῦν ψυχάς. Πῶς δὲ τὰς σώζει; Τὰς σώζει μὲ ὅλα τὰ μέσα τὰ ὁποῖα βλέπομεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του καὶ τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ἡ ἐκκλησία του.

Τὰς σώζει μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου του· τὰς σώζει μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἐν ὕδατι καὶ πνεύματι βαπτίσματός του· τὰς σώζει μὲ τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματός του· τὰς σώζει κάμνων αὐτὰς νὰ μετανοοῦν, νὰ ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματά των, νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ ἐφαρμόζουν τὰς ἐντολὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, διὰ τῆς βοηθείας τῆς χάριτος τῆς θείας. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον μέσον πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ ἄλλα ἀκολουθοῦν ἔπειτα, εἶνε ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζεται τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀνοίγεται πρὸς αὐτὸ ἡ καρδία τῶν ἀνθρώπων. Ὁ λόγος οὗτος ὀνομάζεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον μὲ πολλὰς ὀνομασίας. Ὀνομάζεται π. χ. «ὁ σπόρος» τὸν ὁποῖον ἐξῆλθε νὰ σπείρῃ ὁ σπείρων· ὀνομάζεται καὶ «σαγήνη·» ὀνομάζεται καὶ «ἀμφίβληστρον». Αἱ δύο τελευταῖαι ὀνομασίαι σαγήνη καὶ ἀμφίβληστρον εἶνε ὀνομασίαι ἁλιευτικῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα οἱ ψαράδες μεταχειρίζονται μέσα εἰς τὴν θάλασσαν ψαρεύοντες ἰχθῦς. Κατ' ἀναλογίαν λοιπὸν ἁλιεῖς (ψαράδες) ὀνομάζει ὁ Χριστὸς τοὺς κηρύττοντας πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὴν πνευματικὴν ταύτην σαγήνην καὶ τὸ πνευματικὸν ἀμφίβληστρον. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἁλιέων τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει ἡ ἑξῆς διαφορά. Ἡ θάλασσα εἶνε τόπος ζωῆς διὰ τὰ ψάρια· καὶ ὅταν αὐτὰ ἔβγουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἡ ζωή των τελειώνει· ὥστε οἱ ἁλιεῖς τῶν ἰχθύων μὲ τὰς σαγήνας καὶ τὰ ἀμφίβληστρά των φέρουν τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν εἰς αὐτούς. Ἐνῷ ἡ θάλασσα τοῦ κόσμου, ἤτοι τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας ἡ θάλασσα, φέρει τὴν νέκρωσιν καὶ τὸν θάνατον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἁλιεῖς οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν νὰ ἀνασύρουν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὴν θάλασσαν αὐτήν, εἰς τὰς ψυχὰς ταύτας φέρουν ὄχι τὴν καταστροφὴν ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν, ὄχι τὸν θάνατον ἀλλὰ τὴν ζωήν. Καὶ ταιοῦτος ἁλιεύς, πρῶτος καὶ μέγιστος καὶ ἀρχηγός, εἶνε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Διότι αὐτὸς δὲν κατέχει μόνον τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τοῦ ὁποίου σύρει ἀπὸ τὰ νερὰ καὶ τὰ βάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ σώζει τὰς κινδυνευούσας ψυχάς, ἀλλὰ κατέχει προσωπικῶς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μέσα τῆς σωτηρίας καὶ δι' αὐτὸ εἶνε καὶ λέγεται Σωτήρ, καὶ δι' αὐτὸ εἶπεν ὁ Πέτρος περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι κανὲν ἄλλο ὄνομα δὲν ἠμπορεῖ νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν κόσμον παρὰ μόνον τὸ ἰδικόν του. Ὁ Κύριος ἡμῶν ὅμως εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων μεταχειρίζεται ὡς ὄργανα, ὡς ἐργάτας, ὡς ἀντιπροσώπους, ὡς ἀποστόλους, καὶ ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι θέλουν

νὰ εἶνε πιστοὶ ἀκολουθοί του, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τούτους τοὺς ὀνομάζει ὅπως καὶ τὸν ἑαυτόν του. Φῶς ὀνομάζεται ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μαθητάς του εἶπε ὅτι εἶνε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ποιμὴν ὀνομάζεται ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητάς του ὠνόμασε ποιμένας. Ἁλιεὺς τῶν κινδυνευουσῶν ψυχῶν εἶνε ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν μαθητὰς ὠνόμασεν ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὅπως οἱ μαθηταὶ τὸ φῶς τὸ λαμβάνουν ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅστις εἶνε ἡ ἄπειρος πηγὴ τοῦ φωτός, ὅπως ζωντανὰ νερὰ λέγονται καὶ αὐτοί, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν τὸ λαμβάνουν ἀπὸ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶνε προσωπικῶς ὁ ἴδιος τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τοιουτοτρόπως λέγονται καὶ ἁλιεῖς ἀνθρώπων, ἀλλ' ὄχι διότι οἱ ἴδιοι, ἀφ' ἑαυτοῦ των, ἠμποροῦν νὰ σύρουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἁμαρτίας ψυχάς, δι' ἰδικῆς των δυνάμεως, καὶ νὰ τὰς σώσουν, ἀλλὰ διότι ἐνεργοῦν ὡς ἐργάται καὶ ὑποτακτικοὶ καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ τὰς ὁδηγίας Ἐκείνου ὅστις εἶνε ὁ μέγας ἁλιεὺς καὶ ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων.

Ἁλιεῖς δὲ τῶν ἀνθρώπων δὲν ὑπῆρξαν μόνοι οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου. Ἁλιεῖς τοιοῦτοι ὑπῆρξαν καὶ ὅλοι ὅσοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τοὺς διεδέχθησαν, ὅσοι ὡς πιστοὶ τοῦ Κυρίου μαθηταὶ εἰργάσθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ ὅσοι σήμερον τὸν Χριστὸν ἀκολουθοῦντες, ἐργάζονται ὡς πιστοὶ στρατιῶταί του καὶ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον πρὸς σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ αὐτοὶ εἶνε ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Καὶ τοιοῦτοι θὰ εἶνε καὶ ὅσοι εἰς τὸ μέλλον ἀφοσιωθῶσι εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν, εἴτε κληρικοὶ εἶνε εἴτε λαϊκοί.

Ὅσοι δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου ἀγαπῶμεν, ὅσοι τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἐπιθυμοῦμεν, ἂς παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς καρδίας μας νὰ ἀναδείξῃ εἰς τὸ ἔθνος μας πολλοὺς τοιούτους ἁλιεῖς, χωρὶς τὴν ἐργασίαν τῶν ὁποίων ὄχι μονον τῶν ἀδελφῶν μας αἱ ψυχαὶ θὰ χάνωνται εἰς τῆς ἁμαρτίας τὴν ἄβυσσον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν μόνον ναυάγια θὰ ἔχωμεν εἰς τὸν βίον μας καὶ καταποντισμοὺς καὶ καταστροφάς. Καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὰ στήθη τῶν ὁποίων βράζει ἡ εὐγενὴς φιλοδοξία καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ διακρίνωνται, ἂς ἀκολουθήσουν τὸν Χριστὸν τὸν εἰπόντα «δεῦτε ὀπίσω μου,» καὶ ἂς γίνουν ἁλιεῖς ἀνθρώπων ἐργαζόμενοι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν. Ὑπεράνω ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν στρατηγῶν, ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν πρωθυπουργῶν, ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν πριγκήπων, ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν βασιλέων αὐτῶν, ἀπὸ ὅλους μεγαλήτερος τοὺς τίτλους,

εἶνε ὁ τίτλος τῶν ἁλιέων τῶν ἀνθρώπων, διότι μὲ αὐτὸν ἐξομοιούμεθα μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μέγαν τῶν ἀνθρώπων ἁλιέα καὶ μέγαν βασιλέα τοῦ παντός.

Κυριακὴ τρίτη.

(Ματθ. ς΄ 22 — 23).

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον ; Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος ; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν ; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα ; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε ; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι ; Μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες, Τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα ; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

«Φῶς καὶ σκότος τῆς ψυχῆς.

Ἡ ψυχὴ ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ μμάτια της, μμάτια πνευματικά, τὸ δὲ βλέπειν της τὸ κανονίζουν ὅροι ἀνάλογοι πρὸς τὸ βλέπειν τοῦ σώματος. Εἶνε τὰ μμάτια μας καθαρά ; Καὶ ὅλον τὸ σῶμά μας εἶνε φωτεινόν. Ξεύρομεν δηλαδὴ τότε ποῦ εὑρισκόμεθα, ποῦ νὰ πατήσωμεν, ποῦ νὰ ὑπάγωμεν, ποῦ νὰ καθήσωμεν, τί νὰ πιάσωμεν καὶ πῶς νὰ τὸ πιάσωμεν, καὶ βλέπομεν τὰ πλησίον καὶ διακρίνομεν τὰ μακράν, καὶ ἐργαζόμεθα καθὼς πρέπει καὶ ἀποφεύγομεν τοὺς κινδύνους καὶ ἐκτελοῦμεν ἐν γένει ὅτι κάμνει ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔχων ὑγιαίνοντας ὀφθαλμούς. Εἶνε δὲ βλαμμένα πολὺ ἢ χαλασμένα ὅλως διόλου τὰ μμάτια μας ; Ὅλον μας τὸ σῶμα τότε εἶνε σκοτεινόν. Οὔτε τὸν τόπον δηλαδὴ ποῦ θὰ καθίσωμεν ξεύρομεν, οὔτε ποῦ εἴμεθα, οὔτε ποῦ πρέπει νὰ πατήσωμεν, οὔτε τί κοντά μας εἶνε οὔτε τί μακράν μας, οὔτε ποῦ ἔχομεν ἀσφάλειαν οὔτε ποῦ κίνδυνος μᾶς ἀπειλεῖ, καὶ μὴ ἠμποροῦντες τὸν κόσμον νὰ ἴδωμεν οὔτε τοὺς ἀνθρώπους, εὑρισκόμεθα μέσα εἰς φοβερὸν σκότος, τρομακτικὸν καὶ ἀπελπιστικόν. Τί εἶνε ἄσπρον ; μαῦρον ; γαλάζιον ; πράσινον ; εὔμορφον ; ἄσχημον ; Διὰ τὸν τυφλὸν μόνον σκότος ὑπάρχει. Τί οὐρανός ; Τί θάλασσα ; τί ἄστρα ; τί βουνά ; τί λαγκάδια ; τί λόφοι ; τί σπήλαια ; ὅταν ὁ ὀφθαλμὸς δὲν βλέπῃ, ὡς μόνη πραγματικότης τὸ σκοτάδι ἀπομένει διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Τὸ ἴδιον λοιπὸν συμβαίνει καὶ εἰς τὸ βλέπειν τῆς ψυχῆς. Ἔχει φῶς ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ; ὅλη εἶνε φωτεινή. Γνωρίζει τότε ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. Γνωρίζει ποῖον δρόμον πρέπει νὰ τραβήξῃ· διακρίνει τὴν ἀλήθειαν· καταλαβαίνει τὸ ψεῦδος· ξεύρει τί καλὸν καὶ τί κακόν, τί ὠφέλιμον καὶ τί βλαβερόν· ξεύρει τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλήσιον χρέη της, καὶ κατευθύνεται ἐκεῖ ὅπου εἶνε ὁ προορισμός της, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν Πατέρα της καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Εἶνε δὲ ἡ ψυχὴ βλαμμένη εἰς τὴν ὅρασιν ; ὅλη τότε εἰς τὸ σκοτάδι εἶνε. Ποῖος ὁ ἀληθινὸς Θεός ; Δὲν βλέπει. Ποῖος ὁ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας της ; Δὲν βλέπει. Οὔτε βλέπει τὸν δρόμον τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου οὔτε διακρίνει ποῦ ἔχει νὰ σκοντάψῃ καὶ νὰ πάθῃ. Ὁ οὐρανὸς τῆς εἶνε κλειστός. Τῆς τὸν κρύπτει τὸ σκότος. Ἡ κόλασις τὴν σύρει χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇ. Τὴν τυφλώνει τὸ σκότος.

Ποῦ ἡ ἀσφάλειά της; ποῦ ὁ κίνδυνός της; Δὲν βλέπει. Ἀγχαλιάζει ὅ,τι ἔπρεπε νὰ φεύγει. Φεύγη ὅτι ἔπρεπε καὶ μὲ θυσίαν νὰ κρατῇ. Ἠμπορεῖ νὰ παραπλανηθῇ· ἠμπορεῖ νὰ πέσῃ· ἠμπορεῖ νὰ δηλητηριασθῇ, νὰ χαθῇ. Ὅλα ἠμπορεῖ νὰ τὰ πάθῃ, ἀφοῦ ἐπάνω, κάτω, μακρυά, κοντά, ἐδῶ, ἐκεῖ, τριγύρω, παντοῦ, σκοτάδι μονάχα εἶνε δι' αὐτήν.

Λυπούμεθα ὅσους πάσχουν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος. Φιλάνθρωπος ἡ λύπη μας. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε περισσότερον νὰ λυπούμεθα ὅσους ἔχουν τὸ σκότος εἰς τὴν ψυχήν; Τὸ νὰ μὴ βλέπῃ κανεὶς τὸν Θεὸν εἶνε τὸ φρικτότερον πάθημα. Καὶ τὸ νὰ τραβᾷ μὲ σβυστοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν αἰώνιον κόλασιν εἶνε ἡ φοβερωτέρα τοῦ ἀνθρώπου καταδίκη.

Ἡ ψυχή μας ἔχει μέσα της λαμπάδα, τὴν ὁποίαν ἀνάβει ἐκεῖνος, διὰ τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Ἰωάννης ὅτι εἶνε τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ποῦ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ποία εἶνε ἡ λαμπάδα αὐτή; Εἶνε ἡ συνείδησις καὶ τὸ λογικόν μας. Καὶ ἐκείνη καὶ αὐτὸ μᾶς δείχνουν τὸν Θεὸν καὶ τὸν κόσμον του καὶ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος, ὁ ὁποῖος φέρει πρὸς τὴν αἰώνιον ζωήν. Ἀλλὰ τὸ φῶς αὐτὸ τὸ σκοτίζει ἡ ἁμαρτία καὶ τὸ σβύνουν τὰ πάθη καὶ τότε εὑρισκόμεθα ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ πλέον βαθὺ σκότος, ὅπου κινδυνεύει ὄχι πλέον τὸ σῶμά μας, ἀλλ' αὐτὴ ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας.

Τί λοιπὸν νὰ κάμωμεν διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὸ φῶς τῆς ψυχῆς μας καὶ νὰ διώξωμεν τὸ σκότος ἀπ' αὐτῆς; τὸ μέσον εἶνε ἓν. Πρέπει νὰ φυλάττωμεν ἁπλῆν τὴν ψυχήν μας, ἤτοι καθαρὰν καὶ ἐλευθέραν ἀπὸ πάθη καὶ ἁμαρτήματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ψυχή μας, φυσικὰ ἔχει κλίσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ τὴν καθαρίσωμεν καὶ νὰ τὴν ἁγιάσωμεν διὰ τῆς μετανοίας, διὰ τῆς προσευχῆς, διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, διὰ τῆς θείας κοινωνίας, διὰ τῆς πίστεως, διὰ τῆς ἐλπίδος, καὶ διὰ τῶν ἔργων τῶν καλῶν· καὶ ἀφοῦ κάμωμεν τὴν πρώτην ταύτην ἐργασίαν τοῦ καθαρισμοῦ τῆς ψυχῆς μας, πρέπει ἔπειτα νὰ προσπαθήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καθημερινῶς νὰ τὴν καθαρίζωμεν καὶ νὰ τὴν ἁγιάζωμεν, τελειοποιούμενοι ἀδιαλείπτως εἰς τὴν μίμησιν τοῦ οὐρανίου Πατρός μας, διότι μόνον μ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν φῶς τῆς ψυχῆς μας θὰ διατηρήσωμεν ἄσβεστον, καὶ φῶτα καθαρώτατα οἱ ἴδιοι θὰ γείνωμεν λάμποντα εἰς τὸν αἰῶνα [1]).

1) Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἄλλων θεμάτων τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου θὰ γείνῃ εἰς τὸ 3βον φυλλάδιον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ δευτέρου τόμου.